DEEL XX, No. 2. STELLENBOSCH. FEBRUARI, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KENNISGEVING.

Het artikel over de "Reis van Ds. du Plessis" werd door ons overgenomen uit 't Kerst-nommer van *De Koningsbode*. In ons Januari-nommer werd dit niet erkend. Wij haasten ons thans, onzen dank te betuigen aan de Redaktie van *De Koningsbode* voor vergunning tot de overname.

Twee Preekbundels.

Nog zijn er voorhanden exemplaren van mijn twee preekbundels :—

Korte Preeken, 2/6 postvrij.

De Tien Geboden, 3/- postvrij.

Zij zijn zeer geschikt voor huiselijk gebruik, en ook voor Strevers- en Jongelingen Vereenigingen.

J. I. MARAIS.

KRONIEK.

In de geschiedenis van Europa zijn de jaartallen 1815, 1870, 1914 zeer gewichtvol. In 1815 werd de macht gebroken van den *eersten* Napoleon, en werd de kaart van Europa veranderd ; in 1870 viel de *derde* Napoleon bij Sedan. Met ongeevenaarde trotschheid zond hij Benedetti naar Berlijn met den ongehoorden eisch, dat òf België òf Luxemburg bij Frankrijk zou worden ingelijfd : "Het *minimum* dat wij eischen," zoo luidde de opdracht, "is een openlijk verbond, dat ons Luxemburg zal geven, en een geheim verbond een offensieve en defensieve alliantie stipuleerende, waardoor ons de kans zal worden gelaten België te annexeeren, terwijl Pruissen zal ondernemen ons met geweld bijtestaan, indien noodig, ten einde dit doel te bereiken." Bismarck had daarop geantwoord : "Laat Z. Majesteit toch verstaan, dat, indien er een oorlog ontstaat, een revolutie het gevolg zal zijn. In dat geval zullen de Duitsche dynastiën blijken solieder te zijn, dan die van Keizer Napoleon." De woorden waren profetisch. Na eenig talmen en verwikkelingen liep alles daarop uit, dat oorlog verklaard werd op den 19den Juli 1870. En reeds op den 1sten September schreef Napoleon aan den Duitschen Keizer — een brief die wel bewaard mag blijven.

Monsieur Mon Frère,

N'ayant pu mourir au milieu de mes troupes, il ne me reste qu 'à remettre mon épée entre les mains de votre Majesté.

Je suis de votre Majesté
le bon Frère
Napoleón.

[Niet kunnende sterven in het midden van mijn troepen, blijft er mij niets over dan mijn zwaard te stellen in de handen van uwe Majesteit"]

* * *

Het antwoord was even kort :—

"De omstandigheden betreurende, waaronder wij elkaar ontmoeten, ontvang ik het zwaard van uwe Majesteit, en verzoek u zoo vriendelijk te willen zijn een officier te benoemen die de volle macht zal hebben de overgave van het leger te bewerkstelligen, dat zoo dapper onder uw bevel heeft gestreden."

Op den 3den September trok Napoleon uit Sedan naar Wilhelmshöhe — een tragische figuur— en verdween weldra van het tooneel.

Wat 1915 zal brengen kan niemand voorspellen. Hoe lang de oorlog nog zal duren is evenmin vooruit te bepalen. De natiën van Europa — en bij name Duitschland — strijden om hun bestaan. Doch met gissingen ons intelaten is dwaasheid. Wij hebben in ons eigen land reeds moeilijkheden genoeg. En onze Kerk staat voor problemen, die God alleen oplossen kan.

* * *

In een vorig nommer heb ik gewag gemaakt van de poging door Dr. Mott aangewend om den vrede te bevorderen. Hij is thans terug uit Europa. Op den 29sten September verliet hij Amerika, bezocht eerst de Britsche Universiteiten, ten einde de leidslieden op zendinggebied te ontmoeten. Van daar ging hij naar Parijs en Berlijn, ten einde te zien, hoe de belangen der zending konden worden bevorderd te midden van de verwarringen door den oorlog teweeggebracht. Hij rapporteert nu, dat er een duidelijk en zichtbaar bewijs is, dat de gebeden van Gods volk worden verhoord, en dat er toenadering schijnt te zijn. God zegene zijne pogingen !

* * *

Dat de verwarring groot is kan ook uit het volgende blijken. Bisschop Nuelson van de Amerikaansche Methodisten Kerk schrijft : " Wat een verachtelijk ding is de oorlog : de Duitscher, Roesch, en de Franschman, Campy, twee Methodisten zendelingen, die schouder aan schouder hebben gestaan in onze Noord-Afrikaansche Zending te Algiers, het Evangelie verkondigende aan de Mohammedanen, staan nu als officieren op 't slagveld tegenover elkaar." Roesch was een der beste kenners van 't Arabisch en werd doodelijk gewond in den slag bij Verdun, op den 10den September. De " Missionary Review " verklaart, dat bij het uitbreken van den oorlog 280 uit de 450 predikanten van de Nationale Unie van Gereformeerde Kerken op de lijst stonden, om te worden opgeroepen tot het slagveld. Uit Rusland komt 't bericht door Mej. Bertha Pancake, dat vele Methodisten-predikanten mede werden opgeroepen. In Italië, dat niet in den oorlog betrokken is, voelt men ook den druk der tijden. Hoog en laag, Protestant en Roomsch-gezinde keert zich naar hoogere dingen. De kerken zijn drukker bezocht dan te voren. Uit 't Baselsche zendinghuis zijn er uit de 121 zending studenten slechts 8 of 10 overgebleven. De rest moest zich voegen bij den Landsturm ter verdediging der grenzen. Wat er in ons land gaat gebeuren zullen we nog moeten zien. Maar... De Heer der heirscharen is nog met ons. Ook door den oorlog moeten wij leeren Hem te kennen en Hem te dienen.

De Raad der Kerken.

De besluiten genomen door den "Raad der Kerken" onlangs te Bloemfontein vergaderd, zijn aan scherpe kritiek onderworpen geworden. Ik heb daarom gemeend het woord te moeten geven aan een prominent lid van dien Raad omtrent die besluiten. Tot nog toe heeft mij niets bereikt ; en ik twijfel of er iets in dit nommer daaromtrent verschijnen zal. Mogelijk ontvang ik later iets. Zoo ja, dan zal ik het stuk opnemen in deze kolommen. Middelerwijl zij dit gezegd. Bij groot verschil van meening op de Conferentie vrijmoediglijk uitgesproken was er ten minste eenstemmigheid op twee punten : t.w. de ernstige begeerte tot vrede in onze gemeenten over de Oranje en Vaal rivieren ; en tevens een vurige wensch, dat er onderzoek zal worden gedaan van regeeringswege naar de grieven, die bij sommigen den doorslag hebben gegeven in den gewapenden opstand tegen de regeering des lands. Mijn eigen standpunt omtrent de rebellie is duidelijk. Dit heb ik in 't openbaar bekend gesteld. Daarbij blijf ik. Al de stukken zijn niet in onze hand. Wij staan te dicht bij die gebeurtenissen ; daarom is ons oordeel in meer dan een opzicht niet geheel juist, noch aan den eenen, noch aan den anderen kant. Men zegt, dat iemand, die in een phonograaf spreekt, zijn eigen stem niet herkennen kan, omdat we nooit de *timbre* van onze eigene stem kunnen kennen, daar wij er te dicht bij staan en het oor het onderscheidingsvermogen mist om te oordeelen over de klanken die wij uiten. Zoo is 't ook nu. Men moet tijd hebben voor die dingen.

* * *

Middelerwijl verwijs ik naar de treffende woorden van Dr. A. Murray, voorkomende in " De Kerkbode " van den 21sten Januari, waarin hij ons allen opwekt tot diep en ernstig onderzoek, en tot gedurig gebed. Die woorden zijn beteekenisvol en mogen wel biddend worden overdacht :—

Is niet het gevaar, waarmede wij bedreigd worden van verdeeldheid en scheuring, eene roepstem van God om ons te doen zien hoe gebrekkig de godsvrucht is van velen. Wij hebben erin geroemd dat, zooals in geene andere Kerk, allen bij ons er prijs op stellen om leden der Kerk te worden. En wij hebben zoo dikwijls bij de aanneming ons verblijd over goede indrukken. En toch schijnt het alsof er gansche gemeenten zijn, waarbij het getal van ware godvruchtigen, die zich werkelijk naar het bevel van den Heere Jezus in alles willen gedragen, maar klein is.

Is het niet, nu dat God voor ons ontdekt wat in het hart en het leven van velen onzer leden te vinden is, de tijd om ons voor Hem te stellen met het smeekgebed, dat Hij ons ontdekken mag wat er oppervlakkig en gebrekkig was, en ons leiden om te vragen of wij werkelijk zoo geleefd hebben in

het wachten op Hem dat Hij, met Zijne Goddelijke kracht in den hemel kon doen wat onze Kerk zoo noodig heeft.

Zullen wij niet verder gaan en vragen of wij, bij het gemis van de volle overgave aan de leiding van Zijn Geest, niet mede oorzaken zijn geweest van die verkeerde gezindheden, die zoo zeer geopenbaard zijn geworden in de woelingen en de twisten, die tot scheuring willen leiden? Hebben wij wel naar Gods Woord getracht, om den rassenhaat tusschen de twee geslachten die God na den oorlog, tot één volk heeft gemaakt, te bestrijden met het bevel van God om lief te hebben? Hebben wij wel ons volk geleerd, naar Gods Woord, om de overheid die eer te geven, die naar den wil van God, haar toekomt? Hebben wij wel in de gemeente, door opwekking en voorbeeld, haar geleerd dat op het gebed voor de overheid God Zijn zegen zal geven? Maar nog meer, hebben wij wel de gemeente ingeleid in het leven der ware godzaligheid, in de dagelijksche gemeenschap met Christus in het gebed, en in de navolging van Zijn voorbeeld? Zijn wij tevreden geweest met een godsdienst die al te zeer met de wereld verzoend is? Of hebben wij werkelijk in volhardend gebed, in geloof aan de machtige werking van Christus, er naar gestreefd, om eene gemeente te vormen die zoekt om heilig en onberispelijk voor Hem te leven?

Zending-Instituut te Wellington.

Toespraak door Ds. H. Gonin.

Geachte Studenten,

Een ander studiejaar is ten einde. Een ander mijlpaal op ons levensweg is bereikt.

Voor ons persoonlijk was het een gewichtig jaar — de eersteling in een veranderden werkkring. Met blijmoedigheid kunnen wij getuigen dat onder de leiding van een liefdevollen Vader dit jaar voor ons persoonlijk niet ongezegend is geweest. Wij hebben steeds uit Zijne goede hand genoten de noodige gezondheid en lust tot ons werk. Wij vertrouwen dat dit jaar voor u, geliefde studenten, ook niet vruchteloos was. Voor een achttal van u is een zeer gewichtig tijdperk van uw leven aangebroken, want gij zijt gekomen tot het einde van uw driejarig cursus. Waartoe die jaren van voorbereiding? Gij verstaat het, niet waar? Niet alleen hebt gij dat voorrecht genoten om verstandelijke kennis op te doen — een zeer gewichtig doel en gemakkelijk uit het oog verloren — maar bovenal om een tijdlang afgezonderd te zijn als een Paulus om van God zelven onderwezen te worden, ten einde vruchtbaar bezig te kunnen zijn in de dingen des Vaders, nl. in de redding van zielen — om in den dieperen zin des woords ware Godgeleerden te zijn.

Gij gaat niet uit om aan de wereld te toonen uwe bekwaamheid, hetzij op den kansel of op het publieke platform, om u te verheffen boven anderen, omdat gij een zekere mate van theologische opleiding hebt genoten, maar wij vertrouwen met het éene doel, om de gezindheid van Jezus te openbaren, nl. de gezindheid van nederigheid en ootmoed. Maakt het de leuze van uw leven en uwe bediening: "Hij moet wassen en ik minder worden." Gij moet leven tot eer en roem van God — ja, tot meerdere eer van God — "Ad majorem gloriam Dei." Gij kent die leuze, niet waar? Geen heerlijker motto, indien het waarlijk ons doel is om ons leven hiernaar in te richten. Gij weet, echter, ook, geachte studenten, dat men de beste leuze der wereld kan hebben en toch niet daarnaar leven. Wij hebben een treffend voorbeeld in het genootschap door Loyola gesticht, dat wel den naam van Jezus draagt, maar zeer weinig van de gezindheid van Jezus heeft betoond.

In den loop van dit jaar hebben wij ook gelegenheid gehad om stil te staan bij die beweging van het Jezuitisme, eene beweging van groot gewicht niet alleen voor de Roomsche Kerk, waaruit zij geboren is en tot verdediging waarom zij daargesteld werd, maar ook voor de gansche Protestantsche Kerk, waartegen zij zoo fel heeft gewoed, ja ook voor onze dierbare Kerk in Zuid-Afrika, want immers wij hebben het aan de Jezuieten te danken dat de vrome voorouders na de Herroeping van het Edict van Nantes naar Zuid-Afrika moesten vluchten.

Wij wenschen dus bij deze gelegenheid het een en ander in de geschiedenis van het Jezuietisme aan te toonen, dat ons van praktisch nut kan zijn, bijzonder in den veelbewogen tijd waarin wij leven. Ons doel is niet om u een geschiedenis van die orde te geven — daarvoor zou het ons aan tijd ontbreken en bovendien zou u het zelf kunnen vinden door de vele werken van bekwame schrijvers — schrijvers als Reusch, Giesseler, Walsh, Zuidema, om maar een paar te noemen — te raadplegen. Wij willen letten, waarin de Jezuieten ons tot voorbeeld kunnen zijn, en waarin tot waarschuwing.

Het is van belang daarop te letten dat wij hier te doen hebben met eene orde die in de Roomsche Kerk bij uitnemendheid een zending-orde is — met dat doel gesticht om die Kerk uit te breiden en bijzonder in heidensche landen. Voor u, jonge mannen van ons Instituut, is er hier meer dan één les te leeren. Het blijft ook hier waar dat wij dikwijls meer kunnen leeren van onze vijanden dan van onze vrienden.

De voornaamste feiten in het ontstaan en in de ontwikkeling van die orde kunnen wij u in een paar volzinnen noemen. De stichter was een Spaansche ridder, gewoonlijk bij zijn Latijnsche naam genoemd Ignatius de Loyola. In 1521 — het

jaar beroemd voor het moedig optreden van Luther op den Rijksdag te Worms met die nooit te vergeten woorden : " Het is niet geraden iets tegen het geweten te doen. Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij "— vond plaats het keerpunt in het leven van Loyola. Dertien jaar later, in 1534, stichtte hij de Orde van Jezus, toen een zevental mannen, een zevental dat de wereld in roer bracht, Loyola, Lainez, Xavier, Salmaron, Faber, Rodriquez en Bobadilla in de onderaardsche krypt van de Maria Kerk te Montmartre nabij Parijs zich op plechtige wijze verbonden en wijdden aan hun levensdoel. In 1540 werd die Orde door den Paus officieel erkend. In 1541 kozen zij Loyola tot hun generaal. Van nu af aan gaat die Orde, begunstigd door verschillende Pausen en omstandigheden, met rassche schreden vooruit en het gelukt haar maar al te zeker om het Protestantisme zeer gevoelige slagen toe te dienen. Bijna geene gebeurtenissen van belang in de wereldgeschiedenis kunnen wij noemen waar die Orde met haar valschheid, kuiperij, intrigue niet de hoofdrol heeft gespeeld. Wij noemen u slechts enkele gevallen : 't Bloedbad van de St. Bartholomeus Nacht, de 80-jarige oorlog, de 30-jarige oorlog, de Herroeping van het Edict van Nantes. In 1773 werd de Orde, wegens hare gedurige inmenging in staatsaangelegenheden en hare twijfelachtige handelstransacties, op sterken aandrang van de vorsten, door Paus Clemens XIV opgeheven.

In 1814 werd na Napoleon's val de Orde weer hersteld. Sedert dien tijd heeft zij zich al meer en meer vereenzelvigd met de Roomsch-Pauselijke partij. Hoewel in meeste landen verboden, oefent zij in het verborgen en onder andere namen een machtigen invloed uit op meer dan een gebied. Zoover de geschiedenis. Wij gaan terug tot wat wij bij den aanvang gezegd hebben. Wij hebben veel te leeren van de Jezuieten. Prof. Hofmeyr placht aan zijne studenten te zeggen : " Jongelui, vergeet nooit dat elke dwaling of ketterij iets waars in zich bevat, en hoemeer waarheid er in een dwaling is, des te gevaarlijker die dwaling." Ook hier hebben wij dit in een zeer bijzonderen zin bewaarheid. Er is verbazend veel dat ons met bewondering vervult bij de studie van het Jezuietisme. Wij willen op sommige dier dingen letten. Wij noemen u eerst hun vastberadenheid en volharding — de wilskracht die zij steeds aan den dag hebben gelegd. Wij zouden u, om dit te staven, kunnen verwijzen naar menig incident in het leven van Loyola. De ijzeren wil, dien hij betoonde toen hij onder de folterendste pijnen herhaaldelijk zijn been liet afbreken en intrekken omdat het bij het aangroeien niet de gewenschte lengte had, was het kenmerk van zijn gansche leven. Hij liet zich door niets afschrikken. Eén doel had hij zich voor oogen gesteld en niets zou hem daarom terughouden. Toen hij van Jeruzalem teleurgesteld terugkeerde omdat het hem duidelijk geworden was dat het hem aan de noodige kennis ontbrak om de Mohammedanen te kunnen overtuigen en bekeeren, was hij niet beschaamd, hij, de 33-jarige man, om twee jaren lang met kinderen van 7 of 8 jaar oud op de schoolbanken te zitten het Latijn te leeren. Hierop volgden nog elf jaren van toegewijde studies om zijn doel te bereiken.

Dan hebben wij hunne toewijding aan hunne Orde — eene toewijding voorwaar, waardig een betere zaak. Wel is waar, hadden zij als leuze " ad majorem gloriam dei," en droegen zij in hun vaandel de letters J.H.S.—Jezus Hominum Salvator—Jezus de Redder der Menschen, maar zij hadden één levensdoel — de eer en bevordering van hunne Orde. Zij vormden een Compagnie van soldaten, die bereid was te strijden voor hunne Orde en voor hunne Kerk in zooverre als die Kerk niet in botsing kwam met de Orde. Kostte wat het wil, die toewijding moest volkomen zijn. Wij zien die toewijding ook in hun zendingwerk. Wij mogen de wijze, waarop zij dat zendingswerk deden, afkeuren, toch blijft het waar dat hun zendingsijver onze bewondering wegdraagt. Neem het voorbeeld van Francis Xavier en men kan niet anders dan verbaasd staan over de zelfverloochening van dien man, de ontberingen die hij zich getroostte, den ijver die hij aan den dag legde. Gij jonge mannen, leert toch die les van toegewijdheid zelfs van hen die lijnrecht tegenover u staan. Ook uw beroep is geen populaire taak. Indien gij zendelingen wilt worden omdat gij meent eer bij den mensch te behalen, of omdat gij iets romantisch daarin meent te vinden, dan voorspellen wij u bittere teleurstelling.

Van de Jezuieten kunnen wij ook leeren hunne diepe menschenkennis. Zij legden zich erop toe om hier dieper in te dringen. Zij verstonden het meesterlijk de zwakheden en feilen van den mensch, de wenschen en hartstochten, de zucht naar roem en eer, de vreeze des doods en der helle voor dat doel te gebruiken. Hun gansche stelsel, hun jarenlange cursus als novitii en coadjutores was hiernaar ingericht. In hunne geestelijke oefeningen (exercitia spiritualia) hielden zij dit altijd voor oogen. Geen wonder dat zij met die menschenkennis altijd in staat waren om de rechte mannen op de rechte plaats te hebben. Zij wisten nauwkeurig wie de geschiktste persoon was om eenig werk met succes te kunnen verrichten. En dat blijft nog waar tot op dezen dag. Let, om maar één voorbeeld te noemen, op de wijze waarop zij zich op het onderwijs en opvoeding toeleggen. Wie zenden zij uit als onderwijzers en onderwijzeressen om Protestantsche kinderen te vangen? De keuze wordt met nauwkeurigheid en voorzichtigheid gedaan. Wij krijgen de aantrekkelijkste, zachtzinnigste en ontwikkeldste ten einde Protestantsche wantrouwen te ontwapenen. Wij mogen ook hier

hun stelsel — dat het doel de middelen heiligt — afkeuren, en toch kunnen wij hierin bij hen ter school gaan, nl. hoe men in zijne bediening de noodige takt of omzichtigheid moet gebruiken.

Gij, jonge mannen, vergeet toch nooit dat God u een gezond verstand geeft om dat recht te gebruiken. Meer dan een arbeider heeft zijn eigen werk en loopbaan bedorven en het werk des Meesters onberekenbare schade toegebracht door op onmenschkundige of taktlooze wijze te werk te gaan.

Neem bijv. de zendingzaak. Wij weten hoe in de meeste gemeenten er gevonden worden degenen die deze zaak, hetzij uit vooroordeel of uit onkunde niet goedgezind zijn. Hoe gemakkelijk vervalt men ertoe dezulken op taktlooze wijze te veroordeelen. Ook hier moeten wij genade ontvangen om zonder onze beginsels prijs te geven, door ons voorbeeld, ons handel en wandel, denzulken den mond te stoppen en hen te winnen. Laat ook hier des Apostels vermaning bij ons gelden: "Uwe bescheidenheid zij allen menschen bekend."

Wij zouden kunnen voortgaan om u te wijzen op hun liefde tot hun Kerk, hun getrouwheid aan de leer der Kerk, maar wij zullen volstaan door slechts te herinneren aan dat wat de kracht van die Orde uitmaakt, de spil waarom alles draait, nl. hun gelofte van onbepaalde gehoorzaamheid aan hunne superieurs. Al hun voorbereiding leidde daarheen. De novitius moest daartoe gebracht worden om te zijn als een stuk deeg in de hand van zijn superieur. De wil van den mensch moet geheel en al gebroken worden. De mensch moet dood zijn aan zijn wil, eer, familie en genietingen — hij moet gekomen zijn perinde ac cadaver — volkomen dood als een lijk.

Hoe beschamend voor ons Protestanten. Wij worden niet geroepen om een feilbaren mensch te gehoorzamen, maar dien God, die ons niet alleen bevelen geeft om te gehoorzamen, maar ook daartoe in staat stelt. Hoeveel van eigen zin en wil in ons leven? Wij zijn bereid om den wil van God God te doen, mits Zijn wil met onzen wil overeenstemt. Uit vrees voor het eene uiterste van het Jezuietisme, nl. het opgeven van eigen zin en wil, verstand en geweten, gaan wij zoo gemakkelijk tot het ander uiterste, nl. om niet te willen staan onder gezag en tucht. Het wordt iets grootsch beschouwd om alles te betwijfelen en niets op gezag aan te nemen.

Wanneer men zich dus plaatst op het standpunt van Ignatius de Loyola, den vurigen Roomsch-Katholiek, die de heerschappij zijner orde en kerk met de heerschappij van Christus en van God vereenzelvigde, dan kan men de *geestkracht* bewonderen, waarmee hij zich aangordde tot den strijd voor zijn geloof, de *volharding* waarmee hij het eenmaal opgevatte plan doorzette, de *zelfverloochening* waarmee hij verdenking, laster en gevangenschap trotseerde, het *overleg* waarmee hij de orde heeft ingericht overeenkomstig het doel dat hij beoogde. Maar hier houdt onze bewondering op. Als wij de *middelen* leeren kennen door hem gebruikt en voorgeschreven om zijn doel te bereiken, dan rijzen niet alleen ernstige bedenkingen bij ons op, maar dan grijpt ons een huivering aan en zien wij in de orde een dreigend gevaar voor godsdienst en zedelijkheid. De moraal der Jezuieten is een onderwerp van zeer neteligen aard. Zij bevat elementen waarover de kieschheid verbiedt in het openbaar te spreken. Het ergste moet zelfs door schrijvers over dat onderwerp achterwege gelaten worden. Zeer bedenkelijk is de manier waarop de Jezuieten omspringen met de moraal al naar het in hun kraam te pas komt. Zij hebben daarin een buitengewone handigheid ontwikkeld, de eenvoudigste regelen der zedelijkheid weten zij te verwringen en te plooien naar de omstandigheden om hun doel, de heerschappij over de gewetens, te bereiken.

De leer, die den naam draagt van Casuistiek, d.w.z. de kunst om de eischen der zedelijkheid naar *het geval* dat zich voordoet, toe te passen, is, wel is waar, lang vóór de Jezuieten ontstaan, maar zij hebben die leer tot in de uiterste konsequentiën ontwikkeld. Die leer van de Casuistiek heeft te allen tijde de verontwaardiging van alle voorstanders van waarheid en rechtvaardigheid opgewekt en de Jezuieten hebben hier de hoogste aanvallen te verduren gehad. En toch zijn wij Protestanten, die met verontwaardiiging vervuld zijn tegen den geest der Jezuieten, niet altijd hiervan vrij te pleiten.

Als wij de verschillende punten in Loyola's Casuistiek nagaan, zal het blijken dat ook wij gedurig daaraan herinnerd moeten worden, die meent te staan, zie toe dat hij niet valle. De voornaamste punten in dat stelsel zijn de volgende: (a) het zoogenaamde Probabilisme; (b) het Intentionalisme; (c) het verschil maken tusschen philosophische en theologische zonden; (d) de zoogenaamde Reservatio mentalis.

Het *probabilisme* — waarschijnlijkheidsleer, d.w.z. als de door de Kerk erkende zedeleeraars van meening verschillen, dan kies ik de meening die de waarschijnlijkste is, of wel, die mij het best aanstaat. Het is de kunst om den schijn van zedelijkheid te bewaren, maar eigenlijk te doen wat men wil.

Men vraagt niet naar de eeuwige beginselen van recht en gerechtigheid, maar wel of men kans ziet om succes te behalen, of een daad expedient is.

Is dat niet wat men ook dikwijls vindt op meer dan een gebied, bijv. in de politiek?

Het tweede punt in hun stelsel genoemd is het *intentionalisme*, d.w.z. in de beoordeeling onzer daden komt alles aan op de intentie — de bedoeling, of, zooals gewoonlijk gezegd wordt: "Het doel heiligt de middelen." Eenig daad, al is zij in zichzelve zondig, moet alleen beoordeeld worden naar het doel dat men beoogde toen men ze deed. Het woord, gegeven aan een ketter, kan gebroken worden, want men had nooit de bedoeling om woord te houden, maar wel om ze alle achterdocht te ontnemen totdat hun doel kan bereikt worden, bijv. Coligny's moord.

De Jezuieten ontkennen dit wel. Trouwens ontkennen zij ook dat het geschrift "Monita Secreta" de geheime voorschriften der Jezuieten behelst. Zij beweren te recht dat nergens in hunne Constitutiën die regel met zoovele woorden te vinden is. Dat zij er dikwijls naar gehandeld hebben, kan echter niet worden ontkend. Daarenboven vindt men uitspraken in hunne zedekundige werken die dezelfde gedachte uitdrukken. Zoo zegt Ignatius zelf in de geestelijke oefeningen (exercitia spiritualia) "wie het doel wil, wil de middelen." Wat ook de middelen zijn, indien zij mij slechts helpen, zal ik ze voor goed houden en onmiddellijk aangrijpen. Busenbaum in zijn "Merg der zedelijke Theologie" zegt: "Als het doel geoorloofd is, zijn ook de middelen geoorloofd." Tamburini beweert: "Indien gij deze dingen doet met een goed doel, zondigt gij in niets." Laymann schrijft: "Wien het doel is toegestaan, dien zijn ook de middelen toegestaan, die tot het doel moeten leiden." Escobar zegt: "Het doel geeft het karakter aan de daden, door het goede of slechte doel worden de daden goed of slecht." Al staat dus de genoemde regel in de Constitutiones niet te lezen, men zal niet kunnen ontkennen dat de aangehaalde uitspraken, die met nog andere kunnen vermeerderd worden, daarmee vrijwel overeenkomen.

Maar is dat niet al te vaak een stelregel ook in ons dagelijksch leven — het doel heiligt de middelen? Is de politiek bijv. niet al te veel gegrond op expedientie en niet op recht? Wat anders beteekent het, dat de allerheiligste overeenkomsten opgeofferd worden aan dat wat nuttig en expedient is? De Jezuiet maakt ook een onderscheid tusschen philosophische en theologische zonden. Volgens hem zijn alleen theologische zonden strafbaar voor God, nl. die zonden die men *willens begaat* en die men weet zondig te zijn en die men doet met de bedoeling om Gods wet te overtreden. Op den wil tot zondigen komt het aan.

Maar zie nu welk een tegenstrijdigheid. Dezelfde man, die de willoosheid als het toppunt van volmaaktheid predikt en daaartoe zijne kweekelingen laat opleiden, kent ook weer aan den wil de hoogste waarde toe. Heeft nu de Jezuiet werkelijk zijn eigen wil prijsgegeven, dan kan hij nooit worden beschuldigd willens en wetens eenig kwaad te hebben gedaan. Aan dat verschil maken tusschen vergeeflijke en doodzonde, philosophische en theologische zonden, hebben wij het te danken dat de gruwelijkste misdaden als zeer gering beschouwd werden. Het denkbeeld, waarvan de Jezuieten hierbij uitgingen, wordt in een hunner eigen werken — het "Imago primi saeculi" aldus uitgedrukt: "De Orde der Jezuieten tracht zich naar aller wenschen te schikken. Zelfs de vleierij is in hun mond verschoonbaar. Men moet behagen om toegang tot de zielen te verkrijgen en op haar een onweerstaanbaar gezag uit te oefenen. Men moet het zeil naar den wind keeren, de wisseling van het weer in aanmerking nemen, in het gunstig oogenblik den angel uitwerpen, zien, door welke betoovering men de harten kan winnen, alles in het werk stellen om ze voor de deugd week te maken. Inderdaad komt het erop aan een vergulden strik te spannen om de zielen te vangen." Aan dat verschil maken tusschen strafbare en vergeeflijke zonde, hebben wij het ook te danken dat de Jezuieten in hun zendingwerk wisten zich in alles te accommodeeren. Om de heidenen voor de alleenzaligmakende Kerk te winnen, kon men ze gerust in hunne zonden laten en hen zelfs hun eigen godsdienst laten mits men hunne handelingen maar met Christelijke namen bestempelden. Als voorbeelden noemen wij u de namen van Nobili en M. Ricci. En toch is dit gevaar om de zonde gering te achten, de zonde te willen verschoonen door een stelsel van accommodatie, iets waarvoor ook wij ons moeten wachten. Hoe vaak vindt men geen scheidslijn tusschen den Christen en den wereldling. Hoe dikwijls loopt de zendeling niet gevaar, omdat een of ander heidensche gewoonte hem schijnbaar geheel en al onschuldig schijnt, zich daarin te willen accommodeeren. Men wil door hier en daar toe te geven groote voordeelen behalen. En toch kan dat schijnbaar onschuldige de kern van het heidendom zijn.

Het laatste punt in dat stelsel is de zoogenaamde *reservatio mentalis*.

Volgens dit stelsel is het geoorloofd aan de waarheid te kort te doen door hetzij de waarheid te verzwijgen, hetzij door op sluwe wijze dubbelzinnige woorden te gebruiken. Geen leugen is het in zijn oog de waarheid te verzwijgen, mits de woorden, die men uitspreekt, met de waarheid overeenkomen.

Als ik een nieuwe woning heb betrokken, kan ik gerust, om een lastigen bezoeker te ontkomen, de dienstmaagd laten zeggen dat *ik niet thuis ben* te weten niet op mijn gemak ben.

Nog eens, zeggen wij, wij mogen den Jezuiet streng veroordeelen, maar er blijft steeds gevaar voor ons om denzelven weg in te slaan.

God geve dat ons leven altijd den stempel drage van waarheid en oprechtheid!

Gij, jonge mannen, die ons gaat verlaten, wat

zullen wij u beters kunnen toewenschen, dan dat gij moogt waardige strijders bevonden worden onder het vaandel van Koning Jezus. God geve dat uw ideaal niet alleen in woorden zal bestaan, maar dat het kenmerk van uw leven, van uw ambt steeds moge zijn die van nederigheid, gehoorzaamheid, toegewijdheid en waarheid ! Het zij zoo.

De Bijbel en de Wetenschap.

(Door Ds. H. C. de Wet.)

Het hier volgend artikel neem ik in deze kolommen op, omdat de schrijver of liever de vertaler niet tevreden is met wat vroeger door mij omtrent Jozua's wonder van de " Stilstaande Zon " in het " Maandblad " werd meegedeeld. Ik kan niet zeggen, dat Ds. de Wet's artikel mij bevredigt en wel om de volgende redenen :—

1. Het is duidelijk, dat de verzen in Jozua 10 (vv. 12—14) eene aanhaling zijn uit een dichterlijke verzameling, bekend als " het Boek des oprechten." Zij moeten dus als eene dichterlijke, niet letterlijke beschrijving van de gebeurtenis worden aangenomen.

2. Het verhaal kan blijven staan zonder de aanhaling uit het Boek Jascher. De oudste vertalingen — de Grieksche, de Latijnsche, de Syrische — beschouwen dit boek niet als afkomstig van zekeren onbekenden schrijver Jascher, maar als eene verzameling van oude gedichten uit verschillende tijden. Hiermee stemmen de meeste Schriftuitleggers overeen.

3. De aanhaling uit Herodotus aangaande de Egyptische overlevering heeft niet veel overeenkomst met Jozua's verhaal, en bewijst niet veel. Ook de Chineesche overlevering past hier geenszins.

4. Ik weet wel, dat er geleerden zijn, die Jozua's verhaal verklaren meer of min, zooals Ds. de Wet 't wil. Zoo Baumgarten in Herzog's 'Encyclopaedie': Greswell in zijn " The three witnesses etc." en anderen. Maunder heeft eene andere verklaring van het verhaal. Hij is een sterrekundige van naam, mij bekend en met mij bevriend. Ik hoop later mijn vroeger verschenen artikel hier optenemen, terwijl ik Ds. de Wet dank voor zijne bijdrage, hoewel die mij minder bevredigt.

5. Zelfs zulk een streng-conservatieve geleerde als wijlen Dr. Lindsay Alexander zegt : " Onder de wonderen in het Boek Jozua voorkomende rekenen wij niet dat van de stilstaande zon. Die paragraaf is schijnbaar geheel en al eene aanhaling uit het Boek Jaschar, en is waarschijnlijk een fragment van een gedicht door een Israëliet met 't oog op dit geval samengesteld ; het verhaal is ten hoogste dichterlijk en beschrijft de genadige hulp van God in het terughouden van de duisternis lang genoeg om Jozua in staat te stellen zijn vijanden te verslaan, en moet evenmin letterlijk worden opgevat als Ps. 114 : 4—6, waar de Roode Zee wordt beschreven als bevreesd en vluchtende; en bergen als huppelende gelijk de rammen. Dat God tusschen beide kwam om Zijn volk te helpen betwijfelen wij geenszins, maar er is geen reden te gelooven dat Hij tusschen beide kwam door een wonder te bewerken, zooals hier letterlijk wordt aangeduid.—Red.]

Het doet ons Christelijk geloof goed om van tijd tot tijd te vernemen dat de verhalen des Bijbels door de echte wetenschap bevestigd worden. Terwijl er nog dezulken zijn die blijven beweren dat de Bijbel in strijd is met de wetenschap, zijn er anderen — mannen van naam op wetenschappelijk gebied — die ons verzekeren dat de Bijbel geenszins in strijd is met de *echte* wetenschap, in tegenstelling met de valschelijk zoogenaamde wetenschap, berustende op gissingen en onderstellingen; maar is het meest wetenschappelijk boek in de wereld, ja de wetenschap der menschen ver vooruit, hetgeen o. a. daaruit blijkt dat wetenschappelijke feiten, die in latere eeuwen ontdekt werden, duizende jaren reeds in den Bijben stonden. Het heir van getuigen dat oprijst uit de puinhoopen van oude steden, uit de ingewanden der aarde, uit de laboratoria van scheikundigen, en uit de observatoria der sterrekundigen, wordt al grooter en getuigt al luider dat het oud Boek, aangaande hetwelk men minstens een eeuw geleden reeds heeft geprofeteerd dat het uitgediend heeft, en binnen weinig tijds slechts in de museums van oudheden zou te vinden zijn, toch werkelijk van God gegeven is als de grootste gave aan de menschheid, met uitzondering van het vleeschgeworden Woord. Onder de wonderverhalen des Bijbels, waaraan de ongeloovigen zich stooten, neemt wel de stilstaande zon in het boek van Jozua de eerste plaats in. Men spotte met de onkunde van den bijbelschrijver, die gewaagde van een stilstaan der zon, alsof deze zich om de aarde bewoog, zooals de ouden dachten; dewijl toch Copernicus in de 16e eeuw heeft ontdekt, en Galileo een eeuw later als van de daken heeft gepredikt, dat de zon stilstaat, en de aarde, benevens andere hemellichamen, zich om de zon bewegen. Maar ziet, nog later komen andere sterrekundigen ons verkondigen dat zelfs de zon ook niet stilstaat, ja, dat niets in het heelal stilstaat. Wel beweegt zich het eene hemellichaam oneindig sneller dan een ander, maar geen een is absoluut beweginglоos. Ook de zon heeft haar kring, waarin zij, gevolgd door hare trawanten, zich beweegt. Maar al weten wij thans dat dag en nacht verschijnselen zijn veroorzaakt door de wenteling der aarde om haar eigen as, zoo aarzelen wij — en zelfs de mannen der wetenschap — niet, om te spreken van zonsopgang en zonsondergang. Maar

al geeft men ook toe aan het algemeen spraakgebruik, het scheen toch te veel om aan te nemen dat de aarde in haar loop gestuit, of zelfs vertraagd werd. Want de aarde beweegt zich langs den evenaar om haar as met een snelheid van ruim duizend mijlen per uur. En indien deze beweging dermate vertraagd werd, dat Jozua erdoor gebaat kon worden, op de wijze door den Bijbel verhaald, dan zouden alle losse voorwerpen, en daarmede Jozua en zijn legermacht, in de ruimte geslingerd zijn geworden, gelijk hagel uit een geweer ! Uitleggers hebben dan ook getracht om dit wonderverhaal uit te leggen zonder aan de wetenschap te kort te doen. Ook in het *Maandblad* geschiedde zulks maar na iedere verklaring klonk steeds den lezer de onbeantwoorde vraag in de ooren : " Wat is waarheid ? " Hier laat ik een vertaling over dit punt volgen, uit een boek van Sidney Collett, getiteld, " *The Scripture of Truth.* " Over de waarde van wat hier ten beste gegeven wordt kunnen slechts mannen van het vak oordeelen. Maar indien, wat hier in naam der wetenschap verkondigd wordt, na verder en degelijk onderzoek, blijkt juist te zijn, dan is er weer een belangrijke strategische punt voor ons bijbelgeloof gewonnen, waarvoor we God niet genoeg dankbaar kunnen zijn.

" Jozua's Lange Dag (Joz. 10 : 12—14)."

" Indien er een bijbelverhaal is waarover meer dan over een ander gevit wordt, en geheel en al onwetenschappelijk beschouwd wordt, dan is het waarschijnlijk het verhaal dat bekend is als Jozua's lange dag ; en toch zijn er weinige schriftplaatsen die door zulke merkwaardige bevestigende getuigenissen gestaafd worden, beide van een historische en wetenschappelijke standpunt beschouwd, als dit verhaal.

Eerst dient opgemerkt te worden dat Jozua's gebed, vertaald, " Zon, sta stil," overgezet moest worden, zooals in de kantteekening : "Zon, wees stil," of, " wees werkeloos."

We hebben reeds gezien dat licht met stem begaafd is, en het wordt algemeen onder mannen van wetenschap aangenomen dat het de werking van de zon op de aarde is die deze om hare as doet draaien. Zoodat Jozua's woorden met treffende wetenschappelijke juistheid precies blijken uit te drukken wat, volgens deze hypothese zou moeten plaats vinden om een ongewonen langen dag te verschaffen, namelijk : de omwenteling van de aarde om hare as zou moeten vertraagd worden door een tijdelijke vermindering van de werking der zon.

Newton heeft aangetoond hoe schielijk de beweging der aarde vertraagd kan worden zonder een merkbaren schok voor hare bewoners.

Bij voorbeeld, het venster van menig opticus winkel bevat een klein toestel met vier waaiers, die zich snel ronddraaien wanneer zij aan het licht blootgesteld worden, terwijl de omwenteling aanmerkelijk vertraagd wordt, als iets tegen het venster geplaatst wordt dat de werking van de er op vallende zonnestralen hindert.

Sommigen willen het wonder wegredeneeren door wat bekend staat als straalbreking van het licht, d. i., van wege de verschillende media of verschillende dichtheden van de gassen die de lucht samenstellen waardoor de zonnestralen gaan, worden deze stralen afgebogen, of uit hun rechten loop gebogen, even als een wandelstok gebogen schijnt wanneer gedeeltelijk in water geplaatst. Op deze wijze is het mogelijk dat de zon boven de kimmen kan *schijnen* te zijn, voor eenigen tijd nadat zij werkelijk ondergegaan is. Vele zulke gevallen zijn opgeteekend.

Maar terwijl een kleine verlenging van den dag — die op 't meest niet een uur kan te boven gaan— op deze wijze verklaard kan worden, is het gansch onmogelijk dat straalbreking rekenschap kan geven voor het blijven van het licht " voor omtrent een volkomen dag." Nog andere verklaringen werden beproefd. De waarheid is echter dat niemand werkelijk weet hoe deze lange dag van Jozua teweeggebracht werd ; maar het moet op een of ander wijze teweeggebracht zijn geworden, want de sterrekunde vordert dat iets van dien aard gebeurd moet zijn, terwijl de geschiedenis verklaart dat het werkelijk heeft plaats gehad.

* * *

Professor Totten, van Amerika, heeft dit onderwerp van uit een sterrekundig oogpunt bestudeerd, en heeft de uitslag in een uitgewerkte wiskundige berekening in het licht gegeven, met de volgende merkwaardige slotsom, dat door de dag- en nachteveningen, verduisteringen en overgangen te nemen, en van den tegenwoordigen tijd terug te werken naar den winter-zonnestilstand van Jozua's dag, wordt het bevonden op een Woensdag te vallen. Terwijl door te rekenen van den oorspronkelijken datum van de schepping voorwaarts naar den winter-zonnestilstand van Jozua's dag, wordt het bevonden op een Dinsdag te vallen. En hij redeneert dat men door geen mogelijke wiskundige berekening de slotsom kan ontwijken *dat een geheele dag van juist vier-en-twintig uren in de geschiedenis der wereld ingevoegd is geworden.*

Maar nog meer, de Heer E. W. Maunder, F.R.A.S., van de Koninklijke Sterrewacht, Greenwich, in een belangwekkend artikel in de " Sunday at Home " voor Februari 1914, spoort niet alleen de plaats na, waar Jozua op dien tijd moet gestaan hebben, maar den datum en tijd van den dag toen dit merkwaardig verschijnsel plaats greep.

De verklaring tevens in Jozua 10 : 14, dat " er geen dag aan dezen gelijk was, voor hem, noch na hem," is even juist ; want er is wiskundig geen plaats in de geschiedenis der wereld voor nog zulk

een langen dag. Prof. Totten bevestigt dat "noch te voren, noch daarna is er een datum geweest die harmoniseeren zal met de vereischte betrekkelijke standen der zon, maan en aarde, zooals in de gewijde oorkonde als voorwaarde gesteld wordt."

Maar dit zelfs is niet al. Er staat geschreven in Jozua 10 : 17 : "De zon nu stond stil in het midden des hemels, en haastte niet onder te gaan *omtrent* een volkomen dag."

Nu toont Prof. Totten aan in zijne berekeningen, dat deze lange dag van Jozua niet bestond in de toevoeging van *een vollen dag van vier-en-twintig uren*, maar van slechts drie-en-twintig en een derde uren — in merkwaardige overeenstemming met de woorden "omtrent een volkomen dag"; terwijl de volle dag van welke de sterrekunde rekenschap vordert precies opgemaakt wordt door het feit, dat ten tijde van Hizkia, de schaduw op Achaz' zonnewijzer genoodzaakt werd tien graden terug te gaan, of veertig minuten (2 Kon. 20 : 11) — de balans tot een minuut van twee-derden van een uur, benoodigd om de vier-en-twintig uren op te maken!

Dan, na een lange uitgewerkte sterrekundige berekening, zegt hij : "Het is duidelijk dat het menschelijk geslacht nooit de zevenvoudige opvolging van weekdagen verloren heeft, en dat de Sabbat van deze latere tijden van Adam af tot ons komt, door den zondvloed heen, voorbij Jozua's langen dag, door Achaz' zonnewijzer, en uit het graf van onzen Zaligmaker, zonder een enkel feil. Geen dag ontbreekt ; geen tijdkring vraagt minder ; allen vragen hetzelfde ; en allen vereenigen zich in een samenstemming van getuigenis, die niet bewogen kan worden door eenig vernuft van mensch of duivel!"

* * *

Maar, zooals we reeds gezegd hebben, deze merkwaardige gebeurtenis wordt niet alleen bevestigd door sterrekundige berekening ; zij wordt ook door de geschiedenis gestaafd, en dit uit zes verschillende bronnen.

Het is wel bekend dat de drie aanteekeninghoudende landen der wereld waren, Griekenland, Egypte en China, *en dezen, tezamen met Mexico, hebben allen de aanteekening gehad van een langen dag.*

Herodotus, "de vader der geschiedenis," die 480 v.C. leefde, zelf een Griek, heeft het te boek gesteld dat de priesters van Egypte hem verteld hadden, van een tijd "toen de zon viermalen buiten haar gewone plaats opgegaan was, dat ze tweemalen opgegaan is waar ze nu ondergaat, en tweemalen ondergegaan is waar ze nu opgaat." Men meent dat ziet (ofschoon verdraaid en overdreven) op Jozua's langen dag.

Maar nog treffender is het volgend merkwaardig verhaal dat voorkomt in de opstellen van den beroemden Chineeschen Taoisten wijsgeer en alchemist, Huainan Tsu, die in de tweede eeuw v.C. leefde :—

"Hertog Yang van Lu (v.C. 1058—1053), in een bloedigen veldslag gewikkeld zijnde met het leger van den Han Staat, en vreezende dat de avond zou invallen en zijn overwinning hinderen, hief zijn spies op, en schudde ze naar de neigende zon, die terstond terugging in de lucht tot de lengte van den dierenriem."

Terwijl wederom Lord Kingsborough, in zijn groot boekwerk over de Amerikaansche Indianen, dat in Prescott's *Mexiko* aangehaald wordt, verklaart dat de Mexicanen een aanteekening hebben dat de zon een vollen dag stilstond in het jaar bekend als de "Zeven Konijnen," dat bijna juist overeenkomt met het jaar toen Jozua Palestina veroverde.

Voeg nu bij dezen het verslag in het boek van Jozua en dat van Jascher (Joz. 10 : 13), en wij vinden deze omstandigheid bevestigd tot zes malen toe, van vijf verschillende deelen van de wereld, namelijk Griekenland, Egypte, China, Mexico, Palestina.

Het is ook opmerkenswaard dat niet alleen dit verhaal kennelijk nooit in twijfel werd getrokken, door degenen die leefden toen het geschreven werd, en die van alle menschen de besten waren om de juistheid ervan te beoordeelen ; maar aan den anderen kant schijnt het feit zoo goed bekend te zijn geweest, dat Jascher, de Oprechte, een tijdgenoot van Jozua, werkelijk een afzonderlijk en onafhankelijk verhaal ervan geschreven heeft, waarnaar Jozua opzettelijk verwees, zoodat in den mond van twee getuigen elk woord bevestigd mocht worden."

DE STILSTAANDE ZON.

Ik laat hier volgen het artikel over "De Stilstaande Zon," waarop Ds. de Wet reflecteert. Dat artikel is verschenen in het "Maandblad" van November 1906. De lezer heeft nu beide voorstellingen vóór zich en kan dus beter oordeelen :

(Vervolg).

[In het *eerste* artikel werd betoogd, dat indien we het verhaal *letterlijk* moeten verstaan 't meer waarschijnlijk is aantenemen, dat Jozua niet meer "licht," een langeren dag dus, begeerde, maar meer "duisternis"; opdat hij in den zwaren storm die er heerschte den vijand mocht verslaan. In *dit* artikel wordt de vraag behandeld of 't verhaal *letterlijk* moet worden verstaan.]

II.

Maar hebben wij hier een eenvoudig verhaal van

hetgeen letterlijk gebeurd is? Wil de schrijver verstaan hebben dat alles juist zoo en niet anders is gebeurd? Hebben wij hier eenvoudig proza, of is het gansche verhaal een dichterlijke beschrijving van het voorgevallene? Een nauwkeurige lezing zal ons ook hierin te hulp komen. Niemand kan, zonder vooringenomenheid, het verhaal lezen, en aannemen dat wij een doorloopende beschrijving hebben. Werkelijk hebben wij te doen met twee verschillende verhalen — één meer uitvoerig van den schrijver zelven en één door hem ingelascht om meer duidelijkheid aan zijn verhaal te geven. Wij hebben dus vóór ons twee verschillende documenten, van twee verschillende schrijvers, het oude aangehaald door den samensteller van het boek Jozua, en alzoo ingevlochten in zijne eigene beschrijving. Reeds bij eene oppervlakkige lezing treft ons het abrupte van vers 12, en schijnt het ons of de gansche paragraaf van vers 12 tot 15 hier ingeschoven is. De geschiedschrijver had het eerste deel van zijn verhaal geëindigd met vers 11. Hij had den storm en de nederlaag der Amorieten beschreven; en toch begint hij van nieuws af aan in vers 12, voert ons terug naar Bethhoron, en levert ons het gebed van Jozua met den zonderlingen aanhef: "Toen sprak Jozua tot den Heere, ten dage als de Heer de Amorieten voor 't aangezicht der kinderen Israëls overgaf." Hij stuit dus den loop zijner gedachten, laat den draad van zijn verhaal voor een oogenblik vallen, om hem later met vers 16 op te nemen, en intusschen iets in te voegen dat door een ander was meegedeeld. Nog meer. In vers 15 hebben wij het einde van alles: "Toen keerde Jozua weder, en gansch Israël met hem naar het leger te Gilgal"; en toch voert vers 16 ons terug naar de hitte des strijds, met de beschrijving van den dood der vijf koningen, en Jozua's verdere verrichtingen. 't Is duidelijk derhalve dat de gansche paragraaf van vers 12 tot 15 op zichzelve staat, en waarschijnlijk eene aanhaling is uit een veel ouder geschrift.

Bij nader onderzoek blijkt het dan ook dat de geschiedschrijver gebruik had gemaakt van het boek Jascher (is dit niet geschreven in het boek Jascher?) De vorm is dichterlijk, de periodenbouw is dichterlijk, de taal is dichterlijk. Zegt hij op eene plaats: "De zon stond stil," op eene andere plaats heet het: "Zij haastte niet onder te gaan," d.i. ging langzaam onder, alsof zij door niets werd teruggehouden. Hij zou zichzelven toch niet zoo weerspreken in een geschiedkundig verhaal.

Wat dan was dit boek Jascher? De gevoelens hieromtrent loopen zeer uiteen. Sommigen nemen het als hetzelfde boek waarvan Mozes gewaagt in Numeri 21:14, "Het Boek van de Oorlogen des Heeren," of indien niet hetzelfde, dan toch iets dergelijks. Twee malen slechts wordt het in de Heilige Schrift genoemd — in Joz. 10:13 en 2 Sam. 1:18,— en in beide gevallen is de dichterlijke vorm in de aanhalingen niet te ontkennen. Dat er meer zulke boeken bestonden, die gebruikt werden door de gewijde schrijvers, blijkt uit de verschillende bijbelplaatsen. Zoo hebben wij het "Boek van de Chronijken der Koningen van Israël en Juda," en het reeds genoemde "Boek van de Oorlogen des Heeren." Hoe het ook zij, het "Boek Jascher" wordt hier door onzen schrijver aangehaald, ten einde meer gloed en leven te geven aan zijn verhaal.

't Was dus een verzameling van gedichten of liederen op bijzondere gelegenheden vervaardigd, dagteekenende van zeer vroegen tijd, in tabernakel of tempel bewaard, en door de geschiedschrijvers van het Oude Testament meer dan eens gebruikt.— Wij vinden daar b.v. het heldendicht van David vervaardigd op den dood van Saul en Jonathan, en misschien ook andere gedichten, zooals het lied van Debora, en dergelijke.

Is dit zoo, wat volgt hieruit? Dit namelijk, dat wij de aanhaling door Jozua moeten beschouwen als eene dichterlijke inkleeding van het verhaal aangaande den slag van Beth-horon. In levendige karakteristieke kleuren wordt ons de gansche strijd geteekend. De dichter geeft vrij spel aan zijne verbeelding, bezingt de wonderbare verlossing, toont aan hoe de elementen bewogen werden, en hoe God de Heer Zijn volk hielp in de ure der overwinning. Gelijk Debora later in hare beschrijving van de Kanaänieten aan hare gedachten een dichterlijken vorm gaf, en in verheven taal op echt Oostersche wijze den strijd beschreef, zoo ook hier. Zong Debora:

De bergen vervloten van het aangezicht des Heeren,
Zelfs Sinaï van het aangezicht des Heeren.

. . . .

Van den hemel streden zij.
De sterren uit hare loopplaatsen streden tegen Sisera.

Ook onze dichter zong:

De zon zweeg,
De maan stond stil,
Totdat het volk zich gewroken had aan zijne vijanden.

Zou het dan niet dwaas zijn iedere uitdrukking letterlijk te nemen?

Wanneer David in ditzelfde Boek Jascher van Saul en Jonathan getuigt:—

Zij waren lichter (sneller) dan arenden,
Zij waren sterker dan leeuwen;

wie vat het letterlijk op? En waarom zouden wij dan alles letterlijk moeten nemen in eene aanhaling uit hetzelfde dichterlijke boek bij Jozua?

In Jesaja 64 lezen wij :

Och dat Gij de hemelen scheurdet, kom neder,
Laat de bergen voor Uw aangezicht beven.

Heeft iemand ooit gedroomd dat Jesaja eene letterlijke scheuring der hemelen bedoelde, een letterlijk beven der bergen ? Of als hij zingt : " De bergen en de heuvelen zullen geschal maken met vrolijk gezang voor Uw aangezicht, en alle boomen des velds zullen de handen samenklappen," denken wij dan aan een letterlijk te voorschijn treden der bergen, of een letterlijk handgeklap van de boomen des wouds? En nemen wij zulke dichterlijke uitdrukkingen in dichterlijken zin, waarom dan niet dezelfde regels toegepast op het gedicht dat voorkomt bij Jozua ? Dat God werkelijk tusschen beide getreden was, dat Jozua werkelijk begeerde naar een algeheele overwinning over zijne vijanden, en dat die hem ook geschonken werd, nemen wij gereedelijk aan. Maar dat wij hier een kort gedicht hebben, waarin de zanger vrij spel geeft aan zijne Oostersche verbeelding — een gedicht dat nog later misschien meer dan eens in de rijen van Israël's legerbenden gezongen werd, zal wel niemand kunnen betwijfelen.

Dat deze verklaring niet uit de lucht gegrepen is, blijkt daaruit, dat zij door vele geleerden aangenomen is. Keil bijvoorbeeld in zijn Commentaar op Jozua, zegt als volgt : " Deze passage is aangehaald uit een boek van gedichten, het boek Jascher. De taal is dichterlijk, metrisch, en kan gemakkelijk in verzen worden verdeeld. Het parallelisme — een karaktertrek van Hebreeuwsche poëzie — heerscht door het stuk ; en wat ook hunne theologische overtuigingen mogen zijn, nemen alle critici aan, dat wij hier te doen hebben met een dichterlijke aanhaling. Het moet dus als een gedicht behandeld worden, en niet als proza ; niet als een deel van het verhaal door den gewijden schrijver medegedeeld, maar als een fragment uit de dichterlijke ontboezemingen van een Hebreeuwschen dichter. En zoo verklaard, beduidt het niet meer dan dit : " Zoo lang scheen de dag te zijn aan de strijdenden, en zoo volkomen was de vernieling der vijanden, dat in de taal van een dichter uit dien tijd men zou kunnen zeggen, dat de zon en maan hebben stil gestaan in de hemelen, en dat de dag verlengd werd op buitengewone wijze, totdat het leger der Amorieten vernietigd was."...... " Hadden wij vóór ons eenvoudig proza of de woorden van den geschiedschrijver zelven, wij zouden niet aarzelen aan te nemen dat de dag op bovennatuurlijke wijze verlengd werd, tengevolge van een vertraging in den loop en het ondergaan der zon. Doch verzen 13 en 14 bevatten slechts eene uitbreiding en poëtische omschrijving van de woorden werkelijk door Jozua gebezigd in de hitte des strijds : " Zon, wacht...totdat het volk zich gewroken heeft aan zijne vijanden !" En wij zouden den aard van de poëzie geheel en al uit het oog verliezen, indien wij ons te zeer laten binden door de woorden des dichters, en ze zoo verstaan alsof de dag op wonderbare wijze werd verlengd, omdat de zon stil stond."

Wij onderschrijven volgaarne deze woorden van een der geleerdste Duitsche theologen, en worden hierdoor gesterkt in onze beschouwingen.

Uit al het voorgaande leiden wij dit af :

(1) Beschouwen wij het verhaal als bloot proza, dan nog hebben wij niet noodig, bij nauwkeurig onderzoek, iets buitengewoons of bovennatuurlijks aan te nemen.

(2) Beschouwen wij de gansche paragraaf als een aanhaling uit het boek Jascher, gelijk het werkelijk is, dan hebben wij te doen met een gedicht, en moeten wij het verhaal behandelen als een gedicht, en niets aan den gewijden schrijver opdringen dat nooit door hem werd bedoeld.

Verwerpt men beide verklaringen en wil men hier een buitengewoon wonder zien, dan nog zijn wij bereid het wonder aan te nemen, en nogmaals zeggen wij het Keil na : " Wij aarzelen niet te gelooven in zulk een wonder in den volsten zin des woords, wanneer het bewezen is dat dit de letterlijke en eenige verklaring der woorden is, of wanneer het langs exegetischen (uitlegkundigen) weg mocht komen te blijken, dat zulke verklaring noodzakelijk is en geen ander kan worden toegelaten." De Bijbelgeloovige heeft voor niets te vreezen. Trots allen tegenstand weet hij, dat het Woord Gods " blijft tot in eeuwigheid."

De Godsdienstige Crisis in Ierland.

Wij nemen uit " Evangelical Christendom," Mei - Juni, 1914 het volgende over, dat door Rev. Mm. Corkey, M.A., predikant van de Presbyteriaansche Kerk in Townsend Street te Belfast, medegedeeld is op de 68e jaarvergadering van de Evangelische Alliantie, te Londen 27 April, 1914.

Wij, Evangelische Christenen in Ulster, hebben gedurende de laatste drie maanden een periode van ongeevenaarde moeilijkheden doorgemaakt. Juist terwijl ik spreek, pakken zich de donkere wolken samen, welke wij allen gebeden hebben dat mochten wegtrekken, en ik ben hier gekomen om uwe gebeden en sympathie te vragen ten behoeve van ons bedroefd volk.

Ik bedoel niet te spreken over wat men de politieke zijde der kwestie kan noemen. Ik ben geen politiek man, en behoor ook niet tot eenige politieke organisatie. Ik ben zelfs geen lid van de " Orange Society." Ik ben hier enkel als een dienaar van Jezus Christus, en ik wensch te spreken over den toestand in Ulster, enkel in zoover als ik geloof

dat het Zijn Koninkrijk betreft. De moeilijke vragen, waarvoor wij in Ulster staan, zijn niet nieuw en dankbaar zien wij terug op de leiders der Christelijke gedachte, die in vroegere jaren ons terzijde stonden. Toen een deputatie van predikanten van Ierland wachtte op de komst van Ds. C. H. Spurgeon in 1886, verzekerde hij hen van zijn oprechte sympathie, en zeide, dat hij tegen alles was wat de macht van den priester in Ierland kon vergrooten. De predikant Dr. Parker verzekerde ons eveneens van zijn sympathie en steun. Wij gevoelen, dat de tijd geen verandering heeft gebracht in de groote godsdienstige beginselen, die in 1886 aan de orde waren, en wij kunnen u verzekeren, dat, wat ook politieke mannen mogen zeggen van het tegendeel, het enkel is uit vrees van *godsdienstigen* aard, dat de Protestanten van Ulster zoo eensgezind zijn en vast besloten in de houding welke zij hebben aangenomen.

Ten einde onze positie te begrijpen, is het noodig iets van onze historie te kennen. De leden van de Hervormde Kerken, die twee of drie honderd jaar geleden zich in Ulster vestigden, waren grootendeels mannen en vrouwen, die geleden hadden om de waarheid van het Evangelie. Velen waren Hugenoten, die naar Ulster waren gevlucht om de vervolging van de Roomsche Kerk in Frankrijk te ontgaan. Velen waren Covenanters, die van Schotland kwamen, waar zij gestreden hadden voor gewetensvrijheid en voor vrijheid om God te dienen op de wijze die zij geloofden goed te zijn. Ook vestigden zich in Ulster vele soldaten, die uit de Nederlanden met Koning Willem waren gekomen, wier vaderen deelgenomen hadden aan de gedenkwaardige worsteling van godsdienstvrijheid in dat land. Het volk van Ulster bestaat uit de nakomelingen van menschen, die een dapper en kloekmoedig aandeel namen in de grootsche worstelingen om buergerlijke en godsdienstige vrijheid.

De geschiedenis van de bittere ervaringen onder de Roomsche Kerk is van geslacht tot geslacht overgeleverd. Er is nauwelijks een huis in Ulster, dat niet de geschiedenis kan vertellen van een of ander lid, dat geleden heeft voor de Waarheid Gods. In mijn eigen Kerk is een familie, die verbonden is aan Margaretha Wilson, die in Solway Firth geworpen werd, omdat zij aan Christus trouw bleef. Een ander gezin stamt rechtstreeks af van een familie, waarvan twee leden als martelaars gestorven zijn. Nog worden in vele huizen de geschiedenissen verteld van hen, die leden bij den gruwelijken moord van 1641, toen 20,000 Protestanten in Ulster werden ter dood gebracht. Gij kunt de historie van het verleden niet uit de herinnering van de Evangelische Christenen in Ulster uitwisschen. Wij gevoelen, dat het noch recht noch billijk is ons onder het juk te buigen, dat eenmaal te zwaar was voor onze vaderen. Wij gelooven, dat zij gelijk hadden. En wij zijn in Ulster nog niet gekomen tot de overtuiging, dat de Reformatie een misstap was, en wij meenen niet, dat het geloof der Hervormde Kerken kan vereenigd worden met het geloof van de Roomsche Kerk. Wij gelooven dat de beginselen van deze twee Kerken diametraal tegenover elkander staan.

Ik verheug mij erover, dat deze internationale Evangelische Alliantie nog trouw is aan de groote Evangelische leerstellingen van het Hervormd geloof. Het feit, dat wij deze leer vasthouden, plaatst ons in direkte oppositie tegenover de Roomsche Kerk. Wij gelooven in de Souvereiniteit Gods, terwijl de Kerk van Rome gelooft in de Souvereiniteit van den Paus. Dit groot beginsel van de Souvereiniteit Gods maakte de Reformatoren krachtig. God was hun Koning, en zij verzetten zich tegen vorsten en regeeringen ten einde Hem te gehoorzamen. Dit was de waarheid, die hen vrij maakte.

Voorts : wij gelooven in de oppermacht van het onfeilbaar Woord van God, terwijl de Roomschen gelooven in de oppermacht van het pauselijk decreet. Wij houden vast aan de zaligheid door het geloof in Jezus Christus ; de Roomschen leeren, dat de zaligheid verworven wordt door de sacramenten en door gehoorzaamheid aan de Kerk. Wij gelooven in het algemeen prieserschap der geloovigen; dat ieder kind van God kan naderen tot Zijn waarachtige tegenwoordigheid en vergiffenis kan verkrijgen onmiddellijk van Hem. De Roomsche Kerk leert, dat vergeving en genade worden bemiddeld door priesters, aan wie men moet biechten. Dat zijn de vaste fundamenteele waarheden, waarop ons geloof is gebouwd. Wij putten ze uit de onmiddellijke openbaring van den Almachtige.

Vergun mij te zeggen, dat wij geen haat of bitterheid koesteren tegen onze Roomsche medeburgers. Wij doen wat wij kunnen om met hen in liefde te leven en hen te brengen tot de kennis van het Evangelie. Maar de Kerk van Rome kan nu niet en nooit gelooven in vrijheid van geweten. Zij leert, dat zij onfeilbaar is, en dat zij, die van haar verschillen, gedwongen moeten worden in hun eigen belang. Daarom is de vraag van Sir William Robertson Nicoll aan een Nationalist nooit beantwoord. "Toon mij," zeide Dr. Nicoll, "een moment in de geschiedenis waarin een Protestantsche minderheid ooit recht of vrijheid verkreeg van een Roomsche meerderheid."

Wij hebben reeds droeve ervaringen gemaakt in Ierland van de wijze waarop wij zouden worden behandeld door Rome's Kerk. Het "Ne Temere" besluit is slechts één illustratie. Eenige dagen geleden zag ik Mevrouw McCann, wier huiselijk leven gebroken is sedert meer dan drie jaar door de werking van dat besluit. Zij heeft nooit meer een enkel woord van haar man of kinderen gehoord. Een bisschop van de Roomsche Kerk, sprekende op een feestmaaltijd in Winnipeg eenige weken geleden, zeide dat Roomsch Katholieken altijd de trouw aan

Zijne Heiligheid den Paus moeten stellen boven de trouw aan Koning George. Onder een Roomsch parlement zal het "Ne Temere" *) besluit in Ierland worden beschouwd als staande boven de wetten van Groot Brittannië, gelijk het is in onze kolonies, Malta en Quebec, die geheel onder Roomsche heerschappij staan.

Want in vele onzer nationale scholen, die door Britsch geld worden onderhouden, zijn beelden en teekenen, die beleedigend zijn voor de Protestanten, ingevoerd. Sommige dier scholen worden bezocht door Protestantsche kinderen. In vele scholen zijn ervaren onderwijzeressen weggezonden, en nonnen, met geen of weinig bekwaamheid, in hare plaats gesteld. Daarentegen mogen wij in Protestantsche scholen niet eens den tekst van de Tien Geboden op de muren hangen. De eenige tekst, dien we gebruiken mogen, is die van 80 jaar geleden onder invloed van wijlen aartsbisschop Murray gemaakt, waarin de zin over het buigen voor de beelden is weggelaten.

Tot voor weinige jaren hadden wij altijd een vreedzame Sabbat in Ulster, maar onder de schaduw van hun triomf komen nu Roomschen in onze vreedzame Protestantsche dorpen gedurende de uren van godsdienstoefening en houden er sport- en dansfeesten onder bescherming hunner priesters. Er is mij zelfs één geval bekend, dat het geraas, veroorzaakt door een troep Roomschen buiten de kerk, noodzaakte met den dienst op te houden.

Onze vaderen hebben Ulster gevonden als een woestenij, en door hard werken en rechtschapenheid hebben zij het gemaakt tot een der bloeiendste centra van industrie. Onze werklui worden beter betaald dan in eenig deel van het Vereenigd Koninkrijk. Wij hebben een lager percentage van paupers dan eenige groote stad in Engeland. Wij zijn trouw gebleven aan het beginsel van verdraagzaamheid. Al de bepalingen van de " Belfast Corporation " zijn gemaakt door Protestanten, en deze Protestantsche Corporatie heeft 900 Roomschen in haar dienst. De Roomschen betalen £17,000 aan belastingen en zij ontvangen van de Corporatie over de £47,000 aan loonen. Ik vertel dit met het oog op de leugens die in omloop zijn. Een heer schreef mij dezer dagen uit Engeland, dat hij geen sympathie met ons kon hebben, omdat wij zoo bekrompen waren, dat wij maar vier Roomschen in de Corporatie van Belfast hadden opgenomen.

In de *Church Times* van 17 April kwam een bericht voor, dat in de dagen van de opkomst der Protestanten het Iersche Parlement een besluit uitvaardigde, waarin met hatelijk sectarisme een huwelijk, dat ingezegend was door een Roomsch priester, als een van de partijen Protestant was, van nul en geener waarde werd verklaard. De schrijver zegt, dat die wet nog van kracht is. Die voorstelling is absoluut valsch. Dit besluit is reeds vele jaren opgeheven en het waren de Presbyterianen van Ulster, die even goed als de Roomschen tegen die wet streden. En nu komt de *Church Times* aandragen met dit geval om de Protestanten van Ulster te kapittelen over hun godsdiensthaat.

Wat moeten wij in Ulster doen? Wij kunnen onze erve van burgerlijke en godsdienstige vrijheid niet prijs geven. Wij kunnen niet belijden tegenover de Roomsche Kerk, dat onze vaderen verkeerd deden en dat wij nu haar volsterkt gezag willen erkennen. Ons geweten zal niet toelaten, dat wij de oppermacht van de Roomsche Kerk erkennen over onze burgerlijke rechten en vrijheden. Wij kunnen niet gelooven, dat het Christelijke Engelsche volk ooit zal toestaan geweld te gebruiken om ons onder de tirannie van menschen te brengen, die de wet van den Paus boven die van den koning gehoorzamen. Indien zulk geweld gebruikt wordt, dan is de Evangelische Christenheid in Ulster bereid om te lijden gelijk hunne vaderen, liever dan de oppermacht van Rome te erkennen. Wij vragen geen bevoorrechting, wij willen alleen leven op gelijken voet met onze Roomsche medeburgers, in het genot van godsdienstvrijheid. Wij begrijpen in Ulster, dat dit slechts het begin is van de worsteling tegen de inbreuken, die Rome zal maken. Indien de Roomsche Kerk de Ulster Protestanten kan buigen en breken, rekent er op dat dan Engelands dag van beproeving komt. Wij weten, dat wij staan in Gods voorzienigheid bij de groote worsteling om inze godsdienstvrijheid te handhaven tegen de pogingen van de Roomsche Kerk, het werk van de Reformatie in deze landen te vernietigen. Broeders, bidt voor ons.

*) Waarbij een huwelijk, dat niet door een Roomsch Priester is gewijd, niet als wettig wordt erkend.

Sir James Simpson, Baronet, M.D.

(Slot.)

Het is door de invoering van chloroform als een middel ter verzachting of wegneming van pijn, dat de naam van Simpson in de geschiedenis beroemd zal zijn. Jaren voordat hij begonnen was proeven te nemen met betrekking tot dit onderwerp, werd hij dikwijls zeer ter neer gedrukt wegens de akelige pijn welke patiënten verduren moesten onder heelkundige operaties. Terwijl hij zich bezig hield met 't voortzetten van zijne studieën in de medicijn, was 't eenig deel van zijn werk dat hem met bezorgdheid vervulde, de operatiezaal in 't ziekenhuis (infirmary). Die zaal was hem terug-

stootend en niet aantrekkelijk. Zoo bevreesd was hij dat zijn gebrek aan zenuwkracht hem een hinderpaal zou wezen in zijne loopbaan als geneesheer dat hij eenmaal besloot zijne studie in de medicijn optegeven, om zich toeteleggen op de studie van de rechtsgeleerdheid. Hiervan echter werd hij afgeraden door een mede-student en vriend, John Reid. Doch de ellende welke het aanschouwen van pijnlijke operaties hem gaf kon hij niet te boven komen, en een geval van vreeselijke lichaamspijn, die eene vrouw uit de Hooglanden van Schotland moest ondergaan, heeft hij nooit kunnen vergeten. Het was dit geval inderdaad dat hem zoo te zeggen gedreven heeft tot 't zoeken naar een middel ter verzachting van de pijn bij operaties.

Dit onderzoek was niets nieuws echter aan de geneeskundige professie. Zelfs in de oude tijden van Romeinsche en Grieksche geneeskunde werd veel over de vermindering van pijn geschreven door zulke geneesheeren als Galenus en Celsus. Wij lezen in de Schrift hoe eene poging aangewend werd ter verzachting van Christus' pijn aan het kruis. In latere tijden trachtte men ook door middelen, zooals opium of mandragora, om lichaamlijk lijden te verdooven. Een beroemde heelmeester van Frankrijk, onder de regeering van Frans I, Ambrose Paré, gebruikte mechanische pressie op de voornaamste zenuwen om 't gevoel van pijn te dooden, en in onze tijden hebben menschen de toevlucht genomen tot magnetisme of mesmerisme en hypnotisme, met hetzelfde doel.

Het inademen van verscheidene soorten van "gas" en andere middelen hiervoor werden aanbevolen in de laatste eeuw, maar zulke pogingen vonden geen algemeen bijval.

Eindelijk in 1846 ontving men in Europa 't nieuws uit Amerika dat 't inademen van "sulphurische ether" met succes werd gebruikt door Dr. Morton, een tandarts van Boston, in de Vereenigde Staten. Het bericht hiervan, bevestigd zooals dit was door Dr. Jackson van dezelfde stad, ter oore van Professor Simpson gekomen zijnde, heeft hem bewogen hetzelfde middel te gebruiken in gevallen van verloskunde. Hij was de eerste om dit middel in zulke gevallen te gebruiken. Professor Simpson, echter, meende dat een ander middel uitgevonden kon worden, meer geschikt dan 't bovengenoemde voor algemeen gebruik, ter verzachting van pijn, en hij legde zich met hart en ziel toe om dat "ander middel" uittevinden : om zijne eigene woorden te gebruiken : "Ik dacht aan niets anders."

Hij is dan begonnen met proeven te nemen en die op zichzelf toetepassen. Bij ééne gelegenheid ademde hij eene quantiteit van gewoon steenkolen gas in, en alhoewel dit geen gevaarlijke invloed op zijn lichaamsgestel uitoefende, werd zijn geheel lichaam nochtans in zulk een mate er door aangetast, dat, voor een tijd, geen mensch nabij hem komen kon. Het was bijna toevallig dat hij een proef nam met chloroform. In een brief aan een vriend, te Liverpool woonachtig, schreef hij als volgt : "Ik had chloroform eenige dagen in mijn huis voordat ik er proef mee nam, want na de vloeistof gezien te hebben, wanhoopte ik eraan, en ging ik voort, peinzende over andere middelen. Den eersten nacht, waarin wij dit beproefden, ademden Dr. Keith, Dr. Duncan en ik zelf het tegelijkertijd in, en in omtrent een minuut lagen wij allen onder de tafel."

Deze misstap, waarvan Professor Simpson op zoo lichtzinnige wijze spreekt, was inderdaad een ernstig ongeluk. De drie geneesheeren vielen op den vloer in een toestand van onbewustheid — hoe lang wordt niet gezegd. Zoodra Professor Simpson tot bewustheid kwam, was zijn eerste woord : "Dit is veel sterker en beter dan ether." Doch hij had geen tijd om daarover natedenken, want hij zag Dr. Duncan op den vloer onder een stoel liggende, starende in een toestand van onbewustheid, en snorkende op schrikwekkende wijze. Niet ver van hem lag Dr. Keith,— ook in een onbewusten toestand, met zijne handen en voeten op een verschrikkelijke wijze overal slaande, en nog harder geluid makende dan de andere. Uit hun onbewusten toestand bijgekomen zijnde, begonnen zij hunne wederkeerige ondervinding aan elkander mede te deelen en er over te redeneeren. Van dien dag, of liever van dien middernacht dateert

DE UITVINDING VAN DE WONDERLIJKE EIGENSCHAPPEN VAN CHLOROFORM ALS EEN PIJNVERZACHTENDE MIDDEL.

Binnen kort deed zich eene gelegenheid voor om de uitwerking van chloroform op de proef te stellen in 't geval van verscheidene heelkundige operaties in het ziekenhuis (Royal Infirmary) te Edinburg. Bij gelegenheid van eenige van die operaties was de beroemde Fransche scheikundige, Dumas, (die toen op een reis naar Schotland was), tegenwoordig. Hij was de eerste om de bestanddeelen

bekend te stellen waaruit chloroform bestaat — zooals die eenige jaren vroeger uitgevonden waren door Sabeiran en Liebig ; en wij kunnen ons de vreugde voorstellen welke hij gevoelde over hetgeen hij te Edinburg aanschouwde, en de geestdrift waarmee zijn rapport daarover te Parijs en over het vasteland van Europa gelezen werd. Het is hier niet noodig bij dit alles te voegen dat chloroform thans gebruikt wordt in alle deelen van het werk van den heelkundige, en dat aan Professor James Simpson de eer toekomt van deze gave aan 't menschdom gegeven te hebben door de toepassing daarvan in de operatiekamer.

A. McG.

OP MIJN BOEKENTAFEL.

Van de Heeren J. H. Kok te Kampen ontvingen wij de volgende boekdeelen :—

Op den dorschvloer : overdenkingen voor het oorlogsjaar 1914, door Ds. J. J. Knap — ongebonden 1/6. Een tiental stichtelijke overdenkingen voor onzen tijd bijzonder geschikt.

Dr. A. Rotterdam : Zionsroem en sterkte, of verklaring van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, met een inleidend woord van Dr. A. Kuyper. 2 deelen ongebonden 5/-.

Dr. A. Kuyper : De eerepositie der vrouw. Ongebonden, 10 pence. Hier hebben wij het oordeel van dezen grooten staatsman-theoloog over de brandende kwestie van het vrouwen-kiesrecht.

Pascholl : een verhaal uit den tijd van Napoleon I, naar 't Hoogduitsch van C. Beyer. Een boeiend verhaal, dat ook in onzen tijd met graagte zal worden gelezen. Prijs, ongebonden, 2/6.

De nieuwe uitgave van den Staten-Bijbel, met al de volledige, onverkorte kantteekeningen : in drie fraaigebonden deelen, tegen slechts *vier* gulden, of slechts 6/8 per deel. Het eerste deel is nu verschenen. Ieder behoort zich dezen Staten-Bijbel in handig formaat en keurig gedrukt aanteschaffen.

Ook verschijnt dezer dagen het langverwachte werk van Ds. C. Spoelstra over de Geschiedenis der Ned. Geref. Kerken in Zuid-Afrika. Het werk zal uit drie deelen bestaan. Het *eerste* deel zal handelen over : Van Riebeek's optreden en daarna van 1652 tot 1804.

Het *tweede* deel zal loopen over De ontwikkeling onzer Kerk : van 1804 tot heden.

Het *derde* deel, dat allereerst verschijnen zal, behandelt : Onze dochterkerken.

Elk der drie deelen zal bij inteekening slechts 12/- kosten.

Ik laat hier volgen de Inhoudsopgave van het *derde* deel, waaruit de lezer zien zal, wat het werk beoogt. De titel van het geheele werk luidt : " Wonderwerken in het land van Cham."

Mag ik dit geheele werk bij onze predikanten aanbevelen ? Gedurig vraagt men naar een Handboek over de Geschiedenis onzer Kerk. Nu verschijnt er een, dat zeker van groote waarde zal worden bevonden. Het doet mij werkelijk leed, dat het deel over de " Bouwstoffen ", door Ds. Spoelstra bijeengebracht, door zoo velen onzer predikanten niet is aangekocht. Zal onze Kerke-Kantoor Commissie niet andermaal eene poging aanwenden om de " Bouwstoffen " van de hand te zetten, al is het dan ook tegen verminderden prijs ? Ik meen, dat ieder predikant onzer Kerk de volgende boekwerken *moet* bezitten :—

Ds. Spoelstra's Bouwstoffen.

Ds. Spoelstra's hier aangekondigd werk in *drie* deelen, onder den titel " Wonderwerken in het land van Cham," waarvan het *derde* deel, dat afzonderlijk te bekomen is, het volgende bevat :—

Inleiding. Hoofdst.1. De gevolgen van den grooten trek voor onze trek.

2. Onze kerk en de voortrekkers.

3. Het zelfstandig worden van de Vrijstaatsche kerk en hare ontwikkeling.

4. Het zelfstandig worden onzer kerk in Natal.

5. Onze kerk in Transvaal, met onze Kaapsche kerk in organisch en juridisch verband gebracht.

6. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk : a. De Taylor-legende weerlegd ; b. Verslag van het werk der heeren Faure en Robertson ; c. Brieven van dankbetuiging door de uitgewekenen aan onze Synode gezonden ; d. Toelichtende berichten.

7. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk—(Eerste vervolg) : a. Rapport der commissie bestaande uit de heeren Predikanten Philip Edward Faure en William Robertson ; b. Toelichtende berichten uit de " Kerkbode."

8. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk—(Tweede vervolg) : a. Reisverhaal van Ds. A. Murray, Jr. ; b. Toelichtende berichten ; c.

Sympathie in Holland voor die uitgewekenen ; brief van Mr. Groen van Prinsterer ; d. Lauts andermaal gecorrigeerd en de Taylor-legende nog verder weerlegd ; e. Toelichtingen der rapporten ; f. Nieuwe reis van Ds. A. Murray, Jr., van Bloemfontein.

9. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk—(Derde vervolg) : a. De Transvaalsche Volksraad komt op voor de eere van de vorige deputatie ; b. Reisverslag van de Weleerw. heeren A. en J. Murray ; c. Eene nieuwe commissie naar het Overvaalsche benoemd ; d. Verdere berichten.

10. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk—(Vierde vervolg) : a. Reisverhaal der heeren Murray en Neethling ; b. Eerste vervolg ; c. Tweede vervolg.

11. Officieele bewijzen voor het voorgaande hoofdstuk—(Vijfde vervolg) : a. Apologie. Voorwaarden waarop de inlijving onzer Transvaalsche zusterkerk plaats vond.

12 Beroep op de christelijke hulpvaardigheid in Nederland (Lauts. De candidaat Van der Hoff.)

13. Van der Hoff schismaticus.

14. De Smellekamp zaak.

15. Het schisma breekt zichzelven af : a. Aanhangsel brieven en berichten tot uitbreiding en bevestiging van dit hoofdstuk ; b. Brieven uit Lijdenburg aan de Vrijstaatsche predikanten en de Synode der Ned. Geref. Kerk gericht ; c. Ook op onderwijs gebied ontworstelt men zich aan Van der Hoff ; d. Heeft Van der Hoff den eed aan de Engelsche regeering afgelegd ?— Documentaire weerlegging ook van zijne andere uitvluchten ; 1. Door de Kaapsche Synodale Commissie ; 2. Door den Transgariepschen Ring.

16. Het rapport van Mr. C. Hiddingh aan de Amsterdamsche Commissie.

17. Het trouwe Lijdenburg wordt geholpen. (Slot van Mr. C. Hiddingh's verslag.)

19. De wrange vruchten der scheiding.

20. Een partijdig gedenkboek getoetst.

21. Verdeeldheid gezaaid en tweedracht gemaaid.

22. Statistiek van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika (vulgo. Afgescheiden of Dopper Kerk.)

23. Van der Hoff en de definitieve afscheiding zijner " Hervormde Kerk " van de Kaapsche Sy node.

24. Kijkjes achter de schermen der Ned. Herv. Kerk.

25. De Herv. Kerk plaatst zichzelve buiten alle organisch, historisch en juridisch verband.

26. Organisatie van onze Ned. Geref. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

27. Van Utrecht begint de victorie.

28. De belangrijkste dag in het leven van Ds. Cachet en in het kerkelijk leven der Z. A. Republiek.

29. De hand aan den ploeg.

30. Vrede in des Heeren naam aan de ongodisten krijg !

31. De eerste algemeene vergadering der Ned. Geref. Kerk in de Z. A. Republiek.

32. Degelijke opbouw op een solied fondament.

33. Groei onzer kerk te midden van smaad, vervolging en mishandeling.

34. Voorgeschiedenis en geschiedenis der vereeniging onzer kerk met de Hervormde.

35. " De Hervormden " in de oude zonde teruggestort.

36 Gods gericht aangekondigd en gekomen.

37. " Hervormde " geschiedvorsching.

38. Hervormd of Gereformeerd ?

39. Statistiek der Hervormde alsmede die der Vereenigde Kerk ter vergelijking.

40. Raad der Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika. Organische kerkvereeniging.

De uitgever — D. A. Daamen 's Gravenhage — biedt ons tegen 5/- (gebonden) aan de kostelijke historische roman, uit het Engelsch van Marjorie Bowen : De Held, handelende over Willem den Zwijger. Ik heb dit boek zeer genoten en er veel uit geleerd.

Van den beroemden schrijver : F. Bettex is verschenen bij J. H. Kok te Kampen: De Grootheid des Drieëenigen Gods. Hij zegt in zijn voorrede : " Socialisten en Monisten, ja zelfs godgeleerden en predikanten houden driest vol dat er geen God bestaat, en prediken de eeuwige stof en de natuurkrachten... Daarom roep ik alle Christenen, die nog dien naam verdienen, toe : laat ons de grootheid des Drieëenigen Gods gadeslaan in Zijn stoffelijke en geestelijke schepping, om daardoor ook groot naar den inwendigen mensch te worden."

DEEL XX, No. 3. STELLENBOSCH. MAART, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

Ik vraag geen verschooning voor de overname van dit treffend artikel uit de pen van Dr. A. Kuyper.

"ZIJN HAND IS NOG UITGESTREKT."

(OUDEJAARSAVOND).

In den Oudejaarsavond ligt ditmaal niet alleen wat tot ernst stemt, maar iets dat ontroert.

Ook wie het lange jaar, dat nu ten einde loopt, met stillen ernst voor Gods aangezicht intrad, had toch aan zóó bangen wereldramp, als ons nu overviel, van verre niet gedacht. Zelfs toen we reeds halverwege het jaar in waren, lachte zomerruste nog een ieder toe, en maakte men zich gereed om een tijdelijken uitgang te genieten. Alle geruchten spelden voorspoed en gedijen, zoo voor het volksleven als voor het leven in de maatschappij. Geen krankheid waarde rond, eer wees alles op frisch, gezond leven. De middelen van bestaan vloeiden mild en rijk in alle landen. Het scheen of de voorspoed en het levensgeluk nog steeds wassende waren. In veel kringen steeg welstand en levensvreugd zelfs zóó hoog, dat we ons onwillekeurig afvroegen, of 't zóó overgelukkig zou kunnen blijven. Maar ook die vraag der onzekerheid drong men terug. Waarom zou men het volle, weelderige leven, zoolang God 't ons gaf, niet genieten? En zoo kabbelde de stroom van heel het leven bij lachenden zonneschijn schier ongestoord voort en verder, tot het booze kwaad opeens, met den overgang van Juli in Augustus, als een donderslag bij onbewolkten hemel, in alle land, in elk huis, en in ieders ziel insloeg. Oorlog, neen *meer* dan oorlog, een wereldbrand bleek plotseling en onverhoeds aan drie, vier hoeken tegelijk van het machtige Statengebouw te zijn uitgebroken. Pas even lekte de vlam langs muur en gevel, en reeds hoorde men de binten en balken kraken, sloeg stuk na stuk van het bouwwerk neer, en zag men de verschrikte bevolking de straat op vlieden, en opzien naar den hemel, met de noodvraag op de lippen, vanwaar 't onheil gekomen was. Kwam het uit de diepte, kwam het door der menschen doen, of kwam het uit den Hooge van onzen God?

* * *

In de eerste ure der verschrikking steeg er toen een *Kyrie Eleison* uit aller hart op, een: God, ontferm U onzer! Het was of het einde ons naderde, en of de wereld verging. Schier alle overleg en beleid zelfs viel weg. Een gevoel van vertwijfeling maakte zich van veler hart meester. Op iets zóó overstelpends was niemand voorbereid. Zulk een losbreking van onheilspellende stooten en duwen, die alles dreigden omver te werpen, had niemand voor mogelijk gehouden. Bij zinnen blijven kon in 't eerste oogenblik schier niemand. Hier viel er een op de knieën en ging bidden. Daar liep er een halfdolend den weg op, met al maar gebedsuitroepen om verademing. Schier ieder beging in wat hij deed iets onberadens. Er was drang om iets te doen, en men wist niet wat te doen. Ja, een oogenblik scheen 't of de orde in 't leven onderstboven was gekeerd.

* * *

Maar op die eerste overspanning volgde al spoedig ontnuchtering. De ouderen in jaren, die den grooten oorlog van 't jaar '70 hadden meêdoorleefd, kwamen het eerst tot bezinning. Wel moesten ze toegeven, dat het toen van verre niet zóó schel en bang insloeg als nu, maar aangrijpend was 't toch ook toen geweest; en immers binnen nog geen twee volle maanden was toen de gruwel bezworen geworden. In Juli begon 't toen, en met Sedan was reeds vóór half September de bange kamp beslist. Vredehandeling volgde toen al spoedig, en het wereld-

leven hernam zijn gewonen loop. Waarom zou 't ook nu niet zoo zijn? Forsch sloeg ook nu, eer iemand onzer er op bedacht was, het leger van het ééne land in het ander in. Parijs werd ook nu reeds genaderd. Scheen 't niet, voor zoover we 't op den voet volgden, een praecieze herhaling te worden van wat toen voorviel? En zoo kwam er verademing, en week de vreeze. Nog eer de winter naderde, zou 't alles weer "pays en vreê" zijn. In den angst van den oogenblik hadt ge u vergist, en een alles vernielende ramp geducht, waar feitelijk toch slechts een wat ruwe machtsverschuiving op de kaart van ons werelddeel u verschrikte.

* * *

En toen greep men weer moed. Men las en verslond wat pers en telegraaf aan nieuws over het land uitstrooide. Op de landkaart volgde men het spoor van den inval, en telde de forten om de monstervestingen. Schier ging 't te snel zooals door het reuzengeschut fortenwand na fortenwand doorboord, opgespleten werd en viel. Reeds scheen het einde van den strijd nabij te komen. Het bewind aan de Seine-stad vlood naar Bordeaux, uit België's hoofdstad naar Le Hâvre. Reeds scheen de tegenstand gebroken, en het nogmaals zwichten van de wereldstad nabij te zijn. Het werd juist weer wat 't in 1870 geweest was. Een *veni vidi vici*, een: "ik kwam, zag en overwon." Nog enkele weken, op 't hoogst nog een twee-, drietal maanden, en "de vrede" zou ons immers hergeven zijn; en met den schrik zou ook ons volk vrij komen. Reeds maakte wie gemobiliseerd stond, zich voor de thuisreis gereed. En juist immers omdat we eerst zoo hard waren geschrokken, zou nu de terugkeer in het vredeleven zoo dubbel verrukkend zijn. In elk geval, eer het jaar om was, zou 't leven zijn gewonen gang hernomen hebben, en in de ure van het komend Oudejaar zou de toon van ernst wel naklinken, maar 't zou dan toch bovenal een ure des gedenkens zijn, des gedenkens hoe God Almachtig ons ook ditmaal uit angst en uit vreeze had verlost.

En zie, dat dit alles nu zoo heel anders liep en zoo bitter tegensloeg; dat de drukkende zorg ons *niet* van 't hart is genomen; en dat in deze laatste ure van 't jaar de ontroering niet alleen aanhoudt, maar zelfs nog in spanning toenam, en de aangrijpende jammer, die in Juli ons deed opschrikken, in stee van te wijken, veeleer verdubbeld is,— dát is het wat ditmaal in den Oudejaarsavond voor ons zielsbesef zulk een stempel van een nooit nog door ons doorleefden ernst indrukt. Ja, het is ons te moede, of Jesaja 't in 's Heeren naam ook óns komt toeroepen: "Om dit alles keert Zijn toorn zich nog niet af, *maar Zijn hand is nog uitgestrekt.*"

Die uitgestrekte hand is *de hand van Gods heiligen toorn.*

Die toorn rust nooit, en kan niet rusten, omdat, verbleekte die toorn, de uitgang van Gods liefde gestremd zou zijn. Die liefde Gods is de moeder van den toorn in den Heilige. Dat voelt wel niet, wie buiten God leeft, maar wie Gods verborgen omgang kent, doorziet 't. Onze wezenlijke rijkdom, de schat van onze eeuwige levensvreugde, is niet goud en goed, *maar God*. Wijk van Hem af en de vreugde uwer ziel gaat tanen; maar neem 't lied: "'k Zal dan gedurig bij U zijn!" weer op de lippen, en ge leeft op. Hoe nader ge bij uw God moogt leven, hoe hooger wellust uw ziel doortintelt. En eens, als uw adem van u zal wijken, en ge de eeuwigheid ingaat, is toch de eenige vraag, die over uw lot besliist, of ge al dan niet, als kind van God, door uw Vader in de hemelen in het Vaderhuis wordt ingewacht. Dat weet uw God. En daarom *moet* God zich handhaven in Zijn heiligheid, want een God, die Zijn majesteit verloor en inboette, zou ook voor u in aller eeuwen eeuwigheid geen zaligmakend God meer zijn kunnen. De Heere *moet* zich daarom in Zijn heiligheid handhaven. Hij mag en kan niet dulden, dat de wereld Zijn eere vertreedt. Tegen die zonde der wereld *moet* de Heilige toornend ingaan, allereerst om Zichzelf te handhaven, maar tegelijk uit liefde voor u, omdat een God, die Zijn heiligheid had prijsgegeven, voor u geen weelde in de ziel, maar een vloek en teleurstelling zou worden. Een God, die niet toornde, zou *Zichzelven* aan u ontrooven. En daarom welde van de ure van den val af, doortastend en op alle manier Zijn heilige toorn tegen de Godvergetenheid der zonde op, eerstelijk opdat Hij zelf God in Zijn majesteit blijve, maar tegelijk niet minder, om eens eeuwiglijk voor al Zijn volk, en zoo ook voor u als Zijn kind, die rijke, heilige, volzalige God te kunnen blijven, in wiens gemeenschap, nabijheid en verborgen omgang eenmaal een eeuwige zielsvreugde u zal toegloren.

* * *

Het is zoo, talloos zijn ze nog, die velen, die 't zichzelf en anderen diets maken, dat de rijke liefde Gods te uwaart daarin zou bestaan, dat Hij allen toorn bluschte, en de wereld in haar zonde-energie begaan liet. Maar niets is immers onzinniger ook voor uw eigen gedachte. Een God, die niet zelf Zijn eigen heiligheid handhaafde, wat vrede, wat vreugde, wat heil zou Hij u als Zijn kind verpanden kunnen? Met een God, die aldus Zijn heiligheid en hiermeê Zijn Majesteit inboette, zou ook over den hemel van uw eigen toekomst een donkere wolk trekken. Een moeder, die uw kinderhart zal verkwikken, mag haar eere als vrouw en moeder óók om uwentwil nimmer verzaken. En in het beeld van die moeder spiegelt zich ook de eere van Gods Majesteit, tegelijk met de warmte Zijner liefde, voor u af.

* * *

Persoonlijk voelt ge dit in uw conscientie. Schrikt in die conscientie niet telkens Gods heilige toorn u wakker, dan verraadt dit enkel, dàt ge het leven nabij God niet kent. Ge voelt het in ontij en tegenspoed, die soms van de wieg af u vervolgen kunnen, en dat tóch van achteren de wakker geschudde ziel belijdt, hoe juist die toorn Gods in 't leed dat ons krenkte, ons innerlijk wezen, veel meer dan alle geluk en vreugde geheiligd heeft. Gods bestraffing laat nimmer af. Ze treedt ons gezin binnen. Ze drukt ons in ons publieke leven. Ze grijpt ons in ons eigen kroost aan. Ze overvalt ons in zaken en bedrijf. En steeds weer is het die vlam van Gods heiligen toorn die door Zijn liefde heendringt, en die juist daardoor ons goeddoet, reinigt en weer voor Hem op de knieën brengt. Die toornende bestraffing komt niet op slag na elke zonde. Soms zelfs baadt de booze zondaar zich in weelde, terwijl de dienstknecht des Heeren door leed na leed achtervolgd wordt. Job bezong dit in een toon die we nooit kunnen vergeten, en Golgotha bindt 't ons in 't lijden van den Man van Smarten onlosmakelijk op 't hart. En immers vat ook gij uw leven als één geheel saam, dan weet ook gij zeer wel, wanneer de toorn Gods als uw reddende engel ook over u is gekomen. Onze God kan Zijn liefde voor Zijn kind niet verzaken, en daarom ontziet Hij uw teergevoeligheid niet, als tot uw redding het scherpe ontleedmes in uw vleesch moet indringen om de zweer, die u vergiftigde, te zuiveren. Maar nog veel ontzettender gaat dit toe, als die toorn Gods niet uitgaat tot een enkelen mensch, of tot een enkel gezin, maar zich keeren moet tot *een geheel volk*. En vraagt ge, wanneer die renddende toorn Gods het allerontzettendst over de kinderen der menschen uitgaat, dan antwoordt de historie u door te wijzen op die geweldige omkeeringen in de geschiedenis, die schier *alle volken tegelijk* in de smeltkroes wierpen, om niet één volk, maar schier geheel de wereld der menschenkinderen, als met een vleugelslag van Gods majesteit te verschrikken, en aan 't in haar voortkankerend bederf te ontrukken. Zoo is het geweest toen heel de majesteit van het Romeinsche Keizerrijk inzonk. Zoo was het in de dagen van Napoleon. En zoo is 't ook nu weer. Vandaar, dat ook nu de toorn Gods zich niet afkeert, maar aanhoudt. Dat 't ook nu niet in een hoek geschiedt, maar heel de wereld ontrust en ontroert. En vandaar dat 't ook op ons nu zoo ten volle toepasselijk is wat Jesaja uitriep: "Zijn hand, de hand van Zijn heiligen toorn, *blijft nog uitgestrekt.*"

———

Aan zulk een onegmeene uitbreking van Gods *toorn* moet natuurlijk *de zonde*, waartegen ze zich keert, evenredig zijn. Waarin belichaamt zich dan die overtreding, die schending van de eere Gods, die zulk een toorn met heilige logica, met volstrekte noodzakelijkheid na zich moest sleepen? Persoonlijke overtredingen van zinnelijkheid en hebzucht, van zelfzucht en hoovaardij kunnen hier de beweegreden niet zijn. Dit alles bestraft God in ieders eigen conscientie en in persoonlijke aangrijping. Maar als er een toorngloed opkomt, die onverhoeds en in 't oogloopend op eens *heel de wereld* overstroomt, dan kan 't niet anders, of de zonde, die *dezen* toorn wakker riep, moet een even *algemeen* karakter dragen, als waarmee die toorn zelf zich op heel de wereld werpt. De maat van de uitbarsting van Gods toorn ligt vanzelf in de maat van de zonde der wereld gegeven.

Klaar, helder moet 't ons dus worden, waarin de gruwel schuilt, dien Gods toorn in dezen wereldjammer komt bestraffen. En dan *kan* die oorzaak niet liggen in barbaarschheid of in onmenschelijk gedrag. De korte historie dezer 20e eeuw toont immers, en zelfs in dezen bangen oorlog komt 't uit, hoeveel zedeverzachting en uiting van mededoogen en erbarmen, er meer dan ooit vroeger, onder alle rangen en standen openbaar werd. Zelfs onder de Heidenen en onder den Islam droeg het Roode Kruis het zegeteeken van Zijn erbarmen uit. En ook kan niet gezegd worden, dat de zonde-openbaring opkwam in ruwe moordzucht of publieke gemeenheid; veleer wonnen de zeden in welvoegelijkheid en goede orde. Dit alles was in vroegere eeuwen tot veel demonischer uiting gekomen, en heeft op ons leven in niets, sterker dan weleer, Zijn brandmerk gezet. Niet alsof al deze oude gruwel geheel week. Alwie op de hoogte is, weet beter. Ook in onze eeuw heeft al dat kwaad, soms zelfs in verergerde mate, voortgewoekerd, maar in wildheid van kracht getemperd, in vorm minder ruw en brutaal, meer achter de schermen, dan vooraan op het voor ieder zichtbare tooneel. Vraagt ge dan ook, waarin juist ònze eeuw zich van de tijden die achter haar liggen, in zonde-openbaring ten kwade onderscheidt, dan is er maar één antwoord, dat hier licht aanbrengt: De zonde onzer dagen is *de Godvergetenheid, de Godverlatenheid*, verstaan niet als gruwel op gruwel stapelend, maar als een leven *los van God*. Allengs was er een leven onder de volken opgekomen, waarvan de klaarste uitdrukking was: "*Wij hebben God niet meer van noode!*" Alle geloof in God en alle dienst van God, zoo zei men dan, is kostelijk geweest in de kinderjaren der menschheid. Religie en Culte waren in die jaren het kostelijke speelgoed der natiën, een speelgoed dat aan 't booze ontwendde en hooger opleidde. Als vrucht van het geloof in die kinderjaren der menschen, kon dit dan ook kostelijk zijn, en we zullen er allerminst mee spotten, zoo werd dan betuigd, maar thans zijn we aan deze kinderjaren ontwassen. We zijn nu volwassen in inzicht en levensbeheersching. Laat desnoods de eenvoudige lieden hun kinderspel met de Religie voortzetten, maar wij zijn daarvoor te rijp in jaren geworden. Wij doen niet meer meê!

Dát is de groote afval in de vorige en in deze 20e eeuw geweest. In meer dan één ander opzicht was er eer vooruitgang dan achteruitgang. In niet weinig viel er te roemen. Voor veel was er te danken. Ons menschelijk leven was zoo heerlijk verrijkt. Vooral onze macht en heerschappij over de stoffelijke natuur had een nieuwe wereld geschapen. Alleen maar, *God was door de toongevende wereld verlaten.* Vergeten is zelfs een nog te zwak woord. Het was erger dan vergeten, het ging dieper dan de goddeloosheid. De toongevende wereld had *met God gebroken* ; had aan God den dienst opgezegd ; had Gods bestaan zelfs betwist eerst, toen bestreden, en ten leste, zoo ze waande, teniet gedaan.

Let er op, dat dit *de toonaangevende* wereld deed. Godverzaking is er onder particulieren alle eeuwen door geweest. Aan lieden, die met God niet rekenden, en Zijn heiligen naam bespotten, heeft 't nimmer ontbroken. Hoor den Psalmist maar gedurig klagen, hoe 't zelfs in Israël vaak niet beter met de betweters stond. Doch dáár richt zich 't oordeel niet naar. Als 't op een opwaken van Gods toorn over de volkeren in het algemeen, tegen de wereld in haar massale opvatting, gaat aankomen, dan richt zich die toornopenbaring niet naar de zonde van enkelen, maar naar den afval van het groote gemeen, van de leiders, van de voorgangers, van de herders der volken. Als er een ruwe bandiet is die vloekt en spot en moordt, dan wekt dit onverholen ieders afkeer. Maar hier is 't heel iets anders. De schare, die zich thans tegen den Heilige gekeerd heeft, is de schare van de mannen en vrouwen der Cultuur.

* * *

Het zijn de wijzen en voorgangers van ons geslacht. Het zijn veelal nobele, aantrekkelijke karakters. Mannen en vrouwen die 't eerlijk bedoelen, en daaraan een overal zich indringenden invloed danken. Het is niet zóó, dat er allerwege onder de volken wel zekere loszinnige groep is die God verzaakt, maar dan ook daarnaast een breede, hoogstaande groep, die in eerbied knielt voor zijn Majesteit. O, neen, zoo is onze wereld niet. Met de loszinnigen wordt niet gerekend, en soms brengt het Leger des Heils er nog enkele van tot den Heiland. Maar, het zijn de groote mannen van aanzien, de rijk ontwikkelde geesten, de machtige denkers en de beroemde kunstenaars, de toovenaars op de handelsmarkt, de genieën op elk gebied, die, met hun breed gevolg, het onderstaan hebben, *partij tegen God te kiezen*, en het pleit op te zetten voor een wereld en voor een leven in die wereld, dat met geen God meer reeknen zal.

Versta dit niet verkeerd. Velen zijn er onder deze verzakers van den levenden God, die nog wel iets voor religie voelen. Beluister ze maar op hun theosophische samenkomsten en bij hun agnostische fantasiën. Let er maar op, hoe er zelfs zijn die met den Islam gaan dwepen. Boeddhisme vindt meer dan één prachtig. Slechts één ding moet vaststaan : *Die God van den Bijbel heeft afgedaan!* Jezus een zedelijk ideaal, waarom niet ? zoo maar niet de Zoon van den levenden God. En voorts van wat uw Kerk onderwees, in uw belijdenis, in uw Catechismus, ja, van heel uw dwaze en verouderde orthodoxie, moet onze tegenwoordige wereld niets meer hebben. Met die zinlooze antikiteiten hebben de mannen en vrouwen der Cultuur eens en voor altoos afgedaan. Naar de *Kharma* (Buddhistische Noodlot) willen ze desnoods met u zoeken. Zelfs het Spiritisme kan hun toelachen. " Christian Science," kunnen ze iets ideaals vinden. Maar de door God zelf ons geopenbaarde belijdenis, waarvoor de martelaren hun leven ten offer brachten, en waarin een Agustinus en Thomas van Aquino juichten, en na hen een Luther en Calvijn geroemd hebben, dát is een erfenis van het verleden, *die nu eens en voor goed heeft afgedaan.* De " God onzer vaderen " is voor hen een pure naam, een doode klank geworden, zonder een zweem zelfs van hoogere werkelijkheid.

Is het dan geen vanzelfsheid, dat tegen zulk een stemming der geesten, niet onder de booswichten en goddeloozen, maar in die toonaangevende wereld, de toorn Gods *moest* uitgaan? En ontwaart ge nu zelf niet, hoe in dezen ontzettenden wereldoorlog die levende God, dien men af wilde schaffen, plotseling *voelen* laat, dat Hij er wel waarlijk nog is, en dit *voelen* doet op een wijze, waarvoor de toongevende wereld met haar geestelijke verzinningen een oogenblik als terugdeinsde. Als met één slag ligt nu het hoogopgevoerde wereldleven omver. In alles is stoornis, het verkeer gestremd, de weelde als verjaagd, de bodem zelf van ons maatschappelijk leven bloot gewoeld, de zuilen van onze samenleving wankelend, 't leugenwoord met allerlei valsche voorstelling om zich grijpend, en haat tot in het bloed schier tusschen alle volken opwalmend.

Dat meende nu alles in eigen wijsheid te kunnen tieren en bloeien en geen God meer van noode te hebben. Men had nu de Cultuur, die zalige, die alle leed bannende Cultuur. Was dan de ure voor het opzeggen van onze trouw aan de Kerke Christi niet gekomen ? Van een God in de bidcel prevelen, waarom niet ? maar op de publieke markt van 't leven had men van nu voortaan van God te zwijgen. Gods naam in de politiek te mengen werd nu contrabande. Wij zelf waren de bouwlieden van het huis der volken, de smeders van het hoogste recht. Waar vroeger de naam van God nog in wet of ordinantie stond, moest die naam er uit. Wie nog een God wilde eeren, kon 't op zijn slaapkamer doen, om straks van 't eeuwige te droomen, maar in 't volle leven kon die droom niet langer geduld worden. Dáár moest 't voor eens en voor altoos met dien ouden God afgedaan zijn. Na den " God

Vader van onzen Heere Jezus Christus" geantikeerd te hebben, zou men dan zelf wel verder o, zoo rijk fantaseeren, maar de niet te dulden schim van dien God die zich in de orthodoxie voor den eenig waren God uitgaf, die moest nu voor altoos verdwijnen. Die God was niet anders en niets beter dan het fantasie-product van die "Nachtschool der orthodoxen," die van nu af hermetisch moest gesloten worden. Het *nieuwe*, het *moderne* leven zou nu ingaan. De mensch, de hooge mensch, hoorde nu te zetelen op den troon, die in valschen waanzin dusver voor een schijn-God was ingeruimd.

Zoo was het in Nero's dagen, en toen kwam de Christus in Bethlehem's Kribbe. Zoo was het in Napoleon's dagen, en toen schonk God ons *den Reveil*. Zoo is het ook nu weer. Of neen, nu is het veel erger dan 't ooit geweest is. En daarom kon het niet anders, of ook de Openbaring van Gods heilige majesteit in Zijn bangen toorn moest zooveel geweldiger zijn. Zal ook nu in de uitkomst redding dagen?

Vooral op Oudejaarsavond gevoelen we, hoe die vraag ons 't hart beklemt. Zoo zelfs dat we om 't particuliere leven ditmaal nauwelijks denken.

Neen, 't is nog *niet* over. Gods toorn keert zich nog niet af, *en Zijn hand blijft nog uitgestrekt.*

Wat ons bij geruchten toekomt, is reeds zoo ontzettend. Denk u die gezinnen, waarin op dezen dag de gedenkstukken, de portretten van hand in hand gaan van de helden die op 't slagveld vielen, van de kinderkens die immers zoo vaak zelfs hun moeder niet terugvond. Van de gevangenen die op vreemde erve toeven. Van de vluchtelingen die huis en hof zagen vernield, en den brand ontvloden zijn. Anders kwam zoo bittere ramp wel bij enkelen voor, maar nu zijn 't de honderdduizenden die, als slachtoffer van dezen wereldkrijg, vielen door het moordend staal, op het slagveld verbleekten, of verminkt en verwond, met een geheel verbroken lichaam, lagen te hijgen naar het oogenblik dat hun lieve moeder ze thuis weer verplegen en troosten kon. Het is zoo, ook buiten den oorlog om, hadden we dit jaar onze huiselijke wederwaardigheden. Ook onder ons werden nogmaals zooveel lieve broeders en zusters en zooveel kinderen onzer hope ten grave uitgedragen. En dit niet alleen, maar ook onder ons heeft de bange oorlog zoo in gezin na gezin het leven ontredderd, dat de nood klom en men van liefdegaven leven moest. Waarbij dan nog komt de angst voor verergering van den toestand, als de oorlog ook ons land achterhalen mocht. Het is rouw en wee van rondom, en tot op den vloer toe werd het donkere gordijn neergelaten, dat het inzicht in de toekomst voor ons afsluit. Maar daaraan juist kent ge nu het ontzettende van den toestand, dien Gods toorn in 't leven riep, dat dit alles voor ons bijna in 't niet wegzinkt, als we ons, op dezen Oudejaarsavond, den bitteren staat indenken, waarin op de plek waarop 't om leven of dood gaat, die millioenen en millioenen manschappen verkeeren, en God alleen weet 't, hoe lang nog verkeeren zullen.

* * *

Dank er voor, dat we zeggen mogen, dat ons Christenvolk, ook in ons land, dit alles in stille vreeze mee doorleeft en mee doorworstelt, en dat 't gebed, waar 't ook onder ons zoo vaak in blooten vorm ontaardde, weer een zoo recht innig bidden worden mocht. Hoe heeft de wereldjammer niet reeds week aan week ook onze predicatiën bezield en door die prediking de ziel ontroerd eerst, en toen getroost. Maar roemt ge hierin, om er voor te danken, dan blijft er toch één waarschuwend woord, waarvoor ge ook dezen avond 't oog niet moogt sluiten, want waarlijk, ook ons Christenvolk kan bij dezen wereldoorlog de handen niet in onschuld wasschen. Er is ook onder ons o, zooveel droef en laf meeglijden met de wereld geweest. In spel en kleeding, in literatuur, in gekozen studie, in heulen met een ongeestelijke Cultuur, en in 't stellen van het *schoone* boven het *ware*, in het vergeten dat Mammon een verleider der zielen is, in het zoeken van eer en opgang bij de wereld, Christus ten spijt en met verzaking van de broederliefde. We gaan er nu niet dieper op in, en vragen alleen maar: Is 't niet keer op keer gezien, dat de lieden der wereld ons in ernst beschaamden, en dat wie óns gadesloeg, de vraag niet kon onderdrukken: Scheelt dat nu van de wereldkinderen meer dan in schijn? Beware onez God er ons toch voor, dat de bangheid van dezen oorlog ons zou voorbij gaan, zonder dat ook het Christenvolk zelf voelde, hoe de hand van onzen God *ook over ons* blijft uitgestrekt.

Een half jaar van spanning en van druk ligt nu achter ons. Wat het jaar dat we morgen ingaan over ons gehengen zal, we vragen het, maar er is geen antwoord. Dit alleen weten we, dat zoo Gods kind achter blijft in zelfverootmoediging, en zoo 't Christenvolk de verontruste wereld niet voorgaat in berouw en boete, dubbel zwaar juist op ons de toorn Gods neder zal komen. Onzer toch is de kennisse van de liefde Gods, in ons kon de Christus gestalte verkrijgen, de verzuchtingen der Geestes zegenen ons met mystieke vertroosting in de binninkameren van ons hart. En daarom, zoo er één groep ook in ons land is, die in deze aangrijpende dagen voor heeft te gaan in terugkeer tot het heilige altaar des Heeren, dan rust de plicht daartoe op de geloovigen, die den Heere Christus nog belijden mogen. Moge dan onder de geroepenen des Heeren, die zich in Gods kracht van dezen heiligen plicht kwijten, ook de hooge ernst van *uw* persoonlijk geloof en van het geloofsleven van *uw* gezin, niet gemist worden.

De hand uws Gods blijve in erbarmen ook over u uitgestrekt, en de uitkomst zij dat die hand onzes Heeren, in het jaar dat zoo straks ingaat, ook u, als Gods toorn gestild zal zijn, met nog rijker genade zegene.

DR. A. KUYPER.

HET PARLEMENT.

Velen zullen met genoegen hebben vernomen, dat 't Parlement eene Commissie heeft aangesteld, ten einde de "grieven" te onderzoeken, die door sommigen worden beschouwd als de aanleiding te zijn geweest tot den opstand in ons land. Wat de uitkomst van het onderzoek zal zijn, kan niet worden vooruitgezien. Indien er "grieven" zijn, zooals beweerd wordt, dan moet het land 't weten en onze wetgevers ook. In hoeverre dit een en ander de rebellie rechtvaardigt is wat anders. Ik haal hier met volle instemming aan wat Dr. A. Murray in "De Kerkbode" van 25 Februari daaromtrent zegt :—

Het is wel dat wij denken aan wat de ellende is. Velen weten niet van al wat gebeurt. Velen denken niet verder dan hun eigen kleinen kring. En het is toch zoo noodig dat wij het oog en het hart openen voor den toestand van ons volk. Ten bewijze van hoe zeer tweedracht en verbittering de overhand krijgt, wordt ons gezegd dat zij zich vooral openbaart in de gemeenten en in de Kerk. Kerkeraadsleden zijn verdeeld tegen elkander. Leeraars en kerkeraden worden in sommige gevallen van elkander gescheiden. Eén leeraar spreekt van den ouderling, die altijd zijn steun was, die ontevreden is omdat hij niet over den opstand heeft gepredikt naar zijn zin ; de ouderling klaagt hem bij den Ring aan. In menige Kerk, als er een woord gesproken wordt, dat verstaan wordt als afkeuring van den opstand, verlaten sommigen de Kerk. Of als het omgekeerde plaats vindt, dan verlaten anderen weer de dienst. Bidstonden zijn opgebroken. Het Avondmaal wordt uitgesteld. Huisgezinnen zijn verdeeld, en menigeen zucht onder de ellende. Men zegt de opstand is wel gedempt, maar de geest van tweedracht en verbittering bestaat nog al te zeer. Men spreekt zelfs van een rebelkerk of eene loyale kerk te stichten. Hoe men ook denkt en peinst, men komt niet verder dan het woord : "De duif vond geen rust voor het hol van haren voet."

En nu wat zou toch de oorzaak wezen van al deze ellende ? Van den zondvloed weten wij dat die het gericht van God was over de zonde van de oude wereld. Zou de overstroomende zondvloed van ellende ook iets te doen hebben met zonde ? Ongetwijfeld zeker. Heeft God niet gezegd: "Doet gij dit niet uzelf, doordien gij den Heere uwen God verlaat ?" Er mag verschil wezen over wat de zonde is ; maar dit is zeker, het is om de zonde, dat de overstroomende zondvloed van ellende ons is overkomen. Het is eerst als de zonde bekend en beleden wordt, en er in 't hart van het volk komt eene verootmoediging en eene droefheid, dat er hoop kan wezen dat de bestraffing Gods zijn zegen zal uitwerken, en verlossing verkregen worden.

Maar zou het niet mogelijk wezen om nader uit te vinden wat de zonde is ? Hebben wij ons werkelijk van Gods Woord laten leiden, of hebben wij naar het goeddunken van ons eigen hart gehandeld met betrekking tot den opstand ? Ik gevoel diep hoe veel daar te zeggen kan zijn tot verontschuldiging. De één zal zeggen : "Ik erken dat de begeerte naar de oude vrijheid en onafhankelijkheid, mij verleid heeft om te doen wat ik anders nooit zou gedaan hebben." Een ander zegt : "Ik heb mij laten overreden ; ik was niet begeerig of gereed daartoe, maar heb mij laten bewegen door anderen." Bij sommigen was de opstand in de hoop om de oude onafhankelijkheid te verkrijgen. Bij anderen was het meer tegen de Regeering hier. Maar in alle gevallen komt de vraag : Hebben wij ons wel laten leiden door Gods Woord in ons doen ?

Men zal misschien aan mij zeggen dat ik hier een al te teedere snaar aanraak. Maar als dienaar Gods mag ik niet anders. Ik kom niet als rechter. Ik kom niet als aanklager. Ik kom eenvoudig als een bode van de liefde Gods met een boodschap in dezen tijd van benauwdheid. En ik breng die boodschap omdat ik overtuigd ben dat die ons veel inlichting geven en helpen zal om voor den Heer tot een verstandhouding te komen omtrent onzen toestand en den weg daaruit. Laat ik u wijzen een paar plaatsen uit God's Woord. Eerst Rom. 13 : 1—7.

Denkt hoe Paulus, in drie van zijne Brieven over deze zaak opzettelijk spreekt. De Christenen waren uit het heidendom gekomen en konden denken dat zij beter wisten dan hunne heidensche overheden. Maar hij leert hun dat de overheid eene goddelijke instelling is, en dat zij aan die heidensche overheden onderdanig moeten zijn en voor hen bidden. Lees Rom. 13 : 1—7 met aandacht. Lees 1 Tim. 2 : 1, 2 : "Ik wil vóór alle dingen dat er gedaan worden gebeden en smeekingen voor koningen en allen die in hoogheid zijn ; opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle godzaligheid. Dat zou het gebed voor die heidensche overheden kunnen doen. Zoo vinden wij ook het bevel in Titus 3 : 1. Paulus schreef aan twee jonge predikanten om hen te leeren hoe zij de gemeente in deze zaak moesten opvoeden. En dan vinden wij dat Petrus even ernstig en breedvoerig over de zaak spreekt, (1 Pet. 2 : 13—17). Let op het laatste vers : "Eert een iegelijk" ; dat geldt elk mensch van welke natie ook. Dat moest hun leven zijn als Christenen. Dan : "Hebt de broederschap lief"— dat was de nauwe band waarmede Christenen aan elkander verbonden worden. "Vreest

God"— dat was wat God toekwam. "Eert den koning"— dat was wat de overheid toekwam. In elken kring met alle menschen, met alle broeders, met alle overheid, was daar de roeping om zich evenzeer getrouw te gedragen in de vreeze Gods.

Ik ben overtuigd dat, had men die woorden Gods in het hart bewaard, dan zou daar geen opstand geweest zijn. Laat men toch niet bevreesd wezen om dit voor God te bekennen. Hij is zeer genadig over elkeen, en zal met groote ontferming nederzien op elke belijdenis, hoe gebrekkig ook, dat men niet geweten en niet gedacht heeft aan wat die zonde beteekende.

Geliefde broeders, toen de duif geen rust vond voor het hol van haren voet, keerde zij terug naar de ark en Noach nam haar in. Al gevoelt gij en ik wat een namelooze ellende ons omringt, en al zien wij nog niet eenig teeken van verbetering, al zucht menigeen: "Och, dat mij iemand vleugelen als eene duive gave! Ik zou henen vliegen waar ik blijven mag"; laat allen die Christus hun Heer noemen, van de duive een les leeren. Keer terug naar de arke, uw Noach zal u zeker innemen. En gij zult zeggen: "Ik neem mijne toevlucht onder de schaduw Uwer vleugelen, totdat de verdervingen zijn voorbij gegaan."

DE STILSTAANDE ZON.

[Een geachte medewerker zendt mij 't volgende als kritiek op mijn artikel in 't voorgaande nommer verschenen. Eer ik de kritiek plaats, slechts nog dit:—

1. Dat er een wonder van buitengewonen aard heeft plaatsgevonden, betwijfel ik niet. Dit staat als een paal boven 't water.

2. Ook beweer ik niet, dat de paragraaf, waarover 't verschil loopt, door eene vreemde hand is ingeschoven, maar wel — met Keil en andere geloovige schriftverklaarders — dat de schrijver van het verhaal, aanhaalt uit het dichterlijke boek Jascher ter opheldering van de gebeurtenis. In dit dichterlijke gedeelte wordt gesproken van de "Stilstaande Zon."

3. Verder beweer ik, dat het dichterlijke als dichterlijk moet worden gelezen en niet als nuchtere proza, of, zooals Keil het uitdrukt: "'t Wordt algemeen aangenomen, dat vv. 12—15 eene aanhaling bevatten uit het 'boek Jascher' in vers 13 genoemd: het doel van die aanhaling niet zijnde om het historisch karakter te bevestigen, maar slechts om den wondervollen indruk aan andere geslachten bekend te maken door dit verhaal teweeggebracht." Tot zoover Keil, een der sterkste tegenstanders van de Hoogere Kritiek.

4. Ook meen ik, dat Jozua niet bad om meer *licht*, maar om meer *duisternis* — de duisternis van den ontzettenden storm die over de hoofden der vluchtende Kanaänieten was losgebroken. In dezen zin "zwegen" zon en maan.

5. Vele rechtzinnige schriftverklaarders, zooals Keil, Hengstenberg en Kurtz deelen deze beschouwingen, niet omdat zij in 't wonder niet gelooven, en 't hier willen ontduiken, maar omdat ze hier zuiver exegetisch tewerk gaan. Zij allen zijn bestrijders der Hoogere Kritiek.

6. Zeer interessant zijn omtrent dit verhaal de beschouwingen van den beroemden sterrekundige, E. W. Maunder van Greenwich, die op zuiver sterrekundige gronden de waarheid van dit verhaal bevestigt. Mogelijk laat ik hem later aan de beurt.—Red.]

Waarde Broeder,

Ik heb op nieuw en met aandacht uwe verklaring van Joz. 10 : 12—15 gelezen, en toch blijven er bezwaren daartegen, die ik gaarne onder uwe aandacht brengen wil.

Dat uwe verklaring gestaafd wordt door voorname bijbeluitleggers, weet ik. Dat gij gelooft in de wonderen des Bijbels, daar twijfel ik voor geen oogenblik aan. Gij beweert dan ook slechts, dat in vss. 12 tot 15 geen wonder verhaald wordt. Ik geef toe, wat gij zegt omtrent het boek Jashar en het boek van de Oorlogen des Heeren, alsmede dat wij met poëzie, althans gedeeltelijk, te doen hebben. Stanley's samenstelling van een lied, deels uit den Hebr. en deels uit den Sept. tekst, heb ik vóór mij, maar kan er geene waarde aan hechten. Mijne bezwaren zijn:

1. Om vss. 12 — 15 als onhistorisch uit den tekst te verwijderen.

U schijnt het toe, dat "de gansche paragraaf van vers 12 tot 15 hier ingeschoven is." Zij kan dus zonder schade uit het verhaal verwijderd worden. Ik erken, dat dit een grooten steen des aanstoots voor velen uit den weg zal ruimen. Doch ik aarzel zulks te doen met een verhaal, dat door Jood en Christen eeuwen lang geloofd werd historisch te zijn. Ik sta voor de vraag: Waarom is dit in 't verhaal ingeschoven als het onhistorisch is? Keil geeft toe, dat het boek Jozua zich in taal en beschouwing zeer nauw bij den Pentateuch aansluit, en hoogst waarschijnlijk geschreven werd omtrent 25 of 30 jaren na den dood van Jozua, misschien door een der oudsten, die met Jozua over de Jordaan ging en deel nam aan de verovering van Kanaän. Dit blijkt ook uit 6 : 25. Maar dan moest toch de schrijver geweten hebben, of wat hij er inschoof historisch is of niet. En dan blijft de vraag, waarom hij hier de viering van een wonder moet invoegen, dat nooit plaats had, en in geen verband staat met wat hij verhaalt?

2. Om de geheele paragraaf als eene aanhaling uit het boek Jashar te beschouwen.

De formule, "Is dit niet geschreven in het boek Jashar?" staat in 't midden van vss. 12 tot 15 en

moet zien, òf op wat voorafgaat, òf op wat volgt. In de boeken der Koningen en Kronijken staan soortgelijke formules aan het einde, doch niet om aanhalingen maar de bronnen aanteduiden, waaruit de schrijver zijne informatie bekwam. Geen voorbeeld echter kan aangewezen worden, waar die in het midden eener aanhaling staat, en ziet beide op wat voorafgaat en op wat volgt. Uit de overeenkomst van dit boek met den Pentateuch meen ik recht te hebben aantenemen, dat de formule hier even als in Num. 21 : 14 ziet op wat volgt. Dit wordt bevestigd door 2 Sam. 1 : 18, waar de letterlijk zelfde formule ziet op wat volgt. Ik lees derhalve vss. 12 en 13a als woorden van den schrijver, verhalende eene wonderdadige gebeurtenis, ter bevestiging van welke hij in vss. 13b tot 15 aanhaalt, wat in het boek Jashar gevonden werd. Dat de woorden, Jozua in den mond gelegd, dichterlijk zijn, is m.i. niet zoo vreemd, maar geheel overeenkomstig met de geinspireerde profetie. Ook Jozua was een profeet, en sprak tot Jehova (gewis over de gelegenheid om zich te wreken over Jehova's vijanden), en waarom mogen wij niet aannemen, dat de geest Gods hem inspireerde om als profeet "voor de oogen" der Israëlieten, zon en maan te bevelen stil te staan ?

3. Om aantenemen dat de dichterlijke beschrijving van het gebeurde geen historisch feit tot grondslag heeft.

In het lied van Debora ligt toch aan de buitensporige dichterlijke taal ten grondslag de storm, die de voorname oorzaak van de nederlaag der vijanden was. Het lied van David, hoe dichterlijk ook de taal waarin hij Saul en Jonathan beschrijft, ziet toch op de geschiedenis van beiden. Eveneens rust het lied in Num. 21 : 14 op eene werkelijke gebeurtenis. Waarom moeten wij nu aannemen, dat de dichter in 't boek Jashar geene werkelijke gebeurtenis bezingt ? Was er niets anders voorgevallen dan de hagelstorm, en was het zijn doel om die "wonderbare verlossing" te bezingen, dan heeft hij zijn doel geheel gemist. Want geen woord van den storm wordt in de verste verte gerept ; hij bezingt de lengte van den dag. De schrijver van het boek Jozua moest toch ingezien hebben hoe ongepast zijne aanhaling is.

4. Om uwe verklaring van "Zon, sta stil" aan te nemen.

Ik stem het u toe, dat *doem* beteekent "stil zijn," "zwijgen." Genesius geeft onder den verwanten wortel *damam* de beteekenis van "ophouden," "stil staan" en noemt o.a. als voorbeeld "zon, sta stil." Doch in vs. 13a verklaart de schrijver toch, wat hij bedoelt door "wees stil," of "zwijg," want daar gebruikt hij *amad* als parallel met *doem*, en *amad* beteekent toch ongetwijfeld "staan" en "staande blijven." Zoo verstaat ook de Sept. de beide woorden door ze met één woord *steetoo* te vertalen.

5. Om in 't verhaal, zelfs als bloot proza, niets buitengewoons of bovennatuurlijks aan te nemen.

Keil meent, dat het werk door Jozua en Israël op dien dag verricht hun zoo groot voorkwam, dat zij zonder bovennatuurlijke hulp twee dagen daartoe noodig gehad zouden hebben, en dat zij toen aan een stil staan der zon dachten. Hij geeft toe, dat God de beweging der aarde kon vertraagd hebben, zonder alle werken van 's menschen handen in puin te doen storten. Het zou dan ook een dwaas zijn, die een stoomwagen of schip, of een automobiel of vliegmachine samenstelt en in beweging brengt, en niet weet hoe de beweging ervan te vertragen of tot stilstand te brengen zonder man en muis in 't verderf te storten.' Valt dit bezwaar nu weg, waarom moet ik eene *schijnbare* in plaats van eene *werkelijke* verlenging van den dag voorstaan ?

De gebeurtenissen van dien dag schijnen mij te wijzen naar een werkelijke verlenging van den dag. Jozua begon den strijd te Gibeon en redelijkerwijze mag ik veronderstellen, dat de vijand niet dan na een hardnekkigen strijd verslagen werd. Daarop volgt de vlucht en achtervolging naar Bethhoron, die waarschijnlijk door den hagelsttorm in den afgang vertraagd werden. Na den storm vervolgt Israël tot aan Azeka en Makkedah. Hier vloden de 5 koningen in eene spelonk en worden op bevel van Jozua bewaakt. De vijandelijke strijders kwamen van Jeruzalem, Hebron, Jarmuth, Lachis en Eglon, en zouden natuurlijk in die richtingen gevloden en achtervolgd zijn, totdat zij hunne vestingen bereikten. Eerst toen keerde Jozua terug "en al het volk tot Jozua in het leger te Makkeda." Nu werden de 5 koningen uit de spelonk gehaald, vernederd, gedood en opgehangen elk aan een hout "totdat de zon onderging." Als men de kaart nagaat, dan mag men wel met Keil zeggen, dat het werk van twee dagen op dien éénen dag verricht werd.

Nu is mijn bezwaar : Waarom moet ik gelooven, dat het Gode meer waardig was, om aan gansch Israël bovennatuurlijke kracht te verleenen ten einde het werk van twee dagen in éénen dag te verrichten, dan om den dag te verlengen door de beweging der aarde om hare as te vertragen, of voor een tijd te doen ophouden, daar noch de aarde, noch de mensch en zijne werken erdoor geschaad zouden worden ?

6. Om de stooring van het verhaal, door de invoeging van vss. 12 tot 15, als buitengewoon vreemd te beschouwen.

Gij zegt, "de geschiedschrijver had het eerste deel van zijn verhaal geëindigd met vs. 11... toch begint hij van nieuws af aan in vs. 12, voert ons terug naar Bethhoron en levert ons het gebed van Jozua met den zonderlingen aanhef, enz." In den Pentateuch gaat Mozes herhaalde malen terug naar

iets, dat hij reeds verhaald had, om iets dat uitgelaten was in te voegen. Nadat hij de schepping van den mensch in 't eerste hoofdstuk reeds beschreven had, gaat hij terug in 't tweede hoofdstuk om bijzonderheden, die uitgelaten waren, te verhalen. Zoo ook in 7 : 5—16. En daarop bouwt de hoogere kritiek hare theorie van den Elohist en Jahvist, waartegen gij u verzet. Welk bezwaar is er tegen deze meening: in 10: 10 verhaalt de schrijver de overwinning te Gibeon tot aan Azeka en Makkeda. Maar iets is gebeurd in den afgang van Bethhoron, en iets is gesproken door Jozua tot Jehova en op goddelijke ingeving tot de zon en de maan, dat hij niet verhaald heeft; en zoo keert hij terug om dat te boek te stellen, en ter bevestiging van dit feit haalt hij aan uit een boek, waarin deze gebeurtenis bezongen wordt.

7. Om een wonder als verhaald in vss. 12—15 als onnoodig en doelloos te beschouwen.

De wonderen des Bijbels hebben een zedelijk en godsdienstig doel; en hadden wij hier een bloote machtsbetooning zonder godsdienstig doel, dan zou ik aan de werkelijkheid ervan twijfelen. De wonderen in Egypte en op Israëls tocht naar Sinaï waren bedoeld om Israël te overtuigen van de almacht en liefde van God voor Zijn volk, en de Egyptenaars van de meerderheid van God boven hunne nietige afgoden. Zij waren het oordeel Gods over de goden der Egyptenaars. Zoo was ook het wonder aan de Jordaan een bewijs van de meerderheid van Jehova boven alle goden des lands. Te Gibeon hebben wij den vereenigden wederstand van een afgodisch volk tegen het volk van Jehova. 't Is meteen ook een strijd van Jehova tegen de afgoden van Kanaän. Deze Amorieten aanbaden de zon en de maan. Derhalve kon Jehova Zijne meerderheid boven de goden der Amorieten, m.i. nauwelijks op treffender wijze, openbaren, dan als Schepper van hemel en aarde de zon en de maan in haren loop als 't ware aan den hemel vast te binden. 't Is niet onwaarschijnlijk, dat ook de geslagene en vluchtende Amorieten tot hunne goden geroepen hebben om bescherming, door te haasten tot den ondergang en duisternis op de aarde te doen vallen. Dat zij stil stonden aan den hemel, alsof zij er gebonden waren, moest den vijand toonen hoe machteloos hunne goden waren om hen uit de hand van Jehova en Zijn volk te verlossen. Geene betere openbaring van God kon aan die volken gegeven zijn. Het wonder is m.i. in alle opzichten Gode waardig.

Polumnia-Voordrachten.

I.

HET EMOTIONEELE.

(Voordracht van Dr. Stolk.)

Gewoonlijk verdeelt men de functies van het zieleleven in twee klassen:—

1. Het intellektueele.
2. het emotioneele.

Tot de eerste klasse behooren: het gewaarworden, het zich voorstellen, herinneren, het denken, de phantasie, enz.

Tot de tweede klasse rekent men het gevoel, de stemmingen, de hartstochten en den wil.

Deze indeeling mag er ons niet toe verleiden om te denken dat het psychische uit verschillende wortels ontspringt. Het is integendeel één bron, waaruit ons inneleven opwelt en iedere verdeeling is slechts een bescheiden poging om het onoverzienbaar rijke leven der ziel pasklaar te maken voor eene wetenschappelijke behandeling.

Aan het emotioneele gedeelte willen wij eene korte bespreking wijden.

Het zieleleven is te vergelijken met een altoos vloeienden stroom, meer door emoties dan door het intellekt gevoed. Deze stroom is onpeilbaar diep, hoe meer men pijlt des te dieper schijnt hij te worden.

Het emotioneele ligt het diepst en is daarom ook het moeilijkst te benaderen. Bij de bespreking van ons onderwerp zal dit blijken.

Het gevoel.

Evenmin als in eene rivier de waterdeeltjes geisoleerd zijn, maar alle door elkaar vloeien, zoo is ook in het zieleleven alles als met onzichtbare draden aan elkander gebonden. Voorstellingen en herinneringen zijn ondenkbaar zonder voorafgegane gewaarwordingen. Aan die alle knoopt zich het het gevoel. Bijv.: de gele bladeren door den herfstwind losgerukt, bewegen zich langzaam, zwevend naar de aarde. In het zien daarvan is niets gegeven wat op een gevoel gelijkt, maar daarmede verbindt zich het treurige gevoel, dat de zomer voorbij is en de winter met zijne koude voor de deur staat. Ook spreken deze afvallende bladeren van de vergankelijkheid van alle leven. Daarentegen roept het frissche lentegroen een tegengesteld gevoel bij ons wakker.

Men kan in het algemeen spreken van lust en onlustgevoel. Uitvoeriger indeelingen, zooals van Prof. Wundt, die ook nog van spannings- en ontspanningsgevoel, rust en onrustgevoel spreekt, gronden zich toch in hoofdzaak op de eerstgenoemde in-

deeling in tweeën. Gelijk wij overal in de natuurwetten bespeuren, vinden wij die ook in het zieleleven.

Bij de leer van het gevoel hebben wij :

1. De wet van het contrast. Een lustgevoel wordt in zijne waarde verhoogd door omringenden onlust en deze wordt versterkt door omgevenden lust. (Deze zelfde wet van het contrast ontmoeten wij ook bij gezichtsgewaarwordingen : grijs omgeven door rood krijgt eene nuance van groen, en grijs op groenen achtergrond wordt roodachtig getint). Nu een paar voorbeelden uit het gevoelsleven. Het is treurig, maar toch waar dat vele rijken hunnen overvloed extra genieten bij de gedachten dat anderen dien niet hebben. Een kind, dat een prijs krijgt, is vaak des te meer verheugd wanneer het ziet dat zijne makkers niet zoo goed bedacht zijn.

Armoede door rijkdom omgeven is ondragelijk. Voor armen is het tergend op hoteltafels keur van spijzen te zien, waaraan zij geen deel kunnen hebben.

2. De wet van de versterking van het gevoel. Twee of meer gewaarwordingen of voorstellingen met lust of onlustgevoel verbonden, versterken elkaar. Op een feestdag hebben wij gaarne schoon weder. Van een mensch, die ons op het eerste gezicht aantrekt, verwachten wij gaarne dat hij goede hoedanigheden heeft. Als wij bij slecht toebereid voedsel slechte muziek moeten hooren, smaakt het eten nog minder.

Nu raakt een mensch aan alles gewend. Men noemt dit de wet van de aanpassing. Om bij iemand het lustgevoel op gelijke hoogte te houden, moeten dus de prikkels versterkt worden.

3. De wet van het verzoenen van lust en onlust. Wat is het resultaat wanneer lust en onlust elkander afwisselend opgevolgd worden ? "Einde goed al goed." Al is er nog zooveel onlust voorafgegaan, als het einde maar goed is, dan wordt alle ellende en alle doorgestane moeite vergeten. Hoe gelukkig en dankbaar gevoelt zich iemand die van eene zware ziekte hersteld is !

Het gewone recept voor novellen is ook dit : eerst hebben de hoofdpersonen met bijna onoverkomelijke moeiten en bezwaren te strijden. Maar in het laatste hoofdstuk wordt dit alles als een nevel weggevaagd en bereiken zij hun doel.

Nu wordt al het geledene gering geacht en doet het dienst om volgens de wet van het contrast het lustgevoel te versterken.

4. Eindelijk hebben wij nog de wet van de summatie van het gevoel.

Nu spreken wij niet van opvolging in tijd van lust en onlust, maar van het tegelijkertijd geboden worden van het een of ander.

Ieder gevoel van lust of onlust tracht zich te verbinden met een soortgelijk gevoel.

Een man, die zich ongelukkig gevoelt, zoekt gaarne de plaatsen op, waar hij leed heeft ondervonden. Treurende ouders loopen naar het graf hunner kinderen. Boosdoeners zoeken vaak de plaatsen op waar zij hun misdrijf gepleegd hebben. Ik bedoel hier in het bijzonder diegenen die een behagen scheppen in het kwaaddoen. Dezulken zijn dikwijls te vinden bij de begrafenis van hunne slachtoffers. Zij doen dit om nog eens intens het gevoel te hebben dat hen vervulde toen zij hun misdrijf pleegden.

Natuurlijk kunnen wij hier de gevoelscomponenten niet bij elkander tellen als een optelsom. Het hangt alles af van de distpositie van het subject, van de wet der aanpassing en die der relativiteit.

Stemmingen.

Scherpe definities zijn in de psychologie zelden te geven. Hier zijn wij zoo gelukkig het wel te kunnen doen. Eene stemming is een gemoedstoestand van een bepaalden duur. Zij moeten goed onderscheiden worden van affekten. Affekten treden plotseling op en verdwijnen soms even plotseling.

Bij de stemmingen gelden dezelfde 4 wetten, die wij bij de leer van het gevoel noemden.

Wij moeten hier vooral letten op den nauwen samenhang met de organen van het lichaam.

Denk u in de bange, zwevende stemming van eene toegevoegde beleediging of de stemming van iemand, die voor het eerst in het publiek moet spreken. De adem is dan beklemd, het middenrif werkt niet, de pols is onregelmatig. Om weer tot kalmte te komen is het allerbeste de ademhaling te regelen. Dat heeft ieder in zijne macht. Is de ademhaling weer in orde, dan wordt men kalm.

In eene gelijkmoedige stemming is het zieleleven normaal, dan is er geen haat of nijd, of voorkeur voor het een of ander. In dien toestand zijn wij in staat tot objectief oordeelen.

Ongelijkmoedige stemmingen zijn, zooals ons schema zegt, gevoelsarm of gevoelsrijk.

Gevoelsarm is de apathische stemming. Dan hebben wij precies zooveel gevoel als een mensch verplicht is op zijn allerminst te bezitten. Wij komen in dezen toestand na twee of drie slapelooze nachten. Dan is er geen energie en geen originaliteit. Ook na hevige slagen van het leven. In dien toestand zijn wij voor alles onverschillig, vreugde en leed doen ons niet meer aan, geluk of ongeluk hebben geen vat meer op ons. In allen moet ik er tegen waarschuwen deze stemming ooit te doen opkomen. Ieder heeft de verplichting ze in zijne omgeving te bestrijden. Zij is de vijandin van allen vooruitgang. Het is zoo verkeerd moedeloos bij de pakken te gaan neerzitten. Verkieselijker is het zich aan die stemming te ontworstelen en moedig voort te gaan. Hoe kan men dit doen ? Wij zeiden reeds, dat de mensch in de apathie arm

is aan gevoel. Daarvan is het gevolg gebrek aan wilskracht en dientengevolge aan wilshandelingen. Wordt het gebrek aan gevoel weggenomen, dan komt het uit het gevoel voortvloeiende van zelf.

Zooals wij reeds vroeger gezien hebben, knoopt zich het gevoel aan voorstellingen, herinneringen en gewaarwordingen. Kan men een apatischen er nu toebrengen belangstelling te hebben in hetgeen er om hem gebeurt, dan is hij van zijn kwaal genezen.

In eene gevoelsrijke stemming daarentegen is de mensch rijk aan voorstellingen en herinneringen. Ook is hier meer wilskracht, beslissingen worden spoediger genomen en gereeder uitgevoerd. Vooral geldt dit voor de vroolijke stemmingen. Dan komen de voorstellingen zoo snel en menigvuldig, dat zij haast niet verwerkt kunnen worden. Men springt in gedachte van het een op het andere. Alles in het zieleleven is verhaast. Van de vroolijkheid komt men tot uitgelatenheid.

Nog een woord over de sentimentaliteit. Wie kent niet dit woord en deze zaak? Ons schema definieert ze als eene ongelijkmoedige gevoelsrijke stemming met veranderlijke gevoelslage. Het woord stamt uit de 18e eeuw, en misschien ook de zaak. Uit dien tijd hebben wij sentimenteele romans en reisbeschrijvingen waarin uitgeweid werd over het gelukkige leven der natuurvolken, die ver van de beschaving leven. Vele Europeanen gevoelden zelfs lust onder de zoo hoog geprezen natuurvolken te gaan wonen. Verscheidene ondernamen ontdekkingstochten naar die volken, wier geluk en goedheid men in de Europeesche salons om het luidst prees. Die lust bekoelde echter een weinig toen een der ontdekkingsreizigers door kannibalen was opgegeten.

In sentimentaliteit ligt altijd overdrijving. Sentimenteele menschen zijn altijd ten prooi aan afwisselende gevoelens. Zij hebben geen vastigheid. Zulke menschen zijn voor de maatschappij gewoonlijk niet bruikbaar, zij willen alles en doen niets. Bij de jeugd kunnen wij sentimentaliteit vergeven, maar een volwassen mensch moet vast en sterk zijn.

Met deze weinige voorbeelden is de rijkdom der stemmingen natuurlijk niet uitgeput. Daartoe behoort b.v. nog de coquetterie.

Ons tot een ander punt wendende, vragen wij naar de oorzaak van eene stemming. Dikwijls zijn het lichamelijke toestanden, die haar veroorzaken, b.v.: eene ziekte, vergiftiging, storingen in de spijsverteering. Stoornis in een of ander orgaan gaat vaak gepaard met eene bepaalde stemming. Dit is voor den psychologisch geschoolden arts dikwijls eene vingerwijzing voor de diagnose.

Andere oorzaken zijn waarnemingen van dingen, die een sterk gevoel opwekken. Het zien van iemand, die ons een groot onrecht aangedaan heeft, brengt ons in eene zekere stemming. Het ontmoeten van iemand, die op zoo 'n persoon gelijkt, heeft vaak hetzelfde effekt.

Als wij in den regentijd de bergen door dichte regenwolken omhuld zien, wekt dit in ons eene sombere stemming op.

Ook kunnen wij stemmingen door onzen wil in ons laten opkomen. Ik kan mij eene aangename herinnering in het geheugen roepen (dit is een wilsacte) en daardoor in eene vroolijke stemming komen.

Affecten.

Deze treden plotseling op en verdwijnen ook relatief plotseling. Ieder affekt begint met eene overrompeling. Dan staat de stroom van het psychische een poosje stil. Een triviaal voorbeeld moge trachten dit te verduidelijken. Men vertelt iemand dat een schip zooveel meters lang, zooveel meters breed en diep is. Nu verwacht iedereen de vraag: hoe groot is de inhoud? Wordt ons nu de vraag voorgelegd: hoe oud is de kapitein? dan worden wij verbluft. Door het opnemen van de lengte, breedte en diepte van het schip is onze gedachtegang in eene zekere richting geleid. Wordt ons nu een andere vraag voorgelegd dan wij verwacht hadden, dan is daartoe noodig dat onze gedachten een andere richting inslaan. Vóór ze dat doen, staan zij een, zij het ook een onnoemelijk kort, oogenblikje stil. Of beter gezegd: de stroom stuwt zonder vooruit te gaan totdat hij in eene andere bedding is geleid. Onze taal zegt het: ons verstand staat stil.

Een ander voorbeeld van affekt is de *ontgoocheling.*

Bij de ontgoocheling verwachten wij iets stellig, maar juist het tegendeel gebeurt. Denkt aan een candidaat, die er zeker van denkt te zijn dat hij zijn examen met goed gevolg afleggen zal, en merken moet dat hij niet slaagt.

Wij kunnen de affekten het beste indeelen zooals Kant het deed in exciteerende en deprimeerende.

Een kenteeken bij alle affekten is overvulling of lediging van het bewustzijn, het eerste bij de exciteerende, het laatste bij de deprimeerende.

In het eerste geval, bijv. bij de verrukking, is er zooveel in het bewustzijn dat wij er geen meester over kunnen zijn. Zie eens naar kinderen in overgroote blijdschap. De taal reikt voor hen niet meer toe om uiting te geven aan hunne blijdschap, zij zingen, dansen, springen en zwaaien met de handen.

Bij ontzetting, doodelijke schrik vindt het tegenovergestelde plaats, dan is het bewustzijn ledig. Wat er dan in komt, blijft er voor altijd bewaard, omdat het in een ledig bewustzijn gretig opgenomen wordt. Ik denk hier aan het verhaal van een machinist van een ontspoorden trein. Die man werd op den grond geworpen en kwam voor een blok marmer te liggen. Tot in hoogen leeftijd kon

hij den loop van de adertjes van dat marmerblok zich duidelijk voorstellen.

Ook bij affekten hebben wij te letten op lichamelijke uitingen. Dan lacht of schreit de mensch vaak.

Dan is er eigenaardige wisselwerking. Door het verdriet komen de tranen, en deze versterken weder het verdriet. Kinderen zijn in zoo 'n geval niet tot bedaren te brengen. Verstandige moeders weten dit en weten eer het zoover komt de gedachten van het kind af te leiden.

De toornige balt in zijn affekt de vuist alsof hij zijn tegenstander verpletteren wil. Wat hij in zijn hand heeft, breekt hij, als het niet te sterk is. In vele gevallen werkt dit verlichtend. Menschen, die in ondergeschikte positie leven en het daar hard hebben zonder boos te mogen worden, sparen dikwijls de uitbarsting van hun affekt op tot zij thuis zijn. Dan moeten de arme vrouw en de onschuldige kinderen het ontgelden. De man gevoelt zich daardoor verlicht en in gelijkmoedige stemming verzet.

Dat het plicht is alle booze affekten te bestrijden, behoeft nauwelijks te worden gezegd.

De wil.

Ten slotte een enkel woord over den wil. Als wij den wil psychisch willen ontleden, moeten wij zeggen dat hij bestaat uit 2 componenten : n.l. uit eene voorstelling en het gevoel dat hetgeen door mij voorgesteld wordt, in de toekomst door mij gerealiseerd kan worden. Men kan natuurlijk ook niet willen. Dat is eigenlijk ook een willen, nl. een willen dat niet. Bijv. een vader kan tot zijn zoon zeggen : ik wil niet dat je die reis onderneemt, of : ik wil dat je die reis niet onderneemt. Beide zinnen zeggen hetzelfde, in den eersten hebben wij *een niet willen* en in den tweeden *een willen dat niet*.

Door die verbinding van voorstelling en het speciale gevoel dat het voorgestelde verwezenlijkt kan worden, is iets nieuws ontstaan evenals door de verbinding van twee chemische elementen iets nieuws te voorschijn komt.

Achter den wil zitten de motieven. Dikwijls zijn er tegenstrijdige beweegredenen, waartusschen een mensch kiezen moet. In zulk een geval wordt het eene motief verworpen en het andere zet zich door. Zoo is de mensch na iederen strijd tusschen motieven tegelijk overwinnaar en overwonnene.

Van hier uit is er slechts éène schrede naar de metaphysiek. De vraag naar wilsvrijheid is niet meer psychologisch.

II.

HET DOEL VAN DE OPVOEDING.

(Lezing gehouden voor de Theologische Studenten te Stellenbosch, door Dr. CILLIE).

Op de vraag naar het doel van de opvoeding, heeft men in de loop der tijden, zeer verschillende en uiteenlopende antwoorden gegeven. Dit spreekt van zelf, want het ideaal, dat men bij de opvoeding beoogt, staat zeer nauw verwant aan het ideaal voor het leven. En wat men ook al zegt van de opvoeding, in de eerste plaats voeden wij op voor 't leven.

Van de verschillende idealen, die wij bij de opvoeding van de oosterse volken aantreffen, kunnen wij heel weinig leren. Maar licht vinden wij bij de Grieken en Romeinen. De griekse filosofie heeft de individu ontdekt. De Grieken hebben het eerst ingezien dat de belangen van de staat en die van de individu niet altijd identies zijn, maar dikwels in konflikt komen. Het was derhalve van het grootste belang dat bij de opvoeding met dit feit rekening moest worden gehouden. Vandaar dat het ideaal was burgers voor de staat te vormen — mensen die bereid waren hun eigen belangen op te offeren ten voordele van de staat.

Bij de Romeinen was het ideaal om praktiese mannen, mannen die werkelik iets tot stand konden brengen, op te leiden en te vormen. De opvoedkundigen van onze tijd, die meer prakties onderwijs hebben willen, sluiten zich bij de Romeinen aan.

In de eerste eeuwen na Christus was het probleem der opvoeding helemaal veranderd. Men moest toch trachten niet alleen de Heidenen tot het Christendom te bekeren, maar ook de bekeerlingen vasthouden in de leer en ze een houvast geven. Middenpunt van het onderwijs werd derhalve de godsdienst. En dit werd in de Middeneeuwen een opvoeding voor de Kerk en door de Kerk. Niet voor dit leven maar voor de eeuwigheid moeten de kinderen worden gevormd. Vandaar dat men het vlees kruisigde opdat de geest kon groeien.

Sedert de Renaissance en de Kerkhervorming is het levensideaal en daarmee het opvoedingsideaal weer veranderd. De individu kwam op de voorgrond. Hij had waarde en was voor zichzelf verantwoordelik bij God en mens. Hij moest voor zichzelf denken en beslissen en niet de Kerk. Geen wonder dat men van toen af nadruk is begonnen te leggen op de persoonlikheid en de eigenwaarde. Comenius, de moraviese bisschop en misschien de grootste paedagoog van alle tijden, gaf als ideaal voor de opvoeding : "De eeuwige gelukzaligheid bij God." Met dit ultra-godsdienstig ideaal waren de mannen van de Aufklärung in de achttiende eeuw niet tevreden en men begon aan de opvoeding

te denken als een voorbereiding voor het leven en niet voor de dood. Pestalozzi wilde de opvoeding gebruiken als middel om het sociale vraagstuk op te lossen. Door opvoeding moet men de mensen helpen om zichzelf te kunnen helpen.

In de moderne tijd heeft men van tijd tot tijd het doel van de opvoeding anders omschreven. Het doel van de opvoeding moet zijn "karaktervorming," zegt de een. Hierop kan men antwoorden wat is "karaktervorming"? En kan de school dit doen en is het de plicht van de school dit te doen? Om het karakter van het opkomend geslacht te vormen, vereist een zeer diepe kennis van het kindergemoed en de kinderziel, en het is eenvoudig onmogelijk die kennis bij onderwijzers(essen te verwachten of aan te nemen. En bovendien is het karakter van het kind, als het met zijn vijfde of zesde jaar naar de school gaat, reeds gevormd. Daarna kan men wel nog een beetje schaven maar van vormen is er dan geen sprake meer. Laten wij derhalve zeer voorzichtig zijn met ons karaktervormen op de school, zo redeneren sommige opvoedkundigen.

Weer anderen willen dat de school nuttige burbers van de staat en de samenleving zal worden. Oppervlakkig beschouwd lijkt dit heel aannemelik. Maar dit ideaal blijkt bij nader onderzoek onvoldoende. De mens is — ten minste de moderne mens — meer dan burger van de staat. Rousseau heeft gezegd: "Gij moet òf een mens òf een burger opvoeden. Allebei kunt gij niet." Mens zijn is meer dan staatsburger zijn. Vandaar dan "het ideaal der humaniteit: "De mens tot mens opvoeden." Dit is erg vaag. Maar toch zit er veel in. In zijn ongeëvenaarde gedichtje, "O wilde en onvervalschte Pracht" zegt Guido Gezelle van de "Blommen":

"Daar staat ge: en, in den zonneschijn,
Al dat ge doet is blomme zijn!"

De diepe gedachte van de bloem alhier uitgesproken moet ook van de mens waar worden. Hij moet mens worden in de volle betekenis van het woord. Alleen door de opvoeding en de rechte opvoeding is dit mogelik. De mens moet ten volle worden datgene waartoe God hem heeft geschapen en talenten heeft toevertrouwd. Eerst dan is hij mens.

Maar zooals ik reeds heb gezegd, dit doel is te vaag en de zogenaamde praktiese man vindt het "te filosofies en te diep." En voor de gewone opvoeder is het misschien ook niet helemaal doeltreffend. En derhalve formuleert men het doel van de opvoeding meestal tegenwoordig in de meeste boeken over de beginselen der opvoedkunde als "ethies of zedelik." Natuurlik neemt men die woorden in hun wijdste betekenis. Men moet bij de opvoeding zich ten doel stellen de vorming van een zedelike persoonlikheid. Dit wordt nu door vele schrijvers aangenomen als het uitgangspunt en het ideaal der opvoeding. Het jonge geslacht moet door de opvoeding worden gevormd op zulk een wijze, dat zij bekwaam zullen zijn niet alleen, maar ook gewillig hun lasten te dragen en die lasten van de ouderen over te nemen als die wegvallen en van het toneel verdwijnen. En dat niet alleen; maar het opkomend geslacht moet ook leren hun deel te doen aan het bewaren en vermeerderen van de kultuurschatten van hun volk. Vandaar dan dat men ook spreken moet van "nationale opvoeding." Doch hierover spreken wij een andere keer.

Om dit zedelik doel te bereiken moeten de opvoeders zeer hoog staan. Er is eigenlik geen reden en nog minder een wet waarom de schoolmeester zedelik hoger moet staan en een beter karakter moet hebben, dan bijv. de prokureur of de winkelier. Voor de samenleving, en van een prakties oogpunt beschouwd, verliest het publiek eigenlik meer door een oneerlike handelaar of prokureur dan door een oneerlike onderwijzer. Daar de onderwijzer(es) echter zoveel te doen heeft met het karakter in vorming, en zoveel gelegenheid heeft, dat karakter te beinvloeden, verwacht het publiek dat hij zedelik hoog zal staan, hoewel hetzelfde publiek niet altijd gewillig is, dat hoge karakter naar waarde te schatten en te belonen.

Voor dat doel heeft men vooral nodig een gezonde godsdienst op school. Wij geloven vast dat heel veel van het godsdienst-onderwijs op de scholen in alle landen ziekelik is. Het leidt tot verwarring bij het kind en het resultaat is, dat vele kinderen als zij groot worden, de kluts kwijt raken en zedelik vervallen en verwoest worden. Geen wonder dus, dat er mensen zijn, die zo bekrompen zijn te beweren dat er voor God en godsdienst op de school geen plaats meer is. Wij menen dat zonder een degelik godsdienst-onderwijs het onmogelik is dit zedelik doel te bereiken. En wij hopen, dat, als u eens in uw gemeenten zult staan, u zult toezien dat het met het godsdienst-onderwijs op de scholen in uw gemeenten recht is. Alleen op die wijze bouwen wij het karakter, waarvan de fondamenten in de familie zijn gelegd, hecht en sterk. Als jong volk hebben wij vooral mannen nodig om het jonge geslacht met woord en daad en voorbeeld te leiden op het rechte spoor met vastberadenheid en ze te leiden naar een doelbewust ideaal.

Philip Mauro en zijn Geschriften.

Onder de vele auteurs (schrijvers) dezer eeuw op wetenschappelik en godsdienstig gebied, moet aan Philip Mauro een eereplaats worden toegekend. Hij is Amerikaan geboren en woonachtig in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Zijn professie of beroep is rechtsgeleerde (advokaat). En als

man begaafd met natuurlijk talent verwierf hij zich al heel spoedig een naam op rechtsgeleerd gebied Met den voorspoed waarmede zijn praktijk bekroond werd, scheen hij, naar de meening van velen, een zeer gelukkig mensch te zijn. En toch erkent hij dat hij zulks niet geweest is ; althans niet voordat hij op den 24sten Mei 1903, op 45-jarigen leeftijd, tot de zaligmakende kennis van den Heere Jezus gekomen was. Geheel ongodsdienstig was hij niet. Toen hij zestien jaren oud was, sloot hij zich aan bij een Protestantsch Kerkgenootschap, en was bij den aanvang een trouwe kerkganger en Avondmaalganger. En toch bleef hij, met al zijn godsdienst, volgens eigene getuigenis, zoo onkundig als een *hottentot*, aangaande Gods weg der zaligheid.

En in zijne onkunde zocht hij naar bevrediging voor zijn ontevreden en onrustig gemoed, nu eens in de vroolijkheden en vermaken der wereld, dan weer op intellektueel gebied, in de beoefening van wetenschap, philosophie, occultisme, theosophie, enz. Maar niets wou baten. Geen materialisme, noch rationalisme kon hem bevredigen. In dien ongelukkigen gemoedstoestand bevond hij zich op den avond van 24 Mei 1903, op de straten van New York city. Hij was op weg naar een of andere plaats van vermaak. Doch eer hij die plaats bereikte, hoorde hij op een afstand menschen zingen. Daardoor aangetrokken, ging hij nader en kwam voor een heel eenvoudig gebouwtje, in een arme buurt der stad. Hij ging in en vond dat er een bidstond aan den gang was. De bedegangers behoorden meest allen tot de arme klasse in de stad. Hij was daar onder een klas van menschen die intellektueel en anderszins ver beneden hem stonden. Doch, hoe het zij, daar en toen brak voor hem aan het keerpunt in zijn leven. Hij zag en vond in den Heere Jezus wat zijne ziel noodig had, en wat hij zoovele jaren te vergeefs elders gezocht had.

Al heel spoedig na zijne bekeering werd hij in Gods hand het middel tot bekeering van zijn huisgezin. En niet minder was zijn arbeid gezegend in wijdere kringen, vooral door middel van zijn vele en velerlei godsdienstige geschriften. Ettelijke boeken van grooter en kleiner formaat, uit de hand van dezen vaardigen schrijver, hebben reeds het licht gezien, en nog steeds maken nieuwe hunne verschijning. Ik heb reeds ruim een dertigtal zijner boeken en pamphletten in handen, en tracht zooveel mogelijk om ieder nieuwe uitgave in bezit te krijgen. In alle bescheidenheid en met groote vrijmoedigheid zou ik dengenen, die met zijne boeken onbekend zijn, aanbevelen om er mede kennis te maken. Tot nog toe ben ik met haast geen enkel geschrift van hem teleurgesteld geworden. Mauro heeft geen theologische opleiding gehad, en toch mag hij een theoloog genoemd worden. En daarmede bedoel ik dat hij is "een man van God geleerd." Zijn grondige Schriftkennis en heldere inzichten in de beteekenis van de tegenwoordige toestanden, bewegingen, ondernemingen en beroeringen, op haast ieder gebied, vergen de bewondering zijner lezers. Gods Woord staat bij hem boven alle tegenspraak verheven. Het is bij het licht van dat Woord, dat hij de bewegingen, bedrijvigheden en den loop der zaken in de wereld, in de Kerk, in de maatschappij en in den staat gadeslaat. Hij is niet maar een naprater van anderen, maar een man die voor zichzelven denkt en onderzoekt. En wat hij te boek stelt is in den regel resultaat van eigene studie en van eigene ondervinding daardoor opgedaan. Zoover ik weet is er nog geen enkel werk van hem in het Hollandsch vertaald. Dit is wel spijtig, want het Hollandsch-lezend publiek mist daardoor ongetwijfeld veel. Laat mij hier sommige van Mauro's werken noemen. Onder meer zijn er : *Man's Day, The Number of Man, The World and its God, Life in the Word, Reason to Revelation, Baptism, the Lord's Supper, Characteristics of the Age and their Significance, Modern Philosophy, God's Pilgrims, The Wretched Man and his Deliverance, Looking for the Saviour, The Present State* enz. Onder de bovengenoemden neemt een belangrijke plaats in "*The Number of Man, The Climax of Civilization.*" Het is een tamelijk lijvig boekdeel van 350 bladzijden.

De titel, "*Number of Man*," klinkt eenigszins vreemd, doch als men het boek leest, dan vindt men dat deze titel goed past bij den inhoud ervan. "The Number of Man," (Het Getal eens Menschen") is letterlijk aan den Bijbel ontleend. In Openb. 13 : 18 leest men : "Hier is de wijsheid, die het verstand heeft, rekene het getal van het beest ; want het is *het getal eens menschen*, en zijn getal is zes honderd zes en zestig (666)." Volgens Mauro is zes (6) het getal eens menschen — het getal van zwakheid en onvolkomenheid. Des menschen getal (6) reikt dus niet tot (7), dat het volmaakt getal is. En in verband hiermede maakt hij deze opmerking : "De mensch werd geschapen op den zesden dag en stond dus reeds van den aanvang af aan verbonden aan het getal zes (6). En in Openb. 13 : 18 wordt dat getal driemalen herhaald — 666." Dit wijst ons naar dien tijd wanneer de Antichrist, "de mensch der zonde," zijn rol op aarde spelen zal ; dus op dien tijd, wanneer de menschheid buiten God haar toppunt van ontwikkeling zal hebben bereikt. Letten wij op de bewegingen van onzen tijd, dan ontdekken wij alom in de wereld de neiging tot *menschen aanbidding* of *menschen vergoding*. Wat is het maar overal een roemen, en zich verheffen op menschelijke wijsheid — kunsten, wetenschappen, ontdekkingen, uitvindingen, bezittingen, en macht, enz. ! Dit wijst aan dat wij met rassche schreden den tijd naderen waarop zeker persoon zich aan het hoofd van deze richting stellen en zich verheffen zal "boven al wat God genaamd of als God geëerd wordt, zich-

zelven vertoonende dat hij God is" 2 Thes. 2 : 4. God overal op den achtergrond en de mensch op den voorgrond gesteld. Het natuurlijk gevolg hiervan zal zijn — zoo het dat niet reeds ten deele is — aanbidding en vergoding van den mensch. De *zonde van den mensch* zal haar hoogste ontwikkeling, haar toppunt, bereiken in *den mensch der zonde,* wiens toekomst is naar de werking des Satans in alle kracht en teekenen en wonderen der leugen (2 Thes. 2 : 9). En, zegt ons, de Ziener op Patmos, "Allen die op de aarde wonen, zullen het (beest) aanbidden, welker namen niet geschreven zijn in het boek des levens, des Lams, dat geslacht is voor de grondlegging der wereld." Npenb. 13 : 8. De volledigste beschrijving van dezen wonderlijken persoon, voorgesteld onder het beeld van het beest dat opkomt uit de aarde en wiens getal is *het getal eens menschen* vinden wij in Openb.13 : 11—18. Doch genoeg hiervan. Het boek in zijn geheel is zoo belangrijk dat wij, in het kleine bestek in dit "Maandblad" ons goedgunstig afgestaan, onmogelijk aan den vollen inhoud ervan recht kunnen laten wedervaren. Konden wij slechts een en ander bewegen om zich dat boek aanteschaffen en te lezen, dan is daarmee ons doel met dit schrijven bereikt. Wij beleven zeer gewichtige tijden. Het lezen van dit boek zal helpen om ons op de hoogte van onzen tijd te brengen ; om ons de hedendaagsche bedrijvigheden en gebeurtenissen in haar rechte licht te laten zien en beter te doen verstaan.

Zooals reeds opgemerkt, beschouwt Mauro den loop der dingen bij het licht van Gods Woord, en dan ziet hij — in zooveel dat voor een ander misschien beteekenloos of raadselachtig is — de vervulling van het profetisch woord dat zeer vast is.

Om aan iemand, die dit boek van Mauro nog niet gelezen heeft, de belangrijkheid ervan eenigszins te doen inzien, willen wij slechts aanstippen enkele der onderwerpen daarin behandeld. Het boek verdeelt zich in vier Hoofd-Afdeelingen (Sections) ; iedere Afdeeling met ettelijke onder-afdeelingen.

I. *De eerste Sectie* handelt over "*De menschelijke Bedrijvigheden (Activities) van den huidigen dag.*" Onder dit hoofd wijst de schrijver op Profetieën aangaande de *Tijden van het Einde.* Op het "*tweede Beest van Openb.* 13"; "*de laatste Wereldmacht*"; *De groote Monopolie; de godsdienstige "Trust."*

Hij wijst vooral in deze Sectie op de Twee voornaamste velden van de menschelijke onderneming, viz. het *Economische* en het *Godsdienstige.* Onder het vele dat hij over het laatste, "Het Godsdienstige Veld," te zeggen heeft gewaagt hij van de groote en snelle veranderingen die er op godsdienstig gebied plaats vinden ; van een groote en wereld-wijde geestelijke krisis die nabij is ; van twee lichamen van menschelijke wezens die nu gevormd worden : het lichaam van Christus en het lichaam van den Anti christ, enz.

II. De tweede Sectie handelt over : *De Nieuwe Theologieën* (New Theologies). Hier wijst hij vooral op de nieuwe theologie, zooals die zich in Engeland en in Amerika openbaart.

Rev. R. C. Campbell's boek, "New Theology," wordt degelijk gekritiseerd en sommige zijner bijna godslasterlijke stellingen goed wederlegd.

Dan wijst hij voorts, onder deze rubriek, op "*Het Modernisme*" of "De gevorderde (advanced) Theologie in de Roomsche Kerk." *Modernisme* in betrekking tot "Hoogere Kritiek" en moderne wetenschap. *Modernisme* ; zijn verloochening van Christus, zijn verwerping van wonderen en profetie, enz.

"*Het Komende Katholicisme*" (The Coming Catholicism, as foreseen by Rev. Newman Smythe). Onder dit hoofd behandelt hij een lange reeks van onderwerpen, die allen in verband staan met bovengenoemd Katholicisme.

Daarop volgt dan "*Het Spiritisme.*" En hier wijst hij er op, dat de profetie der Heilige Schrift, de opkomst van het Spiritisme, in het laatste der dagen voorzegt, en dat de heele richting er van er op aangelegd is, om het gezag des Bijbels te ondermijnen.

III. Dan komt de derde Sektie, die tot onderwerp heeft "*De Ontwikkeling van het Handelsverkeer*" (The Development of Commercialism). Hieronder vallen : (1) *Socialisme,* (2) *Kapitalisme,* plutokratie (geldheerschappij) in haar laatste periode, (3) Het *Einde van het Kapitalisme voorspeld,* (4) De *Godsdienstige Kleur van het Socialisme,* (5) *Het Socialisme en Het Huwelijk,* (6) *Het Zionisme.*

Het is vooral in deze 3de Afdeeling dat het doorzicht van den schrijver in de tegenwoordige toestanden van zaken zoo helder uitblinkt. Omtrent honderd bladzijden zijn gewijd aan het onderwerp, "The Development of Commercialism." Het is ons onmogelijk om hier in het kort terugtegeven wat over dit onderwerp geschreven is. Ieder leze voor zichzelf !

IV. Het vierde of laatste Hoofdstuk handelt over "*The Latter-Day Idols*" (De Afgoden van de laatste dagen). Ook hier is de inhoud zeer rijk aan verscheidenheid en belangrijkheid. Hij begint met te wijzen op de waarschuwing der Heilige Schrift tegen afgoderij, t.w. wie de afgodendienaar en wat afgoderij is. Dan zijn de onder-afdeelingen van deze Sectie als volgt :—

1. "De Methode van Afgod maken" (Idol-making).

2. "De vele goden van den Modernen Mensch."

3. "De Wetenschap."

Hierover heeft hij veel te zeggen. Tegen de wetenschap is hij niet, alleen in zooverre als men

haar stellen wil tot een autoriteit in den strijd tegen de leer van de Heilige Schrift. Met het oog op het misbruik van dit woord (wetenschap) in de theologie, heden ten dage gemaakt, noemt hij haar "*De grootste afgod dezer eeuw.*"

4. *Astronomie* (Sterrekunde).

5. *Scheikunde.*

6. *Geologie* (Aardkunde).

7. *Evolutie* (Ontwikkelingsleer).

8. *Geld.*

9. *Intellektualisme.*

En dan eindigt hij met het antwoord op de vraag: Wat is Wetenschap? (What is Science?).

Wij hebben niet alles genoemd waarover Mauro in dit boek schrijft, maar alles waarover hij schrijft is *interessant.* Vooral kwam mij als zeer belangrijk voor wat hij te zeggen heeft over "*Zionisme.*" Onder dit hoofd beweert hij, en schijnbaar op zeer goede gronden, dat de *Antichrist* een Jood zal zijn. Tijd en ruimte in het "Maandblad" ontbreken om meer te zeggen over dit zeer merkwaardig boek van Mauro, "The Number of Man."

J. G. J. K.

[Ik dank mijn medewerker voor dit tijdig woord. Ook ik heb enkele van Phiilip Mauro's werken met instemmnig en met vrucht gelezen. Mauro heeft gelijk, wanneer hij het "Humanisme" noemt den godsdienst van den modernen mensch. Dit komt zoo duidelijk uit in het Socialisme, dat bij velen in onze dagen als de hoogste uiting van het godsdienstig gevoel beschouwd wordt. R. J. Campbell van Londen bijv. zegt met ronde woorden: "De wagen van het Socialisme moet gehecht worden aan de ster van het godsdienstig geloof."

Elders getuigt Campbell :—

"Waar is dan de scheidslijn tusschen ons wezen en God? Er is geen scheidslijn dan alleen aan onzen kant ...... Mijn God is mijn dieper wezen en dat ook van u. Hij is het wezen van het heelal, en weet er alles van. Hij wordt nooit tegengestaan en kan ook niet worden tegengestaan. Het heele cosmische proces is een lange incarnatie (vleeschwording) van het wezen Gods uit zichzelf en tot zichzelf."

Een ander schrijver, door Mauro aangehaald, W. E. P. French :—

"Socialisme is de evolutie van 't menschelijk ras uit cannibalisme en barbaarschheid naar broederlijkheid en philanthropie, uit het zwijn naar God." "Socialisme is de drieëenheid van Liefde, Rechtvaardigheid, en Waarheid." "Socialisme is de tweede komst van den OUDEREN BROEDER." "Socialisme is geloof in de Moederschap Gods, Hoop in de hartelijke samenwerking der Menschheid, Liefde voor geheel de wereld."

Voorts wordt door Mauro aangehaald uit een werk van Dr. Broda, dat aldus eindigt: (ik laat 't onvertaald).

Benediction.

"May the Love of Humanity, which is the highest, purest, most unselfish love that Humanity can know, keep alive in our souls the sacred fire of high resolve, nourish our minds upon the Manna of generous and uplifting Thought, and strengthen our Hands to helpful, kindly Service. And may the blessings of Liberty, Equity, and Justice, of Peace, Happiness and Prosperity, of Equality, Cooperation and Comradeship be upon us and upon our Children's Children's Children, from this Time forth evermore."

The Doxology of Love.

(Een parodie op: "Praise God from Whom aal blessings flow.)

Praise Love, who slayeth Hate and Wrong,
Praise Him in Word, in Deed and Song;
His Blessing be on Age and Youth,
With Justice, Liberty and Truth.

All Hail the People in their Might!
All Hail the Victory of Right!
The Glory of the Common Good,
The Love and Joy of Comradehood."

Hierbij wensch ik nog te voegen, dat het werk van Mauro hier aangekondigd ook in 't Hollandsch vertaald is met een inleidend woord van Prof. Dr. H. Visscher van Utrecht en verkrijgbaar bij J. H. Kok te Kampen, onder den titel

666

Het getal des Menschen
Het Hoogtepunt der Beschaving

Naar het Engelsch van
Mr. Philip Mauro.

Met een inleidend woord van
Prof. Dr. H. Visscher.

Tegen 2/7 ingenaaid en 4/2 gebonden.

Het wordt aangekondigd in "De Heraut" als "Het boek van onzen tijd." Niemand late het ongelezen. In Amerika heeft dit boek een ontzachelijken indruk gemaakt, en het wordt daar algemeen beschouwd als het meest gelezen en meest aanbevolen boek van onzen tijd.—RED.]

DEEL XX, No. 4. STELLENBOSCH. APRIL, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

TWEE PREEKBUNDELS.

Nog zijn er voorhanden exemplaren van mijn twee preekbundels :—

Korte Preeken, 2/6 postvrij.
De Tien Geboden, 3/- postvrij.

Zij zijn zeer geschikt voor huiselijk gebruik, en ook voor Strevers en Jongelingen Vereenigingen.

J. I. MARAIS.

De Erfenis, die Jezus ons nagelaten heeft.

"Vrede laat Ik u, Mijnen vrede geef Ik u ; niet gelijkerwijs de wereld (hem) geeft, geef Ik (hem) u. Uw hart worde niet ontroerd, en zijt niet versaagd." Joh. 14 : 27.

Preek geleverd te Stellenbosch, 28 Maart door PROF. A. MOORREES.

Wij staan op dezen dag in den geest op den heuvel Golgotha, waar wij het Lam Gods op de slachtbank zien uitgestrekt om : "de straf, die ons den vrede aanbrengt," in onze plaats te dragen. 't Is mijn doel niet in deze ure u bij dat kruislijden zelf te bepalen ; maar bij een der heerlijkste goederen, die onze Heiland door dat kruis voor ons verworven heeft ; bij een der zoetste vruchten, die bloeien aan dat dorre hout ; bij iets waaraan wij ten allen tijde, waaraan wij vooral in dezen felbewogen tijd bovenal behoefte hebben ; bij dien *vrede*, waarvan ons tekstwoord spreekt.

Toen Jezus op het punt stond van Zijne vrienden afscheid te nemen, ten einde heen te gaan naar den Vader, wilde Hij hun een erfenis achterlaten, die hen in de dagen, die aan 't komen waren, vrij zou houden van nijpende zorgen en bekommernissen, gelijk elk ouder dat verlangt voor zijn kinderen, als hij sterven gaat. En daar Hij geen aardsche bezittingen had, geen grond of goederen of geld om na Zijn dood onder hen te worden uitgedeeld, liet Hij hun datgene na, dat hun van veel meer waarde zou blijken te zijn, dan alles wat wij daar genoemd hebben ; dat, wat Hij zelf gedurende al de dagen van Zijn veelbewogen leven bevonden had de kostbaarste van al Zijn geestelijke bezittingen te zijn ; dat, waarvan Hij wist dat het Hem veilig voeren zou door de woedende branding, die Hij aan Zijne voeten schuimen zag ; dat, wat voor Zijne discipelen een grooter gave zou zijn, dan òf rijkdom òf aardsche macht, in de stormachtige jaren, die zij tegemoet gingen ; Hij liet hen, als een onschatbaar erfgoed, *Zijn eigen vrede* na !

"Vrede laat Ik u, Mijnen vrede geef Ik u ; niet gelijkerwijs de wereld geeft, geef Ik u. Uw hart worde niet ontroerd, en zijt niet versaagd !"

De woorden klinken vreemd in onze ooren, wanneer wij ons voor den geest roepen, in welke ure zij uitgesproken werden. 't Was de kalmte, die den storm voorafgaat. Hij wist welk een dolle razernij op datzelfde oogenblik de woeste hartstochten Zijner vijanden opzweepte. Reeds was het Hem alsof Hij het rumoer der menigte hooren kon, met ongeduld tierende om Zijn bloed, als het wild gebrul der branding op het rotsachtig strand. Hij wist dat de orkaan, die reeds aan 't woeden was, weldra op Hem aanstormen zou, en dat al Gods baren en golven over Zijn hoofd zouden breken. In de harten der discipelen, die zich dicht om Hem drongen, waren er onrust en bekommernis, twijfeling en vreeze, droefheid en wanhoop, die hen schokten. Hij alleen had vrede, niet slechts voor zichzelven,

maar ook nog genoeg om aan anderen uittedeelen.

't Was als in dien anderen donkeren nacht op de Gallileesche zee, toen de razende stormwind de schuimende golven geeselde, en de angstkreet der vreesachtige apostelen overschreeuwd werd door het gehuil van den storm ; terwijl Jezus alleen kalm en rustig stond op het krakend en slingerend scheepje te midden van den loeienden storm en de ontroering Zijner jongeren. Doch *toen* weerstond Hij slechts het geweld der natuurkrachten, *nu* gaat Hij de veel wreeder hartstochten der menschen tarten.

Onze tekstwoorden zijn een afscheidsgroet : een gewijzigde vorm van de gewone begroeting der Joden bij het ontmoeten of afscheidnemen van elkander ; maar Hij legt in de welbekende en afgezaagde woorden een nieuwen, oneindig dieperen zin !

I.

Het zou eenvoudig woordverspilling zijn indien ik u breedvoerig ging aantoonen hoe welkom dit legaat van vrede voor de diepbekommerde discipelen moet geweest zijn; hoeveel behoefte zij er aan zullen gehad hebben gedurende de lang uitgerekte marteling van den volgenden dag, toen zij van verre met betraande oogen dat gruwzaam schouwspel van het kruislijden stonden aan te zien, en toen zij in den avond troosteloos terugkeerden van de graf-spelonk in Jozef's hof, wier opengesperde kaken al hun hoop en verwachtingen verzwolgen hadden. En in de komende jaren — wanneer ook zij verwaardigd zouden worden te drinken van den beker waarvan Hij gedronken heeft ; wanneer zij alle ure in gevaar zouden zijn, gekweld door zorgen en bekommernissen voor al de gemeenten, menigmaal verjaagd van plaats tot plaats als wildgedierte des velds,— hoe was het mogelijk dat zij onder dit alles hun vroolijk en opgewekt geloofsvertrouwen bewaard konden hebben, indien zij niet, te midden van alle uitwendige verdrukking, dien innerlijken vrede deelachtig waren geworden, die als een diepe stilte over het hart van Jezus lag uitgespreid ? Geen andere erfenis, die Hij hun had kunnen nalaten, noch wereldsche schatten, noch eenig ander iets — zouden in staat geweest zijn te verhinderen dat zij verpletterd werden onder een last van zorgen, die te zwaar voor menschelijke krachten was.

Dit zeg ik, verstaan wij als van zelf ; maar is het ons even duidelijk hoezeer ieder onzer evenzeer behoefte heeft aan dezen zelfden innerlijken vrede, dien Jezus aan de Zijnen nagelaten heeft ; en waaraan het te wijten is dat zoovelen onzer hun erfenis niet aanvaard hebben ? Hebben wij 't verstaan hoe licht de kalmte van ons gemoed verstoord wordt door de kleinste wisseling in onze omgeving ? Hoe dikwijls wij een speelbal worden van alles wat onze hoogmoed of ons eigenbelang kwetst ? Zijn er niet tijden in ons leven, wanneer het lichaam verzwakt en het zenuwgestel overspannen is, dat wij overgevoelig worden voor alles wat zweemt naar onvriendelijkheid van den medemensch of voor de geringste moeilijkheid in onzen weg ? En zien wij niet menigmaal volgelingen van Jezus in dagen van zware beproeving, wanneer zij gebukt gaan onder de smart van een groot verlies, of in donkere omstandigheden verkeeren, geheel en al door hun verdriet overmeesterd, alsof Jezus geen erfenis van innerlijken vrede onder alle wisselingen des lots aan de Zijnen heeft nagelaten ?

Dat gemis van vrede nu maakt het leven zeer ongelukkig niet slechts voor onszelven, maar ook voor onze medemenschen. 't Zijn niet de lasten des levens die uwe kracht verteeren. Gelooft dat niet ! God geeft nooit een last, die te zwaar is voor de schouders, die hem torschen moeten. Hij meet het gewicht van den last zorgvuldig af naar de kracht van hem aan wien hij wordt opgelegd. Maar het is *bekommernis*, die uwe krachten sloopt, en u een langzamen dood laat sterven ; en bekommernis is niets anders dan gemis van innerlijken vrede. Veel van de lichtgeraaktheid van humeur, de gemelijkheid, de ontevredenheid met uw omgeving, met uw levenslot, en uwe medemenschen, de murmureeringen tegen de wegen Gods, die u het leven verbitteren, hebben geen andere oorzaak.

Doch dit gemis van vrede des gemoeds bederft niet alleen uw eigen leven en dat van allen met wie gij in nauwe aanraking komt, maar — en dit is een veel ernstiger zaak — het is een van de voornaamste struikelblokken, die uw wasdom in genade, uw vordering in het leven der heiligmaking in den weg staan. De kalme en effene oppervlakte van het water weerspiegelt het donker blauw des hemels en al de schoonheden van het omliggend landschap ; maar als de waterspiegel door den wind bewogen wordt, is de oppervlakte kleurloos en dof. Zoo kan het beeld van Jezus zich niet weerkaatsen in het hart, wanneer het door twijfelingen en bekommernissen en booze hartstochten geslingerd en verontrust wordt ; maar slechts dan wanneer de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, uwe harten en zinnen bewaart in Christus Jezus, kan de hemelsche schoonheid van Zijn aangezicht in uw hart worden weerspiegeld.

Indein wij dit leeren verstaan, dan wordt het ons duidelijk, waarom Jezus en de apostelen zoo dikwijls nadruk leggen op vrede als een der eerste vereischten van den geloovige, en een der onwaardeerbaarste genadegaven, die Hij voor ons verworven heeft aan het kruis. Maar dan zullen wij ook niet langer tevreden zijn met ons gebrek aan vrede — tenminste niet als het ons waarlijk te doen is om de heiligmaking natejagen ; dan zouden wij beginnen te dorsten naar dien vrede, dien Hij zoo gewillig en in staat is te schenken aan allen, die aanspraak willen maken op hun aandeel in de erfenis, die Hij ons in Zijne laatste uren nagelaten heeft.

II.

Maar laat ons in de *tweede* plaats vragen wat Jezus bedoelt wanneer Hij spreekt van : *"Mijnen vrede."*

Gewis bedoelt Hij dien vrede, dien Hij zelf genoot, dien zij in Hem konden waarnemen, en die Hem veilig bewaarde te midden van de stormachtige tooneelen van Zijn leven. Wanneer Hij er bij voegt : "Niet gelijk de wereld geeft, geef Ik u," dan wil Hij waarschijnlijk niets meer zeggen, dan dat Hij niet zooals de mensch gedachteloos een vredegroet uitspreekt, zonder in staat te zijn dien vrede, dien men toewenscht, te schenken ; maar dat Hij werkelijk den vrede mededeelen kan, dien Hij aan Zijne jongeren nalaat.

Maar ook nog in een anderen zin zijn deze woorden waar. *Zijn* vrede *is* verschillend van dien welken de wereld geeft. Want ook de wereld belooft vrede, en geeft hem ook in zekeren zin aan hare slaven, die getrouw zijn in haren dienst. Indien gij u schikt naar hare gewoonten, u nooit verzet tegen hare geboden ; indien gij vermijdt alles wat u onaangenaam is, en de stem des gewetens onderdrukt, wanneer zij u gebiedt te doen wat niet in uw smaak valt, of wanneer zij u waarschuwt niet te doen wat de wereld van u verwacht, dan kunt gji een rustig leven genieten, dat eenigszins gelijkt op vrede van 't gemoed. Doch inderdaad is zulk een vrede oppervlakkig en bedrieglijk. 't Is een roepen van vrede vrede waar er geen vrede is. Want de vrede der wereld is geheel afhankelijk van uiterlijke omstandigheden, en kan te eeniger tijd verloren gaan wanneer het wispelturig lot verandert. Maar onze onrust, onze zorgen en bekommernissen zijn niet de gevolgen van uiterlijke omstandigheden, hoezeer die ook de gelegenheden mogen aanbieden dat de innerlijke onrust zich naar buiten openbaart. De oorzaak der kwaal ligt dieper. Zij is een krankheid van 't gemoed.

Neem 't geval van iemand, die lijdende is aan een hevigen aanval van koorts. Maak zijn bed zoo zacht en geriefelijk als u mogelijk is, toch is hij rusteloos en ongelukkig. Gij schudt zijne kussens recht, gij helpt hem de ligging van zijn lichaam te veranderen ; herhaaldelijk roept hij u naar de bedzijde ; maar doe wat gij wilt, het brengt hem geen rust aan, want de onrust, die hem kwelt, is inwendig en kan niet worden weggenomen door een verandering in wat buiten den lijder is, zoo de oorzaak zelf niet overwonnen is.

Nu verschilt de vrede van Jezus in dit opzicht van dien, welken de wereld aanbiedt, dat hij noch veroorzaakt wordt, noch afhankelijk is van uiterlijke omstandigheden. Hij scheen altoos zich te bewegen als in een atmosfeer van vrede, die ontoegankelijk was voor de beroering, die daar om hem heen plaats vond. Er is een zeer schoone schilderij van een Franschen kunstenaar, die velen uwer zeker gezien hebben, van Christus waar Hij het rechthuis van Pilatus verlaat. Jezus wordt voorgesteld op het oogenblik waarop Hij de trappen van het rechthuis afdaalt om te worden weggeleid naar Golgotha, omringd van een bonte groep van priesters, soldaten, gerechtsdienaren, diep bedroefde vrienden en opgewonden toeschouwers. Doch wat ons vooral treft, wanneer wij de schilderij gadeslaan, is de tegenstelling tusschen die schare, waarvan ieder persoon door de uitdrukking van het gelaat, ja zelfs door de houding van het lichaam de diepste aandoeningen van het gemoed verraadt, en de majestueuze kalmte, de diepe gemoedsrust, die door het gelaat en de houding van Jezus worden uitgedrukt. Hij wandelt midden door de kokende menigte, alsof Hij op een afstand van ze allen staat, onbewogen door, en als het ware onbewust, van de verschillende hartstochten, die hen zoo sterk bewegen. Deze schilderij geeft nauwkeurig terug de indruk, die het leven des Heilands op ons gemoed maakt. Niet slechts terwijl Hij Pilatus rechthuis verlaat, maar gedurende geheel Zijn leven wandelde Hij door het midden van de drukke menigte, bewogen en opgewonden door de meest verschillende aandoeningen : door haat, afgunst, hebzucht, hoogmoed, teleurstelling, smart, wanhoop, gehuld in het sneeuwwit gewaad van volmaakten vrede ; terwijl geen van die hartstochten, die anderen beroerden, de kalmte Zijner ziel kon verstoren. Daar buiten om Hem heen konden de winden huilen en de golven zwellen, hierbinnen was er vrede als de oppervlakte van een zee van kristal.

Ziet, geliefden ! zulk een vrede behoeven wij. Niet een vrede als de wereld geeft, die door elke wisseling van het lot kan verstoord worden ; daar kunnen wij wel zonder klaar komen ! Wij allen kennen die soort van vrede, wanneer wij na een gerusten nacht des morgens gezond en verfrischt naar lichaam en geest ontwaken ; met geen zorgen, die ons kwellen, geen onaangenaamheden, die de kalmte van ons gemoed verbreken. Maar wij weten ook hoe weinig wij er op kunnen rekenen om die gemoedsstemming te bewaren, wanneer tegenspoed of kwelling ons ontmoet. Wat wij noodig hebben is een vrede gelijk aan dien welke Jezus gebracht heeft door al de veelbewogene gebeurtenissen van Zijn stormachtig leven. En dit is het wat Hij belooft ons te geven, wanneer Hij zegt : *"Mijnen vrede geef Ik u !"*

III.

Maar hoe kunnen wij dien vrede *deelachtig worden* en *bewaren* ?

Laat ons eerst vragen waaruit die vrede van Jezus ontstond. Want indien Hij zegt, dat Hij Zijn vrede geeft, dan kan de bedoeling alleen zijn dat Hij ons in staat stellen wil Hem deelachtig te worden op dezelfde wijze waarop Hij zelf hem deelachtig geworden is.

In de eerste plaats kunnen wij veilig zeggen dat Zijn vrede de vrucht was van de betrekking waarin Hij stond tot den Vader. Geen zelfverwijt, geen berouw over een misstap, die begaan, of een plicht die verzuimd was ; geen onrust van het geweten heeft Hij immer gekend. En ook voor ons is de eerste, de alleronmisbaarste voorwaarde om Zijn vrede te ontvangen, dat wij in de rechte verhouding tot God komen te staan : dat wij, die van nature vijanden van God zijn, met Hem verzoend, die verre zijn, nabij gebracht worden. Dat nu is de heerlijke vrucht, die het kruis voor ons verworven heeft : "Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit geloof, hebben *vrede* bij God, door onzen Heere Jezus Christus." Vrede is de blanke lelie, die opbloeit uit den met bloeddoorweekten grond van Golgotha. Hoe kan ware vrede wonen in het hart dat nog onverzoend is met God? Van hen geldt het woord : "Ze zijn als een voortgedrevene zee, want die kan niet rusten, en hare wateren werpen slijk en modder op. De goddeloozen, zegt mijn God, hebben geen vrede !"

Maar dan was de vrede van Jezus ook het gevolg van volkomen vertrouwen op God, en ootmoed voor den mensch. Omdat Hij God in alles vertrouwde, kon Hij Zijn wil in volle onderwerping aan den wil des Vaders overgeven, en was er nooit die scherpe tweestrijd tusschen Zijn wil en dien des Vaders, die zooveel twijfelingen en bekommernissen, zooveel ontevredenheid en vrees in ons leven veroorzaakt. Omdat Hij in de wereld gekomen is niet om gediend te worden, maar om te dienen ; niet om het leven te genieten, maar het voor anderen opteofferen, daarom heeft Hij Zichzelven vernietigd, en kon Zijn hart dus niet beroerd worden door afgunst of gekrenkte eigenliefde ; noch ook verbitterd door de beleedigingen en beschimpingen Zijner vijanden.

En daarom zegt Hij in het eerste vers van dit hoofdstuk : "Uw hart worde niet ontroerd, gelooft in God, gelooft ook in Mij !" 't Is gebrek aan vertrouwen op God, dat het hart laat beroerd worden, gelijk de deinende golven van een door den storm bewogen zee — want dat is de letterlijke beteekenis van het woord.

Laat ons op God vertrouwen in dagen van druk en donkerheid, gelijk wij Hem vertrouwen in dagen van zonneschijn en kalmte. Laat ons Jezus vertrouwen, Wiens doorboorde handen de verwarde draden van onze levens-webbe vasthoudt en ontwart, dan zullen geen twijfelingen onzen vrede verstoren, omdat wij ten volle vertrouwen de hand, die ons geleidt ; bekommernissen en zorgen zullen ophouden ons te kwellen, omdat wij den last onzer zorgen op Hem werpen ; teleurstellingen zullen ons niet verbitteren, omdat Hij weet wat het beste is ; verlies van vrienden of bezittingen zal ons niet moedeloos maken, omdat wij alles in Zijne handen hebben overgegeven.

Laat ons tot Jezus gaan en van Hem leeren zachtmoedigheid en nederigheid van harte, die liefelijke bloemkens, die slechts bloeien aan den voet van het kruis ; dan zullen afgunst en nijdigheid en lichtgeraaktheid en fijngevoeligheid voor beleedigingen en onrecht ons aangedaan ons hart niet binnendringen om ons onzen vrede te ontrooven. "Want de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, zal onze harten en zinnen bewaren in Christus Jezus !" Ja ! zooals het treffend beeld, dat de Apostel hier bezigt in het woord dat hij gebruikt, het uitdrukt : de vrede Gods zal op de wacht staan bij de deur van ons hart om te verhinderen dat eenige verontrustende gedachte of hartstocht daar binnen dringt. De vrede Gods zal op de wacht staan als een engel, niet gekleed in glinsterende wapenrusting, maar in witte kleederen ; niet met een zwaard of ander moordtuig gewapend, maar met een olijftak in de hand !

Geliefden ! de erfenis door onzen Heiland ons nagelaten zal niet in één dag of in één enkel jaar geheel in ons bezit komen ; misschien nimmer volkomen in dit leven ; maar zij is waard dat wij er naar streven, en er om bidden elken dag.

Eindelijk, let er op dat Hij Zijn afscheidsrede eindigt met het woord : "Deze dingen heb Ik tot u gesproken opdat gij *in Mij* vrede hebt" (Joh. 16 : 33). Slechts in Hem ; dat is, door in Hem te blijven gelijk de rank in de wijnstok blijft, kan Zijn vrede in onze harten stroomen, gelijk het levenssap van den wijnstok in de ranken vloeit. Als wij in Hem blijven, dan blijft Hij in ons, en waar Hij in het harte komt, daar brengt Hij Zijn vrede met zich.

Geliefden ! Is het u ernst, waarlijk heilige ernst met uw godsdienstigheid? Of zijt gij tevreden met den naam dat gij godsdienstig zijt? Er is geen ware godsvrucht, zonder het jagen naar heiligmaking. Welnu ! zoekt dan naar den vrede, dien Hij u in ons tekstwoord aanbiedt, en die de onmisbare voorwaarde is tot uw wasdom in de heiligmaking.

Blijft in Hem, want slechts in Zijn nabijheid kan Zijn vrede worden gesmaakt. Werpt u aan Zijn boezem, want slechts door de aanraking met Zijn hart kan het onrustig kloppen van uw hart worden gestild. Zit elken dag ootmoedig aan Zijne voeten, want Hij alleen kan Zijn vrede doen dalen in ons gemoed. Dan zult gij hier reeds Zijn vrede smaken, terwijl uwe voeten nog staan op het strand, waar de rustelooze golven bruischen, en de woeste stormwind huilt ; en eenmaal die rust ingaan aan de oevers der kristallen zee, waar het geloei van den storm voor eeuwig zwijgt, en de stilte der aanbidding slechts verbroken wordt door het lied der dankbaarheid, dat als een stemme veler wateren opstijgt voor den troon van God en het Lam! Amen.

KRONIEK.

Mgari of Mudzimu.

Elders verschijnt een artikel van Eerw. Hugo uit Mashonaland, pleitende voor 't gebruik van den naam *Mgari* voor het Opperwezen, in plaats van *Mudzimu*, de benaming die tot hiertoe door onze zendelingen werd gebezigd. Wat mijzelven betreft, het artikel heeft mij niet overtuigd. Noch Mgari noch Mudzimu drukt uit wat de Bijbel ons leert aangaande God. 't Is niet de *naam* op zichzelf, maar de *beteekenis* die wij geven aan den naam ; en of wij al *Mgari* bezigen, en niet *Mudzimu*, wij zullen den heidenschen term moeten zuiveren van heidensche denkbeelden, voordat wij die benaming toepassen op den God der Openbaring. Daar nu het woord Mudzimu reeds door onze zendelingen jaren lang gebezigd is ; daar de keuze van die benaming gebillijkt wordt door de beste kenners van de Bantu-talen in Zuid-Afrika — zooals Jounod en Jacottet —; daar 't woord voor 't Opperwezen in alle Bantu-talen nagenoeg 'tzelfde is, meen ik, heeft onze Zending Commissie wel gedaan door een afdoend besluit daaromtrent te nemen. Dat de naam Mudzimu niet een ideale is, geef ik gereedelijk toe: maar welk heidensch volk heeft dan ooit een juist begrip van wat de Bijbel leert omtrent God ? De woorden Theos, Deus, Dieu, Gott, God, moeten eerst verklaard worden, voordat we ze toepassen kunnen op dat Wezen, dat een ontoegankelijk licht bewoont. Etymologisch of historisch, is meer dan eene dezer benamingen verwerpelijk. Ik vertrouw dat Br. Hugo zich schikken zal naar 't besluit onzer Algemeene Zending Commissie, dat als volgt luidt :

" Deze Sub-Commissie, na de zaak in ernstige overweging genomen, en eenige andere zendelingen, die als vakmannen beschouwd kunnen worden, geraadpleegd te hebben, besluit dat de redenen, aangegeven om den naam Mgari te gebruiken als naam van God instede van Mudzimu, dat tot hiertoe in gebruik is geweest in onze Zending van het begin af aan, niet genoegzaam zijn om zoodanige verandering te rechtvaardigen, en zij beveelt aan dat de Algemeene Zending Commissie besluiten zal dat het woord Mudzimu voortaan nog gebruikt zal worden, en uitsluitend in de Bijbelvertaling en andere boeken."

* * *

De Zending Commissie had voor zich de getuigenissen zoowel vóór als tegen Mgari. Wanneer een Bantu-geleerde als de Eerw. Jounod, met een Europeesche reputatie, pleit voor Mudzimu tegen Mgari ; en wanneer de Eerw. Jacottet — een man even beroemd op dit gebied — mede pleit voor Mudzimu, mag de Zending Commissie wel met veiligheid besluiten tot het behouden van den ouden naam, ten einde verwarring te voorkomen. Ik laat voorts een geachte lid van onze Zending Commissie aan 't woord.

Antwoord.

De ruimte zal het niet toelaten dat wij meer dan aanstippen wat door de andere zendelingen geantwoord wordt op bovenstaande argumenten.

1. Men vergete niet dat wij hier te doen hebben met een algemeene woord voor de Godheid. In het Oude Testament vinden wij den bijzonderen naam Jehova en den algemeenen naam God. Zoo lezen wij : " Ik ben Jehova (de Heer) uw God." Wij zoeken niet naar een woord voor Jehova maar voor God.

2. Mgari is de naam voor een particuliere heidensche god, van wien Eerw. G. C. Reed, een der voornaamste zendelingen van het Londensche Genootschap in Rhodesia, schrijft : " Persoonlijk houd ik niet van het woord Mgari als naam voor God. Alles wat ik van hem weet is verbonden met bedriegerij, onzedelijkheid, boosheid en list. Ook is het twijfelachtig of hij beschouwd wordt als alwetend of almachtig of alomtegenwoordig te zijn. Mgari is ook verbonden met slangen-aanbidding."

3. Een der Duitsche zendelingen, die onder de Vakaranga gearbeid heeft, zegt : "Onze voorvaders in het Christendom hebben nooit den naam van een heidenschen god voor Jehova gebruikt, anders zouden wij nu in de Christenwereld de volgende namen vinden : Jupiter bij Romeinen, Wotan bij de Germanen, Khove bij de Basuto en nu, Mgali bij de Vakaranga. Ik zie daar een groot bezwaar in. Wij verkondigen hun de God dien zij niet kennen ; en Jezus is nooit de zoon van Mgali."

4. Is de naam Mgali afgeleid van het Mohammedaansch woord Allah, dan is deze een additioneele reden waarom wij dien niet zouden gebruiken. Immers verkondigen wij hun niet den god der Slamschen.

5. Men beweert in geenen deele dat het woord Mudzimu een ideale is, eenvoudig omdat de heidenen geen recht begrip van God hebben, doch evenzoo kunnen er gewichtige bezwaren ingebracht worden tegen de woorden Theos, Deus en zelfs ons eigen woord " God."

6. Ofschoon het woord Mudzimu voor den geest van een afgestorvene gebruikt wordt, maken heidenen toch onderscheid tusschen goede en slechte geesten, en verwachten zij van hunne mudzimu bescherming, smeeken van hen zegeningen af, aanbidden ze, en zooals Eerw. Hugo erkent, brengen zij hunne offers aan de mudzimu ; en wat is de kern van den waren godsdienst anders dan offeranden brengen, en vooral het zoenoffer ?

7. Bij andere Bantu-volken, b.v. de Basuto, Bechuana, Vavenda e.a. wordt voor God hetzelfde woord gebruikt gelijkstaande met mudzimu.

8. Een nieuwe en Christelijke beteekenis moet aan het woord, dat men voor God gebruikt, gegeven worden. Het heeft geen moeilijkheid gebaard zulks te doen met het woord mudzimu, modimo, enz. bij de volkeren waar zulks beproefd werd.

9. Eerw. H. Jounod van de Zwitsersche Zending te Delagoa Baai, een authoriteit in deze zaak, schrijft: "Ik denk dat het woord Mudzimu behouden moet worden voor God, evenals modimo in Sesuto; het is toch (after all) op het begrip van den geest van een afgestorvene, verhoogd tot de waardigheid van een goddelijk wezen, dat ons begrip van God het best geënt kan worden, en ik heb geen kwade gevolgen hiervan gezien onder onze Christenen ... Ten gevolge van de openbaring aan de Hebreen gegeven, verdwijnen de Badzimu van de Bantu voor de Mudzimu van den Bijbel."

10. Eerw. C. Jacottet, die als een authoriteit op taalkundig gebied beschouwd wordt, zegt: "Indien wij moesten letten op den geestelijken oorsprong van elk woord dat wij gebruiken om de gedachte van de godheid uit te drukken, dan verwonder ik mij of wij niet al de namen voor God, die wij nu gebruiken zullen, moeten opzijde zetten. Trouwens, beteekent een naam wat men het door lang gebruik heeft doen beteekenen. De naam van God beteekent voor ons alles wat het doet, niet om reden van den oorsprong daarvan, maar ten gevolge van ons Christelijk begrip van God."

11. Het woord Mudzimu is reeds omtrent 25 jaren in gebruik in onze Zending in Mashonaland, wordt door de Christenen goed verstaan, en wordt in al onze boeken gevonden zooals de gedeelten van den Bijbel reeds gedrukt.

12. In de verkondiging van de heerlijke waarheid van de inwoning Gods in onze harten, en het komen onder de heerschappij van den Geest van God, waartoe noodig is de algeheele overgave van zichzelven, is er geen beter aanknoopingspunt bij de Vakaranga te vinden dan hunne Mudzimu. Net als de Mudzimu bezit neemt van iemand, die zich geheel daaraan overgeeft, en in hem woont, zoo komt de groote en heilige Mudzimu Zijn woning maken in het hart dat zich aan Hem overgeeft.

Onze boeren in Argentinie.

Met groot genoegen neem ik 't volgende over uit "De Heraut." Meer dan eens heb ik de aandacht bepaald bij den toestand van onze boeren in Zuid-Amerika. Ik heb er mij over bekommerd, dat sedert 't vertrek van Ds. Jacobs niets door onze Kerk aan die menschen werd gedaan. "De Heraut" meldt ons nu, dat men zich in Nederland het lot der boeren heeft aangetrokken, en daarover verblijd ik mij zeer.

Een boeren-kolonie.

Na den Zuid-Afrikaanschen oorlog, die eindigde met een nederlaag voor de Boeren en met de vernietiging der Republieken, is er een commissie uit de Boeren naar Amerika gegaan, om te zien, of daar ook ergens goed land voor hen gevonden kon worden. Deze commissie doorreisde N.-Amerika, Canada en ook Z.-Amerika. Eindelijk vond zij in Patagonië, dat is het zuidelijkst deel van Z.-Amerika, in de republiek Argentinië, goeden grond. Het was in dat deel dat men Chubut noemt. De Argentijnsche regeering verkocht aan de Boeren voor een zeer lagen prijs (ik meen een gulden per Hectare) heelwat grond, en nu wonen daar een goede honderd Boerenfamilies. Het is er een heele kolonie en de Boeren, die met groote moeilijkheden te kampen hadden, hebben daar ook weer getoond, dat zij echte nakomelingen zijn van het geslacht der "Voortrekkers" uit Transvaal en Oranje Vrij Staat.

Elke Boer heeft een bezitting van 2,800 Hectare grond, en dien grond gebruikt hij voor schapenteelt. Ieder heeft zijn eigen stuk grond gekozen.

De Boeren hebben hun eigen huis gebouwd. Ze maken hun eigen wagens. Zij bakken hun eigen brood. Zij maken hun eigen zeep. Zij vervaardigen hun eigen kaarsen.

Het is, in één woord, daar echt aartsmoeilijk. Voordat de Boeren, die leven van de wol der schapen, de kustplaats, (bij hen "de poort" genoemd) bereikt hebben, moeten zij dagen reizen. Sommigen hebben er weken voor noodig.

Eens per jaar komen zij in die kustplaats en verkoopen daar hun wol. Dan nemen zij tegelijk levensmiddelen mede voor hun gezin voor een jaar.

Deze Boeren zijn Gereformeerde menschen en zij zijn er erg op de bediening des Woords gesteld. Toen zij er pas waren, lieten zij een predikant overkomen uit Zuid-Afrika, maar die man kon het met de Boeren niet vinden en de Boeren konden het met hem niet vinden, want hij was in de leer niet Gereformeerd, maar wat Remonstrantsch.

Toen vertrok de predikant en zaten die Boeren zonder geestelijke hulp. Intusschen bemoeiden onze Kerken in Nederland en de Chr. Gereformeerde Kerk in N.-Amerika zich met de kleine Gereformeerde Kerken van Buenos-Aires en Tres-Arroyo's. Die beide Kerken kregen Christelijke scholen en de hoofden dier scholen werden daar door den kerkeraad geordend tot predikanten. Deze broeders, A. C. Sonneveld en S. Ryper, werkten met grooten ijver en groote toewijding.

De eerstgenoemde bezocht uit Buenos-Aires de Boeren in Chubut. Hij doopte er 63 kinderen en later nog 40 en doorreisde de geheele kolonie.

De Boeren hadden zoo veel met dezen predikant op, dat zij hem beriepen en in de volgende week hoopt Ds. Sonneveld, die eenige maanden in Neder-

land vertoefd heeft, naar zijn arbeidsveld te vertrekken.

Wij spraken hem deze week. Hij is vol moed en hoopt, dat door zijn arbeid en dien van de andere broeders (n.m. S. Ryper en K. Hoogendorp) weldra een verband gelegd zal worden tusschen de Gereformeerde Kerken in Argentinië en die in Nederland.

Moge de Heere hem geleiden.

Moge de Almachtige de broeders daar sterken.

Er is goede hoop.

Als wij ons niet bedriegen, is er voor de Gereformeerden daar nog wel een goede toekomst.

God, de Hoorder des Gebeds.

Van alle kanten vernemen wij, dat er een ontwaking is onder Christenen in Europa — misschien niet van grooten omvang — maar toch van beteekenis. Men begint meer dan ooit te voren de hand van God te erkennen in den huidigen oorlog, en roept tot Hem om uitkomst. Wordt 't niet tijd, dat men stelselmatig zich afzondert tot het gebed in Zuid-Afrika? In de Kaapstad is er een dagelijksche bidstond onder de Wesleyanen in hun kerk. Ik meen, dat ook wij geregeld moesten samenkomen tot 't gebed, want de tijden zijn zeer zwaar. Dat God het gebed hoort, gelooven wij niet alleen; wij weten het. De ervaring van honderden staaft dit. Het hier-volgend verhaal, ontleend aan het laatste na zijn dood verschenen werk van den beroemden prediker, Otto Funcke, welbekend ook in ons land door zijn "Christelijke vraagteekens," "Jona," "Paulus," hoop ik, zal meer dan een sterken in het aanhoudend gebed. Funcke verhaalt :—

Het was in 1866, een jaar dat voor mij een boos jaar was.

Niet omdat de oorlog toen woedde, maar omdat mijn jonge vrouw zwaar ziek was en bleef tot zij in vrede ontsliep. En bij de diepste zielesmarten kwelde mij toen ook geldelijke nood, waarmee ik mijn ouders niet wilde lastig vallen. Natuurlijk was het een bijzonder dure tijd voor mij, en mijn inkomsten waren tamelijk gering. Bovendien had ik verscheidene menschen, die wegens achterstallige belasting, vervolgd werden, geholpen; en zoo was er einde Juli geen cent meer in kas. Des Zaterdagsmorgens zei mijn vrouw tot mij: "Lieve man, vandaag komt de slager. Die is al sedert verscheidene maanden niet betaald en ik heb hem zeker beloofd dat hij vandaag z'n geld krijgen zou."

Die woorden sneden me door 't hart. Ik wou mijn dierbare vrouw niet bedroeven en antwoordde zoo bedaard mogelijk: "Goed, stuur hem maar in mijn kamer." Ja, naar mijn kamer ging ik ook, sloot de deur en viel op de knieën. Ik worstelde met God, en bad Hem te verhoeden dat ik te schande werd. Hoe zou ik verder Zijn naam durven verkondigen! De slager was Roomsch en zou mij dagvaarden, of tenminste overal met de zaak te koop loopen. En dan kon ik niet langer predikant blijven.

Ik hoorde voetstappen de trap opkomen. "Daar is de slager!" dacht ik, van top tot teen sidderend. Maar het was ... de brievenbesteller. Hij bracht mij een brief met vijf lakstempels: inhoud, 25 thaler — juist het bedrag dat den slager moest betaald worden. Twee minuten later kwam deze.

Op het couvert stond: "Afzender C. Simonis, koopman in portland-cement te Bonn." Ik had dien naam nooit gehoord en vreesde dus dat er een vergissing in 't spel was. Met bevende handen opende ik den brief. Ja, daar lag het bankbiljetje, en de brief meldde duidelijk dat het voor mij bestemd was.

Maar hoe kwam die vreemde man er toe mij dat geld te zenden, daar ik toch niemand ter wereld, en alleen aan God mijn nood bekend gemaakt had? Ja, alleen aan God; maar dat was genoeg. De heer Simonis, een beslist Christen, was lijdend. De doktoren hadden hem een flinke voetreis voorgeschreven. Na lang beraad had de heer Simonis besloten een tocht door het Siegdal te maken. In een onaanzienlijk dorpje was hij door een geweldigen stortregen overvallen. In de herberg, waar hij schuilde, vroeg hij den waard om eenige lectuur. Deze gaf hem een paar nommers van de Volksbode. Daarin stond een vrij lang artikel van mijne hand, getiteld: "De groote verwondering op den jongsten dag." De korte inhoud was: Ontelbare menschen, die zich voor zeer vroom, ja bekeerd, houden, zullen hiernamaals de smartelijkste teleurstelling ondervinden.

Dit artikel maakte op den heer Simonis zulk een diepen indruk, dat hij, de cement-koopman, plotseling in boekhandelaar veranderde. Hij liet het artikel in verscheidene duizenden exemplaren drukken, en die door de colporteurs van het Evangelisch Genootschap verspreiden. Alles zonder mijn medeweten. Toen de zaak afgeloopen was, zag hij dat er een winst van 25 thaler overschoot. Natuurlijk kwam nu de vraag bij hem op: "Wien behoort dat geld?" En heel correct antwoordde hij zichzelf: "Dat geld komt den schrijver toe, en ik moet hem nog bovendien vergeving vragen omdat ik zijn geestesarbeid zonder zijn toestemming of voorkennis gebruikt heb." En toen moest hij, juist op den dag, dat ik het geld zoo dringend noodig had, mij het bedrag zenden.

Dat was wel de heerlijkste betaling, die ik ooit voor mijn schrijven gekregen heb: rechtstreeks uit Gods hand, ter versterking van mijn zwakke geloof!

Duitschland.

Een gemeenschappelijke lijkdienst van Schotten en Duitschers.

Bij al de gruwelijkheden van den oorlog die Europa thans verteert is het ons altijd eene vreugde iets te mogen mededeelen, dat meer menschelijk, neen meer Christelijk is. Aan " De Heraut " ontleen ik het volgende :—

Een veldpostbrief uit den omtrek van Rijssel willen wij onzen lezers niet onthouden. Hij luidt aldus :

" Helaas werd op den 1sten Kerstdag een kameraad, die op post stond, doodgeschoten, terwijl zeker zijn ouders te huis in zorgende liefde aan hem dachten. Maar plotseling verandert het tooneel ; er viel geen schot meer, en tot hiertoe, 30 December, hebben wij om zoo te zeggen vrede met de Engelschen. Haast niet te gelooven. Hoe gebeurde het ? De Engelschen hadden eenige uren wapenstilstand verzocht, om op des namiddags van den eersten Kerstdag hunne dooden, die tusschen de beide loopgraven lagen, te begraven. Deze was gaarne toegestaan, ook omdat sedert weken vele dooden van ons daar lagen, die bij den eersten stormaanval gevallen waren. Zoo kwamen dan allen uit de loopgraven te voorschijn, die slechts circa 80 meters uiteen lagen. Wij begroetten elkander en begroeven onze dooden. Kort daarop verscheen een Engelsch predikant, en door middel van een kameraad, die Engelsch verstond, deed hij het voorstel, gemeenschappelijk een lijkdienst te houden, waarmede onze majoor zeer ingenomen was. Men droeg mij op, met den predikant alles nader te bespreken, hetgeen door middel van onzen tolk ook gelukte. Nadat alle dooden begraven en eenvoudige houten kruisen op de graven geplaatst waren, kwamen wij tezamen. Aan de eene zijde stonden de Engelschen, Hooglanders van de Schotsche garde, met de korte rokken en kniekousen, en aan den anderen kant de Duitschers in grijze uniform, in het midden de Engelsche predikant en ik. Hij las den 23sten Psalm voor ; ik zeide dezen in het Duitsch na. Daarop deed de predikant een Engelsch gebed, dat hij opgeschreven had en dat ik in het Duitsch na hem uitsprak. Dit gebed luidde als volgt : 'O Heere onze God ! wij zijn hier op het Kerstfeest genaderd om onze dappere kameraden te begraven. Wij geven hen in den naam van Jezus Christus, onzen Heiland over, tot hunne lange rust. Zegen allen die hun lief waren en om hen treuren, en houd ons in leven en in sterven als Uwe goede en getrouwe knechten en getrouwe dienaars staande, om Christus wil, Amen.' Daarmede was de korte, eigenaardige plechtigheid geëindigd. Wij gaven elkander de hand en namen afscheid. Maar de Engelschen waren kennelijk het vechten moede en verzochten ons althans gedurende de feestdagen niet meer te schieten ; zij zouden het ook niet doen. Dit werd overeengekomen. En nu ontstond er een vriendschappelijk verkeer tusschen de beide loopgraven. De menschen stonden in groepen tusschen de loopgraven, knoopten gesprekken aan en wederkeerig werden geschenken gegeven. De Engelschen deden ons bussen met Corned Beef, conserves toekomen, terwijl zij van ons sigaren enz. kregen. Wij vertrouwden de zaak eerst niet recht, maar zij hebben niet geschoten. Dat was een onvergetelijk Kerstfeest in de loopgraven ! Maar ook na het feest toonde niemand neiging om de vijandelijkheden weder te beginnen. Het werd ons wel bevolen te schieten wanneer iemand uit de loopgraven kwam, maar de schoten gingen in de lucht. De Schotten schieten in het geheel niet ; zij laten ons ongestoord over het vrije veld naar het dorp gaan. Of zij met de Franschen overhoop liggen, gelijk men hier zegt, en daarom zoo weinig geneigd zijn oorlog te voeren, of dat zij onze kogels vreezen, het is kort en goed op den duur een onhoudbare toestand, deze vrede gedurende den oorlog ... Het is toch jammerlijk, dat twee volken, die zoo gemeenschappelijk tot den Hemelschen Vader bidden kunnen, elkander zoo bloedig beoorlogen."

Het spreekt wel vanzelf, dat van hooger hand aan dergelijke toestanden een einde gemaakt is.

Het Mohammedaansche gevaar in Z.-Afrika.

Dr. Zwemer bespreekt dit onderwerp in de " Missionary Review of the World." Hij zegt : " Uit een brief onlangs ontvangen van den Eerw. S. Gorabedion, in Kaapstad, wordt de aandacht bepaald bij de verbreiding van 't Mohammedanisme zoowel onder blanken als gekleurden aldaar. De schrijver is een zendeling der Episcopaalsche Kerk." " Ik ben "— zoo verklaart hij — " geen alarmist. Ik heb tien jaren van dienst onder Mohammedanen in Delhi gezien. Ik ben in Turkije geboren, heb zeven jaren in Jeruzalem geleefd, zoodat wanneer ik zeg, dat het Mohammedanisme hier in Z.-Afrika verwoesting aanricht, is het zeker geen grootspraak. Er zijn gansche straten waar Christenen eens woonden, die nu Mohammedaansch zijn. Gemengde huwelijken zijn zeer gewoon. Er zijn huisgezinnen half-Christen en half-Mohammedaansch ; niet omdat ze eens tot de Mohammedanen behoorden, maar omgekeerd." De geheele Mohammedaansche bevolking is als volgt :—

Kaap Provincie	24,189
Natal	13,475
Transvaal	8,193
Oranje Vrij Staat	47
Basutoland	8,000
Totaal	53,904

Jaren lang is er eene beweging onder Maleiers en Indische Slamschen om blanken en gekleurden te winnen voor hun geloof. Hun doel is vooral om blanke meisjes te verleiden. En er zijn altijd Mohammedaansche vrouwen klaar om onechte kinderen te ontvangen. Velen nemen zich eene Christin tot vrouw, doch verlaten die spoedig en nemen een tweede, en soms een derde. De wet des lands erkent zulke huwelijken niet, derhalve is de Mohammedaan er op uit zoovele Christen-vrouwen te verkrijgen als hij maar kan.

* * *

Slamsche scholen worden overal in Z.-Afrika geopend, en vele leerlingen dragen nog hun doopnamen. De Koran wordt dagelijks onderwezen, en enkele scholen ontvangen staats-ondersteuning. Zeven-en-dertig gevallen worden genoemd van Europeanen, Hollandsch, Engelsch, Duitsch, die voor den Islam gewonnen zijn. Wij noemen zeven van die gevallen :—

Vader, Schotsch, station-chef, stierf, vijf kinderen nalatende: dochter schaarsch vijftien met Maleier gehuwd, had een kind dat stierf, de moeder schaarsch zestien jaar oud. Zij werd gered, doch haar gezondheid geknakt.

Beide ouders Engelsch, dochter vijftien, op Mohammedaansche wijze getrouwd met Indiër zonder consent van ouders, naar Indië vervoerd en daar in de vrouwenkamers opgesloten : schrijft pijnlijke brieven aan ouders : vader en moeder diep bedroefd.

Beide ouders Hollandsch, dochter met Maleier getrouwd : alles kan niet verhaald worden.

Hollandsch, weeskind, op vijftienjarigen ouderdom met Maleier getrouwd, kind gestorven, man beboet ; het meisje verliet hem, doch wordt gedurig door hem vervolgd en bedreigd.

Vader Hollandsch, moeder gekleurd, op Robben Eiland geplaatst, door Maleier weggebracht, nu in lompen gekleed, mishandeld en als slavin verlaagd.

Vader blank, moeder gekleurd, dochter orgeliste, op Mohammedaansche wijze met Indiër gehuwd, zonder toestemming van ouders, winkel naast de kapel.

Schotsch meisje, ouders dood, eene zuster met bank-direkteur gehuwd, broeder in bereden politie, zuster leeft van eigen middelen,—zij zelf met Arabier gehuwd.

Zoo is er sprake ook van eene Iersche vrouw, Onder dergelijke omstandigheden Mohammedaansch geworden.

* * *

De schrijver beweert dat er niet minder dan 40 moskeën (Mohammedaansche kerken) in de Kaapsche Provincie zijn. Op de lijst van aanhangers van de Mohammedaansche moskee aan de Paarl vindt men de volgende Kaapsche namen : Du Toit, De Vos, Groenewald. Dit een en ander behoort ons aantesporen, om het werk van Ds. Gerdener in de Kaapstad te steunen. Zijn blaadjes, die meestal " privaat " zijn, bevestigen 't bovenstaande. Er is werkelijk zoo iets als een Mohammedaansch gevaar in Z.-Afrika. Hoe eerder wij dit beseffen en ons daartegen wapenen hoe beter. In sommige gevallen is het reddingswerk te laat begonnen. Doch langzamerhand draagt dat werk toch zijn vrucht.

Indrukken van de algemene stemming in Engeland.

De volgende contributie van een Kaapsch student zal zeker welkom zijn.

Interessant was het en leerzaam, de twee hoofdsteden — Berlijn en Londen — gezien te hebben, elk nadat de oorlogsverklaring uitgegaan was, en te letten op de punten van overeenkomst en afwijking in de geest en handelwijze van de inwoners. Het was een tijd waarin het volkskarakter duidelik aan het licht kwam : een gepaste tijd voor 'n vruchtbare studie van volkseigenaardigheden.

Zulk een vergelijkende studie is nu ons doel niet, maar in het algemeen kan opgemerkt worden dat de vurige, diepvoelende natuur van de Duitser, die geneigd is hem tot buitensporigheid te leiden, scherp afgetekend stond tegen de betrekkelik flegmatiese houding van de emotie-hatende Brit. Bij de oorlogsverklaring in Berlijn, na 'n week van demonstrerende opgewondenheid, van slapeloos en luidruchtig marcheren door de straten, van wilde enthusiasme bij het zingen van vaderlandsliederen, was de stad in tranen. De duitse vrouwen zijn gewoonlik zeer huiselik en onderdanig ; ze protesteren sterk tegen de suffragetten en dergelike bewegingen om de vrouw in 't publiek te brengen ; maar in die dagen van spanning, die de oorlog voorafgingen, klauterde één van haar op langs de tralies voor 'n publieke gebouw in Unter den Linden, en drukte in hartstochtelike woorden de bereidwilligheid van de vrouwen van Duitsland uit, om te lijden en te helpen indien de nood aan de man kwam. In Londen was er veel minder openbare opwinding. Alles scheen zijn geregelde gang te gaan. De britse liefde voor betaamlikheid van vorm hield hun gevoelens in toom, gevoelens die natuurlik ook flauwer waren omdat voor de eilandbevolking het gevaar minder onmiddellik is dan voor de binnenlandse.

Het was natuurlik onvermijdelik dat er in het begin veel overdreven jingoisties gevoel zou zijn. En, ofschoon die stemming veel afgenomen is, toch blijft het voortleven bij zekere sekties van de samenleving. De hogere klassen, de aristokrasie, bezondigen zich in dit opzicht gedurig, want de ingeboren, aanmatigende trots, die men zo dikwels bij de Brit aantreft, speelt bij hen 'n overweldigende rol. Van hen echter moet dit gezegd worden,

dat zij niet alleen praten, maar ook, in dit geval tenminste, gehandeld hebben: de keur van Engelands adel deelt de lotgevallen van de strijdende menigte.

De lagere middelklassen, dat deel dat maar half-opgevoed is, en steeds op 't punt staat door de laagste laag van de samenleving verzwolgen te worden, hebben in nog ergere mate dit ultra-patrioties standpunt ingenomen. Alles wat in of van de vijand is, moet *ipso facto*, slecht wezen. Door de nieuwsbladen gevoed, ziet dit soort van mens altijd slechts één zijde van de zaak, en dan nog in tamelike hoge kleuren voorgesteld. In de goedkope geillustreerde koeranten ziet hij zo vele afbeeldingen van afzichtelike Duitsers dat hij allengs vast begint te geloven dat de hele natie er precies zo moet uitzien.

Amusant en leerzaam tevens is de ondervinding die een Zuid-Afrikaanse vriend te Brighton had. Wij hadden juist schikkingen met een huisvrouw gemaakt om bij haar 'n tijdlang te logeren, toen zij, horende dat wij 'n vreemde taal spraken, naar onze nationaliteit vraagde. Toen zij vernomen had dat wij boeren waren, sloeg zij de handen van verbazing ineen. "Ik dacht altijd," riep zij, "dat boeren zulke *lelike* mensen waren!" Later vernamen wij dat zij haar idees op dit onderwerp gevormd had van de prenten die de "Daily Mirror" gedurende de boereoorlog vertoonde, en dus verwacht had 'n soort van dier-mens te zien waarin het baviaanachtige 'n overwegende rol speelde.

Zulke voorvallen helpen ons 'n besef te krijgen van de belangrijke invloed die de nieuwsbladen uitoefenen op deze klas van mensen. En als men weet hoe opzettelik jingoisties het grote gros van die bladen is; hoe uit onschuldige nieuwsbrokjes verhalen gefabriceerd worden; hoe het kromme recht wordt gedraaid, ('t is een oude storie) en het rechte krom; die, meen ik, zal het deze arme mensen niet al te kwalik nemen.

Wat de "slums" betreft, daar vindt men in de meeste gevallen halsstarrige onverschilligheid. Hun ellende, en, zover zij het nu kunnen onder de strengere kantien regulaties, hun dronkenschap gaan nog gestadig voort. Ons lot is erg genoeg, zeggen zij; waarom het slechter maken door de families van hun broodwinners te ontroven? Verder dan dit zien zij niet: altijd maar is het de besten en de edelsten die zich opofferen. Natuurlik heeft de Prince of Wales Fonds, waardoor voorziening gemaakt wordt voor de achtergeblevene families van soldaten en matrozen, velen doen aansluiten, terwijl anderen gegaan zijn uit vrees voor de verplichtende militaire dienst waarmee de koeranten ze dageliks bedreigen. Gedurende mijn werk in Bermondsey, (één van de ergste "slums"), vond ik dat één van de gevolgen van de Oxford Zending aldaar was om de jonge mensen 'n wijder, onzelfzuchtiger blik te geven, zodat de proportie van vrijwilligers uit dat distrikt biezonder hoog stond. Op 't land wordt de oorlog en zijn beslommeringen ook maar flauw gevoeld, als men enig waarde hechten kan aan het invloedrijke blad *Punch*, die een dikke boer rondborstig laat beweren: "Ek glô aan die praatjies van oorlog net niks!"

In Oxford vond ik de toon heel anders. 'n Zeker mate van jingoisme was er, en wat gezegd is van de aristokrasie is ook hier van toepassing. Maar daar men hier te maken heeft niet met één biezondere klas, maar wel met de uiteenlopendste klassen denkbaar; en daar die verschillende soorten door saam te leven en vrij te argumenteren op gelijke voet, 'n sterke wederzijdse invloed uitoefenen; daar, ook, Oxford 'n brandpunt is dat voorname mannen van alle werelddelen aantrekt, is het natuurlik dat de overdreven-nationale geest ietwat getemperd zou zijn. Wat ook hiertoe bijdraagt is de tegenwoordigheid van 'n klas die in Engeland zeer veel te zeggen heeft, de opgevoede middelklas, en bijname het "Non-conformist" deel ervan. Zij zijn gewoonlik redelik van beschouwing en standvastig van beginsel. Ook is in hun godsdienst 'n zeker praktiese echtheid en oprechtheid, die men dikwels bij de hoogkerkelike partij vermist. Zij hebben dan ook veel gedaan om de overdreven toon van de nieuwsbladen te bestrijden; en Dr. Selbie, hoofd van de "Non-conformists" te Oxford, heeft zeer duidelik geprotesteerd tegen het bekladden en verkleineren van alles wat duits is. Onverschrokken heeft hij de ijdele blaffers veroordeeld die maar gedurig smalend en honend optreden, alsook degenen die opofferingen maken in verband met de oorlog eenvoudig om langs die weg populariteit te bekomen.

Maar ook onder de hoogkerkelijken treft men dikwels 'n mooie geest aan. Ik denk aan één Kollege waar 'n Duitser studeerde die tans voor zijn vaderland vecht; en iedere morgen als de studenten in het kapelletje vergaderen en er afzonderlik gebeden wordt voor al de Kollege-leden aan 't front, wordt ook de naam van de Duitser genoemd op gelijke voet met de anderen.

Tegen het einde van verleden jaar bracht John R. Mott 'n bezoek aan de studentevereniging te Oxford. Hij had het gehele Duitsland doorreisd en vele takken van de studentebeweging bezocht. En het nieuws dat hij bracht was zeer bemoedigend. De duitse studenten dachten met Christelike belangstelling aan hun engelse medestudenten, baden voor hen, zonden vriendelike groeten, en ook later 'n brief waarvan de Oxford sekretaris getuigde: "Niets kon harteliker zijn." De band van Christus was sterker dan de afscheidsmuur van nationaliteit. En wie weet wat dit laatste voor 'n Duitser betekent, wie gezien heeft hoe diep het ingrijpt in zijn innerlik leven, zal ook weten de waarde van dit feit te beseffen en waarderen. Is het dan niet 'n heerlike gedachte dat wij in onze Vereniging 'n

vergaderplaats bezitten waar wij elkander kunnen ontmoeten als studenten, met ongeveer dezelfde moeilikheden, dezelfde vraagstukken ; en als Christenen, met geheelenal hetzelfde streven, het Koningmaken van Jezus ; en dit te midden van oorlog, woedend, scheidingmakende oorlog ?

De Mgari-Mudzimu Kwestie.

(Door Eerw. Hugo).

In de Mashona Zending onzer Kerk is er 'n verschil van gevoelen ontstaan over de vraag hoe wij 't Opperwezen noemen moeten in de Chikaranga taal. Onder alle heidense naties, waar de zendelingen doorgedrongen zijn met 't Evangelie, hebben zij onder 't volk zelf, in de volkstaal 'n naam gezocht voor 't Opperwezen, dat min of meer 'n vertaling is van 't begrip van 't Semitiese *El* of *Elohim*. Zo kwamen wij ook aan 't woord God.

Nu gebeurde het dat onze eerste zendelingen naar Mashanaland gingen met Basuto evangelisten van de Zoutpansbergen, waar de naam *Mudimo* gebezigd wordt voor 't Opperwezen. En heel natuurlik toen zij daar aankwamen, en onder de Vakaranga 't verwante woord *mudzimu* vonden, gebruikten zij dit woord, en is het in gebruik gebleven tot vandaag, 24 jaren lang. Voor de eerste twaalf jaren bestond 't zending personeel dáár uit slechts twee tot vier zendelingen. En zij moesten als baanbrekers met de taal en vele andere moeilikheden heen worstelen en daarbij leden zij veel aan malaria. Dus was er toen geen gedachte de onmetelike vlakten van Vakaranga bijgeloof, zeden en gewoonten ernstiglik te onderzoeken. De noodzakelikheid hiervan werd echter gevoeld en later werd 'n "Navorsings Vereniging" gesticht, waardoor het de meerderheid van ons duidelik werd dat mudzimu de rechte naam niet is. Doch niet allen werden overtuigd. Wij kunnen ook nauweliks verwachten dat allen nu zo geredelik van hun oude gewoonte zullen afzien. Heeft men b.v. 'n dame 24 jaren lang Tante Lenie genoemd, dan zal 't 'n opoffering wezen om haar de dag na vaders huwelik moeder te noemen. Hier zit de moeilikheid nu met sommigen onzer. En enige van onze jongere Transvaalsche broeders zijn in Basuto gemeenten opgegroeid en voor hen is daar geen onderscheid tussen God en *Mudzimu*. Geen licht van buiten zal hun overtuiging van binnen veranderen. En toch durven wij voor feiten niet blind zijn. Vandaar de kwestie. Nu, laat mij toe, zo nauwkeurig mogelik voor u uiteen te zetten wat die twee namen voorstellen.

* * *

Sommigen kijven over de etymologie van 't woord *mudzimu*, maar ik meen dat de oude zendeling, Vader Torrent, dit niet zo erg mis had, toen hij jaren geleden schreef dat *mudzimu* afgeleid is van 't werkwoord *ku dzima* of de lijdende vorm daarvan ku dzimgwa (cf. zijn "Comparative Grammar"). *Ku dzima* betekent uit te blussen, b.v. vuur. En is dat nu niet 'n mooie voorstelling van de dood ? Men blaast de laatste adem uit en wat blijft over ? As en stompjes ; doch 't vuur dat verwarmde, verlichtte, kookte, brandde, heil of onheil werkte, is van 't wereldtoneel verdwenen—verdwenen in de duisternis van de onzichtbare geestenwereld. Dat dit niet zo maar uit de lucht gegrepen is, wordt ons duidelik wanneer wij de vormen van *mudzimu* nagaan bij de verschillende Bantu-stammen, en dan opmerken hoe dit woord altijd overeenkomt met de vorm van 't woord *uit te blussen*, lettende ook op de wetten van letter verwisselingen bij de verschillende talen. Zo vinden wij 't woord *ku dzima* (uitblussen) in beide Chikaranga en Chivezha en onder beide volken de naam *mu- dzimu* voor de ziel van de afgestorvene mens.

* * *

In Sesuto en Sechuana hebben wij *hu tima* met de namen respektievelik *mu-dimo* en *mu-limo* voor de ziel. De l en d in die talen zijn soms in de uitspraak zo gelijkluidend dat sommigen schrijven Mochuli en anderen weer Mochudi. Een zeker stam, die de vorm ku sima (uit te blussen) gebruikt, heeft *mu-simo* voor ziel. En hiermee stemt Prof. Karl Meinhoff volkomen in. (Cf. zijn Grundriss einer Lautlehre der Bantu Sprachen, Berlijn, 1910, bld. 236).

Maar wat de etymologie ook zijn mag de zaak is aldus : sterft iemand die een bezitting nalaat dan wordt zijn boedel vereffend en de erfgenamen *gadzira* (verzoenen hem met offers; letterlijk maken hem recht, vereffenen hem) door 'n bok of beest te slachten of 'n bier-offer te brengen en dan vragen zij die afgestorvene toch niet rond te dwalen en tuin, vee of mensen te beschadigen ; iets dat hij zeker doen zal als zij hem eenvoudig ignoreren. Zij vragen hem dus niet rond te dwalen maar te komen rusten en hen niet te plagen maar daarentegen het gezin te beschermen en te zegenen. Een *mudzimu* is dus niets anders dan 'n mensen ziel — een dwaalgeest — een soort spook. 't Is dan ook opmerkelik dat wij nooit 'n ander woord hebben kunnen vinden voor ziel of spook. Maar nu gaat hij nog niet rusten voor goed. Nu en dan steekt het monster zijn kop weer naar boven. Hij bezielt een leeuw, tijger, slang of hij komt met krankheid om verwoestingen aan te richten. Dan moet de zogenaamde dokter uitvinden door middel van de heidense bijbel (de dobbel-os, dol-os) wat die dwaalgeest scheelt, waarover is hij gebelgd, en wat zal hem tot rust brengen, vlees of bier. Nu, voor 'n mukaranga komt daar niets bij vlees of bier. Is iemand boos op zijn naaste en wil hij zich op

hem wreken, dan zendt hij zo 'n *wraakgeest*, 'n mudzimu onder de naam van *ngozi*. Maar sommige ngozi's zijn zo rusteloos dat zij zo maar zonder gezonden te worden uitspringen en anderen leed doen. Men neemt dan de afval van 'n bok, graaft langs 'n dam water 'n gat, werpt die afval daarin, zet er 'n grote klip over en zegt: "Rust nu hoor!" Dus kan hij zijn *mudzimu* onderzetten, vastzetten en toepakken. Soms neemt de mudzimu bezit van iemand en dan hoort men 's nachts de *rujiriri*. En vooral gebeurt dit tijdens bierfeesten, wanneer zij allen 's avonds dronken thuis komen van de tuinen. Heeft de mudzimu van iemand bezit genomen, dan begint hij eigenaardige geluiden te maken ri-ri-ri-ri of hi-hi-hi-hi, net zo als iemand gewoonlik doet wanneer hij al dieper en dieper in zeer koud water loopt. En Vakaranga-Christenen zeggen dat dit niet maar 'n verbeelding is, maar dat iets werkelik van ze bezit neemt. 't Komt hun in de ogen, zeggen zij, *net zo als vallende ziekte*. Deze vergelijking is treffend, want dit is niets anders dan de in-bezit-neming door de duivel, en komt overeen met de bijbelse beschrijving van bezetenheid. Ook de Vakaranga vallen al schuimende neer net zo als met vallende ziekte. Vergelijk 't geval genoemd in Mark. 9. Zo 'n bezetene zoekt alleen naar rauw bloed om dat te drinken. Men snijdt dan ook 'n dier gedeeltelik de keel af en als 't bloed zo uit de nek-ader vloeit, ligt de bezetene er voor om zich te verzadigen. Met zoenoffers, met gezang on tamboerslagen wordt de geest dan weer verdreven. Nu waaraan laat zo 'n *mudzimu* ons denken, aan Elohim of aan de Demon?

* * *

Een mudzimu is niet alleen onafscheidelik van dol-os werpen en duivelbezetenheid; en hij is niet alleen wraakgeest, maar hij wordt ook tovenaar. Zo spreken zij van "mubvumba." "Muroy. a ka fa n no mutsa masinga a mai." Dat is, sterft 'n tovenaar of toverheks, dan kan 't kind alleen zijn moeders aanleg overerven maar hij kan werkelik haar geest oproepen om van hem bezit te nemen ten einde hem te bekwamen voor zijn vuile ambt— net wat God's Geest doen moest voor Bezaleel en Aholiab ten goede. Zo zeggen zij ook *masinga* is de "bvute ra mai"—de gedaante of schaduw van de moeder. Of ook "n no mutsa vuya bga mai." Hij wekt en brengt zijn moeder weder. Zo wordt die dochter dan weer 'n toverheks, die rond gaat om kwaad te doen: De grootste bekende vijand van 'n nwkaranga. Ik heb gezegd dat indien iemand 'n bezitting nalaat hij dan *ge-gadzira-d* wordt. Zij zullen nooit spreken van aanbidden. Zij hebben dat woord niet. 't Woord daarvoor door ons gebruikt is dan ook niet aanbidden, maar de relatieve vorm van "geven"— zinspelende op de zoenoffers. Roepen wij hen bijeen voor 'n dienst bij 'n kraal dan zeggen zij: "Hendei nga ti pirgwe." "Komt laat ons gaan opdat *voor ons gebeden worde*"—dat is, dat voor ons offerande gedaan worde. Want 't is onmogelik om bij de aanbidding hun heidense ideëen te scheiden van *mudzimu*, als wij die naam gebruiken. Is er echter geen nalatenschap, dan wordt de afgestorvene niet *ge-gadjira-d*, "want," zeggen zij, "wij hebben *midzimu* (weerv. van *mu-dzimu*) genoeg. Zo 'n geest die niet aangehouden wordt door de familie in de eigen stam, dwaalt dan weg, rust zoekende bij 'n ander stam. Komt zo 'n geest bij iemand, dan wordt hij genoemd 'n *Shavi*. Vijf-en-twintig jaar geleden hadden zij net één *shavi*, *Zenda* geheten. Nu hebben zij meer dan 'n dozijn. Dat is, zij worden nu geplaagd, volgens hun bijgeloof, met de onverzoende geesten van meer dan 'n dozijn naties, die hen omringen — zelfs van over de zee en van de blanken. Dus 'n *mudzimu* is 'n ziel, 'n dwaalgeest, 'n beschermengel, 'n toverheks, 'n wraakgeest, 'n demon die van de levende mens bezit neemt net zoals nu nog in China geschiedt (cf. "Pastor Hsi") of als ten tijde van Jezus en de apostelen. Er kan geen *mudzimu* gedacht worden die 'n schepper is van de mens of de wereld. Hij is zelf 'n schepsel, geschapen door *Mgari*. Adam kan geen *mudzimu* gehad hebben, hij was er vóór het bestaan van enige *mudzimu*; en ten minste voor 'n 90 jaren lang na zijn schepping kon er geen *mudzimu* geweest zijn.

* * *

Eerbied en liefde voor die wrede en liefdeloze *midzimu* zijn zeldzame artikelen. Zo spreken zij van de geesten te *bidden* als van *ku tuka*, i.e. hen uit te schelden of *te bestraffen*. Zo leert ons de Bijbel dat Jezus ook de boze geesten bestrafte. Zij brengen 'n offer en bestraft hem dan: "Gaat uit van hem en geeft hem geen verder last."

'n Mudzimu is slechts voor één gezin en in de uitgebreidste betekenis voor één familie van dezelfde naam. Zo kan 'n Smit Mudzimu in geen geval ook de mudzimu wezen van Spies. Elk distrikt zijn mensen hebben gewoonlik dezelfde naam als hun kapitein. Sterft de kapitein, dan neemt zijn geest later bezit van een zijner familiebetrekkingen, die dan 'n Sikiro (van kusika tot iemand te komen) genoemd wordt. Hij is dan de mudzimu van het distrikt. Hier hebt u dus de hoogste vorm van mudzimu, met 't hoogste gezag en uitgebreidsten invloed. Doch 'n mudzimu van 2 of meer distrikten, 'n provincie of land of wereld is onmogelik. Zo iets moet eerst gefabriceerd worden.

* * *

Vragen zij ons nu, welke *mudzimu* verkondigt u ons, 'n blanke of gekleurde? Wat is zijn naam of "van." Neen, zeg ik, hij heeft geen "van." Wel dan kan hij geen *mudzimu* wezen — ten minste

niet van mij, want dan is hij geen familie van mij. Hij kan ter nauwernood 'n *shavi* wezen ; doch noemen wij God Shavi, dan hebben zij nog belang in hem en dan voorkomt het verwarring. 't Is dan ook dikwels gebeurd dat wanneer wij bij de kralen navraag doen, waar wij jaren lang gepredikt hebben, wie de Mudzimu nu eigenlik is die wij hen verkondigen, dat zij antwoorden : "*'t Goevernement.*" Wie heeft hen dan zo verkeerd uitgelegd ? Niemand ! Maar hoe komen zij dan op die verschillende staties tot zulke verkeerde konklusies ? Omdat wij hun 'n mudzimu voorstellen die geen mudzimu is, en als hij niet Mgari is, wel dan moet het 't Goevernement zijn.

't Is ook gebeurd op de aparte staties dat wanneer een van ons *Nakuro* (groten z.a. b.v. De Algemene Zending Secretaris) ons komen bezoeken, dat de Christenen onderling spreken van de *murumbi* Sikiro die komt. (Blanken bezetene of medium in wie de geest van ons oude stam-kapitein woont). Toen 'n zendeling met hen sprak over de mudzimu in de hemel, viel een hem in de rede met : "Meneer, maar in de hemel woont geen mudzimu."

Toen ik met een oude man sprak over de toekomst (hij was ernstig ziek), zeide hij : "Meneer, daar is geen toekomst. De dood is het einde." Ik wees hem toen op hun geloof in midzimu, d.i. het voortbestaan der ziel. "Och ja, *midzimu,*" riep hij uit, "die betekenen toch niets." Hij stampte toen tegen de huismuur en zeide : "'n Mudzimu is zoals deze muur — hij weet en voelt niets." "Maar," zeide ik, "neemt hij van je bezit, dan spreekt hij toch." "Ja," hernam ou Masunda weer, "maar hoe ? Net zoals 'n varken *hihihihi.*"

Vandaag kan ik nog 'n *mudzimu* bezitten, maar sterf ik van nacht, dan ben ik hem kwijt en ik ben zelf 'n mudzimu, shavi, ngozi of iets anders. En Gods Woord leert ons toch dat na de dood onze God ons meer dan ooit een werkelikheid wordt. Wij zullen hem dan beter kennen, dienen en aanbidden. Maar na de dood nog, *pira,* neen, dat is ondenkbaar. Ik kan ontvangen van levenden die beesten bezitten, maar geven, dat kan ik niet. Er is ook niemand hoger dan ik om aan te geven. Ziet u tot welke Godsbegrippen de midzimu leiden ?

Ook schijnt 'n *mudzimu* in zijn voortbestaan geheel *afhankelik* te zijn van 't voortbestaan van levende mensen op de aarde.

* * *

Maar, betwijfelt de lezer nu de geschiktheid van zo 'n woord als naam voor ons Opperwezen, zo vraagt u : "Is er dan geen beter naam in hun taal bekend die een beter begrip en aanknopingspunt geeft ?" Wij antwoorden, ja zeker. En die naam is *Mgari,* (spreek uit *muari.* De *u* zoals oe in moeder).

Wie is nu Mgari ? Etymologies hebben sommigen gemeend dat het woord afgeleid is van 't Arabies Allah of Ala. 't Is bekend dat *mga* 'n verbastering is van *mua. Mu* is het gewone Bantu voorzetsel om personen aan te duiden ; en dus mu-ala of mu-ali. L verwisselen zij meestal in Chikaranga voor r ; dus muari of Mgari. Interessant zal 't wezen te weten wat 't verband tussen 't Semitiese *Elah, Elohin* (Dan. 2 : 47) en Allah der Slamsen is. Er bestaat 'n Hebreeuwse wortel (Alah). In Arabies betekent dezelfde wortel "adorare" (aanbidden).

Doch wat ook de afleiding wezen mag van Mgari, één ding is zeker, dat men onder weinige heidense volken 'n zuiverder begrip van 't Opperwezen vinden zal dan 't Chikaranga *Mgari* ons geeft. Zij zeggen, hij is 'n geest en dus onzichtbaar. Hij is onsterflik, eeuwig, hij wordt niet oud, onveranderlik, alwetend, alomtegenwoordig. Hij had geen oorsprong, geen ouders. Hij woont in de hemel. Hij haat onrecht, onderdrukking, tovenaars en moordenaars. Hij heeft allen lief, maar het kwade straft hij met hagel, wind, weerlicht, droogte, sprinkhanen, oorlog en zo voort. Hij is de schepper van hemel en aarde en alle mensen, blank en gekleurd. Zij zeggen ook dat alle mensen hem kennen maar elke stam onder 'n biezonder naam. Zo, zeggen zij, noemen de Naveza hem Rahevimba en de Basuto Kuzane, maar allen bedoelen dezelfde persoon. Soms spreekt hij in een berg, maar niemand mag dan naar hem kijken, want wie kan hem zien en leven ?

* * *

In antwoord op de vraag : wie was eerder, *Mgari* of de *midzimu,* antwoorden zij dadelik : "*Mgari,* want hij is schepper van de mens en de *midzimu* konden eerst *na* de mens zijn dood in aanzijn komen en afgescheiden van de mens kunnen zij niet bestaan." Zij zijn afhankelik, maar *Mgari* is onafhankelik. *Mgari* is goed, bij hem is geen bedrog. Ja, alle eigenschappen, die wij aan God toeschrijven, schrijven zij hem ook toe. Slechts van 'n Drieëenheid weten zij niets en van de speciale openbaring — de H. Schrift — ook niets. En zouden wij zonder die openbaring meer hebben geweten ? Mgari heeft zijn Sabbat elk negende dag, dan mag men niet werken, maar is er onvermijdelik werk te doen, dan gaan zij (de Vakaranga) met offers — zeg 'n hoeveelheid bier naar 't land dat zij wensen te pikken, plaatsen 't in 't midden en knielen dan allen plechtig neer. De mans doen de ogen dicht, de vrouwen trekken hun kombaarsen over 't hoofd. Een gaat dan voor in gebed en vertelt hem (mgari) hun behoefte en geeft hun offer door de bierpot om te keren, zodat de aarde 't bier indrinkt ; dan strijken zij met de rechterhand zachtjes over de palm van de linker en zeggen dan

allen plechtig en heel langzaam: "*Tovera*" ('t is klaar, of het is geschied), omtrent hetzelfde als onze 'Amen.' Dan openen zij de ogen, staan op en gaan met hun werk voort. "Wat betekent 't strijken met de handen dan?" vroeg ik hen. "*Vuchira Moneri*" (handklappen Meneer) om te danken of te eren. "Zo, maar handklappen geschiedt toch immers op 'n gans ander manier, hoe is dit dan?" vroeg ik. "Ja, Meneer, maar men mag voor *Mgari* niet zo 'n geraas maken" (alles moet eerbiedig en plechtig wezen).

In tijden van grote droogte verzoeken zij soms de Sikiro om van *Mgari* regen te smeken. Dus de hoogste vorm van *Midzimu* erkent dat *Mgari* hoger staat dan zij. En God is toch immers de allerhoogste. 'n Naam of eigenschap Gods dikwels in de Schrift genoemd, maar dit kan van geen mudzimu gezegd worden; dit zal elke Mukaranga geredelik u zeggen. Doch Mgari is wel de allerhoogste bij hen.

* * *

Dat er ook 'n dwaalbegrip bestaat in verband met *Mgari*, erkennen wij geredelik, namelik dat Mgari gezegd wordt ook in de Matopo bergen, nabij Bulawayo, in een grot te wonen. Daar spreekt hij of vertoont hij zich als vuur in 'n boom (wie denkt hier niet aan Sinaï en 't braambos?)—daar brengen zij nog jaarliks hun offers aan hem, en smeken zij hem om regen. Onder hem staat 'n aantal priesters of inzamelaars, met drie hoofden als middelaars, die ik alle 3 persoonlik ging zien. Hij heeft ook ergens 'n zoon, Runji geheten; maar, hij had geen vrouw, zo ver zij weten. Vraagt men hen nu: "Maar hoe zegt u mij dan dat Mgari in de hemel woont en nu weer dat hij in een grot hier op de aarde woont?" Dan zegt een: "Meneer, hij woont in de hemel maar openbaart zich ook op de aarde. Een tweede zegt: "Meneer, het is zijn zoon hier in de grot." Een derde zegt: "Meneer, *Mgari* woont in de hemel, die van Bulawayo is maar 'n bedriegerij."

Onze Christenen zeggen: "Die bij de Matopos is de Satan." En omdat er nu ook in verband met *Mgari* een dwaalbegrip is, zullen wij nu daarom het kind met het bad uitwerpen? Of hun zeggen: "Neen, dat bij de Matopos is slechts 'n bedriegerij van 'n boze kliek, buiksprekers, die munt uit u slaan — maar u heeft gelijk, Mgari, de schepper en regeerder, woont in de hemel en hier is nu zijn openbaring waarmee hij ons naar u gezonden heeft." Op een vraag aan de Christenen, wie *Mgari* nu eigenlik is, antwoorden zij: "Meneer, Mgari is die God van wie u ons kwam vertellen, maar wij wisten van hem lang vóór uw aankomst hier."

* * *

Maar nu vraagt u, vanwaar komt dit duidelik begrip zowel als dit dwaalbegrip?

Wij antwoorden dat: (1) alle volken nog iets van de ware God afweten, (Rom. 1 en Hand. 17 : 27). Zo schrijft Ds. Gerdener: "Dat alle volkeren, of zij later polytheisten of wat ook al zijn, beginnen met het monotheisme, is vrij zeker. En dat zij in elk geval bij alle andere goden of godsideeën, die zij mogen hebben of ontwikkelen, 'n enkele hoofd-gods-idee of voornaamste god er op na houden, is absoluut zeker." Een ander oorzaak is dat er door de navorsingen ontdekt is uit de archieven van Portugal en van de Vatikaan dat de Mohammedanen hun leer 400 tot 500 jaar geleden onder de Vakaranga verbreiden, en dat ruim 300 jaar geleden de Roomsen ook de Vakaranga op hun oppervlakkige wijze bearbeid hebben. Zij hebben zelf de Monomotapa en veel volks gedoopt. 't Gevolg was jaloesie en de sluipmoord van Afrika's eerste zendeling, Vader Gondola de Sylveira door de Mohammedanen. Waarschijnlik hebben beide de Slamsen en Roomsen dat woord *Mgari* onder hen gevonden en gebruikt en aldus hun 't Gods idee verduidelikt. Maar zelfs 't vage idee van Sinaï en van Gods Zoon kon ook alzo zijn ontstaan. Of de Matopo-Mgari kan een latere fabrikatie wezen van 't volk zelf, veroorzaakt door dezelfde zielsbehoefte aan 'n middelaar, die de midzimu voortbracht.

* * *

Dit treft ons ook dat bij alle volken waar de monotheistiese God bekend is, die zelden of nooit aangebeden of aan wie offers gebracht worden. Daar is tussen hen en die hemelse Godheid een eeuwige kloof gekomen. Dit is dan ook een van de bezwaren tegen *Mgari* ingebracht. Doch juist het gemis hiervan bij de *midzimu* is mij 'n ander bewijs dat mudzimu de rechte naam niet is, want *dan was er geen zondeval waarbij de gemeenschap tussen God en mens verbroken werd.* Daar is nu nog de grootste vrijheid en gemeenzaamheid met de *midzimu*. Ook is 't geen biezonder eer om met 'n *mudzimu* gemeenschap te hebben zoals dit ons voorgesteld wordt vóór de val.

Anders is het met *Mgari*. Er is tussen hem en de mens een diepe kloof gekomen; de gemeenschap is verbroken. Hoe? Dat leert ons de H. Schrift. En de herstelling, die de Schrift ook leert, is daarvan juist de keerzijde, het Evangelie waarmee wij tot hen komen. En omdat de ideeën vaag zijn en er een kloof bestaat, daarom is de biezondere openbaring en de Christus, de brug nodig. "Opdat Hij ons tot God zou brengen." "Maar nu in Christus Jezus, zijt gij, die eertijds verre waart, nabij geworden door het bloed van Christus." (Lees a.u.b. Efeze 2 : 11—19).

Hoor eens wat Fairbairn hierover te zeggen heeft: " The Semitic conception of God sets an impassable gulf between God and man ... Neither as monotheism nor as polytheism do the Semitic religions attribute a fatherly, human character to their gods. The Semitic God dwells in accessible light, an awful, invisible presence before which man must stand uncovered and trembling over against the Indo-European gods (and Bantu midzimu, H. C.H.) which are pre-eminently accessible, have familiar intercourse, are bound to you by kinship." (Fairbairn's 'Studies,' p. 36).

Prof. Marcus Dods zegt : " Moreover there is discernible in various polytheistic religions a background of monotheism and that sense of an invisible Upholder of all things which seems ineradicable from the human mind ... but the idea remained vague for the lack of one thing which Christianity supplied — Revelation ... The God revealed to us— Elohim is first and foremost the Creator, the omnipotent one ! And therefore the difference between him and polytheistic gods is not one of degree but of kind." Een ander schrijver zegt : " These intermediary gods represent an attempt to bridge the chasm between the Creator and the creature." In de geschiedenis der Arabieren komt dit duidelik uit (zie Wright's " Christianity in Arabia ").

Volgens de Encyc. Brit. is ook Bog der Slavonen (Russiese volken) en God der Aryanen afkomstig van 't monotheistiese idee.

* * *

Maar beperken wij ons tot Afrika, dan bemerken wij dat onder bijna alle stammen die Mgari- en Midzimu-ideeën bekend zijn, zoals hierboven omschreven. Rev. H. A. Junod schrijft dat de Vatonga niet van een monotheistiese God weten, behalve *Lilo* (hemel) dat natuur-aanbidding is. Maar zij weten van de *Ba-Nyai* (Vakarangas *Nwali* of *myali Mgari*) de schepper. Doch, zegt hij, alle andere Bantu geloven in een Opperwezen, dat bij de verschillende stammen verschillende namen draagt, z.a. Nyambe, Nyambe, Leza, Mulungu, Nhulunkutu, enz. Mrs. Fisher zegt in haar " Twilight of the Black Baganda " : " Although a knowledge of God underlies the belief of these African tribes, it has no place in the system of their religion. They suppose God left the world because of its subordination. He is above being influenced by propitiatory offerings. He accepts no bribes. He is named *Ruhanga*. They believe in First Cause, a Creator who was plurality in one person. He inhabited space before the existence of Heaven or earth." De Boesman kennen 't Opperwezen onder de naam *Tixo*. De Kaffers in de Oostelike Provincie door middel hunner zendelingen gebruiken nu ook die naam voor 't Opperwezen, hoewel de Amaxosa hem kennen als *Qamata*. De Amazulu kennen hem als *Villenangi*, volgens sommigen, doch anderen kennen hem onder de naam *Nkulumkulu*, en zeggen die twee namen duiden dezelfde persoon aan, maar anderen scheiden die twee net zoals geschiedt met Mgari des Hemels en Mgari Matopo.

* * *

Naylor (" Daybreak in the Dark Continent ") zegt van de verschillende Bantu-stammen : " A deceased ancestor may return in the form of a serpent, elephant or other animal. But this is no denial that the African in common with all men has an inborn idea of God. The ancestral spirits simply indicate the inevitable consequences when the natural soul-reach after God is perverted and corrupted." Hij verhaalt dan van persoonlike, familie, stam en algemene goden en laat dan volgen : " Nearly all of the Pagan's gods are demons without any disguise to cover their hideousness. The cruel barbarity of Pagans does not necessarily spring from inborn brutality of nature but from the ideas of gods and religion. His gods are overgrown savages, revelling in drunkenness, debauchery, vicious immoralities, obscene orgies. As raving lions they go about seeking whom they may devour ... In the midst of his maze of intervening spirits there is an ever narrowing circle towards unity. One might despair lest the idea of one God as the common heritage of man, had been utterly lost and that there would be little or nothing to bulid Christian conceptions on. The idea is there, notwithstanding, though crowded to the outskirts of recognition. God, the Eternal, figures in the hazy background of the Pagan theology. It requires an effort to clear the Pagan mind of the vague mystification concerning Deity ; but still the idea of God, not simply of Spirits and God, *but of God himself is there*. It is a fact of considerable significance, that despite the centuries of Pagans' blind groping after demoniacal spirits, despite the barbarities with which his daily life has abounded for generation upon generation, despite the abnormal folds of animalism with which he is covered, the idea of God persists and is capable of revival and enlargement. Some missionaries find a very clear conception of the existence of the supreme God. Dr. R. Nasson says, after 40 years of missionary service in Africa he has never been asked : " Who is God ?" He has never met anyone who did not understand at once the distinction between God and all other gods." Gould zegt: "Dr. Livingstone, writing of the people north of the Zambesi (towards its mouth), affirms that they have a clear idea of a Supreme Being. That Being is named Moruno, Molungo, Reza, Mpambe in the different dialects spoken. The Barotsi call him

Nyambi and the Balonda Lambi. All promptly acknowledge him as the ruler of all."

Rev. E. W. Smith schrijft in "The Christian Express" Nos. 527—531 ... "There are those of us who believe that the cult of the dead does not exhaust the Bantu conception of the Universe ; but that behind the Manism, behind magic and the animism there is, however, faint and obscure it may be, a conception of a Supreme Being, who is separate and distinct and far removed from mankind." Hij zegt verder, dat Noord van de Zambesi men voornamelik drie namen vindt voor 't Opperwezen. In 't oosten Molungo, in 't midden Reza en in 't westen Nyambe. Mr. D. S. Scott zegt in zijn Manganja Woordenboek: "Mulungu — not spirits, nor fetish, but God, the Creator, Spirit, Almighty, personal God. You can't use the plural, because God is one."

Doch genoeg om u de algemene indrukken te geven van reizigers en zendelingen over Zuid- en Midden-Afrika.

* * *

Maar laat mij u nog enige korte uittreksels geven uit brieven. 'n Zendeling van de A. B.C.F.M. werkende onder de Vakaranga, schrijft in naam van hun Taal Kommissie: "The Vakaranga religion is animism with especial emphasis on ancestral worship. Animistic religions are false and inadequate, the galaxy of their powers contains none who could be supreme and therefore the word for the true God must be found outside of the animistic spirits. Along with the soul-worship they have a vague notion of the Supreme Being. The Bantu carefully distinguish between these manes (voorvaderlike geesten) and the supreme Spirit. *Mgari* is the most generally known word used for the supreme Spirit among the Mashonas. From the Bulawayo districts the Indian Ocean and from the Sabi to the Lundi (en feitelik tot aan de grens van Bechuanaland, H.C.H.) to the watershed of the Zambesi (tot aan de Zambesi, gans Mashonaland en Bechuanaland en omliggende stammen kennen *Mgari,* H.C.H.) *Mgari* is well known."

Een der leden van de S.P.G., werkende onder de Vakaranga, schrijft: "With us *Mudzimu* could never be used for God ... Mgari seems to so exactly correspond with the Supreme Being in the native mind." Prof. Karl Meinhoff van de Seminar für Koloniale Sprachen, Hamburg, schrijft: "Zeer geëerde heer,—uw bezwaren tegen *mudzimu* zijn geheel gerechtvaardigd. De Berlijnse Zendelingen houden nog vast aan dat identiese mudimo, hoewel zeer ernstige bedenkingen er tegen geopperd worden. Dat woord (mudzimu) is bekend, in bijna 't ganse Bantu gebied en staat overal in verband met Hades." Eerw. T. C. B. Vlok (Salisbury) schrijft: "*Mulungu*, God: it is the ordinary word understood as God, not different forces of nature, not spirits, nor fetish, but God, the Creator, Spirit, Almighty, Personal God. En *Mulungu* is het ekwivalent van Mgari en de naam die onze zendelingen in Noord Oost-Afrika en Nyasaland gebruiken voor 't Opperwezen, hoewel zij ook de termen *uzimu* en *mizimu* (meerv.) daar hebben. Doch genoeg hiervan.

* * *

Zo ver mij bekend, is de fout om voor 't Opperwezen 'n naam te kiezen uit de afgoden van 't heidendom, die polytheisties van aard zijn — slechts begaan door de zendelingen, werkende in de Transvaal, en wel onder de Basuto, Natonga en Bechuana stammen — de Bechuana's kwamen ook vroeger van de Transaval. In gans Mashonaland, waar negen zendinggenootschappen werken, hebben wij slechts ons genootschap die mudzimu gebruikt en dit ook door de invloed van Transvaalse evangelisten. En de vraag is of in de Transvaal zelf de een niet ook op dezelfde wijze door de ander beinvloed is. In Mashonaland verkiezen 8 genootschappen het woord Mgari boven Mudzimu, en ook de grote meerderheid van het negende genootschap. De Naturellen Kommissarissen, die ik gesproken heb, verklaren allen dat Mgari de naam is die wij moeten gebruiken; zo ook de Vakaranga heidenen en de grote meerderheid der Vakaranga Christenen. De Matabele en Amazulu Christenen en zendelingen zeggen dat 't onmogelik is *ihlozi* ('t ekwivalent van *Mudzimu*) te noemen. Dus, na al wat wij gehoord hebben, meen ik, is het zeer duidelik dat *Mudzimu* NIET gelden kan als vertaling voor de Semitiese *El* of ons hollandse naam God. Lees b.v. Ps. 96, vooral vv. 4—5; Hand. 17 : 22—27 ; Rom. 1 : 18—25. Wordt God ons ook niet hier voorgesteld als de onbekende God, de schepper van 't heelal, de almachtige, de onafhankelike en dat de mens in 't duister naar hem rondtast? En de Mashona's kennen God, maar zij hebben natuurlik hun eigen naam voor Hem, en die naam is *Mgari.*

DEEL XX, No. 5. STELLENBOSCH. MEI, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

EEN WOORDJE AAN DE REDAKTIE VAN DE "ZENDINGBODE."

In de "Zendingbode" van den 10den Februari wordt onder 't hoofd "Onderwijs en Beschaving" gewag gemaakt van de gruweldaden in België gepleegd. Met den schrijver betreur ik die gebeurtenissen ; daarom heb ik samen met anderen gedaan wat ik kon om dien nood te lenigen, zoover zulks kan gedaan worden uit Zuid-Afrika. Doch de schrijver gaat verder, en trekt te velde tegen 't gansche Duitsche volk en vooral tegen Duitschlands theologen, predikanten, onderwijzers, en houdt hen verantwoordelijk voor deze gruwelen. Is dit nu billijk ? Is dit naar waarheid ? De schrijver weet 't toch, dat er duizenden en tienmaal duizenden — ook in Duitschland — zijn, die de knie voor Baäl niet gebogen hebben. En heeft hij er aan gedacht, wat Zuid-Afrika op 't zendinggebied te danken heeft aan Duitschlands leermeesters ? Hoe pijnlijk moet 't onze Duitsche broederen zijn, die thans onder zwaren druk hun werk in en buiten ons land verrichten, te vernemen wat een zendingblad schrijft omtrent hun land, hun volk, hun leidslieden op godsdienstig gebied ? En wat moeten onze ontwikkelde gekleurden, die dit lezen, zeggen of denken van den arbeid dier zendelingen in Z.-Afrika ? Ik ben overtuigd dat de redaktie aan dit een en ander niet gedacht heeft ; anders had zij dit schrijven in de pen gehouden.

* * *

Hoe gansch anders was de houding van wijlen Lord Roberts, die ernstig waarschuwde tegen 't smalen op de Duitschers, omdat we met Duitschland den krijg hebben aangebonden. Hoe gansch anders ook is de houding van het Engelsch zending-tijdschrift : "The International Review of Missions" — een tijdschrift dat zijn uiterste heeft gedaan om het leed te verzachten en den smaad van een honende dagblad-pers afteweren. "Zalig zijn de vredemakers" heeft onze Heiland verklaard. Laat ieder onzer hieraan denken.

* * *

Ik erken dat de Duitsche theologie in de laatste jaren meer en meer negatief is geworden. "Godloochenend" echter — zooals de "Zendingbode" verklaart — is zij niet. En is de heerschende theologie in Holland dan zoo positief : is zij even positief in Engeland, in Schotland, in Amerika ? Ik betreur, met den schrijver, de nieuwe richtingen in de theologie ; maar ik kan met een eerlijk gemoed niet onderschrijven, wat hij Duitschlands theologen te laste legt. Van vele kansels en katheders in dat land wordt de Heiland zonder schroom en met kracht beleden. Eenige jaren geleden — ik maakte er van gewag in 't "Maandblad" — toen Dr. Drews van Karlsruhe te Berlijn verkondigde, dat Jezus nooit heeft geleefd, nooit heeft bestaan, en 't Christendom dus ijdel is, kwamen 30,000 Berlijnsche Christenen tezamen op 't plein voor de

Domkerk en riepen, nadat ze waren toegesproken door hun leeraars, met heilige geestdrift : Jezus leeft ! zoodat 't klonk als een getuigenis door de straten van Berlijn.

* * *

Er gaat van Duitschland een krachtig zendingwerk uit, dat ons tot schaamte drijft, wanneer we denken aan onze eigene lauwheid, lamheid, loomerigheid in "'s Heeren aanbevolen werk." Denkt slechts aan mannen als Warneck, Haussleiter, Richter, die op zendinggebied zoo hoog aangeschreven staan. Denkt aan Christelijke philanthropen als Baron von Bodelschwingh, aan evangelisten als Stockmaier, aan predikers als Funcke, aan theologen zooals Kähler, aan ... doch waartoe meer ? Ik neem de Duitsche theologie niet voor mijne rekening, evenmin als ik de Nederlandsche theologie onderschrijf ; maar 't is toch iets anders, op theologisch gebied van menschen te verschillen, en hen aansprakelijk te stellen voor gruwelen die zij zelven veroordeelen. 't Is één ding Duitsche oorlogspraktijken te veroordeelen, want zij zijn allerwreedst, allergruwelijkst, zooals in 't geval van de "Lusitania" ; en iets anders de gansche Duitsche theologie te brandmerken als "niets beter dan godloochening."

* * *

En wat Onderwijs betreft. In Duitschland wordt nog altijd op de Gymnasia plaats ingeruimd voor "Religion" ; in Frankrijk is godsdienstonderwijs uitgesloten. En wat een strijd moet men niet in Holland voeren tegen de "godsdienstlooze," "neutrale" school. Zelfs in Z.-Afrika zuchten wij onder een stelsel, dat wel 't godsdienst-onderwijs toelaat, doch ongaarne steunt en aanmoedigt. 't Is voor de volkeren der aarde een tijd van zifting. En de Heere God wekt ook in Duitschland Zijn kinderen op tot ernst en tot getrouwheid. Uit een privaten brief d.d. 6 Maart haal ik slechts het volgende aan :—

"Hoe heerlijk is het in ons vaderland georganiseerd. Geld genoeg. Levensmiddelen genoeg. Het gaat ons goed. Niemand lijdt nood. Daarbij komt eene geestelijke herleving (religiöse Erhebung) die door alle kringen trekt. Geen tijdschrift mag meer goddelooze vertoogen publiceeren. Zelfs het "Berliner Tageblatt" is vroom geworden." Och, dat deze herleving diep zij, en al dieper worde !

* * *

Doch ik heb onze "Zendingbode" nog niet aan 't woord laten komen. Dit is wat er staat :—

"Welke Christelijke en werkelijk beschavende invloeden op het volk kan men in Duitschland verwachten, waar door de godgeleerdheid aan de Hoogescholen eene ontkenning en verwerping der waarheid van Gods Woord de leerlingen en studenten worden ingeprent ? De Duitsche godgeleerdheid is niets beter dan godloochening, en in de lagere scholen is 't niet beter. Welke daden van zachtmoedigheid en barmhartigheid kan men verwachten van een volk, dat God en Zijn Woord verwerpt, en dus de bronnen van al wat edel en goed is veracht heeft ?" Dit meen ik is te kras en niet naar waarheid gezegd.

* * *

Hierbij voeg ik een brief van 14 leiders der Waldenzen, professoren en predikanten, dat ook wel naast de artikelen in "The International Review of Missions" door ons dient gelezen te worden. Het orgaan der Waldenzen had zich bij 't uitbreken van den oorlog scherp tegen Duitschland uitgelaten. Daar dit nu een pijnlijk gevoel had verwekt onder de ondersteuners van de Waldensische Kerken in Duitschland, meenden de bovengenoemde mannen, dat zij geroepen waren, hun verklaring in 't licht te zenden. Immers men kan — wat den oorlog betreft — Duitschland streng beoordeelen en zelfs veroordeelen, zonder het Duitsche volk en bij name Duitsche Christenen te belasteren. Doch hooren wij, wat deze Waldensische Christenen te zeggen hebben :—

"Wij ondergeteenkenden kennen Duitschland en hebben het lief, wijl wij, de een langer, de ander korter, maar allen gaarne, in Duitschland vertoefd hebben en daar veel vriendelijkheid en liefde van de zijde der geloofsgenooten ondervonden, zoodat niets in staat zijn zal onze harten anders dan tot dank en tot wederliefde te stemmen. En wij verklaren, dat de meeste onzer stamgenooten in Italië, al zijn zij niet persoonlijk met Duitsche kinderen Gods bekend, onze gezindheid en onze gevoelens deelen. Hij die anders oordeelt, spreekt uit onkunde of uit andere gronden. God kent ons hart en dat is ons genoeg. Ons hart bloedt bij de gedachte aan al de tallooze offers van dezen krijg ... ook als wij denken aan het booze zaad van haat, dat in onafzienbare toekomende tijden nieuwe gevaarvolle verwikkelingen na zich zal sleepen in de met haat bezielde menschheid ; aan de onberekenbare schade, die de edelste Christelijke arbeid van de in- en uitwendige zending lijden zal, en niet het minst aan de vervreemding die tusschen de geloovigen der onderscheidene, nu elkaar hard bestrijdende volken, ontstaan zal ; onder welke velen onzer lieve vrienden, verwanten en bekenden tellen, die reeds begraven zijn of met verbrijzelde ledematen op het ziekbed liggen.

Wij hebben geen stem in den raad van de machtigen der aarde ; maar de toegang tot den troon van den Almachtige staat voor ons open, voor wien wij ons hart uitstorten en bidden : "Heere, tot hoe lange ! Heere, ontferm u over de arme, op dwaalwegen gebrachte menschheid ! Heere, maak spoedig een einde aan het bloedvergieten, opdat de moeders hare zonen, de vrouwen hare mannen, de kinderen hunne vaders terugkrijgen en de bloedschuld der Christenheid niet grooter worde."

Onze vurigste wensch is, dat deze oorlog, hoe vreeselijk hij is, ook daartoe moge bijdragen om eene vernieuwing van het Christelijk leven in de menschheid te wekken en den weg te banen tot de komst van het Godsrijk.

Nooit hebben wij warmer liefde gekoesterd voor Duitschland als in dezen ernstigen tijd ; nooit is het helderder voor ons bewustzijn gekomen, wat wij aan Duitschland te danken hebben."

* * *

In alle deze dingen bedenke men toch dat er een keerzijde van 't schild is. De Engelsche dichter had gelijk toen hij zei :—

"But find, with keen, discriminating sight,
Black's not so black, nor white so very white."

Er zijn in Duitschland mannen, die de verwoesting van België betreuren : er zijn ook Duitschers op 't slagveld, die een warm hart voelen kloppen voor hun gewonde vijanden. Het hier volgende verhaal kan niet worden betwijfeld. De bron waaruit 't komt is een Fransche ; en wanneer nu zelfs Franschen erkennen, dat de Duitscher als zoodanig niet een wreedaard bij uitnemendheid is, mogen we wel wat kalmer en bedaarder worden.

"In het Fransche blad *Le Temps* beschrijft eene Fransche vrouw, die als ziekenverpleegster in het militair hospitaal te Reims werkzaam is, hoe vriendelijk de Duitsche soldaten tegen de ziekenverpleegsters waren, toen zij voor het eerst Reims binnentrokken. Zij verhaalt voorts : 'Op de straat werd ik hoffelijk door een jong officier die met stof overdekt was, gegroet. Hij vraagde mij of er in het hospitaal nog niet plaats was voor een paar mannen ; het zou hem zoo veel genoegen doen als er voor hen gezorgd werd. Ik antwoordde, dat het onmogelijk was nog iemand op te nemen, omdat zij voor onze kranken nauwelijks iets te eten hadden. Na eenige minuten zag ik denzelfden jongen officier weder, toen hij uit een winkel kwam. Hij droeg een paar groote brooden, ettelijke worsten en onderscheidene kleine paketten, met een ijver als een oppasser van een officier. De Russische soldaten zeiden mij, dat deze jonge officier August Wilhelm was, de vierde zoon van den Keizer, die zich overal zelf interesseert voor de verzorging zijner soldaten."

* * *

Ook de Paus heeft zich laten hooren. Met vrijmoedigheid nemen we 't onderstaande over uit "De Heraut." Slechts op één punt nemen we captie. De Paus wijst ons op Petrus die heeft uitgeroepen : "Red ons, wij vergaan." Nu heeft Petrus dit nergens gedaan. In Matth. 8 : 25, 26 wordt ons meegedeeld, dat de *discipelen* zulks gedaan hebben. Mogelijk dacht Z. H. aan het 14de Hoofdstuk van Mattheus, waar de zinkende Petrus uitriep : "Heere, behoud mij" (Matth. 14 : 30). Hoe dit ook zij, het vredeswoord door den Paus geuit, en zijn gebed om vrede mag wel in aanmerking komen. Wij laten nu "De Heraut" aan 't woord.

Frankrijk.

Het pauselijk gebed om den vrede verboden. Een vrijdenker omgekeerd.

Sedert den val van het tweede Keizerrijk heeft bijna aldoor het anti-clericalisme of liever de anti-religieuse zin in Frankrijk den boventoon gehad. Het land herstelde zich na '70 snel van de slagen, die het door den oorlog met Duitschland gekregen had. In dien tijd van voorspoed op stoffelijk gebied werd op de meest cynische wijze met de religie gespot ; de regeering, hoe dikwijls ook wisselende, moest anti-clericaal zijn om op een meerderheid in het parlement te kunnen rekenen. Maar sedert den oorlog is het anders geworden. De Fransche regeering benoemde aalmoezeniers voor het leger, zij liet de geestelijke broeder- en zusterschappen, die zij uit het land verdreven had, weder toe, en bij duizenden stroomden monniken en nonnen het land weder in. Een enkele maal heeft het geschenen, alsof de oude vijandschap tegen de kerk bij de regeering weder herleefde. Het was toen zij verbood, dat in de Roomsche Kerken het gebed dat door den Paus was voorgeschreven om op Zondag 7 Februari te bidden, zou uitgesproken worden.

Dit gebed luidt als volgt :—

"Beangstigd door de verschrikkingen van een oorlog die volkeren en naties in hun bestaan bedreigt, vluchten wij, o Jezus, tot Uw liefdevol hart als tot ons veiligst toevluchtsoord. Tot U, o God van barmhartigheid, zuchten wij smeekend : wend van ons af den vreeselijken geesel ! tot U, o Koning des Vredes bidden wij vurig : schenk ons spoedig den gewenschten vrede.

"Uit Uw goddelijk hart hebt Gij de heilige liefde doen stralen over geheel de wereld, opdat alle tweedracht zou verdwijnen en onder de menschen de liefde alleen zou heerschen ; toen Gij op aarde waart klopte Uw hart van teeder medelijden met alle menschelijk leed. Ach, dat Uw hart zich ook over ons ontferme in dit uur, dat zoo zwaar op ons drukt met zooveel rampzaligen haat en zooveel ontzettend bloedvergieten !

"Heb medelijden met zooveele moeders die in zorg zijn en angst over het lot harer zonen ; heb medelijden met zooveel huisgezinnen die van hun hoofd zijn beroofd ; heb medelijden met het ongelukkig Europa, waarover zulk een vreeselijke ramp is neergekomen !

"Stort den heerschers en den volkeren gedachten des vredes in ; laat de strijd ophouden die de naties verscheurt ; geef dat de menschen elkaar weer den kus des vredes schenken ; gedenk dat gij hen voor den prijs van Uw bloed tot broeders gemaakt hebt !

Eens hebt Gij vol liefde gehoord naar de hulpkreet van den Apostel Petrus: "Red ons, Heer, want wij vergaan," en Gij hebt rust bevolen aan de wilde golven; o laat U ook thans verbidden, verhoor genadig ons vertrouwvol gebed en geef aan de wereld weder rust en vrede.

"En Gij, o Allerzaligste Maagd, help ons, bescherm ons en red ons ook thans, zooals vroeger in tijden van groote beproevingen. Amen."

Waarom werd dit gebed verboden? Omdat er, zoo meent men althans, niet in gevraagd wordt om de zegepraal der Fransche wapenen. Het zou het volk moedeloos maken wanneer een gebed gedaan werd, waarin alleen om terugkeer van den vrede gesmeekt werd. Wij houden er ons van overtuigd, dat wanneer de Paus een gebed had verordend om te vragen om de overwinning van de Franschen, een storm daartegen zou opgestoken zijn in het kamp der ongeloovigen, gelijk er van liberale zijde zoo gesmaald wordt op het gebed van den Duitschen Keizer.

Maar, zal men vragen, hoe komt de Fransche regeering er toe, te verbieden dat een gebed dat door het Hoofd der Roomsche Kerk voorgeschreven is, gebeden wordt? Is er in Frankrijk dan geen wet op scheiding van kerk en staat? Hoe is het dan mogelijk, dat de regeering zich bemoeit met zaken die het inwendige leven der kerk betreffen? De Fransche regeering zal denkelijk wel den oorlogstoestand als verontschuldiging voor haar optreden opgeven. Maar wij zijn er van overtuigd, dat de Fransche radicalen voor negen jaren daarom scheiding van kerk en staat doordreven, om het staatsgeld aan de Roomsche Kerk te onttrekken en aldus hare positie te verzwakken. Niet het beginsel: "Een vrije kerk in een vrijen staat" daartoe was de drijfveer, maar wel de gedachte: de macht der Roomsche Kerk moet gefnuikt door haar van haar leeftocht te berooven.

De oorlog, die zooveel slachtoffers ook in Frankrijk eischte, heeft menigeen van zijn ongeloof doen terugkeeren. Onder hen behoort de letterkundige Lavredan, die het volgende, hetgeen ook in radicale bladen afgedrukt werd, schreef:—

"Hoe vreeselijk brandend zijn de wonden van een volk, in welke niet een druppel van het bloed van dien Wonderbare vloeit, als een genezende balsem; van dien Wonderbare, ach ik durf Hem niet noemen; Hij was zoo goed, en ik? Wat werd van Frankrijk, als Zijne kinderen niet geloofden, zijne vrouwen niet baden! De artillerie van het vertrouwen op God zal in dezen oorlog zegevieren. Frankrijks verleden is groot. Het was een Frankrijk dat geloofde. De tegenwoordige toestand van Frankrijk is ellendig; daar is een Frankrijk dat gevoelt, dat het niet meer gelooven kan. Zal het in de toekomst beter worden? Aan de hand Gods, alleen aan de hand Gods! O, een volk van dooden bedekt het veld. Hoe zwaar is het, op dit nationale kerkhof nog Godloochenaar te zijn. Ik kan het niet; ik kan het niet. Ik heb mijzelven bedrogen en ook u die mijne boeken gelezen en mijne liederen gezongen hebt. Het was een dwaze waan, een razernij, een woeste droom!"

Tot onze spijt kunnen wij uit deze woorden niet opmaken, dat deze gewezen vrijdenker ook inziet, dat Frankrijk door de herroeping van het edict van Nantes zich van beste elementen en van zijn edelste zonen ontdaan heeft.

Deze belijdenis is zeker treffend. Jammer maar dat de manier waarop Lavredan het Fransche volk weder zoekt te bewegen tot het geloof, zoo diep treurig moet genoemd worden. In plaats van de kerk te steunen om hare roeping te volbrengen, tracht hij het tooneel daarvoor te gebruiken. Kort geleden werd in de Comédie Francaise door een bekend tooneelspeler een door Lavredan opgestelde geloofsbelijdenis voorgedragen. Deze luidde: "Credo. Ik geloof aan de overwinning door onze soldaten, aan de kennis en toewijding van onze generaals. Ik geloof aan het eeuwige, onvergankelijke Frankrijk. Ik geloof aan het loon van de smart en aan de verdienste der hoop. Ik geloof aan het bloed der wonden, aan het water van het wijwatervat, aan het vuur der artillerie, aan de vlammen der waskaarsen, aan de kralen van den rozenkrans. Ik geloof aan de heilige geloften der ouden van dagen en aan de allesvermogende onschuld der kinderen. Ik geloof aan het gebed der vrouwen, aan de heldhaftige slapeloosheid der echtelieden, aan de vrome berusting der moeders, aan de reinheid onzer zaak en aan den onbevlekten roem onzer vaandels. Ik geloof aan ons groot verleden, aan ons groot heden, aan onze nog grootere toekomst. Ik geloof aan de handen die met ijzer gewapend zijn en aan de handen die tot gebed gevouwen zijn. Ik geloof aan ons. Ik geloof aan God. Ik geloof, ik geloof."

Dr. Leopold Weich over de Etiologie van oorlog.

Elders verschijnt een artikel van Dr. Leopold Weich over den huidigen oorlog. Er is veel daarin, dat ons tot nadenken stemt. Uitgewerkt is het artikel niet: en met enkele stellingen van den schrijver kan ik mij niet vereenigen. Doch hierover weid ik niet uit. Slechts dit. De wortelen van dezen oorlog moet men niet gaan zoeken in den bodem van Calvinisme of Lutheranisme. Want, indien ik de geschiedenis goed lees, dan is Rusland de wereldmacht, die meer met de uitbarsting van den krijg te doen heeft gehad dan eenige andere mogendheid. En Rusland staat buiten Lutheranisme en Calvinisme. De godsdienstoorlogen in Duitschland getuigen even luide als de godsdienstoorlogen in Frankrijk en Engeland en Holland, dat niet de

vorm van 't Protestantisme, maar 't *wezen* van 't Protestantisme eene omwenteling *moest* teweegbrengen in Europa ook op staatkundig gebied.

* * *

Het Calvinisme — dit wordt door schrijver na schrijver erkend — is van 't begin geweest voor de volkeren van Europa de bakermat der vrijheid. En dit zeggen niet alleen Gereformeerde theologen, zooals bijv. Dr. A. Kuyper, maar zelfs ongeloovigen als Froude en Buckle. De studie van eerstgenoemde over 't Calvinisme is nog altijd lezenswaard. En Buckle verklaart 't openlijk : "De leerstellingen die men Calvinistisch noemt gingen altijd gepaard met een democratischen geest ; terwijl die van 't Arminianisme meer ingang vonden bij de artiocratische partij." En geen wonder, want 't Calvinisme predikte altijd vrijheid *onder*, niet vrijheid *van* wet. Of, zooals Dr. Kuyper 't heeft uitgedrukt : "Het staan met heel zijn leven voor Gods aangezicht is de grondgedachte van het Calvinisme geworden." Daarom kon ook Bancroft — de geschiedschrijver van de Vereenigde Staten in Amerika — getuigen : "De man, die de gedachtenis en den invloed van Calvijn niet eert, weet al heel weinig van den oorsprong van onze Amerikaansche Onafhankelijkheid." En elders : "De Calvinistische ijveraar was tegelijk een dweepziek strijder voor de vrijheid, want in de zedelijke worsteling voor de vrijmaking der volkeren was zijn geloofsbelijdenis, als het ware, een deel van zijn leger en zijn trouwste bondgenoot op het slagveld." Doch hierover later.

Indrukken van het Commandoleven.

(Door Ds. A. MacGregor).

Na slechts een maand in de kampen van 't Schiereiland en twee maanden op commando in D.Z.W.A. onder de troepen gearbeid te hebben, is het misschien voorbarig over dat werk te spreken. Toch kan men het wagen eenige indrukken daar ontvangen terug te geven.

Het spreekt van zelf dat zoodanig werk niet in alle deelen ongemengd genot is. Voor een predikant is het niet juist het hoogst geluk in een khaki pak zich uit te dossen, onder militaire toezicht zich te plaatsen, militaire regels te gehoorzamen. Men heeft geen vrije hand wanneer men zich naar militaire aangelegenheden schikken moet, en militaire toestemming verkrijgen voor alles dat men doet. Ik spreek hier natuurlijk van mijn eigen werk. De Broeders, die bij de burger commandoes gevoegd zijn, en dus bij en onder hunne kudde wonen en zich bewegen, zullen het in vele opzichten anders vinden. Ik moest gaan eer daar eenige burger commandoes waren om de geestelijke belangen te zoeken bevorderen van leden onzer Kerk die in Engelsch-sprekende regimenten en afdeelingen in kleine groepjes verspreid waren. De moeilijkheden aan zoodanig werk verbonden laten zich gemakkelijk voorstellen.

Toch is het een interessant en in vele opzichten aangenaam werk geweest. Men had altoos de overtuiging dat het werk noodig, ja hoogst noodzakelijk, was ; dat juist die jonge Afrikaners, die onder de voor hen zoo vreemde omstandigheden verkeerden, hulp meest noodig hadden, en die overtuiging beteekent veel. Van het werk zelf ga ik nu niet spreken. Slechts wil ik lucht geven aan eenige indrukken op commando opgedaan.

1. De eerste die ik noem is een die mij veel vreugde gaf. Ik heb een zeer gunstigen indruk van onze Zuid-Afrikaansche jongelingen gekregen. Wanneer ik zeg Z.-A. jongelingen, dan bedoel ik niet slechts onze eigene Hollandsch-sprekenden, alhoewel het die waren met wie ik meest in aanraking kwam, maar jongelingen van beide rassen. Om bij het laagste te beginnen, het lichamelijke, was het met een gevoel van trots dat ik op de jonge, frissche, gezonde gestalten zag. Geen werk was voor hen te moeilijk, geen oefening scheen hen te vermoeien. Na misschien uren lang zware kisten van de scheepslading naar de magazijnen gedragen te hebben, zouden zij zich in een voetbalspel mengen, en dadelijk daarna naar de zee zich haasten om een halfuur of langer in het water te dartelen met geen ander kleeding dan die waarin ze geboren zijn. De gezondheid van de troepen, niettegenstaande dagen en nachten in open loopgraven doorgebracht zonder beschutting tegen wind of weer of zon, was verbazend goed. Voor dien achteruitgang in lichaamsbouw. waarover men in andere landen zoo begaan is, hebben wij in Z.-A. vooreerst niet te vreezen.

Maar ook in andere opzichten hebben zij een gunstigen indruk op mij gemaakt. Hun knapheid, moed, goed gedrag (met uitzonderingen natuurlijk), geduld en zelfs opgeruimdheid onder ontberingen, loyaliteit aan makker of officier of regiment, hulpvaardigheid, die soms tot zelfopoffering gestegen is, plichts- en eergevoel — die alle heb ik bewonderd. Als de ruimte het toeliet, kon ik voorbeelden van dit alles geven die interessant zouden zijn. Lezers van het "Maandblad" zullen reeds het verhaal gelezen hebben van de vier Franschen en zijne makkers, die uit de Duitsche gevangenis ontvlucht zijn, en den moed dien zij aan den dag gelegd hebben ; hoe zij, bijna reeds dood van honger en dorst en vermoeienis, en nog ver van hunne bestemming, een geheelen dag naar een verdwaalden makker gezocht hebben ; en hoe Maritz zijne schoenen gegeven heeft aan Macilnea, die aan zeere voeten leed, en de laatste vijf dagen van de reis blootsvoets afgelegd heeft. Zulke gebeurtenissen, alhoewel misschien gering op zichzelven, geven hoop voor de toekomst. Ik denk ook aan het gezegde van een

Transvaler. Hij had zich sterk tegen den veldtocht in D.Z.W.A. uitgesproken en het ongerief voor hem gedurende den oogsttijd van zijn boedderij verwijderd te wezen. Ik vroeg hem: "Waarom is je dan gekomen?" want hij was als vrijwilliger gekomen. "Omdat die Regering ver manne gevra het," was zijn antwoord. "Als die Regering nie op die burgers kan reken nie, watter hoop is daar dan ver die land? Ek beskou, meneer, dat als 'n man sê dat hy syn land lief het, hy gereed moet wees om iets ver syn land op te offer." Ik wist dat die man een Christen was en elk woord meende, en was verblyd om zulk plichtsgevoel bij een zoo eenvoudig als hij was te vinden.

2. Maar ik ben ook sterk onder den indruk gekomen van het feit dat het commandoleven, terwijl het aan den eenen kant gelegenheid geeft tot het bewijzen en ontwikkelen van veel dat goed en edel is, ook aan den anderen kant den jongeling aan vele verzoekingen blootstelt. Gelukkig zijn ze door het verbieden van sterken drank, door de afwezigheid van slechte vrouwen, door schaarschheid van geld, gedeeltelijk bewaard geweest tegen de ondeugden van onmatigheid, ontucht, en dobbelen. Andere gevaren echter blijven. Elders heb ik hierover geschreven, dus noem ik hier slechts gevaren zooals oneerlijkheid, ruwheid, roekeloosheid van taal, verwaarlozing van godsdienstige plichten, onverschilligheid omtrent het geestelijk leven. Deze gevaren zijn groot, en Gods kinderen dienen zeer ernstig voor onze zonen op het slagveld te bidden, en in het bijzonder te bidden dat kwade gewoonten niet zoo sterk aangeleerd, dat zij moeilijk weer afgeleerd zullen worden.

3. Dit brengt mij als van zelf tot een derde gedachte, namelijk de groote behoefte aan werk onder de manschappen op het slagveld. Onze jongelingen hebben geestelijke hulp en leiding noodig. Blootgesteld aan zulke gevaren, durft de Kerk niet hare zonen zien heengaan zonder hen te volgen met de vermaningen en bemoedigingen van Gods Woord. En wat meer is, de manschappen waardeeren het. Ik zou kunnen vertellen van de blijdschap en dankbaarheid waarmede de pasaangekomene dominé door velen verwelkomd werd. En die het niet waardeeren, hebben het te meer noodig. En toch is er gebrek aan arbeiders. In plaats dat de Kerk bij de Regeering moet aandringen om arbeiders toe te laten, dringt de Regeering bij de Kerk aan om meer arbeiders aan te stellen. Op het oogenblik dat ik schrijf zijn er nog drie kapelaans benoodigd. De Regeering is gewillig nog drie aan te stellen, en die zijn er niet. 't Is waar, het salaris door de Regeering aangeboden is niet groot, maar zeker toch kunnen wij iets voor zulk een doel opofferen; zeker kon de Kerk wat noodig is aanvullen; zeker zijn er jonge predikanten zonder gezinnen die gemakkelijk op de aangebodene bezoldiging leven kunnen. Waar zijn onze jonge predikanten nu in de ure van nood? De Heere geve dat deze blaam van de Kerk geweerd worde!

4. Laat mij verder wijzen op de schoone gelegenheid die de Heer in Zijne voorzienigheid ons aanbiedt. Om het Evangelie der genade te mogen brengen aan duizenden zonen des lands, zonen der Kerk, jongelingen in de kracht van hun leven, zielen die niet anders dan getroffen moeten zijn door den ernst van hunne omstandigheden — wat beter kan een Evangeliedienaar verlangen? Ja, ik verkeer onder een geweldigen indruk van de wondervolle goedheid des Heeren, die aan een zondig mensch, zoo vol gebreken en tekortkomingen, niet alleen zulk een heerlijk Evangelie wil toevertrouwen, maar hem daarbij nog zulk een schoone gelegenheid geeft om dat Evangelie te brengen aan die het van noode hebben.

5. Dan denk ik aan de toekomst. Wij verlangen allen en bidden den Heere dat Zuid-Afrika nooit weer een tijd zal beleven als nu. Dit neemt echter niet weg dat wij bereid moeten zijn voor iets dergelijks indien God in Zijne wijsheid zooiets weer zou toelaten. De onbereidheid van de Kerk tegenover deze zaak heeft op mij een zeer diepen indruk gemaakt. De verantwoordelijkheid voor arbeid onder de troepen rustte op niemand. Had Ds. Steytler het niet in handen genomen, waren wij misschien nog slechter af dan thans, en hij is afgetreden eer het werk half gedaan was. Het is te hopen dat de volgende Synode, niet alleen van de Kaapsche Kerk, maar ook van de Kerken van de andere Provinciën, werk onder militairen aan een bepaalde Commissie zal opdragen. Dit kon zijn een van de bestaande Commissiën, zooals b.v. die voor speciale Evangelieprediking, maar iemand moet verantwoordelijk zijn. En dan, hoe omtrent onze permanente macht? Hieromtrent kan ik niets zeggen daar ik van hunne omstandigheden niets weet. Maar ik versta dat van de 2,500 man van de Beredene Schutters de meesten leden zijn van onze Kerk, of ten minste van de Hollandsch-sprekende Kerken. Is de tijd niet gekomen om een permanente Kapelaan aan te stellen om onder hen te wonen en te arbeiden en met hen op te trekken waar zij van tijd tot tijd mogen heen geroepen worden? De Transvaalsche Kerk zal onder Gods leiding weten wat er in dezen te doen staat.

Zendingwerk onder ons eigen Plaatsvolk.

(Voordracht van Ds. Loubser op de Zending-Conferentie te Kuilsrivier, 5 Mei 1915).

Als men vraagt waarom ook onder onze eigen kleurlingen gearbeid moet worden, kan er natuur

lijk een tal van redenen aangegeven worden, om die te bespreken hebben wij den tijd niet. De kleurling woont op onze werf, doet ons werk, en gaat in en uit onder ons dak ; hij staat in nauw verband met ons gemak of ongemak, met onzen voor- en tegenspoed, hij heeft geen gering aandeel aan het lief of het leed van ons alledaagsche leven. Is hij ontrouw, oneerlijk, lui of diefachtig, noemen wij hem "slecht" ; is hij vlijtig, eerlijk, of gehoorzaam, noemen wij hem "goed." Wij huren steeds de goeden eerst, en kunnen wij ze niet krijgen, dan moeten wij ons met de andere klasse tevreden stellen. Zendingwerk maakt den kleurling "goed," daarom is éene reden van de bearbeiding van het bruinvolk deze : wij willen goede arbeiders in onzen dienst. Het Evangelie verslecht niemand, verbetert allen, en beschaaft en verbetert, en veredelt ook den kleurling ; dus om eene bloot *maatschappelijke* reden moet hij bearbeid worden. Zijne kinderen groeien op samen met ons eigen kroost, hun invloed kan, (en is in menig geval), uiterst schadelijk zijn. Iemand kan zoo onverschillig wezen als hij wil tegen alle zending, maar als men hem vraagt of hij liever een Godvreezende dienstbode dan een smeerlap op zijne werf zag, liever een fatsoenlijke meid in de keuken dan een liederlijk schepsel, liever eene gezonde kindermeid dan eene oppaster met eene besmettelijke, aanstekelijke kwaal, dan weten wij hoe hij kiezen zal. En als het dan ten overtollige kan bewezen worden dat de Binnenlandsche Zending de beste en bruikbaarste menschen als werkvolk produceert, dan verwondert het ons dat er nog zooveel vooroordeel ertegen bestaat. Zuid-Afrika is afhankelijk van den landbouw, de landbouw is afhankelijk van geschikte arbeiders, geschikte arbeiders worden door de Binnenlandsche Zending voortgebracht, en de man die de Binnenlandsche Zending niet helpt, die man verzuimt zijn plicht tegenover Zuid-Afrika, en de man die tegen de Binnenlandsche Zending spreekt of iets doet, die man spreekt en werkt tegen het heil van het vaderland.

* * *

Onze voorouders waren goedgezind jegens hun volk, en de oude "oefeningshuizen," van den slaventijd zijn er bewijs van. Een staaltje uit de oude geschiedenis is als volgt : Een jonge Zuid-Afrikaner was uit Duitschland naar zijn vaderland teruggekeerd ; hij was dokter in de medicijnen geworden, en stond op het punt eene praktijk als geneesheer te aanvaarden in hetzelfde dorp waar zijn vader Binnenlandsche zendeling was. De jonge dokter kwam uit de atmosfeer der geleerdheid in den vreemde, en had te kampen tegen menige twijfeling in zijn gemoed over zaken waarop hij meer toelichting verlangde. Hij ging Professor John Murray zien en deze zeide : "Mijn zoon, weet u, het is vaak voor eene eenvoudige Hottentotsmeid gemakkelijker om het Evangelie aan te nemen dan voor ons met al onze geleerdheid." 's Daags daarna kwam een broeder van den jongen dokter. Deze was een predikant, bij het ouderlijk huis een bezoek afleggen en deelde de dokter zijne ondervinding bij den professor aan den predikant mee. Een paar dagen later zaten beiden in de winterszon op het balkon van hun huis toen de oude huisdienstbode al zingende met een bezem den vloer van het balkon schoon veegde. Plotseling en ongevraagd plaatste zij den bezem tegen den muur, kwam vlak vóór de twee broeders staan en met een glimlach op haar gelaat reciteerde zij aan de twee jonge geleerde heeren de volgende vier regels van vers 9 van Gez. 51 :—

"Mij heeft Hij Zijn Zoon gegeven,
Door het geloof nam ik Hem aan ;
Ja, ik weet het, ik zal leven,
En door Hem ten Hemel gaan."

Met een glimlach hervatte zij haar bezem en ging voort. Dit eenvoudig incident heeft een allerge zegendste uitwerking op het hart van den jeugdigen dokter gehad. Van die soort van dienstboden waren er zeer velen, mannen zoowel als vrouwen. Vraag nu aan onze huismoeders of zoo eene stille, Godvreezende bediende niet verre weg verkieslijker is in haar huis dan de luidruchtige, woelende meid van onzen tijd en luister naar haar antwoord. De Binnenlandsche Zending streeft naar de produktie van dezelfde soort bedienden, als van ouds, en indien wij evenveel moeite en arbeid aan de kleurlingen besteden binnen en buitenshuis als onze voorvaderen, zouden wij ook gewis betere werkers en werksters kunnen employeeren. Het doel van de Zending is niet om de menschen geleerd te maken, het doel is de zaligmakende kennis Gods in hun bereik te zetten. Wij erkennen het dat in de Gouvernementsscholen veel veranderd kan worden dat meer de karaktervorming beoogt en minder de onnoodige vakken behelst, maar deze fout is van 't Gouvernement, niet van de Zending ; zoolang als het Gouvernement de school subsidieert zal het een stem willen behouden in de wijze van de opvoeding. Na tijd komt raad, in den tusschentijd moet het Parlementslid, en Schoolraadslid, en lid van den Provincialen Raad de zaak aanpakken, en als iemand fout vindt met de zendingschool omdat het gekleurde kind er te veel leert, of te veel dingen leert, dan moet hij niet bij den zendeling verandering gaan zoeken, maar bij het Parlement of den Schoolraad. De zendingschool is verplicht zich te schikken naar de regulaties van het Departement van onderwijs.

* * *

Het werk der Binnenlandsche Zending bestaat uit de Evangelieprediking, persoonlijk bezoek, Catechisatie, Zondagschool, dagschool : de moeilijkhe-

den aan dezen arbeid verbonden zijn legio. Op het Kaapsche Schiereiland zijn er twee eigenaardige gevaren. Toen Luther van Rome terugkeerde, beleed hij dat hoe nader bij die moederstad hij kwam hoe erger en boozer de duivelen die hij ontmoette. Hoe nader bij Tafelberg hoe dieper gezonken voorbeelden van het bruinvolk te vinden zijn. Wij komen hier later op terug : wij verwijzen naar de genoemde twee euvelen aan Tafelberg's voet :—

(a) *Proselietmakerij.* Er heerscht hier een verschrikkelijke wedijver, eene onheilige competitie, eene onzalige omkonkelarij. Op het Schiereiland zijn er behalve al de genootschappen, ook kust en keur van sekten, clubs en vereenigingen, welke het te doen is om getalsterkte. Er is dus geene aanneming des persoons.

(b) *Inwonen* van het volk onder Slamschen, Mooren, Indiërs, Roomschen, enz., wier invloed geenszins onschadelijk is op het kerkelijk en geestelijk leven. Onder het volk heerscht er groote na-aperij en daarom is het gemakkelijk zich los van zeden en vast aan allerlei dwalingen te maken. Arme broeder, die onder dit slag van menschen zijn salaris moet gaan zoeken. Dan komt er bij de oneindige wisseling van woonplaats.

Behoeften.

1. Wij hebben weeskinders, blinden, doofstommen en verwaarloosden onder het jong geslacht der bruinen. Onze Kerk bezit de "Goede Hoop," een gebouw aan den Wijnberg, het vroegere Magdalena Huis ; dit gebouw is aan Joden verhuurd. Vroeger of later moet er ergens een Tehuis voor genoemde kinderen worden opgetrokken.

2. *Evangelisten.* Eene onschatbare aanwinst zal zijn de hulp aan den Binnenlandschen zendeling door ondergeschikte kleurling-arbeiders. In het buitenland is dit *sine qua non* geworden. Het volk onder ons is niet minder heiden dan in het buitenland en wanneer hun eigen menschen hen opzoeken en bearbeiden, zijn de gunstige gevolgen zichtbaar. In de Kaapsche vlakten hebben wij het volk mijlen ver zien loopen om diensten door kleurlingcatecheten gehouden bij te wonen. Deze is juist de kracht der Wesleyanen en Independenten.

3. *Christelijke onderwijzers*(essen) van onze Kerk in de zendingscholen, het uitblijven van het rechte type onderwijzer is het gebrek aan geestelijk leven in de scholen. Wij hebben hier geene Studenten Vereeniging, Junior Strevers, of Kinderkransen.

Moeilijkheden.

1. De kleurling heeft geen nationalen trots als de Basoetoe of Zulu, hij heeft geen gevoel van eigenwaarde, hij kent dus geen eenheid en onderlinge vastheid of trouw voor zijn medezwarte, hij is los. Vraag hem wat hij is en hij antwoordt : "Afrikaner, Baas, ek is mos die land se boorling," of hij zegt : Malbaar, Basterd, Hottentot of wat dies meer zij ; hij is dus een moeilijk voorwerp der zending.

2. *Armoede.* Het volk is arm, den zegen van samenwerking om eene zaal of bedeplaats op te trekken kent het niet. De schrijver van "Hiervan en Daarvan" in ons Kerkorgaan heeft geschreven over zelfbestier, zelfondersteuning, zelfuitbreiding der naturellen in de Buitenlandsche Zending en gevraagd of ook niet onder het Kaapsche volk dit zou kunnen bewerkstelligd worden. Men moet niet vergeten dat de naturel in Midden-Afrika zijn eigen baas is die kan zitten, staan, liggen of gaan waar hij wil en wanneer hij wil. Het Kaapsche volk staat onder een Baas die tot hem zegt : "Kom, en hij komt ; doe dit, en hij doet het." Wij meenen niet dat de Kaapsche jong zijn eigen baas moet zijn, maar wij meenen dat indien zijn Baas der Zending niet gunstig gezind is, dan krijgt hij het veel zwaarder dan de naturel. Wij moeten niet vergeten dat de Buitenlandsche zendelingen hunne salarissen, en de ondersteuning van hunne evangelisten en onderwijzers en verpleegsters van de Moeder Kerk ontvangen en dat alles wat de Kaffer oplevert ter "zelfondersteuning" daar kan gehouden worden om de "zelfuitbreiding" te bevorderen. De naturel onderhoudt niet zijn zendeling, de Kaapsche kleurling wel. De Binnenlandsche zendeling is ook arm, te arm om onbekommerd zijn arbeid te verrichten of een stand op te houden welken de fatsoenlijkheid vordert in eene beschaafde omgeving.

3. Bij de armoede komt als een noodwendig onheil de *onzedelijkheid.* Wij beweren niet dat omdat iemand arm is hij onzedelijk moet zijn, of morsig, of traag, of liederlijk, hoegenaamd niet, de armste menschen worden vaak gekenmerkt door een hooge peil van fatsoenlijken zedelijken Christelijken levenswandel. Maar de Kaapsche kleurling is een mensch die in zijne armoede de oorzaken uitgraaft van al zijne menigvuldige zwakheden.

4. *Dronkenschap.* In het buitenland wordt het als grondregel neergelegd dat de Kaffer zich niet bij de Doopklas of de Kerk kan aansluiten zoolang hij nog niet met het bierdrinken gebroken heeft. Dit keurt de Alg. Zend. Commissie goed, onze Kerk derhalve ook. In het binnenland staan Commissie en Kerk en zendeling en Kerkeraad als machteloos. Dr. D. F. Malan heeft eens beweerd dat de Kerk niet recht staat tegenover de drank ; hoe het ook zij, drankmisbruik is de grootste hinderpaal en hindernis en moeilijkheid en struikelblok van de Binnenlandsche Zending. Wij spreken van opene deuren op zendinggebied, en verheugen ons waar nieuwe gelegenheden zich voordoen, als opene deuren waardoor het Evangelie zich een pad banen kan naar de zielen der heidenen achter die deuren. De Satan heeft een open deur gevonden waardoor

stroomen van ons arm plaatsvolk het verderf binnenvloeien, namelijk de opene kantien-deur. De heer W. P. Schreiner sprak eene vergadering te Durbanville toe op 31 Mei 1913 en zeide: "Als de kantien-deur gesloten kan worden tegen de kleurlingen zou hunne opheffing verzekerd zijn."

De heer J. X. Merriman heeft in het Parlement beweerd, 12 April 1915: "Onze hoogste belangen als blanken sluiten in zich de opheffing van den zwarte door de Voorzienigheid aan onze zorg toevertrouwd." Hoe het ook zij, wij behoeven geen parlementsleden of senators om ons te overtuigen van de gruwelijke schande en zonde en schade en verlies en verderf en ondergang van honderden en nogmaals honderden vlak vóór onze deuren, onder onze oogen, week na week, jaar na jaar. Bezoek Wellington, Paarl, Stellenbosch, Somerset, Durbanville, Malmesbury op een Zaterdagachtermiddag en gij zult schouwspelen zien, en woorden hooren alsof zij uit de benedenste afgronden waren opgestegen. Zondag na Zondag terwijl wij in de kerken aanbidden, en bidden en preeken en collecteeren voor de heidenen in de binnenlanden, zijn onze tronken niet ver van onze bedeplaatsen gestopt van man, vrouw en kind, die 's Zaterdagsavonds tevoren van uit den publieken weg als ongewenschte rustverstoorders werden geruimd. Wij in Godshuis en ons volk in de tronk. 's Maandagmorgens zijn er nogmaals "opene deuren," te weten de gevangenisdeuren om ze uit te drijven naar de opene deuren der gerechtshoven waar zij bestraffing gaan halen. De vloektaal, de scheldwoorden, de vuile praatjes in een fonograaf verzameld van Worcester tot in Kaapstad des Zaterdagsavonds van ons volk afkomstig zouden, indien zij op een enkel oogenblik aan het menschelijk oor zouden kunnen worden teruggegeven, allerverschrikkelijkst wezen. En de gevallen, die er voor de gerechtshoven verschijnen, zijn in de verste verte niet volledig. Honderden gevallen worden verzwegen, van honderden worden geene notitie genomen, en als men korrekte statistiek van drankgevallen zoekt moet men toch niet het politiekantoor of het magistraatshof erom vragen, want voorwaar, "de helft wordt ons daar niet verteld." Een kleurling wordt letterlijk omschapên in een wijnvat, een wijnvlieg, een wijnspons.

De gevolgen.

1. *Het lichaam* wordt ondermijnd en onze werkkracht wordt verminderd, man en vrouw verzwakken en hun kinderen worden met de drankkiem in het lijf geboren, hun opkomend geslacht is een sukkelend boel, en het gesukkel van den boer om zich van "die zwartgoed" te laten behelpen is zeer groot.

2. *Het verstand* gaat er mee heen. Als de Baas zijne orders uitvaardigt, dan wordt hij niet begrepen; de Baas kan geen belangrijk werk op de plaats aan het volk toevertrouwen, hij moet overal zelf bij staan, of zijn blanke "knecht" moet er toezicht houden. Nu vragen wij, als de kleurling nauwelijks zijn Baas kan bevredigen omdat hij dien Baas niet kan begrijpen, wat kan de arme zendeling aan zijn verstand brengen? De zendeling moet Gods waarheid tot den kleurling brengen, maar daar is geen vatbaarheid, geen ontvankelijkheid, want tezamen met lichaam en verstand gaat

3. *De ziel* ook verloren. Allereerst is er demoralisatie, ongevoeligheid, onverschilligheid, lusteloosheid en traagheid in den arbeid, leugenachtigheid en diefachtigheid, vuilheid en liederlijkheid in hunne huizen zoowel als in hun kleederdracht; 's avonds gaat het dronken volk slapen met potdichte deuren en vensters, velen liggen tezamen in morsige kamertjes, teringkiemen worden uitgebroed en als men de geneesheeren raadpleegt dan vertellen zij ons dat een ontzaglijk deel van ons volk door en door besmet is van tubercolose. Een groote gruwel onder de jonge meiden is dat zij door hare onzedelijke levenswijze zich zoo moeten inbinden dat haar gezondheidstoestand kwijnt en de tering hierdoor gevoed wordt. Een Gouvernements geneesheer verzekert ons dat hij bij al de lijkschouwingen welke hij op het Kaapsche Schiereiland op jonge ongehuwde meiden heeft gedaan, hij bijna geen een heeft gevonden die kuisch is overleden. Lichaam, verstand en ziel verloren, hoe nu, vragen wij, moet het Evangelie ingang vinden bij de zoodanigen?

Oorzaken.

1. Eéne oorzaak is ontegenzeggelijk het ellendig *kantienstelsel*. Kantienen worden gedreven door gewetenlooze personen, en Boer en predikant, en dokter en zendeling en wie ook al moeten bukken en buigen voor een beginselloozen maar machtigen snoodaard, Mijnher den Kantienman. Men verzekert ons dat op sommige plaatsen de politie de agenten zijn van dezen kantienman. Is het niet ook de kantien welke de oorzaak is van de volle gevangenissen 's Zaterdags en 's Zondags? De kantien is een openbare, publieke vloek. Het strekt sommige dorpen tot onnoemelijke schande om boven aan de deuren van kantienen de uithangborden te zien waarop in groote letters Afrikaansche namen te lezen zijn.

2. *Het Dopsysteem*. Op vele plaatsen is dit een allergrootste kwaad. Boeren geven gansch te veel drank aan hun volk. Daarom zijn er eigenaars van plaatsen te Wellington en Stellenbosch die geen drinker employeeren en geen wijn als loon uitmeten; en deze heeren hebben het beste volk. Zes maal wijn, zeven maal wijn, acht maal wijn op een dag maakt een dronkaard, maakt dronkaards. Wij hebben onlangs een broeder diaken gezien die zooveel wijn geeft op een dag dat hij verplicht is om

als het volk den kelder verlaat den wijn met water te mengen; deze broeder gevoelt dat hij de kwaliteit moet verminderen als de kwantiteit dezelfde moet blijven.

MIDDELEN.

1. *Wetgeving.* Parlement, Licentiehof, enz. moeten strenger wetten en regulaties daarstellen. Meedoogenloos moet de boete op schuldig bevonden kantieneigenaars worden opgelegd. In Europa (Engeland en Rusland) is er eene agitatie tegen niet drankmisbruik, maar drankgebruik. Men wil de werkkrachten vermeerderen voor de vervaardiging van ammunitie en men wil den werklui de drank beletten. Christus bestrijdt Satan, mag Zijne Kerk dan niet prohibitie van drank voorstaan, of ten minste protesteeren tegen het misbruik van drank? In Europa vervaardigt men de beste bommen en ammunitie bestemd voor de omverwerping van des vijands bolwerken. Op zendinggebied is het hart van den kleurling het bolwerk des Satans, het Evangelie Gods moet dat bolwerk neerhalen voor Koning Jezus, maar het bolwerk wordt verhard en ontoegankelijk gemaakt door de verschrikkelijke dronkenschap.

2. *Prohibitie.* Vrouwen en kinderen moeten totaal belet worden drank te gaan koopen en voor mannen, die reeds op de plaatsen wijn krijgen, moet er geen verlof tot drankaankoop verleend worden.

3. *Permitten.* Door een behoorlijk permitstelsel in te voeren kan het kwaad gekeerd worden. Laat den Baas een briefje schrijven waarop de hoeveelheid drank een den drager opgeteekend staat, en de licentie van den kantienhouder gecancelleerd worden als hij meer geeft dan waarvoor verlof van den Baas gegeven werd.

4. *Licentiehoven.* Deze moeten bestaan uit Christen-menschen en op hunne jaarvergaderingen moeten predikant, zendeling, ouderling, diaken daar zijn om te agiteeren, of hun gewicht in de vergaderingen ten minste te laten gevoelen.

5. *Uniformiteit.* Een arbeider dreigt zijn Baas met te vertrekken naar een ander Baas die meer drank aan zijn volk geeft. Kunnen de buren van een distrikt niet overeen komen om eene gelijke hoeveelheid voor het dagelijksch gebruik vast te stellen?

6. *Vroeg sluiten van kantienen.* Op sommige buitendorpen is dit met veel succes beproefd. Robertson, b.v. sluit sedert verleden jaar om 2 uur 's namiddags en hier is eene tabel om het goed gevolg aan te toonen :—

April 1911	24 misdaden	13 drinkgevallen.
April 1912	42 misdaden	17 drinkgevallen.
April 1913	42 misdaden	18 drinkgevallen.
April 1914	25 misdaden	3 drinkgevallen.

7. *De onmisbare hulp van den boer of den arbeidgever.* Indien de boer sympathiek is met de Binnenlandsche Zending, zal deze grootste moeilijkheid van het werk der Kerk opgelost zijn. Het vraagstuk van de succesvolle bearbeiding van ons werkvolk berust bij de lidmaten onzer eigen Kerk. Het zijn de boeren die drankpermitten kunnen geven de kwantiteit van drankaankoop bij de kantienen beperkende, of geheel belettende. Het zijn de boeren die bepalen kunnen hoeveel drank iederen dag moet gebruikt worden. Het is de Christelijke plicht van onze boeren om te zien dat het volk dat voor ons werkt, bearbeid worde, daarom moet er samenwerking zijn tusschen den zendeling en den boer ; het volk moet aangemoedigd worden om de zendingkerk te bezoeken, en de boer moet het bewerken dat als de zendeling op den geschikten tijd het volk bezoekt, dat hij toegang krijge en ingang vinde ; 's Zondags moet de boer het volk naar de diensten sturen, en zoo niet moet de zoon of de dochter of de Baas zelf een godsdienstoefening op de plaats houden, of Zondagschool.

8. De Binnenlandsche Zending beoogt de zaligheid van de zielen van ons plaatsvolk evenals de Buitenlandsche Zending de redding van den Kaffer zoekt, en evenals onze predikanten en kerkeraden onze eigen zielen ter bekeering en ter heiligmaking zoeken. Daarom is het krachtigste middel tegen al de moeilijkheden en hindernissen van de Binnenlandsche Zending hetzelfde middel, t.w. het Evangelie Gods. Even onmisbaar als dit Redmiddel is voor de heidenen over de grenzen, even onmisbaar als dat Evangelie is voor de blanken, even onmisbaar is het voor de heidenen hier bij en rondom ons op onze werven, want zij zijn toch maar heidenen diep gezonken. God zij geprezen, er is ten spijte van alle ellendigheid en gevallenheid van deze menschen geen gering aantal hunner dat als paarlen voor Christus kroon reeds is gewonnen. De Binnenlandsche Zending is niet vruchteloos geweest, hoe zwaar ook het werk is en hoe belast en omheind met eene legio van struikelblokken. Och dat wij konden samenstaan en samenwerken om het verlorengaand deel te redden, want dat deel is groot.

"Gedenkt uwen Voorgangeren."

Een geillustreerd geschiedkundig handboek, bevattende schetsen van het leven en den arbeid van alle predikanten die voorheen van de vroegste tijden in de Ned. Geref. Kerk van Zuid-Afrika gearbeid hebben. Door Eerw. A. Dreyer, Kaapstad.

Op verzoek der redactie, heeft de schrijver ons de volgende extracten uit zijn boek, dat zoo spoedig mogelijk verschijnt, ter plaatsing toegezonden :

d'AILLY, J. G.

KAAPSTAD 1708—1726.

Ds. JOHANNES GODOFREDUS d'AILLY, geboortig uit Amsterdam, werd in 1707 door de Classis Amsterdam aangesteld als predikant voor de Kaapstad. Hij verliet Tessel den 19den Mei van gemeld jaar en kwam met *De Generaale Vrede* na een lange zeereis, die acht maanden en vijf dagen geduurd had, behouden aan de Kaap aan. Hij begon dadelijk zijn dienstwerk in de gemeente en hield zijn intreerede den tweeden Zondag na zijn aankomst. Tot zijn leedwezen vond hij de gemeente in twee partijen verdeeld wegens moeilijkheden veroorzaakt door zijn voorganger, Ds. E. F. le Boucq. Die verdeeldheid duurde lang en werkte zeer schadelijk voor de gemeente. Tot zijn blijdschap, echter, mocht Ds. d'Ailly in 1713 rapporteeren "hoe de God des vreedes onse poginge om op een sagtmoedige en onpartijdige wijse de verdeelde gemoederen in liefde weder te vereenigen — zo genadiglijk heeft gelieven te zeegenen dat daardoor de gewenste rust en eendragt alhier is herstelt geworden." Ongelukkig trof een andere zware ramp de gemeente juist in dien tijd. Een vreeselijke pokken-epidemie heerschtte aan de Kaap. Zoo gevaarlijk was de ziekte dat in korten tijd er honderden blanken en slaven stierven en men geen hout genoeg had om doodkisten te maken voor alle overledenen. In Mei en Juni 1713 was er nauwelijks een enkel huisgezin in de stad waar niet iemand ziek of dood was. Verkeer in de straten kwam tot een stilstand, en zelfs de kinderen hielden op met hun gewone spelen op de pleinen en opene plaatsen. Twee maanden lang was er geen bijeenkomst van het gerechtshof, want schulden en geschillen waren vergeten terwijl deze verschrikkelijke ramp voortduurde. De menschen waren zoo ontmoedigd dat eenig buitengewone gebeurtenis hen met vrees vervulde. Zoo zag men bijvoorbeeld op den 10den Mei twee duiven ter aarde vallen van de borstwering van het gouverneurshuis in het kasteel, en nadat zij voor eenigen tijd rondgesparteld hadden, vond men dat ze dood waren zonder dat eenig letsel aan hen kon bespeurd worden. Dit werd door velen beschouwd als een onheilspellende gebeurtenis. Zelfs de wolken en de duisternis der windstormen schenen met dood en verderf te bedreigen. Gedurende dien verschrikkelijken winter werd bijna een vierde gedeelte der lidmaten door den dood ontrukt. "Dog" zoo schreef Ds. d'Ailly o.a. aan de Classis Amsterdam, "gelijk de goede God, in het midden des toorns, des ontfermens nog gedagtig is, zoo heeft Hij ons met een milden koorn-oogst weder gesegent ; Hij — die de Heere des oogstes is — zij ook vieriglijk gebeeden dat Hij door een geestelijken oogst en inwinningh van veele zielen deze gemijnte genadiglijk seegenen wil."

Gedurende den diensttijd van Ds. d'Ailly werd het gebruik ingevoerd om geregeld eens in de maand Kerkeraadsvergadering te houden, "niet alleen om de kerkelijke zaken te behandelen, maar ook om verzoekers en klagers te hooren." Ook werd een reeks van artikelen vastgesteld ter regeling van kerkelijke vergaderingen.

In het Dagverhaal van 1710 lezen wij : "Bij een subit overval onze Eerw. Predikant Johannes Godefroy d'Ailly deze morgen over komen, zoo is de Eerw. Predikant Marens, die juist bij geval in de kerk was, ter kansel getreden, en heeft deze voormiddag een heerlijke predikatie uit 1 Tim. 3 : 16 gedaan : na den middag zijn Eerw. den predikdienst ook weder waargenomen en voor de gemeente gepreekt." Ds. D'Aily overleed in 1726. Hij was gehuwd met de weduwe Alida Guto, geboren De Lange, een dochter van den stamvader der de Lange familie — Jan Hendrik de Lange, die geboortig uit Amsterdam, zich tegen het einde der zeventiende eeuw aan de Kaap vestigde.

APPELDOORN, J.

STELLENBOSCH (1753—1772).

Ds. JOHANNES APPELDOORN werd in 1725 te Harderwijk in Nederland geboren. Hij legitimeerde te Alkmaar en werd door de Classis Amsterdam tot de bediening des Woords en der Sacramenten op den 9den Januari 1753 geordend. Tegen het einde van datzelfde jaar aan de Kaap gekomen, werd hij spoedig door den gouverneur aangesteld tot predikant te Stellenbosch. De Kerkeraad ontving het bericht van deze aanstelling met groote blijdschap en vond goed "den Eerw. Heer Appeldoorn per missive wegens desselfs standplaats en H. Dienst in deese gemeente te feliciteeren ; en 's Heeren dierbaarste zeegeningen op 't hertgrondigste toe te wenschen met betuiging van onse uiterste genoegen en blijdschap deswegens ; onder versekering van na ons vermogen alles te zullen toebrengen, 't geene soo tot assistentie van Zijn Eerw. als ook dat tot voortsetting en aanwas van de ware liefde, vreede en vreese Gods soude kunnen strekken." Ds. Appeldoorn werd den 16den December 1753 te Stellenbosch bevestigd en arbeidde negentien jaren aldaar met blijkbaren zegen. "De gemeynte bevindt sigh nogh," zoo rapporteerde hij in 1759 aan de Classis van Delft en Schieland, "in een gewenste vrede, liefde en eendragt. En ofschoon 't saad van Gods hijligh Woord, ook hier valt op steenagtige plaatsen, zoodat men helaas ! te veel op rotsen ploegen moet, zoo valt 't egter ook in goede aarde neder,

in nederige en verbrijselde harten, die plaats geven voor vermaningen, bestraffingen en bestieringen, etc." In 1763 heette het in een ander verslag "dat de gemeente ruste en vrede geniet; dat het getal der ledematen 's jaarlijks toeneemt en dat de middelen der genade niet geheel vrugteloos worden bevonden." In 1765 "dat de lievde tot den openbaren godsdienst meer en meer opgewekt wordt, en dat er gegronde hoope is dat het Woord des Evangeliums, schoon aan veelen vrugteloos, egter ook aan anderen verstrekte tot een reuk des levens ten eeuwigen leven." In 1769 was het met den godsdienstigen toestand der gemeente minder gunstig gestemd. "Wij moeten," zoo luidde het in het verslag van dat jaar, "tot onser droevheijd melden, dat, daar in voorige dagen deeze gemeijnte heeft uitgeblonken in het vlijtig en naarstig bijwoonen van den openbaren godsdienst, thans van jaar tot jaar daarin zeer veragtert, dat er een algemeen verzuim van de middelen der genade en wel een ligtagten bijzonder van de zoo nuttige en hoog noodzakelijke catechetische leerredenen onder ons heerscht. Hetwelk ons steedts biddende tot God doet wenschen, dat Hij door Zijn alvermogende genade-kragt des Geestes, onder de bedieningen des Woords, allen den zoodanigen het gevaar, hetwelk hun, wegens aanhoudend veragten van de middelen der genade, dreijgt, op het harte zoo wil drukken, dat zij van weg en staat mogen veranderen." Gelukkig kon men in 1772 van een verandering ten goede in den godsdienstigen toestand van de gemeente gewagen: "de gemeynte neemt jaarlijks in getal der leedematen hoe langer hoe meer toe; ook kan ik met blijdschap melden, dat de toevloed tot de openbare middelen der genade eer vermeerdert dan vermindert; wenschende dat het met hert brekende genade des Geestes mag verzelt gaan, ter ontdekkinge van zondaren en bevordering in deugt en ware godsvrucht." Ds. Appeldoorn schijnt een man van waarachtige godsvrucht en diepen ernst te zijn geweest. Dit is wat de Kaapsche Kerkeraad in een brief gedateerd 21 September 1772 aan de Classis Amsterdam aangaande hem getuigt: "De gemeente Stellenbosch is in rouw gedompeld door het overlijden van den WelEerw. en Geleerden Heere Johannes Appeldoorn, die gisteren, zijnde de 20ste September, des morgens omtrent tien uuren, in den ouderdom van zeven en veertig jaaren, vier maanden en eenige dagen, uit de armen eener hem lievhebbende en van hem zeer gelievde gemeente over welke hij omtrent negentien jaaren met allen lof ieverig en neerstig het ampt eens opziener heeft waargenomen, is weggerukt, en, gelijk wij met grond vertrouwen, tot de ruste van Gods getrouwe knegten is overgebragt. Zijn WelEerw. wierd juist veertien dagen van te vooren, in het midden der bezigheden zijnes beroeps, onder het prediken, door eene beroerte overvallen, waarvan de gevolgen op den voornoemden tijd zijnen levensdraat afgesneden; zijne gemeente van een waardigen en bekwamen leeraar; zijne vrouw en drie kinderen van liefhebbende man en vader; ons van een zeer kundigen en van allen zeer geachten en gelievden broeder beroovt hebben."

Ds. Appeldoorn was gehuwd met Cornelia Heijning. Zijn oudste dochter werd de vrouw van zijn opvolger te Stellenbosch — Ds. Philippus Kuijs.

BODE, J. F.

KAAPSTAD 1758—1760; WAVEREN (TULBAGH) 1760-1761; KAAPSTAD 1761—1784.

Ds. JOHANNES FREDERICUS BODE werd den 6den October 1729 te Lier in Oostvriesland geboren. Hij ontving zijne opleiding in de theologie aan de Universiteit te Groningen en werd door de Classis Amsterdam in April 1758 tot de heilige Evangeliebediening in Zuid-Afrika gekwalificeerd. Hij arriveerde aan de Kaap den 4den November 1758 op 't schip *De Eendragt* en gaf van meet af "goede gronden van hope om te verstrekken tot een gesegend werktuygh in Gods hand, ter uytbreidinge van Jesus Koninckrijke in dit gewest; als sijnde niet ontbloot van die gaven die dienstigh zijn om 't herders- en leeraarsampt heerlijk te maaken." Eenige dagen later werd hij door de Regeering aangesteld tot tweeden leeraar der gemeente Kaapstad en den 26sten November door Ds. H. Kronenburg in zijn ambt bevestigd. Zijn intreerede op den 3den December handelde over "De Heerlijkheid en Kracht van het Evangelium van Jesus Christus" naar aanleiding van Romeinen 1:16. Die rede is ons bewaard gebleven en daarin vertelt Ds. Bode het een en ander aangaande zijne roeping tot de Evangelie-bediening en hoe hij na eenigen tijd in Holland gearbeid te hebben, geleid werd naar Zuid-Afrika te komen. Hij zei o.a.: "Het was al vroeg toen mijn tederbeminde ouders opgewekt wierden om mij tot den H. Dienst van Christus af te zonderen. Aan Groningen's Hooge School hebbe ik bij na zes jaren mogen zitten aan de voeten van beroemde mannen zoowel in Godgeleerdheid als in de Taalkunde, Historiën en Wiskunde. Na ik als Proponent aangenomen wierd, opende God eene deure, dat ik door zonderlingen weg der Voorzienigheid geroepen wierd om de eerstelingen van mijne oost aan Christus gemeinte op te offeren. Immers ik wierd geroepen om te Delft voor eenen tijd van tien maanden het Heilig dienstwerk waar te nemen. Daarna wierd ik naar eene buitengemeente van Amsterdam beroepen maar ik vond in mijn hart overtuigende redenen waarom ik voor dat aanbod bedankte; totdat eindelijk een stemme kwam die mij na Afrikaa's kusten riep. Trouwens, het was mij niet alleen onbekend dat alhier een

plaatse ledig was maar ik had daarenboven nooit genegenheid om zoo verre heen te gaan. Egter toen een der Amsterdamse leeraren mij vroeg of ik naar Cabo als Herder en Leeraar wilde gaan, wierd mijn ziele daarover verlegen gemaakt. Ik nam het eenige dagen in overweging; ik wierd wel eens geslingerd wanneer ik het land beschouwde daar ik in verkeerde en mijn maagschap daar ik onder woonde. Alleen ik wist dat het eenen dienaar van Christus niet past enkel aan uiterlijke dingen hangen te blijven. Hierop boog ik de knieën van mijn harte voor Gods hoge troon en bad Hem dat Hij in dezen mijn hart naar Zijn welbehagen wilde bestieren, terwijl ik alles in Zijne handen gaf en mij onderwierp aan de wegen Zijner voorzienigheid. Toen wierd mijn hart los gemaakt om in dit wereld-deel het Evangelium te verkondigen. Te meer dewijl ik niet alleen vernam dat Jesus zig hier nog een kudde schaape hadde verzameld maar dat er daarboven ook goede gerugten van deze plaatse sig verspreidde. In dat vertrouwen nu dat God die onveranderlik is in alle beloften mij riep ben ik gerust uit mijn vaderland gegaan. En God heeft mij door de grootheid Zijner goedertierenheid genadiglijk voor alle kwaad bewaard en gelukkig alhier doen aanlanden en mij zelf boven verwachten tot Zijnen dienst onder u geroepen. Daarom sta ik heden dezen dag voor het aangezicht Gods voor uwe oogen. Ik geeve mij volkomen aan U als een dienaar van Christus. Jehovah doe Zijn werk aan Zijne knegten gezien worden. Zijne goedgunstigheid zij over u en mij. Hij bevestige het werk mijner handen, ja Hij bevestige dat."

Ds. Bode werd in zijne verwachtingen niet teleurgesteld. Hij arbeidde met kennelijken zegen. Echter wachtte hem een groote teleurstelling. In 1760 werd hij zonder opgaaf van eenige wettige redenen door de regeering naar Waveren (Tulbagh) verplaatst. Hij protesteerde tegen die verplaatsing en beriep zich op de Classis van Amsterdam die goed vond hem in 1761 in zijn ambt als tweede leeraar te Kaapstad te herstellen.

Ds. Bode schijnt een ernstige man van geloof en gebed te zijn geweest. Dit leiden wij af van de door hem opgezonden verslagen van den staat der godsdienst in de gemeente. Hij was steeds bekommerd over den lauwen toestand der belijdende Christenen en gevoelde dat zulk eene lauwheid slechts door een overvloedige uitstorting van Gods Geest kon worden overwonnen. In een zijner rapporten schreef hij, in 1773, o.a.: "O! dat de groote Christus eens een ruime mate van Zijnen Geest mogte uitstorten, opdat er veele door gebragt mogten worden onder den band des verbonds, en, als nieuw geborene kinderkens, begeerig gemaakt worden naa de onvervalste melk Zijns Woords! Dan zoude Zijn naam in 't midden van ons worden groot gemaakt en Zijn roem met hart en mond worden verkondigt."

Gedurende den diensttijd van Ds. Bode werd een Luthersche Kerk aan de Kaap gesticht. Vóór dien tijd werd geene openbare godsdienstoefening behalve die der Hollandsch Gereformeerde Kerk in de Kolonie geoorloofd. En toen de Lutherschen van tijd tot tijd hunne begeerte te kennen gaven eene eigene Kerk te mogen hebben, werd er van Gereformeerde zijde heftig tegen geprotesteerd — o.a. ook door Ds. Bode. Op den langen duur echter kon men met den tegenstand niet volhouden. En zoo geschiedde het dat Ds. Andreas Kolver, de eerste Lutherste pastoor, in 1780 aankwam en op den 10den December zijne bediening te Kaapstad in de Strandstraat Kerk aanvaardde. Die Kerk, welke heden nog bestaat, was reeds, in 1774, gebouwd en aan de gemeente ten geschenke gegeven door een rijken burger genaamd Martin Melk. Hoewel kleine moeilijkheden zich in het begin voordeden, bestond er een goede verstandhouding tusschen de twee Kerken en was er zelfs samenwerking in zekere zaken. "Wij verblijden ons," schrijft Ds. Bode in 1781, "dat de keus in 't vaderland nu de zaak tog niet te beletten was, gevallen is op een man als deezen (Ds. Kolver) —die zagtzinnig, nedrig en bekwaam is; waardoor goede beginselen gelegt worden. En wij konnen niet zeggen dat er tot heden toe iets voorgevallen is, dat aanleiding zoude kunnen geven tot twist of ongenoegen. God beware ook daarvoor Zijne gemeinte."

Ds. Bode arbeidde in de Hoofdstad tot den 29sten Juli toen hij "na eene korte onpasselijkheid" zijne eeuwige rust inging — "een verlies," zoo schreef de Kerkeraad naar Holland, "een verlies dat de gemeynte gantsch zeer treft nadien Zijn WelEerw. uithoofde van zijne uitmuntende hoedanigheeden sig de liefde en hoogachtinge van groot en klein verworve hadde. Zijn nagedachtenis beruste in lengte van dagen onder ons in zeegen."

Ds. Bode huwde 11 Maart 1759 met Geertruij Heyning, hertrouwde 23 September 1759 met Johanna Florentina Ehlers en was de vader van acht kinderen, waarvan het oudste de vrouw werd van Ds. R. N. Aling en een ander Kapitein Hendrik de Graaff, landdrost te Tulbagh, huwde.

De Etiologie van den tegenwoordigen Oorlog.

EENE RETROSPECTIEVE THEORIE.

(Door Dr. Leopold Weich).

[Dr. Weich wil in dit artikel de oorzaken (Etiologie) van den oorlog in Europa uit godsdienstige beginselen verklaren. Zie hierover de Kroniek].

Men neemt gewoonlijk aan dat de grootste en bitterste oorlogen die waren welke op grond van verschillen over godsdienstige vragen hun ontstaan hadden, en dus is bij mij de vraag opgekomen of de oorzaak van den tegenwoordigen grooten oorlog wellicht niet ook fundamenteel en zelfs eschatologisch berust op eene verschillende opvatting van zekere godsdienstige beginselen en begrippen.

Het wordt ons gedurig voor de oogen gehouden dat het zaad door Nietzsche, Treitschke en Bernhardi gezaaid nu zijne vrucht voortbrengt, maar daar zijn toch vele menschen die tot meer of minder gelijke overtuigingen gekomen zijn zonder ooit de werken van genoemde schrijvers gelezen te hebben. Om dit te kunnen verstaan moet men tot veel vroegere tijden teruggaan en wel tot den praehervormingstijd.

De Kerk had met hare voelbare en gestrenge tucht een goed opvoedingswerk onder de volken gedaan. Maar deze opvoeding kwam in de natuur der zaken tot een einde. De geest der menschen begon te ontwaken. De Renaissance droeg het hare er toe bij. Het leenstelsel was in werkelijkheid gebroken, en de burgerstand verlangde naar meer en grootere rechten. Doch de heerschende kerkelijke vormen waren niet in staat de levend gewordene doodsbeenderen dat te geven waarnaar zij verlangden. Deze nieuwe belangen konden niet eene hernieuwing van den godsdienst teweegbrengen. Het psychologische moment voor de Hervorming was voorhanden en Luther was de man die er wist gebruik van te maken. Hij was ontegenstrijdig het geestelijke hoofd van de Hervorming en na hem kwam Calvijn.

Daar nu vóór de Hervorming slechts ééne kerk bestond zoo moet men aannemen dat de twee takken — het Lutherdom en het Calvinisme — uit een en denzelfden stam voortgesproten zijn. De vruchten door deze takken gedragen zijn zeer verschillend, en zoo vinden wij tot op den dag van heden een onderscheid in de denkwijze van Lutheranen en Calvinisten.

Men kan die twee tijpen ook vergelijken met twee planeten, die, terwijl zij aan een en dezelfde zon als aan hun brandpunt gebonden zijn, toch in verschillende banen loopen.

Door het geheele Catholicisme vloeien zichtbaar twee stroomen die ook in de twee uit dat Catholicisme voortgesprotene protestantsche Confessies kenbaar zijn. Frans van Assisi mag als prototype van het Lutherdom, en Ignatius Loyola als prototype van het Calvinisme dienen. Het Lutherdom kan dus als eene evangelische voortzetting van het Dominicaner en Franciscaner Mysticisme, het Calvinisme als eene evangelische voortzetting van de katholieke veroveringszucht beschouwd worden.

Luther was van meening dat het einde der wereld nabij was, en met deze overtuiging was het hem natuurlijk niet mogelijk veel tot opbouwing van een nieuwe levensorde te doen. Zijne vermaning was steeds : "Zwijg, lijd, mijd, verdraag," en boven het portaal van zijn woonhuis stonden de woorden : "In silentio et spe erit fortitudo mea" (In stilheid en vertrouwen zal mijne sterkte zijn). Met zulk eene onderwerping aan het onvermijdelijke heeft het Lutherdom nooit de uitvoeringskracht en de werkzaamheid bezeten die zoo zeer karakteristiek van het Calvinisme zijn.

Voor Luther is God niet de ongenaakbare heerscher, maar de scheppende, onderhoudende, altijd liefdevolle Vader. Gods macht is wel "onbegrijpelijk, onmeetbaar, buiten en over alles wat daar is en zijn kan." Maar zij is toch ook "aan alle plaatsen tegenwoordig, ook in het kleinste blad van een boom." Hier is weder de samenhang tusschen het Lutherdom en het mysticisme der Franciscaners en Dominikaners kenbaar. De boomen moesten voor Bernard prediken ; Franciscus predikte voor de vogelen die hij zijne broeders noemde, en kon de zon hooren zingen. Den Lutheraner is de wereld reeds tus' genade. Den Lutheraner is de wereld reeds Gods wereld, de lusthof der ziel zijn de kreaturen. Voor den Calvinist moest de wereld eerst voor God gewonnen worden. Het Lutherdom betoont de Immanentie Gods in de wereld en Zijne alomtegenwoordige liefde ; het Calvinisme Gods Transcendentie zijn bovenaardsche ten gevolge Zijner Majesteit. In het eulogium (lofspraak), dat de Raad van de stad Genève aan Calvijn na zijn dood wijdde, heet het zeer treffend : God heeft hem "un caractère d' une grand majesté (een karakter van groote majesteit)" verleend. Zulk eene ongenaakbaarheid heeft ook zijn God. Maiestas Dei is het immer wederkeerende parool in Calvijn's denkwijze. In het begin van Calvijn's Latijnsche katechismus (1545) staat : De ware kennis Gods bestaat daarin dat men aan God de verschuldigde eer en hulde bewijst, en de grootste zonde is "Gods Majesteit in hare eer te bekorten." (Dei maiestatem sua gloria spoliare). De bestendige angst van den atheist is vrees voor de wraak der goddelijke majesteit. (Inst. I, 373, 530). Deze imperatorische Majesteit dwingt echter van zelf tot gehoorzamen dienst, tot verovering der wereld voor haar. De classieke aanhaling die hiervoor spreekt is een volzin uit de eerste uitgave der Institutio : "De geestelijken zullen met het woord Gods, tot wiens dienaren en rentmeesters zij aangesteld zijn, getroost alles wagen om aan Gods majesjesteit alle wereldsche macht, eer en hoogheid dezer wereld te onderwerpen, door hetzelve over allen, van den hoogsten tot den needrigsten, te heerschen, het huis Christi optebouwen, het rijk des Satans te verbreken, de schapen te weiden, de wolven te dooden, de leergierigen te vermanen en te onderwijzen, de wederspannigen en hardnekkigen te grijpen en over te leveren ; zij zullen loslaten en bin-

den, ja zelfs bliksemen en donderen, maar alles met het woord Gods." Inst. I. 208 ff.

Van 1542 tot 1546, toen Calvijn feitelijk alleenheerscher te Genève was, werden aldaar 58 personen ter dood veroordeeld. In een brief van Calvijn aan Myconius, gedateerd 27 Maart, 1545, vinden wij het volgende: "Eene samenzwering van mannen en vrouwen is ontdekt geworden, welke drie jaren lang de pest in de stad verspreid hebben, op welke wijze weet ik niet. Vijftien vrouwen zijn verbrand, sommige mannen zijn nog zwaarder gestraft geworden en eenigen hebben in de gevangenis zelfmoord gepleegd." Kan men zich verbeelden dat zulke dingen te Wittenberg — alwaar ook dikwijls de pest heerschte — hadden gebeuren kunnen? Jane Stoddart, die onlangs het boek van Reyburn: "John Calvin, His Life, Letters, and Work," recenseerde, maakt de volgende aanmerking: "There are passages in Calvin's letters which make us feel that the distance between Wittenberg and Geneva in the Reformation age was like the space between heaven and hell." Rudolf Eucken zegt van Calvijn: "Bij deze tot heerschappij en organisatie geroepene natuur overheerscht eene gestrenge systematiek en eene ijzeren consequentie. Maar niet slechts de vorm, ook het bewustzijn is verschillend. De denkwijze, gelijk die van Augustinus, wordt theocentrisch; de eer van God is het centrale idee. Al het schepsel moet in den dienst der heerlijkheid Gods gesteld worden. Alle twijfel en alle zelfvertrouwen worden hier gerekend als een wrevel tegen de majesteit Gods. Gelijk God zelf als de hoogste onophoudelijk werkzame aktiviteit verstaan moet worden, zoo moet ook de godsdienst een godsdienst eens werkzamen levens zijn."

In zijne verhouding tot den Staat is het Lutherdom meer passief dan aktief. Luther beschouwde den opstand als de grootste zonde op aarde en de Luthersche Kerk liet zich door de omstandigheden bewegen alle hare rechten aan den Staat als de Christelijke overheid over te laten. In een brief aan den keurvorst Johan gedateerd 12 Dec. 1530, schrijft Luther: "Ik ben in zulke dingen der wereld te kindsch," en het geheele Lutherdom heeft den stempel van deze ongereedheid moeten dragen. Het Calvinisme daarentegen wil vrij zijn, of nog liever den Staat beheerschen, want "Dominus est rex regum." "Laat ons niet vreezen de politiemacht, niet het purper, niet de kronen — ons behoort hier de grootere macht." "Non fasces horreamus, non purpuram, non diademata — maior nobis hic est potestas" (Inst. I. 660). Het Oude Testament is zijn voorbeeld. De strafwetten moeten uit den Bijbel gehaald worden. Hierover bemerkt Eucken: "Met zulke bekrachtiging van Gods wil en van de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid des menschen is nauw verbonden een wederopname van Oud Testamentische beschouwingen en denkbeelden die het gereformeerde gemeenteleven kenmerkt. En dit leven heeft eene onbuigbare energie; het bezit niet slechts de kracht om te lijden, maar ook de drijfveer van handelen. Nergens is zoo zeer er naar gestreefd geworden de Hervorming tot eene wereldmacht te verheffen, en indien ook eindelijk hier de kerk met eene orthodoxe belijdenis hand in hand gaat, zoo zijn uit deze tak der Hervorming de machtigste drijfveeren van burgerlijke en geestelijke vrijheid voortgesproten."

Bij Calvijn zijn constitutievragen geloofsvragen. Zijne verhouding tot de oudtestamentische wet vertoont zich ten eerste in 't uiterlijke, namelijk in de Constitutie. Dit is wellicht daaraan toe te schrijven dat hij eigenlijk bestemd was voor een jurist en in zijne jongere jaren wetgeleerde was. Beza vertelt dat Calvijn reeds als student te Parijs een gestrenge censor van de fouten zijner kameraden geweest is, en derhalve van hen genoemd werd de accusatief. Luther stelde geen belang in constitutievragen en daarom is de geschiedenis der Luthersche kerkconstitutie eene lange lijdensgeschiedenis.

Kuyper in zijn "Reformatie contra Revolutie" zegt: "Het Lutherdom is kerkelijk en theologisch gebleven, slechts het Calvinisme heeft in en buiten de kerk zijnen stempel op alle gewaarwordingen des menschelijken levens gedrukt."

Zekerlijk kan het Lutherdom van het Calvinisme veel leeren, voornamelijk wat de werkzaamheden ter eere Gods betreft. Gene heeft ook van deze veel geleerd, maar meer nog van de verscheidene werkzaamheden des tegenwoordigen tijds, e.g. vereenigingen, binnen- en buitenlandsche zending, enz.

Zoo hebben dan de beide confessies van hare katholieke moeder zeer verschillende eigenschappen geërfd. Maar ook beiden sluiten een gevaar in zich. Het Calvinisme kan namelijk bij zijn enthusiasme voor de Maiestas Dei, voor den ongenaakbaren en bovenaardschen God in Deisme ontaarden, dat God uit de wereld verbant en het Christendom tot eene vereering dezes Gods door deugd, d.w.z. door handelen en werkzaamheden vervluchtigt. Bij het Lutherdom daarentegen dreigt het gevaar van het Pantheisme in zoo ver het de Immanentie Gods in de wereld met de wereld vereenzelvigt. Beide gevaren zijn acuut geworden; het Calvinistische Engeland is het bronnengebied van het Deisme, het Luthersche Duitschland het bronnengebied van het Pantheisme geworden — Pantheisme echter niet in den mathematisch-physischen zin Spinozas, maar veel meer naar den aard van "Meister" Eckhart. In de politiek van Calvinisme vindt men dikwijls dat de oprechtheid der duiven overtroffen wordt door de voorzichtigheid der slangen. De kerkgeschienis kent een Krypto-Calvinisme maar niet een Krypto-Lutherdom. De politiek der Lutheraners is dikwijls grof, ruw, maar openbaar, die der Calvinisten in 't geheel uiterlijk fijner, maar dikwijls te fijn. Iets dat men glibberigheid noemen kan, en dat wel van zijnen Franschen oorsprong af te

leiden is, is het Calvinisme eigen. Luther echter zegt: "De Heilige Geest sluipt niet, maar vliegt openlijk van den hemel af." Hij was ook van meening dat "de politiek het karakter verderft." Is het een toeval, dat de praktische stam der Angelsaksen Calvinisten geworden is en dat aan den anderen kant het volk der dichters en der denkers (sensu stricto) lutersch is?

Eene theorie door Max Weber opgesteld en door von Troeltsch met modificaties aangenomen moet hier gebracht worden, namelijk de bewering dat het moderne kapitalisme een consequent resultaat van het Calvinisme is. De Calvinist kan ja slechts van zijne verkiezing verzekerd zijn door zijn zedelijk handelen als de vrucht derzelve (de zoogenoemde syllogismus practicus). Dit drijft hem aan tot rustelooze werkzaamheid, tot een arbeidsleven dat niet de vruchten des arbeids genieten wil, maar ze slechts vaststellen mocht. Als dit bedrijf dan van zijne religieuse onderlaag met der tijd ontbloot werd, ontaardde het in 't kapitalisme, en wel vinden wij in de eerste plaats de ontwikkeling van het Hugenootsche, Hollandsche, Engelsche en Amerikaansche primitief-kapitalisme dat dan wederom zich verder ontwikkelde tot het moderne industrieële en hoog-kapitalisme.

Nu kan men natuurlijk niet kortaf deze ontwikkeling op het conto van het Calvinisme schuiven, want andere oorzaken hebben ook het hunne tot dit resultaat bijgedragen, maar de daadzaak blijft dat het juist de Calvinistische landen zijn die het verhoogde economische bedrijf in de handen genomen en op de tegenwoordige hoogte gebracht hebben. Calvijn verwierp het renteverbod der Roomsche Kerk, vereenvoudigde het rentesysteem in Genève en stichtte aldaar eene bank.

Als Sombart op de gelijkheid van dit Calvinistisch bedrijf met dat der Joden wijst, zoo bevestigt dat slechts wat men in vele andere opzichten ook vindt, namelijk het verwantschap van het Calvinisme met het volk des Ouden Testaments. Luther heeft steeds het koopmansberoep verdacht, en het nemen van renten heeft hij ten allen tijd van de hand gewezen. Zoo heeft hij de ontwikkeling van het kapitalisme in Duitschland teruggehouden en dat is misschien van het tegenwoordig standpunt beschouwd te betreuren. Of Luther met deze beschouwingen het welzijn van het Duitsche volk bevorderd heeft is eene vraag welker beantwoording tezamen gevat worden kan in de woorden van Nietzsche: "Wij behooren tot een tijd wier cultuur gevaar loopt aan de middelen van deze cultuur schipbreuk te lijden."

Hoe het ook moge zijn, het volk van Luther is van oudsher bezield van idealisme. Price Collier, een Amerikaner die Duitschland en de Duitschers bijzonder goed kent, zegt: "Beschouwt men dit volk van welken kant men wil — of als navolgers van Karel de Groote, als horden van droomers vast besloten om door middel van de kruistochten de wieg en het graf van Christus te redden, of als dronken barbaren er op bestaande dat hun Keizer te Rome gekroond moest worden, of als de ware fakkeldragers der Hervorming; of zelfs nu als droomers, wijsgeeren, muzikanten en slechts financiers en industrieëlen door den drang der omstandigheden, men zal vinden dat de Duitschers, minder dan alle andere volken, materialistisch zijn."

Men mag nu onder de treurige en hachelijke omstandigheden dezer dagen niet veel over politiek spreken, en zoo moeten verdere vergelijkingen liever niet getrokken worden. Toch meen ik het een en ander gezegd te hebben dat duidelijk bewijst dat waar grondbeginselen zoo verschillend zijn, het geen wonder is dat de denkwijze van menschen op welke deze grondbeginselen hunnen invloed uitgeoefend hebben, ook zeer verschillend zijn. De denkwijze voert, zooals iedereen weet, tot handelen, en dat handelen is dan eo ipso ook verschillend.

Het is immers goed onder alle omstandigheden een vrijen onbevangen blik te beoefenen en eene zaak van alle kanten te beschouwen vóór men een oordeel vormt. Dan zal men vinden dat overal eene aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen te bemerken is.

DE DRANK.

"Waardoor toch heerscht in menig huis
Zooveel krakeel, gevloek, gedruisch?
Waardoor slaat menigeen zijn vrouw?
Waardoor komt menigeen in rouw?
Waardoor komt men in schuld?
Waardoor 't gevang gevuld?
Waaraan wordt geld besteed?
Zoo zuur verdiend in 'tzweet
En waardoor jaagt de zoon
De moeder uit de woon?
Waardoor van daag
Zooveel geklaag?
Is 't niet door 't glas
Dat ras
Zooveel
Krakeel
Onrust
Onlust
Lawijt
En Spijt
De armoe baart?
't Maakt beurzen plat en hersens rot
En wijst den weg naar tuchthuis en Schavot.'

DEEL XX, No. 6. STELLENBOSCH. JUNI, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

TWEE PREEKBUNDELS.

Nog zijn er voorhanden exemplaren van mijn twee preekbundels :—

Korte Preeken, 2/6 postvrij.
De Tien Geboden, 2/6 postvrij.

Zij zijn zeer geschikt voor huiselijk gebruik, en ook voor Strevers en Jongelingen Vereenigingen.

J. I. MARAIS.

KRONIEK.

Na Pinksteren.

Hier en daar zijn onze Pinksterbijeenkomsten zeer gezegend geweest. En waar er niet sprake kan zijn van merkbaren, zichtbaren zegen, daar zijn er toch teekenen van eene stille, krachtige werking des Heiligen Geestes. De vraag mag dan wel gedaan worden: Wat nu ? Het antwoord is gegeven door Dr. Andrew Muurray, van wiens hand er dezer dagen weer een boekske verschijnt, dat we gaarne in vele handen wenschen te zien. Ten einde aard en strekking van dat boekske voor de aandacht onzer lezers te brengen, laten we hier volgen de Inleiding, die waard is gelezen te worden door allen, die deelgenomen hebben aan de bijeenkomsten. De tijd waarin we leven is zoo ernstig : de gemoederen zijn zoo diep bewogen : het gevaar van verwijdering en verbittering is zoo groot, dat we wel mogen lezen en overdenken, wat door dien grijzen godsman ons wordt aangeboden. Wij leggen zonder verdere inleiding het eerste woord uit dat boekske onzen lezers voor.

VOORREDE
aan de
Leeraars der N. G. Kerk in Z.-Afrika, en de Studenten aan de Kweekschool.

Geliefde Broeders,

Ik moet de Broeders hartelijk danken voor de wijze waarop velen van hen mij geholpen hebben met de verspreiding van het boekje, "Van Dag tot Dag," zoodat eene tweede uitgaaf dadelijk noodig werd. Dit geeft mij vrijmoedigheid om ook met dit zakboekje een woord tot u te richten omtrent de behoefte in de gemeente waaraan het zoekt te voldoen.

Eenigen tijd geleden zag ik de aankondiging van een Engelsch boek : "Prayer made Easy" (Gebed gemakkelijk gemaakt). Ik dacht als het gebed te gemakkelijk wordt gemaakt, dan zal het niet veel kracht hebben. Maar ik wilde zoo graag hulp hebben om te weten hoe degenen, die nog maar zwak in het gebed zijn, te gemoet te komen, dat ik het boek ontbood. Toen ik het ontving, vond ik dat het geheim dat de schrijver voor zichzelven had gevonden, en dat hij bij anderen wilde aanprijzen, was, dat het eerst is, wanneer wij ons door den Heiligen Geest laten leeren om te bidden, dat het gebed eigenlijk kracht zal hebben, en eene vreugde wezen.

Ik gevoelde de diepe waarheid van dat gezegde, maar dacht aan zoo velen die juist zoo onkundig zijn omtrent het gebed, en voor wie het niet veel

helpt om te spreken van den Heiligen Geest, omdat zij Hem niet kennen. Toch vond ik dat er in het boek gedachten waren die zelfs de eenvoudigen tot nut konden zijn. Daarom wensch ik, bij het schrijven van dit zakboekje, in de eerste acht of tien stukjes gebruik te maken van de wenken die de schrijver geeft, om dan verder voort te gaan en Gods kinderen te helpen tot de beoefening van het groot en wonderlijk voorrecht van een nauwen omgang met God in het gebed, en van een leven van krachtige voorbidding.

In het boekje, "Aanbidt God," heb ik vooral getracht om de zielen te bewegen om tijd te nemen om God te ontmoeten, en werkelijk met Hem te verkeeren. In het boekje, "Van Dag tot Dag" heb ik getracht om hetzelfde te doen met betrekking tot den Heere Jezus, en opgewekt om toch elken dag tijd te hebben om persoonlijk met den Heer om te gaan. En nu wensch ik, met Gods hulp, in dit boekje hetzelfde te doen met betrekking tot den Heiligen Geest, en aan te wijzen wat een zegen komen kan als wij tijd nemen om elken dag den Geest in te roepen en ons aan Zijne leiding over te geven.

Van de week had ik een brief van een van onze jonge leeraars die schreef dat hij meende dat een gebrek is, dat men niet genoeg na de prediking aanhoudt met gebed dat God den wasdom geven moet. In de voorbereiding voor de preek, en in het uitspreken daarvan gevoelt men zich van den Heer afhankelijk, maar als de Zondagavond daar is, dan gevoelt men alsof het werk afgedaan is en het de tijd is voor ontspanning en rust. Dit gezegde wensch ik toe te passen op het werk van de Pinksterbidstonden. Ik heb het boekje geschreven met de begeerte om Christenen te helpen met de nabetrachting van dezen tijd des gebeds. Ik verlangde om hen te wijzen op wat zij nu van God zeker verwachten durven, als eene werking van Zijn Geest in hun midden. Ook op wat God van hen verwacht als het bewijs van de oprechtheid van hunne gebeden, en van het geloof waarmee zij al de heerlijke toezeggingen van God hebben aangenomen.

Velen, die tot de bidstonden zijn opgekomen, zullen nu niet meer in gelegenheid zijn om verdere hulp te ontvangen, en ik wilde zoo gaarne dat zij zich te huis oefenen zouden in het Woord van God door de bepeinzing van sommige van de groote uitspraken van de Schrift met betrekking tot het zeker en krachtig werk dat Gods Geest in ons doen wil, al is het langzaam en verborgen. Onze begeerte is toch, niet waar, dat onze Christenen niet altijd als kinderen zullen blijven (1 Cor. 3 : 2; Heb. 5 : 12), maar opwassen om als volwassenen, als geestelijke menschen, den Heere te kennen en te dienen, getuigenis af te leggen voor de wereld, en een gezegenden invloed uitoefenen over allen die rondom hen zijn.

In het schrijven van het boekje heb ik diep gevoeld hoe moeilijk het is voor Christenen, zonder hulp of geestelijke onderwijzing, de brieven van Paulus over het geestelijk leven en het werk des Geestes te verstaan. En toch zonder dit kan men niet verwachten, "die volmaking der heiligen," waardoor het lichaam van Christus kan worden opgebouwd tot "een volkomen man, tot de mate van de grootte van de volheid van Christus" (Ef. 4 : 12—16). En dat is toch het werk waartoe Christus "evangelisten en herders en leeraars gegeven heeft" (Ef. 4 : 11).

Ik ben overtuigd dat er menigeen uwer is die ook met deze gedachte bezig is. Wat kan gedaan worden om den zegen van de Pinksterbidstonden te bestendigen en dieper te doen doordringen in het leven der gemeente? Mijn boekje is eene gebrekkige poging om hulp aan te bieden tot bereiking van het heerlijk doel dat wij ons voorstellen. Het kan u misschien helpen om de gedachte duidelijker te maken omtrent wat in de gemeente noodig is, en wat ook bij onszelven noodig is indien wij de gemeente voorgaan en helpen zullen.

O broeders, is het ons niet opnieuw duidelijk geworden in de overweging van al die heerlijke Pinkster-waarheden, dat onze roeping eene onuitsprekelijk heerlijke is, ten eenen male te groot en te heerlijk zonder eene bijzondere en onmiddelijke toerusting van kracht uit den hemel. *Maar die kracht is ons toegezegd, en wacht op ons.* De plaats waar zij te vinden is is ons ook aangewezen— het dagelijksch aanhoudend gebed. En de gezindheid, die ons tot dat gebed kan in staat stellen, is ons voorgehouden in het voorbeeld der Apostelen en der eerste discipelen. Eene onbepaalde liefde tot den Heere Jezus, met eene innige toewijding en volstrekte gehoorzaamheid, was hun kenmerk. Het gansche hart verlangde naar Christus uit den hemel om door den Geest van hen bezit te nemen, en hun gebed werd niet teleurgesteld — "zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest." De Heer leide ons genadig om groote dingen van Hem voor ons

zelven en de gemeente af te bidden en te verwachten. Al komt het zonder uiterlijk gelaat, stil en onopgemerkt, laat ons het geloof vasthouden : die op Hem wachten, zullen niet beschaamd worden.

Ik heb in het opschrift onze Studenten aan de Kweekschool ook genoemd, naar aanleiding van eene gelukwensching van hen op mijn geboortedag, en een antwoord daarop in "De Kerkbode" is verschenen. Met velen uwer gevoel ik diep hoe weinig wij in onze studentendagen geweten hebben dat de verstandskennis geen kracht geeft in het geestelijk leven, en dat wij zoo weinig wisten van de beloofde en onmisbare leiding van den Heiligen Geest, die elken Christen toekomt, maar vooral degenen die zich begeven willen tot het werk van de redding van zielen. God geve dat het boekje hen helpen mag om de groote gedachte te vatten dat zij gevormd moeten worden tot "bedienaars des Geestes," die door den Heiligen Geest levende brieven van Christus schrijven moeten in de harten der geloovigen, en hen voeren om naar Zijn beeld veranderd te worden "van heerlijkheid tot heerlijkheid als van des Heeren Geest." God leere ons en de gemeente voor hen te bidden ! Drie stukjes over de bediening, ofschoon niet bepaald voor hen geschreven, moge hun tot zegen verstrekken.

Een enkel woord nog tot alle lezers van het boekje. Het is mijn verlangen geweest om enkelen van de groote waarheden omtrent den Heiligen Geest, zoo eenvoudig mogelijk voor te dragen, en de aandacht bij enkele hoofdpunten te bepalen. Zooals bijvoorbeeld : de Geest wil u geheel en al hebben onder Zijn bestier. Hij wordt niet gegeven enkel om ons met het Woord en het gebed te helpen ; Hij wil over ons lichaam, over ons tijdelijk leven, in al onzen omgang met menschen, zoowel als met God, heerschappij hebben. Dezelfde Geest, die in God is, en in Christus, en den hemel vervult, is ook in ons, maar moet dag aan dag opnieuw in het gebed afgebeden en verwelkomd worden. Als dit eerst bij ons vast staat, dan hebben wij recht en moed om te gelooven dat Hij als de groote kracht van God in ons werken zal wat hemelsch en heilig is. En wij zullen al beter verstaan dat Zijn groot werk is om de tegenwoordigheid van Christus in ons te geven, en Hem den Verheerlijkte in den hemel, ook in ons te verheerlijken. De kinderlijke innige verkleefdheid aan den Heere Jezus is wat Hij verlangt en in ons vermeerderen wil. Zoo kan Hij ons maken tot getuigen van Jezus, tot zielezoekers die de liefde van Christus tot anderen brengen.

Nog één woord. Ik bid u, vergeet toch niet : de Geest is de Geest der liefde, de Geest der eenheid in de gemeente. In die liefde is daar geen zelfzucht. Als dit boekje u een zegen brengt, houd het toch niet voor uzelven. Spreek met Gods kinderen rondom u om hen aan te moedigen tot het leven in den Geest en in het gebed. Dat zal u en hen tot zegen wezen.

Met de bede dat de hemelsche Vader ons allen nieuwe, groote gedachten mag geven van Zijn wonderlijke liefde, en van den zegen die Hij wacht om uit te storten.

Uw Broeder en Dienaar in den Heer,

ANDREW MURRAY.

Wellington, 20 Mei, 1915.

* * *

DE WANDEL DOOR DEN GEEST.

"*Wandelt door den Geest. Indien wij door den Geest leven, laat ons door den Geest wandelen.*" Gal. 5 : 16, 25.

Het woord "wandel" wijst op het leven in het dagelijksch verkeer met menschen. De Christen moet in zijn wandel, in al zijn doen en laten, steeds de leiding van den Geest volgen, steeds naar den Geest wandelen. Dat is het kenmerk van den geestelijken mensch, die God in den Geest dient, en niet op het vleesch vertrouwt.

Men spreekt dikwijls alsof de Geest uitsluitend noodig is voor onzen omgang met God en Zijn Woord in het gebed, en voor het werk in den dienst van het Koninkrijk. Dit is echter eene groote vergissing. De Heer geeft ons den Geest, om ons te leiden, den geheelen dag. *Hij is juist het meest noodig te midden van de aardsche bezigheden,* omdat de wereld zulk eene macht heeft om ons van God af te leiden. Wij hebben dus vooral behoefte om elken ochtend den Vader te vragen, om ons voor den nieuwen dag, eene nieuwe mededeeling van den Geest te doen. En dan is verder onze groote behoefte, om telkens weer in den loop van den dag stil te houden en ons hart geloovig op te heffen, om ons te herinneren, dat de Geest altijd door met ons blijft.

Paulus schrijft : "Gelijk gij Christus den Heer hebt aangenomen, *wandelt alzoo in Hem.*" Hij heeft ook geschreven : "Doet aan den Heere Jezus." Gelijk ik mijne kleederen aandoe als ik uitga onder de menschen om te wandelen, alzoo moet de Chris-

ten den Heer aandoen, en in zijn wandel laten zien dat hij in Christus leeft en dat hij door den Geest wandelt.

"Wandelt in den Geest, en gij zult de begeerlijkheid des vleesches niet volbrengen." Zoodra wij ons niet onder de leiding van den Geest houden, krijgt het vleesch kans om over ons te heerschen. Och, dat wij Gods onbegrijpelijke genade op prijs stellen, dat Hij den Geest van Zijn Zoon in ons heeft gegeven om te roepen "Abba, Vader," en dan den geheelen dag als Gods kinderen voor Zijn aangezicht te wandelen. Christen! leer toch de les: de Geest is mij gegeven om mij te leiden, zoodat ik in alles naar den Geest wandelen kan. Dank God onophoudelijk voor dezen Goddelijken Leidsman, die van uit den hemel gedurig opnieuw in u werkt, en u in staat stelt om in Christus te wandelen en te blijven.

Lutheranisme versus Kalvinisme.

Naar aanleiding van Dr. Weich's artikel in het Mei-nommer, thans nog het een en ander.

Het zou een artikel van belang vereischen om 't onderscheid aanteduiden tusschen Kalvinisme en Lutheranisme. Slechts op een enkel punt leg ik hier klem — het Lutheranisme is ontstaan in 't monarchale Duitschland: het Kalvinisme in 't republikeinsche Zwitserland. Luther is de typische Duitscher. Melanchthon noemde hem terecht de protestantsche Elia. Voor den Duitscher was hij, wat Döllinger van hem zei: "De geweldigste volksman, die Duitschland ooit heeft bezeten." Buiten Duitschland heeft 't Lutheranisme niet dien invloed gehad, dat men zou kunnen verwachten. Luther's Kerk was de Staatskerk gereinigd en gelouterd. Het Kalvinisme echter doortrok geheel 't leven, en was nooit gebonden aan eenige persoonlijkheid, welken naam hij ook mocht dragen. Kalvijn in Zwitserland, Knox in Schotland waren hervormers op elk gebied. Amerika dankt zijn constitutioneele vrijheid aan zijn Kalvinisme, want de Puriteinen waren Kalvinisten. En dit waren ook de Hugenoten. 't Is die vrijheidsgeest, waaraan de wereld zooveel te danken heeft, die overal kenmerk was van den Kalvinist waar hij ook al kwam. Geen revolutie predikt 't Kalvinisme. Dit ziet men o.a. in den onvergetelijken brief door Guido de Brès toegevoegd aan zijn Geloofsbelijdenis en aan den Spaanschen Koning voorgelegd. "Vreest God, eert den Koning" is de leuze geweest van dienzelfden de Brès. Vandaar het zesendertigste artikel van de Nederl. Geloofsbelijdenis, waarin deze treffende woorden voorkomen:—

"Voorts een ieder, van wat kwaliteit, conditie of staat hij zij, is schuldig zich den Overheden te onderwerpen, schattingen te betalen, hun eere en eerbied toetedragen, en hun gehoorzaam te zijn in alle dingen die niet strijden tegen Gods Woord."

* * *

Vergelijken wij dit artikel met het 27ste van de eerste Helvetische (Zwitsersche) Confessie (ook Gereformeerd) van 1536 en wij zijn dadelijk in denzelfden gedachtenkring:—

"De Overheid zullen we allen, hoewel we in Christus vrij zijn, met lichaam, have en goed gehoorzaam zijn, en haar met liefde van harte en uit geloof onderdanig zijn, enz."

Hierin ademt de geest van 't Kalvinisme. 't Is niet mogelijk voor Dr. Weich den tegenwoordigen oorlog terug te leiden tot een onderscheid tusschen de twee takken van 't Protestantisme, daar 't Slavonische element met Rusland en het Katholieke element met Frankrijk een weinigje komen meespreken. Een studie van Chamberlain's groot werk, "Die grundlagen des XIXten Jahrhunderts," met al wat men daarin moet afkeuren, zal ook hier licht werpen.

* * *

Een onbekende zond mij dezer dagen een preek geleverd door een Episcopalen predikant — Rev. Robert Middleton, van Norwich, Engeland — getiteld "The Power behind the scenes in the Great War." Deze gevierde prediker heeft een gansch andere beschouwing over de "Etiologie van den oorlog" als Dr. Weich. Met dezen prediker stem ik evenmin samen als met den Dokter bovengenoemd. Hij legt de heele schuld van den oorlog op den rusteloozen haat der Roomsche Kerk. Hij beschuldigt 't Katholicisme van reeds jaren lang te hebben geijverd om:

1. De twee groote Protestantsche natiën — Engeland en Duitschland — met elkaar in botsing te brengen.

2. Door de openbare meening 't Protestantisme te vernederen en 't Romanisme te verheerlijken.

3. De pers in zooverre te bemachtigen dat reeds 75 percent der schrijvers in Engeland en Duitschland de Roomsche politiek bepleiten.

4. Duitschland tegen Engeland in 't harnas te jagen, en vooral den Keizer tegen Brittannie aantehitsen.

Hem dus is 't duidelijk, dat deze ontzettende oorlog door de Roomsche Kerk is veroorzaakt, ten einde hare heillooze plannen met Europa te bevorderen.

Dit is m.i. even vergezocht, als de andere bewering dat 't onderscheid tusschen Kalvinisme en Lutheranisme achter dezen oorlog zit.

* * *

Het bovenstaande was reeds geschreven, en ten deele in de handen van den drukker, toen onder mijn aandacht kwam de pas verschenen brochure van Prof. Doumergue, uit Montauban, den biograaf van Kalvijn, waarin hij samenvat wat Kalvijn over oorlog dacht. De brochure zelf is niet onder mijne oogen gekomen. Wat ik daaromtrent heb gelezen ga ik hier meedeelen. In zijn predikaties over Deuteronomium komt de Hervormer op tegen alle barbaarsche en onmenschelijke wijze van oorlogvoeren. "Vooral in die dagen, toen de oorlogen werden gevoerd op zoo barbaarsche wijze, doet het weldadig aan te zien, hoe Kalvijn de rampen en ellenden, die met elken oorlog gepaard gaan, op zoo aangrijpende wijze schildert, daarom tegen elken oorlog, die gevoerd wordt om uitbreiding van grondbezit of meerdere machtspositie te erlangen, opkomt en bovenal er op aandringt, dat men bij den oorlog, wanneer hij gevoerd moet worden, toch de wetten der menschelijkheid niet zal schenden."

* * *

In zijn "Institutie" leverde Kalvijn een uitvoerig betoog ter weerlegging dergenen, die 't oorlogvoeren door een Christelijke overheid *per se* ongeoorloofd achtten. Dit had hij vooral tegen de Wederdoopers en anderen, die beweerden, dat het oorlogvoeren wel onder 't Oude Testament geoorloofd was geweest, maar dat Christus den oorlog absoluut verboden heeft. Doch dit is zeker duidelijk, dat Kalvijn elken onnoodigen en onrechtvaardigen oorlog afkeurde. Ongeoorloofd is 't één mensch te dooden, omdat hij naar Gods beeld geschapen is, hoeveel erger dan, wanneer in een oorlog duizenden worden gedood en hun arme weduwen en weezen verlaten achterblijven. Het recht der Overheid echter, om naar 't zwaard te grijpen, wanneer alle andere middelen zijn uitgeput, ten einde land en volk te verdedigen, heeft Kalvijn steeds gehandhaafd. "Zulk een oorlog beschouwde hij niet alleen als een *recht*, maar zelfs als een *plicht*. Zoo heeft hij zelf, toen de oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland op 't punt stond uittebreken, de Duitsche protestantsche vorsten pogen overtehalen om in dezen oorlog met Frankrijk gemeene zaak te maken, hoewel hij den Religieoorlog in Frankrijk tot 't uiterste toe heeft trachten te voorkomen. En toen geen andere uitweg meer openstond en de tyrannie der Guises heel 't land dreigde te doen ondergaan, keurde hij het niet af, dat de aanvoerders der Hugenoten ten slotte naar 't zwaard gegrepen hebben om hun rechten te verdedigen."

* * *

Treffend zijn Kalvijn's uitlatingen over de burgerlijke overheid in 't laatste hoofdstuk van zijn "Institutie." Daar bespreekt hij de geheele kwestie in het breede. "Zoo toch — zegt hij — "leert ons de natuurlijke billijkheid en de gelegenheid van het ambt zelf, dat de Vorsten gewapend zijn niet slechts om naar een wettig oordeel de misdaden van bijzondere personen te straffen, maar ook om de landen, die onder hun opzicht staan, door eenen oorlog, zoo zij vijandig mochten worden aangevallen, te beschermen. En dat zoodanige oorlogen wettig zijn, verklaart de Heilige Geest met vele getuigenissen der Schrift." En wat de overheid zelf betreft, dringt hij aan op onderwerping en gehoorzaamheid — zelfs aan een "goddeloozen Koning," wien "mits dien door de onderdanen dezelfde eerbied bewezen en dezelfde achting moet betoond worden, zooveel de openbare gehoorzaamheid betreft, die zij den besten Koning, zoo die hun was geschonken, zouden toebrengen."

* * *

Terwijl Kalvijn er dus op aandrong dat zelfs een "goddelooze koning" recht heeft op de gehoorzaamheid zijner onderdanen, dringt hij er even zeer op aan, dat gehoorzaamheid aan God hooger staat dan iets anders. "Maar in de gehoorzaamheid die men, gelijk wij geleerd hebben, aan de bevelen der Overheden schuldig is, moet altijd deze uitzondering plaats vinden, dat zij ons niet aftrekke van de gehoorzaamheid jegens Hem, aan Wiens wil al de begeerten der Koningen moeten onderworpen zijn, voor Wiens ordonnantiën hunne geboden wijken, voor Wiens Majesteit hunne scepters buigen moeten." Dus niet een bloot beroep op 't geweten, om opstand te rechtvaardigen, maar zeer bepaald het Woord van God, waaraan vorst en onderdaan onderworpen zijn.

* * *

In de Nederlandsche Geloofsbelijdenis — naar de uitgave van Prof. Vinke: "Libri Symbolici Ecclesiae Reformatae Nederlandicae"— vinden we den hierbovengenoemden brief van Guido de Brès, waarin de volgende paragraaf voorkomt:— .

"Ende boven dese verborgen getuygenisse onser consciencien, degene die over onse Processen vonnissen, oordeelen, ende sitten, sullen goede getuygen syn, dat sy noyt eenighe sake in ons bemerckt hebben, die tot ongehoorsaemheyt streckte, die yet voornemen tegen uwer Maiesteyt, of de gemeyne ruste beroert: maer hebben veel meer gevonden, dat wij in onse Versamelinge bidden voor de Ko-

ningen ende Vorsten der Aerden, ende insonderheyt voor u, O ghenadichste Heere, ende die ghy gestelt hebt in het Regiment ende regeringhe van uwen landtschappen, landen ende heerschappien. Want wy syn geleert, sowel door het Woordt Gods, als door geduerige onderwysingh onser Leeraers, dat de Koningen, Vorsten, ende Overheden syn van der ordinancie Gods : ende dat, so wie de Overigheyt wederstaat, wederstaat Gods ordinancie, ende sal verdoemenisse ontfangen ...... Ende om te bewysen, dat dit niet in onse monden, maer in het diepste onser herten ingedruct ende ingebeeldt is, wie is ooyt onder ons gevonden, die u, ghenadichste Heere, geweygert heeft de Schattinghe of Tol hem opgheleyt ? Maar ter contrarie, heeft de ghehoorsaemheyt in een ycgcliek so haest geweest om te betalen, als het gebodt gegeven is. Wat dracht van wapenen, wat raedtslach heeft oyt ontdeckt geweest, 't selfs als wij door diegene, die haer decken met uwen name ende macht, om haer tot alle wreedtheyt te begeven, so wreedelick gepynicht ende getormenteert geweest syn, dat het genoech was, om het gedult van den allergoedertierenste ende sachtmoedichsten te terghen, ende dat te doen veranderen in gramschap en wanhope."

* * *

Zoo spreekt de trouwe Kalvinist. Mannelijk, moedig, bescheiden was dat getuigenis ; en toch niet gewetenloos. Verre werpt de Brès van zich en van zijne medegeloovigen de beschuldiging, "dat sy staen, om de kroone den Koninck aftenemen, of yet bedrieghelicks teghen hem voornemen, die sterven om het Evangelium, waerin sy sien gheschreven te syn : Gheeft den Keyser, wat des Keysers is, ende God, wat Godes is." Verre dus was 't van den Kalvinist, in de donkerste ure van vervolging, hoon of smaad, om de wapenen op te nemen tegen Koning of Vorst en zich tegen hem te verzetten, dan wanneer 't de eer van God, 't heil van den naaste, of de zaligheid der eigene ziel betrof.

* * *

Over de woorden Lutheranisme en Kalvinisme is er een treffend artikel in de "Gereformeerde Amerikaan," dat we thans opnemen en waarheen we onze lezers verwijzen.

Onze jonge menschen in Europa.

Meer dan eens is bij mij de gedachte ontstaan om de aandacht der Kerk te bepalen bij den toestand onzer studeerende jeugd in Europa. In zekeren zin zijn ze als schapen zonder herder, en niemand schijnt zich over hen te bekommeren. Zij zijn over Europa verspreid. In Schotland, Engeland, Ierland treft men ze aan : en dikwijls naar hun eigen getuigenis ontstaat er bij velen een ernstige begeerte naar zielsverkwikking die hun in den vreemde ontbreekt. Het gevoel van eenzaamheid en verlatenheid is in 't geval van niet weinigen zeer groot : en dit weet ik bij eigene ervaring — zij waardeeren wat voor hen gedaan wordt. Toen ik in 1901 eenigen tijd in Edinburg moest doorbrengen, bracht ik Kaapsche studenten bijeen en hield een dienst in hun moedertaal elken Zondagmorgen. Hoe dankbaar waren zij voor deze diensten, toen ik van hen afscheid nam ! Het waren onvergetelijke dagen. Is het dan niet mogelijk voor onze Kerk tijdens de aanstaande Synode plannen te beramen, ten einde iets voor hen te doen ? Laat een broeder voor een jaar of een half-jaar worden afgezonderd, om onze studeerende jeugd in Schotland—waar de meesten hunner zijn — en in Holland te bezoeken. De middelen zou men door eene collecte wel kunnen vinden. Naar 't rapport van zulk een broeder zou men daarna kunnen handelen en verdere maatregelen nemen ter tegemoetkoming van die jongelieden. Ik laat hier volgen de volledige lijst van 72 studenten in Holland, zooals ik die vind in Neerlandia, Mei 1915. Mogelijk zal dit schrijven aanleiding geven tot de behandeling dezer zoo gewichtige zaak in onze aanstaande Synode.

* * *

Zuid-Afrikaansche Studenten in Nederland.

In Nederland studeeren thans de volgende Afrikaansche studenten :

Te Amsterdam :	Studievak :	Aangekomen :
S. P. A. Boshoff,	Nederl. letteren.	
P. S. Coetzee,	theol. candidaat.	
L. J. te Groen,	semi-arts,	1909.
B. J. Havenga,	med. candidaat,	1909.
Iz. J. Joubert,	med. candidaat,	1909.
J. A. Kieser,	med. candidaat,	1908.
Mej. N. van Heerden,	semi-arts.	
S. J. Joubert,	arts,	1908.
A. D. Keet,	med. candidaat,	1909.
D. J. Keet,	theol. candidaat.	
Ds. H. A. Lamprecht,	theol. docts.	
H. J. Malan,	med. candidaat,	1909.
W. M. F. Mansvelt,	Nederl. letteren.	
C. H. Marais,	med. candidaat,	1909.
Mej. A. Matthijsen,	weegschool,	1912.
Mej. L. Gouws,	weefschool,	1912.
D. Erasmus,	theologie,	1915.
G. S. v. d. Merwe,	med. candidaat,	1910.
F. K. te Water Naudé,	med. candidaat.	
Chas. Neethling,	schilderkunst.	
C. van Niekerk,	med. candidaat,	1909.
Mej. L. van Niekerk,	Nederl. letteren.	
Mej. J. H. C. A. Pet,	med. candidaat.	
E. C. Pienaar,	Nederl. letteren,	1913.
H. S. Pretorius,	theol. docts.,	1910.
P. S. Pretorius,	propaedeut.,	1910.
Carl Potgieter,	jurist,	1915.
Theo. le Roux,	klass. lett. candidaat,	1911.

E. E. van Rooyen, theol. docts., 1914.
R. Reitz, jur. candidaat,
J. G. M. Richter, med. propaedeut., 1910.
D. Sligting, muziek, 1915.
H. J. Steyn, arts.
J. A. Strasheim, semi-arts, 1909.
P. B. Wannenburg, med. docts., 1910.
Theo Wassenaar, med. candidaat.
M. J. v. d. Westhuizen, theo. candidaat.
H. S. Theron, theol. (?)
Dr. S. Zavadier, med.
J. Postma, (?).
W. Hoek, med. student.

Te Delft :

J. v. d. Merwe, ingenieur, 1908.

Te Groningen :

C. J. Albertijn, med. candidaat, 1911.
B. Beyers, med. candidaat, 1912.
D. Bosman, docts. Nederl. letteren, 1912.
J. F. Enslin, onderwijs, 1914.
C. F. Groenewald, cand. Nederl. letteren, 1911.
D. J. v. d. Heever, med. candidaat, 1911.
T. J. Hugo, cand. Nederl. letteren, 1913.
C. A. v. d. Merwe, med. propaedeut., 1912.
M. Moll, med. propaedeut.
G. S. v. d. Merwe, med. propaedeut.
P. Retief, theol. semi-candidaat.
A. B. Rossouw, med. candidaat, 1912.
Dr. H. G. Viljoen, hum. litt. doct., 1911.
Dr. D. F. du Toit, chemie.

Te 's-Gravenhage :

H. Reitz, ingenieur.
P. Kampfraath, ingenieur.
J. Kampfraath (Leiden).

Te Haarlem :

L. H. Wagner.

Te Leeuwarden :

A. P. G. du Buisson, 1914.

Te Leiden :

S. Barnard, cand. Nederl. letteren, 1911.
C. Visser, med. student.

Te Utrecht :

B. Brummer, Veeartsenijschool, 1910.
A. W. Eckard, theologie.
S. P. E. Engelbrecht, theologie, 1913.
W. R. Joyce, theologie.
P. Joubert, tandheelkunde.
S. Kuhn, tandheelkunde.
C. F. Scheepers, theologie, 1914.
S. Vermooten, theologie, 1912.
C. A. v. d. Gen, biologie, 1914.

't Gebruik van de woorden "Luthersch" en "Calvinistisch" in de Historie.

In den eersten tijd gebruikten de voorstanders van de reformatie nog geen eigen naam om zich daardoor te onderscheiden van de Roomsche Kerk. Dit is daaruit te verklaren, dat de kerkelijke en staatkundige leiders der reformatie er in den eersten tijd niet aan dachten, dat er naast de Roomsche Kerk door de reformatie een eigene, zelfstandige kerkformatie zou tot stand komen. Zij gingen toen nog uit van de gedachte dat de geheele Roomsche Kerk naar de eischen van Gods Woord zou hersteld worden. In de eerste belijdenisschriften gebruikt men den naam "christelijke kerk" of "katholieke (algemeene) kerk," en soortgelijke namen, die van oudsher in gebruik waren voor de Roomsche Kerk. Zoo in de Augsburgsche confessie 1530, en de Apologie 1531. De eerste werd door de voorstanders van de reformatie ingediend op den Rijksdag te Augsburg aan Karel V. Ook de Apologie (verdediging) der Augsburgsche confessie, doch deze werd geweigerd. In de officieële onderhandelingen met den Keizer en de vertegenwoordigers der Roomsche Kerk werden gewoonlijk gebruikt de namen "voorstanders van de Augsburgsche Confessie," of "Evangelischen" of "Protestantsche standen." In het eerste gedeelte der 16e eeuw komt in de officieële stukken de naam "Lutherschen" niet voor. Wel wordt er een enkele maal gesproken van "zoogenaamde gereformeerden (reformati)" doch deze uitdrukking beteekent in den eersten tijd hetzelfde als Evangelischen of Protestanten, en dient nog niet tot onderscheiding van de Lutherschen, maar geldt voor alle voorstanders der reformatie. In de Würtembergsche Confessie van 1552 worden de namen gebruikt "de katholieke (algemeene) en orthodoxe kerk." De eerste vergadering van rijksafgevaardigden der Protestanten in 1608 heet "Evangelische correspondentieraad." Deze algemeene namen, ook de naam "Gereformeerden" in algemeenen zin, blijven in gebruik tot in de 17e eeuw, ook toen de namen "Luthersch" en "Gereformeerd" reeds gebruikt werden om de beide Protestantsche kerken van elkander te onderscheiden.

De naam Protestanten is op den Rijksdag van Speier in 1529 reeds in gebruik gekomen. De voorstanders der reformatie hadden hier een protest ingediend, en naar aanleiding daarvan ontstond de naam Protestanten, eerst in Duitschland, doch weldra werd hij ook in andere landen algemeen, evenals de andere namen, die bovengenoemd zijn.

In partikuliere geschriften werden ook nog onderscheidene andere namen in algemeenen zin gebruikt, b.v. de gereformeerde kerk (ecclesia refor-

mata), de gezuiverde kerk (repurgata), de herstelde kerk (emendata).

* * *

De voorstanders van de reformatie werden door de Roomschen als sectariers beschouwd. Om dit aan te duiden werden zij door Rome met de smaad- en spotnamen genoemd als Lutherschen, Zwinglianen, Calvinisten, Brenzianen, Bucerianen, enz. Rome wilde daardoor aan het volk den indruk geven, dat de reformatie een willekeurige partijzaak was, het werk van Malcontenten, in strijd met de H. Schrift, zonder eenigen objectieven grond, een bloot menschelijk werk van de ketters Luther en Calvijn e.a. Vooral door de geschriften van Eck en Erasmus zijn deze spotnamen in de Roomsche Kerk algemeen geworden, ook buiten Duitschland, in Denemarken, Noorwegen, Zweden en Engeland. Vele andere spotnamen werden nog uitgedacht.

In Frankrijk werden zij eerst ook met de genoemde namen aangeduid, doch weldra werden zij hier Hugenooten genoemd. Daar er in de overlevering onderscheidene onware voorstellingen van den oorsprong van dezen naam gegeven worden, willen wij hier even mededeelen, wat Beza daarvan zegt in zijne "Kerkelijke historie van de Gereformeerde Kerk in Frankrijk," wat door den geschiedschrijver Thuanus in 1621 bewestigd wordt. Zij verhalen, dat elke stad in Frankrijk naar het volksgeloof bijzondere geesten en spoken heeft, die des nachts rondom de muren of wallen van de stad rijden om de menschen, die zij ontmoeten, te verschrikken en te berooven. Zoo had de stad Tours een geest, die koning Hugo heette. Nu waren er in Tours vele aanhangers der reformatie. De overheid verbood hun om in de stad hunne godsdienstoefeningen te houden. Daarom vergaderden zij des nachts buiten de muren van de stad. Nu zeiden de Roomschen, dat zij des nachts met den geest van koning Hugo gemeenschap hadden. Dit gaf aanleiding, dat de Protestanten, die ook hier eerst Lutherschen heetten, in Tours het eerst met den nog erger spotnaam Hugenooten (aanhangers van koning Hugo) genoemd werden. En deze smaadnaam werd in Frankrijk spoedig algemeen. [Deze afleiding van den naam Hegenoot wordt niet algemeen aangenomen. Velen meenen, dat 't woord "Hugenoot" een verbastering is van het Duitsche "Eidgenosz," of "Eedgenoot." — RED. *Maandblad.*]

* * *

In Duitschland was echter de schimpnaam "Luthersch" en "Lutheranen" van het begin der reformatie af bij de Roomschen het meest in gebruik. De aanhangers der reformatie gebruikten daar tegenover den naam "papistisch" (paapsch d.i. aanhangers van den paus). Doch wanneer men zich officieel en beleefd wilde uitdrukken, gebruikte men de namen "Protesteerenden" en "Katholieken."

Door den naam Lutherschen duidden de Roomschen in den eersten tijd niet alleen de volgelingen van Luther, maar ook die van Zwingli en Calvijn aan, zoodat deze naam dezelfde algemeene beteekenis had als de namen Evangelischen, Protestanten en andere. De laatste namen werden door de Roomschen natuurlijk nooit gebruikt tot aanduiding van de voorstanders der reformatie, maar alleen door dezen zelf. En de naam Lutherschen beteekende in den mond der Roomschen hetzelfde als sectariers.

Door alle voorstanders der reformatie werd deze schimpnaam der Roomschen in den eersten tijd eenstemmig en beslist afgewezen. Dit volgde uit het beginsel en het doel der reformatie. De leiders der reformatie gingen allen uit van de H. Schrift, en wilden overeenkomstig hare eischen de verbasterde Roomsche Kerk in haar geheel overal reformeeren. Zij dachten er niet aan om buiten en tegenover de Roomsche Kerk een andere kerk en nog veel minder eene secte te formeeren. De naam Lutherschen beschouwden zij allen, ook de volgelingen van Luther in den eersten tijd, als een sectarischen naam in denzelfden zin als de namen Arianen en Pelagianen, enz. in de vroegere eeuwen der kerk. De algemeene overtuiging was van oudsher geweest, dat alleen de secten, die van de ware kerk afvielen, naar de namen van hunne leiders moesten genoemd worden, maar dat men de kerk en de leer van Christus nooit mocht noemen naar den naam van een mensch.

Hieruit is het wel te verklaren dat men den naam Lutherschen, die door de Roomschen als een sectenaam op hen toegepast werd, met beslistheid afwees. Algemeen was men overtuigd, dat het in strijd was met de H. Schrift, en dat het rechtstreeks verboden was in 1 Cor. 1 : 11—13 : "Want mij is van u bekend gemaakt, mijne broeders, door die van Chloe's huisgezin zijn, dat er twisten onder u zijn. En dit zeg ik dat een iegelijk van u zegt : Ik ben van Paulus, en ik ben van Apollos, en ik ben van Cephas, en ik ben van Christus. Is Christus gedeeld ? Is Paulus voor u gekruizigd ? Of zijt gij in Paulus' naam gedoopt ?" In Hfd. 3 : 1—7 geeft Paulus nog een nadere verklaring, en karakteriseert deze handelwijze in de gemeente van Corinthe als "*vleeschelijk*" en als een "*wandelen naar den mensch.*"

* * *

Luther zelf is dan ook al terstond tegen het gebruik van den naam Luthersch opgekomen. In zijn "Christelijken Troostbrief aan de Wittenbergers" zegt hij : "Daarom heb ik mij ook, lieve vrienden, voorgenomen, uwe harten te troosten met zulk een troost, welke ik van God heb, in uwe verdrukking zooals ik die van D. Joh. Carlstadt ondergaan heb, gelijk de vijanden des Evangelies en zielemoordenaars met u gehandeld hebben om wille van het Woord Gods, *hetwelk zij met hun snooden laster-*

mond thans Luthersche leer noemen." Luther wilde natuurlijk niet, dat iemand hem als *belijder* des Evangelies zou verloochenen. Hij zegt: Waar is het dat gij bij lijf en ziel *niet moogt zeggen*: Ik ben *Luthersch of Paapsch,* want van hen is niemand voor u gestorven, noch uw Heer, maar alleen Christus, en daarom moet gij als *Christenen* belijden. Doch indien gij overtuigd zijt, dat Luther's leer evangelisch en die van den paus onevangelisch is, dan moet gij Luther zoo maar niet geheel verwerpen. Gij werpt dan zijne leer ook mede weg, terwijl gij deze toch als de leer van Christus erkent. Maar gij moet zeggen: Die Luther moge een schurk of een heilige zijn, dat doet er niet toe; zijne leer is echter niet de zijne, maar van Christus zelf. Want gij ziet, dat de tyrannen niet ten doel hebben, om dien Luther om te brengen, maar die leer willen zij verdelgen; en om die leer grijpen zij u aan, en vragen u of gij Luthersch zijt." Op een andere plaats zegt Luther: "Hoewel ik het afkeur, dat men *de leer* en de *menschen Luthersch* noemt, en het van hen (de vijanden) moet verdragen, dat zij Gods Woord met mijnen naam alzoo ontheiligen, toch moesten zij Luther en de Luthersche *leer* en menschen met rust laten en eeren."

Luther denkt er blijkbaar niet aan, dat men ook van Luthersche *kerk* zou spreken. In de boven aangehaalde woorden veroordeelt hij het beslist, dat men de *leer* en de *menschen* Luthersch noemt. En dit is niet alleen het oordeel van Luther, maar van de geheele kerk in het eerste tijdvak der reformatie. In de Apologie der Augsburgsche Confessie wordt in artikel 15 geklaagd: "*Het lieve, heilige Evangelie noemen zij Luthersch.*" Even zoo wordt dit met beslistheid veroordeeld in de Saksische Confessie van 1551.

* * *

De geschiedenis der reformatie heeft een geheel ander verloop gehad dan de leiders en het volk der reformatie bedoelden en verwachtten. Men dacht eerst dat de geheele Roomsche Kerk overal naar den eisch der H. Schrift zou gezuiverd en hersteld worden. Het werd echter al spoedig duidelijk, dat dit doel niet zou bereikt worden. In onderscheidene landen, waar de reformatie sterk was, heeft men zelfs door de macht van staat de Roomschen onderdrukt en gepoogd om met geweld de Roomsche Kerk uit te roeien, zelfs in Nederland, doch het is niet gelukt. En op den duur werd het duidelijk, dat in alle landen de Roomsche Kerk naast de kerken der reformatie bleef voortbestaan. Ook in een andere opzicht liep de historie geheel anders dan men eerst verwachtte. De leiders der reformatie dachten, dat al het volk, dat met de reformatie meeging, zich in ééne kerk zou vereenigen. Hoe bitter was de teleurstelling toen het weldra bleek, dat de protestantsche of evangelische kerk, zooals zij eerst genoemd werd, zich zou splitsen in eene Luthersche en eene Gereformeerde Kerk.

Van het begin der reformatie af was het duidelijk, dat er in enkele punten der leer een ernstig verschil was niet alleen tusschen Zwingli en Luther, maar ook tusschen Luther en Calvijn. De opvatting van Luther was uitgedrukt in de Confessie van Augsburg 1530. Calvijn en zijne medestanders hadden daartegen geen overwegend bezwaar. Doch spoedig bleek dat enkele punten, vooral de leer van het avondmaal, in deze Confessie door Luther anders werden opgevat dan door Calvijn.

Doch ook onder de volgelingen van Luther was er verschil van opvatting aangaande onderscheidene punten der leer. De aanleiding daartoe was tweeërlei. In de eerste plaats lag die in de onvoldoende ontwikkeling en formuleering der waarheden in de beide algemeene Confessies, nl. de Augsburgsche Confessie en de Apologie der Augsburgsche Confessie. Daarin had men wel de Roomsche dwalingen voldoende weerlegd, maar de waarheid, die men daartegenover zelf beleed, niet voldoende omschreven en niet nauwkeurig genoeg geformuleerd. Gevolg was dat zij op onderscheidene punten verschillend werd opgevat. In de tweede plaats lag de aanleiding in het verschil van opvatting tusschen Luther en Melanchton. Eerst kwam dat minder uit, maar langzamerhand trad dit verschil meer op den voorgrond. Nadat beide gestorven waren, beriepen sommigen zich op de opvatting van Luther, en anderen sloten zich aan bij Melanchton. De punten van verschil, die met Melanchton recht streeks in verband staan betreffen de vrije wil, de wet als regel voor de geloovigen, het avondmaal, en de communicatio idiomatum d.i. of de goddelijke natuur van Christus hare eigenschappen heeft medegedeeld aan zijne menschelijke natuur. Daarbij ontstonden er onder de volgelingen van Luther nog andere leergeschillen over de erfzonde, de gerechtigheid des menschen voor God, de goede werken, de verhouding van Wet en Evangelie, de nederdaling der hel, en over kerkelijke gebruiken.

* * *

Wat den inhoud der leer betreft, bestond het voornaamste verschil tusschen Luther en Calvijn in de opvatting van de tegenwoordigheid van Christus in het avondmaal. Luther leerde, dat Christus ook lichamelijk tegenwoordig was in brood en wijn, wat Calvijn ontkende. Hieruit volgde natuurlijk ook eene verschillende opvatting aangaande de verhouding van de naturen van Christus, en nog andere geschillen. Daar Luther zelf ook geloofde in de leer der verkiezing, was er op dit punt met hem geen wezenlijk verschil. Doch onder den invloed van Melanchton werd deze leer bij vele volgelingen van Luther op den achtergrond gedrongen, en later geheel verworpen. Dientengevolge ontstond er ook op dit punt eene tegenstelling tusschen de leer der Lutherschen en die van Calvijn.

Deze korte aanduiding over de leergeschillen, eenerzijds onder de volgelingen van Luther, en anderzijds tusschen de Lutherschen en de volgelingen van Calvijn, was noodig om de volgende geschiedenis van het gebruik der namen Luthersch en Calvinistisch te kunnen begrijpen. Het verschil tusschen Luther en Calvijn had ten gevolge, dat men ging spreken van Luthersche leer en van Calvinistische leer, van Lutherschen en van Calvinisten. De leergeschillen onder de volgelingen van Luther deed de vraag ontstaan wat de zuivere leer van Luther was, en wie de echte Lutherschen waren. Hierdoor komt er dus eene wending in het gebruik van die namen. Boven hebben wij gezien, dat *de Roomschen* den naam Lutherschen als een schimpnaam op de aanhangers van de leer van Luther toepasten, om hen als eene secte aan te wijzen. De volgelingen van Luther wilden dezen naam niet aanvaarden, maar wezen hem met beslistheid af. Officieel werd hij nooit door hen gebruikt. Wel begonnen zij in geschriften dezen naam te gebruiken, maar altijd als een naam door de vijanden gebruikt. Zij spraken geregeld van "Lutherschen zooals zij genoemd worden." De Roomschen hielden de volgelingen van Zwingli en Calvijn natuurlijk ook voor ketters, en noemden hen daarom Zwinglianen en Calvinisten in weerwil van hun voortdurend protest.

* * *

In den tijd van den strijd over de leergeschillen onder de volgelingen van Luther in 1570-1590 komt in de geschriften de naam Lutherschen meer in gebruik. Men kan merken dat hij minder aanstootelijk wordt. Toch wordt hij door sommigen nog afgewezen. Wij geven enkele voorbeelden als bewijs. De keurvorst van Brandenburg schrijft in 1577 aan Wilhelm van Hessen over de pogingen om in betrekking tot de leergeschillen tot eenheid te komen: "dat de *Lutherschen* onderling een algemeen verbond moeten sluiten om zich te verdedigen tegen de papisten." Luthersch is hier tegenstelling van papisten, en uit het verband blijkt, dat men dien naam in algemeenen zin opvat, daar ook de volgelingen van Melanchton en Calvijn daaronder begrepen worden. In 1580 schrijft Joh. Schutz over de Serpens Antiquus d.i. de oude slang, die de zuivere *Evangelische, Luthersche* leer wil verderven. In 1586 schrijft Jacob Andreae: "Dit is niet alleen de oude Wurtembergsche, maar ook de oude *Luthersche leer*." En hij zegt van Heshusius, "dat hij een tekst uit Joh. 2, evenals andere teksten *goed Luthersch* d.i. *Christelijk* heeft uitgelegd." De naam Luthersch wordt hier dus nog niet in bijzonderen zin gebruikt, maar vereenzelvigd met Evangelisch en Christelijk.

Toch zijn er in deze periode nog velen, die den naam Lutherschen nog afwijzen of met weerzin gebruiken. Ook hiervoor enkele voorbeelden. In 1577 schrijft Graaf Georg Ernst von Hennenberg: "Wanneer zij ons *Lutherschen* noemen is dit *een kwalijke bejegening*, daar wij Luther in geen anderen zin erkennen dan dat hij ons Gods Woord zuiver en rein verklaart." In een schrijven van eenige Luthersche vorsten in Duitschland aan den koning van Navarre in 1585 wordt gezegd: "dat sommigen hen *Luthersch* noemen, maar dat zij door de genade Gods weten......dat het niet geoorloofd is bij het woord van eenig mensch te zweren, en dat zij niet in den naam van een mensch gedoopt zijn, noch in den naam van Petrus, noch van Paulus, noch van Luther, noch van Calvijn, maar in naam van den éénen Jezus Christus... "men bedoelt ons te beleedigen door ons *Lutherschen* te noemen." In den strijd over de leergeschillen beriepen de theologen van Wurtemberg zich voortdurend op de leer van Luther. De theologen van Braunschweig noemden hen daarom Luthersch, en veroordeelden het dat men de geschriften van Luther gebruikte als een norma ter beoordeeling van wat waar en niet waar is. Zij veroordeelden het gebruik van den naam Luthersch, en "dat men onze Christelijke Belijdenis het *Luthersche* geloof noemt. Rechte Christenen zijn niet in den naam van Luther noch van het Luthersche geloof gedoopt."

* * *

Toch blijft men ook in deze periode nog de algemeene namen gebruiken. Het is echter opmerkelijk dat gedurende dezen strijd voor de ware leer van Luther, die niet alleen tegen Melanchton maar ook tegen Calvijn gevoerd werd, door de *volgelingen van Luther* bij herhaling de naam *Gereformeerd* gebruikt wordt. Slechts enkele voorbeelden. In 1570 zonden enkele vorsten van Duitschland een gezantschap naar Parijs om te pleiten voor de verdrukte Hugenooten in Frankrijk, en verzoeken den koning, dat hij toch niet luisteren zal naar hen, die hem willen overtuigen, dat de *Gereformeerde* religie naast een andere in een koninkrijk niet kan bestaan, daar de ervaring leert, dat beide nl. de *Gereformeerde* d.i. de *evangelische* en de Katholieke religies niet alleen in Duitschland maar ook in andere landen naast elkander vredig bestaan, en dat daardoor alle bloedvergieten en vijandige vervolging verhoed, algemeene rust en behoorlijke onderdanigheid hierdoor bevorderd wordt. In de eerste ontwerpen van de Concordienformule, (eene belijdenis waarin de leergeschillen tot eenheid gebracht worden) wordt in de inleiding gezegd dat de opstellers zich aangesloten hebben bij de op Gods Woord gegronde Augsburgsche Confessie, "waardoor onze *Gereformeerde kerken* van de papisten enz. onderscheiden worden." In 1576 schrijven de theologen van Lubeck, Hamburg en Luneberg, dat zij door de onderteekening van de Torgausche Formule de oude Belijdenissen (bedoeld worden de Augsburgsche Conf. en de Apologie) niet ter zijde schuiven willen maar dat men deze Formule veeleer

moet aanzien als eene openlijke getuigenis van de leer, welke men "van het begin der *Gereformeerde religie* af" in deze landen beleden heeft. In 1577 verklaren de leeraars van Neurenberg, dat het zeer wenschelijk is, "dat alle voorstanders van de *Gereformeerde religie* en derzelver theologen van het Duitsche rijk" eene ware en blijvende Concordie (overeenstemming) tot stand brengen. In het Concordienboek (de verzameling van de Luthersche Confessies) wordt in den aanvang van de Concordienformule de kerk, waarvan zij de belijdenis is, "onze *Gereformeerde kerk*" genoemd. Zoo wordt deze naam nog gebruikt door de volgelingen van Luther tot in de eerste helft van de 17e eeuw. *Gereformeerd* wordt hier opgevat in algemeenen zin, en is hier dus wezenlijk gelijkbeteekenend met Evangelisch en Protestantsch.

In een volgend art. zullen wij D.V. het gebruik van de namen Luthersch en Calvinistisch in de geschiedenis verder nagaan.

PINKSTERFEEST TE STELLENBOSCH.

(Door Prof. Muller).

"*Zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest.*" Hand. 2 : 4.

Deze gebeurtenis had plaats op 't pinksterfeest te Jeruzalem. De feesten van 't Oude Testament waren herinneringen aan Gods daden in 't verledene, en profetiën van toekomstige heilsgebeurtenissen. De Sabbat, b.v. herinnerde aan de voltooiing van de tegenwoordige schepping ; 't Paaschfeest aan de verlossing van Israël uit de egyptische slavernij, waarmede in Kanaän samenviel het aanbieden aan God van de eerste schoof, waardoor de volle oogst van Gods zijde verzekerd werd. 't Pinksterfeest viel samen met de wetgeving op Sinaï, alwaar de verlossing van Israël door Gods verbond met hem voltooid werd. In Kanaän werd er mede verbonden het feest der inzameling van den graanoogst. 't Loofhuttenfeest herinnerde aan de lange omzwerving in de woestijn, waarmede in Kanaän verbonden werd de voltooiing van de inzameling van den oogst, dien het land dat jaar opgeleverd had. Het was het blijdste van al de feesten.

Deze feesten waren profetiën van toekomstige gebeurtenissen. De Rustdag is de profetie van de rust, die Gods volk reeds in dit leven ingaat, en eens bij de voltooiing van de herschepping der wereld voor eeuwig zal genieten. 't Paaschfeest zag op de algenoegzame offerande van Christus, het Lam Gods, dat de zonde der wereld zou verzoenen, en 't aanbieden van Christus aan den Vader van de eerstelingen dergenen die ontslapen waren. 't Pinksterfeest vond Gods verloste volk in Jeruzalem bijeen, gelijk weleer 't verloste Israël bij Sinaï. Op Sinaï daalde God in vuur van den hemel om Zijne verlosten Zijne wet te geven. Hier daalde God de Heilige Geest in vuur neder om de geloovigen de geestelijke beteekenis der wet te openbaren. Gods nederdaling op Sinaï was de geboortedag van Israël als volk des Heeren ; die van den Heiligen Geest was de geboortedag der Christelijke Kerk, toen de eerstelingen van den vollen oogst ingebracht werden. Eens wanneer de omzwerving van Gods volk in de woestijn der wereld zal geëindigd, en de volle oogst ingezameld zijn, dan zal ook 't Loofhuttenfeest zijne geestelijke vervulling erlangen. Zoo zien wij dat het Nieuw Testament op 't Oude gebouwd is, en de Bijbel één samenhangend geheel is.

De feesten zijn derhalve de trappen, waarlangs God met den gevallen mensch uit de diepte der ellende, waarin hij gezonken was, opklom tot de hoogte van geluk, waaruit hij viel. 't Pinksterfeest in Israël werd na 't Paaschfeest gevierd, en zoo kon de Heilige Geest alleen komen, nadat het Paaschlam geofferd, en de Verlosser verheerlijkt was. Toen eerst kon Hij den Vader bidden, en kon de Vader den Heiligen Geest aan de geloovigen geven.

Ons tekstwoord geeft ons aanleiding om heden tot u te spreken over *de beteekenis, den aard* en *de vrucht* van de uitstorting des Heiligen Geestes.

I. De beteekenis van de uitstorting des Heiligen Geestes.

Zij was de voltooiing van de verlossing door den Vader beloofd en door den Zoon aangebracht. De mensch werd oorspronkelijk naar het beeld des Drieëenigen Gods geschapen. Moest het verloren beeld in hem hersteld worden, dan moest elk der goddelijke Personen een aandeel in die herstelling hebben. De Vader, in overeenstemming met den Zoon en den Heiligen Geest, ontwierp het plan der herstelling door de menschwording en den zoendood van den Zoon. Al Gods handelingen met den mensch van ouds af was om hem tot een besef van zijne zonde, zijne behoefte aan verlossing, en tot geloof aan de beloften Gods te brengen. In de volheid des tijds, in overeenstemming met den Vader en den Heiligen Geest, werd de Zoon als mensch geboren, volbracht als Hoofd der menschheid al de eischen der goddelijke gerechtigheid, bracht een algenoegzame offerande voor de zonde, en werd verheerlijkt aan de rechterhand des Vaders. Doch daarmede was de herstelling niet afgedaan. Al wat de Zoon gedaan had was ten behoeve van, maar buiten den mensch geschied. Nu kwam de Heilige Geest, uitgezonden van den Vader en den Zoon om den mensch te herscheppen, te heiligen en met het leven Gods te vervullen. Nu eerst is het goddelijk plan der herstelling volvoerd.

Welk eene taak was de herstelling van den geval-

len mensch ! De diepte van zijn val kan alleen verstaan worden uit de verhevenheid zijner afkomst. Hij is van Gods geslacht, zelfs de geringste en verachtste. Tot welk een doorluchtig huis behoort hij. Hij stamt af van de oudste aristokratie des heelals, van den Schepper, Regeerder en Onderhouder van al wat bestaat. Hoe diep moet zijn val in 't goddelijk huisgezin gevoeld en betreurd zijn, dat de goddelijke Drie-eenheid besloot hem tegen elken prijs tot dat huisgezin terug te brengen om nimmermeer vandaaar uit te gaan. Geen wonder dat de Zoon ons verzekert, dat de bekeering — de aanvankelijke herstelling — van een mensch met gejuich in den hemel vernomen en gevierd wordt.

De uitstorting des Heiligen Geestes voltooit de herstelling van den mensch. Dit werk is niet afgedaan met de vergiffenis der zonde. De herstelde moet der goddelijke natuur deelachtig worden ; hij moet een kind van God zijn, en in elk opzicht den oudsten Broeder gelijkvormig. Toen de Zoon in menschelijke gestalte op aarde verscheen om zijn deel van het verlossingswerk te volbrengen, werd Hij met den Heiligen Geest vervuld. Het geestelijke en het lichaamlijke doordrongen elkander in Zijn persoon ; de volheid Gods woonde in Hem lichaamlijk. Zoo doorwandelde Hij het land goed doende aan allen, en nooit vrij van verzoeking, hetzij in de eenzame woestijn, of in 't gewoel der scharen die Hem omringden, of in den vertrouwden kring Zijner discipelen. Hij werd door vijanden gehaat, beleedigd, vervolgd, maar bleef altijd en overal vol des Heiligen Geestes. Is Hij nu het Hoofd der gemeente, dan moet ook zij in Zijne voetstappen wandelen, en in Zijne zegeningen deelen. Geen wonder dat de Heilige Geest elk der geloovigen in de opperzaal vervulde. Met denzelfden Geest vervuld, zijn zij kinderen Gods en kunnen te midden van strijd en verzoeking in de voetstappen huns Meesters wandelen. De Heilige Geest is nu de onzichtbare band, die hen aan den Vader en den Zoon in den hemel bindt, hen verlicht, vertroost en bewaart, gelijk de aarde door een onzichtbare band aan de zon is gebonden, en door deze verlicht, verwarmd en in haren loop gehouden wordt.

II. De aard van de uitstorting des Heiligen Geestes.

Zij is onderscheiden van alle vroegere mededeelingen des Geestes. Met haar is het werk der herstelling voor altoos afgedaan. Zij herhaalt zich evenmin als de menschwording, zoendood, opstanding en hemelvaart van Christus zich herhalen kunnen. Hij kwam om bij de geloovigen te blijven, en zoolang er één geloovige in de wereld is, blijft Hij hier. Inderdaad Hij blijft bij de geloovigen "in der eeuwigheid." Wij hebben dus niet te bidden om eene nieuwe uitstorting des Heiligen Geestes, maar om een meer krachtdadige werking des Geestes tot overtuiging van zondaars en tot verwijdering bij de geloovigen van al wat Zijne volle inwoning verhindert. Want terwijl Hij in de gemeente is kan Hij bedroefd en verhinderd worden Zijne kracht te openbaren.

Onder 't Oude Testament lezen wij van mannen en vrouwen op wie de Heilige Geest kwam, en hen toerustte met zekere gaven en krachten tot werkzaamheden, waartoe zij speciaal van God geroepen werden. Doch deze mededeelingen des Geestes waren niet van blijvenden aard. Bij het Pinksterfeest kwam Hij om bij de geloovigen te blijven. "Hij zal bij u blijven, en zal in u zijn." Hij is de onverbreekbare band tusschen den geloovige en God. De uitstorting des Heiligen Geestes was voorts eene volledige. De Heilige Geest had reeds, gedurende hunne omwandeling met Christus, aan de discipelen een inzicht gegeven van hunne eigene behoeften en van den persoon huns Meesters, dat vleesch en bloed hen niet verschaffen konden ; en na Zijne opstanding blies Hij op hen en zeide, ontvang den Heiligen Geest ! Doch deze mededeelingen gelijk alle vroegere waren geene volledige, want bij de hemelvaart beval Hij ze in Jeruzalem te blijven en de belofte des Vaders te verwachten. Maar nu werden zij allen vervuld met den Heiligen Geest ; niet enkelen uit de 120, maar "allen" zonder onderscheid van ouderdom en sekse. Het zichtbaar teeken zat op een iegelijk van hen. Een iegelijk werd door den Geest in bezit genomen en met Zijne gaven naar hun aanleg, vatbaarheid en bestemming vervuld.

Deze uitstorting des Geestes was de vrucht van eene driejarige voorbereiding. De volgelingen van den Heiland waren, gedurende hunne omwandeling met Hem, niet in staat deze blijvende, volledige mededeeling des Geestes te ontvangen. Zijn arbeid was om hen te ontledigen van zelfliefde, wereldliefde en zelfvertrouwen. En hoe min vrucht Zijn arbeid gedragen had, merken wij tegen het einde Zijner bediening. De discipelen twistten onder elkander, wie de meeste in 't Koninkrijk zou zijn ; Salome, een der geloovige vrouwen en een bloedverwant van den Heiland, vroeg om de twee hoogste eereplaatsen voor hare zonen in dat Koninkrijk ; en Petrus, vol van zelfvertrouwen, wedersprak den Heiland, toen Hij hen voorspelde, dat zij allen Hem in de ure der verzoeking verlaten zouden. Deze gezindheden kregen een geweldigen slag bij de kruisiging des Heeren, doch tot bij Zijn hemelvaart bleven zij nog hangen aan een zichtbaar koninkrijk op aarde. Eerst toen Hij voor hunne oogen ten hemel voer, en hen alleen in eene vijandige wereld achterliet, gevoelden zij hunne behoefte aan den beloofden Trooster, werden zij losgemaakt van 't aardsche, en al hunne begeerten en streven naar den hemel verplaatst.

Deze uitstorting des Geestes was ook het antwoord op ernstig en eendrachtig gebed. Zij baden

ernstig, want de nood dreef hen; *eendrachtig*, want allen gevoelden dezelfde behoefte; *geloovig*, want zij hadden de belofte van den beminden Meester; *aanhoudend*, want er bestond bij hen geen twijfel dat Hij Zijne belofte vervullen zou. Hunne gansche ziel klemde zich aan den Verheerlijkte. Toehoorders! God dringt deze Zijne allerbeste gave evenmin aan ons op, als Hij den Heere Jezus en Zijne zaligheid aan ons opdringt. Wij moeten hare alles-te-boven-gaande waarde leeren kennen, en met onze gansche ziel begeeren en zoeken. Ik las ergens, dat menschen, die werktuigen van geesten willen worden, zich dagelijks in de eenzaamheid afzonderen, hun gansche gemoed lijdelijk open zetten, en de geesten inroepen om met ze in gemeenschap te treden. Langs dien weg zijn sommigen geheel in de macht van booze geesten geraakt, van welken zij zich niet weder konden ontslaan. En zal een Christen minder moeite doen, minder ernst aan den dag leggen en minder vurig verlangen om met den Heiligen Geest vervuld en geheel door Hem beheerscht te worden?

III. De vrucht van de uitstorting des Heiligen Geestes.

Ik spreek thans niet over de vrucht des Geestes bij de ongeloovigen, maar bij de geloovigen-; en dan noem ook niet alle vruchten bij de geloovigen, maar slechts enkele voorname vruchten.

1. *Goddelijke liefde* werd door den Heiligen Geest in de harten der geloovigen uitgestort. Hij is de Geest van den God der liefde. Vol van den Heiligen Geest, konden zij elkaar geen leed toewenschen of doen. Hij is de Geest van den zachtmoedigen Jezus, die geen kwaad veroorzaakte, maar het kwaad en de vijandschap van anderen verdroeg. Hij daalde op den Heere Jezus in de gedaante eener duive. De duif veroorzaakt geen kwaad aan 't gevogelte, en vervolgt niemand van hen, maar wordt vervolgd en gedood. De Heilige Geest stort de liefde Gods uit in het hart van den geloovige, eene liefde, die zich ontfermt en barmhartigheid bewijst aan allen, zonder onderscheid; die weent met de weenenden, lijdt met de lijdenden, de naakten kleedt, de hongerigen voedt, de kranken verpleegt en de gevallenen en gezonkenen de hand reikt. Geen wonder, dat wij van de pinkstergemeente lezen: "Niemand zeide, dat iets van hetgeen hij had zijn eigen ware, want alle dingen waren hun gemeen ... en er was niemand onder hen die gebrek had, enz."

Deze goddelijke liefde was onbekend in de wereld, totdat de Heilige Geest de harten vervulde. De wereld kent deze liefde niet, zij zoekt slechts haar eigen belang, en daarvoor moet het belang van anderen wijken. Zij haat, benijdt, vervolgt en verderft wat haar belang in den weg staat. Zie, hoe de volkeren der wereld elkander beminnen. Bezoek hunne wapenhuizen, en aanschouw de werktuigen waarmede zij elkander te land en te water, uit de lucht en uit de diepte der zee, den broeder lijken kus geven. Ga naar de oorlogsvelden, en zie hoe lief de hoogstbeschaafde volken elkander hebben. Niet lang geleden trachtte iemand in een engelsch godsdienstig blad te bewijzen, dat oorlog niet onbestaanbaar is met den plicht der Christelijke liefde. "Ik ga naar den oorlog," schrijft hij, "en zal op mijn vijand vuren en hem dooden met liefde voor hem in mijn hart!" Zoo bemint de wereld. O, wie ziet het niet in, dat het heil der wereld alleen te wachten is van de werking des Heiligen Geestes, die de liefde Gods in de harten van menschen uitstort?

2. Een andere vrucht was *goddelijke vrede* in het hart. De Heilige Geest is de Geest van den God des vredes en van den grooten Vredevorst. Christus kwam in de wereld om dien vrede te verkondigen en te geven. Deze vrede is geheel verschillend van wat de wereld met dien naam bestempelt. Hij is iets dat in 't hart heerscht, en kan evenmin verstaan als beschreven worden. Paulus noemt hem "de vrede Gods, die alle varstand te bovengaat." Men moet hem ondervinden om een begrip ervan te krijgen. Deze vrede Gods openbaart zich naar buiten als eene kalmte te midden van verguizing, lastering en mishandeling, en in eene vreedzame gezindheid jegens alle menschen. Doch even als de liefde Gods tot keerzijde heeft haat tegen de zonde, zoo heeft ook de vrede Gods tot keerzijde vijandschap en tegenstand tegen het kwade. De God des vredes kan niet vrede houden met de booze wereld. Tot heden is zij in opstand tegen God, vertrapt Zijne wetten, lastert Zijn naam en schendt Zijne majesteit. Ook de groote Vredevorst kon niet vrede houden met de wereld van Zijn tijd. Hij werd gehaat, vervolgd, mishandeld en eindelijk gekruisigd. Evenmin konden de Apostelen, die vol des Heiligen Geestes waren, vrede met de wereld houden. Om eene weldaad aan een verlamden bedelaar bewezen, werden Petrus en Johannes als rustverstoorders in de gevangenis geworpen, bedreigd en gegeeseld, terwijl anderen het land uit gejaagd werden. Paulus zegt: "Indien het mogelijk is, zooveel in u is, houdt vrede met alle menschen." Hij wist bij eigen ondervinding, dat het niet altoos mogelijk was in de omgeving, waarin wij leven, God te gehoorzamen en met alle menschen vrede te houden. Doch door de bijvoeging, "zoo veel in u is," wil hij dat het ons ernstig streven zal zijn eene vreedzame gezindheid jegens allen te bewaren.

Dezelfde Jezus, Die zeide, "Mijnen vrede laat Ik u, Mijnen vrede geef Ik u," heeft ook gezegd, "meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard, want Ik ben gekomen om den mensch tweedrachtig te maken tegen zijnen vader, en de dochter tegen hare moeder, en de

schoondochter tegen hare schoonmoeder, enz." De reden hiervoor is, omdat de vrede Gods geene gemeenschap met de zonde der wereld kan hebben. Iemand heeft ergens gezegd: De Kerk van Christus werd gesticht om de vrede der wereld te verstooren, en als zij getrouw is aan hare roeping zal zij spoedig de vijandschap der wereld wekken. De getrouwe prediking des evangelies is het geschut, dat de vestingen der ongerechtigheid omver moet werpen. Doch de Kerk aarzelt dat geschut tegen die vestingen af te vuren uit vreeze, dat haar eigen vrede daardoor verstoord zal worden, en dat de terugslag van haar geschut haar niets dan schade zal berokkenen.

3. Een derde vrucht des Geestes is het *Godewelbehagelijk gebed*. Alle gebeden zijn Gode niet aangenaam en erlangen ook geene verhooring, maar alleen die welke in overeenstemming zijn met Gods wil en door den Heiligen Geest ingegeven worden. Immers "wij weten niet wat wij bidden zullen gelijk het behoort"; de Heilige Geest, die de harten doorzoekt, kan ons alleen met onze ware behoeften bekend maken. Wij weten zelfs niet *hoe* wij bidden moeten; en hier komt de Heilige Geest onze zwakheden te gemoet. Gelijk eene moeder hare kleinen leert bidden, zoo leert Hij de kinderen Gods bidden. Hij legt ons den vadernaam op de lippen, en getuigt dat wij kinderen Gods zijn. Hij beweegt ons met vrijmoedigheid toetetreden: "'t Is uw Vader, niet uw Rechter; Hij bemint u; Hij hoort u gaarne tot Hem spreken." Hij leert ons ook geloovig bidden: "Gij gaat niet tot een Vader, die onwillig is, of vooraf besloten heeft niet te doen, wat gij vraagt, en weigerend zijn hoofd schudt in antwoord op uwe gebeden." Ook leert Hij ons groote dingen van onzen Vader te vragen, door de verzekering, dat Hij oneindig rijk en gewillig is, ons meer dan overvloedig boven al ons bidden en denken te geven.

4. Eene vierde vrucht des Geestes is: *ware heiligheid*. Ware heiligheid is niet gelegen in uiterlijke ingetogenheid, in onttrekking van onszelven aan de wereld, in de ontvlieding van gezelschappen, in eene onnatuurlijke houding in 't huisgezin of tegenover anderen, of in 't vermanen en bestraffen van iedereen met wien wij in aanraking komen. Zij is reinheid des harten, of zooals iemand het eens uitdrukte, zij is *schoonheid van binnen*, die zich naar buiten openbaart in houding, gesprekken en daden. Zoodanig was de heiligheid, die de Heiland aan de wereld vertoonde. Hij was geen stroef en onnatuurlijk mensch, maar gelijk alle anderen "uitgenomen de zonde." Toch zag Hij altoos het aangezicht Zijns Vaders, die in den hemel is, en werd in al zijne daden en woorden door den Heiligen Geest bestierd. Heiligheid is 't heerlijkste van al Gods eigenschappen, en wordt onophoudelijk door de hemellingen geroemd. Zij is ook het karakter des hemels, en de kenmerkende dracht der hemelbewoners. Zij is natuurlijk vreemd in de oogen der wereld, en wordt vaak bespot als iets dat hier uit de mode is. Doch de dienaars van een koning hebben ook eene dracht, die vreemd is in de oogen van een gewoon mensch; doch juist daaraan worden zij gekend als behoorende tot 't koninklijk gezin. Deze heiligheid kunnen wij onszelven met al onze inspanning niet verschaffen. Zij is iets dat de Heilige Geest in ons scheppen moet. Waar God komt daar heiligt Hij. De braambosch in de woestijn was heilig en Mozes kon het alleen met ontbloote voeten naderen. Sinaï, waarop God nederdaalde, was heilig, en noch mensch, noch dier mocht den berg aanraken. De tempel was heilig, omdat Gods heerlijkheid hem vervulde. En waar de Heilige Geest het hart vervult, daar wordt een heilig gebied geschapen.

De pinksterzegen wordt samengevat in de woorden van onzen tekst: "Zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest." Het hart van den mensch kan nooit ledig zijn. Er zijn twee, die gedurig om het bezit van ons hart strijden — God en de duivel. Daar nu uit het hart "de uitgangen des levens" zijn, openbaart het leven, wie bezit van het hart heeft. Soms is het geheel in bezit van den duivel. Van Maria Magdalena wordt gezegd, dat zij bezeten was van zeven duivelen. Zeven was bij de Joden het getal van volkomenheid. Derhalve wordt daarmede te kennen gegeven, dat zij geheel onder de heerschappij des duivels was, die haar dreef tot de diepste schande en de ergste roekeloosheid.

Soms is het hart verdeeld tusschen God en den duivel; en dan zijn er twee stroomen uit een en hetzelfde hart: eigenliefde, en liefde tot God en Christus, want "elke goede zucht, is van dien Geest de vrucht." Gedurende de week dient men den duivel, en 's morgens' 's avonds en 's Zondags tracht men God te bevredigen. Dit duurt echter alleen totdat de Een of de ander de overwinning behaalt. In 't geval van Maria Magdalena zien wij Jezus op den troon van 't hart; in dat van Judas en van Ananias en Saffira zien wij den Satan het hart vervullen.

De groote vraag blijft nu: Wie moet ons hart vervullen? Is 't antwoord moeilijk na wat wij overdacht hebben? Wie verlangt niet vervuld te worden met den Heiligen Geest? 't Is voor ons ook mogelijk, indien wij ons zoo geheel willen verliezen in de geloovige aanschouwing en aanbidding van onzen verheerlijkten Koning; indien wij onze diepe behoefte aan die vervulling gevoelden, en het bij ons een honger en eene dorst wordt Hem gelijk te zijn, die ons onder de tienduizenden alleen bekoort; en indien wij blijmoedig gelooven, dat de Heilige Geest reeds in ons woning heeft, met het bepaalde doel om ons het leven van Jezus deelachtig

te maken. Kweeken wij deze stemming bij ons aan, dan zal Hij ons met Zijne heerlijke gaven vervullen, naarmate wij Hem gehoorzaam zijn, en afleggen wat Hij in ons veroordeelt.

Het Lied van onzen Syrischen Gast.

Bovenstaande is de titel van een traktaatje in het Engelsch geschreven, waarvan wij hier een eenigszins vrije vertaling geven.

"*Faduel Moghabghab,*" zeide glimlachend onze gast, terwijl hij tevergeefs trachtte om twee meisjes bij de thee-tafel dezen naam te doen uitspreken. "*Faduel Moghabghab,*" herhaalde hij, wijzende op dien naam, geschreven op een kaartje dat hij ze toereikte. Legt den klemtoon op de "u" en laat "g's" wegvallen, welke uwe kleine kelen moeilijk uitspreken kunnen. Deze onze Syrische gast was zeer aantrekkelijk en innemend wegens zijn edel voorkomen en beschaafde manieren. Wij zullen hem nog lang in gedachtenis houden, wegens de sprookjes ons dien avond verteld van zijn huis in Ainzehalta, langs de helling van de Syrische gebergten; maar 't langst zullen wij aan hem denken wegens wat hij ons meedeelde uit de herinneringen van zijne jeugd, omtrent een herderslied.

Het was, zeide hij, uit het herdersleven van mijn land, dat er lang tevoren het zoetste godsdienstig lied kwam, ooit op aarde geschreven, viz. "*de drie-en-twintigste psalm.*"

Na zich met de kinderen wat vermaakt te hebben, keerde hij zich tot mij met een ernstig peinzend gelaat en zeide: "Ah, zoovele dingen ons welbekend zijn u vreemd." "Ja," antwoordde ik, "en juist daarom begaan wij dikwijls fouten, die ernstiger zijn dan de verkeerde uitspraak van uwe moderne namen." Met een glimlach, zeide hij: "Zoovele dingen in 't leven van mijn volk, dezelfde nu als in de dagen van ouds, zijn opgenomen in den Bijbel. En gij Westerlingen, die deze dingen leest, verstaat toch niet altijd wat er geschreven is, of faalt, ten minste om er een juist denkbeeld van te vormen." "Vertel ons sommige van die dingen," zeide ik. Na 't een en ander genoemd te hebben, ging hij voort: "En daar is de Herders Psalm; ik vind dat sommigen uwer dezen psalm in twee deelen verdeelen. In 't eerste deel vinden zij het beeld van een herdersleven, in 't tweede, het beeld van een gastmaal, met den gastheer en den gast." "O!" zeide mijne vrouw, "wij hebben dikwijls erover gesproken, en meermalen gezegd, dat wij gaarne gezien hadden, dat deze wonderlijk korte psalm zou geëindigd hebben met het éene beeld van het herdersleven." "En," voegde ik er bij, "meent gij nu dat deze psalm werkelijk zijn herdersbeeld behoudt tot aan het einde?" "Zeer zeker," antwoordde hij. Met innige belangstelling vraagde ik hem toen, ons toch te willen zeggen, hoe wij het in zijn geheel als een herders-psalm beschouwen mogen? "Het is geheel en ten volle een eenvoudige herders-psalm," zeide hij. "Zie hoe alles om het herdersleven draait, van 't eerste woord tot aan het laatste." Met een muzikaal gemoduleerde stem las hij: "De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken." Hier hebt gij den grondtoon van den heelen psalm. Al wat volgt is slechts voortzetting van deze gedachte in varieerend licht voorgesteld.

"*Stille wateren.*"

"Hij doet mij nederliggen in grazige weiden"; hier hebt gij *voeding en rust.* "Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren." Hier is verfrissching. Gij denkt hier aan stil-vloeiende stroomen, en krijgt daardoor een ander beeld van rust. Maar stroomen zijn schaars in dat herdersland, en de herders kunnen zich niet daarop verlaten. Voor den herder zijn "*de stille wateren*" putten en waterbakken, en hij leidt zijne schapen tot deze stille wateren, niet om te rusten, maar om water optehalen en hun dorst te lesschen.

Toen sprak hij van hoe de verschillende behoeften van 't schaap en de veelzijdige zorg van den herder zoo helder worden geschetst in de korte volzinnen van den psalm. Ieder volzin is onderscheiden en draagt iets bij — te kostelijk om te verliezen.

"Hij verkwikt mijne ziel." Gij weet, zeide hij, dat "ziel" in de Hebreeuwsche schriften beteekent *het leven* van iemand. Toen, tot allen sprekende, zei hij: Er zijn private velden, tuinen en wijngaarden in 't herdersland, en als een schaap daarin dwaalt en gevangen wordt, wordt het het eigendom van den eigenaar van die gronden. "Hij verkwikt (herstelt) mijne ziel, beteekent dus: de herder brengt mij terug en verlost mijn leven van verboden en doodelijke plaatsen."

"Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid om Zijns Naams wil." Ik heb dikwijls in dat herdersland omgedoold, en er op gelet, hoe moeilijk het is voor 't schaap om het rechte pad te kiezen; het éene leidt tot een afgrond, een ander tot een plaats vanwaar 't schaap zijn weg niet terugvinden kan; en de herder ging altijd vooraan, leidende de schapen op de rechte paden, trotsch op zijn goeden naam van herder. Sommige dier rechte paden leiden door plaatsen vol van doodelijke gevaren.

"Al ging ik ook door een dal der schaduwe des doods" zijn woorden in dezen psalm die op dit feit in het herdersleven wijzen. Door de vallei zoo te noemen wordt u een juiste beschrijving van mijn land gegeven. Ik herinner mij een vallei, nabij mijn huis, genoemd de "Vallei van Roovers" en een ander het "Hol van een Raaf." Gij ziet dus, de "Vallei van de schaduw des doods' is een naam ontleend aan een oude gewoonte in mijn land. En zoo is ook de uitdrukking, "Uw stok en Uw staf," want de herder draagt een stok, als wapen ter verdediging, en een staf om te leiden. Ah, Mevrouw, gij moest eens gezien hebben hoe de schapen zich ineendringen nabij den herder om het woord te kunnen verstaan. "Die ... vertroosten mij." Des herders geroep, "Ta-a-a-a H-o-o-o" en als antwoord daarop het geluid der voeten van de schapen, die zich naar hem haasten, is een gepast beeld om aan te toonen, den troost dien God in deze woelige wereld geeft aan zielen, die op Zijn Woord acht geven. En deze klanken worden in mijn land heden nog gehoord gelijk als op den dag toen deze psalm geschreven werd.

Hij zat voor een oogenblik stil, peinzende, als of hem toen weer dat geluid op 't oor viel, en met stille aandoening, zeide hij: Hier is het, waar gij het herdersleven doet eindigen, en het gastmaal laat beginnen, en alzoo verliest gij "*Het Toppunt van Volmaaktheid*" in des Herders zorg. Dit wekte bij ons de begeerte om meer van de herinneringen van zijn verafgelegen land te hooren.

"Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijne tegenpartijders." Met denzelfden bedaarden toon, waarin hij deze woorden aanhaalde, zeide hij: "Ach, dat men des Herders hoogste kunde en heldenmoed in dezen psalm uit het oog zou verliezen, juist waar hij begint die te bezingen, en in plaats daarvan slechts te denken aan een maaltijd binnenshuis gehouden."

Andermaal zat hij voor een oogenblik peinzend. Daarna sprak hij: Daar is voor den herder in mijn land geen hoogere taak, dan om van tijd tot tijd velden en het gras te onderzoeken, ten einde een goede en veilige voedingplaats voor zijne schapen te vinden. Al de kunde en dikwijls ook de grootste heldenmoed van den herder worden hier vereischt. Daar zijn vele giftige planten tusschen het gras en de herder moet die vinden en de schapen er van weghouden. Een neef van mij, heeft eenmaal 300 schapen verloren, door een fout in deze moeilijke taak begaan. Dan zijn er ook adder-holen, en deze adders bijten in de neuzen der schapen, indien zij niet van die gevaarlijke plaatsen worden weggedreven. En om dit te doen moet de herder het vet van zwijnen over die gaten branden. En rondom deze weivelden, alzoo door den herder gezuiverd, zijn er holen en grotten in de heuvels, waarin wolven vossen en tijgers zich schuil houden. En hier wordt de grootste kunde en dapperheid van den herder vereischt. Hij moet deze grotten met steenen toedekken, of met zijn lang mes de dieren dooden. En nu, zoo ging hij voort, zult gij wel het herdersbeeld zien in de woorden, "Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijne wederpartijders." "Ja," antwoordde ik, "nu zie ik, dat Gods zorg over een mensch, daarbuiten in de wereld, een veel verhevener gedachte is dan die, van hem te doen zitten aan een maaltijd binnenshuis. Maar wat nu van de woorden, 'Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende"? O daar begint het schoone beeld van des herders arbeid tegen het einde van den dag. De psalm heeft al de omzwervingen van den dag, al de behoeften van 't schaap, en al de zorg van den herder bezongen. Nu eindigt de psalm met het laatste tooneel van den dag. Tegen de deur van de schaapskooi staat nu de herder, en het "*roeden van de schapen*" vindt plaats. De herder draait zijn lichaam en laat de schapen ingaan. Hij is nu de deur, zooals de Heere Jezus van Zichzelven gezegd heeft. Met zijn roede houdt hij de schapen terug, terwijl hij één voor één nauwkeurig onderzoekt als zij de kraal ingaan. Hij heeft zijn hoorn gevuld met olijvenolie en cederen-teer, en hij zalft de knie op de rotsen bezeerd, of de zijde door de doornen gewond. Maar hier komt er één, niet bezeerd of verwond, slechts moede en afgemat. Hij baadt het gezicht en het hoofd met de verfrisschende olijven-olie, en hij neemt zijn beker, vult dien met water uit het vat daaarmee gevuld en doet het uitgeputte schaap daaruit drinken. Daar is in den ganschen psalm niets schooner dan dit. Gods zorg gaat niet slechts over de gewonden, maar ook over de moeden en afgematten. "Hij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende." En dan als de dag ten einde is en het schaap in de kooi, welk een tevredenheid en rust dan onder den sterrenhemel! Dan volgt de gedachte van de zoetste rust en het zaligst genot: "Immers zullen het goede en de weldadigheid mij volgen, al de dagen mijns levens"; gelijk als toen zij mij gevolgd hebben in al de omzwervingen van den dag, nu geëindigd.

Het lied sterft weg, terwijl het hart, dat God bewaakt en behoed heeft, deze dankbare gelofte uit, voordat de omzwerving van den dag geheel vergeten is in den slaap: "Ik zal — niet wil maar *zal*; want het is een vast besluit, een stellig voornemen, en een heilige gelofte: 'Ik zal in het huis des Heeren blijven in lengte van dagen (eeuwig)." En het lied eindigt en de schapen zijn ter ruste, veilig in de kudde van den Goeden Herder.

Geen wonder dat wij na dien nacht dezen drieen-twintigsten psalm altijd genoemd hebben: "Het Lied van den Syrischen Gast."

J. G. J. K.

DEEL XX, No. 7. STELLENBOSCH. JULI, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

Op reis — Tarkastad.

Wat ontmoet men toch allerlei karakters op reis. 't Is eene rustelooze wereld, waarin wij leven — ook wij aan de Kaap. De ossenwagen ziet men zelden meer: zelfs niet eens op 't transportpad, of men moet weg naar de grenzen. En dáár is de "donkey" meester van 't terrein — dat geduldig, lasttrekkend, door-sjambok-gebeukt-dier, een martelaar, die zijn stem niet laat hooren, gelijk in de dagen van Bileam. Ook de oude, rommelende, in stofwolken gehulde passagiers-wagen is verdwenen. Hoeveel malen moest ik in vroegere jaren de Karroo doorkruisen, gezeten drie op ééne bank, dag en nacht geschommeld, gebonsd, zonder rust of slaap, totdat de natuur zich liet gelden, en ik slapende zat, of zittende insliep. Nu snort de trein door de dorre vlakten heen, en bereiken wij onze bestemming zonder moeite of inspanning. Zijn wij er beter door geworden? Hebben wij er waarlijk door gewonnen? De rust is er niet, en 't menschdom is als weleer, even zelfzuchtig, en veel meer gejaagd.

* * *

Ditmaal had ik tot reisgenoot een "gentleman" in khaki, pas terug van Duitsch-Zuid-West, en gereed naar 't oorlogsterrein in Europa te gaan. Zelden heb ik meer beleefdheid ontmoet. De kennismaking laat aangename herinneringen achter. Een jonge Advokaat voegde zich soms bij ons. Hij ook was in "khaki": en ook hij dacht aan Europa. Beiden wilden rooken: en ik ken "my lady Nicotine" niet. Doch de Advokaat vroeg heel beleefd, of ik hem wilde vergunnen zijn pijpje te rooken. Dat kon ik niet weigeren; want meestal vraagt niemand verlof. Ieder herschept de spoorweg-coupé in een rookkamer en bekommert zich al heel weinig over de gemakken van den medereiziger. Bij dag gaat 't nog. Bij nacht is 't eene penitentie. Mijn reisgenoot en zijn vriend waren niet slaven van tabak, en 's nachts was de lucht zuiver. Vele reisgenooten heb ik in mijn leven gehad. De onbeleefdste is soms de 'commis-voyageur'— zooals men hem in Holland noemt, en hier bij ons de 'commercial-traveller' met uitzondering natuurlijk. Er zit iets in dat gedurig reizen, dat iemand onbeleefd maakt. Men denkt dan maar aan zijn eigen gemak. N. B. Op mijn terugreize had ik een 'commercial traveller' als reisgezel. Hij was uiterst beleefd en bewees mij vele kleine en groote diensten.

* * *

Op den trein ontmoette ik Sir Thomas Price, vroeger spoorweg-ambtenaar, thans in zijn ouderdom lid van den spoorweg-raad. Hij had zijn eigen rijtuig; van vele gemakken voorzien en noodigde mij uit bij hem te komen zitten. Aangenaam was ons onderhoud. Ik had hem niet ontmoet sedert den dood van zijne echtgenoote. Toen was er tusschen ons eene hartelijke briefwisseling. Thans was hij op non-activiteit en...eenzaam! "I wish I had a hobby" — iets dat mij kon bezighouden, gelijk weleer: dat woord trof mij. 't Is toch best in 't harnas te sterven. *Otium cum dignitate* klinkt heel mooi: men kan ook te veel *otium* hebben en overstelpt worden door zijn eigen *dignitas*. Soms denk ook ik aan *Otium*, met of zonder *dignitas*: en ik schrik terug. Best is het, als we zeggen kunnen met den Romeinschen dichter:

O Meliboëe, Deus nobis haec otia facit.

Als God op Zijn tijd zegt: Rust een weinig, dan maakt Hij de Rust weldadig: anders niet!

* * *

Wat mij altijd verootmoedigt is de hartelijkheid, maarmee ik ontvangen word in menige pastorie. Men doet zich de vraag: heb ik dat nu verdiend?

Toch is het aangenaam den kansel te betreden in eene gemeente, waar men zoo hartelijk welkom geheeten wordt. Bij het vele dat in onze Kerk ons minder begeerlijk toeschijnt, blijft dit nog altijd, dat het nooit aan gastvrijheid en hartelijkheid ontbreekt. "Vergeet de herbergzaamheid niet" is nu eenmaal een apostolische les, die niet mag worden veronachtzaamd. En toch, er zijn die onze Afrikaansche "herbergzaamheid" genieten, en dan smalend ons den rug toekeeren en den Afrikaanschen boer teekenen als een soort "monstrum horrendum" uit den voortijd — een overblijfsel uit een vervlogene periode van ruwheid en barbaarschheid, waarmee de beschaving terecht den draak steekt. Ik zou voorbeelden kunnen noemen van zulke beschaafden, die eerst genieten en dan met smaad veroordeelen en met hoon terugbetalen. Het boek van Ogg is daarvan weer een bewijs.

* * *

Op den trein waren er velen die uit Duitsch-Zuid-West terugkeerden en de overtuiging wint veld, dat de oorlog in die gewesten ten einde snelt. In Europa schijnt 't einde nog ver. Hoe lang zal 't dáár nog duren? Het wil mij echter voorkomen, alsof Europa niet rekent met een groot gevaar, dat de gansche wereld dreigt. 't Is niet het militarisme van 't Westen, maar 't ontwaakt Oostersch militarisme, dat de aandacht van den Europeeschen staatsman verdient. Japan snakt naar wereldheerschappij. Philip Snowden heeft erop gewezen, niet zoo lang geleden, en gewaarschuwd. "Het probleem dat in 't Oosten geforceerd wordt — zoo schreef hij — is een van grooter belangrijkheid voor de wereld, dan wat nu in bloed op 't vasteland van Europa wordt uitgewerkt. De Japannees brengt aan de orde een politiek, die zich ten doel stelt de wereld te beheerschen, op economisch zoowel als op politiek gebied, en de vernedering van China is daartoe de eerste stap." Hoort bijv. wat het "Japanneesch Koloniaal-blad" daaromtrent zegt: "Het tegenwoordige China is een bron van gevaar voor Japan... Ten einde China te bewaren zal Japan met eenige mogendheid den oorlog aanbinden. Niet alleen zal Japan de eerzucht van Rusland en Duitschland moeten fnuiken, het zal Engeland en Amerika moeten terughouden van inmenging in Chineesche zaken ... Ten einde den tegenwoordigen Europeeschen oorlog ten volle te benuttigen, moet Japan zijn invloed uitstrekken over China."

* * *

Hier dus dreigt 't gevaar. Japan wil China in zijn macht heben, en door China Europa trotseeren. Wordt Europa verzwakt door den vreeselijken internationalen oorlog, dan heeft Japan ruim veld voor zich. Ik vrees, dat de Europeesche mogendheden het gevaar niet inzien. Een uitgemergeld Europa, en daartegenover een wereld-beheerschend Japan! Dit is geen droombeeld. De "Manchester Guardian" en Sir Philip Snowden luiden de alarmklok tot nog toe tevergeefs.

CRADOCK.

Jaren zijn verloopen, sedert ik Cradock bezocht. Veel is er veranderd. Wat mij 't meest trof is het fraaie en doelmatige gebouw, opgetrokken door den Kerkeraad in 't belang van de jongelingen der gemeente. Het heeft £7,000 gekost en is 'n sieraad voor 't dorp. De zaal daaraan verbonden — eigenlijk is de zaal 't middenpunt — is uiterst doelmatig, en wat akoustiek betreft, goed geslaagd. Ik weet van geen zaal in 't Westen, die zulk een aangenamen indruk maakt. Best van alles is, dat 't gebouw het werk is van een Afrikaanschen architect, een zoon des lands, die in het buitenland voor zijn vak zich heeft voorbereid. De Heer Louw — de architect — is zoon van een alom bekenden Paarlschen boer, en heeft zich, naar ik onlangs vernam aan zijn geboorteplaats neergezet in de hoop, dat hem kerkelijk en ander werk zal worden toevertrouwd. Waarom kan de jonge Afrikaner ook niet als architect optreden? Langzamerhand gaan de oogen open. Niet allen worden onderwijzers, of predikanten, of dokters, of advokaten of procureurs. Wij hebben ook nu reeds onze Afrikaansche tandartsen, onze Afrikaansche musici, en allengs krijgen wij Afrikaansche ingenieurs. Gaarne zag ik zonen des lands streven naar alle betrekkingen in de maatschappij; hoewel ik dankbaar ben, voor wat mannen uit het buitenland, voor land en volk hebben gedaan.

Wordt de Universiteits-Kwestie behoorlijk opgelost, dan zullen wij op elk gebied vorderingen maken. Waarom niet? Wij leven in een tijd van overgang, en men begint over vele dingen na te denken. Wij krijgen allengs een nieuwen gezichteinder, en onze jongelingen behooren te worden aangemoedigd, niet om "droomen te droomen," maar om "gezichten te zien."

* * *

Ik denk hier niet alleen aan vooruitgang op *geestelijk* gebied; maar ook op *stoffelijk* gebied. In de concurrentie met meer ontwikkelden, treedt de Afrikaner vaak op den achtergrond. Hij is niet opgewassen tegen zijn concurrent uit Europa. Eerst als hij zijn plaats gaat innemen naast den "uitlander," en diens gelijke is in opvoeding en ontwikkeling, zal hij zijn bestemming bereiken. Maar dan moet hij los worden van zijn star conservatisme, zijn zelftevredenheid, zijn neiging tot isolatie en afscheiding.

Het trof mij dezer dagen, hoe Australie gewonnen heeft bij de goudontdekkingen op dat Zuidelijk vasteland. En toch, toen Edward Hammond Hargraves 't eerst z'n paar greintjes goud vertoonde aan den Kolonialen Secretaris, twijfelde de groote me-

nigte aan de mogelijkheden van dien vondst. 't Was alsof Hargraves de alarm-klok had geluid, den ondergang der maatschappij aankondigende. Gouverneur Fitzroy schreef aan Lord Grey: "vele leidslieden onder onze burgers bevelen aan, dat de krijgswet zal worden geproclameerd, en dat alle gouddelverij strikt verboden zal worden, opdat de gewone orde der dingen niet zal worden gehinderd."

Hargraves was eigenlijk niet de *eerste* die goud ontdekt heeft in Australie. In 1851 bracht hij zijn zeven greintjes van 't edele metaal naar Sydney. Tien jaar tevoren, in 1841, had zekere McGregor stukjes goud-dragend erts naar den Heer Clarke — een bekenden geoloog — gebracht. Doch Clarke maakte dit niet openbaar, omdat, zooals hij zeide, "die ontdekking zou kunnen leiden tot de totale disorganisatie der maatschappij." Die mannen hadden geen gezichteinder; ze waren zelftevreden, en voldaan met wat er was. En wat was nu de ondervinding? Twee jaar na de ontdekking door Hargraves, d.w.z. in Februari 1853 moest de Koloniale Secretaris verklaren: "Ik heb het niet kunnen droomen, dat in minder dan twee jaren de zuster-Kolonie Victoria alleen, 1731 onz. gouds, ter waarde van £14,000,000 had gewonnen." In 1906 had Australië den rijkdom der wereld vermeerderd met £544,414,535.

* * *

Dit toepassende op Zuid-Afrika, vraag ik niet naar den rijkdom onzer diamant- en goudvelden, maar dring ik er op aan, dat onze Afrikaansche jeugd zoo moet worden ontwikkeld, dat ze worden aangemoedigd, hun plaatsen in te nemen zonder blos of schaamte, naast eenig ontwikkelden expert uit 't buitenland. Waarom niet? Waarom moeten zoovele betrekkingen buiten hun bereik blijven. Doch genoeg hierover. Ik heb reeds meer gezegd dan ik oorspronkelijk had bedoeld, en ik schrijf, weg van huis, en niet altijd onder gunstige omstandigheden.

* * *

De Conferentie van de Christelijke Studenten Vereeniging is voorbij, en de afgevaardigden zijn huiswaarts vertrokken. Groot was het aantal dier afgevaardigden — meer dan 300: treffend waren de toespraken in de beide landstalen. Er was gevaar voor scheiding, daar sommigen sterk aandrongen op eentalige vereenigingen. Dit zou natuurlijk een deel van ernstige medewerkers uitsluiten en het doel verijdelen van de Vereeniging zelf, die toch in de eerste plaats Amerikaansch van oorsprong is, en alle Europeesche en buitenlandsche Universiteiten omvat. Mogelijk dien ik mijn lezers het best, door eenvoudig terugtegeven de :—

Resoluties op dit punt door 't Hoofdbestuur bekrachtigd en alzoo aangenomen :—

1. Dat de reizende secretarissen, die arbeiden in Europeesche Inrichtingen, voortaan tweetalig zullen zijn, en indien er thans eenige zulke secretarissen mochten zijn, die niet tweetalig zijn, zij binnen twee jaren dit moeten zijn.

N.B. Door tweetaligheid wordt verstaan, dat de reizende secretaris in staat zal zijn, vergaderingen in de beide landstalen toetespreken.

2. Dat leden van het Hoofdbestuur Hollandsch en Engelsch goed moeten verstaan.

3. Dat stemgerechtigde afgevaardigden naar de Conferenties beide talen in 't vervolg zullen verstaan.

4. Dat reizende secretarissen vergaderingen van takken zullen toespreken in de taal van de meerderheid.

5. Dat in Colleges en Scholen, waar geen vrijheid kan worden verkregen door een aantal leerlingen om hun taalrechten te handhaven, het recht zal worden verleend om een anderen tak te stichten. In dit geval wordt aanbevolen, dat zoodanige takken de bemiddeling van 't Hoofdbestuur zullen zoeken intewinnen.

* * *

Deze zijn de hoofdpunten in de bepalingen, de taalkwestie geldende. Er waren andere besluiten van meer privaten aard, waarop ik niet kan ingaan. Genoeg, dat men tot eene schikking gekomen is met betrekking tot de taalkwestie, die in 't begin aanleiding scheen te geven tot scheuring en onaangenaamheid. Dit werd afgeweerd door de aanname van bovengenoemde resoluties. Wij zullen moeten zien, of de schikking bevrediging zal geven; doch middelerwijl is er een uitweg gevonden uit de moeilijkheid. Het zou jammer zijn, zoo de vereeniging moet worden opgebroken door een kwestie, die haar slechts ten deele raakt. Het motto van de vereeniging is toch "Unum in Christo," en in Christus is er geen scheiding tusschen "barbaar en Scyth, dienstknecht en vrije." En voorwaar, er is geen lichaam, dat studenten en school-leerlingen sedert 1896 — het jaar der stichting — tot zulk een zegen geweest is als deze Vereeniging. Verdeeling is niet altijd zegen, en scheuring leidt slechts tot verbittering. Doch wij leven in een tijd van overgang en crisis. Het gevoel spreekt nu luide, en de Rede — om niet te spreken van Christelijke liefde — zwijgt vaak. Van harte vertrouw ik, dat de Studenten-Vereeniging zal blijven voortbestaan in haar tegenwoordigen vorm.

Onder de sprekers op de Conferentie, trof ik aan den Heer A. W. Baker, vroeger rechtsgeleerde in Natal, thans hoofd van de Zending in de Compounds te Johannesburg. Hij is een persoonlijkheid, een man van kracht. Over den oorsprong van dat werk laat ik hem hier zelf spreken.

"In 't jaar 1895 voelde ik behoefte aan bepaald werk in de Compounds te Johannesburg onder de 90,000 Heidenen, thans werkzaam aan de mijnen. Het getal nu is over 200,000, en daar ze gaan en komen, en hun plaatsen door anderen worden ingenomen, zijn er omtrent 500,000 die in drie jaren tijds

door de Compounds gaan. In die dagen praktiseerde ik als rechtsgeleerde te Pretoria en was ik tegelijkertijd Superintendent van een tak van de Z.A. Algemeene Zending. Gedurende eene bijeenkomst in de open lucht voor inboorlingen, ontving ik mijne roeping, en bood ik mij aan om in de mijnen te arbeiden. Ik brak mijn zaak op, en in 't begin van 1896 kwam ik naar Johannesburg, om met mijn werk een aanvang te maken. Daar er tusschen mij en den Heer Dudley Kidd een verschil ontstond over het geldelijk beheer, kwamen wij overeen uit elkaar te gaan. Zoo werd ik geheel geworpen op God. Ik had geen organisatie achter mij en geen medewerker ; doch ik was mij van mijne roeping door den Heere zoo bewust, dat ik slechts zeggen kon : 'Heere, Gij hebt mij geroepen : Gij zult de werkers en de middelen vinden.'

't Was moeilijk vergunning te verkrijgen tot prediken in de Compounds : de gezaghebbenden waren bitter tegen zendingwerk. Ik kreeg echter verlof van de City- en Suburban Company om in hun mijn te beginnen, op voorwaarde, dat ik — zoo de Maatschappij zulks mocht noodig achten — mijn gebouwen na eene maand kennisgeving zou verwijderen. Daar wij ons voorgenomen hadden geen onderwijs in 't Engelsch mee te deelen, en drank en tabak verboden, en er op aandrongen dat terugbetaling van het gestolene, een onzer voorwaarden was, wonnen wij allengs de achting der mijn-magnaten. Tot mijn medewerkers kreeg ik den Heer Angus, en den Heer Black, een goudsmid, met den Eerw. H. E. Mabille. Ons werk groeide aan : wij bouwden zalen dicht bij de Compounds, die dienden als dag- en avond-scholen. Ook hielden wij diensten in de open lucht en in de Compounds. Onze regel was : van 't spel- en leesboek direkt naar 't N. Testament.

In 1899 ondernam ik, met wijlen den Heer G. H. Agnew, eene lange voetreis dwars door Gazaland, tot naar Inhambana. 's Nachts sliepen wij in de hutten der inboorlingen, en toonden hun op de tooverlantaarn tooneelen uit 't leven van onzen Heiland. Wij besteedden drie weken aan dien tocht, tegen het einde waarvan ik door de koorts werd aangetast, en eene zeereis tot herstel mijner gezondheid moest ondernemen. Van Austalië had mij een beroep bereikt, om derwaarts over te komen, en naar Australië ging ik dan ook. Daar werd er een Centrale Raad met verscheidene takken gevormd en eene Constitutie opgetrokken, met 't beginsel, dat we in salarissen en collecten eenvoudiglijk van God afhankelijk zullen zijn. In 1900 keerde ik terug naar Natal, doch kon naar Johannesburg niet terugkeeren voor 1902, vanwege den oorlog. Toen in 1904 de Chineezen werden ingevoerd als mijn-arbeiders begonnen wij ons op het Chineesch toe te leggen, zoodat met behulp van twee Chineesche Evangelisten, ons door de Amerikaansche Presbyteriaansche Zending afgestaan, het werk werd ondernomen. We hadden de vreugde meer dan 40 Chineezen te doopen, voordat zij naar hun vaderland werden teruggezonden. Daar een onzer werkers, Robert Wilson, zich geroepen achtte naar Britsch Oost-Afrika te gaan, zonden we hem derwaarts in 1904. Hij stichtte de Zending onder de Banyori, 18 mijlen ten noorden van 't Meer Victoria-Nyanza. Dáár hebben we thans vier werkers, blanken, en twaalf evangelisten uit de inboorlingen, en meer dan honderd gedoopten. In den laatsten tijd is er onder dien stam eene dringende begeerte ontstaan naar onderwijs, en tevens eene ernstige begeerte om 't Evangelie aan te hooren. In Zuid-Afrika arbeiden wij nog steeds op de goud- en kolenmijnen, en ons werk breidt zich uit. Wij hebben twintig gebouwen in verschillende mijnen en vele scholen In Gazaland hebben wij eene poging aangewend om onze bekeerlingen, in omtrent veertig kleine gemeenten bijeenverzameld, te verbinden met de Zwitsersche Zending. Velen hebben zulks gedaan : anderen willen niet. Daarom heb ik ze in 1908, 1910, en 1911 bezocht, om in levende aanraking met ze te blijven. In Natal hadden we een belangrijk werk in 't Umvoti distrikt ; doch dit werd overgenomen door de Vrije Kerk van Schotland. Ook te Kliprivier en Estcourt hebben we staties, die we later hopen over te maken aan datzelfde Kerkgenootschap, zoodra we ons daartoe gerechtigd gevoelen. In 't algemeen zij dit nog gezegd, dat we meer dan 4,500 gedoopte Christenen hebben gewonnen, vertegenwoordigende 33 verschillende stammen van inboorlingen."

Tot dusver de Heer Baker. Het was mij zeer aangenaam met hem kennis te maken. Door hem wordt een werk gedaan, dat ongetwijfeld den steun verdient van allen die den Heiland liefhebben. Ook onze Kerk arbeidt in de Compounds door den broeder Fouché, die vooral zijn aandacht besteedt aan inboorlingen uit Nyasaland. Ook zijn werk is niet ongezegend geweest.

De Kerk en de Politieke Partijen.

Dr. Andrew Murray kritiseert Dr. Malan.

Ik heb slechts ruimte genoeg om een gedeelte overtenemen uit den brief van Dr. A. Murray pas in "Ons Land" verschenen. Ik had zelf reeds een artikel klaar over dit onderwerp, en in denzelfden geest. Ik hield het mijne echter terug, ten einde Dr. Murray aan het woord te brengen.

Ik denk dat onze kerk wijselijk heeft gehandeld, wanneer zij gezocht heeft om steeds op de voorgrond te stellen, dat het niet haar roeping was, noch die van haar dienaars om als zodanig zich in de politiek te mengen. Vraagt men dan : Behoort de godsdienst niet juist op de politiek invloed uit te oefenen, en alzo op alles wat dienen kan tot zegen voor de maatschappij en het mensdom ? Ongetwijfeld. Maar wel op een geheel andere wijze. Het is de roeping van de Kerk om haar leden op te

voeden voor hun roeping om hun deel te nemen als burgers van de Staat. Zij doet dit door hen te leren om in de vreze Gods te wandelen, door hen te helpen in de vorming van een karakter, standvastig in de gehoorzaamheid aan Gods wil boven alles, en in de liefde die niet voor zichzelf maar voor de medemens leeft. Het is een groot verschil tussen de voorstelling dat de Kerk rechtstreeks haar leden moet leren welke politieke opinies de juiste zijn, dan of zij ze helpen moet om de grote beginselen van Gods Woord zelf toe te passen in het leven. De Zondag is aan de Kerk gegeven om haar leden onder de macht van Gods Woord te brengen, opdat zij dan de volgende zes dagen de toepassing er van moeten maken naar al de verschillende omstandigheden. Even zo is het met geheel het leven. De leraar ontvangt zijn traktement opdat hij geheel vrij van wereldse beslommeringen, zich kan wijden aan de grote taak van gemeenschap met God, van omgang met het Woord onder de leiding van Gods Geest, opdat hij met vaste moed en hemelse kracht invloed kan uitoefenen om de leden van de Kerk hun roeping te laten verstaan. En dat wel 't eerst door zich door de Kerk te laten leiden tot de kennis van Gods wil in alles, en dan in de wereld te tonen hoe een Christen een zegen is voor volk en maatschappij.

Men zal zeggen, dat legt een zware verantwoordelikheid op de leraar, en eist van hem grote opoffering. Maar dat is juist waartoe de Heer hem geroepen heeft. De Heer Zelf is ons voorgegaan, Zijn gehele zelfopoffering werd beloond met Goddelike heerlikheid. Hoe anders zal de leraar kunnen tonen dat als hij opoffering aan zijn gemeente predikt hij het in waarheid meent. In zijn afscheidsrede heeft Dr. Malan het woord van Paulus aangehaald omtrent de plicht van de Christen, " om zijn eigen vrijheid te beperken, en ter wille van anderen zich te verloochenen." Dat had Paulus gedaan. " Ik heb mijzelven allen dienstbaar gemaakt, ik ben allen alles geworden, opdat ik immers enigen behouden zou." Als de leraar het eerst verstaat, dat hij tegenover alle leden van zijn gemeente hun dienaar is, dan zal hij gevoelen welk een dure roeping het is om zich te onthouden van alles, waardoor hij hun vertrouwen of hun liefde zou verliezen. En hij zal het later verstaan dat hij in de zelfverloochening, en de omgang met God in het gebed, en ook in de prediking van het Woord en van de eisen der liefde, meer invloed op de politiek kan uitoefenen, dan waar hijzelf een werkdadig deel nam aan de bevordering van een partij. De Kerk moet boven al het gedruis der wateren de stem Gods laten horen : " Hebt elkander lief ; verdragende elkander in de liefde ; gelijk Christus u vergeven heeft, doet ook gij alzo." Is de Kerk in deze getrouw, dan zal het onmogelik wezen dat er ooit een gedachte zou wezen aan scheuring ter wille van verschil van politieke meningen.

En zou er iets aan te doen wezen om de Kerk te helpen om de klove die er reeds is, waarvan Dr. Malan spreekt, te dempen ? Ik meen van ja. Voor een paar maanden lag deze zaak mij zwaar op het gemoed. Is er dan niets aan te doen bij het vooruitzicht van al de strijd die nog komen zal, om Christenen te leren om in de liefde met elkander te dit te beletten. Maar is het dan niet mogelik voor degenen die verschillen om met elkander afspraak te maken, dat dat verschil aan de Christelike liefde niet mag te kort doen ? In een brief aan Ds. Botha de voorzitter van de Bloemfontein Konferentie vroeg ik of het niet mogelik zou wezen, dat een acht of tien broeders zouden samen komen om over die zaak raad te houden. Zij zouden eerst een uitdrukking moeten vinden voor datgene, waarin alle Afrikaners overeenstemmen, omtrent het toekomstig bestaan van ons volk. Men zou dan, daar er verschil van mening bestaat omtrent de wijze waarop dit doel bereikt kan worden, als tweede punt de hoofdzaak kunnen opnoemen van wat de Nationale Partij onmisbaar rekent tot bereiking van het doel. Het derde punt zou wezen de beginselen van de Zuidafrikaanse Partij. En dan het vierde punt, een uitspraak van onze begeerte om elkander goed te verstaan, om nooit elkander toe te schrijven, wat wij niet bedoelen, om moeite te doen om alle gedachten van verkoeling en verwijdering onder broeders ver te houden, en ons voorts te verbinden om asl Christenen te bidden, dat God aan ons allen geven mag diep te gevoelen, dat de eenheid aller gelovigen bij ons hoger moet staan, dan enige tijdelike scheiding of verdeeldheid.

Ds. Botha gaf te kennen, dat als ik in die zin wenste te werken, hij gaarne zou samengaan. Er is echter vooreerst niets van gekomen ; misschien was het mijn schuld dat de zaak niet werd doorgezet. Ik maak daar nu melding van, opdat anderen er ook over denken kunnen. Het zou al te droevig zijn, zo wij niet de moed hebben, om in Gods naam maatregelen te beramen, waardoor Gods kinderen aan elkander verbonden kunnen blijven te midden van de strijd, die hen omringt. Onze Heiland heeft in de laatste nacht, toen Hij bad voor allen die nog geloven zouden, dit genoemd als het ene en het hoogste, dat Hij van de Vader begeerde, " dat zij allen één zouden zijn," opdat de wereld overtuigd mocht worden dat God ons lief heeft gehad, en dat onze harten van die liefde vol konden zijn, gelijk Christus' hart. Laat de eenheid van alle gelovigen ons door Christus ter bewaring toevertrouwd voor ons een zaak van begeerte, van geloof, van gebed wezen. En wij zullen op God kunnen rekenen om ons te leren wat gedaan kan worden om die eenheid te bevorderen te midden van al de moeilike politieke vragen die ons omringen.

Voorts zullen wij het antwoord op menige vraag vinden in het woord van onze Heer : " Geef de keizer wat des keizers is, en Gode wat Godes is." Geef

de koning, geef de Regering, geef het nationaal gevoel, geef de politiek wat hun toekomt. En dan geef Gode wat Hem toekomt ; de heerschappij over Zijn Kerk, de eenheid en de liefde van Zijn kinderen, met de toewijding van de Kerk en haar dienaars om alleen te streven om Zijn wil recht te kennen en te volbrengen.

ANDREW MURRAY.

Wellington, 14 Julie, 1915.

Des Heeren Avondmaal eten.

Lees 1 Korinthe 11 : 17—33.

Zing Ps. 36 : 2 ; Gez. 100 : 6 ; Gez. 106 : 1, 2 ; Gez. 52 : 13.

Tekst : 1 Korinthe 11 : 20b : " Des Heeren Avondmaal eten."

In de eerste Christelijke gemeenten vierde men het Avondmaal bij of na afloop van de liefde-maaltijden. Zoo deed men in de gemeente te Korinthe; doch er werd misbruik gemaakt van de samenkomsten. Paulus klaagt bitterlijk daarover, wanneer hij schrijft : " Als gij dan bijeen samenkomt dat is niet des Heeren Avondmaal eten." Hij geeft hun dan eene korte en krachtige opsomming van wat de Heere Jezus deed, en bedoelde met dit heilig Sacrament wat vervat is in de woorden, waarmee ons Formulier begint. Het Avondmaal is 't teederste genademiddel dat Christus aan de Zijnen heeft geschonken, ter Zijner aanhoudende gedachtenis en tot heil, opbouwing en versterking van Zijn eigen verkregen volk. Wij letten op dit heilig teeken en zegel van verschillende zijden, om waardiglijk aan den disch des Heeren te kunnen aanzitten.

1. Ten eerste keeren wij onzen blik *achterwaarts* en het Avondmaal blijkt te zijn *een feest van gedachtenis.* Immers Jezus zegt zelf : " Doet dat tot mijne gedachtenis." Gelijk de Israeliet jaarlijks gedachtenis vierde van zijne bevrijding uit de slavernij, en het pascha at met den diepen indruk, dat de eerstgeborene gered was door het bloed des paaschlams, zoo gedenkt de Christen, dat zijn Heiland hem duur gekocht heeft met Zijn bloed en door Zijnen bitteren dood ; en hem verlost heeft uit de dienstbaarheid der zonde. Wie vergeet en denkt niet dikwijls aan het sterven van zijne dierbaren op aarde ? Welk waar volgeling van Jezus kan ooit den dood vergeten van Hem, die ons heeft liefgehad en van onze zonden gewasschen heeft in Zijn bloed ? Het kruis is de groote spoorslag om te doen gedenken aan den Zaligmaker, die sneuvelde in den allerheftigsten krijg met Satan, en toch door Zijne opstanding uit de dooden de heerlijkste overwinning behaalde. Wij richten gedenkteekens op ter eere van de dapperen, die in den oorlog voor 's Lands vrijheid vochten, en leggen onze bloemenkransen op hunne graven. Wanneer de gemeente de heilige tafel met het wit laken erop, en onder de schoone servetten het brood en den beker voor haar aangezicht aangericht ziet, dan schouwt zij op de tombe van den Gekruiste ; zij ziet op het monument ter gedachtenis van Zijnen dood opgericht. En als de Broeders en Zusters aanzitten, dan leggen zij daarop de kransjes van innig smartgevoel over de zonde, van waarachtig geloof in de zoenverdienste van Christus en van ernstig voornemen om met een heilig leven Hem te eeren en verheerlijken. O ! allen gij die den Heere vreest en bemint : komt nader, tast de teekenen, ziet Zijn graf aan ; weent bij dit liefelijk monument ; legt uwe liefde-kransen daarop — doet het tot Zijne gedachtenis.

2. Ten tweede richten wij den blik *nederwaarts* en dit heilig sacrament wordt ons *een feest van verootmoediging.* " De mensch beproeve zichzelven en ete alzoo van het brood en drinke van den drinkbeker." Hoe krachtig drukt ons Formulier het uit! Een ieder bedenke bij zichzelven zijne zonden en vervloeking, opdat hij zich mishage en voor God verootmoedige ; aangezien de toorn Gods tegen de zonde zoo groot is, dat Hij, eer Hij dezelve ongestraft liet blijven, aan Zijnen lieven Zoon Jezus Christus met den bitteren en smadelijken dood des kruizes gestraft heeft. Peilen wij oprechtelijk in de diepte van ons hart, dan vinden wij dat het arglistig is, meer dan eenig ding, ja doodelijk, wie zal het kennen ? Is het niet al te dikwijls een koopmanshuis, en een kuil der moordenaren als de Heere God het doorgrondt. Geven wij acht op onzen mond, dan schamen wij ons over de ijdele en verkeerde woorden, welke zoo gemakkelijk over onze lippen uitrollen tot oneer van onzen Maker, tot schade van onzen naaste en tot verontreiniging van onszelven. Denken wij aan ons hoofd ; is niet het gedichtsel van onze gedachten boos van onze jeugd af aan ? Letten wij op onze handen en voeten ; zijn zij niet bezoedeld met het bloed onzer naasten, vooral in dezen treurigen, vreeselijken, duivelschen volkerenstrijd ? Moeten wij ons niet verwonderen dat God toelaat, dat zulk een klomp van zonden, als wij zijn, nog zal bestaan en leven? O ja ! wanneer het schuldig geweten ontwaakt, het gebroken en verslagen hart het diep gevoelt, hoe de kanonnen van de booze wereld, de pompoms van de wellusten des vleesches, en de maxims van gedurige verkeerde neigingen en gewaarwordingen van lichaam, ziel en geest ons pap geschoten hebben ; dan is het dat wij in onze ellende uitroepen : " Ik ben jammerlijk en arm en blind en naakt, o God, wees mij, zondaar, genadig !" en bidden : " Christus bloed kome over ons en onze kinderen, niet tot vervloeking maar tot vergiffenis ;" dan mishagen wij onszelven, denken slecht van en zijn vies over onszelven, en naderen tot dit verootmoedigingsfeest als verminkten en kreupelen ; omdat er nog plaats is voor dezulken aan den maaltijd van een

alles vergevenden en barmhartigen Zaligmaker, die geenszins uitwerpt die tot Hem komt.

3. Ten derde zien wij *opwaarts* en het Avondmaal is ons *een feest van verzoening.* Wanneer de Heere Jezus het brood genomen en gedankt heeft en hetzelve uitdeelt aan Zijne jongeren, zegt Hij : " Dit is Mijn lichaam dat voor u gebroken wordt ." Daarna, als Hij den drinkbeker genomen en wederom gedankt heeft en Zijnen zegen uitgesproken, zegt Hij : " Deze drinkbeker is het nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u en voor velen vergoten wordt." Het geweten van den mensch, zelfs het instinkt van den heiden leert hem, dat het vertoornd Opperwezen moet verzoend worden door het slachten van eene offerande en het vergieten van bloed. De teekenen aan de tafel verzegelen het Evangelie dat ons predikt : "Christus is ter Zijner tijd voor de goddeloozen gestorven. Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Het bloed van Jezus Christus, Zijnen Zoon, reinigt ons van alle zonden. Het bidt van Zijnentwege : " Laat u met God verzoenen." Het offer is gevonden in het gekruizigd lichaam van den Godmensch : God is met den mensch verzoend, door den dood Zijns Zoons ; en de mensch wordt met God verzoend, door het geloovig aannemen van de volkomene gerechtigheid en genoegdoening van Christus. "Door Zijne striemen is ons genezing geworden." De tafel des Heeren wordt voor den Christen 'n ambulance-wagen met het roode kruis daarop, waarin hij als een arme gewondene opgenomen wordt. Overwonnen door de liefde van Christus, hijscht hij alhier de witte vlag omhoog, en geeft zich gewillig gevangen, hopende op de genade Gods. Toen Boeren en Britten te Vereeniging den vrede hadden gesloten, aten zij tezamen, ten bewijze, dat zij niet meer vijanden maar vrienden waren. Wij vereenigen ons rondom den verzoenings-disch en eten en drinken samen met den Heere, omdat Hij ons als vijanden volkomen vergeven heeft en welkom heet en ontvangt als Zijne vrienden.

4. Wij willen nu een kijkje *binnenwaarts* doen en het gezegende bondzegel wordt ons *een feest van toeeigening.* " Neemt eet, dat is Mijn lichaam. Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament, dat voor u vergoten wordt. Drinkt daaruit." Hoe treffend hoe menschelijk, hoe medegevoelend is het van den Zaligmaker om te gebruiken, als teeken, en te verzegelen wat wij allen, alle dagen, en het meest door ons gansche leven — het eten en drinken. Wanneer wij brood eten, eigenen wij hetzelve ons toe , en het brood wordt werkelijk gedeelte van ons lichaam ; het wordt part van onszelven. En zoo meent de Heiland moeten Zijne discipelen, op geestelijke wijze, Zijn lichaam in hun lichaam, hunne ziel, hun gansche bestaan en wezen opnemen : " Zijn vleesch eten," zich verlustigen in het volkomen toeeigenen van al Zijn bestaan en leven in hun gansch bestaan en leven. De " vrucht des wijnstoks "— de wijn, dien wij drinken, strekt tot verkwikking en versterking ; en wanneer wij denzelven genieten, dan gevoelen wij de trilling van zijne opwekkende kracht, welke zich meester maakt van het bloed, dat door onze aderen ruischt. Zoo moet de Christen " Zijn bloed drinken " op geloovige en geestelijke wijze — Zijn bloed, dat uit Zijne wonden en hart vloeide, tot bedekking van onze ongerechtigheid,tot afwassching van de zonde, die ons ontreinigt en verzwakt ; en het zoo binnen in onze gansche natuur opnemen, dat het ons zuivert, heiligt, verkwikt en opwekt tot een nieuw toegewijd leven aan, in en door Hem. Met andere woorden, door deze intieme toeeigening van den Heere, gelooft en gevoelt de Avondmaalganger, dat hem al zijne zonden, alleen terwille van het lijden en sterven van Jezus Christus vergeven zijn ; en de volkomene gerechtigheid van Christus, hem als zijne eigene toegeschonken wordt ; ja zoo volkomen, alsof hij zelf in eigen persoon, voor al zijne zonden betaald, en alle gerechtigheid volbracht had. Ziet gij die krijgslieden de vesting bestormen en innemen, al worden zij gewond en gedood. Waarom ? Omdat zij volkomen vertrouwen hebben en zich geheel overgeven aan den bevelhebber, die hen voorgaat ; ja, die om hunnentwil zelf gewond wordt, ja zelfs sneuvelt. Zoo kan de ziel zich den Oppersten Leidsman en Voleinder haars geloofs aankleven, toewijden en toeeigenen.

5. Wij kijken nu *buitenwaarts* en het Avondmaal wordt ons *een feest van belijdenis.* " Want zoo dikwijls als gij dit brood zult eten, en dezen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt den dood des Heeren totdat Hij komt." Er zijn dagen in onze levensgeschiedenis, welke wij ons altijd herinneren en dat meestal, wanneer de loop des jaars ze aanbrengt, ze aan anderen bekend maken.

Gij zegt aan uw kind : Op dien dag zijt gij geboren. Gij herinnert malkander als echtlieden : Wij zijn in dat jaar getrouwd . Gij doet het voorgeslacht en die u voorafgegaan zijn eere aan : Vader, moeder, broeder, zuster zoo en zoo, ja ons lief kindje is op dezen dag overleden. Menig weduwe in dezen tijd, verkondigt den dood van haren dapperen echtgenoot, die gesneuveld is. Deze doodsdagen verkondigen wij gaarne. Alzoo, wanneer wij gedachtenis vieren aan den disch des Heeren, dan verkondigen wij Zijn dood. Wij zeggen dan aan onze mede-Christenen, aan de gemeente, ja aan de gansche wereld : Jezus Christus is gestorven. Het gebroken brood en de uitgegoten wijn herinneren ons aan Zijn kruis, waardoor wij de vergeving onzer zonden erlangden ; en door vast geloof in dien dood hebben wij vrede in het hart. Wij belijden en schamen ons niet, doch verheugen ons met groote blijdschap over den dood van Gods Zoon, door Wiens dood wij het leven hebben. De wereld, allen moeten het weten, dat Hij ons liefgehad en met Zijn bloed gewasschen heeft van onze zonden en

ons Gode, Zijnen Vader, gemaakt heeft tot Koningen en Priesters. Op dit feest belijdt de ware geloovige: Ik behoor tot Gods volk, het heilig volk, het verkoren geslacht, het Koninklijk Priesterdom.

Lieve Christenen! Is het waarlijk zoo gesteld met u, uwe Gmeente en uwe Kerk? Komt gij geregeld en graag naar den belijdenis-disch? Zijt gij altijd bereid tot verantwoording aan 'n iegelijk die u rekenschap afeischt van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreeze? Is niet deze tafel de plaats waar gij nieuwen moed moest scheppen om uw licht te laten schijnen voor uwe medemenschen? Treurig is het feit, dat bijna nooit de helft der leden van eenige gemeente in onze gansche Kerk, tegelijk gebruik maakt van dit heerlijk voorrecht. Men vindt er velen, die na hunne aanneming geen enkele maal dit sacrament hebben gebruikt. O, komt toch, gij afgewekenen! Schaamt u toch des Evangelies van Christus niet. Belijdt uwen Heer, verkondigt Zijnen dood, totdat Hij komt.

6. Wij zien *zijwaarts* en het Avondmaal wordt ons *een feest van gemeenschap*. "Want één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één brood deelachtig zijn." Hoe treffend drukt ons Formulier deze onderlinge gemeenschap uit! "Want gelijk uit vele koren-korreltjes, zamen gemalen zijnde, één meel ontstaat, en één brood gebakken wordt; en uit vele druiven-korreltjes één wijn voortkomt, één drank vloeit en zich in één vermengt; alzoo zullen wij allen, die door het waarachtig geloof in Christus ingelijfd zijn, door broelijke en zusterlijke liefde, om onzes lieven Zaligmakers wille, die ons tevoren zoo uitnemend uitverkoren, uitgenoodigd en zamengebracht heeft, allen tezamen één lichaam zijn; en zulks niet alleen met diep gevoel en liefderijke woorden, maar met krachtige daden jegens elkander bewijzen."

Geene plaats zoo broederlijk, zoo zusterlijk, waar wij zoo blijmoedig en vroolijk kunnen belijden: "Ik geloof in de gemeenschap der heiligen," dan bij het feest waar wij zamen eten en drinken met onzen Heer, en ook met elkander als Zijne liefhebbende volgelingen. Daar is het dat wij volgen, vertrouwen en aanbidden, onzen eigen Hoofd-Kommandant. Gelijk de Generaal het personeel van zijne officieren kent, zijn staf rondom zich heeft, als hij zich aangordt tot den strijd, zoo worden wij in dit feest aan den Godmensch innig verbonden tot den dood toe. Gelijk het regiment zich samensluit en moedig wacht, omdat elk soldaat vertrouwt op zijnen makker, daar hij tot dezelfde brave bende behoort, zoo sluiten wij ons aaneén als de dappere helden van het corpus Christi. Dan zijn wij gereed om verdrukkingen te lijden als goede krijgslieden, en Hem te behagen, die ons geroepen heeft tot den krijg tegen den duivel, zonde en de wereld. Zonder eenige geveindsheid leggen wij dan af alle vijandschap, haat, nijd en jalouzie; en willen naarstiglijk in waarachtige liefde en eensgezindheid met onzen naaste leven, strijden en overwinnen, juichend midden in het verdriet.

7. Den laatsten blik, die wij werpen, is *voorwaarts* en het Sacrament wordt *ons een feest van verwachting*. "Want Ik zeg u dat Ik niet meer daarvan eten zal, totdat het vervuld zal zijn in het Koninkrijk Gods. En Ik verordineer u het Koninkrijk, gelijkerwijs Mijn Vader dat Mij verordineerd heeft; opdat gij etet en drinket aan Mijne tafel in Mijn Koninkrijk. Zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het Avondmaal van de bruiloft des Lams."

Op aarde is dit feest, hoe heerlijk ook, slechts een pelgrims-maaltijd; doch altijd met het oog op de wolkkolom des daags en de vuurkolom des nachts, waaruit de Engel des Verbonds ons henenwijst naar de toekomende en blijvende stad, in het hemelsch Kanaän. Hier is het slechts schraal dieet, eenvoudig brood en wijn, teekenen en zegelen: daar is het vol genot en werkelijkheid. Wij zullen ons dan verlustigen in de vettigheid van 's Heeren Te-Huis en dronken worden van Zijne liefde, als wij met den verheerlijkten Heiland aanzitten, en Hem gelijk zullen worden; want wij zullen Hem zien gelijk Hij is. Omdat wij nu door het aardsche Avondmaal verzekerd worden, dat wij kinderen Gods zijn, leggen wij door den dood in het graf onze vuile lompen; en ze gewasschen hebbende in het bloeds des Lams, doen wij dan aan de lange witte kleederen, waarin wij rondom den troon van God en het Lam zweven, om de palmtakken van overwinning te ontvangen, uit de doorboorde handen van den Gekruiste en Opgestane. Ach! hoe dikwijls zuchten ook de heiligsten en besten onder ons, in het huis onzes tabernakels, dat langzaam gebroken wordt, verlangende met onze woonstede, die uit den hemel is, overkleed te worden. Ja, op den hemel-berg zal de Heer der Heirscharen allen volken eenen vetten maaltijd maken, eenen maaltijd van reinen wijn, van vet vol mergs, van reine wijnen, die gezuiverd zijn. En hij zal op dezen berg verslinden het bewindsel des aangezichts, waarmede alle volken bewonden zijn, en het deksel, waarmede alle natieën bedekt zijn. De volkeren verstaan malkander niet altijd op deze droevige twistige wereld, zoo geplaagd met oorlogen en geruchten van oorlogen; doch als hunne individueele onderdanen in den "Algemeenen Heer en Zaligmaker" geloofd en Hem aangenomen hebben als den Koning der Koningen en Heer derHeeren, dan zitten zij daar, zamen en allen aan, zonder onderscheid van nationaliteit — de Brit met den Boer: de Franc-tireur met den Duitschen schutter: de vrome Belg met den verlosten Rus—soldaat, zeeman, en vlieger samen in rust en vrede, rondom de tafelen waar overvloed is van hemelsch brood, in 's Vaders Huis, en de rivier des Levens in de heilige stad hun eeuwig klaren kristallen drank verschaft. Ja, daarboven zal de Heere Heere de tranen van alle aangezichten afwisschen, omdat Hij den dood

verslonden heeft tot overwinning, door den dood van Zijn eigen Zoon. En men zal te dien dage zeggen : "Ziet deze is onze God ; wij hebben Hem verwacht en Hij zal ons zaligmaken. Wij zullen ons verheugen en verblijden in Zijne zaligheid." Amen. G. A. Maeder.

Merkwaardige Jaartallen.

1215, 1315, 1415, 1515, 1615, 1715, 1815, 1915

In en omstreeks elkeen van deze acht jaartallen is er iets bijzonders gebeurd in Europa. Haast elkeen der gebeurtenissen was een keerpunt in de geschiedenis van dat werelddeel — in sommige gevallen een keerpunt meer bepaald op kerkelijk gebied ; in de meeste gevallen echter een keerpunt op politiek gebied.

Schrijver dezes, terloops in gesprek verkeerende met den Redakteur van het Gereformeerd Maandblad over deze jaartallen, werd door hem gevraagd een artikel erover te schrijven. Vandaar dit schrijven, hoewel slechts in korte trekken op feiten wijzende.

* * *

1215 (18Juni). Een der allervoornaamste documenten van den ouden tijd, was de "Magna Charta," geteekend door Koning Jan van Engeland op bovengemelden datum. Van dien dag af had Engelands Koning slechts *beperkte* macht, en mocht ook geen vrije onderdaan gearresteerd, gevangen genomen of gestraft worden, anders dan volgens landswet. Deze bescherming van den onderdaan bracht het land tot rust, na veel onderlinge verdeeldheid.

1315. Met geweld trachtte Albrecht, Hertog van Oostenrijk, e n zoon van den Duitschen Keizer, Zwitserland onder het gebied van Oostenrijk te brengen. Hij zond ze een trotschen Landvoogd genaamd Gesler, die de bestaande belastingen verhoogde, en nieuwe oplegde. Om te zien of het geduld, waarmee de Zwitsers deze onderdrukking verdroegen, geveinsd of wezenlijk was, liet Gesler op de markt van Altorf een staak oprichten met een hoed erop, zooals de Hertogen gewoon waren dien te dragen, en dus ook Albrecht er een droeg, als Hertog van Oostenrijk, maar niet wanneer hij zich vertoonde als Koning van Duitschland ; in welke laatste betrekking alleen hij gezag voerde over de Zwitsers. Op doodstraf werd nu geboden, dat elkeen, die dezen hoed voorbijging, dien met blooten hoofde en met kniebuiging groeten zou. Dezen smaad konden de Zwitsers niet dulden. Een aantal voormannen zwoeren de vrijheid hunner vaderen te zullen handhaven. Gesler viel door een pijlschot van Willem Tell ; de overige Oostenrijksche ambtenaren en soldaten werden verdreven en de opstand werd algemeen. Met moed verdedigden de Zwitsersche verbondenen zich tegen de Oosterijksche troepen, die tot hunne onderwerping werden afgezonden, en wonnen een grooten veldslag bij *Morgarten*, waarbij de *onafhankelijkheid der Zwitsers* werd behaald. Dit was in 1315.

Ook nog dit. In datzelde jaar kon *Schotland* zich beroemen in zijne vrijheid, na jarenlangen strijd met Engeland. De held en ster van Schotland, Robert Bruce, behaalde een roemrijke overwinning te Bannockburn, met 40,000 man tegen 100,000 Engelschen.

1415. In dit jaar behaalden de Engelschen, onder geleide van hun Koning Hendrik V bij *Agincourt* een besliste overwinning op een groot Fransch leger, en dat met een leger dat zeven maal zoo klein was als 't Fransche. In dezen slag was 't verlies der Engelschen 1600, en dat van de Franschen 10,000 gesneuveld en 15,000 gevangen. Aan de regering van dezen Koning mag toegeschreven worden, het fondament van de Britsche vloot.

In dit jaar (op 6 Juli) gebeurde iets anders. Johannes Huss, een der voorloopers der Hervorming, werd voor een algemeen Concilie als ketter gedaagd en later naar den brandstapel gevoerd. Onder gebed en lofzegging aan God stierf hij als een martelaar, bezegelende de Christelijke belijdenis met zijn bloed.

1515. In dit jaar reeds, had de prachtlievende Paus Leo X, meer dan één plan uitgedacht, om in zijn geldverlegenheid te voorzien. Voorgevende om den bouw van de St. Pieterskerk te voltooien, schreef hij een algemeenen aflaat uit. Een aantal aflaatkramers trok geheel Duitschland door. Voor Saksen was de dominicaner-prior Tetzel benoemd, die met voorbeeldelooze onbeschaamdheid zijn waar te koop veilde. Luther leerde de verderfelijke gevolgen van dien schandelijken handel in den biechtstoel kennen, en sloeg op den 31 October,1517 aan de Slotkerk te Wittenberg 95 stellingen tegen het misbruik en de verkeerde opvatting van den aflaat. Dit was het begin van de gezegende Kerkhervorming.

1615. In dit jaar waren zaken op kerkelijk, staatkundig en maatschappelijk gebied zeer in de war, vooral in Bohemen, Frankrijk, Duitschland en Holland.

Lang te voren werd Karel V gedwongen aan de Protestanten volkomen vrijheid van godsdienstoefening toe te staan, welke op een grooten Rijksdag te Augsburg, door een algemeenen godsdienstvrede werd gevolgd. Zoolang deze vrede door billijke verdraagzaamheid en wijze maatregelen werd gehandhaafd, bleef de rust in Duitschland bewaard; maar toen de Protestanten in hun toegestane rechten werden verkort, toen zij zich tot een Protestantsche Unie vereenigden, en een Katholieke Ligue daartegen ontstond, brak in Bohemen een burgerkrijg uit, welke zich weldra in een algemeenen oorlog verspreidde, en dertig jaren lang Duitschland van het ééne einde tot het andere, op de schrikke

lijkste wijze geteisterd heeft (1618—1648), en aan millioenen menschen het leven heeft gekost. Ook Frankrijk mengde zich in dezen oorlog, en koos de partij der Protestanten, doch geenszins uit godsdienstige beginselen, maar om uitbreiding voor te komen van de macht der Oostenrijksche Vorsten. Kardinaal Richelieu, de Fransche Staatsminister, bewoog Gustaaf Adolf, Koning van Zweden, om zich de zaak der Protestantsche Vorsten in Duitschland aan te trekken. De Westfaalsche Vrede, gesloten te Munster, maakte een einde aan dezen langen oorlog.

Hierbij kan gevoegd worden, dat de Kerkhervorming en de Westfaalsche Vrede den grond legden tot het ontstaan van het *Koninkrijk Pruissen.*

Ook op Kerkelijk gebied moet men 1615 en volgende jaren onthouden. De macht van de Nederlandsche Republiek had zich uitgebreid onder Prins Willem van Oranje en zijn zoon Maurits. De grond werd gelegd tot de Nederlandsche Zeemacht en Scheepvaart. De handel werd uitgebreid met Oost-Indië, Amerika en zelfs met Japan. Doch terwijl de nieuwe Republiek buitenslands in aanzien toenam, werd zij van binnen door staatkundige twisten en kerkgeschillen onder de Protestanten verdeeld. Er ontstonden twee partijen, waarvan de eene door Prins Maurits begunstigd werd, en de andere door Johan van Oldenbarneveld, Lands-Advokaat van Holland. Om de kerkgeschillen bij te leggen, werd er eene algemeene Kerkvergadering te Dordrecht gehouden in 1618, waarin de geloofsbelijdenis der Hervormde Kerken bepaald werd. Op deze groote Synode werd o.a. het volgende gedaan: a) De Nederlandsche geloofsbelijdenis werd herzien; b) De Heidelb. Catechismus aangenomen; c) De nieuwe Bijbelvertaling aanvaard, die in 1635 onder den naam van Statenbijbel verscheen. In deze Synode werd gelegd het fondament der Nederduitsche Gereformeerde Kerk.

1715. De goddelooze Konig Lodewijk XIV stierf in dit jaar. Onder zijne regering verlieten onze voorouders, de Fransche Hugenoten, hun land, en kwamen naar Zuid-Afrika.

Het was onder Lodewijk XIV (die 72 jaar regeerde, 1643—1715) dat Frankrijk tot den hoogsten trap steeg van bloei, macht en aanzien. Hij had uitstekende bevelhebbers, schrandere ministers, voortreffelijke dichters en letterkundigen, welke Frankrijk toen opleverde. Dit alles was bijzonder geschikt om hem zijne eerzuchtige oogmerken te doen bereiken. Hij wilde zijne heerschappij buiten de grenzen van Frankrijk uitbreiden. Maar de overige Mogendheden van Europa, beducht dat dit Rijk al te machtig zou worden, verbonden zich tegen Lodewijk, die daardoor in vele en zware oorlogen gewikkeld werd. Frankrijk kreeg nu ook een oorlogsvloot, en werd een zee-mogendheid.

Iets anders. Lodewijk trok de vrijheid van godsdienst in, welke Koning Hendrik IV door het edict van Nantes, aan de Hugenoten gegeven had, en door vervolgingen noodzaakte hij 800,000 Protestanten in andere landen een schuilplaats te zoeken. Door deze en andere daden van trotschheid en heerschzucht, heeft Lodewijk zich niet alleen buitenslands gehaat gemaakt, maar ook den bloei, welken Frankrijk onder zijne regeering genoot, spoedig doen vervallen.

Nog kan ook het volgende hier genoemd worden, omtrent 't jaar 1714—15: Het *tegenwoordige* Vorstenhuis van Engeland dagteekent van dien tijd. Dit Vorstenhuis bestaat nu precies 200 jaar. Toen Koningin Anna van Engeland kinderloos overleden was in 1714, kwam er met George I, Keurvorst van Hanover, een nieuw stamhuis (geheeten 't Guelph Stamhuis, of 't Huis van Brunswick of van Hanover) op den Engelschen troon. Van al de Stamhuizen van Engeland, al de eeuwen door, was er geen enkele zoo langdurend als het tegenwoordige. Lang leve de Koning en gansch het Vorstenhuis.

1815. Een groot Congres werd te Weenen (hoofdstad van Oostenrijk) gehouden, waarop de meeste Mogendheden van Europa hare afgevaardigden zonden, en de grensscheidingen en betrekkingen der verschillende Staten geregeld werden. Terwijl dit Congres nog vergaderd was, kwam eensklaps Napoleon van Elba (ontsnapt op 1 Maart, 1815), en landde met 1100 man in Frankrijk, en spoedig had hij een leger op de been. De Mogendheden, nog te Weenen vergaderd, lieten terstond hare troepen weder naar Frankrijk trekken. Napoleon trok met 80,000 naar de Nederlanden, maar werd in een grooten veldslag bij Waterloo zoodanig verslagen (op 18 Juni, 1815), dat hij zich moest overgeven aan de Engelschen, die hem, volgens overeenkomst met de andere Mogendheden, naar 't eiland St. Helena voerden, alwaar hij als balling aan maagkanker in 1821 is overleden.

Iets anders van belang: Op 't Congres te Weenen (31 Mei, 1815) werden al de Nederlandsche gewesten tot een Koninkrijk vereenigd. (Vergelijk hier de Unie van Zuid-Afrika, ook op 31 Mei). De Souvereine Vorst werd plechtig ingehuldigd als Koning der Nederlanden, en de titel van Prins van Oranje ging op den Kroonprins over. De Engelschen gaven de veroverde Koloniën terug met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop. Het nieuwe Koninkrijk werd wel bedreigd door den inval der Franschen onder Napoleon na zijne landing van Elba, doch door den slag bij Waterloo werd het bestaan des Koninkrijks bevestigd. In dezen slag streden de Nederlandsche troepen met lof, en de Prins van Oranje, die er een wond bekwam, had een voornaam aandeel aan de overwinning. Twee dagen vroeger had hij bij Quatre-Bras met eenige Nederlandsche troepen, een overmacht van aanrukkende Franschen tegengehouden, en daardoor het verslaan van Napoleons leger te Waterloo voorbereid.

1915. Waarop de tegenwoordige oorlog zal uitloopen weet niemand dan God alleen. De strijd duurt voort. Vele millioenen zielen zijn reeds geslingerd naar de eeuwigheid. De gezamenlijke oorlogskosten, volgens een bericht, zijn reeds circa negenduizend millioen pond sterling. Als wij den loop der eeuwen gadeslaan, staan haast al de gebeurtenissen in verband met een aaneenschakeling van oorlogen. Welhaast zal de kaart van Europa aanmerkelijke veranderingen moeten ondergaan. De Heer geve spoedig een blijvenden vrede.

Ik eindig door nog eenige getallen van gesneuvelden te noemen, in verband met bekende veldslagen van vervlogene eeuwen :

Agincourt 20,000 ; *Austerlitz* 30,000 ; *Jena* 30,000; *Waterloo* 70,000; *Borodino* 80,000; *Fontenoy* 100,000 ; *Yarmouth* 150,000 ; *Chalons* 300,000 van Attila alleen ; *Karthago* 300,000; Marius versloeg 430,000 Gallen ; *Arbela* 300,000; Julius Caesar versloeg 363,000, en later weer 400, 000, en vermoordde later nog weer 430,000.

Een der redenen waarom Joden Christus niet als Messias aannemen, is de oorlogen der Christenen.

De grootste slag geleverd (in den Bijbel genoemd) was de nederlaag van Benhadad (127,000 op éénen dag). Lees 1 Kon. 20.

Let op de volgende punten :—

Oorlog predikt ons

O precht berouw ;
O otmoed des harten ;
R echte schuldbelijdenis ;
L iefde onder elkander ;
O nderworpenheid ;
G eloovig gebed.

J. A. Malherbe, Goudini.

De Heidelbergsche Catechismus.

1STE ZONDAG.

Ik stel mij voor onzen Catechismus te behandedelen in de kolommen van 't "Maandblad" in de hoop, dat daardoor de waarde van dit leerboek zal worden verhoogd, en onze lezers er toe zullen komen, met meer dan gewone aandacht, de Catechismus-prediking in de gemeente te volgen.

Letten wij dan vooreerst op :

1. Den Aanhef.

Onze Catechismus verschilt hier van andere leerboeken van denzelfden aard :

Luther bijv. stelt de vraag voorop : "Wat behoort onze allergrootste en meest bestendige zorg te zijn ?" En met de eer van God voor oogen, geeft hij antwoord : "dat wij in ons leven en sterven, en na onzen dood alzoo in tijd en eeuwigheid, met God, als ons eenigst hoogste goed onafscheidelijk vereenigd mogen zijn."

De "Catechismus van Westminster"—door de meesten der Engelsch-sprekende Presbyterianen als hun leerboek erkend—gaat meer of min van hetzelfde standpunt uit. Daar immers luidt de eerste vraag als volgt :— "Wat is het hoogste doel van den mensch"? waarop geantwoord wordt :—

"Het hoogste doel van den mensch is God te verheerlijken, en Hem voor eeuwig te genieten."

Zeer zonderling is ook de aanhef van den Anglikaanschen Catechismus — door de Episcopale Kerk in alle Engelsch-sprekende landen aangenomen.

Vr. 1 : Wat is uw naam ? Antw. : N. N.

Vr. 2 : Wie gaf u dien naam ? Antw. : "Mijne doopgetuigen in mijn doop : waardoor ik een lid van Christus geworden ben, het kind van God, en een erfgenaam van het Koninkrijk der hemelen." Dit stelt den doop voorop, en is dus af te keuren.

Hoe gansch anders is het met onzen Catechismus gesteld ! Het uitgangspunt is de *zekerheid* onzer *zaligheid* in Christus Jezus : daarom wordt ons aangewezen, dat wij in Hem onzen Troost hebben, een vast anker voor de ziel in dit leven en hierna. Dit zal ons ook blijken uit :

De Indeeling.

Ook hier verschilt onzen Catechismus van andere godsdienstige leerboeken. Luther zegt omtrent zijn Catechismus : "Het eerste stuk zegt den Christen, wat hij moet doen en laten ; het tweede leert hem, als hij door eigene krachten niets doen en laten kan, waar hij het aannemen, zoeken en vinden moet ; en het derde leert hem, hoe hij het zoeken en krijgen moet." Of, zooals Stier het uitgedrukt heeft : "De verdeeling houdt gelijken tred met de wijze, waarop God alle zondaars tot zijne kennis en gemeenschap brengt ; eerst, namelijk *de Wet* die ons Gods gerechtigheid en onze gerechtigheid leert, naar de getuigenis van ons eigen geweten ; —vervolgens het *geloof* in God den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, zooals Hij zich ter verlossing geopenbaard heeft naar de vroegste belijdenis der Christelijke Kerk ; en eindelijk, de *hulp* om in zulk een geloof, ter vervulling der wet, op te wassen en te blijven, t.w. het gebed en de Sacramenten.

De Heidelbergsche Catechismus stelt ons ook wet en Evangelie voor oogen. Maar daar dit leerboek bovenal bestemd was te troosten in dit leven, en ons te waarborgen de zekerheid onzer zaligheid, is zoowel aanhef als indeeling anders dan bij Luther. Van daar de eerste vraag met 't heerlijke antwoord :

"Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en in sterven, niet mijns maar mijns getrouwen Zaligmakers eigen ben." Hier is dus sprake van zekerheid aangaande mijn toestand in tijd en eeuwigheid. Om nu tot zulke zekerheid te geraken moet ik weten op welken grond ik sta voor God en voor mijn eigen geweten. Darom wordt mij aangewezen, hoe ik naar Gods Woord tot zulke zekerheid komen kan, t.w. door kennis van zonde.

en van VERLOSSING, zoodat ik in DANKBAARHEID dien God verheerlijken moge door een wandel Hem volkomenlijk gewijd. Dit is geheel naar de Schrift en vooral naar den Brief aan de Romeinen, waar we in H. 1—7 behandeld vinden de zonde, in H. 8—11 de verlossing, en in H. 12—16 de dankbaarheid. In dit opzicht is onze Catechismus te verkiezen boven eenig ander leerboek der Christelijke Kerk. Deze leer was ook noodig in de dagen van den strijd na de hervorming ; want de Roomsche zuurdeesem bleef voortwerken ook in Protestantsche kringen. Immers de Roomsche Kerk betwistte die zekerheid en moest worden weersproken. Vandaar de aanhef van onzen Heidelbergschen Catechismus. Van Olevianus, een der twee opstellers van den Catechismus wordt ons verhaald, dat toen hij op sterven lag, de vraag hem gedaan werd : " Zijt gij zeker van uwe zaligheid "? waarop het antwoord kwam : certissimus—aller-zekerst. Dit is de grondtoon van dit leerboek door hem en Zacharias Ursinus opgesteld.

De Troost.

De eerste vraag, die dient te worden gedaan is zeker deze : " Wat verstaat ons leerboek onder het woord Troost"? Hierop heeft Ursinus in zijn " Schatboek " zelf antwoord gegeven : —" Onder troost versta ik hier : eene overlegging in het verstand, waardoor wij zulk een groot goed komen te stellen tegenover een drukkend en dreigend kwaad, dat 't onze droefheid kan verzachten."

Wij hebben hier dus niet te doen met eene bloote beweging van 't gemoed, of met een voorbijgaanden indruk van 't gevoel, of met eene gewaarwording die slechts tijdelijk is en weldra vervliegt. Zoo zou men een kind kunnen troosten, slechts door de tranen te drogen en 't snikken te doen bedaren. Hier is sprake van iets diepers, van iets dat doordringt in ons innerlijk leven, van iets dat bezit neemt van ons denken, dat we kunnen bepeinzen, en dat dus in ons verstand wordt opgenomen als een heilzame geheel ons leven beheerschende kracht. De Troost moet iets zijn, dat verzekering werkt in mijn innerlijk leven, iets dat kan worden gerechtvaardigd voor de rechtbank van mijn geweten, waarover ik rekenschap kan geven aan mijzelven en mijn medemenschen. Is dit de Troost waarvan hier sprake is, dan volgt er vanzelf eene andere vraag.

Wat veronderstelt die Troost ?

Prof. V. Oosterzee geeft hier antwoord : " Iets *bedroevends*, iets *verblijdends*, en iets betrekkelijk *zeldzaams* staat hier tusschen de regels te lezen. De algemeene behoefte wordt hier uitgedrukt : wie is er op aarde die geen troost behoeft ?—Eene behoefte die helaas niet altijd bevredigd wordt, omdat men langs verkeerden weg, op verkeerde wijze, en in verkeerde richting zijn troost zoekt.

Er ligt echter meer in dit woord dan hier gezegd werd. Wij worden opgeroepen ons rekenschap te geven van onzen toestand. Een vage voorbijgaande indruk, een innerlijke ontevredenheid is niet genoeg. We moeten kennis nemen van de diepte onzer ellende en dan stijgen tot de hoogte onzer verlossing. Daardoor alleen zullen wij ons kunnen bedienen van de rechte troostmiddelen, om van die ellende ontslagen te worden. Hoe zwakker de indruk is op ons bewustzijn van onzen zondigen toestand, des te oppervlakkiger is ook onze troost. Is iemand zich bewust, dat hij totaal bankroet is, dan kan hij ook recht waardeeren de hulp van een vriend, die al zijn schulden komt betalen. Dit wil de Catechismus. Hij ontneemt ons eerst alles, om ons weer alles terug te geven in Christus.

Wat omvat die Troost ?

't Is geen kleinigheid ons hier voorgesteld. Alle andere troostmiddelen zijn uitgesloten : er is hier sprake van den Eenigen Troost. En in de toepassing daarvan is niets uitgesloten : " beide lichaam en ziel, beide het leven en sterven " : alles dus in den Tijd ; alles ook boven den Tijd, in de Eeuwigheid: aan den eenen kant, het alledaagsche, met zijn zorgen, zijn teleurstellingen, zijn verdrietelijkheden ; en aan de andere zijde, het eeuwige, het onzichtbare, het hoogere leven hier en de heerlijkheid hierna. Kan 't voller, rijker en gezegender zijn ? De gansche mensch naar lichaam en ziel — zijn gansche geschiedenis van het geboorte-uur tot den sterfdag — , wordt hierin begrepen. De Troost is zoo ruim als 't menschdom maar 't is ook zeer eng. Nergens anders vindt men troost dan in den eeuwigen Trooster — Jezus Christus. Er zijn vele godsdienstvormen in de wereld ; doch 't is niet waar, dat ieder in zijn eigen geloof zalig wordt. Er is slechts één ware godsdienst, waardoor we den éénigen Troost, den éénigen Trooster deelachtig worden. Er is geen andere naam waardoor de mensch zalig wordt, dan de naam van Jezus. Dit is de leer der Schrift, leer ook van onzen Catechismus.

* * *

Nog duidelijker zal dit worden, wanneer we gaan vragen : — Wat *is grond en inhoud van dien Troost* ? Ook hier schittert de Catechismus in zijn eigen licht.

De grond is hecht onder onze voeten : wij bouwen op een fondament vast als de bergen. De Drieëenige God — zoo wordt ons hier geleerd — heeft te doen met onze zaligheid. Immers we lezen hier eerst aangaande den Zaligmaker — wiens ik ben, en wien ik dien — dat " Hij met zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomenlijk betaald en mij uit 't geweld des duivels verlost." Hier staat de Heiland in 't midden. Uit de macht des duivels en uit Satans overmacht, heeft Hij de Zijnen overgebracht op het heerlijk erf van kindschap, door Zijn eigen opoffering aan 't kruis. En alsof dit niet genoeg ware, wordt ons de verzekering gegeven, naast de getrouwheid van den Zoon, dat de

liefde *des Vaders* ons deel wordt, "die niet toelaat, dat één haar van ons hoofd valt, ja, dat ook alle ding tot onze zaligheid dienen moet."

Kan er iets heerlijkers worden geleerd dan dit? Vooral in tijden als de onze, waarin menig vijand van 't Godsrijk ons toeroept : "waar is nu uw God?" Als een ster in den donkeren nacht, schittert deze waarheid aan het uitspansel boven ons. 't Is alsof wij Paulus hooren spreken : — "Wij weten dat alle dingen medewerken ten goede, dengenen die God liefhebben". En daarom zal "noch hoogte noch diepte, noch eenig ander schepsel, ons kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere."

Nog hooger stijgt de Catechismus, door op het werk des *Heiligen Geestes* in ons nadruk te leggen, ten einde de verzekerdheid des geloofs, zoo duidelijk mogelijk, voor onze aandacht te brengen : "waarom Hij mij ook door Zijnen Heiligen Geest van 't eeuwige leven verzekert, en om voortaan Hem te loven, mij van harte gewillig en bereid maakt." Hier is geen spraak van flauwe hoop, of van onzekere verwachting. Hier is 't fondament, dat zeer vast staat : "de Heere kent degenen die de Zijnen zijn." Wij zijn geen zuchtende mistroostige zoekers naar iets beters. De geloovige draagt in zich om, de volle verzekerdheid, dat 't eeuwige leven zijn deel is. Daarom is zijn leven Gode gewijd en is hij van harte bereid en gewillig den Heere te dienen, die door Zijn Heiligen Geest hem zulk een troost verschaft.

Dit is de leer in de eerste Zondags-afdeeling van den Catechismus vervat. 't Is eene proeve van wat later volgen zal. Door en door Schriftuurlijk is die leer, maar ook in alle deelen overeenkomstig met de ervaringen van Gods volk, onder alle omstandigheden des aardschen levens.

De Leipziger Universiteit in den loop der eeuwen.

Bij gelegenheid van het 500-jarig bestaan van de Leipziger Hoogeschool, heeft de bekende psycholoog, Prof. W. Wundt, eene rede uitgesproken, die ons een goeden blik geeft in de oude kultuur-historische toestanden. Het komt mij voor, dat lezers van dit tijdschrift ook daarin belang zullen stellen. Daarom onderneem ik het, een uittreksel van die redevoering, in vertaling te geven.

* * *

Een uur gewijd aan den dag, waarop onze Universiteit in deze stad gevestigd werd, noopt ons het blad der geschiedenis op te slaan en na te gaan welke lotgevallen zij in de nu afgeloopen halve eeuw doorleefd heeft. Wij zullen daardoor hare geschiedenis leeren kennen en tegelijk daaruit lessen voor de toekomst trekken.

Leibniz, de groote zoon van deze stad en van deze Universiteit, heeft de vrucht van zijn nadenken over den loop der geschiedenis, samengevat in deze veelzeggende woorden : het verleden is overal reeds vervuld van de toekomst. Met andere woorden : wat heden geschiedt, is voorbereid door het levenswerk van vroegere geslachten, en gelukt het ons de lijnen te trekken, die het verledene met het tegenwoordige verbinden, dan zullen deze lijnen ons misschien den weg wijzen voor de toekomst.

Inderdaad, onze Hoogeschool leent zich in bijzondere mate tot zulk eene vergelijking.

Reeds hare stichting is beslissend voor de lotgevallen van de toekomst. Zij is niet door een Keizer of Paus gesticht, maar door het vrije initiatief van Professoren en Studenten, die uit Praag hierheen kwamen. Een echt middeleeuwsch beeld vertoont zich voor onze oogen, wanneer wij in den geest die schare van 400 mannen hierheen zien komen. Het was eene gelukkige keuze, dat zij zich juist hier vestigden, want Leipzig lag toen reeds aan de groote verkeerswegen en was eene bloeiende handelsstad.

Wel is waar kon de nieuwe stichting de pauselijke en vorstelijke hulp nog niet ontberen, maar beide werden haar verzekerd. In het bijzonder genoot zij de ondersteuning van de Saksische vorsten, welke hulp haar dan ook steeds in ruime mate ten deel is geworden. Zij had hare eigen statuten en hield steeds hardnekkig vast aan de eenmaal verkregen rechten, zoodat zij als het ware kon gelden als een staat in den staat. Men mag echter niet denken, dat het revolutionaire beginselen waren, die deze 400 mannen hierheen dreven,zij wenschten alleen vrijheid, om aan hunne oude beginselen vast te houden. Zij waren trouwe zonen der Roomsche Kerk en wilden zich niet aansluiten bij de volgelingen van Huss, die in Praag de overmacht hadden. Zij wilden de oude beginselen handhaven en niet uittreden uit de Roomsche Kerk.

De nieuwe Universiteit was geheel doortrokken van dit karakter : alle studiën golden als voorbereiding voor den Roomschen kerkdienst, alle faculteiten werden geacht voorbereiding te zijn voor de theologie of voor hetgeen geacht werd nuttig te zijn voor de uitbreiding van de Roomsche kerk op wereldlijk gebied.

Zoo vertoont onze Hoogeschool in dien tijd een sterken conservatieven geest. Met tegenzin heeft zij altijd aan nieuwe ideëen toegang verschaft. Tegen het Humanisme heeft zij zich met taaien tegenstand verzet en eerst laat zich aangesloten bij de Reformatie. De nieuwere natuurwetenschappen en philosophie heeft zij langen tijd geweigerd te doceeren, omdat zij geloofde, dat de physica en metaphysica van Aristoteles, betere waarborgen leverden.

De in de 16de eeuw gebruikte term : "Leipzig wil afwachten" karakteriseert dit conservatisme in korte woorden.

Onze conservatieve Hoogeschool leverde een aardig contrast, met de snel vooruitgaande handelsstad Leipzig, met hare jaarmarkten en steeds toenemenden boekhandel.

In dit vasthouden aan het oude, uit zich tegelijk het trotsche bewustzijn van zelfstandigheid, dat onze Hoogeschool steeds gekenmerkt heeft.

Tegelijk bracht het met zich als onvermijdelijk gevolg het vasthouden van de oude leermethode. De leden van de Universiteit vormden onder elkander, afgezien van eene schare komende en gaande professoren en studenten, eene gesloten corporatie, waarin de leerling langzamerhand tot leeraar opgeleid werd : de student werd bachelor, daarna magister, of in uitzonderings-gevallen doctor, aan welke laatste waardigheid, de leden van de philosophische faculteit oorspronkelijk geen deel hadden. En de leerstof in de oude scholastische wetenschap, binnen welker grens een ieder bekwaam moet zijn alle vakken te onderwijzen, zoodat deze òf jaarlijks door het lot verdeeld òf regelmatig om beurten waargenomen werden. Deze wetenschap is de oude scholastiek, die van geslacht op geslacht werd overgeleverd. Het was eene doode leerstof geworden, die niet meer voor uitbreiding vatbaar geworden was. Eigenaardig is het, dat de ontwikkeling van de Duitsche Universiteiten begint met de periode van het verval der wetenschap.

Het waren twee groote bewegingen, die ze uit den slaap, waarin zij gevallen waren door de dorre scholastiek, opwekten namelijk het Humanisme en de nieuwere natuurwetenschap. Het Humanisme heeft de scholastische vormen verbroken en de wereld bekend gemaakt met de talen en literaturen der klassieke wereld. Maar den grootsten stoot tot ontwikkeling kreeg onze Universiteit in het begin van de 18de eeuw, door het opbloeien van de nieuwe natuurwetenschap en de op haar rustende nieuwe philosophie.

Zoo zien wij dat de late ontwikkeling van de Leipziger Universiteit een gevolg is van haar autonomie en haren conservatieven geest.

Toen Hertog Georg die in zijn jonge jaren reeds de humanistische richting toegedaan was, eenige humanistische leeraren naar Leipzig zond, sloot de Universiteit voor hen hare deuren. Toen men allerwege vervuld was van ijver, om de literatuur der klassieke volken te studeeren, hielden de geleerden in Leipzig, zich bezig met de vraag of men een magister, die tot doctor in de theologie bevorderd werd, een magister nostrandus of een noster magistrandus moest noemen. En bij disputen over dergelijke nietigheden, werden de gemoederen vaak zoo warm, dat de vergadering dikwijls met een vechtpartij sloot.

Wel ontbreekt het in dezen tijd, die van den wetenschappelijken geest zoo droevig beeld geeft, niet aan lichtpunten. De Universiteit kreeg van hertog Maurits grootmoedige schenkingen, o.a. een oud Dominikaner-klooster op welks bodem wij nu staan. Naast het beeld van dezen weldadigen hertog, mag dat van den dapperen rector Kaspar Borner niet ontbreken.

Met ijzeren standvastigheid verdedigde hij het bezit van de Universiteit tegen den aanstormenden adel en de stad Leipzig, die beiden een deel van de rijke bezittingen onzer Hoogeschool begeerden. Dit geschiedde in 1547. Deze dappere rector had tegelijkertijd ook een open oog voor de behoefte van de toekomst. Hij opende de deuren van de nieuwe Universiteit voor het Humanisme. Tegelijk met den professor Joachim Camerarius gaf hij een nieuw statuut voor de philosophische faculteit (toen nog artisten-faculteit geheeten) en werkte eene nieuwe verdeeling der leervakken uit in die faculteit.

Maar zijne verbeteringen werkten niet diep door. Reeds in de tweede helft der 16de eeuw wonnen de scholastische leermethode en de langzame bevordering weder de heerschappij.

Het was toen dat spotters deze Hoogeschool eene inrichting noemden ter verzorging van oude mannen. Want zij zeiden, dat een professor eerst dan eene behoorlijke betaling kreeg, wanneer hij reeds onbruikbaar voor zijne betrekking was geworden.

Toen de dertigjarige oorlog met zijne verschrikkingen was losgebroken, mocht de Hoogeschool met hare ledige gehoorzalen blijde zijn, dat hare bezittingen haar in staat stelden, in stand te blijven, hoewel het slechts een schijnbestaan was. Als vergoeding voor de wegblijvende studenten, lieten vele ouders hunne kinderen in het Album studiosorum inschrijven. Hierdoor genoten zij de bescherming, die de bevoorrechte Universiteit zelfs in zulke zware tijden, aan zijne studenten bieden mocht. Nu kwamen er jaren, waarin naast 10 of 12 studenten, die de colleges volgden, 500 of 600 kinderen opname vonden, in den schoot van onzen alma mater. Uit de oude mannen-inrichting was nu een kinder-bewaarplaats geworden.

Na deze moeilijke tijden kwam allerwege nieuw leven. Maar de Leipziger Hoogeschool verviel weer in haar oud conservatisme, wat betreft leerstof en leermethode. Het was toen, dat Leibniz zich gelukkig prees, dat hij voor een half jaar naar Jena kon gaan om te studeeren. Zelfs was hij er eenige jaren later verblijd over dat men hem in Leipzig den doctorstitel niet wilde verleenen, omdat de rij der op eene betrekking wachtende juristen te groot was.

Hieruit zien wij, dat de oude paden nog niet verlaten waren.

Stel u nu voor, welke ontzetting zich van de oude doctoren en magisters moest meester maken, toen eenige tientallen van jaren later, de jeugdig overmoedige Christian Thomasius, in plaats van in zwarte toga, zooals toen de gewoonte van dien tijd gebood, in bont gewaad, met een degen op zij, op

den katheder verscheen en voor het eerst zijn voordracht hield in het Duitsch, in plaats van in het plechtig Latijn. Eene merkwaardige ironie, dat dit juist op de conservatiefste van alle Universiteiten moest gebeuren.

Maar toen mocht hij ook niet langer in Leipzig blijven. Hij en de met hem bevriende vrome August Hermann Francke, wendden hunne schreden naar Halle, waar met hunne medewerking eene nieuwe Hoogeschool opgericht werd.

In den wedstrijd, die zich in het begin van de 18 de eeuw ontwikkelde, tusschen de drie Universiteiten Leipzig, Halle en Wittenberg, waarbij later Göttingen nog als vierde kwam, hebben zich nu de deuren van onze oude Hoogeschool voor de nieuwe wetenschap geopend. Men heeft gezegd, dat Wittenberg de hoofdzetel was voor de theologie, Halle voor philosophie, Göttingen voor geschiedenis en staatswetenschap en Leipzig voor philologie. Dit is slechts ten deele waar.

Wat Leipzig betreft, hier is het eigenaardige vooral, dat het streeft naar algemeenheid van beschaving en onderwijs.

Daartoe werkte vooral mede, de gunstige ligging der stad. Maar de oude overleveringen werkten nog na. Daarom trachtte men de nieuwe wetenschap in de oude vormen te gieten en op oude wijze te onderrichten.

Algemeen was hier verbreid eene verbinding van leervakken, die ons nu onmogelijk schijnt te zijn. De strenge philoloog Johann August Ernesti schrijft een werk, waarin hij eene algemeene Encyclopaedie der wetenschappen wil geven. Zijn collega Christ beoefent naast de philologie en archaeologie, met voorliefde de moderne kunstgeschiedenis en biografie, en in zijne vrije uren schrijft hij Latijnsche gedichten.

De veeljarige heerscher op den Duitschen dichtertroon Gottsched begon zijn akademischen loopbaan, als professor in de dichtkunst. Doch spoedig verkreeg hij het begeerde professoraat voor logica en metaphysica. Later wenschte hij professor in Marburg te worden en bood aan, naast de philosophie, nog mathematiek te onderrichten. En toen er in zijne geboortestad Königsberg, een leerstoel voor de theologie openkwam, bood hij zich daarvoor aan en wilde gelijkertijd hofprediker aldaar worden. Dat zijn verschijnselen, die niet meer in de 18de eeuw pasten en sterk aan de gewoonte der middeleeuwen doen denken.

Het ideaal was eene ontwikkeling, die elk gebied der menschelijke kennis omvatte.

Stad en Universiteit stemden hierin overeen en zoo kon Goethe, die zich hier wel thuis gevoelde, Leipzig een "klein Parijs" noemen.

Langzamerhand moest echter de Universiteit met hare oude tradities breken, de nieuwe wetenschap volkomen gastvrijheid verleenen en daarnevens de leermethode grondig moderniseeren. In den loop van de 19 de eeuw is dit bereikt. Nu werd onze Hoogeschool eene kweekplaats voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Niet meer overlevering van oude leerstof, volgens verouderde methode onderricht, maar vrij wetenschappelijke vorsching en het doceeren daarvan volgens nieuwe methode. Dit laatste vooral was voor de studenten van groot belang, zij waren nu niet alleen maar passieve toehoorders, maar moesten zelfstandig leeren werken, daarom moesten zij b.v. proefpreeken leveren in de theologische faculteit en in de philologische seminarien op de beurt verhandelingen voordragen over letterkundige onderwerpen.

Tegenwoordig vindt men aan alle Duitsche Universiteiten—seminarien voor alle onderdeelen van iedere faculteit, waar studenten, onder leiding der professoren, zelfstandig leeren werken.

De grootste moeilijkheid om deze nieuwe methode in te voeren, vond men op het gebied der natuurkundige wetenschappen. En dit hangt nauw samen met de wijze, waarop deze in de Universiteit opgenomen waren. Eerst door de nieuwe philosophie, die op de natuurwetenschap gegrond was, werd de aandacht op deze laatste gevestigd. En het duurde nog geruimen tijd, eer zij van gelijk belang als de andere wetenschappen geacht werd.

Tot zoo lang werden zij zuiver theoretisch behandeld. Zelfs werd de geneeskunde uit boeken geleerd en niet door demonstraties aan het levend of doode lichaam. Het was eene groote bijzonderheid, wanneer een professor in de medicijnen een paar malen per jaar de ligging der ingewanden demonstreerde. Zoo laat het zich ook verklaren, dat de algemeene natuurwetenschappen, nog langen tijd door professoren in de philosophie onderricht werden.

Christian Wolff, de populaire philosoof, gaf soms onderwijs in bouwkunst, krijgskunde, scheepvaart physica en mechanica.

Het is opmerkelijk dat het initiatief tot het inrichten van laboratoria voor de natuurwetenschappen, niet uitging van de Universiteiten, maar van de vorsten en hunne raadgevers. Nu zou het verkeerd zijn te denken, dat het altijd belangstelling in de wetenschap was, die daartoe aanleiding gaf. Het experimenteeren met elektriseer-machine en luchtpomp was eene vermakelijkheid, waarmede rondreizende kunstemakers de vorsten en hunne hofhouding onderhielden. Daarom is het begrijpelijk dat men in deze kringen wenschte, dat de Universiteiten hun het genieten van deze vermakelijkheden gemakkelijk zouden maken. Deze proeven waren hun interressanter, dan de interpretatie van Cicero of Virgilius.

Zoo wenschte Keurvorst August de Sterke, reeds omstreeks 1710 een sterrenwacht in Leipzig te bouwen en verlangde hij de aanstelling van een professor in de sterrenkunde en de aanschaffing van de noodige instrumenten. De Universiteits-raad meende echter, dat een sterrenwacht eene overbodige

weelde was. Nog slechter werd over de oprichting van CHEMISCHE laboratoria geoordeeld : zij zijn niet alleen onnoodig, maar hinderlijk door de geuren, die zij verspreiden en levensgevaarlijk van wege de giftige stoffen, waarmede de scheikundigen omgaan.

Zooals wij gezien hebben, werd in de 18 de eeuw, door den invloed der philosophie, de nieuwere natuurwetenschap aan de Universiteiten, als leervak ingevoerd.

De natuurwetenschap van de 19 de eeuw, begon nu de philosophie bitter te bestrijden.

Maar dit kwam, omdat deze inmiddels anders geworden was. Men mag deze vijandschap beklagen, maar misschien is het voor de ontwikkeling van de wetenschap van voordeel geweest, dat beide een tijd lang hunne eigen wegen gingen. Zoo ontwikkelden zij zich onafhankelijk van elkander. In elk geval was de mogelijkheid niet uitgesloten, dat zij zich later weder verzoenen zouden, wat in onzen tijd inderdaad geschied is.

. De breuk kwam, toen van Jena de nieuwe philosophische beweging uitging, die natuur en geest, kunst, religie en geschiedenis uit één philosophisch principe lieten ontspringen.

Hierin kon de natuurwetenschap niet medegaan en langzamerhand zagen ook de geesteswetenschappen het onmogelijke van zulk een systeem in, en nu begon de voor het wetenschappelijk onderzoek zoo vruchtbare differentieering der wetenschappen en hare methoden.

Deze verdeeling ging nu zoover, dat de Universiteit bijna veranderd was in eene verzameling van vakscholen. Van eene universitas literarum was geen sprake meer.

De nieuwe philosophische beweging, waarop wij doelden, had zich inmiddels uitgebreid over alle Duitsche Hoogescholen, en vooral heerschte zij in Berlijn, waar eerst Fichte en daarna Hegel hare vertegenwoordiger was.

Het conservatieve Leipzig heeft zich van die beweging bijna geheel vrijgehouden. De philosophen van hare Universiteit hielden aan Kant vast om later Herbart, den realist en tegenstander van de nieuwe idealistische philosophie, als hun leider te erkennen.

Door de streng doorgevoerde onderverdeeling der leervakken en oprichting van seminaria en laboratoria bereikten vooral de natuurwetenschappen een hoogen vlucht. En door de praktische gevolgen daaraan verbonden, werden deze eenzijdig boven de andere wetenschappen verheven. Zoo was het niet alleen in Leipzig, maar ook aan alle Duitsche Universiteiten. Het nut van letterkundige en historische wetenschappen zag men niet zoo direct in. Zoo mochten er velen zijn die dachten zooals Frederik de Groote, die toen men hem om ondersteuning vroeg voor een leerstoel in de staatsoeconomie in Halle, aan den rand van het verzoekschrift schreef : een boer is een betere OECONOOM dan een professor.

En toch is deze beschouwing zeer verkeerd. Voor alle wetenschappen behoort eene Universiteit goed ingericht te zijn, zoodat de student niet slechts een passieve toehoorder behoeft te zijn, maar aktief in seminaria, laboratoria en bibliotheken kan werken ; zoodat hij leert zich zelfstandig te bewegen in zijne wetenschap. Niet is het noodzakelijk, dat iedere student later een zelfstandig vorscher wordt. De voorbereiding voor een praktisch beroep zal altijd het hoofddoel van de Universiteiten blijven. Maar de volle bekwaamheid tot het oplossen ook van praktische vragen, kan nooit verkregen worden door de passieve toeeigening van doode leerstof, maar in den weg van eigen onderzoek en praktisch werk.

Want eene Universiteit moet hare studenten niet opleiden tot automaten en willooze werktuigen, maar tot zelfstandig denkende menschen en sterke karakters.

De Duitsche Universiteiten hebben in de toekomst groote vraagstukken op te lossen.

Vaak is er op gewezen, dat het aantal studenten steeds toeneemt. Er is een algemeene drang in het volk naar ontwikkeling. Moet de Universiteit zich daaraan aanpassen, iets van hare eischen bij de toelating tot de studie laten vallen en hare poorten openen voor dezulken, die tot nu toe geweerd werden ? Moeten vrouwen toegelaten worden tot de studie ? De laatste vraag werd langen tijd met een energisch "neen" beantwoord, maar de praktijk bleek sterker te zijn dan de theorie, zoodat nu vele dames in alle faculteiten aan onze Universiteiten studeeren.

Blikken wij nog eens terug en overzien wij den weg, dien onze Hoogeschool doorloopen heeft. Als eene kleine kerkelijke inrichting begonnen, heeft zij zich ontwikkeld tot eene groote macht in ons volksleven. En, zooals zij in het verleden haren weg gevonden heeft door alle moeilijkheden, zien wij met vertrouwen de toekomst tegemoet. Moge zij in de oplossing van de vragen der toekomst eene eervolle plaats vervullen.

DEEL XX, No. 8. STELLENBOSCH. AUGUSTUS, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

In Memoriam.

C. F. J. MULLER, B.A., Theol. Prof.

Het "Maandblad" voor Augustus was reeds gezet, toen Prof. Muller den adem uitblies in den nacht van den 13den dezer maand. De dood werd verwacht en toch bleven we hopen tot op 't laatst. De krankheid was kort doch helaas! lang voorbereid; want 't trof ieder, dat de ontslapene langzamerhand in gezondheid en lichaamskracht afnam. Een bezoek te Kakamas gedurende de winter-vacantie had hem zeer verkwikt, en met moed aanvaardde hij andermaal zijn taak als Hoogleeraar. Wij zagen met hem de toekomst hoopvol tegemoet, want we droomden niet van sterven en ...... scheiden. Doch een verkoudheid, verergerd door trouwe plichtsvervulling in bitter koud winterweer, dreef hem naar het bed. Nog hadden we hoop. 't Was meenden we erg genoeg; doch niet te erg. Hij zou kunnen herstellen, en na korten tijd terug zijn onder zijn studenten, om naar gewoonte met de hem eigene degelijkheid en toegewijdheid zijn werk voorttezetten. Zoo meenden WIJ. WIJ konden hem niet missen. WIJ wilden hem behouden. WIJ wilden nog eenige jaren samenwerken aan de Inrichting ons zoo dierbaar. En daar er tusschen ons vier Hoogleeraren zulk een nauwe band van hartelijke waardeering en broederliefde bestond, zagen we ongaarne, dat die band werd verbroken. Immers hij was een van de sterksten onder ons, wat lichaamsbouw en gezondheid betreft: en ...... eene verkoudheid komt en verdwijnt. GOD had het echter anders beschikt, en van dien wijzen, soms onbegrijpelijken raad des Almachtigen heeft geen menschenkind 't geringste besef. Er zijn perken, die wij niet kunnen overschrijden, geheimenissen die wij niet kunnen doorgronden, diepten die wij niet kunnen peilen. En GOD sprak: "Tot hiertoe en niet verder: uw taak op aarde is afgedaan!"

Op den Vrijdagmiddag stonden wij Professoren met de huisgenoten en den *pastor loci* rondom het sterfbed. Elk onzer sprak een afscheidswoord. Hem riep ik toe met eenige Bijbelteksten er bij de woorden van 't onvergetelijk lied:—

> Jezus uw verzoenend sterven
> Blijft 't rustpunt van ons hart.

En toen de vraag werd gedaan: vindt ge ook hierin *uw* steun? kwam 't antwoord met heldere stem, doch met moeite uitgesproken van wege het rochelen op de borst: "Hierbij heb ik geleefd; hierop hoop ik te sterven." Een collega vroeg: hadt ge uw studenten voor u, zoudt ge iets willen terugnemen van uw getuigenis aangaande de heerlijkheid van 't Evangelie? En andermaal kwam het antwoord: Geen enkel woord zou ik willen terugnemen.

Wij scheidden. In den namiddag nam de zwakheid toe: de nacht viel in. Tusschen elf en twaalf stonden wij met enkelen uit den intiemen kring weer rondom het bed; doch 't was duidelijk, dat het einde niet ver af was. De ademhaling werd zwakker, en het duurde niet lang of de geest was gevloden. Kalm en rustig was hij tot op 't laatst: de Heer had gegeven, de Heer had genomen. Van dat sterfbed terugkeerende, kon ik zeggen:—

> "In einer seltnen Kirche war ich heut',
> Da sah' ich bebend Gottes Herrlichkeit."

Van 't werk des ontslapenen zeg ik hier niets. Van zijn verhouding tot 't "Maandblad" moet iets uit de pen. Toen de gedachte, meer dan twintig jaar geleden, bij mij ontstond, om een blad uit te geven, dat meer bepaald zich tot predikanten en ontwikkelde gemeenteleden zou richten, sprak ik er hem over. Hij moedigde mij aan, deelde met mij de verantwoordelijkheid, schreef niet alleen

artikelen die blijvende waarde hebben, doch nam op zich de zoo moeilijke taak van met den drukker in de Kaapstad gedurig te onderhandelen en de uitgave van het blad op den behoorlijken tijd te verzekeren. Hij had zulk een helder inzicht in de moeilijkheden van administratie, dat ik met volle vrijmoedigheid de zaak in zijn handen kon laten. Hij bestierde alles en nam van mijn schouders den last dien ik noode dragen kon. Zoo duurde het, totdat hij zelf naar Stellenbosch kwam, en aan mijn zijde kon staan ; ook in 't redigeeren van 't blad. In 't begin stonden we nog aan elkanders zijde. Doch 't werd hem allengs te veel om de verantwoordelijkheid met mij te deelen. Zoo kwam het, dat ik nu ettelijke jaren alleen sta, ofschoon ik nog altijd zijn medewerking en zijn hulp genoot. De dood echter laat niet op zich wachten. Soms was het mij, alsof mijn ure vóór de zijne zou slaan. Hij scheen zoo sterk, beschikte over lichaamskrachten, mij ontzegd. God echter rekent niet zooals de mensch. De mate onzer jaren wordt door Hem bepaald. Op Zijn tijd heet het : Kom hooger op ! Gods uurwerk tikt eeuwen, 't onze sekonden.

Mijn ambtgenoot was een *man van beginsel*. Hij was rotsvast. Men kon op hem rekenen : men wist waar men hem vinden kon. Voor zijn beginselen kon hij strijden, kon hij ook lijden als het noodig was. Hij plooide nooit zijn beginselen naar die der openbare meening. En dat niet uit loutere *eigenzinnigheid*. Want hij wist wat bidden was. en toetste zijn overtuigingen aan het Woord Gods. Hij was een *kind der Herleving*, die jaren geleden, in de dagen zijner jeugd, Graaff-Reinet tot in de diepte bewoog. Als procureurs-klerk was hij toen op weg naar eene winstgevende betrekking. Doch hij zeide alles vaarwel. Middelen had hij niet. Door ijver, door volharding, door ernstige inspanning, door degelijke studie verwierf hij den B.A. graad der Kaapsche Universiteit — in die dagen het literarisch toppunt, waarnaar men streefde. Zoo kwam hij naar 't Theologisch Seminarie. Van den eersten dag waren wij vrienden. En wij bleven vrienden tot op het laatst. Er was iets, dat ons tot elkaar trok. En toch we verschilden zoo van elkaar in aanleg, in vorming, in aard, in temperament, in inzicht en uitzicht. Goddank bij alle verschil werd de liefdeband nooit verslapt, nimmer verbroken. Hij was een *man van eigenaardige gaven*, die ik in hem bewonderde, juist omdat ik ze niet bezat. In de Synode schitterde hij : zijn weten rechtsgeleerde kennis kwam hem daar te stade. In verschillende gemeenten arbeidde hij met zegen: Hij wist te leiden en te organiseren, omdat hij een praktischen zin had, die hem uitnemende diensten bewees : en door zijn innemendheid en vriendelijkheid, beslist als hij was, kon hij harten trekken, treffen, aan zijn persoon binden, voor zijn Heiland winnen.

Allured to brighter worlds and led the way.

Hij was een MAN VAN HART. Diep voelde hij voor het land zijner geboorte, en leed mee met zijn landgenoten. Is het niet treffend, dat zijn laatste bezoek, in de afgeloopene vacantie, naar Kakamas was ? Bovenal was hij een KIND GODS. Dat spande de kroon. Is het dan wonder, dat het woord van den Psalm-dichter mij gedurig voor den geest komt :—

KOSTELIJK IS IN DE OOGEN DES HEEREN DE DOOD ZIJNER GUNSTGENOTEN !

Have, pia anima !
Multi ille bonis flebilis occidit :
Nulli flebilior quam Mihi !

" Velen bedrijven rouw over hem en niet 't minst hij die deze regelen schrijft."

Het " Maandblad " legt dit eenvoudig kransje op zijn graf.

KRONIEK.

WOORDEN DES VREDES.

Prof. de Vos heeft een vredeswoord gesproken, gelijk Dr. A. Murray, een gedeelte van wiens brief wij in ons laatste nommer aanhaalden. Gaarne liet ik thans het woord aan mijn collega. Doch mijn ruimte is beperkt. In den laatsten tijd werden mij drie artikelen toegezonden, zoo uiteenloopend, dat ik het best achtte geen van de drie optenemen. De éene schrijver trok te velde tegen de Bloemfonteinsche Conferentie, de tweede verdedigde de rebellie, de derde had het tegen een officieel schrijven in " De Kerkbode " verschenen. Zoo komen we niet tot eenstemmigheid, tot samenwerking, tot 't bereiken van 'tzelfde doel, al is het dan ook langs verschillende wegen. Prof. de Vos kan 't met geen der twee politieke partijen in ons land vinden en noemt zijn bezwaren tegen de richting door beiden gekozen. Alle gematigde mannen zijn hem daarvoor dankbaar. En 't zijn de gematigde mannen die het in het eind zullen winnen.

* * *

" Het Volksblad "— de nieuwe naam voor " Het Westen "— trekt echter tegen Prof. de Vos te velde, juist omdat hij het met geen der partijen kan vinden. " Hij (de Prof.) is als een regter op die stoel gaan sit en vond fout met almal. Almal was reg. Almal was verkeerd. Generaal Botha was reg en was verkeerd. Net so met Generaal Hertzog ... Die Afrikaner volk sal sig nie met dergelike soetsappigheidjes van hulle mikpunt laat weglei nie." Zoo gaat 't blad voort. Nu is Prof. de Vos niet als rechter opgetreden : evenmin als Dr. Murray. Ze willen beiden trachten de eenheid der Kerk te bewaren tegenover tweedracht op politiek gebied. Want waarlijk we zouden toch als Afrika-

ners, die ons land en onze Kerk liefhebben, kunnen samenwerken tot heil van Gods Koninkrijk, al verschillen we hemelsbreed van elkaar over den tocht naar D.Z.W., over de daden van Gen. Botha, of over de oorzaken en gevolgen van de rebellie. Te verwachten, dat we allen dezelfde beschouwingen zullen hebben over deze en dergelijke politieke of partij-politieke gebeurtenissen, is onmenschkundig. Het is, Gode zij dank, nog niet er toe gekomen, dat we staan voor de vraag : Heengaan of samenblijven. Ik kan het voorwaar niet inzien, waarom de Nationalist niet naast den Imperialist kan zitten op dezelfde banken of aan dezelfde Avondmaalstafel. Vrijheid van denken op politiek gebied, eenheid op kerkelijk gebied mag wel onze leuze zijn. Prof. de Vos zij hiervan verzekerd, dat velen 't waardeeren in hem, dat hij zijn hart heeft uitgestort. Of we al van hem verschillen, of we al onderschrijven wat hij zegt, hij heeft eene poging gedaan om verzoening te weeg te brengen, gedachtig aan de oude spreuk : "Waar twee kijven, hebben allebei schuld." Hiervoor zijn we hem dankbaar !

Dr. Lamprecht's Dissertatie.

Onder de Dissertaties van Afrikaners, die in 't buitenland hun theologische studieën hebben voortgezet, zijn er drie van meer dan voorbijgaande beteekenis. Dit wil niet zeggen, dat de andere dissertaties minder waarde hebben. De genoemde echter hebben te doen met onderwerpen van meer praktischen aard. Dr. Muller gaf ons eene studie van het *Pragmatisme*, een kwestie die thans aan de orde is en ingrijpt in 't praktisch leven. Gaarne zag ik die dissertatie verder uitgewerkt en in de Engelsche taal overgezet. Want 't Pragmatisme toch heeft zowel in Engeland als in Amerika invloed uitgeoefend. Ik hoop dat Dr. Muller dit nog doen zal ; want er is zoo weinig in de Engelsche taal over dit onderwerp van blijvende beteekenis geschreven.

* * *

De tweede dissertatie, waarop ik de aandacht vestig, is die van Dr. Keet over de leer van *Prof. Troeltsch.* Deze Duitsche Hoogleeraar oefent in en buiten zijn vaderland grooten invloed uit. Daarom ben ik dankbaar, dat Dr. Keet 't gewaagd heeft in zijn dissertatie deze richting in de theologie aan de orde te stellen. Ook onlangs heeft Troeltsch zich op eigenaardige wijze doen hooren. Ik haal aan uit een buitenlandsch blad, dat de uitlatingen van den Hoogleeraar bespreekt.

"Zoo doet in no. 15 van de *Chr. Welt* de hoogleeraar Tröltsch een poging om te betoogen, dat de oorlog, die reeds zoovele maanden woedt, de ijdelheid van de gedachte van een komend Godsrijk aantoont. Tröltsch ziet in den strijd der Christelijke naties tegen elkander en de daarbij aan het licht komende verloochening van Christelijke grondstellingen, voorts in het verbond van het Christelijk Engeland met het heidensch Japan en van Duitschland met Turkije, zijn oude stelling bewaarheid, dat het Christendom slechts betrekkelijke waarde heeft. Het is geen religie voor de geheele menschheid, en daarom is het uit met den droom van een wereldzending. Met spot en hoon overlaadt Tröltsch hen, die in den oorlog een tuchtiging Gods zien. "Er zijn menschen," zoo spreekt hij, "die hem, in den stijl der profeten des Ouden Verbonds, als een straf voor den afval van God beschouwen en hem tot thema voor boetpredikaties houden. Maar wat bij de profeten eene overwinning van eene naturalistische en heidensche denkwijze door eene waarlijk zeer krachtig zedelijk denkbeeld was, dat is in de moderne jeremiaden een muffige paapsche spreekmanier die men niet ernstig behoeft op te nemen."

Volgens den hoogleeraar behoort de oorlog eenvoudig tot de natuurlijke verschijningen der volken ; het is de strijd om het bestaan. De strijd om het bestaan is, wijl hij door de natuur is ingegeven, het eerste waarin wij leven ; daarna komt de Christelijke idee, die den strijd ethisch moet maken. Uit het rijk der verzedelijkte natuur wassen wij eindelijk op in het rijk Gods, ieder op zijn manier. Het komt tot "versmelting der persoonlijkheden in God." De Europeesche christelijkheid moet zich in zich zelve verdiepen, en dan wordt er een andere Christelijke geest geboren dan die, welke tot hiertoe in de zending openbaar werd. De gedachte die Jezus uitgesproken heeft, van een komend rijk Gods, heeft het Christelijk denken reeds lang opgegeven.

Men is geneigd te vragen, of de hoogleeraar er wel zelf van overtuigd is, dat het uitspreken van dergelijke gedachten, in den zwaren tijd dien het land doorworstelt, eenige nuttigheid brengen kan ? Wij zien er de poging van den vorst der duisternis in, om de geestelijke winst, die in de donkere tijden, welke doorleefd worden, verkregen werd, te niet te doen."

* * *

De *derde* dissertatie, waarop ik hier klem leg, is die van Dr. Lamprecht, handelende over "*Het Nationalisme in de Joden Zending.*" Uitgaande van zijn ondervinding te Johannesburg, waar hij lid was van het "Bestuur van de Zending onder de Joden," bespreekt hij in zijn inleiding het boekske van den Heer Cohen, als zendeling onder de Joden, over "The Hebrew Christian and his National Continuity." Cohen wil een afzonderlijke Joodsch-Christelijke gemeente stichten. Hij is tegen de absorptie van den Jood door de Christelijke Kerk. Hij wil de *nationale* feesten voor den Israëlietischen Christen behouden. Hij wil Christenen vormen, maar dan meer bepaald een "Hebrew Community with our distinctive National, Social and Religious

life." Deze beschouwingen van Cohen waren aanleiding tot 't schrijven van deze dissertatie.

* * *

In zeven hoofdstukken bespreekt Dr. Lamprecht deze vraag. De hoofdstukken zijn : 1. Denationalistische stroomingen. 2. Nationalistische richtingen. 3. Het Getuigenis van de Schrift. 4. Het wezen van het Jodendom. 5. Besnijdenis, Paaschfeest, Sabbat. 6. Samenvattende Kritiek. 7. De Jodenzending is Plicht der Kerk. Uitvoerig wordt het Getuigenis der Schrift behandeld, en dit vooral met het oog op het standpunt door Cohen ingenomen, dat tal van instellingen, zooals besnijdenis en Paaschfeest, die slechts voorbijgaande waarde hadden, onafscheidelijk zijn van Israël als eene natie, en als nationale gebruiken moeten blijven voortbestaan. Dit beginsel toetst Dr. Lamprecht aan de H. S. Eerst gaat hij onderzoeken de plaatsen,

(a) waar Christus en de apostelen zich uitspreken over de wet in 't algemeen ;

(b) waar Christus en de apostelen zich uitspreken over bijzondere onderdeelen der wet ;

(c) waar het gedrag van Christus en de apostelen en Joden-Christenen ten opzichte van de wet van belang is.

Daarna brengt hij ter sprake de teksten waar Jezus en de apostelen zich hebben uitgesproken over : (a) de vraag, of er onderscheid blijft tusschen de Joden- en de heiden-Christenen ; (b) de vraag, wie den naam "zaad Abrahams" draagt in de nieuwe bedeeling ; (c) de vraag naar de toekomst van Israël.

* * *

Kort en zakelijk worden de verschillende teksten behandeld. Ik kan niet zeggen, dat ik in alles met Dr. Lamprecht meega. Doch ik oefen geen kritiek uit. Ik wil, dat allen, die de zending en vooral de Joodsche zending, liefhebben, kennis zullen nemen van dit boek. 't Is helder als kristal : 't is wetenschappelijk : 't is praktisch : 't is van belang voor ons in Zuid-Afrika : 't is niet vol van citaten uit alle mogelijke en onmogelijke schrijvers : 't is vrucht van ernstige studie, waarvan we op bijna elke bladzijde de bewijzen hebben. Vergelijken we deze dissertatie en die van de bovengenoemde Afrikaansche theologen, met Dr. Ubbink's werk over 't Pragmatisme, en het verschil is groot. Dr. Ubbink geeft citaat op citaat uit allerlei bronnen, totdat we in een wildernis van aanhalingen uiteindelijk niet meer weten waar we zijn. Hier hebben we alles voor ons verwerkt, zonder vertoon van geleerdheid, resultaten van studie zonder onnoodige ophelderingen er bij. Wij hopen, dat Dr. Lamprecht vreugde van deze dissertatie en vele lezers in ons land hebben zal.

Oproeping tot gebed in Engeland.

Als tegenhanger van de uitlatingen van Prof. Troeltsch over den oorlog, laat ik hier volgen wat ons "De Heraut" meedeelt aangaande eene oproeping tot gebed, door de Keswick-Conferentie gedaan.

Sedert jaren kwamen te Keswick elk jaar vele Christenen samen tot verdieping en opwekking van het geestelijke leven. Ook dit jaar zal de Keswick-Convention hare vergadering houden. Zij, die tot deze samenkomst uitnoodigen, wijzen er in hun oproepingsbrief op, dat in deze dagen vooral vier belangrijke zaken in het gebed voor het aangezicht des Heeren moeten gebracht worden. In de eerste plaats moet er gebeden worden voor een vernieuwd besef van zonde ; in de tweede plaats om een diepere opvatting van de beteekenis van het offer van onzen Heiland ; ten derde om eene vereeniging wat het hart aangaat, van alle geloovigen die tot de landen behooren welke thans elkander beoorlogen ; ten vierde om de hope en de verwachting van de wederkomst van Christus.

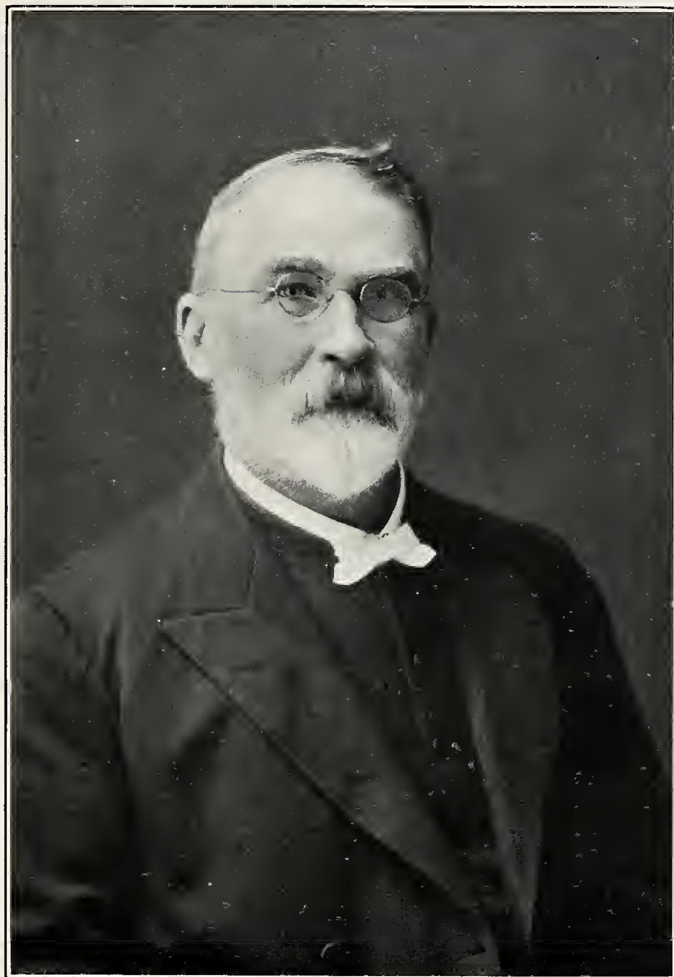
In Engeland gaat men van lieverlede den ernst van den toestand waarin het land verkeert, inzien. In een Christelijk blad lazen wij :

De weken gaan voorbij met hare afwisselende tegenslagen en successen, met haar roepen om munitie voor leger en vloot buiten het vaderland, en om middelen tot verdediging binnen ons grondgebied. Moet het ons niet meer en meer duidelijk worden, dat de ware plaats waar de uitslag van den oorlog wordt beslist, is de Troon der genade ? De arm van het vleesch doet het uiterste, en menschen wenden hun beste krachten aan voor de zaak van het vaderland ; maar wij gelooven dat er iets nog belangrijkers is en dat de echte gevechtslinie is de plaats des gebeds. Wanneer wij lezen hoe God telkens weer opnieuw Israël verloste als antwoord op het ootmoedig gebed tot God, gevoelen wij, dat *daarin* de macht ligt, en dat Hij *dan* aan menschelijke wapenen de zege gaf, wanneer er tot Hem in diepe afhankelijkheid gebeden werd. Wij mogen het betreuren, wanneer wij zien tot welke hoogte de wereldlingen rondom ons zich zelven overgeven aan vermaak ; maar geven alle kinderen Gods zich zelven aan het gebed ? Het zou goed zijn, als wij daarvoor gemobiliseerd werden !"

Ook de aartsbisschoppen der Anglicaansche kerk, die van Canterbury en van York, leggen hierop in hun herderlijk schrijven den nadruk, als zij zeggen :

"Wat wij hoofdzakelijk tegenwoordig noodig hebben, is niet het opnieuw aanwijzen van speciale dagen of het opnieuw voorschrijven van formuliergebeden. Veeleer behoeven wij de meer getrouwe vervulling van de roeping om te volharden in het gebed. Deze plicht rust gebiedend op allen, die belijden Christenen te zijn ; hij wordt onbereken-

Bijvoegsel tot "Het Gereformeerd Maandblad," Aug., 1915.

HoogEerw. Prof. C. F. J. MULLER.

1845 — 1915.

belijden Christenen te zijn ; hij wordt onbereken-

baar zwaarder bij den ernst van deze vreeselijke weken van zwaren strijd, smartelijke verliezen en gedurige vrees en spanning. Legt het Christelijk volk van ons land in den heerlijken dienst der gebeden iets van de energie, van de vastberadenheid en van de zelfopoffering, die op ander gebied in dienst der natie getoond wordt?

Uit alles blijkt, dat de ernst van den tijd ook in Engeland dringt tot gebed.

Billy Sunday — de Amerikaansche Evangelist.

Zoowel in de "Heraut" als in de "Stemmen voor Waarheid en Vrede" wordt gewag gemaakt van het werk van dezen eigenaardigen man. In geen land ter wereld zou men zulk een verschijnsel kunnen aantreffen, dan in "Amerika, het land van onbegrensde mogelijkheden," zegt de schrijver in de "Stemmen": "Wij hebben de laatste jaren gehoord van het in onze oogen reclameachtige der Amerikaansche Kerken. Gezien, hoe de Kerken in haar werk opnemen de aankweeking van sport onder de jongelieden: theesalons en danscursussen openen; bij koud weer een verwarmenden drank aanbieden; bij heel warm weder ijs ronddeelen en in plaats van eene prediking eene bioscoop voorstelling — geven. En wij hebben ons daarover verwonderd, en ik mag zeggen terecht ons daaraan geërgerd."

* * *

Wie is deze Sunday? Hij is een man uit het volk, is thans 51 jaar oud. "Ik ben een gepromoveerde van de universiteit van armoede en harde klappen en na mijn promotie heb ik nog lessen genomen. Mijn autobiografie kan in één zin uit Gray's 'Elegy' worden samengevat: 'de korte en eenvoudige geschiedenis van den arme.' In zijn vroeger leven legde hij zich toe op het Amerikaansche balspel; werd speler van beroep en verwierf een inkomen van 4,000 dollars per jaar. In 't jaar 1880 kwam hij tot bekeering, en volgde cursussen aan de universiteit te Evanston, daar in hem de begeerte was ontstaan zich aan de inwendige zending te wijden. In 1888 huwde hij met Miss Helen Thompson. Zijn eersten wekkring vond hij als Secretaris der Chr. Jonge Mannen Vereeniging te Chicago: later werd hij de hulp van den bekenden predikant, Dr. Wilbur Chapman; en in 1896 begon hij zelfstandig te werken. Hierin werd hij trouw bijgestaan door zijne vrouw, die beschreven wordt als "eene geheiligde persoonlijkheid, innig toegewijd aan het werk des Heeren," die "met haar groote wijsheid en kalmte een tegenwicht vormt tegen het onstuimig en strijdvaardig karakter van haar echtgenoot." Hij houdt zijn diensten in eene groote tent die duizenden bevat. Zijn invloed is onbegrijpelijk. "Hij is gewoon zijn preeken uit te schrijven; hij voelt zich niet veilig 'in 't wilde weg te praten.' Toch wijkt hij menigmaal van 't geschrevene af; maar hij spreekt nooit zonder het nauwkeurig te volgen."

* * *

Ik laat hier volgen eene beschrijving van zijn diensten ontleend aan "De Heraut."

Wij vonden in de Amerikaansche *Wachter* de volgende beschrijving van het optreden van Sunday:

"Gij zijt een vreemdeling in de stad? Gij hebt nog nooit een van Sunday's meetings bijgewoond? Gij hebt alleen maar iets bij geruchte van dezen revival-"evangelist" gehoord? Volg mij dan nu om iets van zijn prediikng te vernemen. Gij weet dat gij vroeg gaan moet, als gij nog een plaatsje in den reasachtigen tabernakel zult hebben. De clerk van het hotel, waar gij verblijft, heeft het u reeds gezegd, en u in alle kleuren meegedeeld hoe de geheele stad naar hem uitgaat, of, om de Amerikaansche uitdrukking te gebruiken, in zijn "grip" is. Derhalve gaat gij heel vroeg. Maar als gij den "tabernakel" nadert, ziet gij, dat reeds duizenden voor de deuren staan te wachten op het oogenblik dat deze geopend zullen worden. Het is gebeurd dat voor den middagdienst van 3 uur, reeds des morgens om 5 uur de menschen aankwamen. Terwijl gij staat te wachten en de menigte steeds meer aangroeit, ziet gij dat alle klassen der maatschappij onder de menigte vertegenwoordigd zijn. Gij ziet daar in de natte sneeuw staan wachten de rijksten en de "most prominent people" van de stad, zoowel als de armsten en nedersten. Allen staan hier zoowel wat toegang als zitplaats betreft op gelijke trap. Er wordt dienaangaande geen onderscheid gemaakt. Hoezeer Sunday ook gevraagd of hoeveel geld hem voor "gereserveerde plaatsen" geboden wordt, hij verwerpt al zulke aanbiedingen. Alleen Corporaties, vereenigingen, enz. geeft hij soms voor een bepaalden avond "reserved seats."

Men verveelt zich al wachtende niet. Elk praat druk over de meeting.

Eindelijk gaat de deur open. Breede stroomen gaan naar binnen, waar zij door een groot corps van wel getreinde "ushers" op hun plaats gebracht worden. Als gij goed en wel gezeten zijt en rondziet, raakt gij van de eene verwondering in de andere. Gij dacht in een groote schuur te komen, van binnen maar slecht verlicht, en gij ziet u in een schoone zaal, schitterend electrisch verlicht en met vlaggen en banieren en teksten prachtig versierd. "God haat duisternis," zegt Sunday.

En welk een menschenmenigte! De zaal heeft 10,000 zitplaatsen en nog voor 2 of 3 duizend menschen staanplaats. In een oogenblik is alles tot op het uiterste bezet, en duizenden moeten nog buiten blijven.

Naar het platform ziende, valt uw oog daar op een lange witte banier met de woorden "Get Right with God!" Achter het platform is een koor van verscheidene honderden zangers en zangeressen.

Als gij even gezeten zijt, doen verschillende uitroepen u naar een kleine deur bij het platform zien en : "Dat is Sunday !" "Here he comes !" Een slanke, middelmatighooge man, keurig gekleed, in elke beweging kracht en electriciteit openbarende, ziet gij door de zij-aisle zich naar het platform begeven. Op het platform zijn alreeds een aantal leden van de Sunday-partij tegenwoordig. Want een geheele staf van vaste medewerkers staat Sunday bij zijn arebid terzijde. Elk heeft in dien staf zijn eigen werk. De een voor voorbereiding van de meetings, de ander voor zang en muziek, de ander voor afzonderlijke meetings, enz., enz. Dan rijst het koor op en een zangdienst van een half uur wordt gehouden. Het gezang is indrukwekkend. Het vormt een voornaam deel van een Sunday-campaign. Het koor bestaat uit verscheidene honderden stemmen en wordt door bekwame zangers van de plaats, waar de meetings gehouden wordt, reeds weken voordat Sunday met zijn meetings begint, saamgesteld en geoefend. Gedurende de muziek komt er nog een of andere groote society binnen,— het zijn ditmaal oudstrijders, de vaandeldrager met één arm gaat voorop, — zij nemen plaats op de "reserved seats." Gij kunt zien, het treft Sunday, zijn vader was ook in dien oorlog, en bleef er in. Zoo is alles welverzorgd. Voor orde wordt streng gezorgd. Kinderen mogen er niet in de zaal zijn. Naast de zaal is een "checkroom," waar moeders, zooals wij een suitcase checken, hun babies afgeven. Bekwame nurses verzorgen de gecheckde babies. Onder het zingen wordt de collecte gehouden voor de kosten van den tabernakel. Nieuwe melkpannen, die aan den muur hangen, gaan rond, en in een oogenblik is de collecte geschied. Dan wordt aan een van de plaatselijke predikanten, die in grooten getale op of bij het platform zitten, gevraagd te bidden.

Daarna begint Sunday met zijn preek. Hij spreekt eerst betrekkelijk zacht, doch zoo dat hij overal goed gehoord wordt ; toch is er iets in den man en in zijn spreken, dat u zegt dat hij spoedig beginnen zal donderslagen en bliksemschichten uit te werpen. Handen en voeten, heel het lichaam raakt van lieverlede in beweging. Als een balspeler, als een vechter, als een athleet die den duivel in eigen persoon voor zich heeft, ziet gij hem over het platform gaan, naar voren komen, zich voorover buigen, zich oprichten, zijn vuisten ballen, met zijn voeten trappen, zijn armen uitstrekken, en zoo meer. "Het schijnt een groot oorlogschip, dat in volle actie en onvermoeide vlugheid 'broadsides' geeft," zegt iemand.

Uit heel het optreden merkt gij, dat gij met een geweldige persoonlijkheid in dezen spreker te doen hebt. Hij is ten hoogste ernstig in zijn strijd tegen de zonde en om de menschen tot God te roepen. In niets ontziende taal legt hij de zonde in al haar gemeenheid en laagheid en verderfelijkheid bloot. Dan weer geeft hij geestelijke "ribbestooten" die luide "amens" uit de zaal te voorschijn roepen. Dan weer rake zetten of aangrijpende illustraties, die luid applaus doen opgaan. Dan weer zulke eigenaardige vergelijkingen, dat een luid gelach de zaal doet schudden. Niet zelden zulke aangrijpende voorvallen, dat een traan in het meest cynische oog opwelt.

Het geheel in een taal, die niets met de gewone Engelsche kanseltaal uit te staan heeft ; hij spreekt en roept zooals het volk spreekt, zooals het zijn eigenaardige termen heeft, soms termen en woorden zooals balspelers, athleten, het volk uit de achterbuurten, zeelieden, lumberjacks, enz., gebruiken. Hij wordt zoo warm, dat zijn kraag weldra flauw valt, terwijl het zweet van zijn gezicht loopt. Af gaat in eenmaal kraag ; uit gaat de jas ; en hij preekt in zijn overhemd zonder ophouden door. En terwijl hij de punten van zijn prediking bij zijn gehoor thuisbrengt, slaat hij op de lessenaar, dat de spanen er afvliegen.

Na een goed uur is hij klaar.

Een even eigenaardig gebed volgt. Dan roept hij de zondaars tot bekeering, en die beloven willen een nieuw leven te willen leiden en zich aan Christus over te geven, worden verzocht naar voren te komen, en hem de hand te geven. Een korte pauze met aangrijpende stilte volgt en dan komen zij naar voren, eerst enkelen, dan meer, eindelijk geheele getallen. Oude mannen, jonge meisjes, armen, rijken, mannen, vrouwen, oud-strijders, business-mannen, politie-mannen, tramps, society-ladies, winkelmeisjes, alle soort. Zij krijgen van de ushers kaarten om hun naam en adres in te vullen en den naam van de kerk, waartoe zij wenschen te behooren ; welke kaarten straks weer worden opgehaald. Sunday spreekt hun toe om bij de goede keuze te volharden en bidt Gods leiding over hen. Dan is er veel handgeven en blijdschap van vrienden en bekenden en predikanten. Dan zingen en men gaat uiteen."

Heeft Sunday's werk blijvende waarde? De schrijver in de "Stemmen" zegt hierop volmondig ja. Hij bereikt alle klassen der samenleving, zelfs studenten : "in één samenkomst waren er 1,000 "who hit the trail," zooals hij het uitkomen noemt." "Al zijn werk, hoe spontaan het ook moge schijnen, is wel doordacht en afgebakend. Hij tracht den stoot te geven tot eene werkzaamheid, die na zijn vertrek blijft. En het meeste, wat hij begint, wordt later dan ook voortgezet. Gebeds-samenkomsten in de huizen der achterbuurten ; samenkomsten in winkels, magazijnen, en pakhuizen ; meetings voor studenten, mannen, vrouwen, kinderen en Bijbelklassen ; dat alles wordt onder *Zijne* leiding georganiseerd, en menigmaal jaren daarna nog volgehouden. En bijna overal vonden de Kerken, na eene campagne van Billy Sunday, hun werk

gemakkelijker dan te voren." Toch, zegt de schrijver van het hier aangehaalde artikel : " Zijn samenkomsten laten veel werk ongedaan ; en het moet worden erkend : veel werk door hem gedaan, moet overgedaan worden."

Dat echter Sunday eene roeping heeft is ongetwijfeld. " Hij is een ernstig-waarschuwende stem, die dit drukke, bevooroordeelde geslacht weer terug wil brengen tot de gedachte aan God, het hiernamaals en het oordeel.... Er is overvloed van Kerken, waarin de gemeente wordt opgebouwd in haar welverzekerd geloof. Maar er zijn niet te veel menschen, die het vermogen bezitten om de massa van eene groote stad in het hart te grijpen, dat hare gedachten zich gaan richten op iets hoogers dan eten en drinken en zwelgen, dat zij iets hoogers gaan zoeken dan geld verdienen en genoegens najagen. En als men nu hoort getuigen van verschillende zijden, dat inderdaad door Sunday's prediking duizenden van menschen hebben opgehouden te spotten, te drinken en losbandig te zijn ; dat mannen en vrouwen van verschillenden rang en stand, in 't bijzonder uit de lagere klassen, een stoot hebben ontvangen, die hun geheele leven in de richting van God heeft gestuwd ; dat menige Kerk een groote versterking van kracht heeft ontvangen, door de toetreding van bekeerlingen van Sunday, die even waardige leden zijn geworden, als zij, die op " de gewone wijze " zijn toegetreden ; dat verscheidene steden eene zedelijke hervorming hebben ondergaan, die menigmaal ver reikt : dan mogen wij niet ontkennen, dat het werk van Sunday, met al zijn excentriciteit en gedeeltelijke " oppervlakkigheid " een werk is van God, en hij een man is, door God aan zijn volk gegeven."

Ten slotte nog dit. Een bekend predikant, die hem 't scherpst heeft beoordeeld en veroordeeld, heeft zijn oordeel over Sunday moeten wijzigen, en het openlijk verklaard, dat de kracht ten goede die er van Sunday uitgaat, een bewijs is van diens goddelijke roeping. " Welk recht hebben wij," vraagt hij, " te begeeren dat God zal werken op onze wijze ? Welk recht hebt gij u te stellen tegenover een program, dat dingen voorschrijft, welke niet in het uwe staan ? Hoeveel dronkaards zijn verlost en in de Kerk opgenomen door uwe methode gedurende twintig jaren ? Hoeveel steden zijn bevrijd van kroegen en roode lantaarns door uw werk ? Welk recht hebt gij om minder verdraagzaam te zijn voor menschen, die Gods werk doen, dan Jezus was ? Is het niet dikwijls de plicht van menschen, zooals gij zijt, om, waar werkelijk resultaten bereikt worden, uw oordeel te herzien ?" 't Is zeker dat we hier te doen hebben met een van de merkwaardigste persoonlijkheden die in den laatsten op 't gebied der evangelisatie zich hebben vertoond.

BIJEENKOMSTEN

VAN DE

Hooge Vergaderingen der Kerken in Schotland,

GEHOUDEN TE EDINBURG.

Het was een vreemd tooneel, dat de aandacht van de inwoners van de stad Edinburg op den 18den van Mei l.l. trof. Op één dag, in dezelfde stad, en wel in de nabijheid van elkander, vond de jaarlijksche bijeenkomst plaats van de hooge Synodale Vergadering (" The General Assembly ") van elk van de drie Kerken, die tezamen het grootste gedeelte van de inwoners van 't land onder haar leden telt. De namen van die Kerken zijn : (1) *De Kerk van Schotland* — de Kerk namelijk die sedert den tijd van de Hervorming — met een tusschenpoos — in verband met den Staat gestaan heeft, en van denzelve geldelijke ondersteuning voor haar leeraars ontvangt. Gedurende de regeering van Koning Karel II, en Jacobus II, die, gelijk twee van hunne voorgangers, trachtten het Episkopaalsche stelsel in Schotland met geweld in te voeren, hield dat verband op, en de leeraars van de Kerk, m.a. werden op de allerwreedste wijze vervolgd. Het was met de aankomst, op verzoek van Engeland en Schotland, van Willem, Vorst van Oranje en zijne gemalin Mary, dochter van Koning Jakobus II, dat Schotland haar rechten eischte en terug verkreeg ; en is de genoemde Kerk wederom geworden 's lands Kerk. Dit is geschied in 1688. De tweede Kerk, wier Synode bijeen kwam op dien dag was *de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland*, genoemd " Vereenigd," omdat de toen " Vrije Kerk " zich in 1900 vereenigde met de toen " Vereenigde Presbyteriaansche Kerk." De 1,000 gemeenten van de " Vrije Kerk " en de 600 van de " Ver. Presb. Kerk," maken de " Vereenigde Vrije Kerk " uit. De derde Kerk, waarop ik doel is *De Vrije Kerk*, bestaande uit een klein getal van de vroegere " Vrije Kerk," dat weigerde in de Vereeniging op te gaan, en den naam behield van haar Moeder-Kerk, en later door een vonnis van de rechters van " Het Huis der Lords," recht ontving op de fondsen en goederen van de " Vrije Kerk "— de verzamelde eigendommen van zeventig jaren.

In de laatste 3 of 4 jaren werd buitengewone belangstelling getoond, in de verrichtingen van de eerste twee bovengenoeme Kerken, wegens pogingen welke aangewend werden om een vereeniging van de twee Kerken te bewerkstelligen,— van welke pogingen wij een verslag gaven in "Het Ger. Maandblad," verleden jaar. Dit jaar ontbrak veel van *die* belangstelling, verleden jaar daaraan betoond, daar

men wist dat, wegens den oorlog in Europa de pogingen met dat doel voor een tijd gestaakt moesten worden :

* * *

Edenburg was in rep en roer, zoo te zeggen, gedurende den optocht van den Hoogen Commissaris, naar de oude Kerk, St. Giles, waar de openingspreek van de Synode van de Kerk van Schotland, uitgesproken zou worden. Maar de eischen van ruimte verbieden eenige beschrijvingen daarvan. De redenaar was de WelEerw. Dr. Nicol, de aftredende Moderator van de Synode, die tot tekst koos Mal. 3 : 3 : " Hij zal zitten, louterende, en het zilver reinigende, en Hij zal de kinderen van Levi reinigen, en Hij zal ze doorlouteren als goud en als zilver ; dan zullen zij den Heere spijsofferen toebrengen in gerechtigheid." In een treffende rede beschreef de redenaar den Heer als zittende op Zijn troon om de wereld te ziften, met 't doel om de wereld en de Kerk te louteren. Zulks deed Hij door een oorlog, den wreedsten waarvan de wereld had. Na eene beschrijving van de wijze waarop die oorlog door den vijand voortgezet werd, eene wijze zooals geen oorlog in tijden van beschaooit gevoerd werd, merkte hij aan dat, alhoewel hun land onschuldig was wat de oorzaak van den oorlog betreft, zij nochtans de stem van God in den oorlog erkennen moesten, als ook tot hen gericht— opdat zij tot zelfonderzoek gebracht wierden wegens tekortkomingen in 't verspreiden van 't Evangelie in 't buiten- zoowel als hun eigen land. Zij moesten de crisis ook beschouwen als een roepstem tot hen gericht om eene herleving in de Kerk — waarvoor zij zoo dikwijls bidden.

De dienst geëindigd zijnde, begaf zich de schare naar de Synodale zaal, waar de vergadering op gebruikelijke wijze geconstitueerd werd, en de aftredende Moderator, naar gewoonte, een broeder voorstelde die den Moderators-stoel innemen zou. [De gewoonte in beide kerken is dat oude Moderators eenige maanden vóór de bijeenkomst, overeen komen met betrekking tot den leeraar dien de aftredende Moderator als zijn opvolger voorstellen zal]. De naam van den WelEerw. Dr. Paul, een van de leeraars van Edinburg, voorgesteld zijnde, werd hij met algemeene stemmen door de vergadering goedgekeurd. Dr. Paul daarop, den stoel ingenomen hebbende, ging over tot 't bestier van de zaken die behandeld moesten worden, en de eerste zaak die aan de orde was, was

EEN BRIEF VAN DEN KONING

die aan de Synode gericht was. De Koning (of Koningin) van Groot Brittanje wordt altoos vertegenwoordigd in de hoogste Synodale Vergadering van de Kerk van Schotland, en wel door een van de hoogste edelen van het land — gewoonlijk een lid van die Kerk.

Dit jaar was de Markees van Aberdeen de vertegenwoordiger van Zijne Majesteit. Hij was niet nieuw in de zitbank van den Koning, want ettelijke jaren tevoren vervulde hij hetzelfde ambt. In de jaren tusschenin bekleedde hij den post van Gouverneur-Generaal van Kanada, als opvolger van wijlen den Markies van Lorne — den schoonzoon van Koningin Victoria, en het is slechts eenige maanden sinds hij de betrekking van Viceroy, of onderkoning van Ierland neerlegde,— een betrekking waarin hij zaam met zijne gemalin, een macht van goed had kunnen doen. De Markies was van jongsaf aan een godvreezende jongeling, en als een student, heeft hij Henry Drummond in zijn werk onder de studenten, veel geholpen. Het was in de voorkamer van den Markies en Markiezin van Aberdeen, te Londen, dat Drummond het manuscript van zijn welbekend boekske : " The greatest thing in the world "— Het grootste ding in de wereld — voor een groot gehoor van menschen van den hoogsten rang 't eerst voorlas. De Markies is een ouderling van de Schotsche Kerk, en van hem en zijne echtgenoote kan gezegd worden, gelijk van Dorkas van ouds : " Zij zijn menschen vol van goede werken en aalmoezen, die ze doen."

In den brief, welken Lord Aberdeen, als 's Konings vertegenwoordiger, bij de Synode inleverde, zegt Zijne Majesteit, zich tot de Synode richtende :

" Wij groeten u wel. De tijd van uwe jaarlijksche vergadering gekomen zijnde, nemen wij, met groot genoegen de gelegenheid waar, om u wederom de verzekering te geven van onze voortdurende achting voor, en belangstelling in de Kerk van Schotland. Wij verblijden ons in de gedachte, dat uwe werkzaamheden in 't verleden, een sterk fondament van goddelijke vroomheid en ijver onder 't volk aan uwe godsdienstige zorg toevertrouwd, gelegd heeft. Persoonlijk kunnen wij in uw midden niet tegenwoordig zijn, maar wij hebben onzen getrouwen en zeer beminden neef en raadsman, John Campbell, Markies van Aberdeen, opgedragen ons in uwe vergadering te vertegenwoordigen, verzekerd zijnde, dat zijne ondervinding in publieke zaken, zijn beproefd oordeel, en zijn welbekende gehechtheid aan de Kerk van Schotland, hem bij u welkom maken zullen. En zoo, U aan de goddelijke leiding aanbevelende, en biddende dat, door de goedheid van God, den Almachtige, uwe beraadslagingen met Zijn speciale gunst gezegend moge worden, bidden wij u

VAN HARTE VAARWEL.

Lord Aberdeen, bij 't inleveren van den brief van den Koning, maakte de Synode bekend met 't feit, dat de Koning dit jaar zooals andere jaren, de som van twee duizend ponden gezonden had, met 't doel dat 't geld besteed werd aan de bevordering van den godsdienst in de Hooglanden en eilanden van het land,—vooral onder diegenen, die de " Gaelic " taal

spreken. Later, na het lezen van 's Konings brief sprak de Hooge Commissaris de vergadering toe, hulde o.a. doende aan de zelfopoffering, welke door de leeraars en andere ambtenaren en leden der Kerk gedaan werd, in verband met den oorlog. Vele leeraars zijn naar 't tooneel van den oorlog gegaan, niet slechts als kapelaans, maar als strijders onder de andere troepen, van wie sommigen, helaas !, gesneuveld zijn. [Van de zonen van de pastorieën zijn 90 percent — d. i. 90 uit elke honderd — naar 't oorlogsveld gegaan.] Hij las een brief aan de Vergadering voor, welken hij ontvangen had van een van de bekwaamste leden der Kerk, die van 't tooneel van den strijd teruggekeerd was, welke een diepen indruk op de Vergadering deed. "Op een kouden namiddag in 't noorden van Frankrijk," zoo luidde de brief — "kwamen twee van onze soldaten tot mij in mijne kamer, die zeiden dat zij met anderen, verwachtten, om op den volgenden dag, in 't midden van een hevig gevecht te zijn, en dat zij verlangden op den avond vóór dien dag— den dag waarop zij spraken — deel te nemen aan het heilig avondmaal ; en zij vraagden den leeraar of hij het avondmaal aan hen uitdeelen kon. "Hoe velen uwer zullen tegenwoordig zijn, als ik een dienst daartoe bepaal ?" vroeg hun de leeraar. "Misschien 16," was het antwoord. "Komt dan om 6 uur naar de tent," zeide de leeraar. "Tot mijne verbazing," schrijft de leeraar, "vond ik in de tent op den bepaalden tijd niet 16, maar 120, die in een koud vertrek, waar de wind waaide, zich gedroegen met een eerbied, een ernst waardig een kathedraal ! Helaas ! sommigen hunner deelden de verbondsdisch voor het laatst : zij zijn de slachtoffers van de kogels van den vijand geworden.

* * *

De vergadering van de gedeputeerden van de Vereenigde Vrije Kerk, bestaande uit 5 of 600 leden, werd geopend op denzelfden tijd, als die van de Staats Kerk, en wel door den aftredenden Moderator, den WelEerw. Dr. Reith, een van de bekwaamste leeraars van Glasgow. Hij liet zingen een gedeelte van Ps. 43 : "Zend, Heer, Uw licht en waarheid neder," enz. (natuurlijk in 't Engelsch). Van 't zingen van deze woorden zeide een schrijver, die tegenwoordig was : "Zeker waren die heerlijke woorden nooit met zulken ernst en beteekenis gezongen. (Er waren ten minste 2,000 menschen tegenwoordig). Het gebed en de leerrede waren beiden in den geest van den Psalm, die gezongen was. In zijne rede behandelde de spreker den oorlog met kracht, breedte en sympathie, zeggende, o.a., dat dezelve de oude wereld, waaraan wij gewoon waren, "in stukken geslagen had." Hij legde klem op de behoefte die er was van een nationale wedergeboorte, en van de noodzakelijkheid om Jezus' ideaal het onze te maken. Sprekende van zijn rondreizen door 't land als Moderator, deed hij de opmerking dat, indien hetgeen wat onder zijne oogen gekomen was, een voorbeeld was van de overige deelen, dan was de Kerk in eene gezonde en sterke positie, strijdende, zoo als zij was, om in de nooden van 't volk, zoo veel mogelijk, te voorzien. Aan 't einde van zijne bekwame en ernstige rede, ging hij over tot 't voorstellen van een lid van de vergadering om als Moderator gekozen te worden. De WelEerw. Professor MacEwen, die door hem genoemd werd, werd met anunieme stemmen gekozen. Prof. MacEwen den stoel ingenomen hebbende, leverde eene toespraak, die $1\frac{1}{2}$ uur duurde, waarvan sommige oudere leden van de vergadering onder elkander zeiden : dat die de bekwaamste was waarnaar zij ooit geluisterd hadden. Zoo als de aftredende Moderator van Dr. MacEwen zeide, was hij te huis, zittende op den stoel waar de vergadering hem plaatste. Hij was een zoon, en kleinzoon van de pastorie. Zijn grootvader, ook een Dr. MacEwen, was de voorzitter, 100 jaar geleden van eene afgescheiden Kerk, die door hunne afstammelingen een sterk deel uitmaakten van de Vereenigde Vrije Kerk. Het zou moeilijk wezen zonder onze geheele ruimte op te nemen, zelfs in 't kort den inhoud van zijne rede hier mede te deelen. Mogelijk doen wij dit later. Zooals men verwachten kon, had zijne aanspraak grootendeels betrekking op den oorlog. Hij scheurde aan stukken, zoo te zeggen, de voorwendsels van Duitschland voor 't verklaren van den oorlog, met groote warmte en kracht, en rechtvaardigde 't deel daarin genomen door de Britten. Met de kracht van een Oud-Testamentisch Profeet, wees hij op de zwakheden van het nationaal leven en van de Kerk, en met aandoenlijke woorden bood hij de sympathie van de Kerk aan degenen, die door den oorlog beroofd zijn van degenen, die hun dierbaar waren. "Hij liet ons achter," zeide een hoorder, "met de hoop van een beteren tijd, als de schaduwen van heden verdreven worden door den gloed van de tegenwoordigheid van Christus."

Op den tweeden dag van de vergadering werden afgevaardigden van andere Kerken door de Synode ontvangen, zooals van de Presbyteriaansche Kerken van Engeland en Ierland, van de Hervormde Kerk van Frankrijk, de afstammelingen van de oude Hugenoten, en de Evangelische Kerk van België. De afgevaardigde van de laatste Kerk, de WelEerw. Dr. Henri Anet, Brussels, herinnerde de vergadering aan een woord, uitgesproken door hun koning in 't Belgische Parlement : "België kan de nederlaag ondergaan, maar niet de overwinning. God zal ons helpen in onzen zoo godsdienstigen strijd." Sprekende over 't groote getal menschen, die als vluchtelingen hun land hebben moeten verlaten, zeide hij dat 't grootste deel van de $7\frac{1}{2}$ millioen van de bevolking echter nog in 't land zijn gebleven. Nietegenstaande 't lijden, dat 't land heeft moeten verduren blijven de meeste hunner leeraars en colporteurs nog aan hun arbeid, en wèl met meer ze-

gen, dan in den tijd van hun voorspoed. De Unie van Protestantsche Evangelische Kerken van België, en de Christelijke Zending-Kerk van België, willen alle opoffering doen, welke België voor haar eer en recht van bestaan van haar eischt. Professor Bois, de afgevaardigde van de Hervormde Kerk van Frankrijk — de Kerken waarvan de Fransche vluchtelingen in dit land afstamden — zeide dat zij in dat land overtuigd waren, dat zij geen schuld hadden wat den oorsprong van dezen oorlog betreft, dat de oorlog, wat hen aangaat, een rechtvaardige oorlog was : de strijd was met opzet tegen hen verklaard, en die strijd had de gansche bevolking aan elkander als één man vereenigd. Als de vrede verklaard zou worden — een vrede op gerechtigheid gegrondvest — zou de evangelisatie van 't land met betere vruchten voortgezet worden dan ooit te voren. Van aanspraken van gedeputeerden van vele kanten der wereld kunnen wij hier geen melding maken.

De rapporten van

DE ZENDINGZAAK

in al de Kerken waren zeer bevredigend. De algemeene vergaderingen van de twee groote Kerken, op verschillende avonden natuurlijk gehouden, waren druk bezocht. De oorlog had geen groote verandering in de inkomsten gemaakt. Zeer interessant waren de berichten van ver afgelegen landen, zooals die medegedeeld werden door zendelingen uit vele deelen der wereld. Het rapport van 't zendingwerk van de Vereenigde Vrije Kerk was buitengewoon gunstig. Wat de inkomsten van die Kerk betreffen voor 't laatste jaar, die stond als volgt, namelijk: voor de Buitenlandsche £122,433; Binnenlandsch £35,159 ; voor de Kolonieën £2,468; voor de Hooglanden (Schotland) £3,504 ; voor de Joden £9,538 ; voor het vasteland van Europa £4,414 — tezamen voor de zendingzaak £167,716.

De inkomsten van de Vereenigde Vrije Kerk voor alle doeleinden voor 't jaar 1914 waren £1,119,592 dat is een millioen, een honderd en negentien duizend, vijf honderd twee en negentig ponden, tegen £1,046,114 voor 1913 — dus een vermeerdering van £73,479 : Men had reden van dankbaarheid voor dezen toestand van de Zendingzaak. De rapporten van het werk gedaan in zoo vele niet-Christelijke landen, leverde nog meer stof tot dank, dan die inkomsten. Doch hoe veel is er nog te doen ! Dat was de zaak waarover er vooral gesproken werd.

KERK-VEREENIGING

was 't onderwerp, dat in de laatste drie jaren de aandacht van de twee groote Synoden van de Schotsche Kerk vooral bezig hield, en de dag bepaald voor de bespreking van die zaak was, voor elk van de twee lichamen, de dag der dagen. Voor *dien* dag waren toegangskaartjes noodig, want anders zou er geen plaats voor de schare zijn, die de Synodale zalen bestormen zouden ; en voor zulke kaartjes werd aanzoek gedaan, dagen voor dat de zaak in behandeling komen zou. Maar dit jaar was het gansch anders, wat dat betreft. In plaats van een diskussie van 5 uren (zooals verleden jaar) in de eene Synode, en een geheelen dag in de andere duurde de bespreking daarvan in de Sstaatkerk slechts 40 minuten, en in de andere heel veel meer tijd. Dr. William Williamson, die de orde bestierde, waarop de verschillende zaken voor de vergadering van de Staatskerk komen zouden, wierp een blik op den toestand van zaken, aan't einde van de Synodale Vergadering van voorleden jaar. Toen had de Commissie, die over deze zaak aangesteld was, een programma van de voorwaarden waarop de Staats Kerk in eene vergadering met de Vereenigde Vrije Kerk treden wilde aan de Synode voorgelegd, en die Synode, na een discussie van 5 uren, keurde dat goed met meer dan 500 stemmen tegen 17 die er tegen waren, en de Synode besloot verder om dat programma voor al de 84 ringen voor de Kerk te brengen, zoodat de Synode van dit jaar er over besluiten kon. De Commissie was niet ver in haar werk toen de oorlog uitbarstte — als wanneer men niet verder in de zaak treden kon. In die omstandigheden besloot de hooge Vergadering de zaak dit jaar op te nemen en voort te zetten volgens besluit van 1914. De voorgestelde voorwaarden van de Vereeniging, heeft schrijver dezes in " Het Ger. Maandblad " van verleden jaar ten volle beschreven. Dr. W. beschouwde het oponthoud niet geheel als schadelijk voor 't bereiken van het doel, dat de Kerken in 't oog hadden : hij beschouwde dat als van God komende. Deze oorlog meende hij, zou hen leiden tot een vereeniging, heerlijker dan eenige Vereeniging, waarvan zij ooit droomden.

De bespreking van deze aller-belangrijkste zaak in de Synode van de Vereenigde Vrije Kerk, duurde langer dan 't geval was in de andere Synode. Dr. Henderson, in 't opstaan om het rapport van de Commissie van zijn Kerk over dit onderwerp te leveren, ging de toedracht van zaken in 't voorleden na, zeggende, o.a. dat het was op eene suggestie van zijne Commissie, dat het belangrijk Memorandum (programma) van de Staats Kerk opgesteld was, en meldende hoe de Commissie gezorgd had voor de volkomene vrijheid van de Kerk tegen inmenging van den Staat in kerkelijke zaken. Wat de voortzetting van onderhandeling tusschen de Kerken in dit onderwerp betreft, God, zeide hij, had de zaak uit hunne handen genomen ; zij was nu in Zijne handen en onder Zijn beleid. Terwijl Dr. Henderson aan 't spreken was, maakte de Hooge Commissaris zijne verschijning in de vergadering. Het was op het platform, achter de Moderatorsstoel dat hij ingekomen was. Dr. Henderson, sprekende voor de vergadering, met zijn rug naar den

Moderator gekeerd, wist dat Lord Aberdeen in de zaal ingekomen was, alleen door 't opstaan van de gansche Vergadering. De spreker keerde zijn gezicht naar den Hooge Commissaris, en trok partij van zijne verschijning zeggende, dat het bezoek van den vertegenwoordiger van den Koning, zelf een argument was voor de Vereeniging van de Kerken. Daarop stond Lord Aberdeen op, en verblijdde de vergadering door een merkwaardige rede, die wegens de eenvoudigheid, de vriendelijkheid, de hartelijkheid en ernst van dezelve, een goeden indruk op "het Huis" maakte. Zooals hij zeide, was zijn bezoek slechts een ontwikkeling van hetgeen dat reeds in beide vergaderingen plaats gevonden had, dat is: het wederkeerig bezoek van de twee Moderators naar de twee Synoden, waarvan wij thans melding maken zullen. Hij zag vooruit, naar een mogelijke viering van een vergadering, wanneer Duncan Fraser, de voorzanger, ons leiden zou in een nog hooger Vereeniging, dan die welke 15 jaar geleden plaats vond (de vereeniging van de Vrije en Vereenigde Presbyteriaansche Kerk). Misschien zal de voorzanger ons nu leiden in het zingen van hetgeen toen gezongen was — Ps. 133. (Geen muziek-instrument wordt ooit gebruikt in de Synode van de Kerk van Schotland). En zoo stond Duncan, die zich zeker vereerd zal gevoeld hebben, om zoo door Zijne Majesteits vertegenwoordiger herkend te worden, op en leidde 't zingen van den opgegeven Psalm:

Ai zie! hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen
Van hetzelfde huis, als broeders, zamenwonen
Daar 't liefdevuur niet wordt verdoofd.
't Is als de zalf op 's Hoogepriesters hoofd,
De zalf, waarmeë hij is aan God gewijd,
Die door haar reuk het hart verblijdt. enz.

In 't Engelsch staat het:

Behold how good a thing it is,
And how becoming well,
Together such as brethren are,
In unity to dwell. etc.

HET WEDERKEERIG BEZOEKEN VAN DE MODERATOREN

dat reeds plaats gevonden had, en dat wij nu verhalen als eigenlijk behoorende tot de zaak van de Vereeniging, was een aandoenlijk voorval, dat wij echter in korte trekken verhalen moeten; en zoo zullen wij melding doen van

EEN BEZOEK WEGENS DE VER. VRIJE KERK NAAR DE STAATS KERK.

In de Synode van de Staats Kerk was het rapport van de Commissie van Matigheid aan de orde, en de heer Lamont was begonnen te zeggen: "Moderator, ik secondeer," toen de deur aan de linkerhand van den Moderator openging, en men met een blik zag, dat degenen die aan 't inkomen waren, een deputatie was van de Ver. Vrije Kerk, en de geheele vergadering stond op, terwijl men de deputatie naar hun plaatsen leidde. Zij bestond uit den Moderator, de hoofdklerk en een ouderling van de V. V. Kerk — Prof. MacEwen, Dr. Henderson, en ex-Lord-Guild Roxbury (van Glasgow). Dr. Lamont, de voorzitter van de Matigheids-Cmmissie, bracht zijn aanspraak spoedig ten einde, en Dr. Williamson, opgestaan zijnde, stelde voor, dat de Moderator de deputatie van "de Zuster-Kerk van Schotland" in hun midden verwelkomen zou. Dit was de eerste maal gelooven wij, dat leden van de V. V. Kerk door officieële leden van de Staats Kerk, als "de Zuster-Kerk van Schotland" genoemd werden, — nog een teeken van de vereeniging, die zooals wij gelooven, binnen eenige korte jaren plaatsvinden zal. De Moderator van de V. V. Kerk zat toen aan de rechterhand van den Moderator van de Staats Kerk, en aan een einde van de tafel der ambtenaren van de Kerk, zaten Dr. Williamson en de procureur van de Kerk — de rechtsgeleerde adviseur van de Kerk, terwijl aan 't andere einde, tegenover hen Dr. Henderson, de hoofdscriba van de andere Kerk, en de heer Roxbury zaten. Indien dit eenige jaren vroeger geprofeteerd was geworden, zou geen mensch eenig geloof aan de profeten hechten.

Dr. Paul, de Moderator heette welkom *de zwaluwen van den toekomstigen zomer*, en drukte in gepaste woorden zijne blijdschap uit van hemzelf in het bijzonder, en van de geheele vergadering. Prof. MacEwen, in antwoord op de verwelkoming, herinnerde de Synode aan een tijd, bijna 200 jaar achteruit, toen zijn eigene voorgangers gesuspendeerd werden van hun ambt als leeraars, wegens getrouwheid aan beginselen welke de tegenwoordige Synode huldigde. Gaarne hadden wij de aanspraak teruggegeven, doch daarvoor ontbreekt plaatsruimte, en wij moeten hiervan afstappen en melding maken

VAN EEN BEZOEK WEGENS DE KERK VAN SCHOTLAND NAAR DE VER. VRIJE KERK.

Prof. Denny was bezig het rapport in te leveren, van wat eerst genoemd was het Sustentatie-Fonds, maar sedert de vereeniging van de Vrije Kerk met de Ver. Presbyteriaansche Kerk bekend staat als "Het centrale Fonds", toen de vergadering instapten de Moderator, de ex-Moderator (Dr. Nicol) en de Master of Polwarth een man die tot een edele familie behoort, ouderling — als een deputatie van die Kerk aan de Zuster-Kerk over te brengen. De deputatie werd door de geheele Synode staande ontvangen. Nadat de Moderator van de V. V. Kerk

de deputatie hartelijk welkom geheeten had, zeide Dr. Paul, als Moderator van de Staats Kerk, dat het hem een groot voorrecht was, om in 't midden der vergadering te zijn, met 't doel om haar de groetenis van zijne Kerk over te brengen, en een persoonlijk genoegen om dit te doen, o.a. wegens de vriendschap welke tusschen hem en Dr. MacEwen bestond. Hij dankte God, dat de dagen van jaloesie en verwijdering tusschen de Kerken voorbijgegaan waren, en dat thans de twee Kerken elkander verstonden en elkander voorspoed toewenschten. Beiden bevonden zich met hetzelfde werk bezig — het werk namelijk van 't pogen om de inwoners van 't land te verheffen tot een hoogeren trap wat den godsdienst betreft, en den weg voortebereiden voor den tijd wanneer degenen, die twee waren, *één* zullen geworden zijn. Na verder hierover gesproken te hebben, stond de "Master van Polwarth" op, en na gesproken te hebben van den nationalen ramp door den oorlog veroorzaakt, zeide hij: "God geve dat deze groote nationale strijd gedijen moge om de geheele natie — alle klassen en alle Kerken nader aan elkander te trekken dan ooit tevoren het geval geweest is. Het is niet noodig te zeggen, dat Dr. MacEwen op een zeer gepaste wijze de deputatie dankte voor hunne tegenwoordigheid en woorden.

Hoe belangrijk de pogingen tot vereeniging ook geweest zijn, en de stoot daartoe, welke de wederkeerige bezoeken van de Moderators aan beide kanten gaven, vond er iets plaats dat meer daartoe en tot heil van de Kerken bijdragen zal, dan eenig ander middel: Dit zal blijken als ik de lezers dezes wijs op —

DE DRIE KERKEN OP HARE KNIEEN.

Het was niet alleen de zaak van de voorgestelde vereeniging van de Kerk van Schotland en de Ver. Vrije Kerk van Schotland die dit bewerkte: het was vooral het gezicht, dat op de velden van het vasteland van Europa te zien was, dat dit bewerkte. Welk een gezicht! een volk, den nek van 't andere grijpend, om elkander met 't zwaard te doorsteken! Het was niet slechts dit, dat de Staats Kerk en de Ver. Vrije Kerk te zaam bracht met dit doel, maar dat de kleine Vrije Kerk, die tot hiertoe niets dan harde woorden tegen de andere Kerken spreken kon, gewillig en zelfs begeerig maakte, om zich hierin bij de andere te voegen. En zien wij den Moderator van de Staats Kerk in 't midden, met dien van de Vereenigde Vrije Kerk aan de rechterhand, en dien van de Vrije Kerk aan zijn linkerhand.

Drie Kerken op hunne knieën, vertegenwoordigende, zoo te zeggen, al de Presbyterianen van Schotland! Zij hadden dikwijls strijd met elkander gehad: zij waren sterk tegen elkander. Nu leggen zij zich in hunne zwakheid voor God, knielende *in den geest van verootmoediging*. Zij beroemen zich nu niet meer op hetgeen zij gedaan hadden: zij verootmoedigen zich wegens *hetgeen zij niet gedaan hadden*. Stilte heerscht in de groote zaal van de Vereenigde Vrije Kerk, en het is zonde die deze voorgangers ter neder drukt — *hun zonde en de zonde van het volk* — hun deel aan de zonde van de algemeene Kerk wegens verzuim. Doch de voorzitter spreekt — met geestelijke kracht; de hoog Eerw. Professor aan de rechterhand gaat voor in het gebed — en zulk een gebed! Men leest uit Gods Woord, en de broeder aan de linkerhand, Ds. McDonald, Moderator van de Kleine Kerk: ook zeggen wij zulk een gebed — ja inderdaad zulk een gebed — want het werd niet slechts uitgesproken, het was, naar de gewoonte van de Schotsche Hooglanders als zij ernstig in het gebed zijn, bijna zingende uitgesproken ("chanted"). Een gebed op een wijze uitgesproken, dat de wereldling in andere omstandigheden den spot mede drijven zou — doch hier — het gebed ging de vergadering door merg en been! Tranen liepen ter aarde — ja, men gevoelde: *God is hier*! (Ach, dat ik daar geweest ware!)

Doch ik had mij bedacht toen ik zeide: de Kerk was op haar knieën. Liever moest ik gezegd hebben dat zij hier aanschouwen:

DE KERK EN DEN STAAT OP HUNNE KNIEEN.

Ik zeide boven: "Men gaat voor in het gebed." Er was een vierde in 't vuur—het vuur des gebeds, en die was Zijne genade de Hooge Commissaris. En wie was de vierde? Lord Aberdeen—als vertegenwoordigende DEN KONING; het is hij die Gods Woord voorleest, en wel met eerbied, met gevoel. En zoo zien wij *de Kerk* van het land voorgesteld door de drie Moderators — belichaamd zullen wij zeggen? en den Staat voorgesteld of belichaamd 's Konings vertegenwoordiger. Kerk en Staat op hunne knieën. Waren de engelen niet tegenwoordig? vraagt de schrijver dezes, hunne hoofden buigende om het gezicht te zien? Zullen wij het niet gelooven? Wat ook van de voorgestelde Vereeniging worden zal, daar, in de zaal ("the Assembly Hall") van de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland zag men

DE VEREENIGING VAN DE KERKEN,

die komen moet — die aan 't komen is. Is dit niet eene verhooring van het gebed des Heeren: Dat "zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn, opdat de wereld geloove, de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt"—op welk gebed wij van ganscher harte Amen zeggen.

A. McG.

Hoge Idealen en hoe ze te bereiken.

Christen-Studenten Konferentie, Cradock, 7 Julie, 1915.

Toespraak van den Heer D. Pauw.

Na enige dagen van vriendschappelik verkeer en genoeglik samenzijn, van overweging van belangrijke vraagstukken in het leven van de jonge Christen, staan Christen-Studenten op het punt om terug te keren tot hun dageliks werk, tot de strijd des levens, met de begeerte om uitvoering te geven aan de edele voornemens hier opgevat, om te verwezenliken de levens-idealen die zij zich voorstellen.

Wij lopen al licht gevaar om dit woord — Ideaal— te gebruiken zonder duidelik te beseffen wat wij daaronder te verstaan hebben.

Wat is een ideaal ? Een ideaal is een *voorstelling* van wat — *naar mijn oordeel* — een *volmaakte type* of *model* is.

Ik teken op mijn schoolbord een driehoek. Door zinnelike waarneming maakt u kennis met de eigenschappen van mijn driehoek. Veeg ik hem nu uit, dan is het voor u mogelik toch weer een voorstelling van die driehoek u voor de geest te roepen. Een *voorstelling* berust dus op waarneming van een werkelikheid. Een ideaal is een voorstelling ; het valt ons niet zo maar uit de lucht toe. Ons voorgestelde ideaal zal zijn een samenvatting van zekere elementen en eigenschappen, waarmee we in verlopen dagen proefondervindelik, in meer of mindere mate, hebben kennis gemaakt, het bezit waarvan we zo begeerlik achten, dat we die in ons toekomstig leven willen zoeken te verwezenliken.

Een ideaal is een persoonlike zaak. Iemand anders kan voor mij niet eten, ook niet denken. Dat moet ik zelf doen. Evenmin kan iemand anders voor mij idealen vormen : dat moet ik ook zelf doen. Een ander napraten over idealen is gemakkelik, maar dat beduidt weinig. Het vormen van een verheven ideaal, dat richting zal geven aan ons leven, moet voor ons een persoonlike zaak zijn, en hangt ten nauwste samen met ons vermogen om zedelik juist te oordelen over personen en zaken.

Waarop berust dat vermogen om zedelik juist te oordelen,— dat onmisbaar vereiste bij het vormen van een hoge ideaal ? Het berust allereerst op ons karakter, dat enerzijds bepaald wordt door de individualiteit waarmee we in de wereld geboren zijn, en waarvoor we niet verantwoordelik gehouden worden ; maar anderzijds, en in zeer hoge mate, door de inwerking van onze omgeving op ons, en de wijze waarop we op die inwerking re-ageren. Voor de keuze van onze omgeving, b.v. ons gezelschap en ons lektuur, zijn we verantwoordelik, met eigen hand trekken we dag aan dag het gebouw van ons zedelik karakter op, en ons karakter bepaalt hoe we in voorkomende omstandigheden over zaken gaan oordelen, hoe we gaan kiezen en beslissen.

Dit kiezen en beslissen veronderstelt de macht om te *overwegen*. Let op dit woord. Bij een zedelike keuze is het niet genoeg dat we de zaken kennen ; wij hebben de tegenover elkaar staande zaken werkelik te wegen, ze met elkander en met ons zedelik standaard gewicht te vergelijken. Hier hebben we de reden waarom anderen in hun zienswijze zo vaak van ons verschillen. De feiten die wij beoordelen zijn dezelfde, maar de nadruk valt niet op dezelfde zaak ; hun maatstaf is niet onze maatstaf, en derhalve is hun ideaal niet ons ideaal.

Zullen we zaken recht wegen,— op hun juiste waarde schatten,— dan is er voor ons nodig *verlichting* van verstand en hart. Wij leven in een verlichte eeuw, zo heet het. De Christen-Student is in onze dagen hoog bevoorrecht : op elk gebied van kennis en wetenschap wordt hij voorgelicht. Dat hij dat voorrecht hoog waardere en recht gebruike, maar daarbij verstand en hart open zette voor het licht van Gods Woord en Geest, het kostbare, frisse leven met zijn menigvuldige gelegenheden onder dat zoeklicht stelle met de vraag : Wat is mijn levensbestemming ? Wat is het Gods idee in mij gelegd ? Wat is het Ideaal dat ik in mijn leven wil nastreven ?

We vinden in Gods Woord antwoord op deze vragen.— Hier hebben we een opdracht : " Weest dan gijlieden volmaakt gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is."— In 2 Tim. 3 : 15 vinden we ons een levensdoel voorgesteld : " Opdat de mens Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelik toegerust."

Toegerust om in alle goed werk de mensheid met alle kracht te dienen, en alzo God te verheerliken. Onze volmaakte Type, ons Ideaal, wordt ons voor gehouden in Kol. 2 : 9 : " In Hem (Christus) woont al de volheid der Godheid lichamelik." De geest waarin we ons Ideaal zullen nastreven vinden we bij Paulus (Fil. 3 : 12) : " Niet dat ik ...... alrede volmaakt ben, maar ik jaag er naar."

Bij het nastreven van ons Ideaal houden we zekere elementen of eigenschappen in het oog, die we gaarne in ons leven verwezenlikt zien. Enkele hiervan stippen we korteliks aan :—

1. *Degelikheid.* Dit moet zijn het hecht fondament van ons gebouw, het kenmerk van al ons doen. " Alles wat uw hand vindt om te doen, doe dat met uw macht," moet onze leuze zijn. Onze samenleving gaat al te zeer mank aan oppervlakkigheid. Laat de Christen-Student zoeken zich te onderscheiden door grondige studie op school of kollege, echtheid in de omgang met vrienden en bekenden, en beslistheid in het uitspreken en het naleven van zijn zedelike en godsdienstige overtuigingen. Wees degelik in alles.

2. *Volharding.* "Houd aan," zegt Paulus tot Timotheus. Het valt niet zo moeilik om mensen te vinden die een zaak met ons willen *beginnen,* maar het *volhouden* is een andere zaak. Onze studenten Verenigingen leveren ons soms daar een bewijs van. Standvastigheid, trouw, vastberadenheid, 't doorzettings vermogen, daar hangt voor ons zo veel in dit leven van af.

3. *Oprechtheid.* Jonge Christen, laat het uw streven zijn, eerlik te zijn tegenover uzelf en anderen. Ken Uzelf ; wees Uzelf. Onoprechtheid en valse schijn knagen aan ons zedelik leven als een kanker, vernederen ons in ons eigen oog, verlammen ons in ons streven naar wat hoog en edel is, en verstoren al ons geluk. Sta rechtop en spreek rechtuit. "Welgelukzalig zijn de oprechten van wandel."

4. *Moed.* Om in alles oprecht te zijn, daartoe is moed nodig, dat kost strijd. Men roemt de moed van de strijder, die zich onverschrokken op het slagveld in gevaar begeeft, maar het vereist vaak meer zedelike moed om de moeilikheden in ons dageliks leven aan te pakken en te boven te komen, om de strijd aan te binden tegen een of ander gebrek, dat we in onszelven ontdekken, om door woord of daad te getuigen tegen het verkeerde en zondige in onze omgeving, om te midden van tegenstand pal te staan bij onze overtuigingen en die te handhaven. "God heeft ons niet gegeven een geest der vreesachtigheid, maar der kracht."

5. *Kracht.* Moed moet gepaard gaan met kracht, lichamelike kracht zover dat mogelik is, maar boven al geestelike kracht. Door oefening zoeken we lichamelike kracht te ontwikkelen ; door oefening ontwikkelen we ook geestelike kracht. Met moed bezield, pakken we onze moeilikheden, van welke aard dan ook, aan, we volharden in de strijd tot de overwinning komt, iedere nieuwe overwinning zet ons kracht bij en wij worden beter toegerust tot een nieuwe strijd. Wordt de jonge Christen zich bewust van eigen zwakheid, dan vindt hij steun in de verzekering : "Ik vermag alle dingen door Christus die mij kracht geeft."

* * *

6. *Wijsheid.* Niet geleerdheid maar *verstand* hebben we hier op 't oog. Een man van gezond verstand, met inzicht en doorzicht, die op zijn tijd het rechte woord weet te spreken en bij voorkomende gelegenheden het rechte weet te doen, wordt een macht in de samenleving. De wijsheid komt met de jaren, en men verwacht geen oud hoofd op een jong lichaam, maar er zijn mensen die, met al hun ervaring, toch nooit wijs worden. Streef er naar om profijt te trekken van uw ondervinding, en laat levenswijsheid een element zijn in uw ideaal.

7. *Liefde uit een rein hart.* Hier hebben wij de band der volmaaktheid, die al de andere elementen van ons ideaal aan elkander snoert en tot 'n eenheid verbindt. Bij wat Paulus zo heerlik zegt over de Liefde in 1 Kor. 13, behoeven we hier niets bij te voegen. Maar is het u opgevallen hoe sommige mensen uitmunten door hun *takt* in hun omgang met anderen. Takt is grotendeels een natuurlike gave, maar berust toch op deze twee laatste elementen : wijsheid en liefde. Wilt gij invloed uitoefenen op anderen, een macht worden ten goede onder uw medemensen, kweek bij uzelf aan die warme sympathie, waardoor ge met hen meevoelt, meedenkt, en meeleeft, u in hun plaats stelt, en, waar nodig, in zelfopofferende liefde met raad en daad voorlicht, helpt, en redt. Zo beantwoordt gij aan uw levensdoel.

* * *

Hoe zullen wij ons ideaal verwezenliken ? Aller eerst moeten we een duidelike opvatting hebben van ons ideaal. We moeten weten wat we willen. Het doel dat we beogen moet ons helder voor de geest staan. Bij blote bespiegelingen mag het niet blijven : wij moeten onze gedachten omzetten in een *doen.* Na een vast en onherroepelik besluit moeten we de eerstvolgende gelegenheid, en iedere volgende gelegenheid, waarnemen en handelen volgens onze overtuigingen en overeenkomstig ons ideaal, totdat onze voorgestelde gedragslijn bij ons wordt een levensregel waarvan wij niet afwijken en waarop we geen uitzondering toelaten.

Stilstand is ook hier achteruitgang. Zullen we op de ingeslagen weg vorderen, dan moet daar bij ons van tijd tot tijd zijn grondig zelfonderzoek, waarbij wij het reeds verkregene vergelijken met het ideaal dat wij ons voorgesteld hebben, waarbij wij onze winst- en verlies-rekening opmaken, de oorzaken van een verloren slag opsporen en die uit de weg ruimen, en, door nederlaag wijs geworden en aangemoedigd door behaalde overwinningen, ons opnieuw aangorden tot de strijd, om voort te schrijden van overwinning tot overwinning, van kracht tot kracht.

De Christen-Student neemt als zijn grote Ideaal Christus de Gezalfde,— met de Heilige Geest gezalfd tot onze hoogste Profeet en Leraar, tot onze enige Hogepriester en tot onze eeuwige Koning. Wil hij Christus, naar Wiens naam hij genoemd is, als zijn Ideaal nastreven, dan moet hij de zalving met Zijn Geest deelachtig zijn, om door die Geest verlicht, anderen te kunnen leren, voorlichten en leiden ; door die Geest geheiligd, zich in liefde te wijden aan de dienst van God en de medemens ; door die Geest bekrachtigd, de zonde te overwinnen, zichzelf te beheersen, en de naaste tot zegen te zijn.

"LIFE IN THE WORD." "LEVEN IN HET WOORD."

EEN BOEK UIT DE HAND VAN PHILIP MAURO.

Wij beleven thans veelbewogene tijden. Beroeringen en wrijvingen zijn er, op haast ieder gebied. De volkeren van Europa staan reeds meer dan een jaar in een bitteren worstelstrijd tegen elkaar gekant. De gesneuvelden, met wier bloed Europa's bodem rood geverwd en gedrenkt is, worden reeds bij millioenen geteld. En waarschijnlijk zullen nog ettelijke millioenen levens aan dien strijd worden opgeofferd. Want voor zoover 't oog zien kan, wordt nog ieder bewijs van het naderend einde gemist. En te midden van den schok en de ellende daardoor in de wereld veroorzaakt, zijn er ook steeds beroeringen aan den gang op godsdienstig, theologisch en wetenschappelijk gebied. De Bijbel blijft maar nog steeds het mikpunt waarop de vurige pijlen van theologanten en zoogenaamde wetenschappelijken worden afgeschoten.

De Bijbel — zoo wordt beweerd — is in strijd met de wetenschap, ja ook in strijd met zichzelf. Pogingen van allerlei aard werden en worden nog aangewend om dat Boek van de aarde te verdelgen. Het heeft echter, trots allen tegenstand, blijven voortbestaan, en staat nog heden als het onfeilbaar en onvernietigbaar Woord van God. Een oud en toch altijd nieuw, versch, en leven-gevend Boek. Gelukkig zijn er nog in onze dagen mannen van naam, op kerkelijk, theologisch en wetenschappelijk gebied, die, hoe anderen ook al trachten den Bijbel aan stuk te snijden en in de snippermand een plaats te bezorgen, dat Boek nog als Gods Woord erkennen, en als zoodanig door woord en geschrift verdedigen. Tot de zoodanigen behooren niet slechts degenen die een theologische opleiding gehad hebben. Soms ook wel, die nooit den voet over den drempel van een theologische faculteit gehad hebben, maar direkt van God geleerd zijn. Bij deze laatsten, dient de naam van Philip Mauro genoemd te worden. Onlangs hebben wij in dit Maandblad van hem melding gemaakt, als Auteur van naam in Amerika. Wij hebben toen iets van zijn persoon, bekeering en geschriften gezegd. Vooral hebben wij toen melding gemaakt van zijn merkwaardig boek: "The Number of Man," en het aanbevolen als een boek, dat in onzen tijd, wel waard is door velen gelezen te worden. Eenige leeraren onzer Kerk hebben mij daarna per brief te kennen gegeven, dat zij dat boek gaarne wilden aanschaffen, en gevraagd naar prijs en plaats waar het te verkrijgen was. Daarover verblijd ik mij. Vandaar de vrijmoedigheid om nu weer dit boek, van kleiner formaat, aan te bevelen. Als bewijs, van hoe men ook buiten Amerika, in andere landen de penprodukties van Mauro waardeert, dient, dat ook dit boek "Life in the World" in het Hollandsch vertaald, en reeds in zijn derden druk in Holland verschenen is. Aan de laatste uitgave is ook toegevoegd —"Een Getuigenis"— waarin Mauro eene bebeschrijving geeft van zijne bekeering en van zijne ondervindingen vóór en ná zijne bekeering. Wij hebben, zoo ter loops, reeds melding gemaakt van aanvallen op den Bijbel gedaan. Ja zoo is het: nu eens wordt het *gezag* van den Bijbel aangevallen, en zijn Goddelijken oorsprong betwist onder de leuze van "Wetenschap" en "Geleerdheid." Een groot deel der theologische kennis en werkzaamheid onzer dagen, heeft ten doel aan den Bijbel afbreuk te doen, en ontzegt hem alle aanspraak op Goddelijke ingeving en gezag.

Anderen wéér geven wel toe dat de Bijbel geinspireerd is, maar voegen zij er bij, dat andere groote letterkundige werken het ook zijn. Nog anderen erkennen wel den Goddelijken oorsprong van den Bijbel, maar zijn toch bezig den invloed van dat Boek te verzwakken. Het zijn diegenen, die beweren dat de Heilige Geest wel woont en spreekt door menschen, maar onafhankelijk van het Woord Gods. Op deze en dergelijke gevaarlijke dwalingen worden wij in dit boek van Mauro gewezen. Het is den Schrijver te doen om de volkomenheid en de genoegzaamheid der Openbaring door God in Zijn Woord gegeven, aan te toonen. Hij drukt vooral op één bijzonder kenmerk der Heilige Schrift— te weten, dat het is een "levend" Woord. In het eerste hoofdstuk, spreekt hij van het "Geschreven Woord," en het "Vleesch-geworden Woord." Beiden zijn "levend" en zoodanig vereenzelvigd, dat het niet altijd duidelijk is, welke van de twee bedoeld wordt. Dezelfde dingen worden gezegd van beiden, dezelfde kenmerken toegekend aan beiden. En toch ontbreekt het niet aan teksten, die het Woord van God duidelijk als "levend," voorstellen.

Om slechts een paar te noemen. In Heb. 4 : 12 lezen wij: "Het Woord Gods is *"levend"* en krachtig en scherpsnijdender dan eenig tweesnijdend zwaard." In 1 Petrus 1 : 23 "Het "levende" en eeuwigblijvend Woord van God." Genoeg. Het Woord van God is levend.

Op dit eerste hoofdstuk volgen nog elf andere. De onderwerpen, daarin behandeld, zijn als volgt: "Het Leven niet te omschrijven." "De blijvende Frischheid van den Bijbel." "De Bijbel veroudert niet." "Wetenschap en de Bijbel." "De Bijbel onvernietigbaar." "De Bijbel een kenner der harten." "De Vertaalbaarheid der Schrift." "Het Woord toont de eigenschap van Groei." "Het Leven-gevende Woord." "Het Leven vervormende Woord." Wat van elk dezer onderwerpen gezegd

wordt, kunnen wij onmogelijk hier in 't kort teruggeven. Slechts een paar opmerkingen en eenige kwotaties.... Het hoofdstuk over "De Bijbel veroudert niet," eindigt aldus : "Al de boeken van menschen zijn — even als zijzelven — stervende schepselen. De Bijbel daarentegen is, ofschoon hij handelt over de meest grootsche en ernstige van alle onderwerpen, als daar zijn — God, Christus, eeuwigheid, leven, dood, zonde, gerechtigheid, oordeel en verlossing — altoos de laatste beste en eenige autoriteit in al deze en andere gewichtige zaken, die hij behandelt. Eeuwen van "Vooruitgang" en "Verbetering" hebben niets, *letterlijk niets* toegevoegd, tot de som van kennis aangaande één dezer onderwerpen. De Bijbel is altijd frisch en door en door "hedendaagsch." Inderdaad, hij is alle menschelijke wetenschap ver, vèr vooruit. "Vooruitgang" kan den Bijbel niet inhalen, niet vooruitloopen, en niet boven uitgaan. Het eene geslacht vervangt het andere, en ieder geslacht vindt den Bijbel klaar liggen met zijn altijd frissche en nooit falende schatten van onderricht omtrent *alles*, wat het welzijn van menschelijke wezens betreft." Het hoofdstuk over "Wetenschap en de Bijbel," is zeer interessant. Hij wijst daarin op de vele "vergissingen" van Mozes, en "dwalingen" die de Wetenschap in de Schrift meende ontdekt te hebben. In verband hiermede, komt een persoonlijk getuigenis voor, aldus luidende : "Schrijver dezes is, ruim vijf en twintig jaar lang een ijverig beoefenaar der natuurkundige wetenschappen geweest, en van al de wijsgeerige stelsels, die daarop werden gebouwd ; nog langeren tijd was hij praktiseerend rechtsgeleerde ; thans heeft hij zich tamelijk goed ingewerkt in den inhoud der Schrift ; en op al deze gronden acht hij zich gerechtigd te beweren : dat géén bewezen wetenschappelijk feit ons bekend, in strijd is met één enkele bewering in den Bijbel. Onder al de "stellige uitkomsten der wetenschap" is er, voor zoover hij weet, niet één die in aard en omvang voldoende klaarblijkelijkheid bezit om den Bijbel ook maar van één dwaling of wanbewering te overtuigen. En natuurlijk kan zulk een klaarblijkelijkheid niet bestaan. Want de Heere Jezus zeide van Gods Woord : "Uw Woord is de waarheid" (Joh. 17 : 17. Hierbij willen wij nog slechts dit voegen : dat de Bijbel in tegenstelling met andere leerboeken, "*nooit veroudert*." Dit is een feit van ontzachelijke beteekenis, en de eenige verklaring daarvan is : dat de Bijbel een *levend* boek is, het Woord van den levenden God. Alle andere boeken hebben deel aan de zwakheid hunner schrijvers, en zijn òf stervende òf reeds gestorven. En daartegenover staat "het Woord van God" dat leeft.

En dat de Bijbel "*onvernietigbaar*" is, daarvoor zijn er ook bewijzen meer dan genoeg. Geen boek ter wereld zoo gehaat en vervolgd als de Bijbel. En waarom juist dat Boek zoo gehaat? Omdat het geen vleiend beeld schetst van den mensch. Het spreekt van hem als "vervuld met alle ongerechtigheid, hoererij, boosheid, gierigheid, kwaadheid, vol van nijdigheid, moord, twist, bedrog en kwaadaardigheid ; oorblazers, achterklappers, haters Gods, smaders, hoovaardigen, vinders van kwade dingen, den ouderen ongehoorzaam, onverstandigen, verbondbrekers, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijken en onbarmhartigen." (Rom. 1 : 29—31). Reeds in Genesis (6 : 5) heet het : dat "al het gedichtsel der gedachten zijns harten ten allen tijde boos was." Ook voorspelt de Bijbel den eindelijken triomf der "beschaving." Voorts wordt de Bijbel gehaat, omdat hij aanspraak maakt op het recht om *gezag over den mensch uit te oefenen*. Hij spreekt met macht : "Gij zult" en "gij zult niet."

Hij wijst den menschen gebiedend, op hetgeen zij hebben te laten of te doen. En op deze wijze spreekt hij tot alle menschen van allen rang en stand. Hij kent geen aanzien des persoons. Daarom juist wordt hij gehaat ; want de menschen verzetten zich, ook in onze dagen, meer en meer tegen alle uitwendig gezag. Vandaar de volhardende pogingen om op allerlei wijze het gezag der Schrift neer te halen.

Waar men met geweld er niet in slaagde, het menschdom te verlossen van den Bijbel, daar heeft men tot andere middelen toevlucht genomen. Sedert de boekdrukkunst werd uitgevonden, is er een voortdurenden boeken-oorlog gevoerd. Vele boeken tegen *één* Boek : 's menschen boeken tegen Gods Boek. Maar alles tevergeefs. Het feit, dat het Woord van God een "levend Woord" en "onvernietigbaar" is, werd daardoor slechts des te duidelijker in het licht gesteld.

Ook in de "*vertaalbaarheid*" van den Bijbel onderscheidt hij zich van alle andere boeken. Menschenboeken lijden in den regel schade, wanneer zij in een andere taal worden overgezet. Op dezen regel vormt de Bijbel een wonderbare uitzondering. Hij voegt zich gemakkelijk naar iederen taalvorm, en tot alle volken spreekt hij even helder, en met hetzelfde gezag in ieders taal. Terecht mogen wij dus zeggen : De Bijbel is een wereldboek ; immers spreekt hij niet alleen tot alle volken in hun moedertaal, maar richt zich ook tot alle klassen der maatschappij.

Kostelijke dingen heeft de schrijver in de volgende hoofdstukken over het Woord als "levengevend," "leven-onderhoudend" en "leven-vervormend" te zeggen. Ieder, die het boek nog niet heeft, schaffe het zich aan en leze voor zichzelf.

J. G. J. K.

DEEL XX, No. 9. STELLENBOSCH. SEPTEMBER 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

In Memoriam.

C. F. J. M.

Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam Mihi.

Joh. 21 : 23. "Deze discipel sterft niet."

Zij sterven niet, degenen die U vreezen,
Neen, neen zij sterven niet ;
Uw naam wordt eeuwiglijk door hen geprezen
Waar 't oog hen niet meer ziet.
Ver van het woest en wild gedruisch der aarde,
In 't reine licht en vreugd' der hemelgaarde,
Ver van de zorg, den strijd, en 't aardsch verdriet.
Zij sterven niet !

Zij sterven niet ; zij leven nu daar boven,
Zij wand'len in het licht,
Hun lust, hun vreugd' is eeuwig U te loven,
In 't Rijk door U gesticht.
Daar ruischt hun lied, de hemelzaal doordringend,
Het lied van 't Eng'lenkoor, Uw troon omringend,
Daar zien zij Hem, die hier Zijn leven liet.
Zij sterven niet !

Zij sterven niet ; hun dood is zegepralen.
Hun krooningsfeest brak aan.
Geen macht der hel, geen vijands bitter smalen,
Geen smart, geen leed, geen traan,
Geen zonde treft hen meer ; neen, zij herleven
In zalig zielgenot, in 's hemels zoete dreven ;
"Verzadiging van vreugd" die God hun biedt.
Zij sterven niet !

Ook gij sterft niet, gij, edel Godsgetuige !
God riep u weg van d' aard ;
Bij *ons* 't gemis — (dat elk voor God zich buige ;
Hij is d' aanbidding waard !)
Bij *ons* de traan, het graf, een treurend harte :
Voor *hem* Gods vreugd, voor *hem* geen bittre smarte
Bj *ons* de hoop van weerzien, die God biedt.
Neen, hij sterft niet !

Neen, hij sterft niet ! dien Gij Heer hebt verkoren,
De dood grijpt hem niet aan.
Hij, die van boven, uit God werd herboren,
Kan niet verloren gaan.
De roepstem kwam, hij ging. Uw zegewagen
Nam hem voor onze oogen weg, wij zagen
Uw welkomstgroet — het welkom dat Gij biedt.
Neen, hij sterft niet !

Neen, hij sterft niet ! Zijn werk is niet verloren.
Zijn werk leeft voort op d' aard !
Gij hebt hem zelf tot strijden hier verkoren ;
Zijn oogst wordt ingegaârd.
O zalig heil ! de strijd is nu volstreden,
De rust is daar, het leed is nu geleden,
En voor zijn oog, een eindeloos verschiet ;
Neen, hij sterft niet !

O God ! niet lang meer, en ook wij verdwijnen,
Geen voetstap, die beklijft.
Hoe zullen wij hierna voor U verschijnen ?
Gij die de Heil'ge blijft !
Geef ons genâ op aard voor U te leven,
En naar de kroon, ons weggelegd, te streven.
Maak ons getrouw, standvastig, steeds gereed.
Wij sterven niet.

En gaan wij henen, blijve ons werk ten zegen
Voor hem, die na ons komt.
Het ga ons goed, of 't ga ons steeds hier tegen,
De eeuw'ge ruste komt.
Wij sterven niet, wij wachten en wij hopen.
Met moed den strijd aanvaard, de baan geloopen !
Aan 't eind de kroon, de rust, die Jezus biedt.
Wij sterven niet.

J. I. M.

AAN ONZE LEZERS.

Tengevolge van mijn krankheid, moet Kroniek deze maand achterwege blijven. Ik vestig de aandacht onzer lezers vooral op den 'Open Brief' van Vader Murray, in dit nummer verschenen. Ik vertrouw dat ieder lid onzer Synode daarvan kennis zal nemen. Ik vertrouw ook, dat andere bladen dit stuk zullen overnemen.

Ook wensch ik de aandacht te bepalen bij het stuk van Ds. Maeder, over "Onze Kerk in het Schiereiland." Dit stuk is zeker de aandacht waard van ieder leeraar onzer Kerk. Ds. Maeder belooft voort te zetten in een volgend nummer, wat hier reeds begonnen is.

Ook is de aandacht zeer waard, het stuk van Ds. McGregor, over "den tegenwoordigen toestand van Europa." Die het leest, bidde met ernst om een duurzamen vrede in de wereld.

De studie over 't Presbyterianisme, uit de pen van Ds. Malan van Wellington, is mede de aandacht waard, alsook het vertaalde artikel over "de bediening des Woords."

In het "In Memoriam" gedicht, heb ik de regels uit Horatius hersteld, die in een vorig nummer niet behoorlijk waren gecorrigeerd.

Het een en ander moet wegens plaatsruimte blijven overstaan. J. I. M.

OPEN BRIEF.

Aan de Leden der N. G. Kerk in Zuid Afrika.

Geliefde Broeders,

Eerst een enkel woord omtrent de aanleiding tot dit schrijven.

Bij de gedachte aan al de tweedracht en liefdeloosheid, waarover er in dit laatste jaar zoo veel geklaagd werd, gevoelden sommigen dat er groot gevaar was, dat in den loop des tijds, die twist en verbittering tusschen de twee helften van ons volk, waarschijnlijker nog sterker zou worden. En de vraag ontstond bij eenige broeders, of het niet mogelijk zou wezen, om de leden van onze Kerk opmerkzaam te maken op de dure verplichting van de beoefening der Christelijke, broederlijke liefde, die ons in Gods Woord zoo gedurig wordt aanbevolen. Toen eenige broeders samenkwamen, stemden allen overéén, dat één van de eerste stappen zou moeten zijn : om duidelijk uit te spreken, dat verschil van gevoelen toch geen aanleiding mocht wezen tot verwijdering of verachting. God's Woord roept ons om bij alle verschil, elkander in liefde te verdragen en toe te zien, dat de liefde niet mocht verkoelen.

Bij de verdere bespreking van zaken gevoelde men, dat de uiterlijke twist en tweedracht, het teeken was van een verkeerde en zeer schadelijke ongesteldheid. Het zou weinig baten het uiterlijke te veranderen, terwijl de innerlijke oorzaken toch bleven. Men gevoelde de behoefte om de leden der Kerk hierop opmerkzaam te maken ; het is met dit oogmerk, dat deze brief geschreven wordt, om ons te wijzen op wat Gods Woord ons leert omtrent de broederliefde en hoe wij komen kunnen om daarin onberispelijk naar Gods Woord te wandelen. De gedachten, die worden uitgesproken onder zes verschillende hoofden, vragen uw ernstige en biddende overweging.

I. Broederliefde.

Het is moeilijk om tot het volle besef te komen van de hooge waarde die de Heere Jezus aan de broederliefde gehecht heeft. In den laatsten nacht heeft Hij meer dan éénmaal gesproken van "het nieuw gebod," dat Hij Zijne discipelen gaf. En dat was niets minder dan *dat zij elkander zouden liefhebben, gelijk Hij hen had liefgehad*. Dit zou het teeken wezen waaraan allen zouden erkennen, dat zij Zijne discipelen waren. Dit zou het groote onderscheid wezen tusschen het Oude en het Nieuwe Testament, dat, uit alle volken die in Hem geloofden, zouden worden één Herder en één kudde, ja, één lichaam en één Geest. De liefde tot de broederen zou een voornaam deel wezen van dat blijven in Hem, waardoor zij veel vrucht zouden dragen.

Die broederliefde zou geene onmogelijkheid wezen. De Heilige Geest, die van uit Hem in den hemel zou dalen, zou het hart zoo vervullen met Zijne liefde dat zij als eene levenskracht hen in staat zou stellen om elkander lief te hebben. En Hij heeft in Zijn gebed aan den Vader gezegd, dat deze hemelsche broederliefde het teeken zou wezen, waardoor de wereld gedwongen zou worden om te gelooven, dat God Christus had liefgehad, en diezelfde liefde ook in Zijne discipelen had gegeven. Het is dus duidelijk, dat gelijk de zondaarsliefde de hoogste heerlijkheid van God is, zoo zou de broederliefde de hoogste heerlijkheid van de Kerk op aarde zijn.

De Kerk heeft altezeer klem gelegd op het geloof in Christus, en verzuimd om de liefde te prediken als de onmisbare vrucht van het waar geloof. Van daar komt het, dat menschen zichzelven Christenen rekenen, terwijl zij weinig denken aan de liefde tot de broeders, en zelfs tot de vijanden, als het voornaamste kenmerk, dat men in waarheid een discipel is van den liefhebbenden Jezus. Van daar komt het, dat er zoo veel haat en nijd kon wezen onder degenen die één Heer belijden, zonder dat zij gevoelen, dat zulk een leven geheel onbestaanbaar is met de ware godzaligheid.

Er behoort bij ons te zijn, eene diepe schaamte en berouw, dat ons Christendom, op dit punt dat Christus genoemd heeft als het voornaamste ken-

merk van Zijn volk, zoo weinig beantwoordt aan Zijn bevel. Dit gebrek aan liefde is een treurig bewijs, dat de genade en de Geest van God, alte weinig tot volle heerschappij onder ons zijn gekomen. En wij moeten gebracht worden tot de ontwaking van een geheel nieuw besef van wat het eigenlijk geestelijk leven is, en van de heilige, hemelsche broederliefde als zijn voornaamste kenmerk.

II. Verootmoediging en Schuldbelijdenis.

Zal ons gebed tot God voor onszelven en ons volk kracht hebben, dan is de eerste onmisbare voorwaarde : schuldbelijdenis en bekeering. Was dit niet wat God tot Salomo gezegd heeft bij de inwijding van den tempel ? (2 Kron. 7 : 14). "Zoo Mijn volk zich zal *verootmoedigen* en *bidden*, en *Mijn aangezicht zoeken*, en *zich bekeeren*, zoo zal Ik hun land genezen." Deze was de tekst die tot zoo groote zegen is geweest in de opwekking in Wallis voor eenige jaren. Het was vooral het woord, *verootmoedigen*, waarop Evan Roberts klem gelegd heeft, en dat krachtig in de harten heeft gewerkt. Gedurig bad hij : "Heer, buig ons, buig ons dieper, Heere, nog dieper, dat wij onszelven recht kennen." Dit is wat Gods Woord ons zoo duidelijk en nadrukkelijk leert : "Vernedert u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhooge." (1 Pet. 5 : 6).

Daaruit eerst krijgt het gebed zijn rechten ernst, en wordt men gedreven om werkelijk Gods aangezicht te zoeken en te vinden. Daaruit komt de ware bekeering, en dan eerst wordt de belofte vervuld : "Ik zal het land genezen." Denk slechts aan de groote voorspelling van de uitstorting des Geestes in den profeet Joël (2 : 13—18). "Scheurt uw hart en niet uwe kleederen, en beekert u tot den Heer, uwen God. Wie weet, Hij mocht Zich wenden en berouw hebben, en een zegen achter zich overlaten ? Verzamelt het volk, heiligt de gemeente, vergadert de oudsten. Laat de priesters, des Heeren dienaars weenen, en laat hen zeggen : 'Spaar Uw volk, O Heer, en geef Uwe erfenis niet over tot eene smaadheid.' Zoo zal de Heer ijveren over Zijn land en Hij zal Zijn volk verschoonen."

Diepe, oprechte verootmoediging over de zonde, een hartelijke bekeering is de eenige weg tot herstel. De ootmoedige overtuiging van onze eigene zonde, en de zonde van het volk, in het gemis van eene heilige, Christus-gelijkvormige, broederlijke liefde,— ziedaar de plaats waar de zegen ons wacht. Wat wij te belijden hebben, is niet zoo zeer de zonde van hen die zich tot haat en twist hebben laten verleiden, neen, wij moeten vooreerst en vooral onze eigene zonde belijden. Al zijn wij niet in de verzoeking gekomen tot openbare tweedracht en haat, wij hebben toch te belijden hoe weinig de eeuwige liefde van God van ons bezit heeft genomen, en hoe weinig wij werkelijk daarnaar gestreefd hebben om, gelijk Christus Zijn leven voor ons gesteld heeft, "*wij nu schuldig zijn voor de broeders het leven te stellen.*" Het is eerst wanneer Gods kinderen gebracht worden, om Christus liefde werkelijk ten toon te spreiden in hunne liefde tot de broederen, dat wij invloed zullen hebben bij God en bij den menschh. De verootmoediging moet het eerst beginnen bij de ware Christenen. Van daar zal het vuur zich uitstrekken tot hen die nog ver verwijderd zijn.

De Heer storte genadiglijk uit over ons een Geest van ware boetvaardigheid en onverdeelde overgave aan Hem.

III. Het Overvloedig Leven.

De Heer heeft gezegd, dat Hij gekomen was tot Zijn volk, opdat zij leven zouden hebben, en *overvloed hebben.* Wij klagen zoo dikwijls over het gebrekkig geestelijk leven. Daar is wel leven, maar ziekelijk en zeer armmoedig. Indien onze verootmoediging en schuldbelijdenis diep genoeg is, dan zullen wij gevoelen, dat geheel ons leven moet vernieuwd worden, zoodat wij met niets minder tevreden zijn, dan de liefde waarmede Christus ons heeft liefgehad. Omdat wij niet in nauwe verbindtenis met den Heere Jezus leven, is dit de eene groote reden, waarom wij onmachtig zijn, om, zooals Hij, de broeders lief te hebben.

Indien het bovenstaande waar is — en helaas, het is al te waar — dan baat het weinig, dat wij ons bekeeren tot een leven ongeveer hetzelfde als wij tot nog toe geleid hebben. Wij moeten een nieuw inzicht krijgen in dat overvloedig leven, dat de Heer geven wil, en dat ons in staat zal stellen, om in het nieuw gebod der broederliefde te wandelen. Het gemis van die liefde is het bewijs, dat wij lijden aan een gevaarlijke, het kan zijn, een doodelijke kwaal. Het is voor ons eene levenskwestie om uit te vinden, wat het geheim is van een gezond krachtig leven. Hiertoe moeten wij op meer dan één ding letten.

De grondslag van onze betrekking tot den Heere Jezus ligt in de gedachte : "De mate van Zijne zelfopoffering voor mij en mijn heil, *is de mate van mijne opoffering aan Hem en Zijnen dienst.*" Bij onze bekeering hebben wij dit niet verstaan. En toch is het niets minder dan dit, waartoe het Woord ons roept : "Wij leven niet voor onszelven, *maar voor Hem*, Die voor ons gestorven en opgewekt is."

Deze toewijding moet gezocht worden in de onvoorwaardelijke en volhardende overgave, om in alles enkel Zijn wil te doen in het vast geloof, dat Hij ons daartoe in staat zal stellen.

Hierbij is noodig het levend geloof, dat de Heer Zich in elke ziel wil openbaren, als wonende en heerschende met Zijne hemelsche kracht, en haar dus in staat stellende, tot al wat Hij van haar hebben wil. De liefde, de blijdschap, de persoonlijke

nabijheid van den Heere Jezus, moet dus de dagelijksche ondervinding van ons leven wezen. Dit is inderdaad iets hemelsch, en bovennatuurlijks, en toch is het wat Christus in ons werken wil.

In de vreugde van die liefde moet de Christen zich geven, om van Christus te getuigen, en zielen voor Hem te winnen.

Het is, wanneer de Christen zich deze gedachten uit God's Woord toeëigent en zich daarnaar overgeeft, in de vaste verzekering, dat de Heer dit in hem mogelijk wil maken; dat de liefde van Christus hem dringen zal, om zijne broeders, om zelfs zijne vijanden hartelijk lief te hebben. Het is een leven in de persoonlijke gemeenschap met den liefhebbenden Heer, dat ons in staat stelt, tot een leven in de liefde tot de broeders en tot alle menschen, al waren het ook onze bitterste vijanden.

IV. De Heilige Geest.

Bij het bovenstaande komt de gedachte al licht op, dat dit alles nu eenmaal te hoog en te onmogelijk is voor den gewonen Christen. *Als wij het met onze kracht moeten volbrengen,* dan is het zeker waar. Maar dan hebben wij ook het voornaamste buiten rekening gelaten. En dat is, dat de Vader *de wonderlijke gave van den Geest van Zijn Zoon in onze harten geeft, als de hemelsche kracht tot alle godzaligheid.* Wij denken in den Pinkstertijd meestal aan den Heiligen Geest, als op het gebed gegeven, voor eene opwekking onder de onbekeerden, of om de Christenen een weinig te sterken in het leven dat zij voeren. En het is toch iets grooters en meer wonderbaars, dat God beloofd heeft te doen.

Als Zijn Woord zegt: "De Geest Gods woont in u"; "Zoovelen er door den Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods," dan beteekent dit, dat de Geest in ons leeft, om allen dag en den geheelen dag in ons te werken, wat God welbehagelijk is. Het is wanneer de Christen de punten verstaat, die wij genoemd hebben, onder het hoofd, "Het overvloedig leven," dat hij zien zal, dat wij ons aan Hem geheel geven zullen, maar dan ook met de belofte, dat wij op Hem rekenen kunnen, dat Hij den ganschen dag in ons werken wil, al wat de Vader verlangt. Dat was het leven, waarvan menschen, zooals Johannes en Petrus en Paulus duidelijk getuigen.

De leiding van den Heiligen Geest, is niet eene zaak van enkele uren of bepaalde behoeften. Neen, zij is eene levenskracht, die onophoudelijk, van oogenblik toto ogenblik in ons werkt, even gelijk de ademhaling, die zonder ophouden, de lucht ontvangt. Dan alleen kunnen wij, naar het woord der Schrift, "naar den Geest wandelen." Dan zijn wij niet langer vleeschelijke Christenen, die voor een groot deel nog onder de macht van het vleesch zijn, maar geestelijke menschen, in wie Christus eene gestalte heeft verkregen.

Geliefde Broeders! onze klachten over gebrek aan liefde zal weinig baten, tenzij wij gebracht worden onder de diepe overtuiging, dat de liefde tot den Heere Jezus, tot de broeders, tot alle menschen, zelfs tot vijanden, de vrucht is van den Geest, die onafgebroken in ons werkt. Dan verstaan wij, dat het een werk is van Gods alvermogen, dat door Hem, uit loutere genade, in ons wordt onderhouden. Dat, en dat alléén, maar dat zeker, zal de liefde van Christus uit onze harten doen stroomen, over allen die rondom ons zijn.

V. Het Gebed.

In het zoeken naar wat God's Woord ons belooft, omtrent een gezond, krachtig, hemelsch leven hier op aarde, mogen wij vooral niet het gebed vergeten. Om van de zelfzucht en de liefdeloosheid verlost te worden, en het overvloedig leven in de innige liefde en gemeenschapa, met den Heere Jezus, door de kracht van den Heiligen Geest te voeren, dan is het volstrekt onmisbaar, dat het gebed een veel grooter plaats moet innemen in ons leven, dan het meestal doet. Immers het ware gebed, is niet slechts onze behoeften voor God uitspreken, en dan heengaan. Neen, dat is maar slechts het begin. Het ware gebed is eigenlijk iets veel hooger en krachtiger.

Wat is dan het ware gebed? Eene levende, wezenlijke, persoonlijke gemeenschap met God in den hemel, in Zijn heiligheid en liefde. Dat was het gebedsleven waarvan de Heere Jezus kon zeggen: "IDe Vader, die in Mij is, Die doet de werken." Het is eene gemeenschap, waarin de ziel de wereld en zichzelven loslaat, om onder de macht van Gods tegenwoordigheid te blijven. Dan werkt God stil en verborgen,l, angzaam en ongemerkt, en toch wezenlijk altijd door, tot vernieuwing van den inwendigen mensch. Het is deze zekerheid van de nabijheid Gods, altijd in ons werkende, dat kracht geeft tot het bidden zonder ophouden, bidden nacht en dag, waarvan de Schrift spreekt. De omgang met God, het wachten op Hem, en de bestraling van Zijn licht en liefde, het verkeer met den Allerhoogste, dat is de eigenlijke kracht van het gebedsleven. En dan leidt God de ziel, om met geloofsvertrouwen bij God aan te houden, om de vervulling van Zijn belofte. Al onze gebeden dienen dan, om ons met God den Vader bekend te maken, en meer vatbaar voor de kennis en de kracht van Zijn genade in ons leven.

Het is langs dezen weg, dat wij vrijmoedigheid krijgen, om voorbidders te worden, die werkelijk bij God invloed hebben, en Zijne kracht kunnen aangrijpen. Het is dan eerst, dat wij de moed ontvangen, om volk en kerk, om twist en tweedracht, werkelijk voor de voetbank van Gods troon te brengen, en die daar te laten, met de stille verzekering, dat ons gebed iets zal uitwerken. Het is in zulken omgang met God, in de liefde van Christus, dat wij met eenige hoop op antwoord zullen

kunnen aandringen bij God, om de Geest der liefde over ons uit te storten. Die zich met meening en een onverdeeld hart aan den Heer opofferen, om Hem indachtig te maken, zullen allengs sterker worden in de verzekering, dat Hij Zich over Zijne Kerk en volk zal ontfermen.

VI. De Evangelie Bediening.

De vraag komt, kunnen wij er op rekenen, dat God het gebed zal hooren, dat wij overvloedig worden in de liefde tot elkander en tot alle menschen? Dat zal veel afhangen van de plaats, die de Evangeliedienaar inneemt. Hij toch is de bode van Gods liefde: "Hoe liefelijk zijn op de bergen, de voeten desgenen, die het goede boodschapt, die den vrede doet hooren; desgenen die tot Zion zegt: "Uw God is Koning!" De Evengelie-dienaar is niet alleen een bode, maar moet zelf het levend bewijs zijn van die boodschap. Gelijk de Vader den Zoon heeft liefgehad, en aafgezonderd om die liefde bekend te maken, heeft Christus Zijne discipelen liefgehad, en toen afgezonderd om de levende toonbeelden te worden, van wat de liefde vermag, zoodat de wereldaanhen zien kon, dat God hen heeft liefgehad met de liefde waarmede Hij Christus heeft liefgehad.

Welk eene heilige en heerlijke roeping heeft de prediker van het Evangelie, in een tijd van verdeeldheid en twist. Welk een verheven taak, om van den kansel en bij de huizen, in het openbaar voor de groote schaar, en in het verborgen met den enkelen persoon te getuigen: *De liefde Gods is alvermogend; de liefde Gods kan de harten van Zijne kinderen met liefde vervullen.* Welk een blijde boodschap om te zeggen: Geloof toch in de liefde van Christus, die u zoo wonderlijk liefheeft; laat die liefde uw hart vervullen; zij zal u opheffen, om den gekruisten Heer met nieuwe innigheid aan te hangen. En dan zal diezelfde hemelsche liefde u in staat stellen om uwen broeder, bij wien daar gevaar was van verwijdering of oneenigheid, werkelijk lief te hebben, in eene kracht die niet uit u is, maar door den Geest uit den hemel komt. Welk eene roepstem tot elken leeraar om in de binnenkamer, aan de voetbank van de Genade-troon, in onmiddelijke aanraking met den hemelschen Vader, over zichzelven en de gemeente, die liefde af te bidden.

Gelooft het toch, geliefde broeders, deze woorden zijn geen ijdele klank. Zij zijn de boodschap, die God's Woord ons brengt omtrent den weg, langs welken de hemelsche liefde werkelijk onder ons tot heerschappij gebracht kan worden; zij dienen tot aanmoediging van alle voorbidders in de gemeente, om zichzelven en hun leeraar tot God te brengen, en aan God over te geven, en aan te houden in de volle verzekering; God zal Zijne liefde in de harten uitstorten door den Heiligen Geest, als eene liefde tot de broeders en tot alle menschen.

Ziet daar de boodschap, die u gebracht wordt, in dezen liefdeloozen tijd. Wij mogen vrijmoedig vragen: Lees het nog eens over, en nog eens weder. Let op de groote gedachten, waarmede wij u hebben bezig gehouden. Begin bij den toestand van volk en kerk, en de treurige klacht over gebrek aan liefde. Laat uw hart die klachte opnemen, en voor God brengen, in ernstige bepeinzing en gebed. Hoort dan naar de roepstem tot verootmoediging en bekeering, waarmede God's Woord tot allen komt. Laat dit u dan dringen, om te gelooven aan de verkondiging van dat heerlijk, gezond en overvloedig leven, waarvan God beloofd heeft: "Ik zal het land genezen." Peins hierover, totdat gij diep gevoelt de onmogelijkheid, zelfs voor den Christen, om dat nieuwe leven te voeren, zonder een nieuwe volle toeëigening van den Heiligen Geest. Laat dit alles u dringen, keer op keer, al meer en meer, in het gebed te volharden, als het zeker en ontwijfelbaar middel, om van God te ontvangen, boven bidden en denken.

En laat dan, bij 't diep besef van hoeveel van den leeraar in dezen tijd afhangt, uw gebed opgaan zonder ophouden, dat God uw leeraar met 'n doop van den Geest der liefde zegene, gelijk ook al onze leeraars en onze gansche Kerk. Laat de gedachten in dezen Zendbrief uitgesproken, van tijd tot tijd, bij God worden voorgedragen in de voorbidding. n houdt vast de gewisse verzekering, dat 't gebed werkelijk helpt en, dat, al zien en voelen wij niets, wij er op rekenen kunnen: "Op 't gebed zullen de verborgene krachten des hemels nederdalen in de harten, die er verlangend naar uitzien."

Met de ootmoedige bede dat God deze woorden moge gebruiken, om meer dan één moed te geven tot de verwachting van een gewissen zegen

Blijf ik,
Uw Broeder en Dienaar in den Heer,
Andrew Murray.

Het Presbyterianisme.

Door Ds. D. G. Malan, M.A., B.D., Wellington.

In het hogepriesterlik gebed van de Heere Jezus, Joh. 17 : 21, bidt Hij voor de eenheid van Zijn Kerk op aarde: "Opdat zij allen één zijn......," d.w.z. eenheid in Hem, het Hoofd der gemeente. Doch niet 'n strakke eenvormigheid gelijk de Roomse Kerk wil. En dat nog al gedwongen door wrede vervolging. De treurigste taferelen der Kerkgeschiedenis danken dan ook hun ontstaan aan deze verkeerde zucht naar uiterlike eenheid.

Verschil in volksaard, volksomstandigheden, volksgeschiedenis, brengt onwillekeurig met zich mee verschil in godsdienstige opvattingen. Deze onze diepste zielsovertuigingen en levensuitingen

moeten vrij en onbelemmerd zijn, anders zijn zij niet natuurlik en gezond. Er mag geen dwang uitgeoefend worden op iemands godsdienstige overtuigingen. Vandaar de verschillende genootschappen binnen de boezem van het Protestantisme, verschillend van elkaar in opvatting omtrent ondergeschikte punten betreffende de leer of de regering der kerk. En toch, er is een hogere eenheid in Christus die hen samen bindt. Er is een gemeenschap der heiligen. Gesymboliseerd in het gezicht van Johannes op Patmos (Openb. 1) : in het midden der zeven gouden kandelaren (de verschillende gemeenten), een, de Zoon des mensen gelijk. Hij de zon en centrum van de onderscheidene kerken.

Onze Ned. Ger. Kerk van Z. A. nu behoort, wat haar vorm van kerkregering aangaat, tot het Presbyteriaans stelsel, in onderscheiding van andere stelsels van kerkbestier. Ik meen, 't is goed en nodig, dat wij, als leden dezer kerk, enige kennis zullen dragen van dit stelsel. Vandaar de keuze van mijn onderwerp.

De Oorsprong van het Presbyterianisme.

Wat het woord betreft, is 't afgeleid van 't Grieks "presbuteros," d.i. presbyter, oudste of ouderling. 't Geeft te kennen dat de Kerk onder dit stelsel bestierd of geregeerd wordt door een raad van presbyters, oudsten of ouderlingen. Wat de zaak zelve aangaat, liggen de beginselen van dit stelsel reeds in het Nieuwe Testament, vooral in de brieven van Paulus. Ons laatste beroep voor ons kerkstelsel tegenover andersdenkenden is en moet steeds zijn op het Woord van God. Wij veroordeelen niet uit de hoogte alle andere vormen van kerkregering. Maar wij zeggen : de kenmerkende beginselen van 't Presbyterianisme worden gevonden in Gods Woord, en ons stelsel vertolkt het Woord Gods het zuiverst. Terwijl andere stelsels sommige beginselen van Gods Woord ignoreren, en andere overdrijven.

In het voorbijgaan wijs ik slechts erop, dat in het Nieuwe Testament reeds gesproken wordt van de drie ambten in de gemeente : herder en leraar, oudste of ouderling, en diaken ; en dat wij in de kerkvergadering te Jeruzalem (Hand. 15) reeds het begin hebben van een hoger kerkelike hof, waarop een biezondere gemeente zich beroept, en dat uitspraak doet voor de gehele kerk — en beide deze drieledige indeling van ambten en de instelling van kerkelike hoven zijn kenmerkend van 't Presbyterianisme.

Het eigenlike stelsel, echter, hebben wij te danken aan de grote kerkhervormer, Johannes Calvijn, die het eerst te Genéve in Zwitserland deze vorm van kerkregering invoerde. Vandaar verspreidde het stelsel zich naar Frankrijk, Holland, Schotland en Engeland en Amerika. Beide onze Hollandse en Frans-Hugenoten voorvaderen waren deze vorm van kerkregering toegedaan in Europa, en alzo hebben wij door hen het ook in onze N. G. Kerk van Z. A. gekregen.

De Voornaamste Kenmerken.

Om dit duidelik te vatten, wijzen wij u vooreerst op de verschillende vormen van kerkregering. Deze zijn drie in getal : Episkopaals, Congregationalisties en Presbyteriaans.

Tot 't Episkopaals stelsel behoren de R. K. en de Kerk van Engeland. In hun kerkelike konstitutie vindt men (a) opklimming in rang en ambt (c) der geesteliken, (b) bisschoppelike regering der kerk, (c) strenge scheiding tussen geesteliken en leken. 't Congregationalisties stelsel heeft : (a) geen verschil in rang tussen de geesteliken ; (b) geen hoger kerkelike hoven ; (c) elke gemeente is onafhanklik ; (d) elk lidmaat heeft recht van beslissing in alle gemeetelike zaken, zonder enig beroep op 'n hoger kerkelik lichaam. Het Presbyteriaanse stelsel heeft : (a) gelijkheid in rang van alle leraren ; (b) gemeentelik en geen bisschoppelik bestuur. Dit tegenover de Episkopalen, waar de fout wordt begaan, om macht toe te kennen, aan 'n persoon (bisschop), of vergadering van geesteliken, macht, die aan de kerk of gemeente behoort ; (c) opklimming van kerkelike hoven (kerkeraad, ring, synode) tegenover het Congregationalisme, waar de eenheid der kerk niet tot haar recht komt.

In Episkopaalse kerken regeren alleen de geesteliken in hogere en lagere kerkelike hoven. In Congregationalistiese kerken regeren de leden der plaatselike gemeente ; er is geen hoger hof, waarop men zich beroepen kan.

In Presbyteriaanse kerken regeren de vertegenwoordigers der gemeente in de verschillende kerkelike hoven en de leden bestaan uit beide geesteliken en leken ; laatstgenoemden zijn de ouderlingen uit de verschillende gemeenten, eerstgenoemden de dienaren des Woords. Het Presbyterianisme grondvest zich op twee gewichtige waarheden in Gods Woord geleerd : (a) het algemene priesterschap der gelovigen, (b) de instelling door God in Zijn gemeente van verschillende ambten (1 Kor. 12 : 28).

In Episkopaalse kerken wordt (a) te kort gedaan. Door uitsluitend nadruk te leggen op de leer der ambten in de kerk, is het priesterlik idee ontstaan, waardoor te grote macht aan de geesteliken is toegekend en de rechten van Gods volk tekort gedaan worden.

In Congregationalistiese kerken wordt (b) uit 't oog verloren. Door eenzijdig nadruk te leggen op de rechten van de individuele gelovigen, wordt de leer van de regering der kerk door verschillende ambten geignoreerd, en alzo de eenheid der kerk niet genoegzaam gehandhaafd.

Het Presbyterianisme zoekt beide uitersten te vermijden. Uitgaande van genoemde twee grondbeginselen, zijn de drie voornaamste kenmerken

van 't Presbyterianisme: (a) De gelijkheid der geesteliken of leraren. Geen hoger waardigheid dan de verkondiging van 't evangelie. (b) Regering der kerk door ouderlingen, die de gemeenten vertegenwoordigen. De rechten der gemeenteleden worden erkend, en toch ook de instellingen der ambten. (c) De eenheid der kerk wordt gehandhaafd, door middel van de verschillende hoven — Kerkeraad, Ring en Synode.

De Biezondere Ambten.

In 't N. T. moeten wij onderscheid maken tussen buitengewone en gewone ambten. De buitengewone ambten waren slechts bestemd voor de stichtings-periode der kerk, en gingen vergezeld door buitengewone geestesgaven, b.v., apostelen, evangelisten, profeten. De gewone ambten zijn bestemd voor alle tijden der kerk. Welke zijn die? De bediening des Woords met het werk van herderlik opzicht erbij; de regering der kerk; de bediening der barmhartigheid. Vandaar de drie ambten; die van herder of leraar, ouderling of presbyter, diaken; die immer in de kerk moeten blijven.

Wij staan bij elk dezer drie stil: —

1. Leraar en Herder:

In 't begin der christelike kerk leerden en predikten en getuigden al haar leden, die meestal met biezondere genadegaven waren toegerust. Eerlang begon echter de behoefte te ontstaan aan 'n biezonder ambt des leraars en een biezondere opleiding voor degenen die het gewichtig werk zouden doen van het Woord Gods aan anderen te verklaren. Dit is eigenlik de voorname roeping van de leraar: een bedienaar des Woords, V.D.M. Doch gaandeweg ontstond het priesterlik idee in de Roomse Kerk. Toen werd de geestelike niet langer beschouwd als, in de eerste plaats, een prediker des Woords, maar als een priester, die offerde bij het altaar en die zelfs zonden kon vergeven. Dit is geheel tegen het N. Testament, waar wel sprake is van het algemene priesterschap der gelovigen, maar van geen andere priester tussen de gelovigen en God, dan de Heere Jezus, die eens voor altijd, Zichzelven offerde aan het kruis, en nu onze enige grote Voorbidder is aan Gods rechterhand. Volgens het N. T. ook is er een gelijkheid tussen alle leraren. De Heere Jezus reeds waarschuwde Zijn apostelen, dat zij niet zouden willen heersen, maar elkander dienen in de liefde. Hetzelfde vinden wij doorgaans bij Paulus.

Als leraar is de geestelike een bedienaar des Woords, en leert hij, verklarende het Woord tot stichting en opbouw zijner gemeente. Als herder houdt hij opzicht over de kudde des Heeren, wakende over de geestelike belangen der gemeente, opdat orde en reinheid in haar midden bewaard worde.

2. Ouderling:

Zijn biezonder ambt is, om de gemeente te regeren, geestelik toezicht over haar te houden. In het begin predikten de ouderlingen allen. Later werd er onderscheid gemaakt tussen lerende en regerende ouderlingen. 't Is nochtans nodig dat alle ouderlingen bekwaam zijn, anderen te vermanen door het Woord Gods, en waar nodig terecht te wijzen. Het grote voordeel dezer regering der gemeente, door ouderlingen, ligt hierin: dat het bestier van zaken alzo niet komt te zijn in de handen van één persoon (de leraar, of de bisschop in Roomse en Engelse Kerken), maar in de handen van de vertegenwoordigers der gemeente samen met de leraar.

3. Diaken:

Zijn biezonder ambt is om de tafelen te bedienen, alzo genoemd omdat in de eerste christelike kerk meestal aalmoezen gegeven werden en gelegd op tafelen ter uitdeling, m.a.w. om de zorg der armen in de gemeenten te ondernemen. Dit was de oorzaak van de oorspronkelike instelling van het ambt. (Hand. VI.).

De zorg verder van al de tijdelike belangen der gemeente, behoort tot het werk van een diaken. In de Engelse Kerk echter, is een diaken een geestelike, die predikt en sakramenten uitdeelt. Dit is tegen de Schrift. Want, hoewel b.v., Stefanus en Filippus predikten, was het niet in hun ambt als diaken, maar als mannen vol des Heiligen Geestes, en met biezondere gaven begiftigd. Dit neemt niet weg, dat ook de diaken 'n geestelik ambt in de kerk vervult, en 'n man moet zijn, thuis in Gods Woord, en bekwaam, om, waar nodig, ook troostwoorden te spreken, vooral tot de armen.

De Verschillende Kerkelike Hoven.

Hierdoor verstaan wij kerkelike vergaderingen, het lidmaatschap en de jurisdiktie, waarvan duidelik in de konstitutie der kerk neergelegd zijn. Deze zijn op Gods Woord gegrond, gelijk wij straks nader zullen aantonen. De funkties dezer hoven zijn: (a) wetgevend, wetten maken om zaken in de kerk te regelen tot handhaving van goede orde; (b) uivoerend: organiseren en uitvoeren van het werk der kerk; (c) rechterlik: toepassing van tucht, herziening door hogere hoven van zaken verricht en besluiten genomen, door lagere hoven. Tegen deze kerkelike hoven wordt bezwaar gemaakt door Congregationalisten. Zij beweren namelik, dat de gehele gemeente over al haar zaken beslissen moet. Hiertegen antwoorden wij: het N. T. spreekt al te duidelik van ambten en regeringen in de kerk. (1 Kor. 12 : 28, Ef. 4 : 11). Dit veronderstelt degenen, die geregeerd worden. De ambtsdragers der gemeente vertegenwoordigen de gemeente, en treden op voor haar. Door hen dus, spreekt en handelt de gemeente. Verder, deze vertegenwoordigers der gemeente, moeten rekening houden

met de godsdienstige overtuigingen en het vroom gevoel der leden, en zoeken om niet te heersen maar te dienen. In belangrijke zaken kunnen zij ook de gemeente raadplegen. In 'n kleine vergadering van vertegenwoordigers kunnen zaken zoveel beter en ordeliker dan in 'n samenkomst der gehele gemeente besproken worden.

Wat zijn de werkzaamheden van deze hoven in het algemeen? (a) Om te waken voor de zuiverheid van de leer der kerk; (b) om toezicht te houden over de wandel van de leden der kerk; (c) om goede orde te bewaren in de kerk.

In het Presbyt. kerkstelsel nu is er een opklimming van kerkelike hoven van lager naar hoger — kerkeraad, ring en synode. De rechten van de individuële lidmaten worden gehandhaafd door de kerkeraad, aangesteld over elke gemeente. Terzelfdertijd wordt de eenheid der kerk bewaard door de hogere hoven, ring en synode, waar verschillende gemeenten hun belangen gezamentlik behandelen. De plicht van een hoger hof nu is, om de werkzaamheden en besluiten der lagere hoven te herzien en waar nodig te amenderen. Daartoe heeft het hoger hof de macht over het lager hof.

Een voorbeeld van zulk een kerkelik hof hebben wij reeds in 't N. T. in de kerkvergadering te Jeruzalem. (Hand. 15). Wij letten nu korteliks op de drie verschillende kerkelike hoven: —

1. Kerkeraad: Leden daarvan zijn bij onze kerk: ouderlingen en diakenen met de leraar. In echte Presbyt. kerken zijn de diakenen niet leden van de kerkeraad, maar zij vormen samen met de leraar en ouderlingen een aparte vergadering: "The Deacons Court," aan welke is opgedragen de behartiging van al de tijdelike zaken der gemeente. Aan de kerkeraad dan, bestaande enkel uit leraar en ouderlingen, is opgedragen de bevordering der geestelike belangen binnen de grenzen der gemeente, waarover zij gesteld zijn.

2. Ring: Dit is het biezonder kenmerk van dit Presbyt. stelsel: 't is de band, die het gehele stelsel vastbindt. Hier treedt het vertegenwoordigend stelsel van bestier der kerk, het eerst in werking. Leden van de Ring zijn elke leraar ener gevestigde gemeente en 'n afgevaardigde ouderling uit elke gemeente. De Ring sluit in een aantal gemeenten, naar gelang van omstandigheden. De werkzaamheden van de Ring zijn o.a.: (1) de ordening van leraren; (2) de stichting van nieuwe gemeenten; (3) toezicht over de werkzaamheden der kerkeraden onder zijn ressort; (4) zekere verplichtingen tegenover de Synode. In sommige grote Presbyt. en Geref. Kerken (Schotland en Holland) heeft men Provinciale Synoden als een tussen-schakel tussen Ring en Algemene Synode. De Provinciale Synode is dan slechts een vergrote Ring en staat weer onder toezicht van de Algemene Synode. Daar was reeds sprake, ook in onze kerk, van Provinciale Synoden.

3. Algemene Synode: Deze is 't hoogste hof in de Presbyt. Kerk en zij vertegenwoordigt de ganse kerk. Zij handelt volgens de konstitutie der kerk. Haar uitspraken zijn finaal. Zij maakt nieuwe en verandert oude wetten. Zij spreekt in naam van de gehele kerk. Leden van de Synode, zijn elke leraar ener gevestigde gemeente met 'n afgevaardigde ouderling uit elke gemeente.

De Voornaamste Voordelen.

(a) De individuële lidmaat wordt bevrijd tegen het gevaar van onrechtvaardige besluiten ten gevolge van plaatselike vooroordelen. Hij heeft het recht zich te beroepen op een hoger hof, indien hij meent, dat hij verongelijkt is. Hier mag hij rekenen op een onpartijdige uitspraak. Hier ook wordt verkregen het advies van al de bekwaamste mannen van de kerk. (b) De individuële lidmaat wordt krachtig eraan herinnerd, dat hij niet alleen lidmaat is ener afzonderlike gemeente, maar van de kerk als geheel. Alzo worden zijn sympathieën uitgebreid. Hij gevoelt zich deel van een groot lichaam. Ook het gevoel van verantwoordelikheid wordt aangekweekt; wanneer één lid lijdt, lijden al de leden mede.

De Verplichtingen die dat Stelsel op zijn Leden legt.

(a) Elk lidmaat behoort zoveel mogelik kennis te dragen, niet alleen van wat in zijn eigen gemeente omgaat, maar in de kerk als geheel. Daartoe is noodzakelik, wat de leden onzer N. G. Kerk aangaat, dat men op "De Kerkbode," "De Koningsbode," en andere kerkelike bladen intekent, en ze ook leest. Indien hij geen notitie neemt, van wat in de kerk, als geheel, gebeurt, kan hij geen intelligente lidmaat zijn. Hij vergeet dat hij lidmaat geworden is, niet van 'n afzonderlike gemeente, maar van de N. G. Kerk in Zuid Afrika. Ik wil ook sterk de "Kerk Almanak" bij u allen aanbevelen. Daar is een schat van nuttige kennis omtrent onze kerk in opgesloten.

(b) Elk lidmaat behoort belangstelling te tonen in de werkzaamheden van de kerk als geheel, en die belangstelling te bewijzen, door zijn ondersteuning en bijdragen. Neem b.v. het geval van hulpbehoevende gemeenten, waarom moeten die gesteund worden? Zij zijn de zwakke leden van het lichaam. Indien zij lijden, lijdt het gehele lichaam. Elke lidmaat der Kerk dus heeft er belang bij, om die zwakke gemeenten te sterken. Hij mag niet enkel denken aan zijn eigen gemeente.

Evenzo met de kerkelike inrichtingen — Kweekschool en Zending Instituut — met de zending en liefdadigheids-werkzaamheden der kerk — elk lidmaat moet beseffen: ik heb een persoonlike verantwoordelikheid tegenover ze.

Sommige mensen klagen soms over de kollekten. Een rechte Presbyt. of Geref. lidmaat die de betekenis van zijn vorm van kerkregering verstaat, zal

dit niet doen. Hij zal het een voorrecht beschouwen om, behalve zijn eigen gemeente, ook de algemene werkzaamheden zijner kerk te ondersteunen.

Ik heb geëindigd. Ik dank u voor het geduld, waarmee u naar mij geluisterd hebt. En ik vertrouw, dat wij zullen heengaan met nieuwe dankbaarheid jegens God in onze harten, voor zulk een uitnemende vorm van kerkregering, ons door de vaderen overgeleverd, waardoor ons geliefd volk reeds zulke heerlike zegeningen in het verledene geplukt heeft, en waarin wij vrije gelegenheid hebben om al onze godsdienstige voorrechten te genieten, en onze God naar onze zielsovertuiging, te dienen. Hij zegene onze kerk, doe haar groeien en bloeien, en gebruike haar steeds tot een heiligende zuurdesem voor ons Afrikaans volk en tot een licht voor het donker heidendom van Afrika.

Dat doe Hij uit genade!

Onze N. G. Kerk in het Kaapsche Schiereiland.

Als een die het voorrecht en het genoegen had om reeds, op twaalfjarigen ouderdom, in het jaar 1858, voordat onze Kweekschool was geopend, de diensten in de Groote en Nieuwe Kerk te Kaapstad en eenige maanden later, met den benoumden professor Hofmeyr, dezelve ook te Wijnberg bij te wonen, thans emeritus op de laatste plaats, en bijna acht jaren in het lief schiereiland woonachtig, zij het mij vergund, om het een en ander van onze dierbare Kerk alhier te zeggen. Wij willen onze Kerk en onze gemeenten in dit gewest bemoedigen, vooral wanneer wij gevraagd zijn geworden, door een der tegenwoordige professoren: "Wat is de toekomst onzer Kerk in het Schiereiland?" Voordat wij deze vraag hoopvol kunnen beantwoorden, moeten wij letten op het verledene, het vergelijken met het tegenwoordige, niet schroomen van verslapping te spreken, de oorzaken hiervan openhartig noemen, trachten de redmiddelen aan te wijzen, en met de ondervinding van het verledene winst doen voor de toekomst, welke niet zoo donker is als sommigen meenen.

I. *Toen.* In het jaar 1858 waren de gemeenten in dit gewest als volgt: (1) *Kaapstad, Groote en Nieuwe Kerk* onder collegiaal systeem met (als wij ons niet vergissen) Di. Spijker, A. Faure en Dr. Heyns als predikanten. (2) *Wijnberg*, zich uitstrekkende van den tol te Kaapstad, tot aan den tol te Muizenberg, en grenzende aan Kaapstad, Durban (later veranderd in Durbanville) Stellenbosch en Somerset West: met annexen te Philippi en Mowbray, waarvan herder en leeraar was, Ds. P. Faure. (3) Simonstad vanaf den tol tot Kaappunt met annexe te Kalkbaai: vakant. (4) St. Stephens het jaar tevoren als gemeente onzer Kerk erkend, en bearbeid door Ds. G. W. Stegmann Sr. Er bestond ook eene aangename verhouding tusschen onze Kerk in de hoofdstad en de Evangelisch Luthersche gemeente in de Strand Straat. Ds. Morgan Sr., die van Somerset Oost was overgekomen bediende destijds de Schotsche Kerk in Somerset Road. Wij bepalen ons meer uitsluitend bij onze eigene gezindte, en zullen slechts waar het noodig is of te pas komt, melding maken van de zendinggemeenten, waarvan het Oude Gesicht wel genoemd kan worden, waar Ds. Fleischer stond en in harmonie met ons samenwerkte.

Omdat wij niet op het oogenblik in bezit zijn van den Almanak van 1858, en slechts van 1861 in de Kaapstad als student aan het Z. A. College begonnen en hetzelve verlieten aan het einde van 1865, zullen wij de indrukken van dat jaar, wat betreft bijwoning van den openbaren eeredienst, oprechtelijk trachten weer te geven, vooral daar wij de eer hadden een van de zondagschool-onderwijzers te zijn in de Nieuwe Kerk, toen die gemeenten of deel van de Kaapsche Kerk zeer floreerde. Als wij soms in onze statistieke opgaven fouteren, zullen wij ons verplicht gevoelen aan den zaakgelastigde, als hij ons met *feiten* terecht helpt. Wij hebben dus te rekenen met wat er gewijzigd of veranderd is, in een tijdperk van minstens 50 jaren (1865—1915), en te vragen, is de Kerk alhier in eene halve eeuw vooruitgegaan, staande gebleven, of achteruit geraakt?

Het is interessant om te letten op de volgende statistiek, uit de Almanakken verkregen.

1865.

	Zielen.	Leden.
1. Kaapstad: Di. A. Faure en S. P. Heyns	5544	3085
2. Wynberg: Dr. P. E. Faure	2300	785
3. Simonstad: (Vacant)	600	265
4. St. Stephens: Ds. A. P. Meiring ...	2300	430
	10744	4565

1875.

	Zielen.	Leden.
1. Kaapstad: Di. G. W. Stegmann, Jr., G. van de Wall, W. Robertson ...	13000	6900
2. Wynberg: Dr. P. E. Faure	2250	803
3. Simonstad: Ds. W. Rousseau ...	810	325
4. St. Stephens, Consulent. Ds. G. van de Wall	2349	460
	18409	8488

1895.

	Zielen.	Leden.
1. Kaapstad: Ds. J. Kotzé, Di. A. I. Steytler en A. D. Luckhoff... ...	9500	3000
2. Wynberg: Dr. P. E. Faure	1768	621
3. Simonstad: Ds. P. S. van Heerden ...	592	277
4. St. Stephens: Ds. M. C. Botha ...	2500	670
5. Groenepunt: Ds. E. Z. de Beer ...	250	52
	11510	4620

1895.

1. Kaapstad: Dr. J. Kotzé, Di. A. I. Steytler, A. Moorrees en C. S. Morgan	5500	2600
2. Wynberg: Ds. P. A. Strasheim ...	1967	732
3. Simonstad: Ds. G. F. C. van Lingen	840	405
4. St. Stephens: Ds. M. C. Botha ...	2800	757
5. Groenepunt: Ds. E. Z. de Beer ...	255	98
6. Nieuwe Kerk: Di. C. F. J. Muller en P. G. J. Meiring	1300	830
7. Rondebosch: Ds. B. P. J. Marchand	250	110
	12912	5532

1915.

1. Kaapstad: Di. A. I. Steytler, J. P. van Heerden, Z. J. de Beer, F. .X Roome en J. S. Haumann	4250	1750
2. Wynberg: Ds. G. W. F. Faustmann	1600	640
3. Simonstad: Ds. Hurter	850	280
4. St. Stephens: Ds. A. G. T. Schoevers	970	500
5. Drie Anker Baai: Ds. A. M. MacGregor	202	126
6. Nieuwe Kerk: Ds. G. J. du Plessis ...	1400	700
7. Rondebosch: Ds. H. E. du Plessis ...	270	157
8. Kalk Baai: Ds. C. H. Radloff ...	207	86
9. Maitland: Ds. M. N. van Rensburg	1067	503
10. Observatory: Ds. E. du Toit ...	482	218
	11298	4960

Wij hebben ook nu de volgende Zend. Gem. in het Schiereiland: Wijnberg met 3,000 zielen, 1,500 leden. Hanover Straat en Somerset Weg, wier zielen en leden ingesloten zijn in die van de Kaapstad, Hertzog-zaal in die van de Nieuwe Kerk, het Oude Gesticht, de melaatschen te Robben Eiland, (het groote gros gekleurden). Woodstock, 918 zielen, 500 leden; Retreat, 1,300 zielen, 500 leden; Mowbray en enkele andere annexen. Ook Wijnberg heeft hulppredikers in Gemeente van gekleurden zoowel als blanken.

Uit bovenste tabel, al kan men niet geheel staat maken op de getallen die dikwijls naar gissing opgegeven wierden en toch officieel erkend worden, blijkt dat de 4 gemeenten (blanken met gekleurden, die ook in hetzelfde kerkgebouw aanbaden), 'n leden- en zielental hadden in 1865 dat min of meer hetzelfde is van de 10 gemeenten (blanken alleen) van 1915. Men kan dus niet ontkennen dat wat getal betreft althans men geene vooruitgang gemaakt heeft. Alleen de gekleurden, die in hunne eigene kapellen werden afgezonderd, zijn toegenomen in dit opzicht. Men vergete dan ook niet dat de naturellen spoediger vermenigvuldigen dan de blanken; en dat de Hollandsche populatie zich allengs vermengt met de Engelsche; en de taal en de kerk van de laatste dat van de eerste winnen. Ook zijn vele van "onze menschen," wegens de ontdekking der Diamant- en Goudvelden, uit het Schiereiland naar het Noorden vertrokken. Dit zij tot verontschuldiging en ook tot bemoediging gezegd, waarom wij zulke eene "status quo" hebben.

Zij het mij vergund mijnen indruk als jongeling terug te geven van de diensten en de opkomsten in de Kaapstad (1862-1865). De Groote en Nieuwe Kerken werden op collegial systeem bediend door Dr. Heyns en di. A. Faure en A. Murray. Er was een Hollandsche dienst te 9.30 of 10 v.m., waarin de opkomst van 1,000 tot 1,500 telde, en te 11 ure een Engelsche dienst door Ds. A. Murray, waarin van 500 tot 1,000 menschen bijeen kwamen. Des namiddags preekte Ds. A. Faure geregeld in de Nieuwe Kerk voor een gehoor van 500 tot 1,000, en dat wel na den morgendienst aldaar, die met ook zoowat 1,000 menschen was bijgewoond, en eene Zondagschool waarin minstens 400 leerlingen tegenwoordig waren. Ik heb de Nieuwe Kerk, toen Ds. Thomson, M.L.A., er een namiddag preekte, zoo vol gezien dat stoelen moesten aangebracht worden in de meer dan propvolle kerk. 's Avonds ging de laatste een naar de eenige dienst van den avond in de Groote Kerk; en was er een gehoor van 1,500 tot 2,000; de galarijen zoo vol dat Koster Keeve en zijne zonen het moeilijk kregen om orde te houden. Toen was de kerk ruimer bedeeld met zitplaatsen, daar het orgel op pilaren stond en ruime plaats onder hetzelve te vinden was; en het gebouw kon gemakkelijk 3,000 menschen bevatten. Maar in dien tijd stroomden onze Afrikaansch-Hollandsche menschen van uit de St. George, Lange, Loop, Breede, Darling Straten en de straten die dezelve doorkruisten. Men kwam niet alleen van zijn private woning uit Oranjezicht en Kloof Straat, doch ook uit de huizen die gedeelten waren van de handelsbezigheids gebouwen die destijds nog aan Hollandsche lieden behoorden. Men houde steeds in het oog dat de handel, in Engelsche en andere nationaliteiten handen allengs is vervallen, en daardoor de Hollandsche bevolking uit de stad week, even zooals de springbok wijkt voor den Boer op het platteland. Onze Kerk heeft in hare zonen knappe Afrikaners, die met alle talenten begaafd zijn. Zij staan niet achteruit voor andere natiën en winnen het dikwijls over hen; doch in één ding staat hij achteruit en ten ondere. Hij maakt de knapste rechtsgeleerde, heldhaftigste generaal, het populairste parlementslid, de handigste dokter, de bevredigendste boer, de praktischste prediker, de zegenendste zendeling, de liefste liefdadigheidszuster, de ordentelijkste onderwijzeres en wat dies meer zij uit; maar een *handelaar* is hij niet. Hij is wel een spekulant, een kooper en verkooper, maar "a business man" in den waren zin des woords is hij niet. Wanneer zullen wij ook gelijk de Ameri kanen onze Peabody's of gelijk de Schotten onze Carnegie's produceeren? Waar zijn de firma's Van der Bijl's, Mijburgh's, Juta's, Van Coller's, enz. in de Kaapstad vandaag? In den geheelen Johannesburg trof ik slechts één Hollandsch-Afrikaankaansche handelshuis nog al met een Engelschen

naam, "Beckett Brothers." Lijdt onze Kerk in dit opzicht niet nadeel op materieel, maatschappelijk, en huiselijk gebied ; en heeft niet het tijdelijke ook zijn invloed op het kerkelijk leven ?

Ik wensch bij het bovenstaande nog dit bij te voegen, dat ik destijds ook soms 's avonds naar Ds. Meiring ging luisteren in de St. Stephens, waar al de voorplaatsen gepakt waren van blanken en er bijna geene zitplaats te vinden was voor de gekleurden, al moest men de reuk van het gas en dien van de voschstallen in de kelders daaronder verduren. De Luthersche Kerk in Strand Straat had toen een grooter gehoor dan nu, en Eerw. Fleischer rekende altijd op eene goede opkomst in het Gesticht. Het gedrang van kerkgangers, welke malkander ontmoette en doorkruiste tusschen de Groote Kerk en de Kathedraal, langs de publieke kantoren, op Zondagavond te 8 ure, was eene geheele aardigheid : de stroom van het Hollandsche element was sterker dan dien van het Engelsche. Toen was St. George's kleiner en lediger, nu is hij grooter en voller. Onze "Groote Kerk" is van binnen wat kleiner en lediger geworden.

G. A. M.

(Wordt vervolgd).

Een Blik op den tegenwoordigen toestand van Europa.

Een schrijver, die onlangs een reis deed in al die landen welke in den grooten oorlog ingewikkeld zijn, heeft ons in een godsdienstig blad een blik doen slaan op zijne ondervinding gedurende zijne reis. De naam van den schrijver — Dr. John R. Mott — is goed bekend in de geheele Christelijke wereld, want het is van hem dat ik spreek,— en hij is de Algemeene Secretaris van de Wereld Christen Studenten Federatie, en Voorzitter van de aanblijvende Commissie der Wereld Zending Conferentie van Edinburg. Het was in verband met de Zendingzaak, dat hij zijne laatste reis deed in Engeland, en door een groot deel van het vasteland van Europa.

De oorlog, dien hij kolossaal noemt, heeft reeds een nadeeligen invloed op de zendingzaak uitgeoefend, en zal in toekomstige jaren zulks in nog grootere mate doen. Denk, voor een oogenblik, aan 't getal van menschen, die er deel aan nemen ! Men kon zeggen, dat de Britsche eilanden, zoowel als een groot deel van Europa, één groot kamp is. Het is mannen aan 't drillen, of aan 't reizen naar de tooneelen van den strijd, dat men overal in 't reizen aanschouwt. Wie kan 't getal der strijders tellen ? Men rekent, dat getal op niet minder dan 24,000,000, mannen — zegge vier-en-twintig millioen ! En die zijn niet de schuim van Europa, zooals men vroeger de "Tommies" van Engeland en de soldaten van andere landen beschouwde. De legers van het vasteland van Europa zijn bijeengebracht door conscriptie : een zekere proportie van de mannen van een zekeren ouderdom, worden door 't lot of op andere wijze bijeengebracht, zonder onderscheid van rang. In Groot Brittanje heeft men geen gebruik daarvan gemaakt, en tot nog toe is zulks niet noodig geweest. Aan de oproeping tot den strijd is het gehoor hieraan door de bevolking gegeven, wonderlijk geweest. Van alle klassen zijn de mannen van den rechten ouderdom, toegestroomd tot 't tooneel van den strijd. Van leden van het Koninklijke Huis af, tot de mannen, behoorende tot de laagste klassen van de maatschappij. Handelaars, bankiers, doktoren, staatslieden, zonen van lords van den hoogsten rang, en zelfs leden van "het huis der Lords," studenten van al de Colleges en Universiteiten van de drie Koninkrijken, leeraars en zonen van de pastorieën en van geheel het Vereenigde Rijk. In Schotland zijn 90 per cent van de zonen der pastorieën naar den oorlog gegaan — d.i. 90 uit elke honderd van de zonen van de leeraars van het land. In Edinburg hebben de twee leeraars van de grootste en rijkste gemeenten van het land, zich aangeboden voor den strijd, één als kapelaan en de andere om te strijden, dewijl het getal kapelaans reeds voltallig was. Dat is het geval in 't Vereenigd Koninkrijk en Ierland. Op 't vasteland van Europa heeft men geen keuze in deze zaak : degenen, die volgens de bepaalde reglementen opgeroepen worden, moeten zich klaar maken en naar den strijd gaan.

Gedenk daaraan, geachte lezer, de beste mannen zoowel als mannen van alle klassen en karakters, worden weggenomen van hunne werkzaamheden, om deel te nemen aan 't dooden van hunne medemenschen ! Gedenk aan 't verlies, dat die landen, als gevolg hiervan, lijden moeten ! Gedenk aan de schade voor de zendingzaak.

Maar wie kan zich 't lijden, door dit alles veroorzaakt, voorstellen ? Een vriend deed aan den reiziger de opmerking, dat reeds 31 zijner familiebetrekkingen naar den oorlog vertrokken waren, en dat zijn eenigen zoon — een knaap van 16 jaar — twee weken tevoren daarheen vertrokken was. Van die 31, waren 9 reeds gesneuveld of gevaarlijk gewond.

Terwijl Dr. Mott aan het ontbijt zat bij Lord Balfour — een lid van het huis van Lords in Engeland, en een ouderling van de Schotsche Kerk — ontving Lord Burleigh een brief van den heer Arthur Balfour (den grooten statsman), hem meldende, dat zijn oudste zoon (die na hem Lord Balfour zou zijn), in den oorlog gedood was. En zulke gevallen kan men overal gewaar worden. Men rekende, dat tegen 't einde van 't eerste oorlogsjaar, over de 3,000,000 in den oorlog gewond waren. Het is een lijdend Europa, wat wij thans aantreffen — *"een Europa uitgestrekt aan een kruis !"*

Stelt u een groote kamer voor in 't midden van de stad Berlijn, een kamer van een College, waarin éénmaal een beroemde Professor in Mathesis, gewoon was lessen te geven. Op een bord bij den ingang tot die kamer, kon men de woorden gedrukt zien : "Wandel zachtjes, spreek zachtjes." Langs ééne zijde van de kamer kan men, aan openingen, gerangschikt volgens 't A. B. C., een kaartje inleveren, met een nommer daarop geschreven, vragende om informatie omtrent een dierbare aan het front, wat, zoo mogelijk, altoos gegeven werd.

Men kon hier een vrouw zien — gevolgd door eenige kinderen — haar kaartje inleverende, waarop zij, een antwoord ontvangen hebbende, zich omdraaide, en in stilte heenging. Anderen deden hetzelfde — doch dit alles in stilte. Doch wie kon zeggen, hoe velen heengegaan zijn, met gebroken harten ? Het waren berichten van 't lot van een echtgenoot, of een zoon, of een vader.

Op 'n spoorweg-station zag men 'n jonge vrouw : in stilte vergezelde zij haren man naar 't rijtuig, waar hij zijn plaats innemen moest, op weg naar 't oorlogsterrein. Zij deed dit, gaf hem een laatsten kus, wachtte totdaat de trein vertrokken was, waarna zij zich omdraaide, een stap voorwaarts deed, en—plotseling op het platform neervallende, werd zij geheel *dood* opgenomen : haar hart was gebroken. Het *is* een Europa aan een kruis, dat wij in 't tooneel van den oorlog aanschouwen.

Stelt u de honderd-duizende huizen voor, geachte lezer, waarin men niets dan verdriet, tranen en honger vinden kan; en andere huizen, waar er, weliswaar, nog te vinden is, al wat 't leven aangenaam kan maken, waar men nochthans harten vinden kan welke niemand en niets in deze wereld vertroosten kan. Het hoofd van 't huis, of de eenige zoon er van is heengegaan, en de gedachte : "*hij offerde zich op voor zijn land — voor recht*, wij willen hem niet terug roepen, als wij denken : hij had zich als eene offerande op 't altaar van plicht gelegd.

Doch denk wederom aan Universiteiten zooals die van Oxford en Cambridge, van Edinburg en Glasgow, en aan die van het vasteland van Europa, die zoo goed als ledig zijn ; en gedenk aan de landen die door dezen oorlog beroofd zijn, niet alleen van hunne arbeidslieden, van degenen die in de toekomst de leidslieden der volken zouden zijn ; doch die door den seis des doods afgemaaid zijn geworden — en vraag u zelf af, of Europa niet op een kruis uitgestrekt is ?

En wie zou 't verlies kunnen schatten, dat de zendingzaak wegens den oorlog lijden moest ? Ja, den oorlog heeft reeds veel van 't meest belovende zendingwerk in de wereld vernield. Station na station in sommige deelen der wereld moest men opgeven. Honderden hospitalen en plaatsen, waar medicijnen voor ziekten uitgedeeld werden, moesten toegesloten worden, terwijl zendelingen en zendeling-doktoren van hunne standplaatsen verdreven zijn. Hoe zal dit verlies vergoed worden ?

Natuurlijk, God kan dit doen. Hij kan zulk eene herleving in Christelijke landen geven — ja, een herleving, die zooals wij meenen, reeds begonnen is, waaruit menschen opstaan zullen, die zich aangorden zullen om in de kracht des Heeren het Evangelie overal te verkondigen. Op 't oogenblik staat het werk stil en vele streken — het gevolg van dezen kolossalen oorlog — dien men gerust een helschen oorlog noemen kan !

Zijn er dan geene lichtstralen te zien in dezen oorlog ? Gode zij dank, die ontbreken niet ! In mijn laatste schrijven in dit blad, over de Kerkvergaderingen in Schotland, zagen wij de vertegenwoordigers van de Kerk aldaar met den vertegenwoordiger van den Koning van 't land zich in het gebed voor God vereenigende,— de Kerk en Staat dus op hunne knieën voor God. Onlangs werd ons een voorval van 't tooneel van den oorlog medegedeeld. Een Schotsch regiment werd verstrooid, en eenige soldaten zochten naar een hoekje, waar zij zich tot God in 't gebed konden begeven. Zoo'n plek gevonden zijnde, zeiden drie uit 't getal van vier, dat één hen in 't gebed moest voorgaan. En dat deed hij. Doch wat volgde ? Duitsche soldaten waren bezig zich heen en weer te bewegen, om van hunne vijanden in handen te krijgen ; en hoorende, dat zich menschen in dat hoekje bevonden, waren zij begonnen de plaats te beklimmen, waar er gebeden werd. Toen hun leidsman, de woorden van 't gebed gehoord hebbende, stil stond, en een oogenblik later terugging, weigerde hij die mannen te dooden of gevangen te nemen. Zelfs in die omstandigheden was niet alles duivelsch. Leeraars ook, die aan 't front aan de zielen van de strijdenden arbeiden, kunnen getuigen van gebeden, welke Engelsche en Schotsche soldaten voor de Duitschers opzonden.

Ik zal dit onvolledig schrijven besluiten, met iets mede te deelen van hetgeen Dr. Mott verhaalt, aangaande de ontvangst van Belgische vluchtelingen in Holland. Holland heeft eene bevolking van zes millioen zielen ; doch begrijp nu eens, dat twee dagen na de verovering en vernieling van de stad Antwerpen door de Duitschers, Holland werkelijk twee millioen Beglische vluchtelingen ontving, en zich beijverde om in hun behoefte te voorzien. Men kon menigte boeren elken ochtend naar de staties zien komen, met groote kannen melk, en kopjes daarbij, en die neerzetten op de platforms te Rotterdam en andere groote steden, zoowel als op de de kleine staties van de buitenwijken. Het doel van die vriendelijke boeren was, de vluchtelingen met melk (en dikwijls andere behoeften) te voorzien. Groote getallen Hollandsche huisgezinnen namen in hunne huizen van één tot veertien vluchtelingen in, die ze tijdelijk zonder geld en zonder prijs verzorgden. En alhoewel de Hollanders, met hunne

gewone zuinigheid, reeds begonnen waren, hun korenbrood met aardappelmeel en rijst te mengen, brachten menigten van hen brooden in hoopen en zetten die neder, om gratis onder de vluchtelingen verdeeld te worden. Op vele andere wijzen ook werden de vluchtelingen in Holland geholpen. Te Rotterdam nam men bezit van het grootste Comediehuis (Schouwburg of Theater), dat 3,000 zitplaatsen bevat ; en door die banken weg te nemen, maakte men plaats voor twee duizend menschen, die dankbaar waren, om op bedden van stroo of hooi te kunnen slapen. En dit waren daden van dat Holland, dat omtrent 't jaar 1830 zich geroepen had gevoeld, met geheel andere wapenen tegen België oorlog te voeren — daden door Protestantsch Holland aan Roomsch België bewezen.

Doch niet in Holland alleen werden en worden zulke onhebzuchtige daden in dezen oorlog getoond, maar ook in andere landen en door andere volken. Gode zij dank, dat hierin en op vele andere wijze te midden van het akelige van dezen vreeselijken oorlog, lichtstralen te zien zijn. Terwijl dan, zooals iemand gezegd heeft, "geheele natieën op een Calvasries kruis gestrekt zijn," laten wij vreezen een hebzuchtig leven te leiden, en laten wij onszelven met alles, dat wij zijn en hebben, Gode ter beschikking stellen !

A. M. G.

De bediening des Woords hooggehouden.

Een toespraak gehouden tot predikanten, door den WelEerw. G. W. Truett, D.D., Dalles, Texas. Vertaald en verkort door Ds. H. C. de Wet.

Gij verwacht heden van mij niet een bepaalde boodschap. Ik heb er niet een. Ik moet tevreden zijn om op een informeele wijze met u te spreken, Gij allen stemt met mij samen, dat niets de plaats van de evangeliebediening kan innemen. De verspreiding van kennis, de wonderbare overwinningen van de drukpers, de wondervolle vordering van de beschaving, geen een van dezen, noch allen dezen tezamen, kunnen de plaats innemen van de christelijke prediking. Zoolang als menschen harten hebben om te hopen, te verlangen, te streven, precies zoolang zal 't werk van Christus' echte predikers het belangrijkste werk in de wereld zijn. Noch zal de geschiedenis ons ooit laten vergeten, dat de overwinningen van de echte prediking, de hoogste overwinnigen in de gansche beschaving zijn.

Vredig voor den christelijken godsdienst, zijn die dagen geweest, toen de profeet en prediker van Christus zijn rechte plaats innam in de belangen, denken en leiding der menschen. Zoo was 't in de dagen van Tertullianus, Augustinus en Ambrosius; zoo was 't in de dagen van Calvijn en Knox en Latimer en Luther ; zoo in de dagen van Whitefield en Wesley en Jonathan Edwards ; en zoo in de dagen van Spurgeon en Beecher en Joseph Parker en Philip Brookes. Vredig voor 't Christendom zijn geweest de dagen van groote en echte predikers. De beklagenswaardigste ergenis en de voornaamste belemmering op aarde voor 't Christendom, is de onkundige onvermogende en onwaardige prediking. Het past alle menschen om met alle mogelijke getrouwheid en vlijt den kansel te bewaren, want daaruit, tot een ontzettende graad, zijn de uitgangen des levens.

De Prediker als een Man.

Dit Boek van God heeft ons veel te zeggen van *mannen*. Als in trompetgeschal klinkt 't ons tegen in de eerste plaats als *Mannen*. Hebt acht op uzelven. Weest een voorbeeld. Weest de rechte soort van man. Hoe veel maakt de Bijbel van dezen klank. En 't is belangrijk dat wij er acht op slaan, dat wij voor alles *mannen* moeten zijn voordat wij predikers zijn. Ik herhaal het : voordat wij predikers zijn, zijn wij *mannen, wij zijn mannen !*

O, hoe behoort de mannelijkheid van de Evangeliebediening almeer hooggehouden te worden. Het is misdadig voor een prediker om een vervelende kleine man te zijn. De grootste man in de geheele stad behoort Gods man te zijn ; ik bedoel de grootste in mannelijkheid. Dit vordert ons beroep. Indien de prediker onedelmoedig is, als hij nijdig, als hij vervelend is, als er bij hem gebrek is aan grootmoedigheid, aan voorkomendheid, aan grootheid van mannelijkheid, hoe vreeselijk is dan het gebrek ! — De wereld zal ons haakwerk vergeven indien wij ware mannen zijn. Zij zal veel van onze vergissingen en misstappen vergeven, indien wij innerlijk mannen van zedelijke spierkracht zijn, en van harte oprecht. Wij moeten bovenal *Mannen* zijn.

Johannes de Dooper, welk een man was hij voordat hij een prediker was. En Paulus, de Apostel, welk een man was hij ! Moet 't niet een genot zijn geweest om hem te zien, hoe die oogen flikkerden wanneer hij het kwade tot verantwoording riep, en die groote dingen voor de waarheid uitsprak. Bovenal moeten wij mannelijke mannen zijn in de bediening. Men zegt ons dat kennis macht is, en 't is zoo ; maar karakter is macht. Mijn broeder, wat wij in onszelven zijn, telt toch zooveel. Wij geven af wat wij zijn.

De grootste Baat.

Het grootste ding aan een man is de atmosfeer die hij draagt ; het grootste ding aan de Kerk is de atmosfeer ; het grootste ding aan eene inrichting is de atmosfeer ; het grootste aan een prediker is de atmosfeer die hij uitstraalt. Hoe machtig was William Pitt, omdat hij eerst en vooral zulk een man was. En hoe wonderbaar invloedrijk was George

Washington, omdat er iets van hem uitstraalde, dat menschen hem schier aanbaden.

Karakter is macht ; en dit beteekent natuurlijk dat wij onze bediening heerlijk maken zullen. Paulus heeft gezegd : “ Ik maak mijn bediening heerlijk.” Welnu, de prediker die dit niet doet is zeker niet op zijne plaats. De evangeliebediening is de mannelijkste, de heldhaftigste bezigheid in de wereld. Zij is niet een taak voor predikanten : zij is een taak voor grootzielige mannen.

En welk een treurspel wanneer een profeet van God kleine, onwaardige begrippen heeft van zijn taak. Welk een treurspel wanneer hij uitziet naar een lekker plekje ; wanneer hij den kortsten weg inslaat ; wanneer hij den prijs niet wil betalen om de groote, alzijdige man te zijn, die hij zijn moest in deze, de grootste van alle zaken van God aan den mensch — de prediking van het Evangelie. Welk een treurspel !

Ik zeg aan de jongelingen, die zich tot het predikambt voorbereiden : Mijne heeren, weest de beste studenten in het College. Kiest niet uit wat gemakkelijk is ; worstelt met die groote vragen die de breincellen in beweging brengen, nu, terwijl gij op College zijt. Doet die voetballers, die zonder godsdienst zijn, u achten, omdat gij den prijs betaalt om mannen te zijn, en leiders van ’t denken in de maatschappij waarin gij woont.

De prediker nu moet gedurig waken en bidden wat aangaat zijne gewoonten en beweegredenen. Wellicht is de prediker meest van allen blootgesteld aan verzoekingen. De Duivel ziet den waren prediker met leede oogen aan. De armzalige prediker hindert hem niet veel, maar de ware prediker moet den Booze, die zoekt om te kwellen en te verwoesten, een gedurige ergernis zijn ; en daarom moet de prediker met naarstigheid zijne gewoonten en beweegredenen bewaken. Hij moet met geduldige volharding en gebed waken zelfs voor de geheimen van zijn diepste leven.

De Verzoekingen van den Prediker.

Er zijn zekere groote verzoekingen voor den prediker. Om één ding te noemen : hij komt in verzoeking om ledig te zijn. En welk een jammerlijke fout is ledigheid, waar ook al, maar vooral in een Profeet van God. Och, ik bedoel niet dat hij den ganschen dag door zal gaan slapen, hoewel ik denk dat hij dit soms mag doen — ik bedoel dat hij een behoorlijk gevoel van perspektief verliest. Ik bedoel hij zal een groote mate van tijd besteden aan kleine, nietige werkzaamheden. Hoe ongepast zou ’t voor een olifant wezen om den geheelen dag spelden op te rapen. Hoe ongepast voor een Profeet van God om al zijn krachten te verspillen aan kleine, onbeduidende nietigheden. Indien hij niet op de kleine dingen past, zal de morgen voorbijvliegen, terwijl hij hier en daar peutert, niets doende. Welk een zonde is dit ! We moeten meer dan heen en weer loopende peuteraars zijn. We moeten mannen zijn van concentratie en bepaaldheid, om die diepe dingen te bekomen die predikers behooren te hebben, om ze over te boodschappen in de ooren van een behoeftige wereld.

Ik heb van zulk een prediker gehoord, die ’t besef van perspektief verloren had. Hij placht naar ’t dorp te gaan in de winkel van een man, en schreef eenige brieven op ’t papier van dien man ; dan ging hij naar een ander winkel, en schreef

De bediening des Woords hooggehouden 2

meer brieven op het papier van dien anderen man. Dan als de trein floot zou hij bijna als om zijn leven loopen om zijn brieven op den post te doen. Een dag zeide hij in een preek : “ Wat meer kan ik doen dan ik doe ?” Een praktische leek zeide : “ Ik weet niet, tenzij gij al de vrachttreinen ontmoet om uw brieven te posten.” De wereld zal zulk een man niet volgen. *We moeten ’t besef van perspektief niet verliezen.* Als bestudeerders van datzelfde groote Evangelie moeten wij met onvergelijkelijke naarstigheid waken dat we onzen tijd niet verbeuzelen. Over de mislukking van menige prediker mogen de twee kleine woorden geschreven worden : ‘ *Hij beuzelde.*”

Winstbejag.

De prediker moet waken tegen de verzoeking tot winstbejag. Ik zeg u, broeders, deze liefde tot geld wekt menig vreemde koorts op in ’t bloed des menschen, en zelfs de atmosfeer ervan is machtig. De prediker, die door liefde tot geld voortgezweept wordt, heeft een doodelijke mikrobe in de diepte van zijn ziel toegelaten, die zijn bediening omver zal werpen. Wij kunnen beter doen dan deze verheven krachten van ons God-gegeven leven in onze hartstochten te plaatsen, in ons jagen om stoffelijke dingen op te zamelen. De verzoeking daartoe is voor ons groot, want wij hebben huisgezinnen met kinderen. Mijne broeders, de prediker, die met dit kwaad van winstbejag besmet is, is van stonde aan een Simson met geschoren lokken. Wij moeten de dingen van Christus stellen boven den geest van geldliefde.

Maar wij moeten altijd door waken tegen *ambtelijkheid.* Hoe komen wij in verzoeking om ambtelijk te worden ? Hoe komen wij in verzoeking om te preeken enkel omdat wij preeken moeten ? Wanneer de predikerstaak verricht wordt op een slordige, ambtelijke wijze, en wanneer hij als galeislaaf naar zijn taak gaat, en verrukt van blijdschap is wanneer het volbracht is, dan is hij alreeds van kracht beroofd. De kansel moet zijn machtige stroomingen van hartstocht hebben ; en indien we vinden dat we er gebrek aan hebben, indien we vinden dat we vastgebonden zijn in de kleeding van formalisme en professionalisme, dan moeten we met alle macht ertegen strijden en bidden, met onuitsprekelijke zuchtingen, dat we mogen terugkomen

met de frischheid van mannen die den Koning gezien hebben, en komen om te vertellen wat wij gezien, getast en gehoord hebben. Wij moeten komen met onze boodschappen om aan de menschen te prediken.

De Vloek der Beschaving.

Een ander ding waartegen wij moeten waken is *gemakzucht*. De vloek van de beschaving is gemakzucht. Indien de zucht van 't volk is om gemak te hebben, dan wordt het voor de ratten geworpen ; en de Kerk is een greinzend skelet indien hare beheerschende gedachte is genotzucht. En de prediker is een meesmuilende schaffer voor de menigte, en is niet een Profeet van God, indien hij gemakzuchtig is. Ik had eens een brief van een man die me vroeg hem te helpen om een gemakkelijk werk te krijgen. Ik schreef hem terug : "Indien ik in uw plaats ware zou ik de Christelijke bediening opgeven, of mijne motieven veranderen." Ziet in dit goddelijk Boek de mannen die hun karakter hebben afgedrukt in de orde der maatschappij. Niet één van hen was uit op gemak. Paulus achtte zijn leven niet kostbaar indien hij doen kon wat God van hem verwachtte. Een goed krijgsknecht van Jezus Christus lijdt verdrukkingen. De prediker gaat op de rotsen stranden indien hij met de gedachte behebt is dat de evangeliebediening een lekker baantje is. Ik denk niet dat vele predikers deze gedachte toegedaan zijn. Ik ken de predikers van het land. Zij zijn de liefelijkste schaar van mannen onder de sterren, en 't doet mijne ziel goed dat er zulke Godsmannen zijn.

Wij moeten echt zijn.

Al langs den weg moet de prediker waken in betrekking tot zijn *geest*. Reeds heb ik gezegd dat de voornaamste zaak omtrent ons, is onze geest ; we moeten steeds waken over onzen geest, want wij deelen onszelven mede. O, hoe noodig voor ons, om doorschijnend te zijn, als 't zonlicht, eerlijk als de waarheid zelve, echt tot in 't binnenste, want wij deelen onszelven mede. En welk een verschil is er in den geest van mannen. Denk aan Kaleb. Hij had een verschillenden geest. Zij gingen 't land der belofte zien, en kwamen terug, zeggende : "Wij zijn als sprinkhanen in hunne oogen." Kaleb zeide : "Zij zijn reuzen, en wij zijn sprinkhanen, maar wij kunnen overwinnen." Kaleb overwon, 85 jaar oud zijnde, omdat hij een anderen geest had, dan de andere mannen. Veel hangt van onzen geest af. Laat ons geen hysterie voor vroomheid aanzien. Laat ons niet denken, dat wij vroom zijn, als wij licht bewogen worden. Laat ons geen huilers, jankers of snotteraars zijn. Laat ons onze taak zonder ongeduld of murmureeren aanvaarden. aat ons de menschen niet doodplagen met jerimiaden. Laat ons gulden morgens schilderen, want wij hebben een grooten God, en wij hebben een boodschap van bovenmenschelijke versterking, en laat ons dit op waardige wijze, door stem en leven, ophelderen.

De Boodschap.

Ik moet wat zeggen omtrent de boodschap van den prediker, daar ik reeds wat gezegd heb omtrent den man. Gij zult 't mij toestemmen, dat de boodschap niet steeds eene misplaatsing van nadruk moet zijn. Wij zijn specialisten, en moeten met den rechten nadruk komen. De man met den verkeerden nadruk, is de valsche profeet. Menigmaal zullen we in verzoeking komen om aan ondergeschikte dingen de eerste plaats te geven, en aan groote dingen een ondergeschikte plaats. Wie was Melchizedek ? Waar heeft Kain een vrouw gekregen ? Denkt u eens een prediker, die zijn leven hieraan verspilt, met een vermoeide, hongerige wereld roepende om brood. Het past ons als predikers om ons bij de groote thema's te bepalen ; bij Gods Boek en boodschap voor den prediker besteld.

Zucht naar roem.

Indien er in onze kleine hoofden en harten een zucht naar roem mocht opkomen, dan hebben wij een mikrobe toegelaten, die moeilijk uit te drijven is. God verhoede, dat een van Zijne knechten naar roem zou staan. Hij moet blijven bij de groote dingen, die de beschaving bewegen, en die de diepste diepte van 't menschelijk leven, denken en karakters veranderen. De groote predikers zijn bij de groote dingen gebleven. Gij kunt u Spurgeon niet denken, over zulke dingen predikende, noch den Apostel Paulus. De groote predikers bleven in den machtigen stroom bij de groote onderwerpen. Wij kunnen beter doen dan snoevers te zijn, of een reeks gasoline ontploffingen uit te laten. Wij zijn profeten van God, en we moeten onze zaak waardig vertegenwoordigen. Mijn ziel staat verschrikt, wanneer ik Gods profeten zie knabbelen aan een klein, nietsbeduidend ding.

Het zeker geluid.

Door onze gansche prediking moet er *een zeker geluid zijn*. Indien een man niet met zijn boodschap beslist kan zijn, laat hem met God in de binnenkamer blijven, totdat hij 't kan. Wanneer deze vermoeide wereld naar ons opziet om brood, moeten wij ze geen stenen geven. Slechts de stellige prediking richt wat uit. De prediker moet de boodschap brengen, die God hem geeft. Alles is voor ons gereed gemaakt, en hij, die naar deze groote voorraadschuur van kennis en ingeving komt, zal zijn boodschap krijgen, en de boodschap, die zondige mannen en vrouwen noodig hebben.

Een groot Franschman heeft gezegd : "de mensch is onherstelbaar godsdienstig." Gij moet 't godsdienstig verlangen bevredigen. Ik zeg niet, Christelijk verlangen. Er is een onderscheid tusschen godsdienst en Christendom. Gij moet het godsdienstig verlangen in den mensch bevredigen,

met de rechte soort voedsel. Er is in dit land een man, die wat geschreven, en het godsdienstig geloof van velen verstoord heeft. Ik noem zijn naam niet, want de prediker moet niet aanstootelijk persoonlijk zijn. De prediker behoort de meest rechtschapen en beschaafde man van de stad te zijn. Deze man, wiens schrijven 't eenvoudig geloof van velen verstoord heeft, is thans in groote moeilijkheid, lichamelijk en huiselijk. Een vriend van mij en van dien grooten ongeloovigen schrijver, vroeg hem, nadat hij een dochter door de tering verloren had, en een zoon verdronken was, en zijne vrouw aan een overspanning van zenuwen leed: "Hoe gaat 't u?" Zijn antwoord was: "Och, een mensch heeft een God noodig om te bidden om regen." Dit was zijn taal, arme ziel!

Onze prediking moet positief zijn. Een reden waarom stokpaardjes gedijen is, omdat zij met een stelligheid, zonder twijfel, gepredikt worden. O, de prediker van de heerlijkheid van de genade Gods moet komen met een onwrikbaar zekere boodschap van God, en ze in de ooren der menschen doen klinken. Indien de bazuin een onzeker geluid geeft, helaas! wat zal dan de uitslag van den krijg zijn?

Ons voornaamste Handboek.

Welnu, het wil zeggen, indien we alzoo moeten prediken, wij Gods Boek, als ons voornaamste handboek, moeten hebben. Het grieft mij, als ik hier en daar predikers aantref, die hun Bijbel niet om hunne boodschappen onderzoeken, zooals zij behooren te doen. Onze boodschap is ongetwijfeld hooger dan bloot menschelijke zedeleer. De onze is een bepaalde boodschap, en we moeten naar dit Boek gaan, om onze boodschap er uit te krijgen, en dan moeten we uit de binnenkamer komen, en spreken wat onze zielen gehoord en gezien en gesmaakt hebben van het Woord Gods. O, dit is zoo noodig, nu de twijfel in zwang is, en soms verheerlijkt wordt. Denkt aan iemand, roemende in twijfel. Gij moogt evengoed in een beroerte roemen. Denkt u een man, hier inkomende met een arm, verlamd door beroerte, en de menschen de beroerte verheerlijkende. Hoe veel meer moeten wij aarzelen om te applaudiseeren, als een man lijdt aan zedelijke beroerte.

De prediker van Gods Evangelie moet komen met een boodschap, bekleed met beslistheid, eenvoud en bepaaldheid, en zonder dat ergerlijk, onzeker geluid, dat er somtijds komt. De Bijbel is een beslist boek, en zijn profeten, predikers en apostelen waren mannen met een besliste boodschap. Luistert eens: daar is niets onzekers in: "Er is geen anderen naam onder den hemel, den menschen gegeven, door welken wij moeten zalig worden." Dit is beslist. En luistert naar Johannes: "Wie is de leugenaar, dan die loochent dat Jezus is de Christus?" En luistert naar Paulus: "Indien iemand een ander Evangelie predikt, dan dat gepredikt is, die zij vervloekt!" Dit is beslist. En Jezus was de Vorst van dogmatisten. Gij en ik kunnen niet dogmatiseeren over onzes Meesters boodschap aan een vermoeide wereld, anders zal zij aan stukken geslagen en gesneden worden in haar wee en hartzeer, van wege de zonde. En o, dit vereischt zulk een zorgvuldige studie van het goddelijk Boek. Het handboek voor Gods prediker is Gods Boek.

Ingelegde goederen.

Zekerlijk moeten wij in andere dingen knappe mannen zijn. Oogen en ooren moeten open gehouden worden. Wij moeten weten wat in de wereld omgaat. Wij moeten de groote, diepe boeken van litteratuur onderzoeken, *maar ons voornaamste en uitstekendste boek, is Gods Boek.* En indien wij niet voorzichtig zijn, zullen wij den menschen ingelegde goederen geven. Wij kunnen beter doen. Zelfs eenvoudige lieden weten het onderscheid tusschen een klank en een weerklank. Mannen die hunne preeken uit nieuwsbladen en boeken krijgen, zijn weerklanken. Zij, die hunne preeken uit Gods Boek krijgen, zijn stemmen: "Ik ben de stem des roependen in de woestijn." Indien wij niet waken, zullen wij onze materialen inleggen — wij zullen met ingelegde goederen gevuld worden, en ze aan onze menschen uitgeven. Sommige menschen zijn bedlegerig van boeken. Wij moeten mannen van één boek zijn. Wij moeten bij ons gezegend werk blijven, van zielen te weiden voor den grooten Herder. Wij waken over zielen, als degenen die rekenschap geven zullen. Deze gedachte moet ons steeds bezielen. Maar voor onze menschen moeten wij de machtige voorwerpen zijn, van het Evangelie der genade Gods, en hen oproepen naar het programma, waartoe Jezus ons roept; en we moeten in onze gemeenten uitgaan naar de grootste en zondigste mannen, de aanzienlijken en geringen, de grooten en de kleinen; want zij zijn in onze parochie, en wij waken over hunne zielen, als degenen die rekenschap geven moeten.

Deze maand breng ik twintig jaren ten einde als een leeraar; eerst van een dorpsgemeente, en toen van een nieuwerwetsche stadsgemeente. O, mijne broeders, gij gevoelt als ik. Ik houd mij overtuigd indien mijn Meester mij heden duizend levens zou aanbieden, en Hij tot mij zeggen zoude: "Gij moogt met de overige duizend doen wat gij wilt," dat ik geen oogenblik aarzelen zou : ik zou zeggen: Laat elk een van ze, Jezus Christus prediken, aan een verlorengaande wereld.

Mag ik nog als mijn sterfuur slaat
Aan zondaars deze maar verkonden:
Ziet, ziet het Lam! nog niet te laat:
Hij leed en stierf voor uwe zonden!

DEEL XX, No. 10. STELLENBOSCH. OCTOBER 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

De keuze van den nieuwen Professor.

Om meer dan éene reden treed ik niet in de merieten der zaak. Ik wensch slechts aantetoonen welke wijzigingen 't Kies-College van tijd tot tijd heeft ondergaan, en den huidigen toestand voor de aandacht onzer lezers te brengen. Meer dan éene Synode heeft met de samenstelling van het Kies-College zich bemoeid en wijzigingen aangebracht die niet altijd aan het doel beantwoordden. Om niet te ver naar achteren te gaan, beginnen wij met de Synode van 1906. Toen werd met 105 stemmen tegen 102 het volgende besluit genomen :—

"De keuze van de professoren voor het Theol. Seminarium zal berusten bij :—

(a) De leden van de Curatorium van het Theol. Seminarium ; (b) de leden der Moderatuur ; (c) de Examinatoren (primarii) bij het proponents-examen. Aan de Professoren worde eene praeadviseerende stem gegeven."

* * *

In de volgende Synode — die van 1909 — nam de vergadering een geheel ander besluit, dat wet geworden is en op de aanstaande keuze zal worden toegepast. Men wilde schijnbaar de Ringen vertegenwoordigd hebben op het College, doch daar men, gelijk met de leden van de Examen-Commissie, geen secundi aanstelde, werd in dit opzicht het beoogde doel niet ten volle bereikt. Het besluit was als volgt :—

"Art. 139a leze aldus : het College Curatoren behartigt de belangen van het Seminarium, (a) het beroept de Hoogleeraren, en doet zulks in eene vergadering waarin recht van zitting en stemmen zullen hebben, de Hoogleeraren, de leden der Moderatuur, de Primarii leden van de Commissie tot het afnemen van het examen van Candidaten tot den Heiligen Dienst, en tien andere leden door de Synode gekozen, zooveel mogelijk uit Ringen nog niet vertegenwoordigd uit een nominatielijst waarvan elke Ring een lid voordraagt."

Hierbij dient nog in aanmerking te komen, dat vertegenwoordigers uit den Vrijstaat, de Transvaal en Natal — voor elk der provinciën één — bij 't Curatorium werden gevoegd. Zoo verschijnen Di. Kestell, Nel en Schoon, als leden van 't Curatorium en dus ook van het Kies-College.

* * *

Het Kies-College alzoo gevormd zal dan moeten bestaan uit de volgende leden :—

I. De Moderatuur.

Ds. Steytler (emeritus).
Ds. D. J. Pienaar (A.zoon).
Ds. I. F. A. de Villiers.
Ds. J. P. van Heerden.

II. Primarii leden van de Commissie. voor het Proponents examen.

Ds. W. A. Joubert.
Ds. D. J. Pienaar, A.zoon, (reeds op de lijst).
Prof. N. J. Brümmer (niet op de lijst van dienstdoende predikanten).
Dr. D. F. Malan (bediening neergelegd).
Ds. H. J. L. du Toit.
Ds. P. G. J. Meiring.
Ds. J. P. van Heerden (reeds op de lijst).

III. Curatoren van het Theologisch Seminarium.

Ds. Steytler (reeds op de lijst — *emeritus*).
Ds. I. F. A. de Villiers (reeds op de lijst).
Ds. W. A. Joubert (reeds op de lijst).
Dr. D. F. Malan (bediening neergelegd).
Ds. J. P. van Heerden (reeds op de lijst).
Ds. D. S. Botha. Met Di. Kestell, Nel en Schoon.
Ouderling J. W. L. Hofmeyr.

IV. De Ringsleden.

Ds. H. P. van der Merwe.
Ds. A. F. Louw (Zending Secretaris).
Ds. G. Rudman.
Ds. P. H. Roux (overleden).
Ds. R. Barry (emeritus).
Ds. G. W. Geyer.

Ds. G. Hugo (naar een anderen Ring verhuisd).
Ds. P. G. de Vaal.
Ds. M. C. Mostert.
Ds. D. J. Pienaar, R.zoon (uit de Kolonie naar de Transvaal verhuisd).

Het Kies - College *moest* dus bestaan, volgens Synodaal besluit, uit 31 leden met de drie professoren 34. In de werkelijkheid zal zij *nu* bestaan uit slechts 18 leden — de professoren bijgerekend 21. De Synode zal moeten besluiten, of een verkleind Kies-College aan 't doel door haar beoogd beantwoorden zal.

* * *

Hieruit blijkt dat als het besluit omtrent de samenstelling van het Kies-College zijn doel zal bereiken

(a) de vacaturen eerst moeten worden aangevuld, en

(b) de leden voor de Ringen opnieuw moeten worden aangesteld, ten einde de vertegenwoordiging van elken Ring te verzekeren volgens Synodaal besluit. Immers voor de Ringsleden op het K.es-College zijn er geen Secundi aangesteld.

* * *

Of de Synode daartoe zal overgaan, zal te bezien zijn. Nog iets dat ons treft is het feit dat de Proponents Examen Commissie, het Curatorium, de Moderatuur niet behoorlijk vertegenwoordigd zijn, daar verscheidene leden op meer dan één Commissie zitting hebben. Kan hierin verandering komen? De Moderatuur vindt men terug òf in het Curatorium, òf in de Examen Commissie; terwijl ook de Curatoren met uitzonderingen op de Examen Commissie verschijnen. Het komt ons voor dat men aan deze dingen niet gedacht heeft, toen men op de laatste Synode het voorstel omtrent een gewijzigd Kies-College aannam.

Het Proponents-Examen.

De Synode zal voor haar aandacht hebben o.a. eene wijziging in 't schema voor 't proponents-examen. Dit is wel wenschelijk. Indien 't een *examen* zal zijn, dan doe men toch niet wat in Holland thans geschiedt. Hoort toch wat Dr. Bronsveld daaromtrent zegt :—

"Het proponents-examen, zooals het thans geregeld is (natuurlijk in Holland), vind ik van dien aard, dat ik, als secundus-lid van een provinciaal kerkbestuur geroepen om meê te examineeren, meestal mij liet vervangen door 't tertius-lid. Mijn bezwaren zijn van velerlei aard : ik wijs op het bekende "bis in idem"; en *op het weinig praktisch karakter van het onderzoek.* Zoo ben ik er herhaaldelijk getuige van geweest, dat *twee* candidaten in 15 minuten werden geexamineerd in de Christelijke zedeleer, en in ditzelfde minimum van tijd in praktische theologie en kerkrecht. Mag dit niet een parodie heeten op een examen "ter toelating tot de evangeliebediening?" En nu zeg ik niets krenkends, wanneer ik beweer dat de leden van de provinciale kerkbesturen volstrekt niet allen de aangewezen personen mogen heeten, om een wetenschappelijk theologisch examen af te nemen. Men kan met eere vergrijsd zijn in de bediening des Evangelies in een dorpsgemeente, maar niet bekwaam om een onderzoek intestellen naar bedrevenheid in vakken, met welker tegenwoordige ontwikkeling men geheel onbekend is." Tot zoover Dr. Bronsveld.

* * *

Verder zegt hij iets dat ook in Zuid-Afrika beteekenis heeft :—

"Het proponents-examen verkrijge een praktisch karakter ! Het doe blijken geven van bijbelkennis, van bekendheid met de bijbelsche geschiedenis, van vaardigheid in het verklaren van een pericoop uit O. en N. Testament, en van de studie van de praktische theologie d.w.z. van "de wetenschap van de levensverrichtingen der Christelijke Kerk tot hare instandhouding en voltooiing."

* * *

Deze paragraaf verdient de ernstige aandacht ook van onze Synode. Mijn ideaal-examen is niet het tegenwoordige proponents-examen, maar :—

1. Een eind-examen afgenomen voor de vierdejaar studenten in ons Theologisch Seminarie door de Professoren, bijgestaan door een tweetal, of viertal Examinatoren door de Kerk aangesteld. Dit examen zal door en door *wetenschappelijk* moeten zijn.

2. Een examen door de Commissie van Examinatoren afgenomen, dat door en door *praktisch* zal zijn in den zin van het door Dr. Bronsveld aangegeven advies.

Dat wij dit ooit verkrijgen zullen betwijfel ik. Echter blijft dit, ons proponents-examen, zooals thans afgenomen, moet verandering ondergaan.

Krijgswet.

Er wordt geklaagd in ons land over de toepassing van de Krijgswet en men vindt 't bitter onaangenaam. Zonder nu de Krijgswet in bescherming te nemen, kan 't niet kwaad te vernemen, hoe 't in andere landen gaat. Het treft juist, dat in het Augustus-nommer van de "Stemmen voor Waarheid en Vrede" gezinspeeld wordt op de *uitzetting van een predikant uit een deel van het land*, omdat hij zich had vergrepen tegen de verordeningen door de Krijgswet bepaald. 't Is best, zonder commentaar, Dr. Bronsveld aan het woord te laten komen :

Er is een incident voorgevallen, dat in de eerste plaats een predikant betreft, en in hem dan ook onze Kerk, maar dat bovendien de algemeene aandacht heeft getrokken. Wij denken een de uitzetting van Ds. de Ligt uit een deel van ons vaderland.

't Is bekend, dat die uitzetting heeft plaats gehad op last van den opperbevelhebber van ons leger, en is geschied op grond van hetgeen Ds. de Ligt gesproken heeft, predikend te Eindhoven 6 Juni 1915. *)

Naar aanleiding van dat optreden der militaire overheid wenschen wij allereerst eenige wetsartikelen in herinnering te brengen. In Hoofdstuk VI van de Grondwet voor het Koninkrijk der Neder-

*) De leerrede zag het licht bij J. H. Kruyt te Amsterdam.

landen wordt (zie Art. 167) aan ieder toegestaan "zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid te belijden, behoudens de bescherming der maatschappij en harer leden tegen de overtreding der strafwet." In Art. 170 lezen wij : "Alle openbare godsdienstoefening binnen gebouwen en besloten plaatsen wordt toegelaten, behoudens de noodige maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust." Wij vestigen de aandacht op dat tweemalen voorkomend "behoudens." *Absolute* vrijheid om te belijden en te prediken kent de Grondwet niet. —

Deze bepalingen hebben natuurlijk allereerst betrekking op normale, dat is op vredes-toestanden. Er kunnen zich echter andere omstandigheden voordoen. Wij lezen in Art. 187 der Grondwet : "Ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid kan door of van wege den Koning elk gedeelte van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard worden. De wet bepaalt de wijze, waarop en de gevallen waarin zulks geschieden kan en regelt de gevolgen.

"Bij de regeling kan worden bepaald, dat de grondwettelijke bevoegdheden van het burgerlijk gezag ten opzichte van de openbare orde en de politie geheel of ten deele op het militair gezag overgaan, en dat de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt worden."

* * *

Welnu in deze omstandigheden verkeert dat gedeelte van ons land, waarin Ds. de Ligt woont. De overheid is daar in militaire handen, en zij moet zorgen, dat naar Art. 172 van de Grondwet "alle Kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat."

In overeenstemming met deze Staatswetten, lezen wij in Art. 11 van het Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden (de kerkelijke Grondwet) : "De zorg voor... de bewaring van orde en eendracht, en de aankweeking van liefde voor Koning en Vaderland moeten steeds het hoofddoel zijn van allen, die in onderscheidene betrekkingen met het kerkelijk bestuur belast zijn."

Wat hier genoemd wordt als toevertrouwd aan de "zorg" der kerkelijke besturen, wordt natuurlijk ook verwacht van de voorgangers der gemeenten. Ds. de Ligt is dus èn als burger van den Staat, èn als leeraar in de Ned. Herv. Kerk, verplicht de openbare rust, eendracht en orde te bevorderen en liefde aan te kweeken voor Koning en Vaderland.

Hij erkent in zijn leerrede (Naschrift, bl. 21) dat zijn "woorden degenen, die ze zou willen toepassen, in zekere omstandigheden tot dienstweigering zouden kunnen brengen." Welnu, de Grondwet (Art. 180) zegt : "Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied."

De Heer de Ligt bekent zelf dingen gezegd te hebben in strijd met de burgerlijke en de kerkelijke wet.

Ik kan niet inzien, dat de militaire overheid misbruik van macht gemaakt heeft, en de vrijheid der evangelieprediking heeft geschonden, zóó als de Grondwet haar ons gewaarborgd heeft, door in verzet te komen tegen het optreden en opruien (want dat is het) van Ds. de Ligt. Wij mogen op den kansel niet álles zeggen, wat ons behaagt. Wij wijzen op het "behoudens."

Wat doet het "Kerkelijk Bestuur," waaronder Ds. de Ligt ressorteert? Als het bericht in de dagbladen juist is, dan heeft het zich gewend tot den opperbevelhebber van ons leger met het verzoek wel te willen mededeelen, welke woorden aanleiding hadden gegeven tot de uitbanning van Ds. de Ligt.

Ik heb niet gelezen, dat het geacht Bestuur Ds. de Ligt in verhoor heeft genomen.

Wel maakt hij zelf de zaak, die het hier geldt, niet gemakkelijk, daar hij verklaart dat hij het door hem gesprokene, niet "geheel letterlijk" kan weergeven,— en daarop komt het in een proces toch aan. Maar de gedrukte leerrede is dan toch een bewijsstuk, dat hij 't aldaar voorkomende voor zijn rekening neemt, en daarnaar wil geoordeeld worden.

* * *

Wat zal 't Classicaal Bestuur van Eindhoven doen, nu het van die leerrede kennis heeft genomen? Wij weten het niet.

In de leerrede komen goede en ware gedachten voor, en 't ontbreekt Ds. de Ligt niet aan zeggingskracht. Hij zegt soms dingen, die ook door anderen gezegd worden, maar hij zegt ze op zulk een geweldige toon.

Het vuur is bij hem niet van den hemel, en het hagelt onafgebroken. 't Wordt op den duur zoo moeilijk geestdrift te onderscheiden van overspanning, toorn van zenuwachtigheid.

Collega de Ligt reken ik tot een soort van predikanten, die ik *fiets*-predikanten zou willen noemen, die hun weg waarlijk niet gaan *per pedes apostolorum*. Hij deelt ons meê, dat hij van Zaterdag op Zondagnacht 5—6 Juni, ongeveer twee uur van een korte reis thuis kwam, terwijl hij wist, dat hij den 6den Juni waarschijnlijk twee malen zou moeten preeken, nam. te Eindhoven en te Geldrop. Vóór 3 uur 's nachts kan hij zich niet ter rust hebben begeven. "Tijdig gewekt," stel 6 uur, besluit hij, te Eindhoven een andere preek te houden dan hij zich had voorgenomen ; hij las "eenige malen" een leerrede door, die hij reeds elders gehouden had ; "bewerkte het geschrevene met korte aanwijzigingen, en liet het overige over aan de inspiratie van het oogenblik."— Toen "op de fiets van Nunen naar Eindhoven !"

Wat kan men nu verwachten van een prediker, die leeft in zulk een snel tempo? Hoe zouden zijn preeken niet, om met Dr. Slotemaker de Bruine te spreken, "druk" zijn? Geheel dat gezelschap van "christelijke socialisten" vertoont dat karakter van buitengewone bewegelijkheid en woeligheid, der jeugd dikwerf eigen, maar onvereenigbaar met degelijkheid en waarlijk — geestelijke kracht. Wat Ds. de Ligt "inspiratie" noemt, en 't soms kán wezen, zijn meestal invallen, vuurwerk en geen vuur.

Om kort te gaan : wij achten het optreden van

de militaire overheid gerechtvaardigd, en verwachten, dat het Class. Bestuur van Eindhoven oefenen zal wat onze kerk noemt "opzicht en tucht."

Het mag den evangelie-prediker niet vergund worden verzet aan te moedigen tegen de wetten van den Staat. Meent iemand, om des gewetens wil, het te moeten doen ; meent men niet te kunnen en te mogen zwijgen —, welnu, men moet de gevolgen dragen. De overheid draagt het zwaard niet te vergeefs.

Ik vrees, dat, in onzen tijd, van menigen kansel het Evangelie, de verkondiging van Christus, maar al te zeer en al te vaak wijkt voor de behandeling van een of ander *onderwerp*, dat druk besproken wordt.

De prediking mag natuurlijk niet staan buiten hetgeen hoofden en harten vervult ; moet dat alles toelichten met het woord des Heeren ; maar men houde zich aan de groote *beginselen*, aan de hoofdlijnen, en dale niet af in bijzonderheden.

Men onthoude zich van groote woorden, van hetgeen de Duitschers *Kraftsprache* noemen, en overdenke zijn preeken liever op de studeerkamer dan op de fiets. Niet ieder is een Wesley, die te paard gezeten, preeken en verzen maakte. Achter de verschijnselen des tijds staan de eeuwige heilsgedachten Gods. Zij zijn het, die wij op den kansel hebben te vertolken. En voor onze overheid te bidden is beter dan haar te vloeken. *Onze* predikanten mogen deze woorden van Dr. Bronsveld wel lezen en herlezen. Zij zijn op Zuid-Afrika gewis ook van toepassing.

Het Lutherfeest in 1917.

Wat de oorlog in Europa heeft gedaan en nog doet, kan ons blijken uit de volgende mededeeling ontleend aan "De Heraut." Commentaar is overbodig. De oogst van rassenhaat wordt in Europa nu reeds ingehaald ; en wij behoeven niet ver te gaan, om te zien, wat rassenhaat in Zuid-Afrika heeft bewerkt. Wat hier op kleine schaal geschiedt, wordt met volle schoven in Europa ingeoogst. Doch te midden van dit alles is 't verblijdend te zien, dat er nog Christenen zijn, die hun uiterste doen om dien haat te verminderen, zoo niet geheel te vernietigen. Zal 't Lutherfeest in 1917 de Protestantsche natiën weer vereenigen ? Doch *De Heraut* spreke :—

"Op 31 Oct. 1917 zal het vierhonderd jaar geleden zijn dat Luther zijn bekende 95 stellingen tegen den aflaat aan de deur van de Slotkerk te Wittenberg aansloeg, welke daad den eersten stoot gaf tot reformatie der kerk.

Vóór het uitbreken van den oorlog was de permanente commissie der Duitsche Evangelische Kerken met de Duitsche Evangelische Kerkelijke Conferentie van voornemen dit feit te herdenken en werkzaam dat deze herdenking ook buiten de grenzen van Duitschland plaats hebben zou.

Door den veranderden staatkundigen toestand wil men er nu alleen een Duitsch feest van maken, waaraan de Duitsche landskerken, Evangelische vereenigingen en andere protestantsche gemeenschappen zullen deelnemen. Voorts is men van plan een jubileumfonds te verzamelen om dit aan het Duitsche Evangelische Comité ter hand te stellen ten einde de Evangelische Kerk in staat te stellen haar taak, die na het sluiten van den vrede op haar rusten zal, te volbrengen en de schade te herstellen die aan het Evangelisch Duitschland door den oorlog is toegebracht. De Duitsche Keizer heeft aan deze plannen zijn goedkeuring geschonken.

Het is bekend dat velen in Duitschland de leus hebben opgeheven, dat Engeland moet gehaat worden. Nu is het een feit dat men van verschillende kansels tegen dat haten van Engeland als onchristelijk heeft gewaarschuwd. God is liefde, zegt men, en daarom kan het Zijne goedkeuring niet wegdragen dat men eene natie haat. Veel discussie is daarover in Christelijke kringen ontstaan ; daarbij wordt echter niet genoeg in het oog gehouden, zoo merkt de *Ref. Kirchenzeitung* op, dat er onderscheid is tusschen haat en toorn. Want God is wel liefde, maar Hij toornt tegen alle ongerechtigheid. De Heere Jezus heeft liefgehad gelijk geen kind der menschen en toch heeft Hij in heiligen toorn Zijn geesel van touwkens gebruikt om de koopers en verkoopers uit het huis Zijns Vaders te drijven, terwijl Hij een "wee u" uitsprak over de geveinsde Schriftgeleerden en Farizeeën.

Als de Duitschers overtuigd zijn dat Engeland den vreeselijken oorlog, die reeds millioenen het leven kostte, veroorzaakt heeft en dat Italië trouweloos het bondgenootschap met Duitschland en Oostenrijk verbrak, dan is het niet tegen het Christelijk geweten dat daartegen getoornd wordt." Tot zoover "de Heraut."

* * *

Hierop hebben wij slechts dit aantemerken, dat het toornen van een mensch tegen zijn medemensch in den regel slechts de keerzijde is van haat. Immers zegt de Schrift : "Geeft den toorn plaats ; want er is geschreven : Mij komt de wraak toe, zegt de Heere : Ik zal het vergelden." Nog nooit in de geschiedenis der wereld heeft wraakneming den mensch in het minst gebaat. Uit grond mijns harten dank ik Dr. Andrew Murray, dat hij in zijn hoogen ouderdom ons blijft toeroepen : "Kinderkens, hebt elkander hartelijk lief," al stooten ook sommigen zich aan die boodschap.

't Is opmerkelijk hoe in dezen oorlog de hand des Heeren zich laat kennen. Men vergete niet, dat God Zijn kinderen heeft onder al de strijdende volken, en dat zij hun licht in de loopgraven en ook op het slagveld laten schijnen. Ten einde dit te doen zien, haal ik het volgende aan uit Europeesche bladen.

* * *

Eerst uit Frankrijk. Een Fransche soldaat schrijft : "Ik hoor niet alleen het vuren van kanon en ander geschut, het barsten der bommen aan alle kanten, doch ik hoor ook het goddelijk Woord. Er zijn plaatsen in mijn Bijbel, waarover ik nadenk. Ja, gedurende deze vreeselijke oogenblikken, geeft Gods Woord mij kracht en ware vreugde. Mijn Bijbel houd ik in mijn hoed. 't Is nu goed afgesleten. De regen doet er groote schade aan ; doch

wat geeft dit? Ik heb mijn Bijbel, en zal hem niet weggeven. Als ik lees dan voel ik mij getrokken tot vrienden thuis die voor mij bidden, of die zooals ik zich bevinden in de gelederen van het leger des rechts, der rechtvaardigheid, en laat ons hopen ... der overwinning." Zoo spreken ook anderen uit het Fransche leger. De oorlog heeft beslag op de harten gelegd, en God is nader gekomen.

* * *

En nu uit Duitschland. Hier is *een brief van een Duitschen ritmeester*: "Weldra zijn drievierden van het jaar voorbijgevlogen, sedert ik afscheid van u nam. Wie had toen gedacht, dat de scheiding zoo lang duren zou! En het zal een jaar worden, en wij zullen steeds nog niet bij onze geliefden zijn. En toch is het een groote, onvergetelijke tijd, dien ik niet zou mogen afkorten, en ik ben er dankbaar voor dat ik aan alles in het vijanlijke land een persoonlijk aandeel nemen mag. Ik zou niet tehuis kunnen blijven nu het 't leven van ons Duitschland geldt. De goede berichten, die ik uit het vaderland krijg, maken mij het krijgsleven lichter; ook heb ik enkel prachtige boeren en handwerkslieden onder mijne mannen, die alles in het werk stellen om hun plicht goed te doen. Aan hen dank ik ook, dat ik in het dagbevel van ons corps vermeld werd.

Wanneer het eenigszins mogelijk is — het gebeurt niet dikwijls — vieren wij den Zondag. Zoo ook heden. Met de helft mijner 242 paarden lig ik in het laatste dorp in Oost-Pruissen; met de andere helft over de grenzen in een ellendig Russisch nest. Op den laatsten Duitschen heuvel staat een kerkje, door Russische granaten een weinig geschonden, maar nog bruikbaar. De dorpsbewoners zijn Masoeren (Evangelische Polen), maar school en kerk zijn meestal Duitsch, en zoo hoorden wij eene aangrijpende, eenvoudige prediking van den waardigen predikant, gelijk men het in tijd van vrede niet te hooren krijgt.

De beide zonen van den predikant zijn als plaatsvervangend officieren in het woud van Augustowo gevallen. Vóór het altaar knielen vrouwen en kinderen, grijsaards en moeders, om het Avondmaal te gebruiken — velen zijn jonge weduwen, wier mannen als landstormmannen vielen. Huis en hof zijn ten deele verwoest, er is geen vee meer, de nood staat voor de deur, de Rus is slechts door onze loopgraven van ons gescheiden. En nu moest de predikant de bedroefden troosten, hij, wiens arme vrouw midden onder de andere treurenden knielde. En hij troostte de gemeente met een krachtig woord, de tranen liepen hem over de wangen, en ook wij ruwe krijgslieden werden er door aangegrepen. Hij wees op den Gekruisigde, die alles gedragen had, en vermaande allen elkanders lasten te dragen. En als hij daarop het Avondmaal bediende, bleven wij er allen bij tegenwoordig; het sprak van zelf; te midden van de weduwen der Masoeren, waren de Schwaben, ook Generaal v. R., die in het kerkje was, bleef; het gebouwtje was geheel gevuld.

Zelfs wanneer wij in dezen oorlog trots alle offers niets winnen zouden, blijft toch één zaak, de trek tot onzen Heiland, het geloof aan den Heere onzen God, die over alle menschelijke ellende, die wij reeds zoo lang doorleven, met Zijn verlossing de helden opneemt. Dit zal bij allen, die dezen grooten, kostelijken tijd in het veld medeleven, blijven. Toen wij uittrokken, zeide ik tot mijne mannen: "Wij zullen niet vloeken! Niemand weet of hij niet morgen voor zijn eeuwigen Rechter staat." Ik heb dit bevel of deze bede nooit behoeven te herhalen; niemand doet het meer, zij hebben het allen afgeleerd, en ik ben overtuigd, dat zij, te huis gekomen, het niet meer zullen doen — zij kunnen het al niet meer hooren. En gelijk het bij ons is, zoo is het bij andere troepenafdeelingen. Is er geen predikant, hetgeen gewoonlijk het geval is, dan spreek ik zelf des Zondagavonds een woord tot mijne mannen — overal is wel een graf van krijgslieden, een kruis aan den weg als een geschikte vergaderplaats te vinden. Dan zingen wij onze schoonste koralen en niemand ontbreekt er. Het is jammer, en ik heb het telkens betreurd, dat de achtergeblevenen in het vaderland zulke samenkomsten in het vijandige land niet kunnen bijwonen, wanneer de slagen van het geschut als onweersdonder de stilte onderbreken, als gewonden voorbijgedragen worden, en de dragers de baar nederzetten en mede zingen, en andere diepernstige krijgstooneelen afgespeeld worden. Het schoonste is, hoe de gebaarde mannen tegenwoordig overluid en in het openbaar bidden in de loopgraven, voor den storm, als gewonden op het slagveld; overal hoort men schietgebeden en het Onze Vader; nooit heb ik overluid jammeren gehoord. Wij zullen volhouden tot het einde — wat beteekent het offer van een jaar levens, wanneer het gaat om het lot van ons volk. Op God willen wij vertrouwen, Hij heeft getoond dat Hij met ons is. Hij zal alles ten goede leiden. U, lieve moeder, omarmt en kust uit de verte uw zoon P."

* * *

En nu Engeland. De Londensche *Christian* is verantwoordelijk voor het volgende:—

"(1) Gedurende den terugtocht uit Mons werd een gedeelte van het Britsche leger in gevaar gebracht van totale vernietiging. Onze mannen verklaren dat ze vele engelen waarnamen, die ook door den ons achtervolgenden vijand werden gezien, met dit als uitkomst, dat hun paarden onhandelbaar werden, en zij ons niet konden overrompelen.

(2) Onlangs in de Dardanellen, toen vijandelijke luchtschepen bommen op een troepschip lieten neerdalen, gaf de kaptein, een man Gods, bevel dat de mannen zouden neerknielen en bidden. Zij deden het en de 18 bommen vielen in de zee zonder ons te beschadigen. Dr. Horton, die van deze en dergelijke gebeurtenissen te Manchester gewaagde, zeide o.a. dat hij overtuigd was, dat na dit bloedbad mannen zullen terugkeeren om te getuigen van de tegenwoordigheid eens levenden Gods die in staat is ons te bewaren, en van een Heiland die in de ure des gevaars zich vertoont, wanneer alle hulp verwijderd schijnt te zijn."

* * *

Op deze en dergelijke dingen mogen ook wij wel letten in Zuid-Afrika. Ik ben er ten diepste van overtuigd, dat onze nooden slechts zullen verdwijnen op het aanhoudend, geloovig gebed. Niet de partij-politiek: die zal de verwarring en verbittering slechts vergrooten. De sleutel van het raadsel ligt in de handen van Gods biddend volk. Dat God ons daartoe brenge dit intezien is de vurige mensch van velen.

Uit den Bijbel.

Het is bekend, dat de Joden zeer gehecht waren aan de Schrift, en haar zoo zuiver mogelijk wilden bewaren. Zij telden de verzen, de letters, de woorden; zij wisten 't duidelijk aantegeven, welke letter de middelste was in een of ander Boek, of reeks van boeken. Zoo verklaarden zij, dat de Hebreeuwsche letter *Vav* in Lev. 11 : 42 de middelste *letter* was van de Eerste Vijf Boeken des Bijbels: dat de woorden: "Mozes *zocht zeer naarstiglijk*" in Lev. 10 : 16 het midden vormden van al de *woorden*: dat het "borstplaatvers (Lev. 8 : 8) in het midden stond van al de *verzen*. Doch zij gingen nog verder. Zij telden elke afzonderlijke letter en teekenden aan bijv.:

Aleph komt 42,377 voor
Beth komt 35,218 voor.

En ten einde dit alles in het geheugen te bewaren, hebben ze een rijmpje uitgedacht, gelijk wij er een hebben, om de namen der maanden in ons geheugen te bewaren:

Dertig dagen heeft September,
Juni, April en November.

Het Joodsche rijmpje komt hierop neer:

Achel Mekon Benyanai
Shesham Halo Zekeenai.
(De Tabernakel is mijn hof,
Waarheen de oudsten trekken).

Neh. 7 : 66. Deze gansche vergadering was 42,360.	Num. 7 : 17. Ten dankoffer TWEE runderen, VIJF bokken, VIJF rammen, VIJF lammeren.

Dit beteekent. De letter A in Achel met de andere letters M, B, Sh, H, Z, van de hierboven aangegeven woorden maken tezamen uit 42,377. Om dit nog zekerder te maken, hebben zij de twee *teksten* naast elkaar geplaatst: t.w.:

Getal der gemeente, 42,360
Getal der geofferde beesten, 17,

ons dus het juiste getal leverende van de verschijning der letter Aleph in het Oude Testament.

* * *

Met dit vóór ons zal 't volgende overgenomen uit de Rotterdamsche "Gereformeerde Kerkbode" onze lezers interesseeren.

"De geleerde prins van Granada, erfgenaam van den Spaanschen troon, op hooger bevel gevangengenomen uit vrees, dat hij naar den troon zou dingen, werd tot eenzame opsluiting veroordeeld in de oude gevangenis op de "Schedelplaats" te Madrid.

Na 33 jaar in dit levende graf te hebben doorgebracht, kwam de dood hem verlossen.

De volgende merkwaardige, nauwkeurige onderzoekingen, uit den Bijbel genomen, die met een ouden spijker op de ruwe muren van zijn cel gekrast waren, doen ons zien, hoe de geest bezigheid zocht gedurende de lange, vervelende jaren.

In den Bijbel wordt het woord Heere 1853-maal gevonden; het woord HEERE 6855-maal. De 117e Psalm is het middelste hoofdstuk uit den Bijbel. Het middelste vers is Ps. 101 vers 8. Het 9e vers van 't 8e hoofdstuk uit 't boek Esther is 't langste; het 35e vers uit het 11e hoofdstuk van Johannes 't kortste.

In den 107en Psalm zijn vier verzen gelijk: 't 8e, 't 15e, 't 21e en 31e. Elk der 26 verzen uit den 136en Psalm eindigt met dezelfde woorden.

Geen namen of woorden van meer dan 9 lettergrepen worden in den Bijbel aangetroffen. Het 37e hoofdstuk van Jesaja en 't 19e hoofdstuk van het 2e boek der Koningen zijn gelijk. Het woord meisje komt slechts éénmaal in den Bijbel voor, en wel in het 3e hoofdstuk van Joël. In de Bijbelboeken zijn 3,566,480 letters, 773,692 woorden, 31,192 verzen, 1,189 hoofdstukken en 66 boeken. Het 26e hoofdstuk van de Handelingen der Apostelen is mij 't mooiste hoofdstuk om te lezen. Het schoonste hoofdstuk uit den ganschen Bijbel vind ik den 22en Psalm."

Iets over de Kleeding.

Elders verschijnt eene voorlezing van mijne hand over dit onderwerp. 't Is eigenlijk eene anthropologische studie, geboren uit eene vroegere voorlezing over "Eerbied." Gods Woord spreekt ook van *kleeding*. Dit weer eischt eene studie op zichzelf. Middelerwijl haal ik 't volgende aan uit "Funcke: Tijdelijke dingen in 't licht der eeuwigheid."

Honderd jaar geleden leefde in Wurtemburg een gezegende predikant, Rieger geheeten. Van hem wordt verhaald dat hij elken dag, onder het aantrekken van zijn ambtsgewaad om huisbezoek te gaan doen, zichzelven ernstig vermaande met de hierboven-aangehaalde woorden van den Apostel Paulus. En het wordt daarbij gemeld dat de gemeenteleden zich daar recht goed bij bevonden hebben; hetgeen ik gaarne gelooven wil. En wij, die dit lezen, gaan ook elken dag onder de menschen, of, wat ongeveer op 'tzelfde neerkomt, de menschen gaan tot ons. Zoo menigmaal wij onzen voet buiten de deur zetten en zoo dikwijls wij hooren dat menschen ons komen bezoeken, behooren wij, gelijk de oude Wurtemberger predikant, onszelven te vermanen: Doet aan de innerlijke bewegingen der barmhartigheid, goedertierenheid, ootmoedigheid, zachtmoedigheid, lankmoedigheid." Wij moeten de menschen, die wij ontmoeten, weldoen, al zijn ze soms nog zoo eigenzinnig.

Het "aandoen," zich kleeden, speelt menigmaal een groote rol in het leven, voornamelijk bij de geëerde dames. En dat behoort ook zoo. Het is waarlijk maar niet hetzelfde hoe wij ons kleeden, ofschoon veel mannelijke, maar vooral vrouwelijke

personen er te veel werk van maken. Tot op zekere hoogte is het noodig dat wij niet alleen om de welvoegelijkheid, maar ook om de orde, den goeden smaak, en voor onze gezondheid ons kleeden. Hierover moeten we nu evenwel niet verder samen spreken, maar wel over het aandoen, het zich kleeden met de deugden van Jezus Christus. Dat is echter alleen mogelijk indien, tenminste bij aanvang, Christus in ons is en wij in Hem zijn. Dan eerst kan de vermaning vat hebben om zijn deugden "aan te doen."

Onze N.G. Kerk in het Kaapsche Schiereiland.

II. *Verandering.* Uit de statistiek, in ons vorig stuk aangegeven, kunnen wij min of meer de verandering schetsen, welke heeft plaats gevonden in de laatste 50 jaren. In de goede oude tijden, toen de predikant officieel en deftig gekleed, vergezeld van zijnen ouderling in een zwarte pak en met een witte das om zijn hals, stijf huisbezoek deed, nam men het getal van leden, zielen, kinderen en soms bedienden tamelijk nauwkeurig op. Daarom gelooven wij dat de opgaven van 1865 toch min of meer juist zijn. 't Is jammer dat men moet toegeven dat de statistiek van ons Almanak niet altijd zuiver is : dit strekt niet tot eer van een getrouw opzoeken van de gemeente in hunne woningen en een degelijk census om vorm A behoorlijk in te vullen met het rechte getal van leden, zielen en Zondagschoolkinderen. Zoo vinden wij dan 50 jaren geleden omtrent 11,000 zielen en 4,500 leden, die tamelijk geregeld de 5 Kerken met hare annexen bezochten. Het was in dien tijd dat Ds. A. Murray in de volle kracht van zijn middelbaar leeftijd, later bijgestaan door Ds. G. W. Stegmann, Jr., en Dr. W. Robertson, niet alleen diensten in het Engelsch invoerde, maar ook de "Young Men's Christian Association" stichtte en men zendingwerk onder blanken zoowel als gekleurden aan de Roggebaai en in Hanover Straat begon.

Geen wonder dus dat wij in de jaren 1870 tot 1875 zulken vooruitgang bemerken ; althans op papier, zoowat 18,000 zielen en 8,000 leden, hoewel de opgave voor de Kaapstad zekerlijk te hoog schijnt. Uit persoonlijke ondervinding kunnen wij echter constateeren dat wij, als hulpprediker van Ds. A. Murray, in het jaar 1870 op den Goeden Vrijdag avond in de nabetrachtingsdienst, in de Groote Kerk, in zijne tegenwoordigheid en die van Ds. Stegmann en Dr. Heyns, voor een gehoor van 1,500 tot 2,000 optraden. Toen ik de Simonsstad in December 1873 verliet voor Witzieshoek, was het getal van Zondagschoolkinderen in de stadsgemeente nabij 200, en de geregelde opkomst in de klassen, welke in 't Engelsch zoowel als Hollandsch werden gehouden, 150. Men had des voormiddags een zuiver Hollandsch gehoor van minstens 100, en 's avonds een gemengd gehoor van Engelschen, Hollandschen en Naturellen van zeker 150. Doch toen waren de familiën van Hugos, Malherbes, van Blercks, de Villiers, Albertijns, Bosmans, Bredas, enz., nog sterk in de Simonsstad, zoowel als in de wijken van Achterberg, Elsjesbaai, Vischhoek, Slangkop, Noordhoek en Kalkbaai. De dienst des namiddags, later in die van den avond veranderd, was gewild zelfs bij de Admiraliteit, en dit was te danken aan den invloed uitgeoefend en "de bonhomie" bewezen door den Nestor van de leeraren van dien tijd, Dr. P. Faure, met zijn lang, wuivend wit baard. Vóór dat het Suez Kanaal was geopend, als er een Hollandsche oorlogsboot de baai aandeed, was de kerk stampvol van officieren en matrozen. Nu ziet men er geen Hollandsch oorlogschip meer. Thans in 1915 zijn de gemelde familiën uitgedund, verengelscht, vertrokken en uitgestorven. De huisgezinnen welke vooral van Wellington de vacantie van April aan het strand te Kalkbaai kwamen doorbrengen in hunne eigene woningen, ziet men er zelden meer : zij gaan liever naar het Somerset West Strand ; want de private huizen zijn nu in groote hotellen en paleizen verbouwd en de zeden, vooral het gemengd baden, zijn niet in den smaak van onze menschen. Het geweldig Engelsch en uitheemsch gevolg overmeestert alles, en de Episkopaalsche, Roomsche, Wesleyaansche en Presbyteriaansche Kerken overrompelen het eenvoudig Ned. Ger. gebouw dat staat als een eenzame roepende in de woestijn van de Hollandsche bevolking welke ten zeerste is achteruitgegaan. Spoorweg met treinen op den dag des Heeren en prachtig electrisch licht hebben niet bijgedragen om de godsdienst te bevorderen, die wel te vinden was toen er slechts een harde pad, zandstranden en geene lampen heerschten. Het getal 40 in den morgendienst te Simonsstad en 30 te Kalkbaai is een prachtig gehoor, en 100 's avonds te Simonsstad is zeer bevredigend. Men vergete echter niet dat men rekenen kan op minstens 100 op eene Woensdagnamiddag dienst, eens in de maand, te Noordhoek, alhoewel Kalkbaai tot eene afzonderlijke gemeente werd verklaard reeds in 1905.

Ik had het voorrecht als jonge predikant van de naburige gemeente (1870—1873) soms voor vader Dr. P. Faure, te Wijnberg, te preeken. Bij de dienst in den voormiddag waren in de kerk van 400 tot 500 menschen. Men vond toen, zooals nu nog aan de Paarl en te Wellington, den adel van onze Hollandsche bevolking, vertegenwoordigd door de familiën Cloete, Truter, Mostert, Eksteen, Mijburgh, Louw, van der Bijl, van Oudtshoorn, Dreyer, Pietersen, Blanckenberg, van Niekerk, Morgenrood, enz., die met hunne rijtuigen van uit Constantia, Claremont, Rondebosch en zelfs Mowbray en de Kaapsche vlakte kwamen, en geregeld gebruik maakten van de gewone genademiddelen en ook de sacramenten niet te huis maar in Gods huis. De gewoonte was om zoo velen van hunne oudere kinderen meê te brengen als zij konden ; zoodat de kerk vol was van mannen, vrouwen en kinderen. Rijken en armen ontmoetten malkander, de bijwoner was ook daar met zijn baas ; de bediende met haar meesteres. Plechtig was het oogenblik, toen na de voorbereidingspreek, de drie vragen, welke men stelt aan de catechisanten, die der gemeente worden voorgesteld, werden voorgelezen aan de oude leden, en degenen, die op den eerstkomen-

den dag des Heeren voornemens waren aan het Avondmaal deel te nemen, verzocht werden om allen op te staan in hunne banken, en zoo opnieuw belijdenis te doen. Vlak vóór den kansel zaten (even zooals destijds in de Groote Kerk, Adderley Straat) de afstammelingen der oude slaven, die goed luisterden naar de preek, welke wel Afrikaansche idiomata, maar eigenlijk geene woorden in die taal mocht bevatten.

De bruine menschen werden mettertijd overgehaald om in een afzonderlijk gebouw, de kapel nabij de moeder-kerk, eene zendinggemeente te worden. Deze werd bearbeid door den Eerw. B. Pienaar, en later door wijlen D. J. Joubert en is thans zoo aangegroeid dat zij, inbegrepen de annex te Claremont, niet minder dan 1,500 leden en over 3,000 zielen telt en ook reeds verdeeld is geworden, zoodat Retreat 500 leden en 1,300 zielen heeft. Het valt niet te ontkennen dat ons zendingwerk onder de gekleurden, te Wijnberg en meestal in het Schiereiland, gestadig vooruitgaat, en gesterkt en vermeerderd wordt door "off-coloured" lieden. De gekleurden vermeerderen in getal door geboorte, en ook wegens aanhoudende gemengde huwelijken, veel sterker dan de blanken in het gansche Schiereiland.

Van 1875 tot 1885, na een gestadige verandering in het personeel der predikanten in alle toen bestaande gemeenten, begint het afnemen van leden en zielen. Er openbaart zich een geest in de Kaapstad om in twee afzonderlijke gemeenten te worden gevormd. De predikant, dienstdoende in de Boven Kerk, bepaalt zich bijna uitsluitelijk aan dat deel der (nog niet verdeelde) gemeente en sticht ettelijke philanthropische inrichtingen in verband met hetzelve: de andere twee leeraren houden zich des te vaster aan de Groote Kerk. Omdat men meent dat het collegiaal systeem onder de toen bestaande omstandigheden niet strekt tot bloei der Kerk, bewerkstelligt eene Commissie "tot vermeerdering van gemeenten" door de Synode benoemd het stichten van de gemeente Groenepunt, midden tusschen Kaapstad en Zeepunt. Of dit schijnbaar inperium in imperio tot heil van de gemeenten in het Schiereiland gediend heeft, daarop moeten de leden van de Groote Kerk, Boven Kerk en Groenepunt, die destijds zoo dachten, thans antwoord geven. Zekerlijk is het gevolg niet een volkomen welslagen geweest. Dit echter is volstrekt niet de eenige reden waarom wij in 1885 bijna hetzelfde getal leden en zielen als twintig jaren te voren (1865) vinden, en als het ware van achteruitgang moeten denken. De Diamantvelden en wat later vooral de Goudvelden trokken eene menigte van onze menschen weg naar het Noorden. De Engelsche en uitheemsche populatie nam ook in dezen tijd zeer sterk toe; en men gevoelde zich al meer en meer verplicht om meer Engelsch in de kerk en scholen te hebben al werden de meisjes scholen, zooals die te Kaapstad en Wijnberg, in verband met onze Kerk gesticht. Intusschen vermeerderden de Episkopalen, Wesleyanen, Presbyterianen, Baptisten, Congregationalisten en Roomschen hunne kerkgebouwen overal in de stad zelve, maar vooral in de voorsteden. In deze gebouwen aanbaden niet alleen Engelsche lieden, maar ook onze menschen, die daarheen gingen, vriendelijk uitgenoodigd door de leeraars dier gezindten. Onze leden begonnen zich allengs te huis te gevoelen onder die genootschappen, want zij waren gewoon geraakt aan 't Engelsch door onze invoering ervan in onze eigene Kerken. Omdat ook wij niet overal kerkgebouwen hadden, vonden velen van onze menschen, vooral als zij wat verwijderd waren van dezelve, gereedelijke verontschuldiging om aanhangers te worden van die denominatiën, en later toen een zachte vriendelijke proselytisme op hen uitgeoefend werd, begonnen zij ook de sacramenten aldaar te genieten. Zoo zijn van stap tot stap velen, omdat zij niet Ned. Ger. *vast* waren, onze Kerk ontvallen. Deze gewoonte duurt nog voort, vooral daar waar het huwelijk tusschen personen van de twee gezindten plaats vindt. De Hollandsche bruidegom geeft toe aan de Engelsche bruid en de Engelsche bruidegom denkt niet anders dan dat zijne wederhelft tot zijne Kerk moet behooren. Zoo verliezen wij het, want wij zijn niet zoo gehecht aan onze eigene Kerk zooals andere gezindten.

Opmerkelijk is het dat in dezen tijd de gemeente van St. Stephens zeer toeneemt en wel onder de ijverige bearbeiding van den onvermoeiden opvolger van wijlen Ds. Botha. Men was toen meer bezig om proselieten onder de blanken dan de gekleurden te maken.

G. A. M.

(Wordt vervolgd).

Twee Diensten in Londen.

De hiervolgende brief zal ons allen zeker welkom zijn:—

"In Zuid-Afrika heb ik veel gehoord van Dr. Clifford. Gister had ik het voorrecht hem zijn afscheidspreek te horen leveren. Meer dan 50 jaar lang was hij leraar geweeest van de Baptisten gemeente in Westbourne Park, Londen. Nu heeft hij zijn bediening neergelegd, doch heeft beloofd in de toekomst soms de kansel te beklimmen. De Kerk was goed gevuld en het was mij 'n aandoenlijk gezicht, die oude dienstknecht des Heeren daar te zien staan en met volle krachten het Woord verkondigen. Hij herinnerde mij aan Prof. Hofmeyr, door z'n zoete, zoetklinkende stem, z'n gebaren, en voordracht. Eenvoudig, doch diep, zoals Prof. Hofmeyr altijd was. Z'n tekst was ontleend aan Matth. 16 : 18 de woorden: "Op deze petra *zal* Ik *Mijne gemeeente bouwen*." 't Is mij onmogelik om de preek hier weer te geven. Mijn geheugen is daar te zwak voor. 'n Samenvatting van de preek door 'n hoorder is gewoonlik een waagstuk, daar men licht 's sprekers standpunt uit 't oog verliest of verkeerd voorstelt. Ik kan, echter, niet nalaten om enige gedachten en aanhalingen weer te geven.

Let op 't GELOOF van Christus in Zijne discipelen. Stel de zwakheid, de poverheid van Zijn materiaal tegenover Zijn ontzaglike verwachtingen en Zijn

alomvattend schema. Let op 't geloof van Petrus in de kerk. (De kerk verstaan in de zin van de gemeenschap der gelovigen). Hij sticht gemeenten en begint dadelik op te bouwen.

Let op 't geloof van Paulus in de Kerk. Z'n reizen en brieven tonen het. Het gehele N. T. is 'n unieke demonstratie dat Christus voor de triomf van gerechtigheid en waarheid rekende op de gemeenschap der gelovigen, die Hij in 't leven geroepen had.

Hebben wij dat geloof ? Waar is ons geloof in de Kerk ? Van waar dat klein geloof ? Drie redenen. (1) 't Romanisme heeft de Kerk vervangen door 'n Paus en 'n gezelschap van priesters. (2) 't Protestantisme heeft de toevlucht genomen tot de koningen en regeerders der wereld en heeft zich aan hen onderworpen. (3) Door vele ondernemingen en hulpmiddelen heeft men te zeer gelet op slechts uiterlike verbreiding van 't Koninkrijk Gods.

Daarna richtte hij 'n woord tot de gemeente.

Geloof in de heilige, algemene Kerk. Hebt de broederschap lief. Zoekt 't recht en kleeft 't aan. Verbeeldt u niet, dat u niet ongelijk kunt hebben. Weest zeer begerig elkanders lasten te dragen. Geeft aan de Kerk uw liefde, uw tijd, uw geld, uw kracht en gebed. Geeft uzelve aan Christus. Houdt niet op de Kerk lief te hebben wegens haar gebreken en fouten en haar liefdeloze leden. Geeft acht op uw vrijheid. Zij heeft veel gekost.

Laat niet toe dat eenvoudigheden (simplicities) door de wereld bedorven worden. Laat formulen geen boeien worden. De Kerk is 'n school, waar wij elkander opvoeden in de liefde, in de hoop, in 't geloof. "The church is a training-ground for character. For 56 years I have known no greater joy than to watch the growth of character and see men and women grow into saints. Their patience and heroism have filled me with unbroken joy. I have seen men beaten and defeated, and yet rise again to grow in goodness and beauty. The one thing I praise God for is that He has made out of us experts in goodness, workers for the world. We have been students *and* workers for the intellect is not the all of man. We have sought to rescue the perishing, destroy evil and build up men. Keep up your activities......Care for the children." Dr. Clifford eindigde met 'n woord ten behoeve van z'n opvolger. "Follow him, assist him when he cries : 'Come on, lads, there's the enemy. At him!"

In de namiddag bevond ik mij in een ander deel van Londen, "the East End." Ik ging met 't doel om de grote "Assembly Hall" te bezoeken. Dit reusachtig gebouw werd opgericht door F. N. Charington, 'n man van wie ik in Zuid-Afrika veel gehoord heb. Zijn leven is beschreven in 'n boek door Thornhill, getiteld "the great Acceptance." Deze man heeft meer dan 40 jaar geleden zich onttrokken uit de bezigheid van z'n vader, die één van de grote bier-brouwerijen in Londen had. (Men ziet nu nog overal "Charrington's Beer" geadverteerd). Fred. Charrington had 'n gezicht van de ontzettende ellende die door de drankhandel werd veroorzaakt. Hij verbeurde door z'n terugtrekking de aanzienlike som van £3,000,000 en wijdde zich als 'n arme man aan de redding van dronkaards, gevallenen en lijdenden in de "slums" van Londen. Hij is nu een oud man, doch nog nooit heeft hij één ogenblik gekend, waarin hij berouw had van de stap die hij genomen had. Is één ziel dan niet meer waard dan 3 miljoen pond ? De grote zaal die daar staat kan 4,000 mensen bevatten, en is opgericht door vrijwillige contributies. Daar heeft men wekeliks diensten 's avonds. Men arbeidt aan oud en jong. 't Werk wordt gedaan door vrijwillige werkers, mannen en vrouwen. Alles wordt gedaan om de armen, de verachten op te heffen en te redden. 'n Voornaam deel van 't werk is 't voeden der hongerigen op Zondagen. Gister middag zag ik honderden mannen en vrouwen in de treurigste toestanden en kleding, wachtende buiten de poort om gevoed te worden. Men had voedsel toebereid voor 700. De anderen moesten ledig heengaan. Ik kon de zaal binnengaan waar 350 mannen hun voedsel ontvingen. Ik zag ze inkomen één voor één. Ik kon ze ook van 't platform beschouwen. 't Is mij 'n onvergetelik gezicht. Men kon de ellende lezen op elks aangezicht, hoe ze ook verschilden van elkaar. 't Was aandoenlik om te zien hoe gretig, hoe smaakvol zij hun eten genoten. (Zij ontvingen elk 'n grote beker thee, 2 boterhammen en één stuk koek). De gedachte kwam in mij op : Zijn dit ook mensen Gods, naar Gods beeld geschapen ? Van waar dit verschijnsel ?

Van de eetzaal ging men naar de grote zaal, waar de diensten gehouden worden. Hier heeft men het zo aantrekkelik mogelik gemaakt voor de armen. Er is 'n prachtig orgel, daar is 'n koor, begeleid ook door vioolspel. Daar waren zowat 1,500 zielen tegenwoordig, velen waren bezoekers van betere stand. Men vertelde mij, dat in de winter de toeloop zeer groot is. Dat was ook weer 'n aandoenlik gezicht. Over de toespraak wil ik niets zeggen. 't Onderwerp was "The Great Love" Joh. 3 : 16, "The Great Sin" Heb. 2 : 3a.

Wat meer indruk op mij maakte was de schare zelf, 't gezicht van mannen en vrouwen en kinderen, die in de strijd van 't maatschappelik leven ondergegaan zijn, velen waarvan hun treurige toestand niet meer beseffen, gebroken aardewerk, zooals Begbie ze noemt. Het zijn de gevallenen, de verworpenen, en verachten, de vergetenen. En toch zijn ze mensen, met onsterflike zielen, voor wie Christus ook gestorven is. Hoe zal Christus niet met ontferming over hen bewogen zijn ! Hoe koud en ondankbaar zijn wij vaak ! Hoe min waarderen wij onze zaligheid ! En dan, zie, wat één man kan doen door opoffering, door toewijding, door wilskracht !

Zo vermenigvuldigen de gedachten zich in ons.

Ik kwam naar huis. De dienst van de morgen en die van de middag waren mij 'n sterke tegenstelling, wat 't *gehoor* betreft. Doch de prediking was dezelfde. In beide plaatsen werd 't Evangelie verkondigd en dat is wat de wereld nodig heeft."

W. R. de Villiers.

Londen, 30 Aug., 1915.

IETS OVER DE KLEEDING.

Eene voorlezing door PROF. MARAIS.

'T Wordt verteld van den ongeloovigen Frederik den Groote — Koning van Pruisen — dat hij eens spottend zijn vromen hof-kapelaan toevoegde: "Geef mij een bewijs voor de waarheid van 't Christendom terwijl ge op één been staat." Het antwoord, met buitengewone gevatheid, kwam onmiddelijk van de lippen des predikers: "De Joden, uwe Majesteit."

Er was waarheid in dat antwoord. Immers de "wandelende Jood" is 't beste bewijs voor de waarheid van 't Evangelie. Dáár trekt hij de wereld door, een banneling, een verstootene, zonder vaderland en tempel, nergens 'thuis en overal thuis; omdat de vloek Gods op hem rust. "Uw voetzool zal geene rust hebben; want de Heere zal u een bevend hart geven, en bezwijking der oogen en mattigheid der ziel ... gij zult nacht en dag schrikken, en gij zult van uw leven niet zeker zijn" (Deut. 28 : 65, 66). En dit zal blijven, totdat de profetie in vervulling treedt: "Doch over het huis van David, en over de inwoners van Jeruzalem zal Ik uitstorten den Geest der genade en der gebeden; en zij zullen Mij aanschouwen, Dien zij doorstoken hebben, en zij zullen over Hem rouwklagen als met de rouwklage over een eenigen Zoon; en zij zullen over Hem bitterlijk kermen, gelijk men bitterlijk kermt over een eerstgeborene" (Zach. 12 : 10). Ja waarlijk, de "wandelende Jood" is 't beste bewijs voor de waarheid van 't Christendom. Hij is en blijft een wonder in de wereldgeschiedenis. "Als een eenzame obelisk is hij blijven staan in de groote woestijn, waar zelfs de puinen der koninkrijken sints lang zijn verwaaid. Hij is de tijdgenoot geweest van Nebukadnesar en Alexander, van Charlemagne en Buonaparte, van Koningen en Imperatoren, van Khalifen en Pausen... Daar golft geen zee zoo ver, of zij heeft geschuimd tegen een kiel die hem droeg; daar stijgt geen rots zoo hoog, of zij werd gestempeld met den indruk van zijn voet; daar daalt geen dal zoo diep, of 't herhaalde zijn stem. Waar maar een vogel kan nestelen spreidt hij zich een nachtleger uit. Waar hem maar een paar voeten gronds worden ingeruimd, slaat hij zijn schamele synagoge op, onverschillig wat haar overschaduwt, een Christentempel, een Heidensche pagode, of een Turksche moskee. Hij eet van alle vruchten: hij draagt alle gewaden: hij spreekt alle talen. Gejaagd wordt hij als de wolk, die van de winden wordt omgedreven; geschud wordt hij als het zaad, dat bewogen wordt in de zeef. Met één woord, de onrust woont onder zijn voetzool, en heeft zijn tweemaal vijf millioenen, in eindelooze verbrokkeling, daarheen gestrooid over alle steden en gehuchten van de vijf deelen der bekende wereld." Zoo beschrijft Ten Kate "den wandelenden Jood": en die beschrijving is naar waarheid. Voorwaar de Jood is een bewijs voor de waarheid van 't Christendom. Dit onderwerp is wel eene voorlezing waard. Misschien nog later.

* * *

Vraagt gij mij M. T. u in één woord te willen leveren een kort en bondig bewijs voor des menschen diepen val, mijn antwoord zal zijn:

DE KLEEDING.

Mogelijk wekt dit bij u een glimlach op 't aangezicht. Gij hadt verwacht, dat ik u zou voeren naar 't oorlogstooneel, waar helsche driften afgrijzelijkheden hebben gewrocht, waarvoor wij sidderen. Of ook dat ik zou wegschuiven 't gordijn, waarachter rouw en wee, angst en vertwijfeling, tranen en tandengeknars, door demonische machten in aanzijn worden geroepen. En toch, ik spreek van iets, dat ons binnenleidt in den tempel der nijverheid, ons voert naar het middenpunt der beschaving, ons onontbeerlijk geworden is. Kleederen!... een bewijs van zonde, een afschuwelijk teeken van onzen val en onze verdoemenis! Ziet, dat schijnt nu eens een bewijs te zijn van zwartgalligheid, of van gebrek aan kunstgevoel of levensrust.. Een ziekelijke vroomheid — zegt ge — schuilt achter dit alles.

* * *

Ik meen, echter, te mogen zeggen, dat de mensch zijn adeldom heeft verloren, en daarom zich kleeden *moet*. Niets is schooner dan 't naakte lichaam. Een Apollo Belvedere, een Venus de Medici dwingen ons bewondering af, zoodra we in 't marmeren beeeld slechts het schoone zien en er geen schaamtegevoel bij ons wordt gewekt. Een photographie ons een levend mensch in zijn naaktheid vertoonende wekt weerzin, omdat 't naakte niet kan gezien, moet bedekt worden, zonder gewaarwordingen te wekken die dienen te worden beteugeld. Niet 't naakte op zichzelf, maar 't naakte in zijn verhouding tot onze zondige driften dwingt ons de oogen te sluiten, ten einde 't hart rein te bewaren. Een naakt kindeken is een wonder van schoonheid: een naakt mensch op mannelijken of vrouwelijken leeftijd is ons een afschuw. Zelfs voor de reine Godiva sluiten we deur en venster, omdat we haar liever niet willen zien in 'haar naaktheid!

* * *

God heeft den mensch naakt in de wereld gezonden. En naakt verlaat de mensch deze wereld. Wat God schept is volmaakt naar zijn aard. Wat de mensch op kunstmatige wijze doet is niet altijd ter verbetering. Daarom treft 't ons, hoe bij barbaarsche volkeren de naaktheid des lichaams geen schaamtegevoel opwekt. Ds. du Plessis heeft ons nog onlangs verhaald, hoe in Midden-Afrika er streken zijn, waar man en vrouw geheel naakt zich in de vrije natuur bewegen. Dr. Livingstone deed eens zijne opwachting bij de Koningin der Balonda-negers in Midden-Afrika, en zij ontving hem in volkomen naaktheid. In Uganda werd eenig manspersoon tot doodstraf gevonnist, die iets van zijn naakte been liet zien, terwijl vrouwen, geheel naakt, als kamer-dienstboden, zich vertoonden. Terecht zegt Peschel (Völkerkunde), dat "naaktheid en zedigheid onder barbaarsche volkeren elkaar niet uitsluiten." Niet dat er geen schaamtegevoel zou zijn. Ebers vertelt ons (Durch Gosen zum Sinai), dat "de Ara-

bische vrouw voet, been, boezem zonder verlegenheid zal laten zien, doch dat de ontblooting van 't achterhoofd voor nog onwelvoegelijker geldt als die van 't aangezicht, dat iedere eerbare vrouw zorgvuldig verbergt." En Niebuhr noemt 't geval van vrouwen, die te Basra aan de Eufraat en in een bad te Constantinopel door mannen verrast slechts 't aangezicht en geen ander deel des lichaams bedekten. Veel zou hierover kunnen worden gezegd, dat hier niet juist te pas komt. Doch de gevolgtrekking is niet ongegrond, dat de zedelijke waarde van een volk niet te bepalen is naar lichaamsbedekking. "Een Arabier — zegt Peschel — zou bij het bijwonen van een Europeesch bal de ontblootingen van onze vrouwen en dochters en de halve omarmingen in onze ronde dansen, de langmoedigheid van Allah bewonderen, die over zulk een zondig en schaamteloos geslacht niet vuur en zwavel liet regenen."

* * *

Dit een en ander strekt ten bewijze, dat de naaktheid op zichzelf niet als iets onwelvoegelijks moet worden beschouwd. Eerst toen de zonde inviel ontdekte de mensch dat hij naakt was. "Zij waren beiden naakt Adam en zijne vrouw"—zoo luidt 't verhaal — "en zij schaamden zich niet." Na het eten van de vrucht werden zij eerst gewaar, dat zij naakt waren, en hechtten zij vijgeboombladeren tezamen en "maakten zich schorten." De mensch zoekt naar kleeding, zoodra 't zondebesef in hem ontwaakt. Kleeding en zonde gaan dus samen.

* * *

Dit zien we zelfs bij den barbaar. Hoewel 't naakte lichaam als een geheel geen schaamtegevoel wekt, zijn er toch zekere deelen van 't lichaam die nooit ontdekt, of ontbloot mogen zijn. Er zijn volkeren-stammen die den ongedekten navel een schande zouden beschouwen zelfs bij kinderen. (Waitz Anthropologie). Ik kan niet zeggen dat dit een en ander mij zou leiden tot de aanname van Peschel's verklaring: "Het schaamtegevoel," of liever "de behoefte aan bekleeding ontwaakt eerst met het bewustzijn van eene hoogere waarde, en verkondigt ons een streven om de scheiding tusschen mensch en dier te verhoogen" (Völkerkunde p. 181). Mij komt 't voor de vraag te doen met Ten Kate :—

Zijt ge 't avondrood der onschuld,
reine zon die lang verdween ?
Of de straal eens beetren morgens,
blozend door de neevlen heen ?

* * *

En wanneer een Chineesche dame het een oneer haar aangedaan zou beschouwen, zoo haar kunstmatig ingebondene en alzoo verminkte voet door een man werd waargenomen, is 't ons niet een bewijs dat er wel schaamtegevoel is, doch misplaatst ? De Europeesche dame van de twintigste eeuw verschilt in vele opzichten van hare zuster uit eene vorige eeuw. Laatstgenoemde verlustigde zich in een wijden rok en in sleepend gewaad, waardoor ook de voeten werden bedekt. De twintigste eeuw levert ons een ander tafereel. De moderne dame schijnt niet te denken aan 't oude Engelsche spreekwoord — ofschoon in een anderen zin opgevat :—"Wide will wear, but tight will tear." Want haar kleed is soms zoo eng, dat ze zich moeilijk bewegen kan. En terwijl Longobardische vrouwen uit den ouden tijd zich dood zouden schamen, indien de voeten en de beenen tot bij de knieën werden gezien, schijnt men in onze dagen er niet bekommerd over te zijn hoeveel van die lichaamsdeelen worden blootgesteld bij 't beklimmen van tram of van rijtuig. Hier zou men wel mogen zeggen : "In dezen prijs ik u niet." Voorwaar op 't gebied der kleeding valt er nog veel voor ons te leeren. Echter meen ik ook hierin 't bewijs te hebben geleverd voor mijn thema : kleeding teeken van den zondeval. Zoolang de eerbied die men ten offer brengt aan de schoone sekse niet wordt geschokt door onwelvoegelijke mode-kleeding moge men veel dulden. En die eerbied mag niet worden gekrenkt. Denkt misschien iemand mijner lezers aan 't vers van Beets :—

"Eindloos zoeter is die heilige en zwijgende eerbied,
Die opziet naar de schoone — en huivert van ontzag,
Niet nadert dan met vreeze in iederen harteslag ;
Verrukt is, als haar oog slechts ééns genegen neerziet,
Maar beeft, als hij een zoom haars kleeds bereiken mag."

* * *

Niemand meene, dat ik hieromtrent te veel heb gezegd. Ik vond het hiervolgende in een buitenlandsch tijdschrift :—

Uit Elzas-Lotharingen meldt men, dat bisschop Benzler bevolen heeft van alle kansels zijner diocese de volgende vermaning voor te lezen :—

"De toenemende vrijheid in de kleeding der vrouwen eischt dringend aanhoudende en omzichtige bestrijding door de kerkelijke autoriteit. Het is te vreezen dat het booze voorbeeld, hetwelk in dit opzicht de steden geven, ook op het platte land nagevolgd wordt, wanneer wij niet daartegen optreden. Het is onbegrijpelijk, dat trots den vreeselijken ernst van den tijd, zoo vele vrouwen en meisjes zich aldus blijven kleeden alsof er geen gebod voor christelijke zedigheid bestaat. Terwijl de apostel Paulus wil 'dat de vrouwen in een eerbaar gewaad met schaamte en matigheid zichzelve versieren,' doen velen juist het tegendeel. Onze soldaten lijden al de ontberingen van den oorlog en zetten voortdurend hun leven voor ons op het spel, en Christelijke vrouwen en meisjes hebben den treurigen moed, zich in een kleeding te vertoonen, die niet alleen in strijd is met alle christelijke zede, maar ook een hoon is voor het offerleven dat hare mannen en broeders in het veld moeten leiden. Katholieke vrouwen en meisjes ! Bedenkt toch wat uwe christelijke waardigheid medebrengt, en vooroorlooft u zelve en uwe dochters niet het geringste, wat met deze in strijd is, of wat in dezen zoo ernstigen tijd niet betaamt. Neem u in acht dat gij Gods toorn nog niet meer verwekt. Daarom eischt de christelijke eerbaarheid, dat wij ons lichaam

eerzaam bedekken, maar niet dat wij het op prikkelende manier ten toon stellen. Hoe kan dan voor de christelijke zedewet eene kleeding bestaan, die nauw aansluit, de vormen des lichaams niet bedekt, uit doorzichtige of zelfs doorbroken stof bestaat, armen en borst niet volkomen bedekt? Christelijke vrouwen en meisjes! Bedenkt dat eene oneerbare kleeding ook een oneerbare gezindheid verraadt. Wie zulk eene draagt, vernedert zichzelven, benadeelt zijn goeden naam, is niet alleen schuldig aan eigene maar ook aan anderer zonden. Met deze beladen zal hij voor Gods gezicht moeten verschijnen. Van Eva zegt de Heilige Schrift, dat de zonde met haar is begonnen en dat wij allen om harentwille sterven. Volgt dus niet het voorbeeld van onze zondige stammoeder, maar dat van de maagdelijke moeder Gods, door welke ons genade en het eeuwige leven ten deel valt."

Met uitzondering van de laatste zinsnede kan elk christen deze vermaning onderschrijven. Jammer, dat dit in deze dagen niet alleen in Duitschland noodig is.

Nog onlangs schreef Dr. Bronsveld in de "Stemmen voor Waarheid en Vrede":—

"Het gewaad, waarmee vele dochteren Eva's thans ons voorbij wandelen, of 'de fiets' bestijgen doet aan een *nachtgewaad* denken, en 't heet *gekleed*, zoo *weinig mogelijk* gekleed te zijn."

* * *

De mode gaat dikwijls van het eene uiterste naar het andere. Wie herinnert zich niet de wijde rokken van vroegere jaren op kunstmatige wijze verwijd. Ik vind dat die mode ons terugvoert naar de 18de eeuw. George Clinch zegt daaromtrent 't volgende:—

"Hoop-petticoats were very fashionable in the early part of the 18th century, and one of the earliest ballads referring to the custom was one written about the year 1733, commencing:—

What a fine thing have I seen to-day;
  O mother, a hoop!
I must have one, you cannot say nay;
  O mother, a hoop!
For husbands are gotten this way to be sure,
Men's eyes and men's hearts they so neatly allure,
O mother, a hoop, a hoop. O mother, a hoop.

* * *

Over kleederdracht van heeren spreek ik niet nu. Toch wil ik vragen: Maar wie is verantwoordelijk voor 't bespottelijke in onze kleeding? De hooge hoed bijv. werd voor 't eerst in Londen gedragen op den 15den Januari 1797, en dat wel door John Hetherington. Hij werd op Londen's straten achtervolgd door een rumoerige menigte. Doch laat mij het woord andermaal geven aan Clinch:—

"Hetherington was arraigned before the Lord Mayor on a charge of breach of the peace and inciting to riot, and was required to give bonds in the sum of £500. The evidence produced went to show that Mr. Hetherington, who was well connected, appeared upon the public highway wearing upon his head what he called a silk hat (which was produced), a tall structure having a shiny lustre, and calculated to frighten timid people. As a matter of fact, the officers of the crown stated that several women fainted at the unusual sight, while children screamed, dogs yelped, and a young son of Cordiwiner Thomas, who was returning from a chandler's shop, was thrown down by the crowd which had collected, and had his right arm broken" — English Costume by Geo. Clinch, p. 126.

* * *

En zal ik spreken van het tooien van 't haar door heeren, zoowel als dames? Ik denk hier aan 't zoogenaamde *Macaroni-Kostuum* in de 18de eeuw, waarvan zoowel Goldsmith als Johnson smalende getuigen:—

Ye travelled tribe, ye macaroni brain
Of French friseurs and nosegays justly vain.

Zoo Goldsmith. En Boswell bij Johnson: "You are a delicate Londoner: you are a Macaroni: you can't ride." De Macaroni had een wonderbaar haartooisel. "During the prevalence of that fashion, it was no uncommon thing for ladies to keep their head dressed for a month at a time without disturbing the absurd arrangement of gauze wire, ribbons and flowers with which the hair was kept into the desired form and decorated." En wilt ge weten hoe de heeren er uitzagen, hier is eene beschrijving: "Upon the top of his head the Macaroni were an exceedingly small cocked hat, with gold button and loop, and a gold tassel on each side to preserve its equilibrium. Coat, waistcoat, and breeches were all equally short and tight-fitting; the last being frequently of striped silk, with large bunches of ribbon at the knees. The cane, often used to lift the hat from the head, was as fantastic as the rest of the costume; it was generally of portentous length and decorated with an abundance of silk tassels. Large bunches of seals and chains attached to two watches, a white necktie fastened under the chin with an immense bow, white silk stockings in all weathers and small shoes with diamond buckles completed the attire."

* * *

Dat dichters zich over dit een en ander vermaakten is te begrijpen. Een paar proeven ter opheldering. Hier is er een uit 't jaar 1776.

"Give Chloe a bushel of horsehair and wool,
  Of paste and pomatum a pound,
Ten yards of gay ribbons to deck her sweet skull,
  And gauze to encompass it round.

Of all the gay colours the rainbow displays
  Be those ribbons which hang on her head,
Be her flounces adapted to make the folks gaze,
  And about the whole work be they spread.

Let her flaps fly behind, for a yard at the least,
  Let her curls meet just under her chin;
Let those curls be supported, to keep up the jest,
  With an hundred, instead of one, pin."

Een andere proeve uit het begin dier eeuw (1706) beschrijft ons den mannelijken "dandy," die daar stapt door 's Heeren straten alsof de wereld hem toebehoort :—

A wig that's full,
An empty scull,
A box of burgamot ;
A hat ne'er made
To fit the head
No more than that to plot ;
A hand that's white,
A ring that's right,
A swordknot, patch and feather ;
A gracious smile,
And grounds and oyl
Do very well together.

* * *

Is nu 't pleit beslist, dan ontstaan er vanzelf andere vragen van belang. Moet de kleeding 't lichaam dekken, dan zal zij ten minste sierlijk, zonder uitstekend en opzienbarend moeten zijn. En juist op dit gebied nu, is er ruim spel ten allen tijde geweest, voor de grillen der mode. *Uit* de mode te zijn is geen teeken juist van nederigheid of ootmoed of vroomheid, *in* de mode te zijn, juist ook niet een bewijs van wuftheid en ijdelheid. Est modus in rebus. 't Is geen moeilijke taak de grillen der mode te beschrijven, vooral waar 't de andere sekse geldt. Maar vergeten wij 't niet, dat in vroegere dagen zelfs predikant, voorlezer, koster slaven der mode waren. Het ambtsgewaad was in vroegere eeuwen soms bespottelijk. Wat stak er niet in den vorm van pruik, bef en mantel. Wat laatstgen. betreft, ik heb in mijn jeugd menig predikant onzer Kerk ter Synode zien verschijnen met een lange, twee handen breede strook omzoomde laken of zijde op den rug gegespt, die de bewondering van velen wekte. Er zijn, die meenen, dat die strook een herinnering is aan den mantel op de dalmatiek der Roomsche priesters gedragen. Doch dit is waarschijnlijk onjuist. 't Was slechts 't overblijfsel van een andere mode, volgens welke de gewone burger, in navolging van de Spanjaarden of Franschen, een kortere of langere mantel wierp over zijn gewaad. Zoo lezen we van "een deftigh burger met een sarge mantel fraaykens gesierd," of ook van een burger "die zijn spaensch of kostelick mantelke light en fraaykens droegh." En bij den mantel paste dan ook de rok van allerlei snede, dichtgeknoopt met "grootere of kleinere opslagen, breedere of engere mouwen, langere of kortere en stijvere of slappere panden." (Schotel Openbare Eeredienst). Wat predikanten betreft : "Men lette steeds zeer nauw op de kleederen van den leeraar, en hield een grooteren of kleineren knoop, een ongewoon lindje of strikje aan broek of schoen, voor een blijk van wereldgezindheid en onrechtzinnigheid." (Schotel). En wat *bef* en *pruik* betreft : De bef is een afstammeling van de kragen uit Italië naar 't Noorden en zoo ook tot ons overgekomen. En hoeveel vormen had die *bef* soms ! "Nu eens waren het breedere, dan smallere, nu kortere dan langere strooken kant of fijn doek, met breede zoomen in het midden en aan de zijden, met of zonder kwastjes." Naar de bef, gelijk naar den mantel werd iemands kerkelijke richting be oordeeld. "Men sprak ten minste later van voetiaansche, coccejaansche, groenewegiaansche en andere beffen "— al naar de lengte of breedte of ook naar den vorm, daar sommigen "op de borst lagen en anderen tegen de kin beefden." De mantels werden allengs al kleiner, zoodat een dichter uit een vorige eeuw ze noemden "achterkleinzonen der oude manteldrachten," en een andere schrijver verklaarde, "dat het met de mantels anders ging als met de kinderen, de laatsten werden na hun geboorte grooter, de eerste kleiner." En gelijk nu de bef de kleur aanwees — de geestelijke richting van den predikant — zoo met den mantel. Er waren coccejaansche, halve coccejaansche, voetiaansche, lampiaansche, groenewegiaansche mantels, mantels van de Utrechtsche en Leidsche studiën — ja, libertijnsche en bibliaansche." En helaas ! ook de pruik had symbolische beteekenis : "men sprak van fransche, rechtzinnige, zwarte en witte, doode en levende voetiaansche pruiken : van coccejaansche pruiken van zeven étages en zeven maal zeven krullen, van remonstrantsche pruiken en hoeden."

Die dagen zijn verdwenen, en de predikant heeft nog wel zijn toga en bef behouden, doch zijn pruik en zijn driekanten hoed heeft hij voorgoed verloren. In onze dagen slaat men tot een ander uiterste over Want men treft soms een predikant of proponent op de openbare straat aan — alles behalve ambtelijk gekleed, en soms helaas ! met een halsboord of witte das, niet heel rein. Ook hier mogen we wel zeggen : Est modus in rebus. Er *is* iets in het ambt, dat wel in waarde mag worden gehouden : naar de kleeding wordt de man terecht beoordeeld. Zegt niet Shakespeare :

The apparel oft proclaims the man.

De *waardigheid* van het ambt mag wel hoog gehouden worden in onze dagen.

* * *

't Is opmerkelijk hoe groot de aanstoot was door studenten, proponenten en predikanten gegeven met betrekking tot hun modezucht. Op de Synode van Zuid-Holland in 1643 werd de vraag besproken "of men niet behoorde te letten op de halskragen en lange hairen, die niet alleen door sommige studenten en proponenten der H. Theologie, maar ook door sommige predikanten, tot aanstoot der eenvoudigen gedragen worden." En men besloot, leeraars, proponenten en studenten te vermanen "zich van hun lang hair te ontdoen." Toen men zich daartegen verzette, werd van den kansel daartegen geprotesteerd. Jacobus Borstius van Dordrecht preekte over den tekst 1 Kor. 11 : 14, "of leert u de natuur zelve niet, dat zoo een man lang haar draagt, het hem eene oneer is." Van die preek werd gezegd, dat zij "veler harten had getroffen "— "'t was of de eeuwige verdoemenis op de haren en blessen rustte "— "de schaar ging in de lokken en de lokken op straat "— "de Kerke was beroerd." (Schotel). Een hevige strijd ontstond : "de preekstoelen waren in zoovele torens verkeerd, waaruit men

elkander met vurige pijlen beschoot." Men dreigde elkaar met ban en afzetting. Dordrecht was in vuur en vlam. Doleantiën en brieven van beklag werden in de kerkezakjes gestopt. Men trok partij voor 't lange of 't korte haar. "Dezen prezen de trouwe tempelwachters en smaalden en schimpten en scholden op scandaleus lang haar, op hangende lokken, waaronder stinkende hoovaardij schuilde." Anderen trokken tegen de predikanten te velde, die hen van hun lokken wilden berooven. Huisgezinnen werden over 't vraagstuk verdeeld : "de woningen werden twist-collegiën — familiebanden werden verbroken."

"Zoo hoog — zegt Schotel — klom niet zelden het "dispuut over de oirbaarheit der hairen, dat men elkaar bij de hairen greep." Jonkmannen en jonkvrouwen konden niet rustig over 's Heeren straten gaan : zij werden door 't volk, dat hen met "opgewipte neuzen, fiere halsen, gierende, jokkende en schuddebollende in 't aangezicht keek, beschimpt, begrinnikt, voor gevloekte jonkers en juffers, veldduivels en ,veldduivelinnen" uitgekreten. Sommigen noemden "de lange blessen handvatsels voor den duivel, om ze ter helle te voeren ;" anderen scholden op "calotten en kale vinken," "havenden de predikanten als warrewinkels en kemelslikkers." "De straten weergalmden van lofliedekens en schimpdichten — het sneeuwde blaeuwboekjes, schotschriften, satyren en verzen — de persen zuchtten onder de pamfletten voor en tegen 't hair." Magistraats-personen, advocaten, doctoren namen deel aan den twist.

* * *

Lang duurde die strijd, tot in 't laatst der 17de eeuw. Geleerden, zooals Salmasius en Gijsbertus Voetius, gaven geleerde vertoogen in 't licht: dichters waagden zich met schimp- en spotschriften aan den twist : men wijdde "hymnen aan de krulkoppen en lokjes": men spotte met "de huilebalken, kophangers en vitters." Geen wonder, dat Voetius de pen opnam en eenige "problemata, quaestiones, et conclusiones de ornatu faciei et capillorum" ten behoeve zijner leerlingen ontwierp. Vrome mannen en vrouwen deden de vraag of "de Kerk niet genoeg had geleden onder arminiaansche twisten," en of "het disputeren over zoo beuzelachtige quaestiën den Heere welgevallig en der gemeente nuttig kon zijn." Als proeve van de rijmelarij uit dien tijd haal ik iets aan uit de "Geestelijke Scheyre" van Hieronymus Vogellius, predikant te Enkhuizen :—

Betamen u de gruwelen
Van Satyrs of veldduvelen,
Langh-hayr-lokk'-drageren ghenoemt,
'tWelk u wild'-langg-lok seer verdoemt'.
God heets ook struyk-end' straten-roover,
Ook moorders, die daer trekken, over
Haer ooghen, ooren, lokken langk, ;
Opdat 't langg'-lok zij tot een slangk,
Oock 't riekend poeder end' perruyck —
O ! gheen vroom' volgk' meer dit misbruick !
Ogh !. Susters, Maeghden ende Vrouwen,
Dees' schand' end' rouw' u laet berouwen."

In zijn "Godts Antwoorden uyt sijn H. Woort" klaagde hij :—

"Men siet op stoel ook preed'kers komen koen,
Gekleet met nieuw fatsoen ;
Gekrult, end' langk' gehayrt, geleerst, gespoort,
Gesneden, weyts gheboort,
Naer werelds wijs, meer spreekend onderwijl,
Als na Gods Geestes stijl :
Vervullende des vleessches ooren meer
Als 't hert met Godes leer,
Dies 't werelts-volk na sulke leeraars traght,
Meest prongk van woorden aght."

De strijd had ten minste deze uitwerking,— en hiermee was ik eigenlijk begonnen — dat proponenten, die zich aanmeldden tot het verkrijgen van testimonia bij Kerkeraden, nauwkeurig op hun kleederdracht moesten acht geven, daar gemelde Kerkeraden en Classen "strengelijk op hun kleeren en hairen letten." Proponenten mogen wel in onze dagen wat meer "op hun kleeren letten," wanneer zij voor hun examinatoren verschijnen.

* * *

"Andere tijden, andere zeden," zegt de Franschman. Ook in onze Kerk hebben we veel van de deftigheid verloren die vroeger kenmerk was van al onze kerkelijke handelingen. Misschien was men *te* deftig : thans helt men over tot 't ander uiterste, en deftigheid ontbreekt, tot onze eigene schade. Zelfs de "Dominee" of Voorlezer uit die dagen wist zijn waardigheid te handhaven Velen onzer zijn bekend met de beschrijving van den Stellenbosschen "Dominee" uit de eerste jaren van de negentiende eeuw ons door Borcherds geleverd :—

"Men zag den 'Dominee' gewoonlijk op Vrijdagen, tegen elf uur, zich gereed maken voor zijn bezoek aan den predikant. Hij was dan gekleed in een zwarte jas van orthodox-kerkelijken snit, kniebroek, en zilveren knie- en schoen-gespen : hooge schoenen, goed, zwart en glimmend. Hij droeg een pruik met twee rijen krullen en een kleinen driekantigen steek met opstaande randen. Onder den linkerarm hield hij een wandelstok van rotting, met zilver gemonteerd, en hij stapte met ernstigen en statigen tred naar de pastorie om van den predikant de noodige aanwijzigen te verkrijgen voor den dienst van den volgenden Zondag ; de psalmen te vernemen die door de gemeente zouden worden gezongen — om zichzelf voortebereiden het gezang zoo harmonisch en practisch mogelijk te leiden — en de lijsten optemaken voor de voorgenomen huwelijken, de doopelingen, enz. en die in de kerspelregisters in te schrijven."

* * *

Die deftigheid is verdwenen met den "Dominee." Hij bestaat niet meer. Hij zou thans een anachronisme zijn. Of de preek in die dagen door al die deftigheid wel in degelijkheid gewonnen had, kunnen wij thans niet beoordeelen. Doch uit het Journaal van Adam Tas blijkt ten overvloede, dat de prediker niet altijd boeide — indien namelijk de

woelige Tas tot oordeelen recht heeft. Hooren wij Tas voor een oogenblik :—

"Zondag den 24sten Jan. 1706. "Wij quaamen 's voormiddags aan de plaats van Mr. van der Bijl ...... voorts verklaarden zij, dat den soogen. preeker Bek op heeden zo goeden predicatie niet hadde gedaan, want hij hadde alweer niet geleeraard, maar eene predicatie door den voorleezer laaten leesen."

Zondag den 17den "des voormiddags ben ik na de kerk gereeden, de Paap nam zijn text uit Haggai Cap. 2, vers 8. Hij talmde seer droevig en bleef er verscheide maalen bijna in steecken."

Voorwaar geen verheffende dienst trots ambtsgewaad van predikant en "Dominee."

* * *

Wat nu 't aambtsgewaad zelf betreft men bekende, dat de Gereformeerden nooit een ambtsgewaad hebben begeerd of aangemoedigd. Het lag voor de hand, dat men na de Reformatie met 't kostuum der Roomsche Kerk geen vrede had, en voor de bedienaren des Woord het toen gangbare kostuum der geleerden koos. Vandaar de toga. Wat toen gewone kleederdracht was werd later bij tegenstelling *ambts*kostuum. Men kreeg dan als van zelf professoren-toga's, rechter-toga's en predikants-toga's, met verschillenden snit, en met verschillenden vorm van bef. Zoo kwam ook de "steek" aan de orde. Want die deltig gekleed wilde zijn droeg ook de "steek." Op den kansel van de Nieuwe Kerk in de Kaapstad kan men nog heden ten dage zien de pen, waaraan dat hoofddeksel door den predikant gehangen werd, wanneer hij op den kansel kwam. Dit ten minste is duidelijk, dat de Kerk der Hervorming zich tegen een ambtsgewaad heeft verklaard. "Luther schreef aan een zijner vrienden : 'mits de keurvorst het toestaat het Evangelie zuiver te prediken en de sacramenten richtig te bedienen, trek dan des noods drie mishemden aan,' terwijl Zwingli verklaarde dat 'al zulke gewaden niet te beschouwen waren als noch goed noch kwaad en dus onverschillig, maar als eeniglijk boos'... Waar Zwingli zich tegen keerde was niet het voegzame, eenparige, deftige kleed, maar de symbolische uniform van een clerus, die zich als een hooger stand boven de leeken verhief en te dien einde den Oud-testamentischen vorm uit den dienst der schaduwen deed voortbestaan" (Kuyper, Eeredienst.)

* * *

Men verachte toch 't ambtsgewaad niet. Want dat gewaad heeft invloed èn op onszelven èn op degenen met wie we in aanraking komen. Tot een uiterste gedreven is 't ambtsgewaad vaak aanleiding tot priesterlijke zelfverheffing. Doch aan den anderen kant "maken we onze bediening heerlijk" door de waardigheid van ons ambt ook in de kleederdracht te doen schitteren. 't Is mij opmerkelijk, dat drie der Evangelisten gewag maken van de verdeeling van Jezus kleederen op den kruisheuvel onder de krijgsknechten en dat Johannes ons meedeelt, hoe ze 't lot wierpen over zijn onder kleed — de ketoneth — omdat het geheel geweven was van boven af. De *Tallith* of opperkleed reet men van een. Het kostbare onderkleed liet men zooals t' was. Het allereerste kleed dat de mensch droeg na zijn val hun door God zelven bereid droeg mede den naam *ketoneth*. We lezen in Genesis (3 : 21) : "En de Heere God maakte voor Adam en zijne vrouw rokken (ketoneth) van vellen en toog ze hun aan." De zondige mensch kreeg van zijn Schepper een kleed om zijn naaktheid te bedekken : over het kleed van den zondeloozen tweeden Adam wierp men 't lot op Golgotha. Ook onze kleederen werden geheiligd door den Zoon van God. Die Dorés schilderij : "Christus het Praetorium verlatende" heeft gezien zal nooit den indruk verliezen van de waardigheid van die gestalte. Voor 't ambtsgewaad pleit ik niet. Doch de volgeling van Jezus mag wel zijn "bediening verheerlijken" door de waardigheid van zijn kleederdracht.

* * *

Doch nog eens : andere tijden andere zeden. De twintigste eeuw is afkeerig van 't ambt. Zullen we dan om ons ambt te verbergen of te versteken alle ambtsgewaad op zijde zetten? Het kan tot ons voordeel : het kan ook tot onze schade zijn. Eerbied voor 't ambt mag wel in onze dagen worden aangekweekt. De kansel is geen platform : men loopt gevaar den kansel in een platform te veranderen, wanneer men toegevende aan een twintigste-eeuwsche beschouwingswijze met 't ambtsgewaad ook 't ambt verlaagt. Het woord van Palmer in zijn Pastoral-theologie moge hier wel gelden : "Inderdaad kan de leeraar niet beter doen dan de kleederdracht van zijn tijd volgen ; opzettelijke afwijking daarvan getuigt van even groote ijdelheid als slavernij der mode. 't Is voldoende zich zoo te kleeden dat wel niet iemand, die hem van verre naderen ziet, zegt : "Dat is een dominee," maar dat toch niemand zeggen kan : "Die ziet er nu volstrekt niet uit als een predikant."

Hier zou ik kunnen eindigen. Doch laat mij liever als laatste woord over de kleeding u allen aanbevelen het woord van den Apostel Paulus, waar hij spreekt over kleeding :—

"*Zoo doet aan, als uitverkorenen Gods, heiligen en beminden* (of *zoo kleedt u met)* de innerlijke bewegingen der barmhartigheid, goedertierenheid, ootmoedigheid, zachtmoedigheid, langmoedigheid" (volgens de Duitsche vertaling : geduld).

God kleede ons allen op deze wijze.

Ik heb gezegd.

OP MIJN TAFEL.

Verscheidene werken, mij uit Nederland toegezonden, wachten op aankondiging.

1. De Heer Kok te Kampen geeft uit

(1) De Heidelbergsche Catechismus in 60 leerredenen verklaard door J. Bavinck.

Dit werk verschijnt in twee deelen. Het verschijnt ook in 20 afleveringen van 25 cent, of 5 pence per aflevering. Twee fraaie, en sterke stempelbanden worden aan inteekenaren gratis verstrekt.

(2) De Heidelbergsche Catechismus: Wekelijksche leerredenen van Gereformeerde Predikanten. Onder den titel "Menigerlei Genade" verschijnen deze leerredenen, tegen den prijs van f 4.50 of 7s. 6d. per jaargang van 52 nummers.

Predikanten van onze Kerk, die den Catechismus hebben te verklaren, zullen weldoen ook van deze twee werken kennis te nemen. In Holland zijn deze preeken zeer gewild, en als hulpmiddelen ter verklaring van den Catechismus voor een Z.-A. gehoor kunnen ze ons groote diensten bewijzen.

2. De Dochter van Jeruzalem — een verhaal uit den tijd van Judas den Maccabeer, naar 't Engelsch van James M. Ludlow. Prijs 1.50 of 1.90 geb. d.w.z. 2s. 6d. of 3s. 2d.

Hier hebben we nu een mooi verhaal over een tijdperk in de Joodsche geschiedenis, dat helaas! te onbekend is in ons land. Onze jonge dochters, onze zonen dienen, onze Strevers moeten worden aangemoedigd werken van dezen aard te lezen. Dit werk is uitgegeven door de "Vereeniging ter bevordering van Christelijke lectuur." 't Is waarlijk een pakkend boek, en goed vertaald.

Van den uitgever, D. A. Daamen, Den Haag, hebben we ontvangen:—

Philip Mauro: Leven in het Woord.
,, ,, Een Getuigenis.
,, ,, Stand van 't Gewas.

Philip Mauro is in Zuid-Afrika niet onbekend. In 't "Maandblad" hebben we onlangs een van zijn werken aangekondigd, en van meer dan eene zijde werd ons gevraagd, waar dat boek te verkrijgen was. Thans kondigen we drie kleinere werkjes aan van denzelfden schrijver. Het eerste is een stuk autobiografie, waarin Mauro ons meedeelt, hoe hij tot bekeering gekomen is. Het eerste Hoofdstuk heet "Een Getuigenis," dat ook afzonderlijk te verkrijgen is. De vertaalster zegt daaromtrent: "De dagen waarop ik kennis maakte met P. Mauro's 'Testimony' and 'Life in the Word' waren feestdagen voor mij." In genoemde Hoofdstuk vertelt ons Mauro hoe hij tot bekeering gekomen is. 't Is een merkwaardig hoofdstuk dat den lezer tot nadenken stemt. Na dit "Getuigenis" hebben we eenige hoofdstukken gewijd aan de bespreking van den Bijbel als het levend Woord van God — als het leven-gevend, het leven-onderhoudend, het leven-vormend Woord van God. Mogelijk geef ik nog een meer uitvoerige aankondiging in dit nommer van genoemd werk. Het kost slechts 1/- ingenaaid: en het Getuigenis 3 pence.

In "De tegenwoordige stand van het Gewas" bespreekt Mauro eene andere vraag t.w. een treffend kenmerk van de bedeeling waarin we thans leven. Dit vindt de schrijver in den tegenwoordigen toestand van vermenging van onkruid en tarwe in den wereldakker. Hij beschouwt den Satan, als "god dezer eeuw," en meent dat menschelijke zaken worden bestuurd door "den geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid." Dit vindt hij in de Letterkunde: "Wat tegenwoordig wordt voortgebracht, werd kort geleden beschreven door een wereldlijk New Yorksch blad als 'onkruid der literatuur.'" Ook in de wetenschap heerscht dezelfde geest. Dit werkje kost slechts 3 pence. 't Is een traktaat, dat we onze jonge menschen gerust in de handen mogen geven. 't Is eene verkorting vana waat we in Mauro's het "getal des menschen" aantreffen.

"De Lendenen Omgord" is een Bijbelsch Dagboek, keurig gedrukt, uitgegeven door J. H. Kok te Kampen, en afkomstig van Ds. J. J. Knap, predikant te Groningen. De titel is ontleend aan 't dagstuk voor den 1sten Januari. Het verschijnt in 12 afleveringen van 30 cent, of 6 pence. Met de laatste aflevering wordt een krachtigen stempelband *gratis* verstrekt.

Bij den Heer Daamen, den Haag, is ook verschenen:—

De Goede Belijdenis, door verscheidene predikanten van naam in Nederland samengesteld, als geschenk aan nieuwe lidmaten bij het doen van belijdenis. Dr. Aalders, predikant te Beesd, is de redakteur. In 14 hoofdstukken wordt gehandeld over onderwerpen van groot belang, zooals blijkt uit de inhoudsopgave.

Dr. van Nes kiest het eerste woord uit de vragen die bij het afleggen der belijdenis worden gedaan, en wordt door andere predikers gevolgd in de uit, eenzetting van de vragen en antwoorden. Het boek is keurig gedrukt, boeiend van inhoud, en voor ontwikkelde ledematen van waarde. De gedachte is uitgesproken, of niet een handboek voor Zuid-Afrika kan worden opgetrokken, waarin de belijdenis-vragen met 't oog op onze eigene toestanden op eenvoudige, kernachtige, duidelijke wijze kunnen worden behandeld. Gaarne zou ik op dit laatste punt het oordeel willen vernemen van broeders die hiertoe willen samenwerken.

DEEL XX, No. 11. STELLENBOSCH. NOVEMBER 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

Veel plaats is er niet in dit nummer voor "Kroniek." 't Is eigenlijk een Seminaire nummer, de toespraak bevattende van Prof. Moorrees bij de sluiting, en het woord, door Ds. D. G. Malan gesproken, tijdens de Reunie. Ook hebben wij hier opgenomen het treffend stuk van Ds- J. du Plessis, over de Zending, door den Assessor Synodi op Zendingdag in de Kaapstad voorgelezen. Het Inleidend woord, door mij bij diezelfde gelegenheid gesproken, vindt ook hier eene plaats. Moge ook dit nummer welkom zijn, al is het, dat hetgeen thans verschijnt, reeds het licht heeft gezien.

* * *

Dat we thans de voorkeur geven aan ons Seminarie kan licht worden verstaan. Tijdens de Synode vindt er, ouder gewoonte, eene reunie van oudstudenten plaats. Ditmaal echter was er zeker bij velen, en niet 't minst bij de studenten, een gevoel van teleurstelling. We moesten zoovelen missen, die we dáár verwachtten. Mogelijk echter hadden ze gegronde redenen voor hunne afwezigheid. En daarom zwijgen we daarover. Die er waren hebben de bijeenkomsten genoten, en zijn dan ook dankbaar heengegaan. De band tusschen hen en het Seminarie is hechter geworden. Moge ook de aanvulling van de vacature, ontstaan door het betreurd overlijden van Prof. Muller, een nieuwen stoot geven, aan het werk alhier gedaan. 't Is thans niet de tijd om over den gekozen man te spreken. Ds. J. du Plessis is te welbekend, in en buiten Zuid-Afrika, dan dat een woord van waardeering noodig zal zijn. 't Treft juist, dat eene nieuwe indeeling van de vakken van Onderwijs aan 't Seminarie, op aandrang van de Curatoren, plaatsvindt. De pas gekozen Hoogleeraar zal verantwoordelijk zijn voor 't Nieuwe Testament ; en dat hij in dat vak niet onbedreven is, heeft hij getoond als Examinator voor 't B.D. Examen in het Nieuwe Testament bij de Kaapsche Universiteit. Ook als schrijver heeft Ds. du Plessis zich roem verworven. Zijn "History of Missions in S. Africa" is eenig in zijn soort en mag wel als Standaard-werk worden beschouwd. Zijn reis door 't hart van Afrika, in 't belang der Zending, heeft de bewondering van velen, in en buiten de Kerk, gewekt. Zijn kennis van 't Hebreeuwsch is niet gering. De gouden medaille in dat vak verwierf hij te Edinburg, en dat wel naast zijn vriend, die thans Hoogleeraar in het Oude Testament is, aan de Universiteit te St. Andrews. Wij wenschen de Kerk geluk met haar keuze.

* * *

Over de Synode zeggen we thans niet veel. Buiten de behandeling der Zending is er weinig te zeggen. 't Was verkwikkend te zien, welk een hart de Kerk heeft voor dat werk. Terwijl wij schrijven, is men bezig met de besluiten van den Raad der Kerken, naar aanleiding van de rebellie. Die besluiten werden in 't begin stilzwijgend ontvangen. Doch wij vernemen, dat de zaak opnieuw aan de orde is gekomen. Toen wij ter perse gingen, was 't ons niet bekend, tot welk resultaat men gekomen is. Wat wij daaromtrent gezien of gehoord hebben is niet verkwikkend. Men mag wel bidden, dat de broederlijke liefde blijve !

In dit verband verwijzen wij naar 't boekske van Dr. A. Murray, dat tot titel draagt : De Liefde. Enkele aanhalingen zullen ons den toon en de strekking van dat boekske duidelijker voor de aandacht brengen :—

RASSEN HAAT.

"*Ook wij waren eertijds dwalende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende.*" Titus 3 : 3.

Welk een donker beeld van den toestand van de menschelijke natuur en de menschelijke maatschappij ! Van waar toch komt zulk een treurig schouwspel, erger dan wat onder de dieren te zien is ? Het groote antwoord is : uit den val van Adam. Denk eens hoe Kain, het eerste kind op aarde, geboren uit den mensch die God geschapen had, het bloed van zijn broeder heeft gestort. Ja,

het eerste kind op aarde geboren onder de macht van "den duivel, den moordenaar van den beginne," de moordenaar van zijn broeder. Kan het ons verwonderen, dat in hetzelfde kapittel wij het lied van Lamech hebben? "Ik sloeg een man dood om mijne wonde: Kain zal zevenvoudig gewroken worden, maar Lamech zeventig maal zeven maal." Het eerste lied—de roem van de macht van haat en wraak. Geen wonder, dat God zag dat "de boosheid van den mensch menigvuldig was op de aarde, en al het gedichtsel van de gedachte van zijn hart te allen dage alleenlijk boos was." Geen wonder, dat Hij den mensch door een zondvloed moest verdelgen. En hoe spoedig werd op de nieuwe aarde het bewijs gegeven, dat de mensch nog onder de macht der zonde was.

Geen wonder, dat de liefde van den mensch tot zijn volk, die van natuur in zijn hart is, spoedig zich ontwikkelde tot een haat tegen alle andere volken. De volksliefde werd de vruchtbare bron van de vijandsliefde, die zich betoonde in rassenhaat, oorlog en bloedstorting.

En God heeft ons hier in Zuid-Afrika, de twee verschillende rassen naast elkander geplaatst, als een oefenschool om te zien of ons Christendom ons in staat zal stellen de rassenhaat te overwinnen, en in de macht van Christus liefde te bewijzen, dat in den nieuwen mensch daar niet is Griek en Jood, barbaar en Scyth. Christus en Zijn liefde maken allen één.

Welk eene roeping voor de Kerk van Christus en hare dienaren, om de liefde van God te beoefenen, te verkondigen, te bewijzen als machtig om rassenhaat in broederliefde te veranderen. *God kan en wil ons daartoe in staat stellen.*

Welk eene roepstem tot elken Christen, om in het gebed Gods genade af te smeeken over zichzelven en over ons volk, dat wij toch niet Gods Woord tot leugenaar maken, alsof de liefde van Christus niet machtig is, om ons hart te overwinnen en te vervullen. O God, laat toch de hemelsche kracht van Uwe liefde gekend worden, als in staat, om ons met Uwe liefde te vervullen.

VERGEVEN MAAR NIET VERGEVEN.

"*Ik zal hunne ongerechtigheden vergeven en hunne zonden niet meer gedenken.*" Jer. 31 : 44.

Bij de onthulling van het Vrouwen Monument te Bloemfontein, kwam ik te zitten op de voorste rij van diegenen, die op het voetstuk van het Monument plaats hadden. De zon begon warm te worden. In eens bemerkte ik, dat er achter mij iemand was, die een zonnescherm over mijn hoofd hield. Na eenigen tijd, bij het einde van de rede van een spreker, zei ik aan mijn neef, Ds. J. Louw: "Wie is het, die zoo vriendelijk is om den zonnescherm over mij te houden?" Zijn antwoord was: "Generaal de Wet." Ik schrok, en keerde mij om, om hem hartelijk te bedanken. Ds. J. Louw zei later aan mij, dat hij gezegd had: "Maar ik zou er wel voor willen betalen om dit te kunnen doen." Ik dacht: waarlijk een edel gemoed om zoo te spreken. Tegen het einde van de vergadering stond ook hij op om een rede te houden. Ik meende met alles te kunnen instemmen. Maar aan het einde waren zijn laatste woorden, met 't afklimmen van het voetstuk: "Vergeven, ja, maar Vergeten — dat nooit!" Na den afloop der verrichtingen, toen ik weer bij den motor kwam, ontmoette ik hem nog eens. Bij het groeten was het op mijn hart, om aan hem te zeggen: "Vergeten,—dat nooit! Pas toch op voor dat woord." Helaas! waartoe heeft dat woord geleid.

En toch hoe menigeen heeft zich door dat woord laten misleiden. Ik heb soms op een plaats gezien een hond, die ieder maal bij de voordeur inkwam om de koelte. Meermalen werd hij uitgejaagd en de deur gesloten. Maar dan ging hij om naar de achterdeur en was spoedig weer in huis. Die voordeur is, "Ik vergeef." Men wil alle gedachten van haat uitwerpen. Maar ziet, hoe spoedig en ongemerkt komen zij weer binnen bij de open achterdeur, "Vergeten, dat nooit." Hoevelen, die zeggen dat zij op Gods vergevende liefde hun vertrouwen stellen, maar daar nooit aan denken, dat als Hij vergeeft, dan vergeet Hij ook. "Ik zal hunne ongerechtigheid vergeven, *en hunne zonden niet meer gedenken.*" En waar ons de vergevensgezindheid wordt aanbevolen, wordt uitdrukkelijk gezegd: "Vergevende elkander, gelijkerwijs God in Christus ulieden vergeven heeft."

* * *

In dit verband verwijs ik naar een strijd, die over den huidigen oorlog in Switzerland word gevoerd, tusschen Pastor Raagaz en Dr. Bolliger. Eerstgenoemde had beweerd, dat de Heiland, ware Hij thans op aarde de Duitsche methode van oorlogvoeren niet zou kunnen steunen. Hiertegen protesteerde Bolliger, die later eene brochure schreef, tot titel dragende: "Jezus en de oorlogsdienst," waarin hij beweerde, dat hoewel Jezus liefde tot 'n ander had gepredikt, Hij toch had gewild, dat de liefde tot de onzen hooger zou staan dan naastenliefde. Bolliger waagde het te zeggen, dat de Duitscher, die zijn vijanden neerschiet in de werkelijkheid liefde tot zijn vijand openbaart. Hij wordt immers gedreven door de hoop, dat de tuchtiging, door den vijand ontvangen, hem een beter mensch en beter Christen zal maken. "Indien een vooruitstrevend volk, als de Duitschers, zich geroepen acht, een andere natie af te straffen, dan is het niet een bewijs van haat. De tucht-uitoefenende natie bewijst een dienst aan de getuchtigde natie, en dwingt die natie tot boete en berouw." Ware Jezus een Duitscher, zoo gaat Bolliger voort, dan zou Hij met hart en ziel gevochten hebben voor het Vaderland. Ragaz noemt dit godslasterlijk. Neen, antwoordt Bolliger, op den Oordeelsdag zal de Heiland zeggen tot de Duitsche helden: "Komt, gij gezegenden Mijns Vaders, gij hebt uit liefde gehandeld. Gij hebt uw leven opgeofferd voor uwe broederen."

Terwijl de wereld zich verbaast over de ontzettende wreedheden in dezen huidigen oorlog, door Duitsche soldaten gepleegd, meent deze Switzersche predikant, dat de Oordeelsdag de kroon zal zetten op deze verschijnselen als openbaringen van niets anders dan reine Christelijke liefde.

Wat een opvatting van de leer des Evangelies moet zulk een prediker hebben.

TOESPRAAK BIJ DE RE-UNIE TE STELLENBOSCH.

Gehouden op 16 October, 1915, door Ds. G. S. Malan, M.A., B.D., Wellington.

"MIJN STUDEERKAMER."

De studeerkamer van elken predikant behoort voor hem te zijn de liefste kamer in zijn huis — zal ik zeggen : de liefste plek op aarde ? Het venster van mijn eigen studeerkamer te Wellington opent naar het Oosten, en ziet uit op de prachtige Drakenstein bergen, zoodat de eerste stralen der morgenzon door het raam op mijn studeertafel vallen. Tevens is mijn studeerkamer voor mij een geheiligde plaats — geheiligd door de vele gebeden mijner waardige voorgangers, Andries du Toit, Andrew Murray en Jan Albertijn. De gedachten aan hun gebeden is mij meermalen tot inspiratie geweest.

Ik denk aan mijn studeerkamer als :—

1. *Mijn werkkamer.* Nadruk dient gelegd te worden op de eerste syllabe van 't woord. Hier moet ernstig en getrouw door den leeraar *gewerkt* worden, even getrouw als eenige boer op zijn plaats of man van bezigheid op zijn kantoor. Onze gemeenteleden moeten dezen indruk van ons ontvangen, dat het ons waarlijk ernst is met ons werk in de studeerkamer. Dit zal dadelik ons invloed en ingang geven in de gemeente. Het gevaar voor traagheid is bij den leeraar bijzonder groot, juist omdat hij grootendeels naar eigen keuze over zijn tijd beschikt. Derhalve is het zeer aan te prijzen, dat hij vaste en geregelde uren hebben zal elken dag, die hij in zijn studeerkamer doorbrengt om te *werken.*

(a) Werk in verband met zijn *preeken.* Degelijke voorbereiding en aanhoudende studie zijn onmisbaar, indien daar bij voortduring kracht in de prediking zijn zal. Het kost *hard* werken gedurende de week om op den Zondag weltoegerust vóór de gemeente te kunnen optreden. De gemeente zal het eerlang opmerken, onze getrouwheid of onze ontrouwheid in de studeerkamer. 't Is een wenk van Jowett, dat de leeraar geduriglijk een bepaalde studie zal maken van een of ander bijzonder Bijbelboek — een wenk, die ik persoonlijk met goede resultaten gevolgd heb. Er moet ook zijn voortdurende studie van kommentaren en preekbundels van beroemde predikers, ten einde ons uitzicht te verruimen, en ons inzicht te verduidelijken ; doch alles moet gaan door den molen onzer eigene persoonlijkheid, opdat wij onze eigen boodschap mogen brengen, en niet slechts anderen napraten. Het schrijven van preeken is noodzakelijk, vooral voor jonge predikanten, ten einde nauwkeurigheid in stijl, uitdrukking en gedachtenloop te verzekeren.

(b) Werk in verband met *de studie van de Theologie.* De leeraar behoort immer één of meer ernstig theologische werken op zijn studeertafel te hebben, waarmede hij zich bezig houdt. Ik bedoel niet slechts populaire, godsdienstige boeken, maar een werk, dat inspanning eischt. Anders verleert hij licht zijn gewoonte om te studeeren. Hij blijft niet student. Hij dient ook zijn oogen open te houden voor de verschijning van nieuwe standaard-werken, en dan dezelve te ontbieden en te lezen. Anders verroest hij op theologisch gebied.

(c) Werk in verband met het lezen van *theologische tijdschriften.* De leeraar dient op eenige degelijke theologische tijdschriften in te teekenen, en ze geregeld te lezen, opdat hij eenigszins op de hoogte kan blijven van wat er gaande is in de wereld der theologie. Juist omdat er zooveel praktisch werk in de gemeente is voor onze leeraren, dienen wij zeer te waken tegen verflauwing in onze studeerkamer.

Ik denk aan mijn studeerkamer als :—

2. *Mijn ontvangkamer.* 't Is de plaats van ontmoeting met de gemeente. Daar is iets verkeerds, wanneer de gemeenteleden schuw zijn voor de studeerkamer van hun leeraar. Zij hebben rechtmatige aanspraak op hem en op veel van zijn tijd. Door persoonlijke ontmoeting leert hij de behoeften zijner gemeente kennen, en kan zijn prediking daarnaar inrichten. Hij komt ook alzoo te weten, of zijn prediking doel getroffen heeft, al dan niet.

Somtijds wordt de ontvangkamer een *toetskamer,* voor des leeraars humeur namelijk. Allerlei soorten van nooden en behoeften en klachten worden tot hem gebracht. Hij moet allen vriendelijk ontvangen, en allen met raad en daad bijstaan. En wanneer hij dan druk bezig is met zijn preek, die noodzakelijk klaar moet komen, of met een interessant boek, waarin hij verdiept is vraagt het inderdaad beoefening van christelijk geduld om altijd vriendelijk te blijven. Dit geldt vooral van een groote stads- of dorpsgemeente, waar de aanloop naar de pastorie groot is. Cuyler spreekt van "the doorbell playing a perpetual St. Vitus dance."

Doch ook, welke *gelukkige* oogenblikken brengt de leeraar in zijn studeerkamer door, wanneer bekommerde zielen tot hem komen om hulp en raad te vragen, en hij door Gods genade in staat gesteld wordt de zoodanigen tot het volle licht te brengen ! Of wanneer christenen komen om te getuigen van zegen onder de prediking, of over het geestelijk leven te spreken. Of wanneer een jongeling komt om te zeggen, dat hij zich aan de evangeliebediening wenscht te wijden. En als men dan samen nederknielt om God aan te roepen met dankzegging of smeekgebed, dan wordt de ontvangkamer een huis Gods en een poorte des hemels.

Ik denk aan mijn studeerkamer als :—

3. *Mijn krachtkamer.* Deze naam is niet oorspronkelijk, maar drukt de gedachte treffend uit. Tenzij onze studeerkamer ook onze bidkapel is, zullen wij geen visioenen hebben. 't Is dáár, waar de leeraar alleen is, alleen met God, om zijn hart voor God uit te storten, om zijn tekortkomingen te belijden, zijn behoeften bekend te maken, kracht van boven af te smeeken, voor genoten zegeningen te danken — 't is dáár in den verborgen omgang

met God, dat de Schriften voor hem geopend zullen worden ; dat hij de hemelsche zalving deelachtig zal worden, (die zoo onmisbaar is voor de prediking : dat hij invloed over zielen zal verkrijgen.

De studeerkamer van den leeraar moet zijn krachtkamer zijn in *dubbelen* zin des woords :—(a) de plaats, waar de leeraar zelf kracht van boven ontvangt . Deze innerlijke vernieuwing is hem beloofd, volgens Jesaja 40 : 31. En dit is noodzakelijk voor hem, ten einde zijn eigen geestelijk leven frisch te houden. Anders wordt hij juist door den gedurigen omgang met Gods Woord en den arbeid aan zielen geestelijk stomp en ongevoelig. 't Is noodzakelijk ook voor hem om na de spanning in zijn werk weer tot rust en stilte voor het aangezicht van God te komen. Gelijk het voor den Heere Jezus, gedurende Zijn aardsche loopbaan noodig was, om een geheelen nacht met Zijn Vader door te brengen in het gebed, omdat er kracht van Hem uitging, in den omgang met de menschen.

(b) De plaats, vanwaar kracht uitgaat tot de gemeente en tot Gods koninkrijk. 't Is door het gelcovig, volhardend gebed, dat de leeraar de krachten des hemels afbrengt in zijn werk in de gemeente. Waar hij als getrouwe voorbidder intreedt bij God, om de behoeften zijner gemeente en van het Rijk Gods, den Heere op te dragen, kan het niet anders, of er zal kracht uitgaan van die studeerkamer.

De Heere make in genade de studeerkamer van elken leeraar onzer kerk bij voortduring en bij toeneming een ernstige werkkamer, een vriendelijke ontvangkamer, en een ware krachtkamer ! Dat zij zoo !

Toespraak door Prof. Marais.

UW KONINKRIJK KOME.

Mee dan twintig jaren geleden bezocht ik de wereldstad, Rome. Onder veel, dat ik toen zag, staat dit mij helder voor de geest. Ergens in een der Musea vond ik een stuk uit het pleisterwerk van de muur in de keizerlike kaserne. Een heidens soldaat spottende met het geloof van zijn christelike medebroeder, had op die muur ingekrast een kruis met een ezelskop daaraan gehecht. Onder dat kruis had hij in slecht Grieks geschreven : *Alexamenos sebete Theon,* "Alexamenos aanbidt zijn God." Lang stond ik te staren op dat gedenkstuk der oudheid. Het deed mij verstaan, dat de smaadheid van Christus kruis zelfs in het Keizerlik paleis was doorgedrongen, en dat er onder de ruwe soldaten waren, die de Heiland hadden beleden en zich niet hadden geschaamd om het kruis van die Christus. Licht viel er voor mij op de groete door Paulus gezonden aan de gemeente te Filippi : "Al de heiligen groeten u, en meest die van het huis des Keizers zijn." Het Keizerlik paleis had de onweerstaanbare macht van het nieuwe geloof ondervonden.

* * *

Binnen drie eeuwen was het machtige Romeinse rijk gewonnen voor het christendom. Geschieschrijvers staan verbaasd voor dit verschijnsel. Gibbon, de ongelovige, schatte de bevolking van het ganse rijk op 120,000,000, en kende 6,000,000 aan het Christendom toe. Deze schatting wordt betwist. Tertullianus, de kerkvader, zegt met ronde woorden, dat de christenen in een enkele provincie groter in aantal waren dan het ganse romeinse leger. Dit wordt bevestigd door latere geschiedschrijvers die — zoals Keim b.v. — verklaren, dat reeds tegen het einde der *tweede eeuw* het kruis van Christus ten minste een-zesde der bevolking van geheel het romeinse rijk veroverd had. Met Constantijn was het christendom in de *derde* eeuw de rijksgoddiensst geworden.

* * *

Hoe dit verschijnsel te verklaren ? In biezonderheden treed ik niet. Slechts dit zij gezegd, dat de eerste christenen zich geroepen achtten het Evangelie des kruises te verbreiden tot aan het einde van de toen bekende wereld. Elke christen werd een zendeling : en de wereld verbaasde zich over wat er gebeurde. Een nieuwe geest bezielde de steeds aangroeiende gemeente—de geest der Liefde. Vroeger zag men reizigers zeeën doorklieven om eigen gewin te bevorderen. Tans zag men eenvoudige mensen, zonder buitengewone of enige wetenschappelike voorbereiding het romeinse rijk doorkruisen met slechts één boodschap op de lippen : "Christus Jezus is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken." De Chrstelike Kerk was door en door een *Zending Kerk.* Men heeft dit vergeleken bij de legers van mieren, die in grote zwermen optrekken en door niets zich laten tegenhouden. Bij duizenden worden zij afgemaaid, door vuur en water verwoest, en toch altijd komen er nieuwe horden aan, om de plaats in te nemen der vernietigde menigte.

* * *

Dit besef van hare roeping heeft de christelike Kerk grotendeels verloren. Zelfs de kerkhervorming bracht hierin geen verandering teweeg. Luther had te sombere beschouwingen aangaande de toestand van de wereld in zijn dagen. "Binnen honderd jaren — zoo lezen wij in zijn "Tafelge—sprekken "— en alles zal voorbij zijn. Het Evangelie wordt veracht. Gods Woord zal verdwijnen uit gebrek aan predikers. Het mensdom zal, gelijk de Epicureers van ouds, om niets meer geven. Dan zal de stem vernomen worden : ziet de Bruidegom komt." En vreemd, het was Erasmus, de halfhartige, die pleitte voor een vérreikend zendingwerk.

"Ik wil," zo schreef hij, "dat zelfs de zwakste vrouw de Evangelieën, en de Brieven van Paulus lezen zal, dat de Schriften zullen worden overgezet in alle talen, dat de Turk (toen de gevreesde mogendheid) de geest en de leer van Christus uitgedrukt zullen zien in ons eigen leven, dat men het ontwaren zal, dat we er niet op uit zijn heerschap-

pij onder de volkeren uit te oefenen, dorstende naar hun geld en bezittingen, maar dat we hun zaligheid zoeken en de eer van Christus bevorderen.

* * *

Opmerkelik is het streven, dat binnen de boezem der *gereformeerden* ontstond, om buiten de perken van Europa het Evangelie te brengen tot volkeren, die weinig of niets wisten van de leer der zaligheid. Coligny, de Hugenoten martelaar, die in de Bartholomeus-nacht in 1572 vermoord werd, was de eerste die zendelingen, door Kalvijn gekozen, zond naar het verre Zuid-Amerika. Wel is waar, die eerste pogingen waren mislukkingen. Het feit echter blijft, dat onder de invloed van Kalvijn zulke pogingen werden aangewend, om de heidenen het Evangelie des Kruises te brengen.

* * *

Waarom dit nu aangehaald? Om drie dingen duidelik te maken, en antwoord te geven op de vraag :— Waarom moeten wij met 't zendingwerk ons bemoeien?

Kort en bondig is 't antwoord. De Kerk des Heren moet 't zendingwerk met kracht voortzetten:

1. Omdat de Here het heeft bevolen. "Gaat dan henen, predikt het Evangelie aan alle kreaturen." Dáár is ons mandaat.

2. Omdat de christelike liefde ons daartoe dringen moet : zoals Paulus het ons geleerd heeft :— "Ik ben u verschenen, om u te stellen tot een dienaar en getuige... om den Heidenen de ogen te openen, en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht des Satans tot God ; opdat zij vergeving der zonde ontvangen en een erfdeel onder de geheiligden, door het geloof in Mij."

3 . Omdat de Kerk, tot welke wij behoren, in haar kalvinistiese vorm, het eerst het heeft gewaagd, binnen protestantse kringen altans, de heidenen het Evangelie der zaligheid te brengen.

In één woord vraagt men mij : waarom zijt gij een zendingvriend? en mijn antwoord zal zijn :—

Omdat ik in de *eerste* plaats een christen ben. Christus en de zending zijn één. Hoort Zijn weeklacht : "Ik heb nog andere schapen, die van deze stal niet zijn, deze *moet* Ik ook toebrengen : opdat ze worden één kudde en één herder." Dat heilig *moeten* is onze erfenis. Hebben wij die aanvaard?

Omdat ik in de opvatting van dat christendom de kalvinistiese denkwijze ben toegedaan.

* * *

Hierbij zou ik een *derde* drangreden willen voegen :— Omdat ik een Afrikaner geheten word.

Immers reeds vroeg in onze geschiedenis kwam de zending aan de orde. Van Riebeeks gebed wordt dikwels in dit verband aangehaald, ofschoon hij geenszins de opsteller daarvan was. Ds. Frans Cachet noemde dat gebed ten onrechte "het groot charter der Hollandse kolonieën in Zuid-Afrika." De Heeren Bewindhebbers waren eigenlik de opstellers ervan : en het is terecht genoemd een eigenaardig "mengsel van godsdienst en handelsgeest, want in één adem worden genoemd de ere Gods en de belangen van de O.I. Kompagnie." De voorstelling, alsof van Riebeek knielend deze kolonie in bezit nam is niet geheel juist. Zijn zendingsmethode was dan ook een vreemde, waarover ik hier niet uitweid. Toch blijft het feit, dat het gebed, toen dageliks opgezonden in de Raad, deze uitdrukkingen behelsde : "opdat onder dese wilde brutale menschen mogelijk sijnde Uwe ware gereformeerde christelijke Leere metter tijdt mochte voortgeplant ende verbreyt worden, tot Uwes H. naems, loff ende ere, ende welstant onser Heeren Principalen." Dáár ten minste is *ons* "grootcharter." Uwes heiligen naams eere!

* * *

In die geest was het dan ook, dat een der eerste bepalingen van de Raad was, dat de inboorlingen voor het Evangelie zouden worden gewonnen ; en dat *Pieter van der Stael*, van Riebeeks zwager, opvolger van de zieketrooster, Willem Barents Wijlant, op de 17de April 1658 de eerste school voor de slave-kinderen opende. Merkwaardig feit voorwaar! En nog merkwaardiegr is een tweede feit, dat hij zich ontfermde over de Hottentotten, die in liederlike toestand verkeerden, en hun het Evangelie bracht, "de voorloper van mannen, die met grote zelfverloochening later dit werk voortzetten." Toen deze zelfverloochenende arbeid onder de aandacht van 't Bestuur in Nederland gebracht werd, verhoogde men zijn salaris tot 45 gulden (£3 15s.) per maand — in die dagen nogal een traktement van betekenis.

* * *

De geschiedenis der zending in Zuid-Afrika ga ik niet verhalen. Mijn doel zal bereikt zijn, wanneer ik u heb doen zien, dat de edelste tradities van ons volksleven ons heenwijzen naar de zending, en dat slechts hij een "oprechte Afrikaner" kan worden genoemd, die de zending liefheeft, en voor haar ijvert. Maar dan komt de vraag eerst : Is het ons ernst?

Het Koninkrijk-idee, dat de eerste christenen bezielde, werd vervangen door het kerk-idee — vooral in roomse kringen : de éne zichtbare kerk werd alles-beheersend en alles-omvattend. Het Protestantisme heeft grote moeite om zich los te maken van datzelfde kerk-idee ; "onze kerk" betekent voor honderden, zo niet duizenden, veel meer dan Gods Koninkrijk. Voor zijn kerk wil men zich wel opofferen, maar Gods Koninkrijk is bij velen helaas! een vage biduurterm, niet de drijfkracht, of liever het levensdoel van geheel ons bestaan.

* * *

Tweemaal in het "Onze Vader" komt de uitdrukking : "Uw Koninkrijk" voor — bij het begin en bij 't einde. Het Koninkrijk wordt gedragen door de Naam en de Wil Gods. De *Naam* drukt uit 't wezen Gods, zoals Micha 't ons voorstelt : Uw Naam ziet 't wezen ; de *Wil* is de uiting van dat heilig Wezen, daar buiten in het Heelal : ter-

wijl de vorm, die aangenomen wordt door die wilsuiting Gods, niets anders is dan het Koninkrijk Gods, komende op aarde gelijk in de hemelen. Dat Koninkrijk heeft twee openbaringsvormen *innerlik* en *uiterlik*. "Het Koninkrijk Gods is binnen ulieden," zegt de Heiand, in antwoord op de vraag der discipelen wanneer dat Koninkrijk komen zou. En wilt gij weten wat dat betekent, dan worden wij herinnerd aan een ander woord van onze Heiland: "indien gij u niet verandert, en wordt gelijk de kinderkens, zo zult gij in 't Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan," zodat het Koninkrijk Gods niets anders is, dan te zijn, zoals Jezus was, te leven zoals Hij leefde, te sterven, zoals Hij stierf. "Leer van Mij," is de eerste les van dat Koninkrijk. Daarom kon ook Paulus zeggen: "Het Koninkrijk Gods is rechtvaardigheid, vrede en blijdschap door de Heilige Geest."

Is dat koninkrijk *binnen* ons verschenen, dan volgt als vanzelf de uitbreiding van dat koninkrijk naar *buiten*, totdat het de einden der aarde omvat. Hadden de discipelen des Heren hun doel bereikt, dan was Gods koninkrijk geworden en gebleven een nieuwe, hervormde joodse sekte. Hun laatste vraag was immers: "Zult Gij in deze tijd aan Israël 't koninkrijk weder oprichten?" Jezus antwoord op die vraag was niet *direkt*, maar *indirekt*. Zij moesten een nieuwe Geest ontvangen, verlost worden van hun bekrompen joods nationalisme, dat 't Christendom wilde verengen, bezield worden met een wereldomvattend nationalisme, waarvan Jezus middenpunt was, waarin niet was "barbaar of Scyth, dienstknecht of vrije, maar Christus alles en in allen." In dat woord is de zending omschreven.

* * *

Vat gij dit, M.H.? *Christus alles en in allen.* 't Is niet alleen: "Christus in *ons*, de hoop der heerlikheid," alsof de redding onzer eigen zielen het hoogste doel is van de mens op aarde: maar 't is "de verkondiging van Christus aan een iegelik mens, opdat wij zouden een iegelik mens volmaakt stellen in Christus Jezus." Dat was de geest, die de kerk der eerste eeuwen bezielde, zodat reeds in Paulus dagen Spanje aan het ene einde van het romeinse rijk, en Brittanje aan 't andere door 't Evangelie bereikt werd — indien namelik Claudia, in de tweede brief aan Timotheus genoemd, werkelik een Britse prinses was. Die geestdrift is ook onder ons noodig. Die zal dan ook komen, indien 't zendingwerk niet slechts *bijzaak*, maar *hoofdzaak* werd, indien het kerk-idee niet al onze krachten zich toeëigent, en het *koninkrijk*-idee verslindt, gelijk Farao's magere koeien de vette koeien verslonden.

* * *

Maar moeten wij niet eerst bij Jeruzalem beginnen? Wel beginnen, maar niet dààr vertoeven! Ook Samarië moet haar aandeel hebben, en de einden der aarde mogen niet uitgesloten worden. Maar eist de Kerk niet al onze krachten? Kerk, wat is Kerk? Kerk is niet kerkgenootschap, een stuk van een verbrokkeld Protestantisme, dat met andere stukken gedurig in botsing komt, gelijk de globulen van kwikzilver met andere globulen in botsing komen, totdat ze weer tot één massa verzwolgen zijn! Kerk is de *ecclesia*, de gemeente der uit de wereld geroepenen, de *kuriakos*, die 't eigendom des Heren is, de geest des Heren openbaart, voor de Here alleen leeft, en Hem in alles toegewijd is. Kerk is 't Koninkrijk in miniatuur, Koninkrijk is kerk verheerlikt, vergroot, veredeld, volmaakt. Het kerkgenootschappelike is vaak een vloek op 't zendingveld. Men stoot zich aan elkaar: men strijdt tegen elkaar: men durft zelfs niet een gemeenschappelik Avondmaal vieren, zoals te Kikuyu onlangs — zodaat een verbaasde en ongelovige wereld moest uitroepen: "Ziet, hoe lief hebben die Christenen elkaar."

Doch andermaal ontmoet men een bedenking. Hoe met de eigen huisgenoten — de huisgenoten des geloofs, die daar zinken in ellende vóór onze eigen ogen? Moeten we naar 't verre Soedan, of 't volkrijke China, of de eilanden der zee, terwijl onze eigen lands- en geloofsgenoten met in tranen gesmoorde stem ons toeroepen: "Steekt de reddende hand ook naar ons uit; helpt ons, wij vergaan!" Ook op dit vraagstuk werpt de Schrift 't helderst licht. Het was Paulus, de Apostel der Heidenen, die zich 't meest van allen ontfermde over de noodlijdenden te Jeruzalem. Hoort wat Hij zegt in zijn eerste brief aan de korintiese gemeente: "Aangaande nu de verzameling, die voor de heiligen geschiedt, gelijk als ik aan de gemeenten in Galatië verordineerd heb, doet ook gij alzoo. Op elken eersten dag der week, legge een iegelijk van u iets bij zichzelven weg, vergaderende eenen schat, naardat hij van noode heeft... En wanneer ik gekomen zal zijn, zal ik hen die bekwaam zijn zenden om uwe gaven naar Jeruzalem over te dragen." Paulus hart was ruim genoeg voor de heidenen te Corinthe en in Galatië, maar zeker ook voor Jeruzalem in armoede en ellende verzonken. Het zendingsbesef is niet slechts een teleskoop, die sterrewerelden daarboven ziet; het is ook een mikroskoop, die het kleine aan onze voet in zijn werkelijkheid ontbloot. Een teleskopiese zendingsijver loopt op niets uit: een mikroskopiese philanthropie verarmt het hart. Gaan de twee samen, dan hebben we een christendom, teer voor de gezonkene in eigen nabijheid, maar ook onuitsprekelik teer voor de in zonde wegzinkende heiden in de verte. Zo houd ik mij overtuigd dat het hart, warm kloppende voor 't verre Soedan, even warm kloppen zal voor de ongelukkigen — blank en gekleurd — die ons ontmoeten op de straten onzer steden en dorpen.

* * *

Ik verklein dit laatste probleem niet. Is het niet betreurenswaardig, dat onder de woestelingen te Johannesburg, die tijdens de werkstaking zich zo schandelik gedroegen, de namen werden gevonden van afstammelingen der Hugenoten, die als 't heilzaam zout in oude tijden Zuid-Afrika voor bederf hebben bewaard? "Gaat 't ulieden niet aan," dat in Mohammedaanse kringen vrouwen worden aangetroffen, die de namen dragen van sommige der edelsten van ons geslacht; dat onder gevallene

vrouwen dochters uit godsdienstige kringen worden aangetroffen, opgezocht, gewonnen, gevonden door edele zusters die haar leven ter redding harer eigen sekse hebben gewijd? Neen, ik verklein dit probleem niet. Ik zou eerder als met bazuingeschal deze H.Eerw. vergadering willen oproepen tot een tot hiertoe ongekende en steeds aangroeiende milddadigheid. Maar ik verklaar het met alle ernst, dat de ware zendingvriend, ook de beste philanthroop uitmaakt. Het "hart des volks" is reeds gewonnen voor deze zaak, we zien slechts uit naar de man, die zijn krachten hieraan wijdt.

* * *

Op het Zionisten Kongres in Den Haag in 1907 was een van de treffendste figuren Boris Schatz. Geboren in Rusland — een Jood onder de Joden — hield de gedachte hem bezig om voor Bulgarije een nationale industrie te scheppen. Vol van geestdrift begon hij met kinderen het spinnen en weven te leren. Langzamerhand ontwikkelde zich een bloeiende industrie en bulgarijse tapijten werden beroemd in Europa. Toen rees de vraag bij hem op: Kan er niets gedaan worden voor mijn eigen geloofsgenoten, in het land onzer vaderen, in Palestina voor ons verloren? In Jeruzalem — ditmaal niet het Jeruzalem van Paulus tijd — heerste armoede, ellende, zwaar en bitter. Schatz gordde zich aan tot een reuzetaak en ging zelf naar Jeruzalem. Dáár stichtte hij scholen, wekte hij nieuw leven, voerde hij industrieën in, die de Israëliet tot eer verstrekken.

* * *

Geeft ons voor Zuid-Afrika een Boris Schatz, en de trouwste zendingvrienden zullen hem bijstaan, want ook wij hebben een hart voor de gezonkenen, welke kleur zij ook mogen hebben. Maar dan dient er gearbeid te worden. De Kerk heeft leidslieden nodig, die "gezichten zien" en niet slechts "dromen dromen." Goddank, er zijn onder onze predikanten, die met warme belangstelling deze grote vraagstukken aanvaarden. Onze zaakgelastigde, Ds. B. Marchand, heeft zich met Kakamas vereenzelvigd. En wij eren hem daarvoor. Ds. J. du Plessis — de pas beroepen hoogleraar — heeft zich als zending-enthoesiast roem verworven onder ons. Zijn laatste zendingsreis, op eigen kosten ondernomen, voortgezet en bijna voleindigd, is enig in haar soort. De Kerk zal er bij winnen. Menig hart klopt warm voor onze binnenlandse zending, doch op elk gebied dient er een voorwaartse beweging te zijn. Wij mogen niet stilstaan. Er zijn op binnenlands, zowel als buitenlands zendingsgebied, nieuwe problemen ontstaan, die *moeten* worden opgelost, die zonder ons niet *kunnen* worden opgelost. Heeft deze H.Eerw. vergadering daartoe de moed? Wij vragen niet *kritiek* — ofschoon wij voor kritiek niet vrezen, indien zij eerlik, helder en grondig is — wij vragen *hulp* — *gebed* in de eerste plaats, *geld* in de tweede plaats.

Niet gemengd en toch verenigd.

Heeft 't u niet getroffen, dat Paulus, de Apostel der Heidenen, ons een woord van de Heiland heeft bewaard, dat in de Evangelieën niet voorkomt. Hoort hem in zijn toespraak tot de ouderlingen te Efeze:—

"Ik heb u in alles getoond, dat men, alzoo scheidende, de zwakken moet opnemen, en gedenken aan de woorden van den Heere Jezus, dat Hij gezegd heeft: "Het is zaliger te geven dan te ontvangen. En als Hij dit gezegd had, heeft Hij nederknielende met hen allen gebeden."

* * *

Vele vragen, M.H., zijn door u besproken — sommige van slechts tijdelik en plaatselik en voorbijgaand belang. Gaan wij de "zaak des Konings" bespreken en behartigen met een geestdrift die de ganse Kerk ontvonken zal? Van Maurits van Nassau, na de zege bij Nieuwpoort, getuigt Da Costa:—

"Maar de overwinnaar, in 't stof gebogen, bidt."

Zal de Kerk van de Synode van 1915 ook kunnen getuigen:—

Maar de Synode, in 't stof gebogen, bidt?

Er wachten ons problemen, die God alleen oplossen kan, maar niet zonder ons. Het werd mij vergund in de maand Junie l.l. door een teleskoop de hemelen te bespieden in een koude winternacht. Het instrument werd gericht op het sterrebeeld "Eta Argus." En wat zag ik? Een diepe, donkere groeve, onpeilbaar voor 't oog, maar op de rand een menigte van schitterende sterren, die als uit de diepte waren te voorschijn getreden.

Wat een beeld van onze zwaargeteisterde wereld in deze droeve dagen! De donkere achtergrond van de onnaspeurlike onbegrijpelike raad Gods, maar uit die dichte, ondoorgrondelike duisternis sterren van troost, die des te helderder schitteren, omdat de achtergrond zo zwart is.

Zo mogen ook wij de sterren zien aan Gods hemel, wanneer we teruggaan naar onze gemeenten, met het woord op de lippen: Predikt het Evangelie aan alle Creaturen!

Weest van één ding verzekerd dat de plaats der zending in de christelike kerk in het middelpunt moet zijn en geen ander. Verkrijg voor deze gedachte de plaats die haar toekomt in onze plannen, onze politiek, onze gebeden, en dan ... zal de uitkomst de Zijne, niet de onze zijn. Doch het kan zijn, wordt dit bewaarheid, dat "er hier staan die de dood niet zullen zien totdat het Koninkrijk Gods met kracht zal komen."

Het Geroep van Donker Afrika.

(door Ds. J. du Plessis, B.A., B.D.).

HoogEerw, WelEerw. en Eerw. Vaders en Broeders,

Gevraagd zijnde door den Algemeenen Zending Sekretaris om een stuk te schrijven, dat op den Zendingdag aan de HoogEerw. Synode kan worden voorgelezen, voldoe ik volgaarne aan deze voor mij zoo vereerende opdracht, de bede tegelijk uitsprekende, dat het den Heere der Kerk behagen mag de beraadslagingen der Synode door Zijnen Geest

te leiden en met Zijnen overvloedigen zegen te bekronen, en den wensch uitende, dat liefde tot en ijver voor de groote zaak der Zending, al hare leden in toenemende mate kenmerken mogen.

Het is mijn verlangen, om u in dit referaat met weinige woorden, maar met diepen ernst, *het Geroep van ons Donker Vasteland* in de ooren te doen vallen. Afrika — de moeder, die ons gebaard en getroeteld heeft,— wenkt ons met den drang van de Macedonische hand, roept tot ons met de kracht van de Macedonische stem, en pleit met ons met den angst van het Macedonisch hart: Kom over, en help ons! Zij doet, zooals nimmer tevoren in haar lange geschiedenis, een krachtig beroep op ons medegevoel, onze ontferming en onze dadelijke hulp. Zij maakt vaste en wettige aanspraak op ons, en zij grondt die aanspraak op zeven breede en onomstootelijke redenen, die ik u thans ga opnoemen.

1. *De wijd-geopende Deuren.*— Een halve eeuw geleden mocht ons Vasteland "het Donkere Werelddeel" heeten in den zin van onbekend te zijn. Haar groote meeren waren onontdekt, haar machtige rivieren waren onbevaren, haar bergen en wouden waren op de landkaart onaangeduid, haar wemelende millioenen waren onbezocht, hun bestaan zelfs slechts weinig vermoed. Dertig jaren geleden was Afrika nog "het Donkere" in den zin van het gevaarlijke Vasteland. De reiziger, die zich voornam, haar geheimen te doorzoeken, stelde zijn leven in de waagschaal. Zijn voortgang werd belemmerd door onbekende gevaren, tegen welke geen voorzorg hem wapenen kon; door vreemde krankheden, tegen welke geen geneesmiddel beschermen kon; en door vijandige inboorlingen, die met geschenken bevredigd, of met geweld bekampt moesten worden. Vandaag is Afrika geen onbekend land meer. Elk deel van het Vasteland is bereisd en ontdekt geworden, en met bijna iederen stam van beteekenis zijn betrekkingen aangeknoopt. Gevaarlijk is zij ook niet langer. Over elk deel van Afrika is door de eene of andere Mogendheid, haar beschermheerschappij opgericht. Reiziger, handelaar, gouddelver, regeeringsbeambte beweegt zich nu vrij, veilig en ongehinderd in ieder deel van het Vasteland. Donker is ons werelddeel nog alleen in *dezen* zin, dat tot haar nog niet is doorgedrongen, de "verlichting der kennis der heerlijkheid Gods, in het aangezicht van Christus Jezus." Gelegenheid tot die verlichting is er in overvloed. Beide uit een geografisch en uit een ethnografisch oogpunt beschouwd, staan de deuren van ons Vasteland wijd geopend.

2. *De Voortgang der Beschaving.* Door deze wijd-geopende deuren verspreidt zich de Westersche Beschaving in een onophoudeliken stroom door het gansche Vasteland. Nieuwe wegen worden gebouwd, en nieuwe spoorwegen aangelegd, waarop zich een druk handelsverkeer vertoont; nieuwe nijverheden worden in Afrika begonnen; nieuw kapitaal wordt in Afrika belegd; nieuwe voorraadsbronnen worden in Afrika ontgonnen, om de toenemende aanvraag voor caoutchouc, olie, katoen, cacao, koffie en dergelijke te bevredigen. Nieuwe economische toestanden worden in Afrika geschapen. Onberekenbaar groot zullen de gevolgen van dezen invloed zijn, voor zijn lichamelijk, verstandelijk en geestelijk wel en wee.—In vroegere jaren, onder de oude omstandigheden, was de zendeling bijna altijd de pionier. Hij zette zich onder de woeste barbaren neer, ging met ze vreedzaam en minzaam om, leerde hun taal aan, heelde hun krankheden, verdroeg hun brutaliteiten, bestrafte hun ongerechtigheden, en baande geduldig voor zich en voor zijn boodschap een weg naar hun hart. Dat deed hij *alleen*, beschermd door geen machtige regeering (die waren er nog niet), gerugsteund door geen invloedrijke handelsfirma (die waagden zich niet onder zulke barbaren),—*alleen*, met de vreeze Gods voor zijne oogen, en de liefde van Christus in zijn hart. Vandaag is de toestand geheel veranderd. Niet de zendeling is de pionier, maar de handelaar, de goudgraver, de regeeringsambtenaar. En als na lang sloeren, de zendeling eindelijk op het tooneel verschijnt, dan ziet hij zijn werk belemmerd en bemoeilijkt, en zichzelven gedwarsboomd en gefnuikt, door den verderflijken invloed en de valsche idealen van een beschaving, die zich Christelijk noemt en Christelijk waant, maar geen zweem meer van Christelijkheid bezit. Beschaving *minus* Christelijkheid is voor den Afrikaan een vloek.

3. *Het vermolmen van oude Geloove.* Het Paganisme in Afrika is een stervende kracht. De oude godsdienst van het volk handhaaft zijn ouden invloed niet meer. De oude boom van het volksgeloof, onder welken het eene geslacht na het andere schuiling heeft gezocht, is innerlijk vermolmd, en moet weldra, door den machtigen stroom der indringende beschaving aangeloopen, ontworteld en weggespoeld worden. In den loop mijner wandelingen door West Afrika, heb ik meer dan een afgodstempel, fetish-huis en juju-plaats aanschouwd, die thans ontwijd en verlaten is. Het altaar ligt in puin, het vuur is uitgedoofd, de godheid is verdwenen. En het heidenvolk van Afrika bevindt zich nu in den toestand, door een hedendaagsch schrijver beschreven, als "tusschen twee werelden omdolende, waarvan de eene reeds gestorven is, en de andere machteloos is om geboren te worden." De nieuwe beschaving ontneemt aan den Afrikaan zijn godsdienst, en biedt hem in de plaats daarvan den Mammondienst. Alleen het oude Christendom kan dien verdwijnenden godsdienst door iets beters, iets voor het hart geheel bevredigends, doen vervangen. Welk een ongeëvenaarde gelegenheid voor de Kerk van Christus!

4. *Het dreigend Gevaar van het Mohammedanisme.* Er is een andere godsdienst, die het Christendom zijn recht betwist, om zich den eenen waren en bevredigenden godsdienst te noemen. Het Mohammedanisme, dat zich reeds over de helft van ons Vasteland verspreid heeft, acht zich veel geschikter dan het Christendom, om de godsdienst van geheel Afrika te worden. De Islam is dan ook een godsdienst, die zich bij den zwarten Afrikaan sterk aanbeveelt. Het Mohammedanisme geeft aan den neger een godsdienst van vertrouwen, in plaats van een godsdienst van vrees, en vervangt het geloof in een verscheidenheid van vijandige geesten, door

het bedarende geloof in een God,—Allah. Het Mohammedanisme is voor den neger een maatschappelijke hefboom, wekt in hem het gevoel van zelfrespect, en beteugelt zijn ergste driften, zonder onnoodig gestreng te zijn tegenover zijn veelvuldige zwakheden. De Islam beveelt zich bij den Afrikaan aan, als zijnde bij uitstek "de zwarte-mans godsdienst," in tegenstelling met den godsdienst van den blanken man, met zijn strenge zedelijke eischen en zijn verheven geestelijkheid. In den strijd om het bezit van Afrika heeft de Islam dus gewichtige voordeelen op het Christendom. En hij weet van die voordeelen vlijtig gebruik te maken. Op ongelooflijk snelle wijze breidt de Islam den kring van zijn invloed uit. De trouwste bedienden, de koenste krijgers, de beste vrachtdragers, de eenige handelaren van de streken, door mij tot dusver bezocht, zijn Mohammedanen.

Telkens dacht ik, gedurende mijn reis zuidwaarts naar de Ubangrivier: "*Nu* ben ik toch eindelijk buiten de grenzen van Islamschen invloed," maar telkens zag ik al aanstonds, dat ik mij vergist had, en werd ik andermaal toeschouwer van de kniebuigingen, formule-gebeden en ceremonieële wasschingen van dezen en genen Mohammedaanschen handelaar. De Islam verspreidt zich over ons Vasteland met rassche schreden. Het gevaar voor de toekomst der Christelijke Zending is groot en dreigend. De gelegenheid voor de Christelijke Kerk is schoon, maar voorbijgaand. De situatie in West Afrika en in de Soedan is in een woord *kritiek*.

5. *De sterke Mededinging van het Romanisme.* Het aanrukkende Mohammedanisme wordt door de legers van het Christendom, helaas ! met verdeelde krachten bestreden. Deze toestand van zaken mag betreurd, doch kan niet verholpen worden, want de loop der historie kan niet gekeerd worden. Wederzijdsche erkenning van elkanders goed recht van bestaan, door de Protestantsche en de Roomsche Kerken, het vaststellen en de eerlijke handhaving van scheidslijnen tusschen aangrenzende arbeidsvelden, en eerbied voor elkanders persoon en arbeid, zijn onontbeerlijke eischen, waar Protestant en Katholiek op hetzelfde grondgebied zendingwerk doen. In de laatste jaren heeft zich het Romanisme aan deze regels der welvoegelijkheid en tusschen - Kerkelijke hoffelijkheid zeer vergrepen. Desniettemin dienen wij, Protestanten, ons tegenover de Roomschen beleefd te gedragen, hun dwalingen bedaard en beslist te bestrijden, en bovenal, met het oog op Rome's slapelooze bedrijvigheid, ons te beijveren om de nog niet geëvangeliseerde deelen van Afrika zonder uitstel te bezetten.

6. *De uitnemende Geschiktheid en de bijzondere Roeping van den Zuid-Afrikaan om den zwarten Afrikaan te bearbeiden.* Bijzonder gunstige gelegenheden zijn mij in de laatste maanden geschonken geworden, om den arbeid van verschillende Zending-genootschappen te zien, en, zonder dat nationale trots hier ook maar een enkel woordje behoeft mee te spreken, mag ik bekennen, dat de Zuid-Afrikaner de grootste geschiktheid van allen bezit, om pioniersarbeid op het zendingveld te doen. Voor zendingarbeid in China, met zijn moeilijke taal, of in Indië met zijn ingewikkelde philosophische en godsdienstige stelsels, mag de Afrikaner minder bekwaam zijn, doch aan zijn geschiktheid voor werk in Afrika, onder zwarte Afrikaners, valt niet te twijfelen. Welnu, deze natuurlijke geschiktheid legt ook een stellige verplichting op: met het ons toevertrouwde talent moet gewoekerd, de in ons aangeborene gave moet opgewekt worden. De straf op niet-gebruik is verlamming en verlies. Het orgaan, dat zijn functie niet vervult, verdort. 't Is de onontwijkbare, onverbiddelijke wet der Natuur,—en niet alleen der Natuur, maar des Gewetens en des Zedelijken zins. Ik kan mij, voor mijn geliefde Kerk in Zuid-Afrika, geen andere, geen meer verhevene functie voorstellen, dan de Evangelisatie van gansch Afrika. Daartoe dreef ons de vervolging om des geloofs wille naar dit Zuiderstrand ; daartoe bereidde ons gedurende twee-en-een-halve eeuw de Goddelijke Voorzienigheid ; daartoe staan wij vandaag hier, een vuurtoren in 't Zuiden, gesticht door de Goddelijke Hand ; daartoe roept ons, met een ernst, die alle slaperigheid en vadzigheid verdrijft, de Goddelijke stem ; en daartoe zal ons, wanneer wij gehoor geven, de Goddelijke Genade schragen,—wanneer wij weigeren, de Goddelijke Straf achterhalen.

7. *De zichtbare Goedkeuring welke God reeds aan ons werk gehecht, en de overvloedige Zegen, welken Hij daarop geboden heeft.* Betrekkelijk jonge broeders, die niet meer jaren tellen dan ik, zullen zich nog herinneren den nederigen aanvang van ons werk in Nyasaland, en de herhaalde pogingen om Mashonaaland — wij spraken toen ter tijd steeds van 'Banyailand'—te bereiken. Het zich aanbieden van een jongen broeder, om in die verre gewesten te gaan arbeiden, verwekte algemeene opspraak. 't Is immers geen alledaagsche gebeurtenis, maar een voorval in de Kerkgeschiedenis van Zuid-Afrika, dat de aandacht eischte, en met een rood kruisje moest worden gemerkt. Met hoeveel belangstelling, met welke vurige gebeden, volgden wij de reis van onze jonge vrienden naar het hun aangewezen arbeidsveld. Met wat innerlijk medegevoel vernamen wij, dat de eerste ligging was uitgekozen, de eerste statie aangelegd, het eerste mostaardzaadje geplant. En ziet, wat is heden van dat mostaardzaadje geworden ? Een boom, een groote, diepgewortelde boom, in welks takken individuen, en huisgezinnen, en stammen, en een gansch volk, nestelen. Is dat niet wat wonders ? Die hier niet den Goddelijken vinger ziet, Zijne Kerk bouwende, is willens blind ; die hier niet de Goddelijke stem hoort, tot nieuwe geloofs-ondernemingen roepende, is willens doof ; die hier niet door onbegrensd enthusiasme aangegrepen wordt, moet hopeloos ongevoelig zijn.

Vaders en Broeders, zal het Noodgeroep van Donker Afrika op doove ooren vallen ? Zal Moorenland zich haasten zijne handen tot u uit te strekken, en bevinden dat die handen *niet* worden aangegrepen ? Zal Afrika's wettige aanspraak, die op zevenvoudigen grond berust, u niet met nieuwe ontferming vervullen, tot nieuw gebed roepen, met nieuwen ijver bezielen en tot nieuwe offervaardigheid bewegen. Afrika is een parel van groote waar-

de, bestemd om eenmaal de kroon van den Vredevorst, Immanuël, te versieren. Wie zal voor Hem die parel bemachtigen, en ze Hem aanbieden mogen? Zal het de Kerk van Zuid-Afrika zijn? Om de parel van groote waarde te vinden, is veel zoekens vereischt; om die parel te bezitten, is groote—de allergrootste—opoffering noodig. "Heengaande, verkocht hij *al wat hij had*, en kocht die parel." Zulk een geest van offervaardigheid wekke de Heer genadiglijk ook in ons.

Onze N. G. Kerk in het Kaapsche Schiereiland.

(Vervolg)

II. *Verandering.* Nemen wij nu in oogenschouw de jaren 1885—1895. In deze periode vindt men de gemeenten, indien niet achteruitgaande, dan toch stationair. De Boven Kerk wordt, door besluit der Synode, afgescheiden van de Groote Kerk en gevormd tot een afzonderlijke gemeente in 1891, met den naam van Nieuwe Kerk, die bearbeid wordt door Ds. C.F.J. Muller. Zij bloeit tamelijk, zoodat ook in haar, door het verkrijgen van de Hertzogzaal in de Buitengracht, het collegiaal systeem nog behouden wordt, daar Ds. P. G. J. Meiring als hulpprediker, doch werkelijk als tweede predikant, wordt benoemd; en de diensten in het Engelsch moet houden. Hoe voordeelig het ook destijds was om een geschenk van een prachtig en doelmatig Kerkgebouw te bekomen, bleek toch de Kerk in Buitengracht een imperium in imperio te zijn; want dit gedeelte van de Nieuwe Kerk was gelegen in het hart van de gemeente Kaapstad. Het was nu ongelukkig de tijd van "verdeel en heersch." Er bestond dan ook niet de beste harmonie tusschen de nieuwe gemeente en de Groote Kerk, die ook een groot geschenk bezat in de Hofmeyrgebouwen en bearbeid werd door Dr. J. J. Kotze en Di. A. J. Steytler en G. v. d. Wall en later Ds. A. Moorrees. Men moest nu de Engelsche dienst van elf uur des voormiddags verschuiven naar den avond; en om de voorwaarde van dit rijk geschenk dat er twee diensten in het Hollandsch gehouden zouden worden, te vervullen, moest ook een namiddagdienst ingevoerd worden, welke van het begin af nooit een sukses is geweest. In de Nieuwe Kerk werd slechts in het Hollandsch gepredikt, en deze gemeente werd verder verrijkt door de Wicht-zaal, die een voorbeeld gaf aan de gemeenten op het platte land, om ook hare eigene Jongelieden-zaal te hebben.

Aan vast eigendom, hoewel de Boven Kerk slechts geleend werd door de Moederkerk ontbrak het zeker niet, doch het Kerkelijk en geestelijk heil van beide gemeenten werd daardoor niet zeer bevorderd. Het was juist in dit tijdperk, dat wegens den onverwachten voorspoed in Zuid-Afrika, door de ontwikkeling der goudvelden een uitheemsche bevolking zich neerzette in het Schiereiland, het Hollandsch element overrompelde en absorbeerde; en dat andere gezindten, vooral de Wesleyanen, Presbyterianen en Baptisten, overal Kerken bouwden en gemeenten stichtten in het Schiereiland. De woningen van onze leden werden gestadig veranderd in Engelsche, Duitsche, Joodsche en andere bezigheidsplaatsen; en toen begon het treurig verschijnsel, dat de Afrikaansche Hollandsche lieden voor de Engelschen en uitlanders uit de hoofdsteden (niet alleen Kaapstad, maar ook te Kimberley en Bloemfontein) wijken moesten, gelijk de springbok voor den boer. Van het platteland kwam de bijwoner zich neerzetten in de stad of het dorp, om een betere verdienste te erlangen; aldus werd het getal van onze "Arme Blanken" steeds meer en meer vergroot. Het is een merkwaardig feit, dat, terwijl onze Kerk het verliest in de Hoofdsteden, waar van het begin af onze gezindte bloeide (zooals Kaapstad, Bloemfontein, Maritzburg, Kimberley en Johannesburg) zij het wint in de hoofdsteden waar er voorheen geen groote Hollandsche bevolking woonde (zooals Port Elizabeth, King Williams' Town, Oost Londen en Durban).

Wat gebeurde in de Hoofdstad, geschiedde ook in de voorsteden. Er was te Drie Anker Baai ook tijdelijk voorspoed, daar er een fraai Kerkgebouw werd opgericht, en zelfs eene pastorie aan de gemeente ten geschenke gegeven door den heer J. H. Bam, die later zoowat £60,000 vermaakte aan ettelijke van onze Synodale fondsen. Dit echter strekte niet tot de beste verstandhouding tusschen deze gemeente en de Groote Kerk, daar zij in het midden lag tusschen de stad en Zeepunt, zoodat in deze, zoo te zeggen, feitelijke *annexe* ook 's avonds dienst in het Engelsch moest gehouden worden. Intusschen werd alweer eene andere bij-gemeente opgericht te Papendorp; zoodat de drie predikanten nu hunne handen overvol hadden met de Groote Kerk, Hanover Straat, Zee Punt en Woodstock, behalve Roggebaai, bearbeid door een Zendeling. Verder ontstond er de behoefte om de Melaatschen op Robben-eiland te gemoet te komen, en zoo was er een vierde leeraar noodig, die geholpen werd door den Staat zoowel als door de Kerk, om dit liefdadig werk te doen en wel in den persoon van Ds. C. S. Morgan. Niettegenstaande al deze werkzaamheden steeg het leden- en zielental niet; daarom vinden wij in 1895 slechts 2,600 leden en 5,500 zielen aangegeven op den Almanak, in plaats van 6,500 en 3,000 respektievelijk in 1885. Men kan dus zeker niet gewagen van bijzonderen vooruitgang in deze periode.

Zulk een aantal, zoowel van Hollandsche als Engelsche menschen, gingen zich ter woon neerzetten in de voorsteden, tusschen Kaapstad en Wijnberg, dat Ds. B. P. J. Marchand zich gedrongen gevoelde om diensten in 't Engelsch te beginnen in die streken; en zoo ontstond de gemeente van Rondebosch, die begon met een nominaal getal van 250 zielen en 52 leden. Zij was niet zoo gelukkig in het verkrijgen van geld voor hare sierlijke Kerk, die nog heden, hoewel, een paar jaren geleden, de boedel van wijlen Jan Hofmeyr, toen zijne weduwe stierf, een legaat van £1700 haar vermaakte nog zwaar gebukt gaat onder een schuld van £2,000 en men soms de pijnlijke vraag doet, of zij recht van bestaan bezit. Zoo kwam wederom een imperium in imperio in de te ver uitgestrekte en van vreemde-

lingen te vol wordende gemeente van Wijnberg, alwaar nu door drang van omstandigheden een mengsel van leden uit de Kerken van Kaapstad, de Groote en de Nieuwe, en uit Wijnberg woonde. Zij het echter van Rondebosch gezegd, dat zij bijna met geen eigene lidmaten begon, en toch zich wist staande te houden tot op den huidigen dag, niettegenstaande de harde concurrentie met zoo vele andere genootschappen.

Te Wijnberg werden in dezen tijd de prachtige gronden aan de schoongelegene pastorie overgemaakt aan het Opvoedings Departement, door het stichten van de Hooge Jongens en Meisjes Scholen, de laatste als een zuster van het toen bloeiende Good Hope Seminarie te Kaaapstad. De Hugenoten Meisjesschool, door Ds. P. A. Strasheim gesticht, trok onze Hollandsche kinderen aan, niet alleen uit het Schiereiland en Bovenland, maar ook uit menig ander deel van Zuid-Afrka en werd sterk en populair. Edoch, hoewel de dominee zoon van een Hollander was, was de geest, de mode, de taal zoo Engelsch te dien dage, dat men vergat, dat het Hollandsch ook moest geleerd worden. Alles liep zoo van zelf naar het Engelsch, en het waren de kostleerlingen van deze Hooge Scholen, die het gehoor in den avond grooter lieten schijnen, dan het werkelijk zou geweest zijn in normalen toestand. Het gevolg was, dat zielen- en ledental wat vermeerderde ; doch zoetjes aan werd onbewust de oorzaak in het leven geroepen van lateren achteruitgang in geldelijk eigendom en het voor onze Kerk niet betalend streven, om het hooge en beschaafd leven van Engelsche mode en methode te volgen. Men nam niet in berekening, dat andere genootschappen met ons competeerden, en wij op deze wijze onvoorzichtig ze in de handen werkten. Later werd er ook wat te gulhartig eigendom en geld besteed aan de vernieuwing van pastorie en Kerkgebouw, die als het ware geheel herschapen wierden ; en de rijke gemeente ongemerkt gedompeld in eene schuld van £5,000, door den zeer populairen, doch niet zeer finantiëlen Ds. A. Hofmeyr. Geen wonder dus, dat wij in 1895, onder den schijn van voorspoed, welke naderende achteruitgang bedekte, een vermeerdering van zielen en leden aantreffen, omdat men weggesleept werd door een schijnbaren, doch niet zuiveren vooruitgang : want de van de Moederkerk ietwat ver wonende leden, vonden het geriefelijker en gemakkelijker om de Engelsche kerken in hunne nabijheid te bezoeken. Te Simonsstad is het precies hetzelfde als te Wijnberg onder den ijverigen Ds .van Lingen : Kalkbaai wordt al grooter en grooter, doch de Hollandsche menschen wijken daar voor de Engelschen, en onze menschen te Simonsstad worden door gemengde huwelijken zoetjes aan niet meer zoo sterk Ned. Gereformeerd.

Nu zijn wij tot 't laatste tiental jaren gekomen, dat van 1905 tot 1915. De gedurige verandering en verdeeling heeft zijn vrijen loop. In elk eene van de zeven gemeenten, die in 105 bestaan, neemt het leden- en zielental af, behalve in Groenepunt (den nieuwen naam van Drie Anker Baai verkrijgende), waar het Engelsche element het Hollandsche ietwat versterkt. De behoefte aan bepaalde en duidelijke grensscheidingen wordt al meer en meer gevoeld, doch alhoewel er in den Ring poging op poging aangewend wordt om zulks te bewerkstelligen, zijn de moeilijke omstandigheden van zoodanigen aard, dat zij niet gelukt : zoo hebben wij den abnormalen toestand, dat een lid der gemeente Wijnberg, die slechts een halve mijl woonachtig is van de Kerk dezer gemeente, gedurig gekozen wordt en dient als ouderling van de Kaapstad, terwijl de leeraar ven Wijnberg kinderen doopt en zelfs aan oude lieden het Avondmaal bedient te Mowbray, welke eigenlijk onder Woodstock behoort en thans ressorteert onder Observatory. De leden woonachtig aan de grenzen van Durbanville, die theoretisch onder Wijnberg behooren, zijn praktisch leden geworden van de annexe Maitland. Met de middelen, welke de rijke moedergemeente bezit en zij gewillig is mede te deelen aan hare dochters, en den invloed welke zij door hare nabijheid uitoefent, worden dan twee van de zeven predikanten, die de stadsgemeente dienen, verhoogd tot het bezitten van eigene gemeenten ; en zoo worden de gemeenten Maitland en Observatory geboren en bereiken hare onafhankelijkheid in het jaar 1914.

Hetzelfde is het geval met Simonsstad, waar Engelschen en andere nationaliteiten en gezindten vermenigvuldigen, vooral aan de prachtige kust en het aantrekkelijk zeebad te Muizenberg, die grenzen aan, of liever gedeelte zijn van de eerste en oudste annexe Kalkbaai, alwaar de Hollandsche bevolking eerder minder dan meerder wordt ; en wordt deze van de moeder ietwat stiefmoederlijk behandeld eene afzonderlijke gemeente in 1903. Klein en vol van schuld sukkelt zij, zoo wel als Rondebosch, recht van bestaan te houden, zoodat dispensatie van de Synodale Commissie moet verleend worden aan ouderlingen, om meer dan vier jaren achtereenvolgens te dienen. Zoo hebben wij dan in het huidig jaar in het Kaapsche Schiereiland niet minder dan *tien* gemeenten, welke bediend worden door 14 predikanten en 4 zendelingen, als hulppredikers of helpers. Deze vermeerdering en verbrokkeling in praktisch 14 gemeenten, onder de zorg van anderhalf dozijn arbeiders, geeft ons een groote en goede machinerie van werkzaamheid; doch vergeleken met 1905 is het totaal zielental verminderd met plus minus 600 ; en vergeleken met 1865 slechts vermeerderd met plus minus 600 leden en 500 zielen. Hoe men het ook wegredeneeren wil : in de 50 jaren, welke verloopen zijn, werden gemeenten vermenigvuldigd, kerkgebouwen en zalen in aantal gesticht ; veel meer aan goed en geld besteed ; doch de Kerk in het Schiereiland is stationair geworden ;ja feitelijk achteruitgegaan, vooral als men de aanhoudende toename van de bevolking in aanmerking neemt. Doordat door deze Synode 4 gemeenten van den Ring van Kaapstad verschovèn zijn naar den Ring van Stellenbosch, zal nu de eerste zoo klein zijn, met hare 12 gemeenten, als die van Colesberg en Queenstown. God geve dat dit feit een nieuwe spoorslag moge worden tot meerderen ijver, verstandhouding en welslagen.

G. A. M.

(Wordt vervolgd).

De Theologische Kweekschool, Stellenbosch.

Jaarlijksche : Sluitingsrede.

Door Professor A. MOORREES.

Gisternamiddag vond deze plechtigheid in de kerk te Stellenbosch plaats en werd bijgewoond door het merendeel van de leden der Synode, die door een speciale trein uit Kaapstad daarheen vervoerd werden.

Na gebed en gezang werd de volgende rede door professor Moorrees uitgesproken:—

HoogEerw. en WelEerw. Heren!

Geachte Heren Studenten!

BB. en ZZ. in de Here!

Toen de grijze Augustinus op zijn uiterste lag, was 't machtige Romeinse Rijk, dat in de loop der eeuwen zovele stormen getrotseerd had, zijn ontbinding nabij. Te midden van het krijgsrumoer in de door de Vandalen belegerde stad eindigde het veelbewogen leven van de grootste der westerse kerkvaders, en niet lang na zijn verscheiden ging de bloeiende provincie van Noord-Afrika niet slechts voor 't rijk, maar tevens voor de beschaving en 't Christendom verloren.

En de ramp die Noord-Afrika getroffen had, was slechts een herhaling van wat in andere gewesten gebeurd was of een voorspelling van wat nog verder gebeuren zou. Het was een tijd waarin "alle fondamenten der aarde schenen te wankelen." Geheel Westelik en Midden Europa vertoonde 't schouwspel van een kokende baaierd, waarin donkere krachten gisten en worstelden om een nieuwe wereld te doen geboren worden. De bevolking van Europa was bezig een volkomen gedaanteverwisseling te ondergaan. Ruwe germaanse stammen namen de plaats in van of vermengden zich met de oorspronkelike bewoners der landen die zij veroverd hadden. Al wat oud en eerwaardig was, de beschaving van zovele eeuwen, ging ten gronde. En toen Rome de eeuwige stad, die eeuwen lang voor de wereld het voorwerp van eerbiedige bewondering was geweest; zij die de veiligheid des levens gewaarborgd en kunsten en wetenschappen beschermd had; toen Rome waarvan Tertulhanus verklaard had dat het Romeinse Rijk staan zal zolang de wereld zal staan," en Latantius: "wanneer de hoofdstad der aarde zal gevallen zijn ...... wie zal dan twijfelen dat het einde van menselike zaken en van de aardbol gekomen is?"—toen Rome zelf door de barbaren ingenomen en aan plundering en verwoesting prijs gegeven was, toen scheen het onmogelike werkelik te zijn gebeurd, en het einde van alles te zijn gekomen. Aandoenlik is de klacht, die Hieronymus slaakte toen de mare van deze schrikkelike ramp hem in zijn verre kloostercel te Bethlehem bereikte: "Mijn stem is gesmoord en snikken houden de woorden terug, die ik dichtte: de stad is veroverd, die de ganse wereld veroverde!"

Geen wonder dat de nakomelingen der oude Romeinen met heimwee terug zagen op het heldetijdvak hunner geschiedenis, toen Rome de heerseres der aarde was, en dat zij de onheilen die het Rijk getroffen hadden weten aan de wraak der voorvaderlike goden, wier beelden omvergeworpen, en wier altaren geslecht waren, om plaats te maken voor het Kruis: dat Kruis, dat machteloos bevonden was om de staat te redden in de ure des gevaars. 't Was onder de diepe indruk van die wereldramp, en in antwoord op die beschuldiging, dat Augustinus zijn groot werk: "De Civitate Dei" schreef, waarin hij tegenover het wereldrijk dat zich in de glans en de macht van Rome belichaamd had, stelt: "de allerheerlikste stad Gods," wier "Opperste Koning en Bouwmeester" God is. De aardse stad, ontstaan uit liefde van zichzelf, leid tot versmading van God; de hemelse stad, ontstaan uit liefde van God leidt tot versmading van zichzelf!

Helaas! dezelfde Augustinus die zo heerlik het geestelik karakter van de Civitas Dei (het Godsrijk) heeft beschreven, heeft meer dan iemand anders ertoe bijgedragen dat de Civitas Dei met de zichtbare Kerk vereenzelvigd werd.

De Kerk zou de Romeinse staat overleven. Op haar zou men het woord des dichters kunnen toepassen:—

"Gij alleen waart koningin
Bij het spatten van hun kronen."

Zij was de rots die staan bleef toen de oude beschaving, na nog een tijdlang een kwijnend bestaan te hebben voortgesleept in de barbaarse omgeving verzwolgen werd. Doch zij heeft meer gedaan dan zich staande te houden. Het is haar niet slechts gelukt de germaanse volkeren voor het Christendom te winnen; maar ook haar eenheid te bewaren, die een tijd met verbrokkeling werd bedreigd. De barbaar kan de idee slechts vatten in het konkrete, Hij had behoefte aan een kerk, die een zichtbare eenheid vertoonde, die belichaamd was in één zichtbaar hoofd. In het verleden werd de eenheid der Kerk gewaarborgd in de eenheid van het Rijk; met de uiteenspatting des Rijks, wordt zij bewaard in het Pausdom. Dit echter is niet geschied zonder dat zij haar geestelik karakter daarbij heeft prijs gegeven De Civitas Dei, is een "civitas terrena" geworden. Rome had haar heerschappij over de wereld behouden; maar de stoel van Petrus had de plaats ingenomen van de keizerlike troon; en betoverd door de glans van politieke soevereiniteit, streefden wereldzuchtige kerkvorsten er naar een Godsrijk op aarde te stichten met al de schitterende praal van een machtig wereldrijk.

Eeuwen snelden heen, en andermaal werd de beschaafde wereld tot op haar grondvesten geschud, toen de Katholieke Kerk, die op de puinhopen van het Romeinse Rijk verrezen was, op haar beurt uit elkander spatte, en de stroom, die zo lang blijkbaar kalm en effen in één bedding had gevloeid, zich schuimend buiten zijn oevers stortte en in velerlei takken werd verdeeld. Maar uit de gisting en verwarring dier tijden, te midden van schokken, die alles waarop men tot hiertoe vertrouwd had met instorting en vernietiging dreigden, verrees weer helder en klaar voor het oog der Hervormers de idee van de ware stad Gods! Hun werk was niet slechts afbrekend; maar bepaald en wel voornamelik opbouwend van aard. En tot die rekonstruktie der kerk heeft zeker niemand meer bijgedragen dan de man op wiens persoon ik in deze ure uw aandacht wens te vestigen! Johannes Calvijn.

Tot een vergadering van voorgangers en toekomstige voorgangers ener Gereformeerde Kerk over Calvijn te spreken, die zij als hun geestelike vader erkennen, mag wel de schijn hebben van uilen naar Athene te brengen. Maar wanneer wij bedenken dat van de dagen der Hervorming tot op onze tijd al de leiders der Reformatie, en niet het minst Calvijn, door de boosaardigste laster bezwadderd zijn; dat vooral in de laatste tijd Roomse geschiedschrijvers van grote bekwaamheid, van nauwkeurige bronnestudie ons uit de stukken zelf pogen te bewijzen hoe weinig aanspraak de Geneefse Hervormer heeft op de verering van het nageslacht; dat van Lutherse zijde op het voetspoor van Ritsche, gedurig er op gewezen wordt hoe ongunstig Calvijn bij Luther afsteekt, en dat ons zelfs het recht ontzegd wordt hem de titel van Hervormer toe te kennen; dat zelfs zijn eigen geestelike zonen zich veelal tegen hem hebben gekeerd, zich de naam van Calvijn schamen, en met voorname minachting spreken over de bekrompenheid van zijn theologie, en de valsheid van zijn Godsbegrip, zoals o.a. gedaan wordt in een leerboek over de geschiedenis, dat op sommige scholen in ons eigen land wordt gebruikt, en waarin allerlei onnauwkeurigheden omtrent de Hervormer voorkomen, dan zal het misschien niet geheel overbodig zijn, als er bij een gelegenheid als deze een woord van waardering gesproken worde over een man, van wie zijn vriend en opvolger Beza getuigen kon: "dat in hem alle mensen zien kunnen een schoon voorbeeld van een christelik karakter, dat even gemakkelik te belasteren, als moeilik na te volgen is!" De juiste methode der geschiedschrijving is ongetwijfeld die waarbij duidelik wordt hoe elk histories verschijnsel geworden is tot datgene wat het is, hoe het zich in de samenhang en gebeurtenissen ontwikkeld heeft. De geschiedenis is niet een gebouw, waarvan de verschillende stenen uitwendig aan elkander verbonden zijn; maar een organisme, waarvan de stam uit de wortelen, de takken uit de stam zijn gegroeid. Nauwkeurig bezien, blijkt het dat ook die schijnbaar plotselinge gebeurtenissen, die een geheel nieuwe wending aan de loop der ontwikkeling schijnen te geven, de vrucht zijn van een langzame voorbereiding, zodat het tegenwoordige uit de bodem van het verledene opbloeit, en op zijn beurt weer al de mogelikheden van de toekomst in zijn schoot draagt. De geschiedenis is dus een organies geheel, haar als zodanig te doen kennen is de taak van de historikus. Hij moet de aan de bronnen ontleende feiten schiften en nauwkeurig samenvoegen tot een aaneensluitend geheel. Deze is de enige methode, die het denkend verstand bevredigt, dat weten wil, hoe alles wet is geworden, en hoe het gewordene samenhangt. Blote waarneming van afzonderlike feiten is nog geen wetenschap. Deze ontstaat eerst, waar wij ons rekenschap weten te geven van de verschijnselen, die door ons waargenomen worden; wanneer wij een antwoord geven niet alleen op de vraag: wat er is; maar ook: waarom het er is, en zó is als het is. Zij wil de verschijnselen in onderling verband en samenhang, in hun oorzaak en doel leren kennen. Dit alles nu geldt evenzeer van historiese persoonlikheden. Men kan geen histories persoon beoordelen, dan in het raamwerk van zijn tijd en zijn omgeving. Dat men dit niet altijd in het oog gehouden heeft is oorzaak geweest van menige scheve voorstelling en onbillike oordeelvelling. Natuurlik zal het resultaat waartoe wij komen in meerdere of mindere mate afhangen van het standpunt dat wij tegenover een gegeven verschijnsel of persoon innemen. Volstrekte objektiviteit is een onmogelike eis, en wordt ook in de praktijk nergens aangetroffen. Wel heeft F. C. Baur beweerd: "Er is geen ware objektieve kritiek, zonder dat men zich tegenover het resultaat meer of minder onverschillig houdt en alle subjektieve betrekkingen tot het objekt der kritiek zoveel mogelik van zich los maakt." Maar zou dit wel mogelik zijn? En indien al mogelik, zou het wenselik zijn? Zou de beste historikus de man zijn, die onverschillig is tegenover het resultaat van zijn onderzoek? Doch wat wij wel mogen eisen is dat de historikus zich noch door partijzucht, noch door hartstocht zal laten vervoeren om òf het goede voorbij te zien òf blind te zijn om de gebreken in de persoon die hij tot onderwerp van zijn navorsingen maakt. En juist hier is het dat vele beoordelaars van Calvijn hun eigen onbevoegdheid aan de dag hebben gelegd.

Veel is er in de laatste tijd gedaan aan bronnen-studie van het tijdperk der Reformatie, en daarbij is ook alles wat betrekking heeft op het openbaar en privaat leven van Calvijn aan een streng histories onderzoek onderworpen, met het resultaat dat er een veel vriendeliker licht geworpen is op de gestalte van de grote Hervormer, die men zo dikwels met een somber mantel van strakke eigenzinnigheid, hooghartige trots en ijskoude ongevoeligheid omhangen heeft. En hier heb ik niet slechts het oog op het monumentale werk van prof Emile Doumerque, dat ook in het Nederlands vertaald is, waarin hij zichzelf een "monumentum aere perennius" vervaardigd heeft, en andere levensbeschrijvingen en monografieën die in de jongste tijd verschenen zijn; maar vooral ook op de merkwaardige uitgave van een bloemlezing uit Calvijns brieven, in twee delen, onder de titel: "Johannes Calvinus Lebenswerk in seinen Briefen." De brieven zijn in 't Duits vertaald door Rudolf Schwartz en 't werk is van 'n Inleiding voorzien door prof. Wernle van Basel. Uit de cirka 1250 brieven van Calvijn, die in het "Corpus Reformatorum" zijn bewaard gebleven, zijn 758, benevens zijn testament, in deze verzameling opgenomen. De bedoeling was om slechts die brieven te kiezen, die licht werpen op de persoon en de arbeid van Calvijn, en de keuze werd met de grooste onpartijdigheid gedaan, zodat licht- en schaduwzijde duidelik uitkomen, en niets verbloemd of weggedoezeld wordt. En hoedanig is nu de indruk, die zijn persoonlikheid maakt op de onpartijdige geschiedvorser, zoals zij helder en scherp belijnd naar voren treedt, in deze brieven, waarin hij onomwonden zijn hart voor zijn intieme vrienden uitstort? Ik geef de Baselse Hoogleraar zelf het woord:—

Calvijns brieven zouden eigenlik geen aanbevelende introduktie behoeven, wanneer de man zo bekend was als hij het verdient te zijn. Wat men echter in wijde kringen van hem weet, is niet veel anders dan dat hij Servetus verbrand, Genève getiranniseerd, de beweende, doch niet zo veel gelezene "Institutio" geschreven heeft, en indirekt de stichter der Hugenoten Kerk geworden is." En na aangetoond te hebben hoe dat men wel niet anders dan een ongunstige indruk ontvangen kon indien men zijn kennis aangaande Calvijn uit de meest bekende duitse werken putten moest, gaat hij aldus voort: "Ik weet slechts dat ik in mijn voorlezingen over Calvijn slechts dan warm kon worden, wanneer ik onverholen uitdrukking gaf aan mijn verontwaardiging over het treurig lot van alle tegenstanders van Calvijn in en buiten Genève. Hoe verbaasd was ik echter, toen ik voor de eerste maal met 's mans brieven kennis maakte............ Die voor mij zo aanstotelike trekken in zijn karakter werden door de brieven bevestigd, maar zij traden geheel terug achter andere, die mij geheel onbekend waren, en rangschikten zich in het geheel van een machtig, in zichzelf afgesloten, en met zichzelf verzoenend levensbeeld, voor welks betovering ik, ondanks alle verzet, zwichten moest!"

Deze beoordeling is volkomen billik. Onze Hervormers waren nu eenmaal geen vlekkeloze heiligen, maar mensen van vlees en bloed, in sommige opzichten ver boven, en in andere weer be-

hebt met de vooroordelen van hun tijd. En prof. Wernle merkt zeer juist aan: dat "Calvijn vooral zich er tegen verzetten zou—al liet hij zich ook tegenover mensen op zijn goed geweten voorstaan, anders dan als een ootmoedig zondaar voor de goddelike gerechtigheid te verschijnen!"

Doch vergeef mij deze uitweiding. 't Is toch geenszins mijn voornemen een pleidooi voor Calvijn te leveren. Hoe uitlokkend de taak ook zijn moge om de Calvijn der historie te stellen tegenover die der legende, het onderwerp is veel te omvangrijk voor de tijd, die ons ter beschikking staat. Ik kan niets anders doen dan onder uw aandacht te brengen een enkel deel van de haast ongeloofelik veelzijdige arbeid waarmede Calvijn zich te Genève heeft bezig gehouden; en ga dus spreken over:

De tucht zoals die te Genève in de tijd van Calvijn is uitgeoefend.

Ons onderzoek zal, afgezien van de belangrijkheid van het onderwerp op zichzelf, ons tevens in staat stellen een oordeel te vellen over de juistheid der beschuldiging van aanmatigende heerszucht, bekrompenheid en onverdraagzaamheid die zo algemeen tegen Calvijn vernomen wordt, naar aanleiding van zijn optreden juist met betrekking tot deze zijde van zijn reformatoriese werkzaamheid.

Gelijk Augustinus heeft ook Calvijn zijn visioen gehad van de Stad Gods. Maar hij wacht zich er voor die ideale Gods-stad te vereenzelvigen met de zichtbare Kerk. Zijn begrip van de Kerk staat in logiese samenhang met zijn opvatting van het geheel der geopenbaarde waarheid, zoals hij die ontwikkeld heeft in zijn "Institutio," waarin hij met heldere blik het gehele veld overziet, en met zeldzaam systematies talent de rijke stof weet te ordenen tot één harmonies geheel. Grondgedachte van zijn dogmaties gebouw is de absolute soevereiniteit Gods en de volstrekte afhankelikheid van de mens, en met stoute spekulatieve blik ziet hij het eeuwig Godsplan in de loop der tijden zich ontwikkelen tot zaligheid van de mens en uitlopen op de realisering van 't Koninkrijk Gods. De Institutio bevat een uitgewerkt leerstelsel, een volledig voorschrift voor de Hervormde eredienst, en 'n verheven zedelik ideaal waarnaar het christelik leven zich vormen moet. Volgens Calvijn is de Kerk "het geheel der uitverkorenen," zowel der levenden, als der reeds gestorvenen. In die zin is zij onzichtbaar, een voorwerp des geloofs. Maar die Kerk openbaart zich hier op aarde in 't woord, 't sakrament en in de belijdenis en in de wandel der gelovigen. Ook de zichtbare Kerk dus bestaat uit gelovigen, maar nu zijn er in de Kerk, die niet in der waarheid tot haar behoren. En hoewel nu God alleen Zijn uitverkorenen kent, zo heeft Hij toch zekere kenmerken gegeven, waaraan wij weten kunnen wie naar 't oordeel der liefde als leden der Kerk te erkennen zijn. Deze kenmerken zijn: belijdenis des geloofs, zuivere wandel en deelneming aan de sakramenten. Maar dit veronderstelt van zelf dat er een zekere mate van toezicht gehouden wordt over de leden der Kerk opdat zij beantwoorden mocht aan haar karakter als een vergadering van ware gelovigen, m.a.w., veronderstelt dit de toepassing der kerkelike tucht. Ook hier echter mag de Kerk niet eigendunkelik te werk gaan. Immers Christus alleen is Koning van Zijn Kerk; derhalve schrijft Calvijn aan Farel: "Toen ik de Raad mijn dienst aanbood, verklaarde ik dat 'n kerk niet kan bestaan, wanneer er niet een bepaalde tucht ingevoerd werd zoals zij uit Gods Woord ons voorgeschreven is en in de oude Kerk in acht genomen werd."

Het kan ons dan niet verwonderen dat hij reeds kort na zijn aankomst te Genève (1536) enige "Artikelen" over de "Regering der Kerk" opstelde, die door Farel namens de predikanten aan de Raad werden voorgelegd.

Het eerste punt handelt over het Heilig Avondmaal, dat eigenlik elke Zondag behoorde gevierd te worden, maar daar er gevaar bestaat dat het van wege de zwakheid van het volk in minachting komen kon, eens in de maand zal gebruikt werden. Om te verhinderen dat onwaardigen er aan deelnemen, moeten zij die 'n onchristelike wandel voeren, door de tucht en een ban van de Kerk worden afgesneden. Daartoe moet de Raad personen van goede getuigenis aanstellen in alle kwartieren der stad om toezicht te houden op de wandel der leden. Gevallen van ongeregeldheid moeten aan de predikanten worden bekend gemaakt ten einde de schuldige broederlik te vermanen. In geval van hardnekkigheid zal het aan de gemeente worden bekend gemaakt, en indien de overtreder nog blijft volharden, zal hij in de ban worde gedaan tot tijd en wijle dat hij duidelike kentekenen van bekering en boete aan de dag legt.

Deze artikelen omtrent de tucht, die door de meeste latere schrijvers als inkwisitoriaal gebrandmerkt zijn, waarin eenvoudig de toepassing van wat reeds te Basel en elders in Zwitserland was ingevoerd, met dit onderscheid, dat de tucht elders door de Overheid werd uitgeoefend, en dat Calvijn door haar te maken tot een kerkelike zaak, de autonomie der Kerk handhaafde. De Raad nam de Artikelen met enige geringe wijzigingen aan, o.a. dat het Avondmaal viermaal 's jaars zou worden gevierd.

Geeft de Institutie dus de beginselen van Calvijn's reformatie aan, in de Artikelen vinden wij de grondlijnen voor de toepassing dier beginselen op het leven. Toch zien wij dat hij niet met onbuigzame gestrengheid al zijn beginselen dadelik doorvoeren wil. Hij was geen onberaden dweper, maar hield wel degelik rekening met de omstandigheden, die vooralsnog de konsekwente toepassing van die beginselen in de weg stouden. Zo blijkt het in strijd met zijn beginsel van de autonomie der Kerk, dat de opzieners, waaruit later het konsistorium of de kerkeraad is ontstaan, door de Raad werden benoemd, doch hij had zich te schikken naar de toestand, die hij te Genève aantrof. De Reformatie was van de Overheid uitgegaan, die na vernietiging van het voormalig bisschoppelik gezag, de enige macht was ter behandeling ook van kerkelike zaken. Bovendien moest er naar zijn overtuiging samenwerking zijn tussen de Overheid en de Kerk. Daarom meende hij ook dat, terwijl de Kerk niet verder kon gaan dan de toepassing der tucht, het aan de Overheid stond te beslissen of men degenen, die zich daaraan niet stoorden ook burgerlik straffen zou.

In verband met dit laatste is het hem menigmaal verweten, dat hij de burgerlike overheid gebruikt heeft om vergrijpen tegen de zedewet of de kerkelike verordeningen te straffen. Maar dit verwijt berust op een oppervlakkige kennis van de maatschappelike toestanden van die dagen. Gedurende de middeleeuwen, ten tijde van de Hervorming, en nog lang daarna, was het gebruikelik voor de stedelike overheid om allerlei verordeningen te maken, die ingrepen in de kleinste biezonderheden van het private leven. Zulke wetten waren in alle steden van Zwitserland en dus ook in Genève in zwang. Calvijn heeft dus niet iets nieuws ingevoerd, maar eenvoudig in werking gebracht wat reeds lang vóór zijn optreden bepaald, doch veelal een dode letter gebleven was. Het nieuwe dat hij invoerde was dat hij de ban beschouwde als een essentieel deel van de tucht, en dat hij de tucht niet door de Overheid, maar door de Kerk wilde doen uitoefenen; terwijl men elders tegen de ekskommunikatie was, uit vrees van een herleving van de pauselike ban.

Toen de geneefse predikanten bij de Raad begonnen aan te dringen op toepassing van de artikelen omtrent de tucht, ontmoetten zij bittere tegenstand. Velen bedankten er voor onder kerkelik toezicht geplaatst te worden. Men kon nog tevreden zijn met een hervorming in de leer; maar nu het bleek dat het Calvijn en zijn ambtsbroeders ernst was, dat zij geen hervorming in schijn, maar een grondige verandering van zeden op het oog hadden, verzette men zich tegen deze bemoeiing met het private leven, waardoor aan de losbandigheid waaraan velen gewoon waren, paal en perk zou worden gesteld. Daarbij kwam dat de Raad zelf de uitoefening der tucht in zijn eigen handen wenste te houden, gelijk elders in Zwitserland het geval was. Het moest weldra tot een botsing komen. Tegen het einde van 1537 besloten de predikanten dat personen, die in onenigheid leefden, niet tot het Avondmaal zouden toegelaten worden, doch toen hun gevoelen aan de Raad werd voorgelegd, besloot deze:

"dat men niemand het Avondmaal weigeren zou." Hier had men dus een duidelik ingrijpen van de Overheid in de rechten van de Kerk naar aanleiding van een zuiver kerkelike zaak. Teneinde niet te wijdlopig te worden, ga ik het verder beloop van deze strijd voorbij, die eindigde met de verbanning van Calvijn en twee zijner ambtgenoten; met deze enkele aanmerking: dat Calvijn daarbij een inschikkelikheid aan de dag legde, die alles behalve een onbuigzaam en eigenzinnig karakter verraadt, daar hij bereid was op alle ondergeschikte punten toe te geven, ja om zichzelf te beschuldigen van: 'ongeschiktheid, onvoorzichtigheid, nalatigheid en dwaling" en slechts onverzettelik was, waar het beginselen gold, die hij niet mocht prijs geven zonder verraad te plegen tegen de Heer der Kerk!

De kerkordening, die na zijn terugkeer naar Genève in 1541, opgetrokken werd door een kommissie, bestaande uit predikanten en leden van de Raad, en die niet zonder tegenkanting aangenomen werd, is een ontwikkeling van de Artikelen van 1557. Van belang is de bepaling dat de tucht zou worden uitgeoefend door een konsistorium, samengesteld uit zes predikanten en 12 ouderlingen, deze laatsten te worden benoemd door de Raad op voordracht der predikanten, uit een bepaald getal leden uit de drie verschillende overheidslichamen gekozen, terwijl een der magistraatspersonen de vergaderingen van het konsistorium presideren moest. Dit lichaam was, gelijk een schrijver terecht opmerkt, feitelik niet veel meer dan een kommissie van de Raad, waarin de predikanten wel zitting hadden, doch de minderheid uitmaakten. En hoewel het zeker is dat Calvijn dikwijls door zijn krachtige persoonlikheid een overweldigende invloed op de handelingen van het konsistorium heeft uitgeoefend, was dit lang niet altoos het geval. Van 1541 tot 1555,—dus ook in het jaar toen Servetus verband werd,—was een tijdperk van voorbereidende strijd, en menige plaats uit zijn brieven blijkt hoe dikwijls hij door de Raad in die dagen gedwarsboomd werd. Slechts van 1555 tot aan zijn dood was de macht der oppositie gebroken. Het is dus uiterst onbillik Calvijn aansprekelik te houden voor al de handelingen van het konsistorium, zoals door velen zonder nauwkeurig onderzoek wordt gedaan.

Dat ook deze regeling aan de Overheid meer gezag in kerkelike zaken toekende dan wat haar volgens de beginselen in zijn Institutie uitgesproken toekwam, is wel een bewijs dat hij toen altans niet oppermachtig was, maar zich schikken moest naar wat voor het ogenblik uitvoerbaar was. Zelf schrijft hij hierover: "In twintig dagen hebben wij een wetsontwerp opgetrokken, die volstrekt niet volledig genoeg, maar in verhouding tot de zwakheid van onze tijd dragelik is" En elders zegt hij: "Nu hebben wij iets als een rechtbank van ouderlingen en een vorm van tucht, zoals de zwakheid der tijden die dragen kan. Maar denk niet dat wij het zonder veel zweet verkregen hebben. Want overal breken die onheilige geesten door, die om tucht en orde te ontvluchten, die zij geenszins kunneen verdragen, allerlei voorwendsels zoeken om het gezag der Kerk aan het wankelen te brengen." Waar het hun eigenlik om te doen was, blijkt uit wat hij verder in de eerste door mij aangehaalde brief zegt: "Hierop werd een rechtbank (judicium) ingesteld ter uitoefening der tucht over de zeden, en om te waken over de bewaring der kerkeordening. Want ik wilde dat, zoals billik is, het geestelik gezag van het burgerlik rechtsgebied onderscheiden zou zijn. Zo is ook de ekskommunikatie (i.e de uitsluiting van het Avondmaal) weer in gebruik gekomen!"

Door nauwlettend toezicht te houden op de wandel en de strenge uitoefening der tucht, streefde Calvijn er naar de losbandige zeden te beteugelen: Dronkenschap en ontucht, dobbelspel en wulfse dansen, en de lastering van Gods naam werden streng gestraft, de grovere misdaden zelfs met lijfstraf, verbanning, of in het uiterste geval met de dood. Hierbij dient echter in 't oog te worden gehouden, dat deze strafbepalingen niet van hemzelf afkomstig waren, maar behoorden tot de bestaande burgerlike rechtspleging van zijn tijd, die zoals wij gezien hebben ingreep in het private, het huiselike en het maatschappelike leven.

Dat hij zich een hoog zedelik ideaal had gesteld, dat hij niet slechts in het kerkelik en godsdienstig, maar ook in het huiselik en maatschappelik leven, de beginselen van het Evangelie heeft trachten door te voeren, moet niet gelaakt, maar hem veel eer als verdienste worden toegekend. Dat hij dit gedaan heeft onder de vormen der toenmaals algemeen erkende rechtsbeginselen, waardoor vergrijpen tegen de zedewet en de godsdienst strafbaar waren voor de burgerlike overheid, is eenvoudig een bewijs dat, hoe ver hij ook in menig opzicht zijn tijd vooruit was, hij toch ook weer in andere een kind van zijn tijd was, iets dat hij met de uitnemendste geesten van alle eeuwen gemeen heeft. En zelf hier heeft hij het rechte gezien al kan hij zich in de praktijk ook niet losmaken van zijn tijd en omgeving. Want terwijl hij in de toepassing der tucht het gehele leven tot in de kleinste biezonderheden toe, aan een streng toezicht onderwierp, en aan allerlei bepalingen wilde regelen, heeft hij, in zijn Institutie, handelende over het onmatig genot van aardse goederen en genoegens, helder en ondubbelzinnig, het beginsel uitgesproken: dat het geweten niet kan noch mag gebonden worden door vaste en bepaalde regels; maar dat men zich houden moet binnen de perken door de H. Schrift voorgeschreven. En dat het hem gelukt is, al is het dan ten dele door strenge maatregelen, die wij onmogelik onvoorwaardelik kunnen goedkeuren, Genève, eenmaal berucht wegens haar losbandigheid haar zedeloosheid en haar burgertwisten te herscheppen tot een stille ordelievende stad, een zetel van reine zeden, een kweekplaats van ware godsdienst, een toevluchtsoord voor alle vervolgden, en een brandpunt van licht en beschaving voor geheel Europa, dat getuigt niet slechts voor de kracht zijner persoonlikheid, maar ook voor de gezegende invloed, die hij door woord en wandel heeft uitgeoefend. Zulk een verandering kan niet enkel het gevolg zijn van konstitutionele tucht, want de tucht is niet het leven der Kerk; maar gelijk Calvijn het uitdrukt "haar zenuwen"; het leven dat moet van Boven komen. En dat die verandering werkelik tot stand werd gebracht, blijkt uit vele getuigenissen. Farel, die zulke bittere herinneringen van Genève had, getuigt bij een later bezoek: "Ik verklaar dat zo ik te kiezen had, ik liever in Genève de minste zou zijn, dan elders de eerste." John Knox verklaart: "Nergens heb ik de gezegende invloed der hervorming op godsdienst en zeden zó kunnen opmerken als te Genève." Andere tijdgenoten zijn niet minder kwistig in hun lofspraak.

Indien nu, gelijk wij gezien hebben, de tucht zulk een noodzakelik bestanddeel van Calvijn's program van Reformatie was, zodat hij haar zelf onmisbaar achtte voor het bestaan ener welgeordende Kerk, dan ontstaat de vraag of zij volgens hem in die zin tot het wezen der Kerk behoort, dat waar deze in gebreke blijft de tucht behoorlik toe te passen, zij daardoor ophoudt een ware kerk te zijn, en derhalve de leden, die zich bezwaard gevoelen, in gehoorzaamheid aan de ordonantiën Gods, gehouden zijn zich aan haar of aan de gemeenschap met haar leden te ontrekken?

Op de vraag zó gesteld is het antwoord niet moeilik. Volgens Calvijn zijn de kentekenen der ware Kerk, de zuivere prediking des Woords, en de bediening der Sakramenten naar de instelling van Christus. Hij verklaart uitdrukkelik, "dat er geen verontschuldiging is voor hem die vrijwillig de uiterlike gemeenschap der Kerk verlaat waarin het Woord Gods gepredikt, en de Sakramenten bediend worden," en dat ten spijte van de fouten van weinigen of velen er niets is om ons te verhinderen aldaar ons geloof te belijden in de door God ingestelde plechtigheden. Hij wijst op de gemeente te Corinthe, die door Paulus als een vergadering van "heiligen" wordt aangesproken. hoewel er niet slechts bederf in de leden, maar ook in de leer werd aangetroffen. Zelfs wanneer de leraars nalatig zijn in de toepassing der tucht, heeft men nog geen recht zich van de Kerk af te scheiden. Hij die meent dat het heiligschennis is des Heren Bondsmaal met de goddelozen te gebruiken, is strikter dan Paulus zelf. Ja, zelfs wanneer de kerkeraad zich aan verzuim schuldig maakt, mogen de leden zich niet afscheiden, evenmin als predikanten de gehele Kerk in beroering

moeten brengen, wanneer zij niet alles dat behoort verbeterd te worden, naar hun zin kunnen hervormen. Deze beginselen nu, in zijn Institutie neergelegd, heeft hij zelf in de praktijk in beoefening gebracht. Toen hij uit Genève verbannen was en zijn aanhangers gevaar liepen de weg van scheuring af te gaan, door dat zij de predikanten, die tot opvolgers der verbannenen aangesteld waren, niet wilden erkennen, heef Calvijn, hoe diep hij zich ook gekrenkt gevoelde, aan de onbillike bejegening hun aangedaan, hen herhaaldelik aangespoord de band der eenheid niet te verbreken. "De afkeer van scheuring moet bij christenen zo groot zijn—schrijft hij—dat zij haar zo veel het maar in hun vermogen is moeten vermijden. Aan de bediening des Woords en de Sakramenten komt zulk een eerbied toe, dat waar deze beide zaken aanwezig zijn, men het daarvoor houden moet dat er een kerk is. Wanneer het alzo door Gods toelating gekomen is dat de Kerk door deze predikanten—laat hen zijn wie zij willen—bestuurd wordt, wanneer gij de kenmerken der Kerk daar ziet, is het beter u niet aan de gemeenschap des Avondmaals te onttrekken." Elders weer waarschuwt hij tegen het twisten met de predikanten, waardoor de dienst, waarin de heerlikheid van onze Here Jezus Christus behoort te schitteren, gesmaad en haast met voeten vertreden wordt, en dan gaat hij voort: "En het moet u volstrekt niet van weinig betekenis schijnen of er in de Kerk scheuringen en sekten ontstaan en gekoesterd worden; waarlik geen Christen hart behoort zo iets zonder verschrikking te kunnen horen. Dat dit echter werkelik het geval is, waar zulk een scheiding bestaat, en als het ware een afscheiding tussen predikant en gemeente plaats vindt, dat bewijst uw toestand zelf."

Wat dunkt u M. H. H. is dit optreden van Calvijn, niet een afdoend bewijs voor de oprechtheid van zijn woord: "De rust der kerken is mij meer waard, dan dat ik zou willen dat zij om mijnentwil zou worden verstoord!" Hoe gans anders is de figuur die ons hier tegentreedt, als de karakatuur die men ons gewoonlik van hem te zien geeft: een stug eigenzinnig mens, die met onverbiddelike eigenzinnigheid vasthoudt aan zijn gevoelen en geen duimbreed toegeven wil. Zeker hij kon gestreng zijn, in de eerste plaats tegenover zichzelf; maar ook jegens anderen. Hij had de gebreken, die eigen zijn aan een vast karakter, een sterke wil en een krachtige persoonlikheid, en waar het grote beginsel gold, stond hij muurvast. Maar er was ook een andere zijde aan zijn karakter waarop te weinig gelet is, doch waarin ik nu niet treden kan. Maar wat niet mag verzwegen worden, omdat het in verband staat met mijn onderwerp, is: dat niemand meer gedaan en rustelozer gearbeid heeft om de eenheid der Kerk te bewaren dan hij. Waar er ook scheuring dreigde, trad hij als bemiddelaar tussenbeide. En in de droeve strijd met de Lutheranen betoonde hij een verdraagzaamheid en inschikkelikheid, een ruimte van hart en breedheid van uitzicht, die hem instaat stelden persoonlike grieven en partijbelangen op de achtergrond te schuiven en het oog te vestigen op het welzijn der Kerk alleen!

Andermaal als in de dagen van Augustinus en in die van Calvijn verkeert de christelike wereld in bange barensnood, en wat uit deze donkere tijden voor Kerk en wereld zal geboren worden is Gode alleen bekend. In dergelijke omstandigheden heeft Calvijn eens gezegd: als hij trachtte na te denken over wat de uitkomst der bestaande verwarringen mocht zijn, werd het hem zo donker, dat hij niets beter dacht "dan de ogen te sluiten voor deze wereld en op God alleen te zien."

Dat was het geheim van zijn kracht. In de bangste ogenblikken heeft hij nimmer gewankeld. Hoe donkerder het werd om hem heen, des te helderder blonk zijn geloof. Te midden van de dichtste duisternis: door sommigen belasterd, door anderen misverstaan, onder verdachtmaking, en bittere teleurstelling, gekweld door lichamelik lijden en huiselike smart, ging hij immer voort met vaste gelijkmatige tred, "als had hij"—zoals op zijn gedenkpenning staat, drie honderd jaar na zijn dood geslagen—"als had hij God de onzienlike, met zijn sterfelike ogen aanschouwd."

Niets beter kan ik Gods dienstknechten in deze kommervolle tijd toewensen dan dat geloof in God en de zegepraal van Zijn zaak; die verterende ijver voor de Heer en de belangen van Zijn kerk, en die onbaatzuchtige toewijding van al uw krachten aan de gehele kudde waarover de Heilige Geest u tot opzieners gesteld heeft, die de edelste trekken waren in het karakter van Calvijn!

Dan zullen wij niet vrezen "al veranderde de aarde haar plaats, en al werden de bergen verzet in het hart van de zeeën." Immers:—"De macht des afgronds heeft haar tijd, maar de eeuwigheid is van de Heer!"

Laten de wateren bruisen, laten de koninkrijken bewogen worden:—

Over de opgedreven waat'ren
Wandelt Zijn Koningstem.
Zeeën schuimen, scharen schaat'ren,
En de storm verheerlikt Hem!

Gel. Jongelieden, die op deze stormachtige dagen uitgaat om de levenstaak op te vatten, waartoe, naar gij vertrouwt, de Heer u geroepen heeft!

De Kerk heeft te allen tijde, en niet het minst in onze tijd, behoefte aan mannen, die zich, gelijk de grote Hervormer, op wien wij u gewezen hebben, met onverdeelde krachten wijden aan 't werk der bediening, aan de opbouwing des lichaams van Christus, namelik een taak waartoe een geheiligde persoonlikheid, waartoe de blijmoedige toewijding van al uw vermogens en krachten worden vereist. Met aangrijpende ernst heeft God tot u en tot ons gesproken in het laatste jaar van uw studietijd. Van ons heeft Hij weggenomen een hoog-gewaardeerde ambtsbroeder, van u een geliefde leermeester, die zowel in de verschillende gemeenten, die hij bearbeid heeft, als op de leerstoel, waar 't hem vergund werd zijn levenstaak te eindigen, ons allen 'n voorbeeld was van ijverige onverdeelde toewijding aan de heilige dienst van onze Koning en Zijn kerk. Laat die ondervinding u stemmen tot meer dan gewone ernst. Ons land, ons volk hebben rechtmatig aanspraak op uw liefde en uw dienst; maar vergeet het nooit de eerste en de hoogste aanspraak heeft Hij tot wiens dienst gij op biezondere wijze zult worden afgezonderd. Die aanspraak altoos te laten gelden; boven alles te zoeken het heil van Christus kerk: u zelf te verloochenen liever dan dat om uwentwil het werk Gods gehinderd worde of schade lijde; ziet dit zal niet altoos gemakkelik vallen; daartoe zult gij alleen komen, wanneer gij geleerd hebt met Calvijn te zeggen, toen hij tegen eigen zin en wil gedwongen werd naar Genève terug te keren:—

"Daar ik weet dat ik niet mijn eigen Heer ben, breng ik mijn hart als geslacht de Heer ten offer......... Derhalve heb ik mijn eigen zin gebonden en gevangen gegeven in gehoorzaamheid aan God!"

Ik heb gezegd.

Een slotgebed werd gedaan door de moderator der Synode.

Na afloop van de verrichtingen in de kerk werden de bezoekers en andere belangstellenden in de Kerkzaal op verversingen onthaald.

De studenten die 't Seminarie aan 't eind van 't jaar verlaten, zijn de heren B. Alheit, J. J. Hattingh, M. de Kock, F. de Kock, B. Kloppers, W. A. Krige, J. Lamprecht, D. Laurie, W. Malan, D. S. Malan, F. S. Malan, J. Olivier, C. Röhm, P. Swart, J. Theron, G. D. du Toit.

DEEL XX, No. 12. STELLENBOSCH. DECEMBER 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

AAN DEN LEZER.

Het spijt mij, dat de ruimte mij verbiedt, het treffend stuk van Ds. McGregor over 't geloof in zijn geheel op te nemen ; en dat de bijdragen van Di. Kriel en Marchand over de rebellie thans ook moeten worden uitgesloten. Ik hoop in 't Januari-nommer — blijft 't "Maandblad" bestaan — die stukken op te nemen. Middelerwijl den lezer heil !

Een gezegend Kerstfeest,
Een vreugdevol Nieuwjaar !

KRONIEK.

Dissertatie van Dr. Pretorius.

Ik wensch Dr. Pretorius van harte geluk met zijn dissertatie over Rom. VII — niet omdat hij iets geheel nieuws heeft geleverd, of de kwestie voor goed heeft beslist. Men zal over de verklaring van Romeinen VII blijven verschillen, al naarmate men van dogmatisch standpunt verschilt. Ik wensch onzen jongen Doktor geluk met zijn onderwerp en de studie daaraan besteed. Ik heb 't altijd betreurd, dat onze Kapenaren verplicht zijn geweest over een of ander philosophische grootheid te schrijven. Malebranche, Berkeley, Bentham, Spencer,—door onze jonge Afrikaners besproken, behooren tot den verleden tijd. Boekdeelen zijn aan hun werken gewijd. Niets nieuws bleef er te zeggen. Pragmatisme was iets levends : en Dr. Muller deed wel dat onderwerp te kiezen.

Hier echter hebben we een onderwerp dat ingrijpt in het leven, dat ons leidt naar de Schrift, dat de Schrift uitlegt, dat voor den ernstigen Christen, voor den kansel van waarde is. Daarom danken wij den jongen doktor voor zijn werk. Wij hopen slechts dat onze predikanten zich van dit werk zullen voorzien en het zullen lezen. Dr. Abraham Kuyper is uitbundig in zijn lof over deze Dissertatie. "Ongetwijfeld — zegt hij — zal dit proefschrift in Gereformeerde kringen met dankbaarheid ontvangen en gelezen worden en het zal het vertrouwen sterken in onze Hoogeschool, wier leerling Dr. Pretorius was. Maar het zal ook in de wetenschappelijke wereld daarbuiten een goeden indruk maken, door de nauwkeurigheid der exegese en het rijke historische materiaal."

Onder de stellingen door Dr- Pretorius verdedigd, lezen wij de volgende :

"Het 'tweestroom' ideaal is een waarborg voor het voortbestaan der hollandsche Kerken als zoodanig in Zuid-Afrika."

Gaarne had ik den jongen doktor hierover willen hooren. Heeft hij eene profetische gave ? De Ger. Kerk in Noord Amerika kent en erkent beide talen. Toch is zij krachtig, levend en gezegend. Doch dit laat ik rusten.

De Synode.

Van Kant, den alles-overweldigenden, alles-vernietigenden denker, wordt het volgende verhaald : Eens werd in zijn tegenwoordigheid de vraag besproken, of de Philosophie wel de dienaresse der

Theologie was, zooals door sommigen beweerd werd. Kant's antwoord was treffend : " Er is eene andere vraag, die voorafgaan moet, t.w., is zij de *fakkeldraagster*, of de *slippedraagster* ?" M.a.w. gaat zij vooruit om het pad te verlichten, den weg te wijzen ; of komt zij achterna, om den sleep van de bruid te dragen en gedwee te volgen, waar anderen leiden ?"

* * *

Onze Synode is gekomen en gegaan ; en de vraag van Kant is niet ongerijmd : " *Leidt* onze Synode dat deel van de Hollandsch-sprekende bevolking, door haar vertegenwoordigd ; of *volgt* zij gedwee de openbare meening ? Gaat zij vooraan, den toorts in handen, om licht te werpen op 't donkere pad, of is zij geworden de *slippedraagster* der bruid, in de schaduw haar werk verrichtende, zonder eigen oordeel, zonder eigen initiatief ?" Deze vraag zweeft op vele lippen. En hierbij komt eene andere, evenzeer gewichtige vraag : " Gaat onze Kerk nu zich werkelijk aangorden tot de taak van verzoening, van reorganisatie, van nauwere aansluiting, van vernieuwden en versterkten arbeid ter uitbreiding van het Koninkrijk Gods ?" Ik doe hulde aan den ernst, den ijver, de geestdrift van meer dan één broeder, van meer dan één *spreker*. Vaak blijft het bij het *spreken* : laat ieder lid der Synode nu overgaan tot *daden* des geloofs en der liefde.

* * *

Door eene eigenaardige opvatting van 't Gereformeerd Kerkrecht, sluit de Synode haar deur voor alle vakmannen in onze Kerk. Geen enkel pesbyteriaansch kerkgenootschap sluit zijn *professoren* uit de hoogste zijner vergaderingen—slechts de Synode van de Ned. Ger. Kerk in Z. Afrika doet dit. In Schotland plaatst men vaak een professor in den Moderatorsstoel. Jaren lang was Prof. Rainy de gevierde leidsman in de " General Assembly " van de Vereenigde Vrije Kerk. In Amerika laat men ieder predikant — dienstdoende of emeritus — tot de Synode toe. Een *emeritus* heeft bij ons geen genade, zelfs niet op eene Commissie. De *Zending-secretaris* staat buiten de poort, tezamen met den *zaakgelastigde*. Eerst moet 't " Open uwen mond " van de lippen des Moderators worden vernomen, voordat deze vakmannen recht hebben tot spreken. Kiest eene gemeente een dier mannen tot ouderling, dan mag hij toegelaten worden tot Synode of Ring ; zoodat 't weleens gebeurd is, dat een Hoogleeraar of een zendeling zitting had in onze hoogere vergaderingen. In elk geval is onze Kerk eenig in haar soort op dit gebied.

* * *

Doch dit daargelaten. Ik doe andermaal de vraag : *leidt*, of *volgt* onze Kerk ? De wereld over — in bijna alle Kerkgenootschappen is er gebrek aan leidslieden. Mott drong er op aan, dat de Kerk, zoo zij haar roeping niet missen zal, leiden *moet*. En nog onlangs sprak Dr. Selbie, de welbekende principaal van Mansfield College, Oxford, een treffend woord, dat als artikel verschenen is in een Engelsch tijdschrift ; waarin dit o.a. voor komt :— " De Kerk moet een verbijsterde wereld leiden. Meer en meer wordt het duidelijk, dat van geen andere zijde dat leiden komen kan. De intellektueelen, die trotschelijk hun leiderschap aan de wereld hebben opgedrongen, zijn hopeloos ineengezakt. Sir Oliver Lodge in zijn pas-verschenen boek : " De oorlog en daarna " beschuldigt openlijk mannen als Prof. Haeckel en zijn godloochenende medebroeders van de wereld in barbaarschheid te hebben gedompeld. Een ding is zeker, het dolle spel van deze " bastaard philosophieën "— zooals Sir Oliver ze noemde — is voorbij. De wereld heeft ze uitgevonden en verafschuwt ze als hare ergste vijanden. Leiders zijn zeer noodig, en het zijn Christenen alleen, die daarvoor bekwaam zijn. Wij hebben voor ons het grootste werk, dat ooit aan iemand kan worden toevertrouwd

't Is meer dan tijd, dat we daarvoor gereed zijn. Het menschdom ligt thans in den Poel, door Bunyan beschreven (Slough of despond) ; " Pliable " [de meegaande wereldwijze] heeft zich aan den strijd onttrokken ; slechts de Kerk, als " Evangelist," kan de voeten des menschdoms terugleiden naar de rechte baan." Tot zoover Dr. Selbie.

* * *

Ook onze Kerk heeft voor zich een werk van groote beteekenis. Heeft zij wel *leiders* of volgt zij slechts waar de openbare meening haar voeren wil ? Ik kan 't niet verhelen, dat de revisie-episode en de discussiën over de rebellie op mij een pijnlijken indruk hebben gemaakt. Men had m.i. — ik zeg het met alle bescheidenheid — de vage Bloemfonteinsche besluiten óf moeten laten, óf moeten verwerpen, óf moeten bekrachtigen. Men deed

niets van dit alles. Beweerd werd er dat de gemeenten voorlichting behoefden. Hebben onze gemeenten die voorlichting ontvangen? Zelfs de stoutmoedigste zal dit niet kunnen beweren. Echter is tweeërlei gewonnen: het Bloemfonteinsche besluit met zijn beroep op het geweten — waartegen een krachtige minderheid, en onder hen schrijver dezes, stemde — is niet aangenomen. En tevens zijn er in de Synode even krachtige stemmen verheven tegen de rebellie, die in Zuid-Afrika zooveel jammeren heeft veroorzaakt. Ik laat in een andere kolom ruimte aan de toespraken van Di. L. M. Kriel en D. Marchand.

* * *

Ik wil niets hier zeggen van de Bloemfonteinsche Conferentie; want de discussie werd met gesloten deuren gehouden. Toch verbreek ik geen geheim, wanneer ik klem leg op het feit, dat een niet-geringe minderheid zich te Bloemfontein tegen het besluit omtrent de rebellie heeft laten hooren. Tot op zekere hoogte konden wij met de meerderheid samengaan; want ook wij wilden vrede bewerken. Doch wij voelden, dat het niet ging een besluit te nemen — hoe welgemeend ook — dat de huidige kwestie niet raakt. Rebellie kan men wel rechtvaardigen, gelijk men den oorlog rechtvaardigt. Maar de vraag is: "Kan men de rebellie van 1915 rechtvaardigen?" Niemand had den moed om in de Synode met een duidelijk voorstel dien opstand te dekken. Zelfs Bloemfontein moest 't ontgelden. Interessant en amusant is de kritiek op het Synodale besluit in "The Catholic Magazine." Uitgaande van de bewering van een onzer predikanten: "de Ned. Ger. Kerk is de grootste, maar ook de loyaalste Kerk in Z. Afrika," zegt 't blad: "het debat over de rebellie heeft die bewering gelogenstraft. Door 167 stemmen tegen 103 heeft de Synode geweigerd te verklaren, dat deze beweging eene zondige is"... "Mannen, die het wettig gezag tegenstonden met geweren in de hand, kunnen niet worden vrijgesproken, met een beroep op het geweten."

* * *

Nu heb ik wel veel te zeggen omtrent de Katholieke Kerk en rebellie. Doch wat hier wordt verklaard omtrent een beroep op het geweten, ter dekking van verzet tegen de wettige overheid en de daaruit ontstane vergieting van broederbloed kan ik ook onderschrijven. Met een beroep op het geweten heeft de roomsche Torquemada zijn *auto-da-fe's* ontstoken, heeft Ravaillac Hendrik IV vermoord, heeft Balthazar Gerard den grooten Zwijger verraderlijk om 't leven gebracht. Charlotte Corday hield er ook een geweten op na. En wie weet of Prinzip niet zulk een achterdeur had, toen hij den bal aan 't rollen zette, die den oorlog van 1914 15 heeft veroorzaakt! Men zij voorzichtig met zijn geweten, zelfs wanneer gedekt met de eene of andere schriftuurplaats. Augustinus had zijn tekst voor de vervolging der Donatisten; en na hem dekte men vaak zijn kettergerichten met teksten, ter verlichting van zijn geweten. O geweten, geweten, hoevele zonden zijn er in uwen naam gedaan. De "Christian" reflecteerende op het artikel van Dr. Selbie, hierboven aangehaald, zegt terecht: "De Kerk, zooals Christus wilde, dat zij zijn zou, is een werkelijk geweten voor de natie: zij is een spiegel, waarin de wereld zichzelf zien kan, zooals zij is, en zooals zij behoort te zijn. En hier juist,— het doet ons innig leed dit te zeggen — is onze zwakheid openbaar. Het gelaat van den spiegel is bewolkt geworden. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde zullen niet komen, totdat de Kerk als de Bruid aantrekkelijk wordt." Dat God onze Kerk wil maken tot een spiegel, waarin de Natie als een geheel zichzelven ziet, zooals zij behoort te zijn, mag wel de bede zijn van elken predikant en ouderling, die de Synode hebben bijgewoond.

* * *

Hier komt nog bij, dat de Synode, juist op een tijd, waarin hare stem met kracht moest worden vernomen, zelfs in haar Herderlijken Brief niets wilde, dat betrekking heeft op onze tegenwoordige toestanden. De volgende paragraaf is uit dien brief geschrapt; volgens "Ons Land":—

"Er is nog een gevaar, waarop dient gewezen te worden. Het is in de laatste tijd gebleken, dat er invloeden van buiten aan 't werk zijn om bij onze mensen, die van nature vrede- en ordelievend zijn, eerbied voor en gehoorzaamheid aan de door God verordende overheden te ondermijnen. Het Vijfde gebod wordt in minachting gebracht. De tekenen daarvan openbaren zich al meer in 't huiselik en maatschappelik leven. Zelfs het kerkelik leven is in dezen niet vrij te spreken! Ouders schijnen niet meer dat gezag uit te oefenen en die eerbied af te dwingen bij hun kroost, welke door God gewild zijn als grondslag van geheel de

samenleving. Er is bij een deel van onze jeugd een neiging tot verzet tegen overheid en wet te bespeuren. En dit verschijnsel is niet bij de jeugd alleen beperkt. Het openbaart zich ook bij hen, die reeds tot rijpere jaren gekomen zijn. En het is, om het minst te zeggen, een onheilspellend verschijnsel ! Het moet ieder Christen-gemoed met angst en kommer vervullen ! Hiertegen willen wij, als wachters op Zions muren, in alle ernst waarschuwen. En vooral willen wij er op wijzen, dat de vermaning van de Apostel Paulus voor deze zaak vandaag nog dezelfde betekenis en waarde heeft, waar hij zegt : "Alle ziel zij de machten over haar gesteld, onderworpen : want er is geene macht dan van God, en de machten, die er zijn, die zijn van God verordend." Op deze grondslag immers rust het gebouw van huisgezin en Kerk en Staat."

Hoe 't ook zij, ik vertrouw dat onze Kerk in 't vervolg zich op elk gebied als *fakkeldraagster* zal kenmerken, en niet maar in de achterhoede zal staan, volgende waar zij leiden moest, met den sleep van het bruidsgewaad in haar hand.

* * *

Over vele dingen verheug ik mij. Die treffende Rapporten hebben blijvende waarde. Aan de nieuwe Commissie voor de Inwendige Zending reik ik de hand. Moge zij met kracht het haar aanbevolen werk voortzetten. De broeders J. R. Albertijn en A. D. Luckhoff verdienen onzen dank voor hun krachtige pleitredenen, in 't belang der opvoeding. Mogen onze predikanten terugkeeren naar hunne gemeenten, om de besluiten ten uitvoer te brengen, die door de Synode genomen zijn. De Kerk zal bloeien, wanneer hare leeraren in de kracht des Heiligen Geestes hun plicht doen. Gewoonlijk komt er herleving na oorlog. Moge 't thans ook het geval zijn ! De bede der Kerk behoort te zijn : "Zult Gij ons niet weder levend maken, o Heer !"

SLUITINGS REDE

uitgesproken bij de sluiting der klassen van 't Opleidings Instituut, Wellington, 13 Nov. 1915.

door Ds. Rabie.

Geliefde Studenten : Het is met innige dankbaarheid tot God, dat wij thans, bij het einde van een ander studiejaar gekomen zijnde, terug mogen zien op de vervlogene maanden. Gedurende verscheidene achtereenvolgende jaren werd het werk aan onze Inrichting grootelijks gehinderd door de krankheid en zelfs door het afsterven van Docenten,—en bij degenen die de belangen der Inrichting op het hart droegen kwam de zucht dikwijls op : Och, wanneer zal er toch weer een geregelde gang in de werkzaamheden der Inrichting zijn ! Het is nu de tweede keer, dat er aan het einde van een studiejaar gewag kan gemaakt worden van een ongehinderden gang van zaken. Docenten en studenten konden zonder hinder van krankheid of iets anders hun werk voortzetten. De Heer zij geloofd voor Zijne genade. Hij vergeve ons ons aller tekortkomingen. Zijn naam ontvange al de eer !

Wij wenschen bij deze gelegenheid te spreken naar aanleiding van de welbekende woorden, die in het gebed des Heeren voorkomen :

"*Uw Koninkrijk kome.*"

Wij spreken u eerst over wat wij te verstaan hebben- wanneer wij aan het Koninkrijk denken, en vervolgens over wat de komst van dat Koninkrijk beteekent.

I. Niemand zal het betwisten, dat vóór de komst van onzen Heiland naar deze wereld de idee van een Koninkrijk Gods aan de Joodsche verwachting geen vreemde was. Grondslag van deze verwachting moeten wij gewis in de belofte van God aan David zoeken. God had beloofd hem een huis te maken. Na hem zou de Heer aan zijn zaad het Koninkrijk bevestigen. De stoel zijns koningkrijks zou bevestigd zijn tot in eeuwigheid. Het huis van David zou bestendig zijn en zijn koninkrijk tot in eeuwigheid. (2 Sam. 7 : 11—16) Deze belofte werd niet in Davids onmiddelijke nakomelingen vervuld. Hoewel het koninkrijk van Israël gedurende de regeering van David eene hoogte bereikte, te voren niet gekend, was er na hem spoedig een achteruitgang. Wegens de afwijking van God werd Israël verdeeld, en moest hij een steeds geringer plaats onder de volkeren der wereld innemen, tot eindelijk dat gedeelte, dat nog Israël genoemd kon worden, onder de beheersching van heidensche volken moest staan. Maar de belofte aan David was er. Profeet na profeet bevestigde het niet slechts, dat God die belofte waar zou maken, maar gaf ook bijzonderheden

aangaande dat toekomstig rijk, die het zuchtend volk met nieuwe hoop vervulden. Er zou een *Spruite Davids* verwekt worden, die een echte theocratische koning zou zijn en die zijn gezag over alle volken zou doen gelden. Alle onvrede zou dan verbannen zijn. Voorspoed zou overal gevonden worden. Hoe hachelijker de toestand van Israël werd, hoe vaster klemde zich het volk aan deze verwachting. Zij was de ster aan een donkeren hemel. Wel had de Heer Zijn volk om hunne ongerechtigheden aan de heidenen overgegeven, maar Hij zou Zich hunner weder ontfermen, en hen door den Messias verheffen. En deze gedachte kwam al meer en meer alleen op den voorgrond te staan. Hoewel de profeten duidelijk van den Messias spraken als verzoening voor de zonden aanbrengende, had men daar geen oor voor. In hunne verdrukking was er enkel verlangen naar heerschappij. Alle volken zouden onderworpen worden. Van daar dat een Messias, die niet met de majesteit van een aardschen vorst kwam, die het koninkrijk van Israël niet dadelijk wilde oprichten, verworpen werd.

Bij het aanbreken van de N. T. periode hebben wij dus te doen én met de voorstelling van het Koninkrijk, die de profeten gaven, én met de voorstelling, die zich in de verwachting der Joden gevormd had. Bij de eerste sloot Jezus Zich volkomen aan. De tweede moest Hij teleurstellen.

Waar de Heiland van het Koninkrijk sprak, daar bediende Hij Zich van de volgende uitdrukkingen: Koninkrijk Gods, Koninkrijk der hemelen en Koninkrijk van den Zoon des Menschen. (Matth. 16 : 25). Men heeft wel getracht een verschil in de beteekenis van deze benamingen te vinden, door b.v. te beweren, dat het Koninkrijk Gods een veel ruimer beteekenis heeft dan het Koninkrijk der hemelen, insluitende Gods heerschappij over het heelal, terwijl het Koninkrijk der hemelen moet verstaan worden te zijn, het Koninkrijk, dat volgens Daniël, door den God des hemels op deze aarde zal gesticht worden, welk Koninkrijk zich dan later zal oplossen in het grootere Koninkrijk Gods,—doch wij betwijfelen het of deze begrippen, die wel in de openbaring gevonden worden, van deze benamingen kunnen worden afgeleid. Wij vinden trouwens, dat Mattheus met voorliefde van het "Koninkrijk der hemelen" spreekt, ook in hetzelfde verband in welke Markus en Lukas van het Koninkrijk Gods gewagen. Over deze benamingen, en over wat er juist door verstaan moet worden is er dikwijls groot verschil van gevoelen geweest.

Beschouwende Christus als Koning, spreken de theologen dikwerf van een drieërlei Koninkrijk — Het Koninkrijk van Macht, van Genade, en van Heerlijkheid.

In verband met het *Koninkrijk van Macht* denkt men aan de heerschappij, die Christus thans voert. Van Hem wordt het immers verklaard (El. 1 : 20—22), dat nadat God Hem opgewekt had, "Hij Hem gezet heeft tot Zijne rechterhand, verre boven alle Overheid, en Macht, en Kracht, en heerschappij, en allen naam, die genaamd wordt, niet alleen in deze wereld, maar ook in de toekomende; en heeft alle dingen Zijne voeten onderworpen." Zijn gezag beoefent Hij ten nutte van Zijne Kerk. Paulus erkent geduriglijk, dat hij onder de leiding en bescherming stond van den Heer, Wiens hij was, en Wien hij diende.

Dit begrip van heerschappij sluit zich gereedelijk bij het laatste, het *Koninkrijk der Heerlijkheid*, aan. Thans zien wij nog niet, dat Hem alle dingen hier op aarde onderworpen zijn. Hoe groot ook Zijn macht, hoe Hij ook in de harten van Zijn volk regeert, op aarde heerscht Hij nog niet. De wereld is nog in de macht van den overste dezer wereld. De geloovigen, die met hun Heer, in Zijne heerlijkheid moeten deelen; die als koningen op de aarde moeten heerschen, worden thans nog op de aarde veracht en vervolgd. De behandeling die hun Heer op aarde te beurt viel is nog hun deel,—maar zoo zal het niet altoos zijn. Andermaal zal Christus komen, niet als man van smarten, maar als Heer der Heerlijkheid, om het Koninkrijk te stichten. Dan zal de almacht, die Hem reeds gegeven is, en die thans als lichtstralen in de duisternis waargenomen worden, in haar vollen glans verschijnen.

Het Koninkrijk der Heerlijkheid is dus nog in de toekomst.

Het tweede Koninkrijk van welke gesproken wordt, *het Koninkrijk der Genade*, is dan het Koninkrijk, van welke Johannes de Dooper, en ook Jezus bij Zijn optreden getuigden dat het nabij gekomen was, het Koninkrijk op welke de gelijkenissen betrekking hebben, en van welke Christus getuigde, dat het niet van de wereld was. Dit Koninkrijk was geen politieke, doch wel wat genoemd wordt een religieus-ethische heerschappij. Aan dat Koninkrijk kan de mensch alleen komen te behooren door bekeering, door wedergeboorte, door een radikale omkeer eene Meta noia. De gerechtigheid van den Farizeër was er niet genoeg voor. Er moest eene reiniging van het hart zijn, die niet te verkrijgen was door het houden van de Mozaische voorschriften. Van dit Koninkrijk is God Koning maar Hij is ook Vader. Het rijk is tegelijkertijd ook eene familie, eene gemeente. Geestelijke eigenschappen zijn het, z.a. reinheid van hart, zachtmoedigheid, barmhartigheid, nederigheid, enz., die zijne burgers kenmerken. Dit Koninkrijk wordt eenerzijds voorgesteld als *te moeten worden gezocht* vóór alle dingen, en dan weer als te zullen worden ontvangen als *loon*, en anderszins als zijnde met geheel zijn inhoud, vergeving der zonde, gerechtigheid, eeuwig leven, *eene gave van Gods genade*, die nooit verdiend kan worden. Het wordt voorgesteld als *tegenwoordig*. De geloovigen zijn er hier op aarde reeds burgers en deelgenooten van, doch is het ook *toekomstig*, waar zij in de toekomst eerst

de goederen des Koninkrijks zullen genieten. Hieruit volgt, dat dit Koninkrijk een geestelijk Koninkrijk is. Het is niet van deze wereld. Aardsche Koninkrijken worden gesticht ter bevordering van het tijdelijk welzijn der maatschappij. Dit Koninkrijk heeft ten doel het handhaven van Gods eer. Het kan onder allerlei vormen van wereldsche regeeringen gevonden worden zonder ze te hinderen. Het was een laster om dit Koninkrijk voor te stellen als in botsing zijnde met het Romeinsche Keizerrijk. Dit Koninkrijk behoort tot een ander gebied.

II. Als wij nu tot de vraag komen : Wat moeten wij verstaan, als er gesproken wordt van de *komst des Koninkrijks* ? dan vinden wij andermaal verschil van gevoelen. Niet allen, die om de komst van het Koninkrijk bidden, hebben dezelfde zaak in hunne gedachten. Wij allen herinneren ons de uitdrukking : " Christus moet Koning in onze harten zijn !" " Ja, dat moet Hij, en in dezen zin kunnen wij zeggen, dat *het Koninkrijk in ons komen moet*, — maar in dezen zin wordt er van de komst des Koninkrijks in de Schrift niet gesproken. Waar er staat : " Ziet het Koninkrijk is binnen ulieden," daar moeten wij niet verstaan " binnen," maar " onder," " in het midden van " ulieden.

Evenzoo denkt menigeen aan *de uitbreiding van den kring in welken Gods gezag erkend wordt*, wanneer hij bidt dat het Koninkrijk moet komen. Hij veronderstelt dat het Koninkrijk feitelijk de Kerk op aarde is, dat lichaam nl., waarin de bepalingen in den Bijbel neergelegd, eerbiedigd worden. In dezen zin zou er dan ook van het Koninkrijk Gods als aanwezig op aarde tijdens het O. T. gesproken kunnen worden. Het kon echter stellig niet dit geweest zijn, waarop Johannes de Dooper en de Heiland doelden, toen zij tot bekeering riepen, omdat het Koninkrijk der hemelen nabij gekomen was.

In de Christelijke Kerk zijn er vooral twee beschouwingen geweest, elk een van welke vele ondersteuners gehad heeft. *De vroegste* is stellig die geweest, dat de Heiland in persoon en in Zijne heerlijkheid zou komen, om Zijn Koninkrijk hier op aarde op te richten,— een Koninkrijk in 'twelk gerechtigheid zou wonen (2 Petr. 3 : 13), en, dat, na een tijd van 1,000 jaren geregeerd te habben, Hij het Koninkrijk zou overgeven aan God den Vader, opdat " God alles zou zijn en in alles." Bij Zijn komst zal het Koninkrijk wel reeds gekomen zijn, maar volkomenlijk echter, eerst na het eindgericht, dat plaatsvindt na het 1,000jarig rijk.

De *andere beschouwing* is, dat het Evangelie een overwinnende macht is, die voort moet gaan om de volkeren meer en meer aan zich te onderwerpen. Het moet door de maatschappij, door regeeringen, door volkeren heen, werken tot het alles doorzuurd heeft ;— het moet zich uitbreiden over de gansche wereld, totdat het heerschen zal van het eene einde der aarde tot hare andere, en de wereld er zoo vol van zal zijn gelijk de wateren den bodem der zee bedekken. Dan zal de Heer heerschen en Zijn Koninkrijk zal gekomen zijn.

Zonder huivering geven wij de voorkeur aan de eerste dezer beschouwingen. Wij meenen overvloedigen steun ervoor bij Christus en de apostelen te vinden.

Volgens de tweede beschouwing zal de toestand der wereld zeer gunstig moeten zijn vóór de Heere komt. Christus, echter, beschrijft dien toestand als allesbehalve gunstig. In de gelijkenis van het onkruid, zal het kwade, het zondige, niet gekeerd worden. Hoewel de dienstknechten begeerig zullen zijn, om den akker gezuiverd te krijgen, zal het onkruid toegelaten worden om toe te nemen en tot rijpheid te komen. De dagen van Noach en van Lot zullen zich herhalen. De goddeloosheid, die den zondvloed over de aarde bracht,— de zedelijke gezonkenheid, die vuur en zwafel van den hemel riep,— zullen weer gevonden worden. Gelijk het geschiedde in de dagen van Noach en Lot " alzoo zal het zijn in den dag op welken de Zoon des Menschen geopenbaard zal worden." (Luk. 17 : 30). De kinderen des lichts zullen een heftigen tegenstand ondervinden. Overal blijkt het in het onderwijs des Heeren, dat deze tegenstand niet een abstracte zal zijn, bestaande slechts in beginselen, maar een die in personen een concreten vorm zal aannemen.

Er is eene macht der duisternis een overste dezer wereld, een persoonlijke tegenstander van God en Zijn Christus, die op geduchte wijze zich zal laten gelden. De Heer kon geen tijd voorspellen, dat Zijne discipelen niet aan zijn listige verzoekingen en doodelijke aanvallen zouden blootgesteld zijn. Zij waren in het land van een vijand, die zijne aanvallen niet zou staken vóór hij door een almachtige Hand uitgeworpen zou worden. Christus voorspelt het nergens, dat Zijne volgelingen ooit overal ontvangen en geëerd zouden worden. De vijandschap der wereld wordt nergens voorgesteld als te zullen ophouden, doordat de wereld bekeerd zou zijn. Integendeel, die vijandschap zou voortduren en zeer sterk worden tegen het einde.

Verder, is het zoo, dat het Evangelie zich zal uitbreiden tot het de geheele wereld beinvloed heeft, dan veronderstelt dit dat het ware Christendom een krachtig iets zal blijven,— dat de kracht der liefde die alles overwint, steeds sterker zal worden. De Heer echter voorspelt juist het tegenovergestelde. Instede van sterk, zal de Kerk zwak zijn. De liefde van velen zal verkouden (Matth. 24 : 12). De laatste dagen zullen dagen zijn, in welke de Kerk valsche leeraars zal opleveren, die velen zullen verleiden. Het is duidelijk, dat de inwendige geestelijke kracht, die noodig zou zijn om de Kerk de overwinning over de wereld te geven, ontbreken zal. Indien de wereld bekeerd zou worden, zou de Heer dit feit stellig vermeld hebben om Zijn treurende discipelen te troosten. Al wat Hij kon voorhouden, was dat *na* het Christendom door zijn duistersten

nacht, een nacht van afdwaling ter eener en van lijden ter andere zijde, gegaan zal zijn, de heerlijke morgen van verlossing in Zijn wederkomst zou aanbreken.

Gaan wij naar de *apostelen* dan zien wij dat het ook hunne beschouwing was, dat het Koninkrijk eerst met de wederkomst des Heeren zou komen. Een heerlijke toekomst wordt er beschreven — niet die van eene overwinning, door de verkondiging van het Evangelie, van die vijandelijke machten, die den belijders zooveel smaad en lijden bezorgden,— maar van eene toekomst in verband met de komst des Heeren. Die komst zou eene vergoeding voor alles brengen,— en het verlangend hart zag er naar uit als niet ver verwijderd. Hoe feller de hel woedde, hoe nader scheen de verlossing te zijn, die de Heer zou brengen. De apostelen maakten het ook zeer duidelijk, dat de laatste periode van deze bedeeling niet voor de Kerk des Heeren op aarde een heerlijke zou zijn,— integendeel zij vertellen ons, dat "in de laatste dagen er zware tijden zouden ontstaan." (2 Tim. 3 : 1) Booze menschen en bedriegers zouden tot erger voortgaan, verleidende en wordende verleid. (2 Tim. 3 : 13) : In de laatste dagen zouden er spotters komen, die naar hunne eigene begeerlijkheden zouden wandelen en zeggen : "Waar is de belofte Zijner toekomst ?" (2 Petr.3:4) Sommigen zouden afvallen van het geloof, zich begevende tot verleidende geesten en leeringen der duivelen. (2 Tim. 4 : 1) Zóó zouden de apostelen niet gesproken hebben, indien zij geloofden, dat door het Evangelie alle menschen, of een zeer groot gedeelte der menschheid tot bekeering en geloof gebracht worden.

Deze beschouwing komt geheel overeen met dat wat door de profeten in het O. T. bedoeld werd. De heerlijke komst van den Messias was geen ijdel droombeeld, maar eene gebeurtenis van welke onze Heiland gewag maakte, en naar welke de apostelen en de vroegste Christenen uitzagen. Zij verstonden het goed, dat de onwilligheid der Joden om in Jezus den Messias te zien, niet te wijten was aan de onvolledigheid der profetieën, maar aan hun eenzijdige verklaring ervan. Voor de apostelen bleven de profetieën van kracht, en waren van de fondamenten op welke zij hunne verwachtingen voor de toekomst bouwden.

Letten wij op den *loop der geschiedenis* van de Christelijke Kerk, dan worden wij verder bevestigd in de overtuiging, dat deze beschouwing aan welke wij onze aandacht nog geven, de juiste is. Zal iemand het durven beweren, dat die geschiedenis de waarborg geeft, dat het Evangelie ooit de wereld onder zijn gezegenden invloed zal zien ? Denk aan die landen, waar de Christelijke Kerk het eerst gesticht werd. Daar moet nu grootendeels zendingwerk gedaan worden. Neem de Christenvolken der wereld. Is het niet slechts in het hart van een klein overblijfsenl, dat de Geest van Christus werkelijk woont ? Is er niet overal achteruitgang te bespeuren ? In het algemeen is het óf wereldgelijkvormigheid, óf ongeloof, dat in de Christelijke Kerk aangetroffen wordt. Zij, die in der waarheid de liefde des Heeren kennen, en in de kracht dier liefde werken, blijven meer "een klein kuddeke." Als men bedenkt wat er van datgene, dat door het Evangelie gewonnen werd, weer verloren gegaan is, en het moeilijke van veroveren van nieuw gebied, om niet eens te spreken van de moeilijkheden van heroveren, dan zal het al dadelijk blijken, dat er nog vele eeuwen zullen moeten verloopen en nieuwe krachten zich in de Kerk zullen moeten openbaren, vóór de wereld door het Evangelie voor den Heer zal gewonnen worden m.a.w. voor het Koninkrijk door de verkondiging van het Evangelie, gekomen zal zijn.

Het is echter opmerkelijk, hoe algemeen de beschouwing is, dat het Koninkrijk moet komen door de verkondiging van het Evangelie, m.a.w., dat het Evangelie de wereld nog overwinnen zal. Nog een dezer dagen vonden wij het volgende in een preek van een gevierden leeraar : "De gewijde schrijvers hebben met vertrouwen de algemeene zege van het Evangelie verwacht. Zij twijfelen er geen oogenblik aan. Deze zege zou niet gemakkelijk of dadelijk zijn, maar zij was zoo zeker, als dat God leefde en regeerde." Adapterende zekere woorden van den Engelschen dichter Tennyson, zegt hij : "De bekeering der wereld tot Christus is de eene, nog ver verwijderde gebeurtenis, naar welke de geheele schepping zich beweegt !" Vinden wij ook niet deze beschouwing weergegeven in een uitroep, nog onlangs door iemand gedaan : "Gansch Afrika eens voor Christus, en wel door middel van de Kerk der Hugenoten !"

"Maar wat dan," vraagt iemand, "moet de wereld dan niet zoo voor den Heer gewonnen worden? Moet het Evangelie dan niet tot aan de uiterste einden der aarde verkondigd worden en moet het dan niet alles doordringen ?"

Ons antwoord is, dat dit niet de leer der Heilige Schrift is. Het Evangelie des Koninkrijks zal wel in de geheele wereld gepredikt worden, niet met het gevolg, dat de wereld bekeerd zal worden, maar tot een getuigenis allen volken. In Handelingen wordt het groote doel van de Christelijke bedeeling zeer duidelijk neergelegd. Op de eerste Synode van de Christelijke Kerk zeide Jacobus, en niemand gaf blijk van een andere zienswijze : "Mannen broeders, hoort mij ! Simeon heeft verklaard, hoe God eerst de heidenen heeft bezocht, *om uit hen een volk aan te nemen* voor Zijnen Naam. En hiermede stemmen overeen de woorden der profeten, gelijk geschreven is : "Na dezen zal Ik wederkeeren en wederoprichten den tabernakel van David." (Hand. 15 : 13—16) De Kerk bestaat dus niet om de wereld voor Christus te winnen, maar om uit de wereld een zeker getal te roepen, dat Gods volk zal zijn,

Dit volk zal uit de vertegenwoordigers van alle geslacht en volk en taal en natie bestaan. (Open.5:9) Daarom is het noodig, dat het Evangelie allen volken verkondigd zal worden. Wanneer het getal, dat zoo uit de heidenen aangenomen wordt, vol is, heeft de verkondiging van het Evangelie haar doel bereikt, en dan zal God wederkeeren en den tabernakel van David weder oprichten. Dit getal in te zamelen, het geschikt te maken om krachtige getuigen van den Heer hier op aarde te zijn, en het te bereiden om als eene reine maagd den Bruidegom te mogen ontmoeten, ziet daar de roeping der Kerk ! In dezen zin kan het Koninkrijk der genade eene voorbereiding zijn voor het Koninkrijk der heerlijkheid, maar niet in den zin, dat het Koninkrijk der genade moet recht krijgen, en feitelijk zich moet oplossen in het Koninkrijk der heerlijkheid. Dat Koninkrijk moet door den Heer Zelve gesticht worden.

Eindelijk wenschen wij te wijzen op de praktiese gevolgen van deze twee beschouwingen aangaande de komst van het Koninkrijk. Wij nemen de tweede het eerste. Vooraf echter, dringt zich een vraag bij ons op : Het is zeer duidelijk, dat de apostelen niet naar eene overwinning door het Evangelie uitzagen. Wat zij verwachtten was dat de Heer zou komen om Zijn gezegend Koninkrijk te stichten. Hoe kwam het nu, dat wij zoo weinig van deze verwachting bij de Christelijke Kerk van een 4 of 5 eeuwen later vinden ? Het antwoord ligt stellig in het volgende : De Kerk had bitteren tegenstand van de wereld ondervonden, en in de 4de eeuw, toen de Romeinsche Keizer Christen werd, en er nu van geen officieële vervolging meer sprake kon zijn, was het de algemeene overtuiging, dat de booze vijandelijke machten nu aan banden gelegd waren en dat Christus op aarde door Zijn Kerk zou regeeren. De profetieën zouden nu vervuld worden, en de heidenen zouden nu tot het licht der Kerk gaan en Koningen tot haar glans, die haar was opgegaan. (Jes. 60 : 3) Zoo kwam men tot de zienswijze, dat Christus door Zijn Kerk op aarde regeerde, en dat de Kerk het Koninkrijk van Christus op aarde was. Gelijk het geweten in den mensch, zoo moest de Kerk in de wereld zijn, en door haar krachtig optreden moest zij niet slechts den Romeinschen Keizer, maar ook alle vorsten, en alle betrekkingen des levens beheerschen. Gevolg hiervan was, dat de Kerk niet meer uitzag naar de komst des Heeren. Wat de Kerk wel naar uitzag was dat de Kerk zou zegevieren. De komst des Heeren die in het begin zoo dichtbij scheen te zijn- werd steeds meer en meer geacht in de verre toekomst te liggen. Het was het werk der Kerk het Evangelie van het Koninkrijk aan alle volken te verkondigen, en dat Koninkrijk te administreeren. Wanneer deze arbeid voltooid was, zou de Heer ten gerichte komen. En de Kerk, in hare poging om de wereld te onderwerpen, werd al meer en meer onverschillig aangaande hare eigene ontwikkeling en geestelijken groei. Nieuwe leden moesten verkregen worden. Volkeren moesten het Christendom aannemen, maar wat de individuën betrof, al waar men over bekommerd was, was om in de volle gemeenschap der Kerk te leven, en vooral om in die gemeenschap te sterven.

Deze beschouwing leeft in onze dagen nog. De Roomsche Kerk acht zich nog het Koninkrijk van God op aarde te zijn. Zij is nog onvermoeid om haar invloed te laten gelden. Zij tracht nog steeds om zich in Regeeringen en in alle phasen van de samenleving gezag toe te eigenen. En zoodoende blijft zij aan hare zienswijze consequent. Dit alles vinden wij ook bij de Grieksche Kerk, en bij de Roomsch-gezinde hooge Kerk van Engeland.

In zuiver Protestantsche kringen, waar men maar al te dikwijls deze beschouwing toegedaan is, is men minder bekommerd over den vorm, die de Christelijke Kerk moet aannemen, maar men gelooft, dat er een toenemende uitbreiding van het Christendom als een geestelijke invloed zal zijn tot de geheele wereld doordeesemd zal zijn. Men smacht naar een algemeene Christelijke beschaving — eene beschaving in den waren zin des woords Christelijk. Wanneer dit er is, zal de gulden eeuw aangebroken zijn. Alle kracht moet dus ingespannen worden, om de samenleving onder den invloed van den godsdienst te krijgen, en helaas er zijn maar al te velen, die ter wille hiervan,— ter bereiking van dit doel,— bereid zijn kostbare schatten prijs te geven. Met de geroemde verstandelijke ontwikkeling van deze dagen weigert de wereld zich aan een Christendom te onderwerpen, dat zij als onlogisch en hard verkiest te beschouwen. Om de Kerk toch haren invloed over de aldus-denkenden te laten behouden, zijn er die gewillig zijn de oude leerstellingen te wijzigen en ze meer aannemelijk te maken,— en wij hebben in onze dagen Protestantsche Kerken, in welke het oude Evangelie niet meer gehoord wordt, en overal treffen wij zulke verschijnselen aan, als de " Nieuwe Theologie " en een tal van richtingen, die hoewel den naam van Christelijke dragende, verre afgeweken zijn van de leer van Christus en de apostelen.

Behalve dit, hebben wij nog een ander verschijnsel. Als er iets is, dat in het volkeren-leven gedurende de laatste eeuw de aandacht trekt, dan is het dat, wat onder den algemeenen naam van *het Socialisme* bekend staat. Wat er hier ook door verstaan moet worden, elkeen zal erkennen, dat wij in het socialisme eene poging hebben om een verbeterden toestand in het volkeren-leven te bewerkstelligen. Men wil de onheilen, die aan armoede verbonden zijn, en die voortvloeien uit de hebzucht en hoogmoed van het menschelijk hart, wegruimen. Het Socialisme is grootendeels anti-kerksch, en dit laat zich verstaan. Uitgaande van de beschouwing, dat de Kerk het als hare roeping erkent om het Konink-

rijk van God op de aarde te stichten vóór de komst des Heeren, m.a.w., dat het Evangelie alles moet doordringen en rechtmaken, wijst het Socialisme er op, dat de Kerk — dat het Evangelie — gedurende 1900 jaren de schoonste gelegenheid gehad heeft om zich te laten gelden, en met welk gevolg? vraagt men. De armen worden nog verdrukt instede van geholpen. De lasten, onder welke de volken der wereld gebukt gaan, worden ondragelijk. In kort, zegt men, het Christendom heeft zijn kans gehad, en heeft jammerlijk gefeild. Van armoede met al hare euvelen, van onderdrukking en onrecht en oorlog zullen wij slechts bevrijd worden door een nieuwe organisatie. Daarom, "weg met de Kerk, weg met het Evangelie, weg met den godsdienst. Laat ons iets anders in de plaats ervan stellen." Doch naast hen, die zoo spreken, krijgen wij diegenen die de Kerk niet willen loslaten, de *Christelijke Socialisten*. Deze roepen het Christendom toe om dezen smaad van zich af te werpen, door zich met al deze wonden en toestanden te bemoeien. Zij wijzen ze wonden en toestanden te bemoeien. Zij wijzen er op, dat het Christendom de wereld kan en moet recht krijgen. Zij ijveren ervoor, dat de Kerk zich het lot der armen en der verdrukten zal aantrekken, en den krijg aan alle economische en zedelijke euvelen zal verklaren. Laat de geest der liefde onze hedendaagsche beschaving doordringen en den geest van zelfzucht beschamen, dan komt alles recht. Zoo komt het dan dat de Kerk geroepen wordt, en aan dat geroep gehoor geeft, om op te treden om de wereld recht te krijgen, om over sociale- en volksbelangen zich met kracht uit te spreken, terwijl helaas, de verkondiging van de behoefte aan persoonlijke bekeering en aanraking met het verzoenend bloed ter behoudenis der ziel, al flauwer en flauwer wordt. De behoudenis der samenleving verdringt de behoudenis van den zondaar. De leer, de gezindheid van Christus moet de wereld behouden, en het wordt al te vaak vergeten, dat niemand, die niet in persoonlijke aanraking met Jezus, den Heiland, den Verlosser, komt, behouden kan worden. Maar, zegt iemand, is "de wereld voor Christus!" dan niet eene rechte leuze? Is het uitzien naar de overwinning van het Evangelie dan niet een allerkrachtigste drijfveer voor het zendingwerk? Als dit vooruitzicht den Christen ontnomen wordt, zal hij dan nog met denzelfden moed de zending ondersteunen? Als het komen van het Koninkrijk niet bestaat in de overwinning van het Evangelie, zal "Uw Koninkrijk kome!" nog het gebed van den zendeling zijn?

Het antwoord op al deze vragen is, om op de gevolgen te wijzen, die de andere beschouwing gehad heeft,— de beschouwing nl., dat de overwinning van al het verkeerde in de wereld niet zal behaald worden door de overheersching van het Evangelie, maar wel door den Heer, wanneer Hij Zelf zal komen om Zijn Koninkrijk op aarde te stichten,—dat de bede "Uw Koninkrijk kome!" vooral op deze komst ziet.

In de Christelijke Kerk, z.a. wij reeds aangetoond hebben, was deze beschouwing die der Christenen. Was er om die reden minder zendingijver? Heeft het Christendom zich in de eerste drie eeuwen zijner geschiedenis sneller uitgebreid, en grootere overwinningen behaald, dan in eenigen anderen tijd, en dat in weerwil van ontzaggelijke moeilijkheden? Wat de Kerk van onze dagen noodig heeft is meer met den Persoon van den Heiland te doen te hebben, om meer te leven en te arbeiden onder den glans van Zijn steeds naderende toekomst. Het oog meer op Jezus en minder op de dreigende baren van onheil,— meer verlangen om Hem in eigen hart en leven te doen wonen, en de kracht Zijner liefde te ondervinden, en minder kommer over het verkeerde rondom zich,— dan zal alles wat recht kan komen wel recht komen!

God helpe ons, om meer met de eerste Christelijke Kerk te kunnen bidden: "Uw Koninkrijk kome!"

Geliefde jonge broeders, die thans voor het laatst als studenten onzer Inrichting in ons midden zijt, een kort woord meer bepaald tot u.

Voor de eerste keer nemen wij afscheid van studenten, die met ons als Docent hun geheelen cursus doorgemaakt hebben, en het is met een gemengd gevoel van droefheid en vreugde, dat wij thans aan u denken. *Droefheid*, omdat het scheidingsuur aangebroken is, en scheiden hier op aarde nooit aangenaam is. *Vreugde*, omdat gij gespaard zijt geworden, om uw cursus ten einde te brengen en bijna tot het oogenblik gekomen zijt, om in het werk des Heeren uitgestooten te worden. *Waar of hoedanig* dat werk in uw geval zal zijn, weet geen onzer, waar of hoedanig het ook zij, mocht gij *getrouwe* en *ijverige* arbeider zijn. Leeft nabij uw Heiland! Laat Hem de groote drijfveer van uw leven zijn! Werkt omdat het Zijn werk is, en het Zijn wil is, dat gij werken moet. Geen grooter eer kan iemand ooit op aarde gegeven worden, dan om mede-arbeiders Gods te zijn. Hoewel het onze innige bede is dat de Heer u veel zegen op uw arbeid zal geven, en vele zielen als uw loon, weet dit dat de groote vraag bij den Heer *nimmer* zal zijn: *Hoeveel* hebt gij uitgericht? maar *hoe* hebt gij gewerkt?" Niet aan een ieder is het gegeven om 10, of zelfs 5 ponden te winnen, maar aan elkeen kan het gegeven worden om getrouw te zijn. Weest derhalve getrouw. Getrouw in de acht, die gij op uzelven hebt. Weest zeer voorzichtig in uwen *wandel*. Laat geen woord of daad een twijfel aangaande uw toegewijdheid wekken. Weest getrouw in uw *omgang met den Heer*. Laat niets ooit tusschen Hem en u komen, laat uw werk dit zelfs niet doen. Weest getrouw in uw *arbeid*. En wanneer de Heer, Die staat te komen, gekomen zal zijn, zal Hij in gedachtenis brengen, alles wat gij in gehoorzame toegewijdheid

gedaan hebt, zelfs daar waar geen mensch in de gelegenheid, of in staat was, om te waardeeren! Amen.

BIJBELVERTALING.

Zeer interessant is het artikel van den Heer Posthumus Meyjes in het Juli-nummer van "de Gids," over bovengenoemd onderwerp. Aanleiding daartoe was de verschijning van de nieuwe Leidsche vertaling van het Nieuwe Testament. Scherp is zijn kritiek. En billijk tevens. Hij stelt dan ook hooge eischen voor den man, die den Bijbel wil vertalen:

Wie vertalen wil, moet niet alleen zijn een grondig en doorkneed kenner van de oorspronkelijke taal, maar ook — en in niet mindere mate — moet hij bezitten *een uiterst gevoelig oor voor, en een scherp begrip van de taal waarin hij het oorspronkelijke zal overbrengen.........*

De taak van goed vertalen is alzoo niet alleen een uiterst moeilijke, maar ook eene die slechts kan toevertrouwd worden aan en veilig is in de handen van enkelen der fijnst-bewerktuigden, die zoowel het oorspronkelijke diep en innig verstaan, als de nieuwe taal kennen en doorleefd hebben in haar teerste schakeeringen en in gansch haren rijkdom van klank en van rhythme." De woorden in cursief zijn van mijne hand en niet van den schrijver, omdat ook ik wensch klem te leggen over wat daar wordt gezegd.

* * *

Waarom is het, dat de Engelsche Bijbelvertaling —bekend als de "Authorized Version"— hoe foutief ook op sommige plaatsen, nog altijd de voorkeur geniet boven de "Revised Version?" Juist omdat deze laatste vertaling geen taal-gevoeligheid openbaart en de "rijkdom van klank en van rhythme' mist, die aangetroffen worden in de oude, geijkte overzetting. En we mogen ook hier vragen: Waarom is het, dat de vertaling van het Oude Testament door de Leidsche Hoogleeraren evenmin bevredigt als de hier zoo sterk gecritiseerde? Om dezelfde reden.

"De taal der Staten-vertaling is — en dit geldt voor Oud als voor Nieuw Testament — behoudens de gewone vertaalfouten, ja men zou zeggen: mét die fouten, zóó schoon en verheven, en zóó één geworden met ons volksgevoel en nationaal bewustzijn: zij heeft bijna drie eeuwen lang millioenen zóó bekoord, en zoovele geslachten zijn zoo innig met haar samengegroeid en hebben haar zoo diep in zich opgenomen,— dat het een waagstuk van de allergevaarlijkste soort moet heeten, die erfenis van driehonderd jaren prijs te geven en den menschen iets aan te bieden, dat beter en schooner zou zijn."

* * *

De Heer Meyjes geeft ons eenige proeven van vertaling. Van Prof. Oort, die voor het Nieuwe Testament verantwoordelijk is, zegt hij vooraf:—

"Prof. Oort blijkt een weinig beproefde en betrouwbare gids te zijn. Hij geeft ons niet denzelfden Bijbel, hij sticht en ontroert ons niet zooals de Staten-vertalers het nu nog na driehonderd jaren vermogen: hij geeft ons in de plaats van de oude niet iets beters, maar iets minderwaardigs; hij schenkt ons voor poëzie: verstandelijke proza, voor ziele-ontroering: redeneering; voor de extase van het geloof: religieuse woorden; voor de verrukking der ziel: een uiteenzetting; voor de aangrijpende diepten van leed en berouw: vrije-gemeente preeken; en voor de hoogste en reinste geloofsvreugd: dictionnaire-wijsheid in vrijzinnigen geest."

* * *

En nu eenige proeven. Wij beginnen met

MATTHEUS V.

Staten-vertaling.

1. En Jezus, de scharen ziende, is geklommen op eenen berg, en als Hij nedergezeten was, kwamen Zijne discipelen tot Hem.

2. En Zijnen mond geopend hebbende, leerde Hij hen, zeggende: enz.

Leidsche vertaling.

1. Toen Jezus de scharen zag, beklom Hij den berg, en toen Hij was gaan zitten, kwamen Zijne leerlingen tot Hem.

2. Nu opende Hij den mond en leerde aldus: enz.

Hierop merkt de Heer Meyjes aan: "Men kan niet met grooter naieviteit en met geringer noodzakelijkheid meer groteske platheden opeenstapelen in minder regels, en die in de plaats stellen van een edel en zuiver proza, dan de hooggeleerde vertaler het deed in vers 1. Als de zaak niet zoo ernstig was, zou men zich bijna de handen wrijven van genoegen over het jammerlijke taaltje, dat er te voorschijn is gekomen voor den stil-plechtigen aanhef van het hoofdstuk. "En toen hij was gaan zitten" —deze beschrijving van een schoolmeester, die plaatsneemt voor de klasse of van een visite-makenden heer op een "jour," staat voor: "En als Hij nedergezeten was." "Nu opende Hij den mond" —deze visie van een patient bij den tandarts komt in de plaats van: "En Zijnen mond geopend hebbende." Gevoelt men goed het buitengewoon ridicule van de beide (geheel noodelooze) wijzigingen?

Neem een ander voorbeeld:—

Staten-vertaling.

1. Uw hart worde niet ontroerd: gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij.

Leidsche vertaling.

1. Uw hart worde niet ontroerd. Gelooft God en gelooft Mij.

In de Staten-vertaling van dit vers hebben wij in de woorden : "Gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij," "als de oplegging van een zachte en teedere hand op het hoofd van een diep-bedroefde; "gelooft God en gelooft Mij" is, daarbij vergeleken, een ruw en hard bevel."

Of weer :

Staten-vertaling.

Voorwaar, voorwaar, zeg ik ulieden : die in mij gelooft, de werken, die ik doe, zal hij ook doen, en zal meer doen dan deze, want ik ga heen tot den Vader.

Leidsche vertaling.

Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, wie in mij gelooft zal de werken, die ik doe ook doen, ja, hij zal grootere verrichten ; want ik ga naar den Vader.

Hierop teekent de criticus aan : "In vers 12 lijkt het, alsof er sprake is, van de goocheltoeren van een prestidigitateur in zijn onnavolgbare "verrichtingen," voor het geachte publiek."

Staten-vertaling.

13. En zoo wat gij begeeren zult in mijnen naam, dat zal i k doen ; opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde.

19. Nog een kleinen tijd, en de wereld zal mij niet meer zien ; maar gij zult mij zien, want ik leef, en gij zult leven.

Leidsche vertaling.

13. En al wat gij met vermelding van mijn naam zult vragen, zal ik doen : opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde.

19. Weldra ziet de wereld mij niet meer, maar gij ziet mij, omdat ik leef, en ook gij leven zult.

"Met vermelding van mijn naam." (vs. 13) is zuivere kantoorstijl : men zou ook kunnen zeggen: "onder mijne auspicien," of "door mij geintroduceerd," of "onder overlegging van mijn visite-kaartje"... welk een eindelooze afstand tusschen het Leidsche en Dordtsche idioom"... In vs. 19 zijn de Leidsche woorden bijna potsierlijk van banaliteit: zij lokken haast tot profanatie, en men denkt onwillekeurig aan het spelletje van "zoo zie je me en zoo zie je me niet." Zoo waar is het, dat twee vormen niet één gedachte-inhoud dekken."

* * *

De vergelijking van de twee vertalingen van Johannes XVII — het Hoogepriesterlijk gebed — is mede zeer treffend. Dieper, rijker, inniger, vrij van platheden is de Staten-vertaling. Hoewel de Leidsche zich bijna woordelijk houdt aan de oude overzetting, is er toch groot verschil. Hier en daar zijn er ziellooze, onnoodige wijzigingen aangebracht, die te kort doen aan de majestueuze verhevenheid der oudere vertaling. Over 1 Kor. 13 — de hymne der Liefde — is de criticus nog meer begaan. Hier is hij scherper dan ooit. Een enkele volzin is genoeg.

"De juichkreet van vs. 8 "de liefde vergaat nimmermeer"— het triomphale slot-accoord van den met steeds stijgende verheffing en glorie gezongenen hymnus — zij luidt bij Prof. Oort platweg : "de liefde houdt nooit op." Het is als de laatste bekkenslag na het tromgeroffel in een kermistent. Waarom nu in 's hemelsnaam moest dit hoofdstuk in taal en gedachtenvlucht, een der schoonste uit den Bijbel, zoo worden verhanseld?"

* * *

Zeer juist is het slotwoord :

"Wat Prof. Oort dan had moeten doen? De Staten-vertaling laten hetgeen zij is : een monument van de verhevenste schoonheid ; en dan, gewapend met een diep besef van de onvergelijkelijke waarde van het geheel, de subtiele werktuigen zijner wetenschap hanteeren om in stille bescheidenheid en met van ontroering bevende vingeren te trachten de kleine onvolmaaktheden te verhelpen, die de groote Meester in Zijn werk mocht hebben overgelaten. Nu heeft hij, helaas, dit wonder van taal-beeldhouwkunst met de zware mokerslagen en de ruwe beitelknauwen zijner onartistieke geleerdheid tot onherkenbaar worden verminkt en verknoeid."

* * *

Waarom dit alles hier aangehaald? Omdat men ook in Zuid-Afrika spreekt van een Bijbel in 't zoogenaamd Afrikaansch. De waarschuwing van den Heer Meyjes mag ook hier gelden :

"Al moge de taal van het N. T. een soort volksdialect wezen,— dan is het nog geen reden, er de wijding die ze nu eenmaal terecht gekregen heeft, aan te ontnemen door haar over te brengen in het alledaagsche en nuchtere Hollandsch onzer burgerklasse."

* * *

Wat mijzelven betreft, ik ben bang voor alle overzettingen van den Bijbel in het platte en alledaagsche. Men wint er niet bij. Men maakt den Bijbel niet meer verstaanbaar ;de taal, de gewijde taal, die in onze ooren klonk sedert de dagen onzer kindsheid, blijft natrillen. Eene overzetting kan toch nooit eene commentaar zijn. De Heer Meyjes vraagt terecht : "Wat hebben we aan de accuratesse der lexicologisch-preciese, maar onschoone en vlakke, armoedige en laag-bij-de-grondsche overzetting van den wel-onderlegden en geleerden schoolmeester? Duizendmaal liever een Bijbel met onverstaanbare plaatsen en talrijke taalkundige fouten, maar de heilige, gewijde, gedragene, verhevene taal der religieuse emotie, dan de feillooze, geleerde, overal-even-duidelijke, maar nuchtere en vlakke ondoorvoelde en onschoone schoolmeesters vertaling. Duizendmaal liever den gebrekkigen Dordtschen Bijbel, dan dit droog-nauwkeurige en verheffinglooze Leidsche studeerkamer-leesboek."

Ook de "*Heraut*" steunt den Heer Meyes. Wij lezen daar: "Ook in den kring der modernen zelf begint men toch allengs in te zien, dat men in zijn bewondering te ver is gegaan. De bekende heer Bakels, die een nieuwe uitgave van het N. T. voor het volk bewerkte, kwam nog pas in de *Hervorming* verklaren, dat hij bij elken herdruk van zijn N. T. meer terugkeerde naar de oude Staten-overzetting, niet alleen omdat de taal van onzen Staten Bijbel zoo schoon is, maar omdat zijn taalgevoel hem zeide, dat de schijnbaar accurate vertaling van de Leidsche overzetting toch niet juist de bedoeling van het oorspronkelijke weergaf en in ons Hollandsch een verkeerde voorstelling opwekte. Zelfs de bekende bede uit het Onze Vader: Geef ons heden ons *dagelijksch brood*, had hij — trots alle bedenkingen die van geleerde zijde tegen het woord 'dagelijksch' waren ingebracht — weer in zijn ouden vorm hersteld."

Wat het geloof verwag.

Markus 9 : 14—29.

Het is een aandoenlijk gezicht dat onze aandacht de woorden uit den hemel gehoord werden: "Deze tot zich trekt aan den voet van den berg, waar 't aangezicht van den Heer veranderd werd, en waar is Mijn geliefde Zoon in denwelken Ik een welbehagen heb; hoort Hem." Van dien berg is Jezus pas afgeklommen met misschien eenige teekenen nog op Zijn aangezicht van den luister waarmee Hij aldaar bestraald was. Aan Zijne zijde staan drie Zijner discipelen — Petrus, Jakobus en Johannes. Aan den voet van den berg ontmoet Hem eene eenigszins oproerige schare, in 't midden waarvan de andere 9 apostelen waren. Eén man, echter, is er die 't voorwerp is van de belangstelling en de sympathie van de schare, de vader namelijk van een ongelukkig kind, dat van een stommen geest bezeten was. Dit kind had de vader tot de negen discipelen, in de afwezigheid van Jezus, gebracht, om door hen genezen te worden, hetgeen zij echter niet in staat waren te doen. Onder de schare waren er schriftgeleerden en farizeërs, die met de negen discipelen twistende waren,—zonder twijfelen hen verwijtende wegens hun onmacht tegenover het ongelukkig kind. Jezus, hen gevraagd hebbende waarom zij met de discipelen twistende waren, nam de vader van 't kind de gelegenheid waar om de oorzaak van den twist uitteleggen. "Meester," zeide hij, "ik heb mijn zoon tot U gebracht, die een stommen geest heeft, en waar hij hem ook aangrijpt, zoo scheurt hij hem, en schuimt, en knerst met zijne tanden, en verdort; en ik heb Uwe discipelen gezegd, dat zij hem zouden uitwerpen, en zij hebben niet ge kund." "O, ongeloovig geslacht," waren de woorden van Jezus daarop, "hoelang zal Ik nog bij uliden zijn? hoelang zal Ik u nog verdragen? brengt hem tot Mij." Uit deze woorden van den Heer, en de uitwerping van den boozen geest uit 't kind, konden de discipelen de les hebben geleerd, dat *zij* den boozen geest uit het kind hadden moeten verdrijven, en de reden, waarom dit niet geschied is. Uit geheel het verhaal kunnen wij drie lessen leeren: (1) dat er geen zegen te groot is, die niet door het geloof te bekomen is; (2) dat er geen werk voor God is, dat door het geloof niet gewrocht kan worden; (3) dat er geen mogelijkheid is, om zoodanig een geloof te bekomen. Voor de bespreking van 't laatste punt zal er thans geen tijd zijn.

Er is geen Zegen, die niet door het Geloof te bekomen is.

"*Brengt hem tot Mij,*" zeide de Heere tot den vader van 't kind, "en zij brachten hetzelve tot Hem. En als Hij hem zag, scheurde hem terstond de geest, en hij, vallende op de aarde, wentelde zich al schuimende." "Hoe langen tijd is het, dat hem dit overkomen is?" vroeg hem de Heer,— een vraag welke Hij deed opdat allen verstaan konden, hoe vreeselijk de kwaal was waaronder 't kind lijdende was, en opdat in den vader de verwachting van een genezing aangewakkerd zou worden. Bij 't antwoord: "Van zijne kindschheid af," voegde de vader verdere bijzonderheden omtrent zijn lijden: "Menigmaal heeft hij hem ook in het vuur geworpen, om hem te verderven, en menigmaal in 't water." *Maar zoo Gij iets kunt, wees met innerlijke ontferming over ons bewogen en help ons.* "Zoo Gij iets kunt" is de taal van den vader. En zoo gij kunt gelooven, is 't antwoord van Jezus: "*Zoo gij kunt gelooven*: alle dingen zijn mogelijk, dengenen die gelooft." Dus was geloof aan den kant van den vader noodig, opdat zijn kind genezen kon worden. Deze woorden hadden ten doel geloof in 't hart van den vader te verwekken, en met dat doel zijne gedachten af te wenden van de verschrikkelijkheid van den toestand van 't kind en de onmacht der discipelen, en zijn aandacht te vestigen op de macht van den Heer Zelf, voor Wien alle dingen mogelijk zijn. En nu begint de man te gelooven, en met tranen in zijn oogen roept hij uit:

Ik geloof, Heere! Kom mijne ongeloovigheid te hulp!

Zoodra dus deze man de waarheid vat, dat alle dingen dengene mogelijk zijn, die gelooft, en dat Gods almacht door Christus beoefend wordt, gelooft hij, een geloof gepaard nochtans met wantrouwen op zichzelf.

En nu, dat hij vatbaar is den afgebeden zegen te ontvangen, *bestrafte de Heer den onreinen geest zeggende tot hem: gij stomme en booze geest, Ik beveel u, ga uit van hem, en kom niet meer in*

hem. "*En hij roepende, en hem scheurende, ging uit.*" Het kind is, tengevolge van dat scheuren, als dood geworden, doch Jezus, hem bij de hand grijpende, richtte hem op, en hij stond op.

Hierin had dan de man zelf, en hadden de discipelen een opheldering van de waarheid, *dat alle dingen mogelijk zijn, dengenen die gelooft.*

Doch de vraag kan gedaan worden : "Waarom werd de genezing van dit kind afhankelijk gemaakt van 't geloof van den vader ? Waarom was er niets anders dat die genezing in den weg stond, dan zijn ongeloof ?" Het was zekerlijk niet, omdat ons, wegens onze fatsoenlijke familie, schamen om de reddende hand uit te steken naar "de zondares," en haar onwelkom kroost te helpen verzorgen ; of onze schouders ophalen tegenover den waggelenden dronkaard en vloekende drinkster, omdat wij heiliger zijn dan zij ; of den lastigen bedelaar met een "tickey" of ticket willen geven om een slaapplekje te krijgen ; of de niets-beduidende blanke straatlooper, die tot middernacht ons de "Argus" aanbiedt niet eens vriendelijk toespreken en vergeten, dat hij ook een lam, aan onze weide toevertrouwd is; bij dezulken, daar, en ik zeg het met nadruk, winnen de "Salvationists" het van ons, al is het dat wij van hen verschillen, en meenen, dat de Christus van de 20ste eeuw slechts "Zijne gemeente vergadert waar de Sacramenten naar Zijne instelling bediend worden," vooral het heilig Avondmaal. De Sabbatariërs berokkenen ons veel kwaad, omdat zij in hunne sanatoriums de armen gratis verplegen of tegen nominalen prijs ; hen hunne week- en maandbladen opdringen, hen op den Sabbat-Zaterdag streng houden aan Oud zoowel als Nieuw Testament ; terwijl zij hunne patienten den vrijen teugel geven om ledig te loopen, of zelfs verboden werk te verrichten op den dag des Heeren. Zij weten zich te vergoeden voor de geldelijke schade door de rijke, welgestelde en niet geheel behoeftige leden onzer Kerk uit te mergelen door hunne vrome praatjes zoowel als elektrische toestellen en onvleeschelijke doch vruchtelijke gerechten, welke allen zekerlijk bijdragen tot de herstelling van het lichaam, dat door te veel is ziek getroeteld en de verkwikking van de ziel die ledig is, omdat niemand anders haar een goed woordje doet. O ! dat onze Kerkeraden meer deden om de Kerkbode te verspreiden de ouderlingen getrouwer den leeraar vergezelden op *waarachtig* huisbezoek ; onze diakenen het niet alleen aan den koster overlieten om de menschen, die buiten staan, vriendelijk in de Kerk uit te noodigen ; onze Zondagschoolonderwijzers en onderwijzeressen de kinderen in de heggen en wegen, zoowel als op de markten en straten gingen opzoeken ! Wij moeten het doen, als er geen klauw zal achterblijven, wanneer Isrels God, in Wien onze Hollandsche en Fransche voorvaderen zoo sterk geloofden, ons Ned. Ger. volk uitleiden zal met een sterke hand uit het diensthuis, dat in onze goede Hugenoten-taal genoemd kan worden : "*Laissez faire.*"

G. A. M.

(wordt vervolgd).

Onze Ned. Ger. Kerk in het Kaapsche Schiereiland.

III. *Oorzaak van dezen toestand.* Hebben wij in de geschiedenis onzer Kerk, gedurende de laatste 50 jaren geen heelemaal bevredigenden toestand bemerkt, laat ons nu de oorzaken nagaan, welke daartoe geleid hebben.

I. Hoewel de totale populatie van het Schiereiland, bestaande uit Hollandsche Afrikaners, Engelschen, Duitschers, Joden, Russen, Grieken en andere uitheemsche nationaliteiten zeer is toegenomen in de hoofdstad en hare voorsteden, zoo valt het niet te ontkennen, dat de Hollandsche bevolking stationair is gebleven, of liever, dat zij naar rato van de toeneming der andere nationaliteiten minder is geworden. De oorzaak hiervan is, dat de diamant- en goudvelden in dit opzicht, een geweldigen invloed gehad hebben. De Hollandsche hoofdstad is nu een soort van Konstantinopel geworden, waar alle kleuren, klassen en klanken zich met elkander vermengen, en waar de donkere kleur de opperhand neemt ; want bijna 2/3 van de menschen, die men aantreft op de straten en in de winkels, de pleinen en "piers," de wandelingen en stranden, de parken en lanen, en zelfs de trams en treinen zijn gekleurd. Dezen nemen geweldig toe, terwijl de Hollandsche familieën niet veel vermenigvuldigen in getal. Velen van hen zijn met de opening van de Eldorados over de Oranjerivier naar de diamantvelden, en over de Vaalrivier naar de goudvelden vertrokken, om aldaar een beter heenkomen te vinden. Hunne ledige plaatsen zijn ingenomen vooral in de voorsteden door de uitheemschen, die zat van rijkdom of moede van armoede, de mijnvelden hebben verlaten voor de groene gewesten, waarin onze Kerk tracht haar recht van voortbestaan te handhaven. Zooals reeds gezegd is, onze Kerkgangers, die uit de Hollandsche woningen van Heerengracht, Buiten- en Binnenkanten, Lange en Korte, Breede en Strand, Dorp en Keeromstraten, enz. naar de Groote en Boven Kerken, St. Stephens, Roggebaai en Hannoverstraat toestroomden, zijn nu in kleiner getal verhuisd naar de Tuinen, Oranjezicht, Tamboerskloof, Leeuw-helling en naar Kamp en Königstraten ; verder van onze Kerken, maar rondom de aanbid-plaatsen van andere gezindten. Hunne vorige woningen zijn geworden de groote winkels, de levendige restaurants, de hooge publieke kantoren, de woelige bezigheids-plaatsen van Adderley, Plein, Queen-Victoria en andere Engelsche straten. De naar rato verminderde populatie

is zeker de eerste oorzaak van de ledigheid van de vele Kerkgebouwen, waarin niet minder dan 12 predikanten en 6 helpers arbeiden.

2. Men wil het niet gaarne hooren of weten, dat een voorname oorzaak, waarom de Hollandsche bevolking zoo gemakkelijk wijkt voor de Engelschen en uitheemschen is, dat onze menschen niet knappe "business men" of vooruitkomende handelaars zijn Onze winkels zijn de kleinere, die aan hangen en wurgen lijden, terwijl de groote handelsbezigheid gedreven wordt door andere nationaliteiten, zooals de sterke en winstgevende Compagnies Cartwright Jaggers. De van der Bijls, Myburghs, Morgenroods van oudere dagen zijn er niet of kwijnen. Uit de nabij 400 studenten in het Z. A. College, alwaar bijna de helft jonge Afrikaners zijn, verstout ik mij te zeggen, zijn er niet 4 te vinden, die den cursus doormaken om voorspoedige en invloedrijke handelaars te worden. Dit is het eene vak, waarin onze jonge menschen nog zeer zwak en ten achter zijn, terwijl in alle andere hoedanigheden zij hunne mededingers altijd gelijk zijn en zelfs soms ver overtreffen. Men is tevreden om klerk en magistraat, geneesheer en advokaat, parlementslid of prediker, onderwijzer en geleerde, zendeling of "zuster" te worden ; doch wij hebben geen Peabody's of Carnegie's, zekerlijk geen Mej. Krupp. Onder de millionaires van Kimberley is er slechts één welbekende Afrikaansche naam, Marais : onder die van Witwatersrand slechts enkelen, zooals Geldenhuys en Langerman, terwijl het krioelt van Baileys, Godmans, Beits, Werners, Eksteins, enz. Geen wonder dus, dat wanneer de rijke Afrikaansche Bams, Hofmeyrs en Louws uitsterven, de leden onzer Kerk armer worden, en de legaten kleiner en schaarscher, de Beer wordt de "nomme de plume" van Rhodes : Wessels van Werner, van Brandis en Burger van Biley en Beit ; Haarhoff van Hoggenheimer ; en Eksteen van Ekstein en Goets van Goldmann. De uitlander-handelaar maakt goed gebruik van het landgoed en het geld van den pionier-Boer, die de wildernis schoon gemaakt heeft van leeuwen en luipaard. Zoo wijkt in de hoofdsteden de handel van den Afrikaner voor "the business of the foreigner," en onze Kerk verzwakt er aanmerkelijk door. Op het platteland echter, als de "slimme" winkelier den "dommen" boer in zijn koop-klauwen krijgt, heeft het lid der Ned. Ger. Kerk heel wat te zeggen en noemt zich de ruggegraat van het land ; want hij weet zijn landgoed (wat men ook daartegen moge beweren) zoo te bearbeiden, dat het produceert en winst afwerpt ; hij doet zulks met veel beter gevolg dan de Engelschman en Uitlander. Getuigen Oudtshoorn en Robertson met de vogelstruis- boerderij, Karroo en Gouphe met de schapen en bokken aanteelt, Vaal en Oranje met hunne beesten-wereld, Constantie en Kaapsche Vlakte met hunne groenten, Koeberg en Caledon met hun koren. Wat zeg ik : in de gansche Unie is er niet een enkele Engelsche Arbeids-kolonie, en die, welke men trachtte te stichten, en nog al met een boel geld uit het Buitenland, zijn totaal mislukt. De Ned. Ger. Kerk neemt toe en bloeit op het platteland, hoewel zij niet al haar vorige kracht heeft behouden in de voorsteden.

3. Hoe vreemd het ook klinken moge, het houden van diensten in de Engelsche taal heeft veel bijgedragen tot de vervreemding van de leden onzer Kerk van onze Hollandsche diensten ; en indirekt nadeelige gevolgen voor de gemeenten van 't Schiereiland gehad. Nu, dat wij wat kalmer over de zaak kunnen denken, spreken en schrijven, kan men een onpartijdiger oordeel daarover vellen, vooral omdat wij zoetjes aan onze rechten als een tweetalig land en volk beginnen te erlangen. Er bestaat nog al veel en soms bitter verschil over deze zoo belangrijke vraag, met het oog op de toekomst. Niemand zal den schrijver beschuldigen van het Hollandsch de voorkeur te willen geven. Hoewel ik op 9jarigen ouderdom niets dan Fransch en Sesuto sprak, ben ik tamelijk "au fait" in het goed Zuid-Afrikaansch Hollandsch en het zuiver Engelsch, hebbende reeds twee gouden medailles bij het Eistedfod te Kaapstad en Johannesburg respektievelijk behaald voor het vertalen van proza-stukken uit het Hollandsch in het Engelsch, en niet omgekeerd, omdat de adjudikatoren meenden, dat een Zuid-Afrikaansch Hollandsch spreker of schrijver niet die vloei (Eng. "ring") in zijn stijl heeft, welke alleen den geboren Hollander eigen is. Ik spreek bijna niets dan Engelsch in mijn huisgezin, omdat ik zoowat 15 jaren als aangenomen kind onder het dak van wijlen Prof. John Murray verkeerde, die mij die taal degelijk theoretisch en praktisch geleerd heeft, en tevens gezorgd heeft, dat ik ook het Hollandsch even zoo goed zou kennen. Ik verstout mij te zeggen, dat de dochters van dien Professor bijna de uitzonderingen zijn onder onze predikants-vrouwen, om een brief in 't Hollandsch zonder fout te kunnen schrijven, en dit zeg ik met alle bescheidenheid, met de meeste achting, welke ik koester, en den hoogsten dunk, welken ik heb van de Afrikaansche Christelijke Vrouwen Vereeniging. En wat is mijn eerlijke opinie omtrent diensten in onze Kerk, in de Engelsche taal ?

Ik zou elken broeder predikant willen raden, om bij de Z. A. Bijbel-Ver. de levensschets van wijlen Dr. Servaas Hofmeyr zich aan te schaffen. Daar zal hij op pag. 14 lezen, dat deze geleerde vader van gedachte was, toen hij de Vereenigde Staten van Amerika bezocht, dat indien de Hollandsche Kerk aldaar eerder gebruik gemaakt had van de officiële taal des lands, en niet dan in de Engelsche taal de diensten gehouden had, zij heden een grooter en bloeiender gezindte zou zijn geweest. Wij twijfelen er grootelijks aan of zulk een gedachte bij hem

opkwam omtrent de Kerk onzer voorvaderen, die, verdreven door Engelschen invloed uit het Kanaan van Natal,trokken naar de wijde, wijde velden van Transvaal, omdat zij zelfs in de opene vlakten van den Oranje Staat niet rust konden vinden voor de holligheid van hun voet, slechts hare eigene taal behield.

Sommige voortrekkers-kinderen, de takhaaren van het Noorden en de achtervelders van Namaqualand zijn tot op den huidigen dag nog zoo onbedreven in de taal dergenen, die de Hollanders overmeesterden, nadat zij niet minder dan ruim 150 jaren (1652—1806) in bezit waren van de Cabo del Tornados, dat zij, om hunne gewoonten, taal en godsdienst niet kwijt te raken, uit het bereik van de Engelsche beschaving blijven. Zij trekken nog verder naar het Noorden, over de Zambezi, naar de Congo; en zelfs daar vinden zij nog geen rust voor de holligheid van hun trekkenden voet. Kon men ooit in het verledene, kan men immer nu denken, dat onze menschen op den keper beschouwd, het Engelsch noodig hebben, om hunne godsdienstige gevoelens uiting te geven?

Hoe zijn de diensten in de officiële (Goddank nu niet heelemaal meer) taal ontstaan? Neemt slechts als voorbeeld de toedracht der zaken te Stellenbosch. Toen Prof. Murray, als docent van niet meer dan 4 studenten, die zich voor het Admissie voorbereidden, zich aldaar neerzette in 1858, ontfermde hij zich over de Engelsch-sprekenden in het dorp, die onze taal niet verstonden, maar wier zielen even zooveel behoefte hadden, aan de zaligheid in Christus, als de onze maakte hij gebruik van het leegloopende Luthersche Kerkje, en ook van het Publiek School-gebouw, om daarin des namiddags dienst te houden in hunne taal. Dit nucleus werd mettertijd de groote gemeente, welke Prof. Marais geregeld bediende in den avond, niet in de Jongelieden-zaal, maar in de hoofdkerk; totdat zij op aandrang van Dr. Viljoen, de theologische studenten, die van het voortrekkersland kwamen, en de nakomelingen van de beste Hollandsche familiën in de eikenstad woonachtig, als het ware, overdreven werd. Wij leggen hoegenaamd geen blaam op deze buitengewoon waardige mannen: neen wij prijzen ze eerder ervoor. Dr. Philip Faure deed het te Simonsstad en Br. Hurert moet het nog doen en Br. Radloff kan zichzelven niet helpen, als hij om de gemeente Kalkbaai in stand te houden, 's avonds in het Engelsch preekt voor de bezoekers aan dat populair strand. Ds. A. Murray deed het te Kaapstad, gedreven door den ijver van zijn Vaders huis, en is nog Voorzitter, althans eereshalve, van "the Young Men's Christian Association." Di. Muller en Meiring volgen zijn voorbeeld in den Buitenkant. Ik heb tot twee malen in de maand, te Ladybrand, in een hollandschen vrijstaat gepredikt in het Engelsch. Ds. Strasheim voerde zoodanige gewoonte met goed geweten, en in 't begin met goed gevolg, in Wijnberg zoowat 30 jaren geleden. Wij hebben zielen liefgehad en hebben ze nog lief, omdat wij door de liefde van Christus gedrongen worden Zijnen onnaspeurlijken rijkdom aan den medemensch te verkondigen; het komt er niet op aan of zij wit, bruin of zwart zijn; het komt er niet op aan of zij de rooitaal of de landstaal spreken. Wij konden onszelven niet helpen; de omstandigheden zijn zoowel voor als tegen ons geweest. Wij laten de wijze Voorzienigheid en de goede hand onzes Gods ingrijpen in ons doen en laten; en Hij zal nog alles, ook in het Schiereiland, ons doen wel gelukken. Danken wij maar Hem, die de gemeente Gods met Zijn bloed gekocht heeft, dat Hij ons verwaardigd heeft om twee talen, welke Hij ter wille van het goede voor Zuid-Afrika bestemd heeft, te kunnen, te mogen en soms te moeten gebruiken, om verlorengaande zielen voor de eeuwigheid te redden. Dat, om aan te houden Engelsche diensten te hebben, eerder kwaad dan goed voor de toekomst zijn zal, getuige de afschaffing van den voormiddag-dienst in die taal te Rondebosch, waar toch het Engelsch preeken de gemeente heeft laten stichten tot eene zelfstandige en laten bestaan tot op dezen dag. Getuige ook de naderende en zekere afschaffing van den avond Engelschen dienst, en dat binnenkort, in de Groote Kerk, Kaapstad.

4. Een andere oorzaak, waarom onze Kerk alhier niet meer veld wint, is de aanhoudende concurrentie, de geweldige wedijver, en de soms te laken proselyten-makerij aan den kant (in hunne volgorde naar competitie genoemd) van Wesleyanen, Episkopalen, Presbyterianen, Baptisten, Roomschen, Independenten, het Heilsleger, de Sabbatariërs, Scientisten en Apostolische Broeders, enz. Men is toch zoo gereed, van hunne zijde, om te spreken van eene ouderwetsche Kerk, die zich nog vasthoudt aan het conservatieve en uitstervende. De nabijheid van hun kerkgebouw of kapel, hun gerief en gemak, het vriendelijke welkom aangeboden, de onkosten om uwe eigene kerk te bereiken per rijtuig, motor, tram of trein, of wat dies meer zij: vooral het vriendelijk huisbezoek (zij het voor de ziel, het lichaam, of het geld) door gewillige leeraren, die niet werk genoeg hebben onder hunne eigene menschen, door voorstanders daartoe aangezet, en de opzoekende leden van andere Gezindten; "alle deze dingen zijn tegen ons," wanneer wij als een Jakob niet ver van het voorspoedige Engelsche en andersgezinde Egypte wonen. Voorwaar, onze verstandelijke menschen, die niet gaarne naar Kerk gaan, en te veel gedachtig zijn aan de hierarchie der Ned. Ger., gaan als het ware vanzelf over naar de Scientisten — de zoo gemakkelijke en smaakvolle — godsdienst, waarin men de zonde slechts als het negatieve van het goede, en den dood bijna niet als eene werkelijkheid beschouwt; en de onveranderlijk-

lijke wetten der grootsche natuur, even zoo goed gelden, als het Evangelie van Christus en de voorschriften des Bijbels. Onder de afdwalenden tot deze nieuwe sekte treft men de ietwat te veel materialistische Afrikaansche jonge medicus, de denkende en wettische advokaat, de College student, die zijn ouders ontgroeid is, de "sportsman" of "tennis"-speelster, die na het zwoegen op Zaterdag te moe is, om den voormiddag-dienst op Zondag bij te wonen, en 's avonds, omdat de dienst te vroeg naar zijnen of haren zin begint, door de "Afternoon tea" is vertraagd om toch het voornemen uit te voeren, al ware het slechts den avond-dienst bij te wonen; vooral als hij denkt hoe hij zijn liefste heen en terug kan vergezellen, of zij, zamen met haren minnaar, een klein kuiertje kan maken naar de korte dienst, omdat zij beiden dezen keer niet lust hebben, naar het gewijd concert in de Stadszaal te gaan.

Onze gemoedelijke, godsdienstige lieden, die geen diepte van karakter hebben, vallen, o zoo gemakkelijk in handen van de Apostolische Broeders, waar men schielijk en zeker wedergeboren wordt, als men slechts de vrijmoedigheid heeft met luide lippen zulks te belijden, zonder het voorafgaande smartgevoel over de akelige zonde en de vreeselijke ellende van het arglistig hart. Onder deze geloofsgenoten treft men meestal onze Arme Blanken aan die altijd gereed zijn om den raad te vragen, en de hulp te erlangen van anderen, die al te graag met dien raad en daad willen helpen. Het Heilsleger arbeidt onder de verwaarloosden en gevallenen en waar wij den Hollandschen Afrikaner niet te gemoet komen, als hij uit den kerker komt, om hem eene nieuwe kans tot verbetering aan te bieden; of Christus macht beperkt werd bij zoodanige voorwaarde. In 't geval van Gadara bijv. was het Christus, die eerst tot de ongelukkigen kwam, en niet het omgekeerde. Het antwoord, gelooven wij is te vinden in *de betrekking waarin Christus wonderen stonden, tot de hoogere dingen van Zijn Rijk.* Weliswaar hadden die wonderen een onmiddelijk doel te vervullen, in 't wegnemen of verminderen van 't lijden en de droefheid van de lijdende personen; zij waren de openbaring van Zijne liefde tot, en Zijne barmhartigheid jegens den mensch. Doch zij waren meer dan zelfs dit: zij waren teekenen van de werken der genade jegens de zielen van menschen *tot hunne zaligheid* — hetgeen het doel was van Zijne komst in de wereld. Ziekte, pijn, de dood zijn de gevolgen van de zonde, die oneindig vreeselijker is dan deze — namelijk: de zedelijke en geestelijke gevolgen ervan, die helaas! overal te bespeuren zijn. Indien het een aandoenlijk schouwspel is, een mensch gepijnigd, gefolterd, gemarteld te zien, of door beroerte geslagen, of onder een lange, pijnlijke ziekte lijdende, hoe veel aandoenlijker is het een menschelijke ziel het slachtoffer te zien van onheilige hartstochten of wellusten, of door sterken drank verlamd, en onbekwaam tot iets goeds voor de zijnen of voor den mensch in 't algemeen, of zoo opgenomen met zichzelf en 't eigen ik, dat er geen gedachte aan God is of gevoel voor 't welzijn van anderen! En de wonderen van genezing, wat 't lichaam betreft, waren de teekenen en beelden van de hoogere wonderen van genade, welke Hij voor de zielen van menschen deed. Hij- Die alle ziekten genezen kan is machtig om den mensch — ziel en lichaam — te redden van de macht van den Satan. Het was niet vooral om de wonderen van genezing en barmhartigheid te doen, dat Jezus in de wereld gekomen is: deze waren de kruimkens, die van Hem op den weg vielen: Zijn werk was *de zielen van menschen te redden,* en wèl eerst van de schuld en 't oordeel, en daarna van de macht en de gevolgen der zonde.

Doch wij moeten hierop letten, dat gelijk Christus *geloof* eischte, voor dat 't ongelukkig kind redding van ellende ondervinden kon, zoo kan niemand geestelijke zegeningen verwachten *anders dan door het geloof.* Geloof is 't kanaal, door hetwelk Gods genade in de ziel vloeit: het is de hand, waarin Gods giften geplaatst worden, de band van sympathie tusschen de ziel en den Heer Zelf. Zonder het geloof dus is er geen vergiffenis, geen ware vrede, geen kracht om van de ziekte der ziel redding te verkrijgen, geene kracht om de beheersching der zonde te overwinnen, of de heerschappij van den Satan te vernietigen. In één woord, zonder het geloof is er geen deur van ingang in de ziel, voor die zegeningen uit Jezus volheid, waaraan Hij ons deelachtig wil doen worden. In de woorden der Schrift: "Zonder geloof, is het onmogelijk Gode te behagen," — terwijl aan den anderen kant, *alle dingen dengene mogelijk zijn, die gelooft.* En zoo komen wij tot hetgeen wij noemden, als een eerste les, welke dit voorval in het leven van den Heer ons leert, namelijk:

Dat er geen zegen is, welken het geloof van God ontvangen kan, niets dat God in Zijn Woord beloofd heeft, of dat Zijn woord ons reden geeft van Hem te verwachten.

(wordt vervolgd).

DEEL XX, No. 1. STELLENBOSCH. JANUARI, 1915.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

De oorlog.

Nog heerscht de oorlog en verteert Europa met ontembare woede. De verbittering neemt toe : de gevechten duren voort, en duizenden vallen. Men weet zelfs geen raad met de lijken. Een Nederlandsche berichtgever meldt ons, dat "'t getal der gesneuvelden in Europa nu reeds het millioen ver te boven gaat." Elk der strijdende natiën verklaart te vechten voor heilige beginselen, en bereid te zijn tot ieder offer dat geëischt wordt. Ook over ons land hangen zware onweerswolken ; en onze Kerk wordt bedreigd met gevaren die niet klein te achten zijn. Mogen de aanstaande Conferentie te Bloemfontein en de daaropvolgende vergadering van den raad der Kerken een heilzamen invloed uitoefenen ! Geve God dit !

* * *

Wat mij 't meest bekommert is, dat Christenen, die denzelfden Heiland dienen, en voorgeven Hem tot levensleidsman te hebben gekozen, met zooveel verbittering, met zooveel haat en nijd van elkander spreken. Ons Christendom is thans op 't spel. Daarom wijs ik in deze kolommen gedurig op verschijnselen die van iets beters getuigen. Dezer dagen kwam mij onder de oogen een schrijven van den hooggevierden en hoogbejaarden Ds. Ch. Babut, een der bekwaamste en vroomste Fransche predikanten, ook in 't buitenland bekend. Op den 4den Augustus schreef hij den hier volgenden brief aan den Berlijnschen hof-prediker, Dr. Dryander :

Waarde en geachte Heer en Broeder !

Voor het aangezicht van God en ter verheerlijking van onzen gemeenschappelijken Verlosser, wend ik mij tot u, en ben daarom ervan overtuigd, dat gij aan deze letteren uw welwillende aandacht schenken wilt. De reden, waarom het voornemen in mij opkwam tot u, eerder dan tot iemand anders mij te richten, is wel hierin gelegen, dat wij voor elkander geen vreemden zijn. Korten tijd vóór den oorlog van 1870/71, ik meen in 1869, hebt gij, die toen theologisch candidaat waart, ons verblijd met een bezoek, en, daartoe gemachtigd, tot onze kerken en godgeleerde faculteiten een eervolle uitnoodiging gericht. Gewisselijk herinnert gij u nog de gemeente te Nîmes, en misschien bleef ook nog wel een harer voorgangers, de schrijver dezer regelen, in uw vriendelijk aandenken voortleven. Toen stond hij in de kracht des levens, thans is hij bijna tachtig jaar, ofschoon nog altijd dienstdoend predikant.

Wat u betreft, waarde Heer en Broeder, mij verraste het niet te vernemen, dat uw naam in de Evangelische Kerk van Duitschland met bijzondere onderscheiding wordt genoemd, en dat gij den titel draagt van hofprediker. En daarom kwam 't mij natuurlijk voor, mij bepaald tot u te wenden, en ik reken op uwe bereidwilligheid om mijn brief bekend te maken aan anderen van mijn Duitsche ambtsbroeders, wier meening in dezen van gewicht en beslissend zou kunnen zijn.

Ik voeg hier nog een omstandigheid aan toe van meer persoonlijken aard. In 't jaar 1875 nam ik deel aan de belangrijke godsdienstige samenkomsten te Brighton, die een internationaal karakter droegen. De hoofdgedachte van Pearsall Smith, die ons had samen geroepen, was de volkomen toewijding aan den dienst des Heeren. Een groot aantal Fransche, en nog grooter aantal Duitsche Christenen nam aan die samenkomsten deel, waarin zoo wel Fransche als Duitsche toespraken gehouden werden. De herinnering aan den oorlog van 1870 was nog levendig en in aller harten. Ik heb daar openhartig op gewezen, en verklaarde toen, dat indien ik ooit weer een oorlog tusschen onze landen beleven mocht, ik de verplichting op mij nam, zoo veel in mij was er naar te streven, dat de broeder-

lijke liefde, welke tusschen Jezus' jongeren nooit mag ophouden, ondanks den oorlog bewaard zou blijven. Tot mijn diepe smart is nu het oogenblik aangebroken, waarop ik mijn belofte vóór 39 jaar den Duitschen broeders gegeven, gestand moet doen. Ik heb daarom bijgaand ontwerp van een verklaring opgesteld, en doe 't u toekomen, zonder dat ik er vooraf mijn Fransche collega's en vrienden mee in kennis heb gesteld. Indien gij, onder instemming met de hoofdgedachte, eenige veranderingen noodig acht, wilt gij ze wel mededeelen. Ik ben bereid ze over te nemen. Geeft gij er de voorkeur aan, mijn ontwerp ter zijde te laten, en zelf de broederlijke gezindheid der Duitsche Christenen onder woorden te brengen, dan wil ik daarin gaarne berusten. In elk geval hoop ik met een antwoord van u vereerd te worden.

Nog een laatste woord. Met opzet heb ik in mijn ontwerp bij 't woord "christelijk" niet gevoegd "evangelisch." Ik wilde namelijk noch de liberale protestanten, noch de roomschen buitensluiten. 't Komt mij voor, dat beiden met geest en bedoeling van mijn verklaring instemmen kunnen, maar ik weet ook, dat de roomschen niet gaarne deelnemen aan een poging, welke van protestanten uitgaat, en waarbij op de toestemming van den Paus niet te rekenen valt. Uw gevoelen over dit punt zou ik gaarne weten.

Verontschuldig de lengte van mijn brief. Ik bid God, dat Hij u bereid make hem gunstig op te nemen, indien, zoo als ik geloof, mijn gedachten overeen stemmen met zijn Geest en zijn wil. Ik heb in 't Fransch geschreven ; ik verzoek u te antwoorden in 't Duitsch, dat ik goed versta. Hoedanig uw antwoord ook wezen moge, geloof, waarde en geachte Heer en Broeder, dat ik blijf

Uw in Jezus Christus oprecht toegenegen

C. E. Babut.

Ontwerp van een verklaring.

De ondergeteekenden, Christenen uit Duitschland, Engeland, Oostenrijk, Frankrijk, België en Servië, diep getroffen en ontroerd door den oorlog, waaronder Europa lijdt en bloedt, leggen de volgende verklaring af :

1. Daar zij zich allen met hun vaderland ten nauwste verbonden gevoelen, hebben zij zich voorgenomen, niets te doen of te zeggen, wat niet met de hen bezielende oprechte en warme vaderlandsliefde overeenkomt.

2. Maar daarbij kunnen zij niet vergeten of voorbijzien, dat God de God van alle volken en de Vader van alle menschen is ; dat Jezus Christus, als aller Verlosser, de zijnen geboden heeft, elkander als broeders te beschouwen en lief te hebben ; en dat op den bodem van het evangelisch geloof, zooals Paulus zegt, er noch Jood noch Griek, en evenzoo noch Duitscher noch Franschman, Oostenrijker of Rus is, maar Christus alles is en in allen (Col. 3 : 11).

Op grond daarvan verbinden zij er zich toe voor Gods aangezicht en met zijn hulp :

Uit hun hart alle haat te verbannen tegen hen, die zij op 't oogenblik hun vijanden moeten noemen, maar hun integendeel goed te doen, waar zich de gelegenheid daartoe aanbiedt ; met al den hun te dienste staanden invloed er toe mee te werken dat de oorlog zoo menschelijk mogelijk gevoerd worde, en dat de overwinnaar, wie hij wezen moge, van zijn macht geen misbruik make, en de personen en rechten der zwakken ontzie ;

de broederlijke liefde tot de geloofsgenooten, tot welk volk zij ook behooren, te bewaren ; tot God voor alle slachtoffers van den oorlog te bidden, en Hem met alle kracht te smeeken, dat Hij spoedig den gruwel van den oorlog doe wijken voor de zegeningen van een rechtvaardigen en duurzamen vrede, en zelfs de gruwelijke dingen, die wij mede moeten beleven, bevorderlijk make aan de komst van zijn rijk.

Dr. Dyander heeft het schrijven van den Heer Babut een maand na de afzending ontvangen. Zijn antwoord, mede door twee invloedrijke geestverwanten onderteekend, dateert van 24 September. Wij weten niet, wanneer het Ds. Babut heeft bereikt, en hebben ook niet vernomen, óf en wát hij geantwoord heeft ; maar ons is 't mede door "Der freie Schweizer Arbeiter" bekend, dat Dr. Dryander staat op 't door de Duitschers ingenomen standpunt : "Wij zijn wederrechtelijk aangevallen, ofschoon wij, met onzen Keizer, den vrede hebben liefgehad," enz.

Wat een commentaar op den huidigen oorlog ! Wat een les ook voor ons !

Pauselijke Encycliek.

De eerste Encycliek, die de nieuwe Paus Benedictus XV heeft laten uitgaan, is, gelijk verwacht werd, in hoofdzaak gewijd aan den oorlog. In aangrijpende woorden worden al de jammeren geteekend, die deze ontzettende krijg over de volkeren van Europa heeft gebracht, en de Vorsten en Regeeringen gesmeekt "dat zij toezien, hoe veel tranen en bloed reeds vergoten zijn en dat zij toch den terugkeer der vredesgoederen onder de volkeren bespoedigen."

Toch blijft de Paus niet alleen bij de droeve gevolgen van dezen oorlog stil staan, maar wijst hij tegelijk op een nog erger kwaad, dat het hart der maatschappij zelf heeft aangetast en dat als de kiem van dezen oorlog is te beschouwen. Dat kwaad schuilt daarin, dat de volkeren hebben opgehouden bij het regelen der staatkundige belangen de eischen der Christelijke Ethiek toe te passen ; de omkeer in denkwijze en de verandering in zeden, die daarvan het gevolg zijn geweest, zijn van dien aard, zegt de Paus, dat zoo God ons niet spoe-

dig te hulp komt, de ondergang der menschelijke saamleving nabij schijnt. Met name wijst hij dan op vier punten, die in de Encycliek breeder worden uitgewerkt : 1) dat het menschelijk leven geen wederzijdsche welwillendheid meer kent ; 2) dat het gezag van hen, die te bevelen hebben, geminacht wordt ; 3) dat de standen der maatschappij in hatelijken twist met elkander liggen, en eindelijk dat de ijdele en vergankelijke aardsche goederen zoo hartstochtelijk worden nagejaagd, dat het den schijn heeft alsof de hoogste geestelijke goederen, die God als doel van ons menschelijk streven heeft gesteld, niet meer bestonden. Wel niemand, die deze Encycliek leest, zal ontkennen, dat de Paus hier met groote kennis van het leven der volkeren de diepere oorzaken heeft aangewezen, waaruit niet alleen deze oorlog, maar heel de ellende van de menschelijke maatschappij onzer dagen is voortgekomen.

Behalve deze beschouwing over den oorlog geeft de Paus in deze Encycliek ook nog kort aan, hoe zijn standpunt is tegenover de groote vraagstukken, die de Roomsche Kerk zelf in beroering brengen. Er spreekt een breede opvatting uit deze Encycliek, wanneer de Paus de leden zijner Kerk vermaant, elkander niet wegens ondergeschikte punten te verketteren. "In zaken," zoo schrijft hij, "waarover men beiderzijds van meening kan verschillen, zonder geloof en tucht te schenden, mag zeker een ieder zeggen, wat hij voor waarheid houdt en zijne meening verdedigen. Maar bij deze verschillen moet alle buitensporigheid in woorden verre blijven, die der liefde zwaar letsel kan doen." Met name komt hij er tegen op, dat men om deze verschillen elkander verdacht zal maken in het geloof of dat men nieuwe benamingen zal gaan invoeren om de Katholieken te onderscheiden. Al zulke bijvoegsels, zegt hij, zijn overbodig. Een ieder hebbe voldoende aan deze belijdenis : Mijn naam is Christen en mijn bijnaam is Katholiek. Vooral thans is het roeping voor allen, die het wel met de Kerk meenen, om zich niet langer bezig te houden met vraagstukken, waarmede men niets verder komt, maar met alle kracht er naar te streven om het geloof te bewaren ongerept en onbesmet door eenigen adem der dwaling.

Toch wil dit allerminst zeggen, dat de nieuwe Paus daarom, gelijk men wel beweerd heeft, in dit opzicht van zijn voorganger zich onderscheiden zou, dat hij tegenover het streven der zoogenaamde modernisten een meer tolerante houding zou aannemen. Integendeel, eer nog beslister en krasser dan Pius X wordt ook door hem het Modernisme veroordeeld. Na eerst het bekende woord van den Apostel Paulus uit 2 Tim. 4 over hen die kittelachtig van gehoor geworden zijnde, de gezonde leer niet meer kunnen verdragen, te hebben aangehaald, gaat hij aldus voort :

Sommigen immers hebben, opgeblazen en medegesleept door hun grooten dunk van den menschelijken geest, die ongetwijfeld — door Gods hulp — bij het onderzoek der natuur ongelooflijke vorderingen heeft gemaakt, ter wille van hun eigen meening het gezag der Kerk versmaad en zijn in hun vermetelheid zóóver gegaan, dat zij niet aarzelden, zelfs de geheimenissen Gods en alles wat God aan den mensch geopenbaard heeft, te meten met hun begripsvermogen en aan te passen aan de denkwijze van deze tijden. Zoo zijn ontstaan de monsterachtige dwalingen van het Modernisme hetwelk onze voorganger terecht verklaard heeft als een verzameling van alle ketterijen en dat hij plechtig heeft veroordeeld. Deze veroordeeling, Eerwaardige Broeders, herhalen Wij hier in haar geheel ; en daar nog niet overal deze zoo verderfelijke besmetting onderdrukt is, doch zelfs thans nog hier en daar, ofschoon in 't verborgen, voortknaagt, moeten allen — wij drukken het U op het hart — zoo ijverig mogelijk zich hoeden tegen elke bescherming van dit kwaad, waarvan men zeer terecht kan zeggen, hetwelk Job over iets anders zeide : "Het is een vuur, dat verslindt tot vernietiging toe en dat alle levenskiemen uitroeit." En Wij verlangen, dat de Katholieken niet slechts een afschuw zullen hebben van de dwalingen, doch ook van de gezindheid, of, zooals men zegt, van den geest der Modernisten, welke iedereen, dien hij bezielt, alles, wat naar het oude smaakt, met weerzin van zich doet afstooten en alom gretig doet rondgrijpen naar nieuwigheden : in de wijze van spreken over de Goddelijke zaken, in de viering van den heiligen eeredienst, in de katholieke gewoonten, in de bijzondere beoefening zelve der godsvrucht.

Laat ons ten slotte hier nog aan mogen toevoegen, dat in deze Encycliek wel aan het slot het gebruikelijke protest voorkomt tegen het verlies van de wereldlijke macht van den Paus, met den wensch, dat wanneer de vrede onder de volkeren hersteld wordt, ook een einde zal worden gemaakt aan "den onhoudbaren toestand van het Hoofd der Kerk," maar dat in heel deze Encycliek overigens nergens een aanval gedaan wordt op het Protestantisme, of de Reformatie aansprakelijk gesteld wordt voor de jammeren, die over Europa zijn gekomen, gelijk in vroegere Encyclieken maar al te vaak geschiedde.

Ook darom zal deze Encycliek in de Protestantsche wereld een goeden indruk maken. Natuurlijk verloochent de Paus zijn Roomsch standpunt niet en staat er menige uitdrukking in deze Encycliek, waartegen een Protestant zeer ernstige bezwaren zou moeten inbrengen. Maar desniettegenstaande waardeeren we, dat het hoofd der Roomsche Kerk in deze ernstige tijdsomstandigheden al het gewicht van zijn woord in de schaal legde om de volkeren weer tot vrede te roepen ; en daar kunnen wij als Protestanten zeker van harte mede instemmen.

(Uit "De Heraut"). Dr. H. H. K.

Een Reis door Afrika.

(Door Ds. J. du Plessis, B.A., B.D.)

Na een jaar van voorbereiding door studie in de medicijn en in de geschiedenis en praktijk der zending in Londen, is Ds. J. du Plessis, de vroegere Redacteur van *De Kerkbode*, eene reis begonnen door het Donkere Vasteland van Afrika in het belang van de zending. Deze reis, meent hij, zal drie jaren nemen — 1913 tot 1916.

Reisplan.

Zooals aangetoond op de nevensgaande kaart (zie vorig nommer) is zijn reisplan als volgt :—

Nov. 1913 — *Maart* 1914. Van Londen naar de Goudkust, om de Basel Zending en de Wesleyanen aldaar te bezoeken ; dan naar Togoland, de Noord-Duitsche zending ; naar Zuid-Nigeria, zending van de Kerk van Engeland en de Wesleyanen ; naar Calabar, de Vereenigde Kerk van Schotland ; naar Kamerun, de Basel Zending en de Presbyteriaansche Kerk van Amerika ; naar Noord-Nigeria, de Soedan Vereenigde Zending, met ons eigen werk onder de Munchi.

April 1914 — *Dec.* 1914. Door Duitsch, Fransch, en Belgisch gebied naar Uganda, vooral met het oog op den vooruitgang en den invloed van het Mohammedanisme.

1915. Uganda, de Kerk van Engeland ; Britsch Oost-Afrika, een bezoek naar de Boeren aldaar ; Duitsch Oost-Afrika, de Berlijnsche Zending en de Leipzig Zending ; Congoland, de Baptisten Zending, de Congo Balolo Zending, de Zweedsche Zending, de Amerikaansche Presbyteriaansche Zending, de Fransche Zending.

1916. Naar Portugeesch Angola ; Zuid Congoland ; Nyasaland.

Oogmerk.

Ds. J. du Plessis stelde zich ten doel onze zendelingen onder den Munchi-stam in Soedan met raad en daad te dienen ; uittezien naar nieuwe arbeidsvelden (onbearbeide stammen, en strategische punten) ; en behoeften van Afrika.

Hij dacht vooral onderzoek in te stellen naar den vooruitgang van het Mohammedanisme, naar zending-methoden, naar samenwerking tusschen de genootschappen onderling, enz., om dan later eene geschiedenis te schrijven van de zending ten noorden van de Zambesi.

Voorbidding gevraagd.

Deze knecht des Heeren zal blootgesteld zijn aan vele gevaren, zooals honger en dorst, koude en hitte, woest en giftig gedierte, vijandige inboorlingen, ongevallen te water en te land, en ziekten, zooals malaria, zwartwaterkoorts, en slaapkrankheid, en heeft dus onze gedurige voorbidding van noode.

Het begin en de voortgang der reis.

Van tijd tot tijd zijn er zeer interessante brieven van Ds. du Plessis verschenen in *De Kerkbode*, zijnde alle rechten van herdrukken voorbehouden. Doch om deze zaak prominent voor de aandacht te brengen, en om meerdere belangstelling op te wekken in deze zoo gewichtvolle zendingonderneming, wenschen wij het een en ander te zeggen omtrent de plaatsen door hem bezocht, en de ondervindingen door hem opgedaan, zooals meegedeeld in die brieven.

De Goudkust.

Op den 26sten November, 1913, is Ds. du Plessis vertrokken uit Engeland, en op den 10den December is hij aangekomen in de voornaamste haven van de Goudkust, Sekondi. Reeds den volgenden dag reisde hij per spoor naar Kumasi, eene plaats 168 mijlen van de kust. Hij beschrijft de schoonheid van den weg door dicht geboomte. In verband met het werk van de Basel Zending vertelt hij van de veranderingen door hem waargenomen onder de inboorlingen, als vrucht van de prediking des Evangelies onder hen.

Het Witteman's Graf.

Schrijvende over de Goudkust als een land des doods, wijst Ds. du Plessis erop dat de bevolking aldaar door eene reeks van zendinggenootschappen met het Evangelie wordt bekend gemaakt. Volgens de geschiedenis dier genootschappen heeft het werk aldaar verbazend vele slachtoffers geëischt. Hij wijst b.v. erop hoe dat van de Basel Zending eens in drie maanden tijds zes zendelingen waren gestorven. Aandoenlijk is het hem te hooren vertellen van al de namen die hij aantrof in de verschillende kerkhoven. De zendelingen aldaar worden alzoo door de gele-koorts afgemaaid. Niettegenstaande die zware verliezen, zegt hij, blijven de zendingboden hun liefdewerk onvermoeid en onverschrokken voortzetten.

Naar wat hij gezien heeft van het werk van twee Duitsche zendinggenootschappen, die in dit land (Goudkust) arbeiden, wijst hij op de degelijkheid van den arbeid der Duitschers. Op iedere statie hebben zij twee geordende en gehuwde mannen, één voor de gemeente en één voor de school. Dan is er dikwijls een derde heer, die normaal-onderwijzer, of dokter, of bouwheer, of kassier is. Er zijn weinige staties, die geen dames hebben, hetzij als verpleegsters, of onderwijzeressen.

Kamerun.

In dat land maakte hij kennis met het zendingwerk van de Presbyteriaansche Kerk van Amerika. Zij zijn 20 jaar reeds daar bezig, en hun werk is bloeiend. Ds. du Plessis zegt : " Moet ik in korte trekken mijn indruk van den arbeid der Amerikanen teruggeven, dan zou ik dien in vier woorden opsommen : groote veelzijdigheid, krachtige evange-

lisatie, verbazende opkomsten, ernstige toegewijdheid." Op interessante wijze deelt hij mede wat hij aantrof op die staties — scholen (elementair en opleidingscholen), uitgebreide eet- en slaapvertrekken, ambachtscholen, baksteenmakerij, schrijnwerk, snijderswerk, drukkerswerk, zaagmolens, schoenmakerij, bouwerij, en tuinarbeid. Treffend is wat hij meedeelt van een oude Christin uit den Bulustam, die op den 2den Juni, 1913, is gestorven. Haar laatste woorden waren : "Het geloof overwint."

Nigeria en de Soedan.

In Nigeria, ten noorden van Kamerun, bezocht Ds. du Plessis de volgende steden : Abeokuta, met 150,000 inwoners, Ibadan, met 200,000 inwoners, Zaria, met 30,000 inwoners, en ook andere kleinere. Wat zijn aandacht trok op al die plaatsen door hem bezocht was de plaats die de Markt innam. Er waren geen winkels, en alles werd naar de markt gebracht, en daar te koop aangeboden. Zijne beschrijving van de stad Zaria is belangrijk. Rondom deze stad is een bouwvallige muur, niet minder dan zes of zeven mijlen lang. In die stad zijn er woningen, klipkopjes, tuinen, en weideplaatsen voor vee. Al de muren in en rondom deze stad zijn opgestapeld van klei.

Te Du trof Ds. du Plessis een volk aan, dat echt heidensch is. Hij noemt ze "echte, ongekunstelde, primitieve barbaren," en zegt "ze dragen, zoo te zeggen, geen kleeding." Waar zij wonen in de onmiddellijke nabijheid van winkels en markten, waar zij Europeesche kleeding kunnen koopen, hebben zij aan kleeding hoegenaamd geene behoefte. Hij wijst erop, dat deze menschen met de Mohammedaansche Hausas in geenerlei aanraking komen, en dat het nu de beste tijd is ze voor het Evangelie te winnen.

De Zending in Niger Landen.

Op onderhoudende wijze beschrijft Ds. du Plessis het ontstaan van de zending in dit deel van het heidendom. Hij vertelt hoe dat tot in het begin van de negentiende eeuw de slavenhandel in Afrika op gruwzame wijze werd gedreven, doch van toen af begonnen de Christenvolken zich het lot dier ongelukkigen aan te trekken. Vele slavenschepen, beladen met slaven, werden op de zeeën gevangen, en de slaven in vrijheid gesteld. Vooral beijverde Engeland zich om aan dit kwaad een einde te maken. "Ten einde deze vrijgemaakte slaven een toevluchtsoord te verschaffen waar zij een heenkomen vinden konden, werd aan de westkust van Afrika een kolonie aangelegd te Sierra Leone, en de plaats verkreeg de naam van Freetown." Op deze nederzetting van vrijgemaakte slaven werd dadelijk een zendingwerk begonnen, dat gezegend werd. Als gevolg ontstond er een bloeiende Christen-kerk.

Slaven worden Zendelingen.

Deze vroegere slaven, dubbel verlost, en nu vrijen en Christenen, dachten weldra met belangstelling terug aan de landen vanwaar zij als slaven waren weggevoerd. Hun hart brandde om terug te gaan en het Evangelie in hun vaderland te verkondigen. In 1840 ondernamen eenigen de lange zeereis naar de Niger rivier. Daar aangekomen, werden zij goed ontvangen ; zij merkten dat het volk rijp was voor zendingwerk, en zij verzochten de Christelijke Kerk om in Nigeria zendingwerk te ondernemen. Zoo is het gekomen dat de Engelsche Kerk in 1845 met haar zendingwerk aldaar begon.

Samuel Crowther.

Samuel Crowther is de naam van een slavenknaap, die tot bekeering kwam, in de zendingscholen werd opgevoed, en later een geordende leeraar van de Engelsche Kerk werd. In 1846 werd hij aangesteld als Bisschop van West-Afrika, de eerste zwarte Bisschop van Afrika. Dertig jaren lang vervulde hij met bekwaamheid, ijver en vroomheid de plichten van Bisschop. Na Crowther's dood stelde men Europeesche Bisschoppen aan. De tegenwoordige Bisschop is Tugwell, die reeds 27 jaren in het land geweest is.

Zelfonderhoudend en arbeidend.

In Nigeria trof Ds. du Plessis bloeiende en zelfonderhoudende zendinggemeenten aan te Lagos, te Abeokuta, te Ibadan, en te Lokoja. De Engelsche Kerk heeft in dat land 11,000 leden, en 16,000 doopklasleden. De Christenen daar betalen zelven voor de opvoeding hunner kinderen, en Ds. du Plessis zegt : "Voor kerk en school brengen de 16,000 zwarte negers van deze streken niet minder dan £17,000 per jaar bijeen." Zij betalen voor de opvoeding hunner kinderen, doch zij betalen ook voor onderwijzers, evangelisten, en leeraars om te arbeiden onder die stammen in Nigeria, die nog heidensch zijn.

De Wesleyanen doen ook een groot werk in dit land.

Zendingmoeilijkheden in Nigeria.

Bij al het verblijdende in het zendingwerk in Nigeria schrijft Ds. du Plessis dat hij de volgende drie groote zendingmoeilijkheden heeft opgemerkt : a). De gebrekkige arbeidskrachten. B.v. in Ibadan, eene stad met 200,000 inwoners, hebben de Wesleyanen één Europeesche zendeling, en de Engelsche Kerk geen één, behalve twee dames. b). De kwade invloed van de Europeesche beschaving. Nigeria is een zwartemans land en telt 17,000,000 zwarten, met slechts 2,500 blanken, maar de Europeesche beschaving neemt nochtans snel toe. De inboorlingen voeren jaarlijks palmolie, gummi, cocoa, en katoen uit ter waarde van £5,000,000. Nu komt er zulk een snelle verandering in de toestanden, en dit werkt nadeelig. c). De Mohammedanen,

Het Mohammedaansch Gevaar.

Ds. du Plessis zegt : " Dit is een gevaar dat men met geslotene oogen zien kan." Sprekende erover hoe dit gevaar overal gevoeld wordt, gaat hij voort door te zeggen : " Hoezeer moeten wij niet sympathiseeren met en bidden voor de Christelijke Kerk en de Christelijke Zending in deze Nigerlanden, die aan de onkeerbare instrooming der Mohammedanen van uit het noorden blootstaan, en die met hunne zwakke krachten een dam tegen dien stroom moeten opwerpen !"

Hij doet door zijn voorbeeld zendingwerk.

Wij halen hier een stukje aan uit de brieven van Ds. du Plessis :—

" In de Niger landen ziet men hoe de Mohammedaan, door zijn voorbeeld alleen, zijn godsdienst aanprijst en verspreidt. Let op zijn getrouwheid in het gebed. Vijfmaal 's daags keert hij zich naar Mekka en prevelt zijn gebeden. En telkens als ik op straat, langs de rivier, of op het spoorwegperron een Mohammedaan zijn gebeden hoor opzeggen en zijn kniebuigingen zie doen, dan zeg ik tegen mijzelf : 'Hij doet daar zendingwerk.' Op één van mijn trein-reizen hielden wij langs den weg halt opdat de locomotief zich van een voorraad water voorzien mocht. Een Mohammedaan klom uit den wagen langs den mijnen, deed zijn sandalen af, en begon zijn gebeden op te zeggen. Binnen twee minuten had de locomotief genoeg water ingenomen, en stoomde de trein langzaam weg. De bidder was in zijn gebedsoefening zóó verdiept dat hij niets van het vertrekken van den trein bemerkte. Reeds was de trein in vrij snelle vaart, toen een vriend, die langs den weg stond, hem op den schouder klopte, en hem meedeelde dat de ijzeren wagen in beweging was. Hij sprong van de knieën op, liep den trein na, en klauterde met de behendigheid van een aap in zijn wagen. Er ging een algemeen gelach op van degenen die dit kleine kluchtspel hadden aanschouwd ; maar ik dacht na over de diepere beteekenis van het voorval, en over den ernst en afgetrokkenheid die ik gezien had, en die ongemerkt en onweerstaanbaar den godsdienst van Mohammed verspreiden. Zoo ook met de gezichts- en voetwasschingen. Een Mohammedaan zal gedurende het oponthoud van den trein aan een statie afklimmen, met zijn keteltje in de hand, en zich het aangezicht en de voeten reinigen. Iedereen weet dat dit niet geschiedt omdat hij zulk een overdreven voorliefde voor versch water en zindelijkheid heeft ; neen, dat zijn ceremonieële wasschingen, door zijn heilig boek, de Koran, voorgeschreven. Als ik den man daar zie zitten, en het water uit het keteltje over zijn voeten zie gieten, dan zeg ik weer : 'Zendingwerk, zendingwerk.'"

Munchi-land.

In een brief van Salatu, de hoofdstatie van ons zendingwerk in de Soedan, meldt Ds. du Plessis welk eene vreugde het was de twee Afrikaner-zendelingen, Ds. Strijdom en Eerw. Botha, te Abinsi te mogen ontmoeten. Deze twee broeders waren 110 mijlen ver gekomen om Ds. du Plessis af te halen. Hij zegt : " Maanden lang had ik mij verheugd bij de gedachte om eens weer onder mijn landgenooten te zijn en mijn landstaal te kunnen spreken. Nu gaf ons de goede Heer de vervulling onzer verwachtingen." Na eene beschrijving van de ondervindingen op deze reis, vermeldt hij van hunne aankomst op den vijfden dag te Zake Biam, de statie van Eerww. Botha en Brink. De statie ligt 300 treden van het dorp Zake Biam, en beide worden zoo geheeten naar den kapitein.

Met vreugde en dankbaarheid aangekomen te Salatu trof Ds. du Plessis Mevr. Strijdom, en de kleine Catharina, Mej. de Villiers en Mej. Mathewson in welstand aldaar aan. Hij zegt, Salatu begint reeds het voorkomen van eene zendingstatie aan te nemen. Er staan reeds een zending-woonhuis, een halfdozijn "rondabels," een temporaire school, en de muren van een ruimer schoolgebouw. Men denkt de permanente gebouwen later op grooter afstand van de dorpen op te trekken.

Donga.

Volgens Ds. du Plessis levert het half-heidensch en half-Mohammedaansch dorp *Donga* de beste zending-resultaten van al de staties van de Soedan Vereenigde Zending. De Amerikaansche zendelingen arbeiden aldaar. Omtrent den zendeling, die tot onlangs daar stond, zegt hij : " Het was eene oorzaak van groote droefheid voor de geheele Zending dat Rev. Whitman, aan wien (naast God) de bloei van dezen arbeid te danken is, wegens algeheele verzwakking genoodzaakt is geworden het veld te verlaten."

Wukari.

Vier-en twintig mijlen van Donga ligt het dorpje Wukari. De bevolking hier is ook half-heidensch en half-Mohammedaansch. Het volk, dat in deze twee dorpen en rondom woont, noemt zich het Jukun volk. Volgens de overlevering kwamen hunne voorouders van de Nijlvallei naar deze gewesten. Verdrongen door de Munchi's, en verbasterd met andere stammen, is dit volk aan het verachteren. Te Wukari arbeidt de Rev. Guinter van Amerika.

Te Wukari heeft Ds. du Plessis Eerw. Brink en Mej. Mathewson in het huwelijk bevestigd. Hij zegt, dit was het eerste huwelijk in de Soedan van een Afrikaner-bruidegom met een Afrikaner-bruid.

Van Wukari reisde Ds. du Plessis naar Ibi. Hij werd hierheen vergezeld door Eerw. Botha en Mej. de Villiers. Het zendingwerk te Ibi, zegt hij, is moeilijk, omdat het dorp overwegend Mohammedaansch is. " De Hausa-taal is de eenige die gehoord wordt, en de Mohammedaansche godsdienst is voelbaar in de lucht."

De Munchi-menschen.

Onze zendelingen in de Soedan arbeiden eigenlijk onder het Munchi-volk, dat 300,000 zielen sterk is. Zij komen van het zuiden, en dringen zich meer en meer naar het noorden. De Hausa's en de Fulane zijn hun te zwak. Zij noemen zich Tivi ; en de naam Munchi is hun door de Hausa's gegeven. "Zij gelooven dat alle menschelijke wezens," zegt Ds. du Plessis, "afstammen van een zekeren Tukuruku en zijn vrouw Yulem. Uit deze aartsouders zijn drie rassen van menschen gesproten, namelijk de Nasra of witte menschen, de Tivi, en de Uke of barbaren."

Het Munchi-volk is in stammen verdeeld, zooals Shihre, Kumu, Tongovo, Gwondo, Nongovo, Tombo, en vele andere. Ds. Strijdom is gevestigd onder de Shetire, en Eerww. Botha en Brink arbeiden onder de Kumu.

Bezigheden.

Ds. du Plessis verklaart de Munchi een vlijtig volk te zijn, dat getrouw hard aan den landbouw arbeidt.

De volgende dieren worden door hen gehouden : grootvee, schapen, bokken, varkens, hoenders, makauwen, honden, paarden, donkeys, en katten. Zij doen veel aan spinnen, smederij en schrijnwerk. Zij zijn verzot op de jacht, en zij jachten met boog en vergiftigde pijlen.

Ds. du Plessis zegt : "De Munchi smeden en bewerken hun eigen ijzer. De smederij produceert bijlen, dissels, pikken, messen, tangen, scheermessen, pijlpunten, bouten, rookpijpen, en dergelijke. Ook vervaardigen zij stampblokken, ledikanten, stoelen, balken, latijen, drempels, deuren, enz." Dan verhaalt hij voorts het volgende aangaande het huwelijk onder de Munchi.

Huwelijks-ceremonieen.

Op mannelijken leeftijd gekomen zijnde, gaat ook de Munchi-jongeling, evenals jongelingen elders in de wereld, om een vrouw te zoeken. Binnen zijn eigen dorp of familiekring mag hij niet huwen ; derhalve gaat hij uit — het geheele lichaam met roode boomsap bestreken — naar een aangrenzend dorpje. Hij ziet daar een meisje ; zij bevalt hem, en de aantrekking is wederzijdsch. Hij spreekt met haar vader ; de aanstaande schoonvader is toestemmend. De jongeling geeft hem daarop omtrent vier tukudu (dat is, omtrent 10s.) als onderpand. Kort daarna komt hij zijn bruid halen. Als het donker geworden is, verlaten zij het dorp voor de thuisplaats van den bruidegom. In de nabijheid van laatstgenoemd dorp gekomen zijnde, geven zij door luid geschreeuw van hun aankomst kennis. De vrienden des bruidegoms komen dan spoedig uit, bedekken het hoofd van de bruid met een stuk kleed, en geleiden het jonge paar binnen het dorp. Daar gekomen zijnde, vinden nieuwe ceremonieën plaats. Een vreemde gewoonte, die ik te Salatu aanzag, was deze : een man beklimt een boom (of eenige verhevene plaats), en roept met volle stem een vreeselijken vloek neer op het hoofd van iedereen die de bruid schaken of in eenig opzicht schaden mag. Pas is hij met zijn formule klaar, of de geheele schare legt door luid geschreeuw en getjank een Amen op dien vloek. Tot zeven maal geschiedt de uitroep van den vloek, en tot zeven maal toe antwoordt het volk met luider stemme (gelijk, weleer de Israëlieten op Ebal) Amen ! Dit gebruik is gewis merkwaardig, en levert bewijs dat bij de Munchi het huwelijk in eere gehouden wordt. Tot de verdere plechtigheden van den huwelijksavond behooren : het afleveren aan den schoonvader van het restant van den koopprijs van de bruid, de ontvangst van de bruid in huis en het overhandigen aan haar van de huwelijksgeschenken, en soms ook het houden van een dans op het verheven "platform" midden in het dorp, ter eere van de nieuwe aankomelinge.

Moeilijkheden.

Uit Lame, Duitsch Adamawa, schrijft Ds. du Plessis op 15 Mei, 1914, dat het hem tot daar goed was gegaan, niettegenstaande de groote hitte, somwijlen tot 105 graden in de schaduw, en niettegenstaande de vele moeilijkheden met de dragers. Wij halen hier aan één voorval door hem vermeld:—

"Dit is een van de eerste, grootste en meest hinderlijke bezwaren waarmede de Afrika-reiziger te kampen heeft. Moeilijkheden met dragers maken den reiziger ergerlijk, veroorzaken de koorts en vermenigvuldigen de grijze haren op 't hoofd. Van Garua af heb ik met deze moeilijkheden te doen gehad. Eén drager was van het begin af norsch, en wierp zijn vracht neer. Het was donker, geen andere drager was te vinden. Ik moest mooi praten, en hij nam zijn last weer op. Bij de volgende halt-plek keerde hij om, en ik werd een paar uren opgehouden, zoekende naar een plaatsvervanger. Telkens daarna waren mijn dragers traag en knorrig. Zij wilden 's ochtends niet opstaan, zij wilden 's namiddags niet verder gaan. Driemaal deden wij maar een halve dagreis per dag, terwijl ik steeds voor den vollen dag betalen moet. Een paar maal verloor ik mijn humeur en moest den Heer ernstig om vergeving smeeken, en bidden om mij de les van geduld goed in te prenten."

Fransch gebied.

De volgende brief van 2 Juni kwam van Lai, Fransch Equatorisch Afrika. Deze plaats ligt 185 mijlen van Lame, hierboven genoemd. Na bijna zes maanden lang in West Afrika gereisd te hebben, genoot de schrijver de allerbeste gezondheid. Over een afstand van 300 mijlen was hij in aanraking gekomen met eene reeks van heidenvolkeren. Wat hem vreemd voorkwam was dat, hoewel die volkeren naast elkaar wonen, zij toch geheel ver-

scheidene spraken hebben. De wijze waarop Ds. du Plessis met de menschen onderhandelde was door de Fulani-taal. Die is de handelstaal in die streken. In elk dorp zijn er degenen, die de Fulani-taal kunnen spreken, en dit was ook het geval met verscheidene dragers bij Ds. du Plessis. Hij noemt vooral 4 volkeren, door wier gebied hij gereisd had, de Mundang, Lakka, Tupuri en Bana, heidenen die geene kleederen dragen. Ook had hij tot hier 400 mijlen gereisd sedert hij het laatst een zendeling had gezien.

Lief en leed op den Reisweg.

Zeer onderhoudend schrijft de geachte reiziger van de merkbare zorg, de goddelijke bewaring en de Vaderlijke voorziening, die hij mocht ondervinden op den weg. Op realistische wijze beschrijft hij hoe hij op zekeren nacht door een geweldigen donderstorm overvallen was, en hoe, daar hij verzuimd had zijne tent op te slaan, een groot deel van zijn toebehooren doornat werd.

Fort Archambault.

Op 12 Juli kwam Ds. du Plessis hier aan. Deze plaats ligt op de Shari rivier. Bij den terugblik over de reis van de Logone rivier hierheen denkt hij zich de vele gevallen onder de inboorlingen, aan wie hij medische hulp kon bewijzen. Hij zegt :—

"Van al de 'dokters-werkjes' die ik verrichten moet is tanden trekken mijn forte. Dat doe ik het liefst. Immers, als de tand uit is, dan is de zaak klaar ; de tandpijn is genezen, de patiënt is geholpen. Van de andere gevallen kan dit niet gezegd worden. Eén enkele verpleging is stellig niet genoeg. En als de dokter een voorbijgaande reiziger is, die slechts inkeert om te vernachten, dan is er tot meer dan één verpleging geen gelegenheid. Daarom vraag ik op ieder dorp eerst naar menschen met slechte tanden. Doch ik heb bevonden dat de zwarte even bang is als de blanke om zijn tanden te laten trekken. En als hij zich laat bewegen om de hinderende tand te doen verwijderen, dan is 't dikwijls een losse tand, die men bijna met vinger en duim uithalen kan. Toch heb ik tal van tanden getrokken, en alzoo (naar ik hoop) veel leeds gestild."

Afscheid.

Te Fort Archambault moest Ds. du Plessis afscheid nemen van zijne dragers, die 450 mijlen te voet van Garua hadden afgelegd. Zij verlangden hem verder te mogen vergezellen, doch dit was onmogelijk. Ook moest hij hier afscheid nemen van zijn scheele paard Polyphemus, die hem 600 mijlen gedragen had. Hij had hem gekocht voor £5 en verkocht hem hier voor £3 8s.

Of ik mijn oû paard niet missen zal als ik morgen (D.V.) te voet strijken moet. Want, goede vriend, morgen begin ik een land-reisje van 150 mijlen naar Fort Possel op de Ubangi Rivier. En— de reis leidt mij zuidwaarts, direkt zuidwaarts, en wat dat woord beteekent voor een banneling, wiens thuis in het verre Zuiden is, kunt gij u eenigszins verbeelden, maar nooit verstaan.

Fransche Forten.

De volgende brief komt van Fort de Possel, en volgens den schrijver is er eene reeks van Fransche Forten tusschen Fort Archambault en Fort de Possel, welke reeks de koers aanduidt, die de Franschen nemen moesten om de heerschappij over hun verafgelegene bezittingen in de Soedan te handhaven. Van Frankrijk doen zij de zeereis naar Matadi aan den mond van de Congo rivier, en van daar langs de Congo en Ubangi rivieren, en dan, langs de route door Ds. du Plessis genomen, naar Fort Lamy op de Shari rivier.

De Tsetse-vlieg.

"Een vriend had mij gewaarschuwd : 'Op de Ubangi is de tsetse'... en een veelbeteekenend ophalen der wenkbrauwen voleindigde den zin. En zoo bevond ik het ook. Nooit was er, onder al de diertjes die den mensch tot prooi maken, sluwer, listiger en meer verraderlijk insectje. Gij ziet haar niet. Zij bekruipt u van achteren. Zij behandelt u gelijk gij het wild daarginds op de vlakte behandelt. Ongezien, ongevoeld, onverwachts schiet zij haar giftpijltje op u af. Gij voelt een scherp steekje als dat van een naald, dat eerst hevig brandt en daarna lastig jeukt. Het is de tsetse, maar gij hebt haar nooit gezien. Zij valt u aan op eenig deel van 't lichaam waarop uw aandacht niet op het oogenblik gericht is, of gericht kan zijn. De naakte inboorlingen worden bij voorkeur op den rug of op het achterbeen gestoken. Zij valt u aan achter den nek, of (als uw kousje dun is) op het voetgelenk, of, als gij stil zit te mijmeren met de handen in elkander gelegd, kruipt zij van beneden tusschen de beenen en deelt u een steek mede op het ongeziene deel van de hand. Maar altijd is de aanval een onderduimsche. De tsetse-vliegen maakten het leven werkelijk tot een last toen wij op de Ubangi waren. 's Morgens om 7 uur begonnen zij hun aanvallen, en staakten die niet totdat de zon onderging. Men moest den heelen, langen dag, met handdoek of va'-doek gewapend, tegen hen op de wacht blijven. Aan rustig lezen of schrijven was niet te denken, veel minder aan rustig slapen. Rustig eten was op zichzelf reeds een waagstuk."

Eene schoone, gebaande weg.

Ds. du Plessis mocht de afstand van de Shari naar de Ubangi (te voet) afleggen langs een schoonen, gebaanden weg. De Franschen hebben dien gemaakt. "Het pad is volkomen effen, rechtuit, eventjes gerond."

"Wandelende op dezen schoonen weg, menigmaal beschaduwd door de lommerrijke boomen van dit tropische werelddeel, luisterende naar het gezang

der vogelen, die de wouden deden weergalmen met hun zoete melodieën, aanschouwende de groote sneeuwwitte wolken die des namiddags opstaken en het hijgende schepsel overschaduwden, werd ik herinnerd aan de verhevene baan, en aan den heiligen weg, waarvan gezegd wordt : 'Die dezen weg wandelt, zelfs de dwazen zullen niet dwalen.' (Jes. 35)."

De taal-moeilijkheid.

Te Fort Sibut werd ik zeer vriendelijk bejegend door den Administrateur, Monsieur Plessis. (Waarom hij de "du" weggegooid heeft, weet ik niet). Die sprak alleen Fransch, en ik moest aan hem duidelijk maken dat ik sedert de laatste twee en een halve eeuw mijn Fransch vergeten was. Het was, geloof ik, in 1688 dat mijn over-over-over-overgrootvader Jean Prieur du Plessis zijn voet op Tafelbaai's strand zette. In twee en een halve eeuw kan men heelwat talen vergeten. Ik spande echter alle krachten in om mijn weinigje Fransch te luchten, keek angstig in mijn zakwoordenboek, bereidde mijn zin, en vuurde hem dan zoo snel mogelijk af. Soms was het raak ; soms ook niet. Maar als mijn naamgenoot (minus "du") *mij* met zijn snelle, gladde en glad onverstaanbare Fransch begon te peperen, dan kreeg ik het niet. Dan moest ik òf onnoozel glimlachen en zeggen "oui, oui" op wat ik niets van verstond, òf ik moest eerlijk zijn en roepen : "Monsieur, doucement, je vous prie, je ne comprends pas un mot" (Mijnheer, langzaam, als 't u blieft, ik versta geen enkel woord). Van mijn kant ging het dan ook "langzaam" genoeg. Mijn conversatie-roer geleek op één van de oude "achterlaaier" geweren die in mijn jeugd nog bij sommige boeren in gebruik waren. Wat een omhaal was noodig om zulk een wapen geladen te krijgen. Kruit, vetlapje, kogel, dopje, moesten alle uit verscheidene plekken gehaald worden, en *dan* eerst was Oom Piet klaar om te schieten. Zoo moest ook ik uit alle deelen van mijn woordenboek stukjes bijeen rapen en schrapen, om één heelen, verstaanbaren zin te kunnen afschieten. De hof van Eden en de toren van Babel hebben het menschdom veel leeds berokkend !

Fort de Possel.

De reis van Fort de Possel (150 mijlen) werd in 21 dagen afgelegd. En nu komt het slot van het laatste schrijven van Ds. du Plessis, en dit was gedateerd 15 Juli, 1914. Wij laten zijn eigene woorden hier volgen :—

"En nu ga ik het onbekende deel van mijn reis aanvangen. Van hier naar Mobaye per stoomboot, vier dagen ; van Mobaye naar Yacoma per schuit, acht dagen — dit is vrij zeker. Maar voor de rest, onzekerheid. Koers, vervoermiddelen, afstanden, waarschijnlijke tijd — alles is één groot vraagteeken. Eerst berekende ik dat het mij van hier twee maanden zou nemen tot aan de grens van Uganda ; dan, twee en een halve maand ; nu schijnt het mij dat het niet minder dan drie en een halve maand zal eischen om de reis daatheen te voltooien. Doch, "Zijn beloften feilen niet." Gods belofte is als een lantaarn in de hand : zij licht niet ver, maar zij licht op het pad waar ik *vandaag* wandel, waar ik *nu mijn* voet planten moet. En dat is genoeg."

Nu is het bericht per kabelgram gekomen, in de laatste week van November, dat Ds. du Plessis in Uganda aangekomen is.

Wij willen vertrouwen dat een en ander hierboven aangestipt onze lezers aansporen en aanmoedigen zal met nauwkeurigheid en belangstelling de verdere reis van dezen dienstknecht des Heeren in *De Kerkbode* te volgen.

Worden later zijne reisondervindingen in boekvorm uitgegeven, vertrouwen wij dat onze lezers zich dadelijk een exemplaar zullen aanschaffen, opgewekt door de proeve hierboven gegeven.

Wij zullen hem vooral in onze gebeden niet vergeten !

[Terwijl wij naar de pers gaan, vernemen wij dat Ds. du Plessis veilig in Uganda is aangekomen, en van daar Zuid-West naar het Tanganika meer gaat, en naar den mond van de Congo rivier.—Red.]

Sir James Simpson, Baronet, M.D.

De man die chloroform uitgevonden heeft.

II.

Den besten wijn, zeiden wij in ons eerste schrijven over Sir James Simpson, zouden wij bewaren tot 't laatste in deze schets van zijn levensloop. En die goede wijn zou bestaan in de uitvinding van chloroform en in "zijn leven als een man Gods." Het zal ons gerieflijker zijn ons tegenwoordig schrijven te beginnen met 't eene en 't andere medetedeelen over Simpson als

een man Gods.

En, hierover handelende, moet de aanmerking gemaakt worden dat, als kind, hij den invloed van eene godzalige moeder soms gevoeld moest hebben. Het zaad, echter, dat in dien tijd in zijn hart gezaaid werd, is onvruchtbaar gebleven, en, hoe onbesproken hij ook was wat zijn gedrag betreft, heeft hij zijn tijd in de jaren waarin hij school en college bijwoonde geheel aan de studie toegewijd, terwijl wat godsdienst betreft hij, om zijne eigene woorden te gebruiken,

"zonder God in de wereld leefde."

In eene stad zooals Edinburg, echter, waar veel uiterlijke godsdienstigheid bestond, en waar kerkelijke en philanthropische zaken de gedachten van een groot deel van de bevolking bezig hielden, was

het natuurlijk dat een man, die in een zoo belangrijke betrekking stond als Simpson, in persoonlijke aanraking komen moest met Christenen, en alzoo kennis nemen van Christelibjke werkzaamheden. En het is ondenkbaar ook dat hij geheel zonder ernstige gedachten aangaande godsdienst geleefd kon hebben. Na zijn huwelijk ook heeft hij eene kerk, die den naam van "St. Stephens" droeg, en waarvan een vroom en ernstige prediker, Dr. Muir geheeten, de leeraar was, getrouw bijgewoond. En in 1843, toen de Schotsche Kerk in tweeën gesplitst is, heeft onze Professor, getrokken door de zelfopoffering geopenbaard door de 470 leeraars die om des gewetens wille hun aardsche goederen en voorrechten opgegeven en zich als "De Vrije Kerk" gevormd hadden, zich bij deze laatsten gevoegd. Niet zelden werd hij getroffen door de woorden van patiënten die, bij het zenden van hunne "cheques" als betaling van zijne diensten, daarbij een bedewensch voegden dat Gods rijkste zegening op hem nederdalen mocht als loon voor hetgeen hij aan hen had kunnen doen. Het moest een hard hart geweest zijn dat niet gevoelig moest zijn bij 't lezen van woorden zooals de volgende, die voorkomen in één van de brieven door hem ontvangen: "Gij zult blij zijn te weten, dat er één mensch ten minste is — en hij is slechts één uit velen — die elken ochtend bidt, dat de Heer u, en geheel uw huis, met volle geestelijke zegeningen moge zegenen."

Doch de tijd kwam toen de gebeden van eene vrome moeder, zoowel als die van dankbare patiënten verhoord zouden worden. Professor Simpson's vijfde kind en derde zoon was tegen 't einde van 't jaar 1861 ernstig ziek geworden. Hij was van zijne kindschheid af een ziekelijk kind, en was wegens zijn vlug verstand, zijn zachtmoedigen geest, en liefelijke opgeruimdheid de gunsteling van het geheele huisgezin. Hij was toen in zijn 15de jaar, en daar het den vader duidelijk geworden was dat zijn James niet lang te leven had, heeft hij de zaak diep gevoeld. Hij had vele jaren over hem gewaakt met de grootste teederheid, en één dag toen er geene hoop meer bestond dat hij herstellen zou, werd hij zeer bewogen door eene aanmerking van het kind dat zij elkander in den hemel ontmoeten zouden. Zijn vader kon alleen antwoorden dat hij dit hoopte. Het was in die omstandigheden dat zijn vriend en collega in de Universiteit Professor Miller een middel was geweest om hem tot besliste overgave aan Christus te brengen.*

Het was op den 6den Februari 1862 dat Jamie stierf, en het leven van den vader was een gansch ander leven na dien tijd dan voorheen. Vele maanden vóór zijn dood was Jamie een besliste Christen geworden, en hetgeen de vader in hem gezien had strekte om de verzekering des geloofs in dezen beroemden man helderder te doen blinken. Na den dood van James, schreef Simpson zelf aan een vriend als volgt: "De vriendelijke en genadige arm van Christus bewaarde hem terwijl hij door de donkere vallei wandelde, en hij is nu met Hem in dat gelukkig land waar er geene tranen meer zijn, en geen lijden en geene droefheid. Hij werd geleid te zien dat de tijd een voorbijgaande moment is, vergeleken met de eeuwigheid, en hij plaatste *zulk* geloof zoo eenvoudig, zoo vol en zoo rein in de zekerheid van zijne zaligheid door 't verzoenend bloed van Christus, dat gedurende eenigen tijd vóór zijn dood hij in staat was den dood vooruit te zien zonder vrees."

Simpson had geen plan, nadat hij Jezus als zijn Heiland aangenomen had om deel te nemen aan eenig openbaar werk voor Jezus, maar het duurde niet lang voordat hij de les leerde dat het zijn plicht zoowel als voorrecht was om te spreken van Jezus. En hij heeft zelf gezegd dat het een woord was door zijn gestorven kind een paar dagen vóór zijn dood gesproken, dat zijne gedachten daarbij bepaalde. Toen er eene vraag in de kinderkamer gedaan werd, of kinderen, zooals zij, die Jezus hadden leeren liefhebben, van Christus tot hunne vrienden behoorden te spreken, zeide Jamie: "Wij moeten voor Jezus spreken, want het is eene heerlijke zaak dit te doen." De woorden werden door een jongeling gesproken, maar zij maakten een indruk op den professor, wiens naam in den mond van honderden duizenden menschen was, wiens roem als een kundige geneesheer overal bekend was, en binnen eene maand kon men hem zien als de voorzitter, handelende bij gelegenheid van speciale godsdienstige bijeenkomsten die gehouden werden in de voornaamste publieke zalen van Edinburg. Eenige dagen later, in eene aanspraak gehouden voor studenten in de medicijn, zeide hij: "Ik gevoel alsof het nauwelijks betamelijk is dat ik tot u spreken zou over het onderwerp dat ik verwacht word te behandelen. Ik ben een van de oudste zondaars en van de jongste geloovigen in deze kamer. Toen ik een brief ontving, mij vragende om tot u te spreken bij deze gelegenheid, was ik op een ziekbed, lijdende aan de koorts, en dadelijk zeide ik dat ik het niet doen kon. Zoodra ik echter tijd had aan de zaak te denken, gevoelde ik dat ik het *moest* doen. Ik kan niet ernstiglijk genoeg *voor* Jezus spreken, doch laat mij probeeren om een weinig *van* Jezus te spreken — van Zijne ongeëvenaarde liefde, Zijne groote verlossing, welke Hij mij en U aanbiedt." Daarop leverde hij hun eene ernstige uitnoodiging om tot Jezus te komen, hen waarschuwende tegen 't gevaar van uitstel

Zelden hadden studenten in de medicijn van een leek zoo 'n aanspraak gehoord als die welke tot

---

* In ons eerste schrijven over dit onderwerp is er een kleine fout ingekropen in den datum waarin ons bezoek naar de Medische Zending Inrichting gedaan werd.

hen gericht werd door een man zoo bekend en zoo geëerd als Professor Simpson. Van dien tijd af was Simpson altoos gereed om "voor Jezus" te spreken — hetzij in de voorkamer van geleerden en rijken, of de nederige woningen van armen, of de visschers van Newhaven. Eene aanspraak door hem uitgesproken voor een gehoor van omtrent 2,000 van de betere klassen van Edinburg heeft een diepen indruk op 't gehoor gemaakt. Hij sprak over de woorden: "Dood door de misdaden en de zonden," zijne punten ophelderende door feiten uit zijn eigen ambt als dokter. Zijne aanspraak werd later gedrukt en uitgegeven door het Londensch Godsdienstig Traktaat Genootschap.

Professor Simpson's ijver, wat godsdienst betreft, heeft geene verandering gemaakt in zijne geliefkoosde studieën, noch in zijn werk als Professor of zijn praktijk als dokter. Deze laatste is trapsgewijze zoo geweldig toegenomen dat hij later nauwelijks allen helpen konde die zijn raad als geneesheer zochten. Zijn naam werd overal bekend gemaakt en zijne kunst geprezen door de studenten die zijne klas van jaar tot jaar bijwoonden, en zoo kwamen patiënten van de verstverwijderde landen der wereld om bij hem hulp in hunne kwalen te zoeken. Van de groote inkomsten, welke hij alzoo ontving, deelde hij mildelijk uit aan godsdienstige en philanthrophische zaken.

Het aanbod van den titel van Baronet van het Vereenigd Koninkrijk was hem bijzonderlijk aangenaam. In een zekeren zin ontving hij dien eeretitel direkt van Koningin Victoria, want al was het door Lord John Russell, toen de Eerste Minister van Groot Brittanje, dat de brief daaromtrent aan hem gericht werd, nochtans heeft hij dit gedaan op 't direkt bevel van de Koningin, en, in haren naam en niet omdat het een zaak was van de regeering. En Lord John Russell in 't schrijven aan Simpson liet hem verstaan dat dit hemzelf een groot genoegen was wegens den zegen dien hij was voor Lady Russell in een tijd van ziekte.

De gastvrijheid van Simpson was onbeperkt, en zijne vriendelijkheid aan arme patiënten was opmerkelijk. Hij toonde dezelfde attentie aan degenen die hij gratis hielp als aan de rijken — hierin het voorbeeld van den Meester volgende. Van zijne sympathie met de lijdenden kan de lezer eene gedachte krijgen uit 't volgende geval. Eén ochtend, terwijl hij het bijzonder druk had, bezocht hem een leeraar, die van eene distantie gekomen was om hem te raadplegen omtrent zijn zoon, dien hij gevaarlijk ziek te huis gelaten had. Professor Simpson luisterde naar de beschrijving van de ziekte met aandacht, en gaf hem zijn besten raad. De leeraar is daarop dadelijk huiswaarts vertrokken. Tegen den avond echter ontving hij een telegram van den Professor, zeggende: "Ontmoet mij aan de statie te Perth (eene distantie van omtrent 50 mijlen van Edinburg) te zes ure. De leeraar deed zulks; hij ontmoette hem, en bracht hem naar zijne woning. De Professor maakte tijd om 't zieke kind te gaan zien. Het kind vond hij doodelijk krank, doch hij gaf de ouders raad ter verzachting van zijn lijden, en de sympathie welke hij den ouders betoonde was hun grootelijks tot troost geweest. Niet lang na den dood van het kind zond de leeraar aan den Professor een cheque als betaling voor zijne diensten als geneesheer (hij had geen rekening ontvangen). Met verwondering en dankbaarheid ontving hij op den volgenden dag zijn cheque terug met een begeleidenden brief waarin, na eenige uitdrukkingen van sympathie en troost, hij schreef: "Met vele anderen van mijne amtbroeders acht ik het niet recht om betaling van leeraars en hunne huisgezinnen te nemen. *Geef mij uwe gebeden, en ik zal die veel meer op prijs stellen dan ander loon.*"

Maar ik moet denken aan de plaatsruimte van dit blad, en deze onvolledige schets ten einde brengen. Sir James Simpson was niet zonder fouten,— vooral fouten van humeur waarover hij somtijds klaagde. In zijne latere jaren heeft hij ondervinding gehad van beproeving — o.a. in den dood van een veelbeloovenden zoon, Dr. David Simpson, een zeer bekwaam geneesheer. In 't begin van 't jaar 1870 liet zijn gezondheidstoestand veel te wenschen over. Doch in Februari van dat jaar moest hij naar Londen eene reis doen om getuigenis afteleggen in eene zaak van wet, en op zijne terugkomst begaf hij zich naar Perth om een patiënt te bezoeken — het gevolg van welke reizen was, dat hij het bed moest houden waarvan hij nooit opgestaan is. Hij is in den Heer ontslapen op den 6den Mei van bovengenoemd jaar 1870.

Gedurende zijne ziekte heeft hij meermalen gesproken van Jezus als het fondament waarop hij bouwde. "Mijne eenige en geheele troost is in de liefde en werk van Christus gelegen — in Jezus, mijn zoenoffer en Zaligmaker — mijn Schepper en Verlosser." Eenmaal zeide hij: "Ik heb niet zoo nabij Christus geleefd als ik zelf begeerde. Ik heb een druk leven gehad, en ik heb niet zoo veel tijd aan eeuwige zaken besteed als ik moest gedaan hebben. Nochtans weet ik dat het niet op mijne verdiensten is dat ik bouwen moet voor het eeuwige leven. Christus is alles." Daarbij voegde hij een oogenblik later de woorden: "Ik ben niet ver gegaan in het goddelijk leven." Daarop zeide zijn neef: "Wij zijn in Hem volmaakt." "Ja, dat is het," hernam hij. Het lied:

> "Zooals ik ben, schoon vuil en snood,
> Van allen anderen grond ontbloot,
> Tot U die eens Uw bloed vergoot,
> O, Lam van God, ik kom,"

drukt mijn toestand uit.

Ik zal niets hier zeggen van zijne begrafenis ; de lezer kan zich die voorstellen. De woorden van Koningin Victoria, aan Lady Simpson door den Hertog van Argyll overgebracht, drukten de algemeene droefheid uit, namelijk droefheid *wegens het verlies dat het land ondervonden heeft door den dood van zoo groot en goed man.*

Ons plan voor 't schrijven van dit artikel was om te trachten Simpson te beschrijven in zijne pogingen om chloroform uit te vinden, en hoe hij daarin ten laatste geslaagd is, zoowel als in zijne pogingen als een Christen te leven. Maar dewijl de eischen van plaatsruimte dit thans beletten, moeten wij het geduld van den lezer op de proef stellen en de uitvinding van chloroform uitstellen tot een volgend nommer.

(*Slot volgt*).

EERBIED.

Voorlezing, gehouden te Stellenbosch, op verzoek van de A.C.V.V.

Mijne Hoorders,

Zal 't noodig zijn eene definitie te geven van het woord *Eerbied*, waarover ik nu, op verzoek van de A.C.V.V., tot u ga spreken? De Heilige Schrift kent dat woord niet, dan slechts in den vorm van *Eerbiediging* (in het Engelsch *reverence*) en in nauw verband met *Godvruchtigheid*. "Alzoo wij een onbewegelijk koninkrijk ontvangen, laat ons de genade vasthouden, door welke wij welbehagelijk Gode mogen dienen met *eerbiediging* en godvruchtigheid" (Hebr. 12 : 28). 't Is de vraag echter of niet eene andere lezing in 't Grieksch te verkiezen is, gelijk enkele tekstkenners op deugdelijke gronden beweren. Vreemd dus is het zeker, dat het woord *Eerbied* in de Schrift niet voorkomt.

Eene omschrijving van het woord vind ik in Goethe's "Wilhelm Meister." In het "Groote Instituut," waar Wilhelm zijn zoon Felix wenschte te plaatsen, werd zijn aandacht getrokken door de vreemde houding door de kinderen aangenomen. "De jongsten legden hun armen over kruis op de borst, en blikten naar *boven*; die wat ouder en grooter waren, hielden hun handen op den rug, en zagen glimlachend naar *beneden*; de ouderen stonden met handen uitgestrekt, en keerden hun hoofden rechts, terwijl de anderen bleven staan waar zij waren."

Gevraagd zijnde wat dat mocht beteekenen, was het antwoord : "Eerbied voor wat *boven* ons, wat *beneden* ons, wat op *gelijke* lijn met ons is."

Deze omschrijving zal dus ons uitgangpunt zijn, daar zij overeenkomt met wat de Schrift ons leert. God, Die *boven* ons, de medemensch, die aan *onze zijde* zich bevindt, de dienstbode, die *onder* ons staat, verdienen de achting, die hun toekomt.

* * *

't Is opmerkelijk, dat de Grieken deze deugd beschouwden als een eerste vereischte bij de schoolgaande jeugd. In een oud fragment, door Duitsche geleerden aan 't licht gebracht, lezen wij, dat wanneer de jongen de school binnentreedt, hij allereerst geroepen wordt zijn hoed aftenemen en allen te groeten : "Goede morgen, meester : goede morgen jongens; geeft mij mijne plaats, mijn stoel," enz.

Die beleefdheid werd dus vroeg ingeprent en vormde de grondslag van alle opvoeding. De Grieksche schooljongen stond onder tucht. Naar de openbare spelen (de *palaestra*) werd hij vergezeld door den *paedagoog*—een slaaf, die de wacht hield over den jongen, ten einde hem te bewaren, te bewaken en te beschermen. Van dit beeld bedient zich de Apostel Paulus, wanneer hij de wet beschrijft als "de tuchtmeester (niet onderwijzer dus) die ons naar Christus leidt." Schooltucht werd onder de Grieken streng toegepast. In Platos Protagoras hebben wij een ietwat amusante beschrijving van den strijd om het kind door ouders, kinderjuffrouw, en onderwijzer, en we lezen er : "Gehoorzaamt hij, goed en wel; zoo niet, laat hem door dreigement en slagen worden geëffend, gelijk men doet met een stuk krom hout."

Twee dingen missen wij vaak in ons tegenwoordig opvoedingsstelsel; gebrek aan tucht en gebrek aan beleefdheid. Het laatstgenoemd gebrek is te kenbaar bij onze schoolgaande jeugd. In oude tijden was het zoo anders aan de Kaap. Toen bijv. Dominee Mankadaan te Stellenbosch optrad — 't was 1683 en daarna — werd hem een salaris aangeboden van 20 gulden per maand met de opdracht : "Goede Christelijke zeden en manieren te leeren, geen quaet of vuijlspreecken te dulden"...... " ten einde de jonghe jeught, die dagelijcx toeneemt, niet en gelaten worde als in een wildernisse, maar als Christen kinderen opgetrocken met der tijt bequaem werde de colonie dienst te doen."

Veel is er sedert dien tijd onder ons veranderd en verbeterd. Doch "goede manieren" en beleefdheid-het aanraken van den hoed jegens meerderen, gelijken en minderen—vindt men zelden. Het doet mij denken aan het vers van den Nederlandschen dichter in "Peper en Zout" :—

"Mijn jongen gij krijgt voor 't eerst nu een hoed,"
Zoo sprak mijne moeder ; ik weet het nog goed,
Wees spaarzaam in alles, want waarlijk dat moet;
Maar spaar toch vooral niet den rand van uw hoed."
En als ik nu iemand ontmoet, die dat doet,
En bijna nooit aanraakt den rand van zijn hoed
Dan weet ik de raad van mijn moeder was goed.

Zonder dus klem te leggen op de Grieksche opvoedings-methoden, word ik toch dikwijls herinnerd aan de dagen van weleer, toen "goede manieren" beschouwd werden als van groot belang in de vorming van 't kind.

Het ideaal, waarnaar de Griek streefde in de vorming van het kind, wordt uitgedrukt in het onvertaalbaar woord *Kalo-Kagathos*, dat eigenlijk beteekent : iemand die het schoone en het goede tegelijkertijd beoogt. En dit doet ons denken aan wat Paulus ons leert in zijn brief aan de Filippensen, waar hij zegt : " Al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat wel luidt, zoo er eenige deugd is, en zoo er eenige lof is, bedenkt dat. " Bij hem dus staat " het schoone en goede " hoog aangeschreven, als kenmerk van den volgeling des Heilands.

Treffend in dit verband is eene andere uitdrukking van den Apostel : " Uwe *bescheidenheid* zij alle menschen bekend : de Heer is nabij. " Het woord hier gebezigd is onvertaalbaar. De *epieikeia*, waarvan Paulus spreekt, ziet op den wandel, de woorden, de houding, de gebaren, de manieren van den Christen, die als in de nabijheid zijns Heeren leeft, of met het oog op Christus wederkomst, als nabij, zich gedraagt tegenover zijn medemenschen. Matthew Arnold vertaalt het " sweet reasonableness " en misschien is deze overzetting meer juist dan eenige andere, ofschoon ons eigen woord " bescheidenheid " genoegzaam aanduidt, wat door den Apostel wordt bedoeld. Immers eischt hij van den Christen eene redelijkheid, die zichzelven nooit opdringt aan iemand anders, die zich nooit op den voorgrond stelt, die weet om anderen te eerbiedigen die van ons verschillen, en de eigen meening nooit voorhoudt alsof de waarheid bij ons een einde heeft genomen. 't Is eerbied in het kleine, het geringe, het alledaagsche. Of zooals Pitt, de groote Engelsche staatsman, het heeft uitgedrukt : " Politeness is benevolence in trifles. "

* * *

Deze gedachte schuilt ook in het Engelsche woord " Courtesy, " of misschien nog beter in het woord " Urbanity. " Wij spreken in onze taal van " Hoffelijkheid " en denken aan het Hof van een Koning, waar ieder geroepen wordt acht te geven op wat in zulk eene omgeving past. " Urbanity " — het Grieksche Asteios — ziet meer op 't stadsleven, en op wat in den omgang met onze medeburgers van ons geëischt wordt. De mensch immers staat niet alleen. Hij heeft zijne plaats in de samenleving in te nemen tegenover andersdenkenden, en zich zoo te gedragen, dat hij niemand kwetst door woord of door daad. 't Is alweer Eerbied in het kleine en alledaagsche.

Het Engelsche woord " Gentleman " werpt ook licht op dit vraagstuk. Oorspronkelijk zeker werd door dit woord aangeduid " iemand van edele afkomst, " tegenover den man die uit het volk afstamt. Doch langzamerhand kwam er wijziging in de beteekenis, zoodat we thans door " gentleman " aanduiden iemand die zich weet te gedragen tegenover de menschen met wie hij in aanraking komt. Nergens heb ik dit woord beter omschreven gezien dan bij Newman, en ik haal hem hier aan, omdat hij pleit voor een Universiteitsleven waar menschen van allerlei aanleg, allerlei aard, allerlei zienswijze gedurig elkaar ontmoeten en op elkaar invloed uitoefenen. In zijn " Office and work of Universities " zegt hij : " All that constitutes a gentleman-the carriage, gait, address, gestures, voice, the ease, the self-possession, the courtesy, the power of conversing, the success in not offending, the lofty principle, the delicacy of thought, the happiness of expression, the taste and propriety, the generosity and forbearance, the candour and consideration — these qualities, some of them come by nature, some of them may be found in any rank, some of them are a direct precept of Christianity, but the full assemblage of them, bound up in the unity of an individual character, do we expect they can be learned from books ? "

Hoe dit ook al zij : De inprenting van Eerbied in 't kleine behoort te zijn een kenmerk van de opvoeding in onze dagen.

* * *

En deze eerbied in 't kleine doet som's meer in deze wereld dan men denkt. Het volgend waar verhaal zal dit ophelderen. Een arm man uit 't volk, achterdochtig, zwartgallig, afkeering van ieder die boven hem stond in de samenleving, ging eens met zijn oude vrouw om een gevierden prediker te hooren. Hem werd eene plaats met haar aangewezen naast eene rijke en welgeleerde dame. Er was wrevel in zijne ziel over de schrille tegenstelling. Hij gevoelde zich niet thuis in zijn omgeving en de dienst verloor voor hem al zijne aantrekkelijkheid. Zijn vrouw had geen gezangboek, doch de jonge dame bood haar dadelijk haar eigen gezangboek aan, en de twee zongen samen uit hetzelfde boek. Dit trof dezen Neef Nurks. Hij zag namelijk, dat de fijne duim der rijke dame lag naast dien zijner oude vrouw in haar zwart katoenen handschoen gehuld en lette op de vriendelijkheid en minzaamheid dezer Christin uit den beteren stand. Toen de zakdoek der oude viel, bukte de dame voorover en raapte dien op zonder de minste aarzeling, als de hulde die een jongere de oudere verplicht was, en overhandigde dien met een vriendelijken glimlach. Het gevolg was, dat prediker en preek indruk maakten, dat de wreveligheid en knorrigheid verdwenen, dat de rijke en de arme tezamen God konden verheerlijken in Zijnen tempel, alsof zij bij elkander behoorden voor 't aanzicht van God. Die eerbied in 't kleine had de gewenschte uitwerking. De man ging heen met gansch andere gedachten dan die waarmee hij het Godshuis was binnengetreden. Zulke daden zijn als de kostelijke olie die de staatsmachine tegen wrijving bewaart. Waren er meer zulke kleinigheden in de wereld, de rassenhaat en standenhaat en klassen-

haat, waarvan we zooveel in onze dagen hooren, zouden voorgoed uit de maatschappij verdwijnen. De Amerikaansche schrijver Price Collier heeft het dan ook zeer treffend gezegd : " The best that any of us can learn is to be a little more patient, a little more charitable, a little more careful of the dignity of others in our own home and abroad. " Deze les, voorwaar, mag de jeugd in onze dagen wel worden ingeprent. Geldt dit onze daden, het geldt ook onze tong, want aan onze spraak worden wij gekend, en door de spraak worden onze gemoedsbewegingen openbaar. Mogelijk is u het versje bekend:

If you your lips would guard from slips
Five things observe with care:—
Of whom you speak, *to* whom you speak,
And *how* and *when* and *where*. "

* * *

De moderne wereld spreekt in dit verband gaarne van beschaving — een beteekenloos en onzinnig woord — aanduidende, dat alles wat deugdelijk zijn zal onder de *schaaf* moet komen. Alsof de mensch te vergelijken is met een doode plank die van oneffenheden moet worden gezuiverd. Door dat ongelukkig gekozen woord duidt men aan hoogere organische ontwikkeling, alsof eene uiterlijke mechanische vormverfijning gelijk staat met innerlijke veredeling, die het gevolg is van de tucht des geestes, waaraan de mensch, als levend wezen, zich heeft onderworpen. " Beschaven, "zegt Dr. Kuyper, " beteekende in den goeden tijd bij ons zelfs heel iets anders, namelijk iemand uitplunderen, afstroopen, ontblooten, berooven. Het oude deelwoord *een beschaven man* beteekende een beroofd, arm en ontbloot mensch, en eerst in den tijd van Van Effen begint *beschaafd* en *beschaving* in den huidigen zin gebezigd te worden." Hij toont verder aan, dat dit woord eigenlijk gelijkstaat met het Engelsche *polish*, en 't Fransche *raboter*. " Dit laatste, het glanzend maken, geschiedt door *wrijving* en heet in 't Fransch *polir*, bij ons *polijsten*; terwijl het wegnemen van het hinderlijke geschiedt met mes of schaaf." Deze oppervlakkigheid treft men in onze dagen overal aan. De roomsche school wordt door velen in ons land gezocht, omdat zij een zekere mate van " polish," van uiterlijke beschaving, niet altijd van innerlijke veredeling aanbrengt. Veel hooger staat zeker het Engelsch woord *Culture*, Hoogduitsch *Kultur*, *Bildung*, dat door Bisschop Wilson wordt omgeschreven als " an attempt to make Reason and the Will of God prevail, " Is dit onze opvatting van beschaving in hoogeren zin, en begint men met de school, dan komt men tot karaktervorming als 't ideaal van 't onderwijs der jeugd, en streeft men er naar het Apostolische denkbeeld in werkelijkheid overtebrengen, en het hart zoowel als het verstand van de " jonghe jeught " te vormen voor den drang des levens, die buiten de schooldeuren den knaap wacht.

* * *

Lang, te lang misschien, ben ik bij dit schijnbaar geringe blijven stilstaan, omdat ik mijn vinger moest leggen op een groot gebrek in ons onderwijsstelsel. Het Kaapsche kind denkt in standaards, droomt van standaards, werkt voor standaards; zijn alpha en omega is voorbereiding voor standaards. Men weegt zijn verstand af met cyfers, met nommers, met merken. Hij dingt immers naar een prijs; hij draagt antijd het merkteeken van een of ander getal, en treedt de wereld binnen als iemand, die een standaard heeft bereikt, die in getalsterkte zijn heil heeft gevonden. Niet ontwikkeld, half ontwikkeld, aanvaardt hij vaak zijn ambt; de bekroonde is niet opgevoed, slechts onderwezen in zekere door 't opvoedings-departement vereischte vakken.

* * *

Het wordt tijd, dat ik de school verlaat, en met u 't *maatschappelijk* gebied betreed.

Grondslag van de maatschappij is 't *Huisgezin*. Daar toch geldt de zede-wet ons in de Tien Geboden neergelegd. In twee Tafelen is die wet omschreven in korte, kernachtige taal. De eerste Tafel toont ons wat *Eerbied jegens God* van ons vordert; de tweede Tafel eischt van ons *Eerbied jegens den Naaste*. Die wet van God hier te ontwikkelen is niet mogelijk. Ik heb het gedaan in mijn boekske over de " Tien Geboden," dat ik u met vrijmoedigheid aanbeveel en dat tegen billijken prijs te Stellenbosch te verkrijgen is. Slechts stip ik aan, dat de Wet van God een geheel is, en in haar geheel moet worden onderhouden. Zooals een oude schrijver het heeft uitgedrukt, op heel eigenaardige wijze, in de drie Latijnsche woorden : *Totum*, *Toti*, *Tota*, d.w.z.

Totum : de geheele wet in al haar omvang.

Toti : algeheele volgelingen, door geheel ons bestaan moet zij dringen.

Tota : door geheel ons leven moet zij in beoefening worden gebracht.

* * *

Bij 't huis moeten wij beginnen. De eerste wet immers van de tweede Tafel heeft betrekking op het huiselijk leven : " Eert uw vader en moeder." Eerbied voor ouders, en dus voor onze meerderen, is grondslag van het maatschappelijk leven. Wee hem, die als kind, dit gebod overtreedt. Gods vloek rust op hem. Menig ouderhart wordt van een gereten door het snood gedrag van een onwaardigen zoon, of van eene dochter die smart veroorzaakt aan haar moeder. De Nederlandsche dichter heeft die bittere kelk moeten ledigen, hem door zijn zoon ingeschonken. Geen wonder dat hij uitriep :—

De ouders telen 't kind en maken 't groot met smart,
De kleinen treên op 't kleed, de grooten treên op het hart.

Zijn er onder mijn gehoor thans zulke hartvertreders, die 't geld hunner ouders verkwisten en hun leermeesters ongenoegen verschaffen?

"Ik ken er een," zegt Moody, "die als knaap mijn Zondagschoolklas bezocht. Zijn vader was een dronkaard; zijn moeder eene waschvrouw. Met haar zuurverdiende penningen verschafte zij het noodige voor zijne opvoeding. Hij bezocht de Hoogeschool en begon naam te maken. Eens vond hem een medestudent bij de deur van de eenvoudige woning zijner moeder. Daarover schaamde hij zich. Toen hem de vraag later werd gedaan: "Wie is toch die oude vrouw, met wie ik u zag spreken?" was zijn antwoord: "O, zij is mijne waschvrouw." Dat is nu vele jaren geleden. Ik heb sedert dien tijd mijn oog op hem gehouden. Hij zonk al dieper en dieper. Nu is hij een verlorene voor kerk en maatschappij. Beschaamd over zijn moeder — geen wonder dat Gods hand hem trof."

Staat er niet geschreven: "Het oog, dat den vader bespot, of de gehoorzaamheid der moeder veracht, dat zullen de raven der beek uitpikken" (Spr. 30:17). Gods bevel in het vijfde gebod grijpt diep.

* * *

Dr. Kuyper, in zijn uitlegging van den Heidelbergschen Catechismus, wijst er op, dat er twee volkeren zijn, die het langst hebben bestaan en die boven alle anderen hebben uitgemunt in eerbied voor het ouderlijk gezag — Israël en China. Tusschen den uittocht uit Egypte eenerzijds en de verwoesting van Jeruzalem anderzijds, die aan Israëls volksstaat een einde maakte, zijn er ruim vijftien honderd jaren verloopen. Het machtige Romeinsche rijk hield het, alles saamgenomen, nauwelijks duizend jaren uit; de meeste Oostersche rijken telden hun leven slechts bij enkele eeuwen. De oudste staten van Europa kunnen op geen hooger ouderdom dan van duizend jaar bogen. Het eenigste voorbeeld van een volksstaat, die het Israël afwint, vindt ge in China, dat reeds ver over de twee duizend jaar leeft... Het vaderlijk gezag is onder Chineezen in hooger eer dan in eenig ander land... En wat Israël betreft, na het Sabbatsgebod is er geen gebod dat in Israël zoo streng werd gehandhaafd. En nu leert de uitkomst, dat juist die twee volken, die zich het stiptst aan dat vijfde gebod gehouden hebben, ook metterdaad als volk, in vergelijking met andere volken, op een zeer langdurig bestaan mogen roemen. Zoo handhaaft God de eer Zijner geboden.

* * *

Eerbied voor ouders doet ons ook denken aan eerbied voor onze meerderen — iets dat in jonge landen als de onze niet altijd hoog aangeschreven staat. Dit brengt ons andermaal terug naar de Grieksche oudheid. Te Athene — zoo luidt het verhaal — was er eens eene openbare uitvoering. Vele jonge Spartanen waren er als gasten. Een oud man kwam laat, en vond iedere plaats bezet, vooral door jonge mannen. Niemand hunner stond op om plaats te maken voor den grijsaard. De Atheners vooral dreven den spot met hem. Zij wenkten den oude, en toen hij op hun wenk kwam, bleef ieder onder honend, tergend gelach zitten. Dit zagen de jonge Spartanen. Verontwaardigd over dat snood gedrag, stonden zij allen op, gaven den grijsaard de beste plaats en bleven staan totdat hij die plaats had ingenomen. De oude man, door hun vriendelijkheid diep bewogen, riep overluid: "De Atheners *weten* wat gepast is, de Spartanen *beoefenen* het." Helaas! hoe dikwijls moeten wij in Zuid-Afrika van onze jeugd zeggen: "De jonge Afrikaner weet wat gepast is; hij beoefent het niet." Het honend gelach is er wel niet; een stugge onbeweegbaarheid, die voor ouderen geen plaats wil maken, heb ik soms in ons land moeten waarnemen.

* * *

Komt Eerbied in de Schrift niet voor, *Eerbaarheid* vindt men er wel. Paulus bijv. dringt aan op gebed voor allen, voor koningen, en allen die in hoogheid geplaatst zijn, opdat wij een gerust en stil leven mogen leiden in alle godzaligheid en eerbaarheid. Wanneer hij over de vrouwen in de gemeente spreekt, dan bezigt hij een ander woord, ook door de Statenvertalers door "eerbaar" teruggegeven; dit laatste woord echter kan best worden teruggegeven in 't Duitsch door "Schamhaft" en in 't Engelsch door "shamefacedness"; "dat de vrouwen in eerbaar gewaad (modest apparel) met schaamte en matigheid zichzelven versieren." Paulus wil dus dat de vrouw in kleeding, in gebaar, in houding, in spraak, in omgang alles zal vermijden dat 't schaamtegevoel zou kunnen kwetsen. Terecht spreekt Ten Kate van dat schaamgevoel als:

> "het wondervol instinkt der schaamte,
> dat de siddering jaagt door 't bloed,
> en d' ontroerde ziel weerspiegelt
> in den donkeren rozengloed."

* * *

En hier bevinden we ons op een zeer teeder gebied — het gebied der *kuischheid*, een woord dat in 't Nieuwe Testament driemalen voorkomt en door twee Grieksche termen wordt aangeduid. Het eerste woord beteekent *rein*, waar wij lezen: "Dat de oude vrouwen de jonge vrouwen leeren *kuisch* te

zijn" (Titus 2 : 5), dat is, rein in woord, daad, gedrag — in het Grieksch *Hagnos*, en ook waar de vrouwen vermaand worden door Petrus (1 Petr. 3 : 2) "een kuischen (Hagnos) wandel in de vreeze" te leiden. Het tweede woord treffen wij aan in Titus 1 : 8 : "Een opziener moet onberispelijk zijn ... matig, rechtvaardig, heilig, kuisch." (*Enkrates*) — een woord, dat slechts hier in het Nieuwe Testament verschijnt, en ons heenwijst naar de zelfbeheersching, die 't kenmerk is van de ware kuischheid. Reinheid en zelfbeheersching dus behooren bij elkaar. Kuischheid is zelfbeheersching in een bepaalden vorm. Zij staat in nauw verband met *ingetogenheid*, met de beteugeling van de driften der natuur tot verheerlijking van God. "Weet gij niet," roept de Apostel met 't oog hierop uit, "dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont?" (1 Kor. 3 : 16). "Want gij zijt duur gekocht," zoo luidt het elders, "zoo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest welke Godes zijn" (1 Kor. 6 : 20). Als menschen dus in de eerste plaats, als Christenen bovenal, zijn wij geroepen alle onkuischheid en booze lusten te vermijden. Om daartoe te komen, dienen wij op alles te letten, dat onze innerlijke reinheid kan besmetten, of vernietigen. Want kuischheid openbaart zich in onze kleeding, in onze vermaken, in onze gesprekken, in al onze gedragingen. Kuischheid is een verzet der menschelijke natuur tegen alles wat de perken door God tusschen de twee geslachten bepaald, overschrijdt. Zij is nauw verwant aan *zedigheid*, die zich weet in te toomen en in het tegenover ons staande geslacht geen onheilige hartstochten wekt. Zij is de poging der ziel om zichzelf onbesmet te bewaren en zich door de zinnelijkheid niet te laten overweldigen. In één woord, zij is niets anders dan de schaamte, door iemand genoemd "het geweten van het lichaam," door een ander "de toorn tegen de natuurlijkheid." Schoon is het gezegd : "De eigenlijke kuischheid is naar Gods Woord het rein bewaren van lichaam, ziel en geest voor den eenigen Bruidegom, die komt. Een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt (naar 't Grieksch : houdt kuisch) zichzelven, gelijk Hij rein is."

Ten allen tijde heeft de Christelijke Kerk gewaarschuwd — en men heeft haar in zekere kringen dit ten kwade geduid — tegen alles, dat aanleiding kan geven tot onkuische gedachten, tegen kleeding, die daarop aangelegd is, tegen den dans en den schouwburg, waardoor de zinnen worden geprikkeld. De profeet Jesaja (leest vooral het derde hoofdstuk) liet zich in zijne dagen hooren tegen "de dochteren Zions, die met uitgestrekten hals gaan en lonken met de oogen, al gaande en trippelende alsof hare voeten gebonden waren," en die zich versieren op onbetamelijke wijze. Ook de Apostel riep in zijnen tijd — zooals reeds is aangetoond — "de vrouwen" op om "in eerbaar gewaad met schaamte en matigheid zich te versieren, niet in vlechtingen des haars, of goud, of kostelijke kleeding" (1 Tim. 2 : 9).

Past deze waarschuwing ook niet in onze dagen? Is de kleeding der vrouw wel betamelijk? Gedraagt zich de man wel altijd als iemand die eerbied heeft voor 't lichaam als "de tempel des Heiligen Geestes"? In het huiselijk leven dient men die "eerbaarheid," dat "schaamtegevoel" aantekweeken. En is het huiselijk leven in Zuid-Afrika wel wat 't behoort te zijn?

* * *

Mag ik op nog iets anders wijzen? Behoort er niet onder ons te zijn eer Eerbied voor onze *volkstradities*. Vele namen verdienen met lof te worden genoemd, en mogen nooit worden vergeten. Dit geldt niet alleen een deel der bevolking. Er zijn namen van Engelschen die geen echte Afrikaner durft vergeten, dan alleen tot eigen schade. Hebben niet Thomas Pringle en John Fairbairn voor een vrije pers in Zuid-Afrika gestreden en overwonnen? Was niet John Fairbairn de man die in de Anti-bandieten Agitatie de pen hanteerde en door woord en daad Zuid-Afrika beschermde tegen een vloek, die ons eeuwen lang zou hebben vernederd en verpletterd? Hoe weinigen denken en spreken van die mannen?

Mag Woltemade worden vergeten, die zijn eigen leven verloor in 't redden van schipbreukelingen aan het strand van de Tafelbaai? Zal Charl Cilliers, de held van Vechtkop, zijn eereplaats behouden in de harten onzer kinderen en kindskinderen? Casabianca kent elke schoolknaap; hoevelen weten van den jongeling, Dirk Uijs, die, toen zijn vader viel op het slagveld, hem ter hulpe snelde, en zelf doorboord door de vijandelijke assegaai, zijn leven verloor bij het lijk van zijn vader? Of zal Tjaart van der Walt in eere worden gehouden door dit geslacht, die zijn stervenden zoon steunde op 't slagveld en met een gebed tot God afscheid van hem nam om te zorgen voor diens vrouw en kinderen? Ik doe slechts een enkele greep in onze geschiedenis. Trof men zulke namen aan in de geschiedrollen van Europa, de wereld zou er van weerklinken; doch hier vergeet men wat men daar weet te vereeren.

* * *

Ik meen genoeg te hebben gezegd vooreerst. En nog heb ik niet gesproken van Eerbied jegens God en Eerbied de overheid, als "Gods dienaresse." Doch mijn tijd is verstreken. Klem leg ik slechts en nog eens op Goethe's woord :

Eerbied voor wat boven
Eerbied voor wat beneden
Eerbied voor wat op gelijke lijn met ons is.